

JAAR- STUKKEN 2019

EINDHOVEN

Inhoudsopgave

Aanbieding.....	5
Jaarverslag.....	7
1. Algemeen.....	8
1.1 Samenstelling van bestuur	9
1.2 Bestuurlijke hoofdlijn	11
1.3 Financiële hoofdlijn	19
2. Programma's	26
Leeswijzer.....	26
Programma 1. Veiligheid.....	28
Programma 2. Verkeer, vervoer en waterstaat.....	36
Programma 3. Economie	46
Programma 4. Onderwijs	58
Programma 5. Sport, cultuur en recreatie	67
Programma 6. Sociaal domein	89
Programma 7. Volksgezondheid en milieu	115
Programma 8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing.....	129
Programma 0. Bestuur en ondersteuning.....	139
3. Paragrafen	157
3a. Lokale heffingen.....	158
3b. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	164
3c. Onderhoud kapitaalgoederen	169
3d. Financiering	176
3e. Bedrijfsvoering	181
3f. Verbonden partijen.....	188
3g. Grondbeleid	212
3h. Gebiedsgericht werken	222
3i. Duurzaamheid.....	223
3j. Investerings	227
Jaarrekening	229
4. Jaarrekening	230
4.1 Algemene grondslagen van waardering en resultaatbepaling	230
4.2 Balans en toelichting.....	239
4.3 Overzicht baten en lasten	268
4.4 Gebeurtenissen na balansdatum	283
4.5 Sisa.....	284
5. Overig	288
5.1 Controle verklaring onafhankelijke accountant	289
Bijlagen.....	293
Bijlage 1. Kerngegevens	294
Bijlage 2. Risico's.....	297
Bijlage 3. EMU saldo.....	303
Bijlage 4. Vaste activa.....	304
Bijlage 5. Reserves	309
Bijlage 6. Financieel overzicht.....	312
Bijlage 7. Subsidies.....	314
Bijlage 8. Incidentele baten en lasten.....	316
Bijlage 9. Afkortingen	322

Aanbieding

Voor u liggen de jaarstukken van de gemeente Eindhoven over het boekjaar 2019. In 2019 hebben we de Raad op 6 momenten tussentijds geïnformeerd over de verwachte financiële situatie per jaareinde. Dit jaarverslag vormt het sluitstuk van 2019. Met dit jaarverslag leggen wij, als college van burgemeesters en wethouders, aan u als gemeenteraad verantwoording af over het gevoerde beleid in 2019 en wat dit heeft gekost. In mei 2018 is ons college geïnstalleerd. We zijn in 2018 direct strak gaan sturen op de financiële tekorten en hebben bij de begroting 2019 de basis op orde gebracht (realistisch ramen, breed maatregelenpakket en budget zorgkosten verhoogd tot G40 niveau). Dankzij een intensieve samenwerking tussen college, raad, zorgaanbieders, maatschappelijke organisaties en vertegenwoordigers van cliënten en ambtelijke organisaties is het gelukt in 2019 de enorme overschrijdingen te keren.

De jaarstukken vormen een belangrijk controle instrument van de raad. De jaarstukken geven inzicht aan onze inwoners, maatschappelijke instellingen en bedrijven in de geleverde prestaties het afgelopen jaar en in het financieel resultaat over 2019.

Eind februari 2020 is het COVID-19 virus (coronavirus) uitgebroken. Het coronavirus treft de wereld, treft Nederland en treft ook Eindhoven. De wereldwijde pandemie leidt tot ongekennde omstandigheden en heeft impact op ons allemaal. De uitbraak van het coronavirus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. De gevolgen voor de gemeentelijke begroting nemen we mee bij de eerstvolgende producten in de P&C-cyclus. Het risico dat optreedt duiden we in deze jaarstukken 2019 bij de paragraaf weerstandsvermogen.

Jaarverslag

In hoofdstuk 1 staan de bestuurlijke en financiële hoofdlijn. Hierin leest u aan de hand van de belangrijkste mijlpalen wat we in 2019 hebben gerealiseerd en wat de voornaamste afwijkingen zijn ten opzichte van de begroting. In hoofdstuk 2 beschrijven we de programma's waarin we de voornemens en de bereikte resultaten specificeren naar onze beleidsterreinen (taakvelden). Hoofdstuk 3 bevat de paragrafen die op verschillende onderwerpen een gemeentebrede dwarsdoorsnede geven.

Jaarrekening

In hoofdstuk 4 zijn de algemene grondslagen van waardering- en resultaatbepaling, de balans, staat van baten lasten en een toelichting op de balans en de staat van baten en lasten opgenomen. Hoofdstuk 5 bevat de controleverklaring van onze huisaccountant. De jaarstukken worden afgesloten met bijlagen waarin onder andere een overzicht van de risico's, de kerngegevens en het meerjarig verloop van de reserves (conform afspraak met de raad naar aanleiding van het Rekenkamerrapport) is gepresenteerd.

De jaarstukken zijn tevens digitaal beschikbaar: <https://eindhoven.jaarverslag-2019.nl/>

Burgemeester en wethouders van gemeente Eindhoven
4 juni 2019

Jaarverslag

1. Algemeen

Dit hoofdstuk start met een algemeen beeld over 2019. Het hoofdstuk start met een inzicht in de bestuurlijke portefeuilles en de verdeling ervan over de bestuursleden (1.1). De bestuurlijke hoofdlijn geeft een samenvatting van de inhoudelijk bereikte resultaten in 2019 (1.2). De financiële hoofdlijn geeft een dwarsdoorsnede van de financiën. We kijken terug naar het verloop van de financiën gedurende het jaar en geven inzicht in het eindbeeld van het resultaat en de vermogenspositie (1.3).

.

1.1 Samenstelling van bestuur

John Jorritsma

Burgemeester

- Integrale veiligheid
- Representatie
- Internationale betrekkingen en acquisitie
- Externe betrekkingen
- Bestuursondersteuning

Marcel Oosterveer

Wethouder van financiën en bedrijfsvoering

- Financiën
- Bedrijfsvoering inclusief P&O
- Dienstverlening
- Cultureel Vastgoed
- Toezicht
- Bezwaar en beroep
- Omgevingswet
- Global Goals - mondiale bewustwording

Monique List-de Roos

Wethouder van mobiliteit, cultuur en design, binnenstad en citymarketing

- Binnenstadseconomie en coördinatie Binnenstad
- Citymarketing en evenementen
- Bereikbaarheid en mobiliteit
- Cultuur en design
- Vergunningen
- Coördinatie regionale samenwerking

Renate Richters

Wethouder van jeugd, zorg en welzijn, armoede en inburgering

- Maatschappelijke zorg en ondersteuning
- Jeugdhulp
- Welzijn en gezondheid
- Armoede en schulden
- Inburgering

Rik Thijs

Wethouder van klimaat & energie, openbare ruimte & groen

- Klimaat en energie
- Groen en water
- Openbare ruimte
- Circulaire economie
- Coördinatie duurzaamheid
- Erfgoed
- Biodiversiteit
- Dierenwelzijn

Yasin Torunoglu

Wethouder van wonen, wijken, werk en ruimtelijke ontwikkeling

- Ruimtelijke ontwikkeling
- Wonen en wijken
- Burgerparticipatie
- Grond & vastgoed
- Werk en inkomen, Participatiewet
- Diversiteit

Stijn Steenbakkers

Wethouder van economie, Brainport, innovatie, onderwijs en sport

- Economie en vestigingsklimaat
- Brainport: coördinatie Brainport Nationale Actieagenda en Regio Envelop
- Arbeidsmarkt: talent, techniek en aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt
- Onderwijs: VVE, PO-VO, MBO/HBO, WO, inclusief IHP
- Innovatie en digitalisering
- Sport
- Deelnemingen

Aline Zwierstra

Gemeentesecretaris

- Algemeen directeur

1.2 Bestuurlijke hoofdlijn

Een jaarrekening uit een andere tijd....

Voor u ligt de jaarrekening over 2019. Het was een succesvol jaar waar we met tevredenheid op terugkijken. Dat zullen we u zeker schetsen in deze inleiding. En tegelijkertijd: het is een jaarrekening uit een andere tijd. Een tijd van voor Corona, een tijd van voor de vergaande maatregelen met enorme impact op onze samenleving, een tijd waarin we de overgang aan het maken waren van 'evenwicht' naar 'energie' en waarin we nog niet het begin van een vermoeden hadden hoe ontregeld Nederland en de wereld zou raken door deze pandemie. Een tijd die niet eens zo ver achter ons ligt, maar een eeuwigheid geleden lijkt. We kijken terug naar een jaar in een andere wereld. Een wereld die (voorlopig) niet meer wordt zoals die was. En dat creëert voor ons een gevoelsmatig dilemma omdat we trots willen terugkijken op een goed jaar waarin we veel bereikt hebben. Maar we zien ook de huidige realiteit. Een realiteit met angst en onzekerheid bij mensen over hun gezondheid en hun baan of onderneming. Met zorg om hun naasten en met de worsteling om werk, thuisonderwijs voor kinderen en zorg voor anderen te combineren. En we zien ook de hartverwarmende initiatieven die ontstaan. We zien dat mensen er zijn voor elkaar en dat er nieuwe en creatieve oplossingen bedacht worden om er toch wat van te maken. Kortom: een dilemma met welke boodschap we deze jaarrekening willen presenteren. We kiezen ervoor om terug te blikken vanuit de realiteit en context zoals die vorig jaar was. Dat doet het meest recht aan het instrument van de jaarrekening waarin we verantwoording afleggen over onze prestaties in 2019. Ondanks het ongemakkelijke gevoel dat u kan bekruipen bij het lezen van deze jaarrekening.

Terugblikkend constateren we dat 2019 het jaar was waarin we daadwerkelijk het evenwicht bereikt hebben. Op financieel gebied hebben we rust en stabiliteit gecreëerd en hebben we de gemeente weggedraaid van het financiële ravijn. Door strakke sturing in alle portefeuilles hebben we zelfs een overschot gerealiseerd en consolideren we de beweging die we bij de start van onze periode hebben ingezet. De financiën van het sociaal domein zijn steeds meer in control. We hebben onze reserves veel sneller dan verwacht terug op niveau gebracht.

Naast het terugbrengen van het evenwicht in de financiën hebben we knopen doorgehakt op lastige en al jaren slepende dossiers. Denk daarbij aan het Muziekgebouw, de Vestdijk of Renescience. We hebben daarmee gedaan wat nodig was en we hebben daarmee de (mentale) ruimte gecreëerd om de blik op de toekomst te richten. Natuurlijk hebben we in onze periode stappen gezet met bijvoorbeeld de doorontwikkeling van de Brainport Nationale Actieagenda en het binden van rijk en provincie op majeure stedelijke opgaves als KnoopXL en het aanjagen van de woningbouw met behulp van de Woondeal. Opgaves die horen bij de schaa sprong van de stad en die de komende jaren onze volle aandacht vragen. Voor het sociaal domein hebben we in 2019 een onderzoek gedaan naar trends en ontwikkelingen, wat heeft geleid tot 4 ontwikkellijnen die we doorvertalen in toekomstig beleid. Maar naast oogsten van wat in het verleden gezaaid is, voelen we ook sterk de noodzaak en urgentie om te blijven zaaien: naar de toekomst kijken en richting geven aan de ontwikkeling van de stad. Met ons coalitieakkoord hebben we hier een stevige 'energetische' agenda voor geformuleerd waar we mee aan de slag willen. En hoewel deze coronacrisis roet in het eten lijkt te gooien, willen we toch blijven kijken hoe we vanuit deze crisis ook kansen kunnen creëren. Vanuit onze historische traditie en in de geest van de Eindhovense veerkracht. Hier zullen wij op een later moment bij u op terugkomen.

Uiteraard rekenen we ons niet rijk. We hebben dit jaar inderdaad meevallers maar er zijn – naast de gevolgen van de coronacrisis – nog veel risico's die ervoor kunnen zorgen dat ons positieve resultaat niet duurzaam is. Risico's op het gebied van landelijke verdeelmodellen in het sociaal domein. Risico's bij de herijking van het gemeentefonds, risico's in het vasthouden en bestendigen van de effecten van onze interventies in het sociaal domein. En zoals gezegd: risico's in de meerjarige effecten die de coronacrisis met zich meebrengt. Bij deze jaarrekening en bij de beoordeling van het rekeningresultaat past dus grote behoedzaamheid. In de financiële hoofdlijn vindt u een nadere duiding hoe dit resultaat tot stand gekomen is en krijgt u een beeld wat structurele en incidentele componenten zijn.

Los van de coronacrisis is onze afdrank van de jaarrekening dat we onomkeerbare stappen in de goede richting gezet hebben en de ergste bedreigingen afgewend hebben, dat we mooie inhoudelijke resultaten hebben bereikt en lang slepende dossiers verder gebracht hebben. En dat tegelijkertijd behoedzaamheid op zijn plaats is. Dat we een stevig rekeningresultaat realiseren, maar dat dit geen garantie is dat we in 'veilig' vaarwater zitten getoet op alle risico's.

In deze bestuurlijke hoofdlijn zullen we aan de hand van ons coalitieakkoord u een beeld op hoofdlijnen schetsen wat we in 2019 bereikt hebben.

Zorgzaam en zorgvuldig

In ons coalitieakkoord hebben we de ambitie uitgesproken dat niemand door de bodem zakt. We willen een stad zijn waar iedereen met vertrouwen de toekomst tegemoet kan zien. Een saamhorige stad, waar we oog hebben voor alle aspecten waar inwoners mee te maken hebben, van zorg tot werk, van wonen tot inkomen. En waarbij we samenwerken met maatschappelijke partners, WIJeindhoven, inwoners, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en mantelzorgers. En dit alles in het licht van een grote financiële opgave die er lag bij de start van onze periode.

De financiële beheersingsopgave uit het coalitieakkoord hebben we gerealiseerd, mede door een ophoging van de begroting sociaal domein. In 2019 hebben we weloverwogen en gerichte maatregelen ingevoerd om de kosten te beheersen en we zien dat dit resultaat oplevert. We hebben budgetplafonds ingevoerd, we hebben met aanbieders nieuwe tarieven afgesproken en we hebben het Servicebureau ingericht waardoor de toegang tot specialistische voorzieningen Jeugd en Wmo bij de gemeente ligt. We betreuren het dat deze veranderingen ook gepaard gingen met achterstanden en we zien dat het mensen geraakt heeft. We zien het ook terug in de tevredenheidsindicatoren in de begroting.

We zijn er van overtuigd dat onze aanpak in 2019 heeft geleid tot het hervinden van een gezondere dynamiek in het sociaal domein. Dit is de basis van waaruit we inwoners kunnen ondersteunen. We hebben een aanpak gekozen die resultaat oplevert. Met daarbij voldoende ruimte om specifiek te kunnen handelen in situaties van inwoners waarvoor ons beleid onvoldoende soelaas biedt. Hiervoor hebben we een budget voor mensen met een onvoorziene zorgvraag gecreëerd en een extra risicobuffer in de begroting opgenomen voor het geval de budgetten niet toereikend zijn. Tegelijkertijd – en daar zijn we ons goed van bewust – is het bij dit soort omvangrijke operaties onmogelijk om iedereen tevreden te houden, we hebben zo goed mogelijk een maatvoering gehanteerd om de zorgkosten weer onder controle te krijgen. We zijn gezien de grote opgave tevreden waar we nu staan, maar we beseffen ons ook dat we er nog niet zijn. De beheersmaatregelen die we hebben doorgevoerd, waren gericht op de korte termijn. Maar het is belangrijk om oog te houden voor de lange termijn.

Het jaar 2019 sluiten we af met een hoger financieel rekeningresultaat dan verwacht. Een groot deel van het resultaat betreft incidentele overschotten met uiteenlopende oorzaken. Er zijn echter nog de nodige onzekerheden en daarmee financiële risico's. Zo is het waarschijnlijk dat ook in Eindhoven op termijn een aanzuigende werking van het abonnementstarief plaatsvindt. Landelijk is er trend waarneembaar van een toenemende zorgvraag. Bovendien is de impact van corona op het sociaal domein groot en brengt dit de nodige financiële risico's en onzekerheden met zich mee.

In 2019 hebben we de Transformatieagenda vastgesteld en daarmee de basis gelegd voor de in ons coalitieakkoord genoemde toekomstbestendige zorg. Met het vaststellen van de inkoopstrategie hebben we rust, partnerschap en ruimte voor innovatie gecreëerd zodat we daadwerkelijk samen op kunnen trekken met onze partners in het veld om tot betere resultaten voor onze inwoners te komen.

Samen met onze partners in de stad zijn we gestart met de ontwikkeling van een visie op maatschappelijke opvang. We willen de uitvoering op een nieuwe manier vormgeven en – naast inzet op preventie - de behoeften van de mensen centraal stellen in plaats van het "systeem".

In 2019 hebben we ook een doorbraak bereikt in het complexe dossier van de Landelijke Vreemdelingen Voorziening. Dit is een complex en politiek uiterst gevoelig dossier waarbij we lang met het Rijk gesproken hebben om tot een voorziening te komen die past bij onze waarden en die ons op humanitair en veiligheidsgebied een handelingsperspectief biedt om uitgeprocedeerde vreemdelingen te ondersteunen, die om uiteenlopende redenen nog niet terug kunnen keren naar het land van herkomst.

Op het gebied van mensen aan het werk helpen, hebben we in 2019 ingezet op het verbeteren van de samenwerking in de (complexe) keten van gemeente, Stichting WIJeindhoven en Ergon. Dat heeft resultaat gehad. We hebben de doelstellingen uit de begroting gehaald en de samenwerking tussen de ketenpartners is

verbeterd. Stichting WIJ Eindhoven en Ergon doen de intake en kijken scherp wie er meteen aan het werk kan. Het werkgeversteam zorgt ervoor dat mensen dan ook daadwerkelijk snel naar werk bemiddeld worden.

Tenslotte hebben we u dit jaar de toekomstverkenning gepresenteerd voor het sociaal domein. We hebben daarin vier ontwikkelingslijnen geïdentificeerd. Met name het vormgeven van de multi-helix samenwerking voor sociaal-maatschappelijke vraagstukken vinden wij kansrijk en passend in de rijke traditie die Eindhoven heeft. Mede in het licht van de brede welvaartsdiscussie – nu actueler dan ooit – gaat dit interessante perspectieven geven. We constateren draagvlak bij het bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld om medeverantwoordelijkheid te nemen voor vraagstukken in de samenleving in de meest brede zin van het woord. We willen hier recht aan doen en gaan op zoek naar vernieuwende vormen van samenwerking voor de opgaven van onze stad en samenleving. Werken aan een gezamenlijke agenda en werkbare vormen zoeken die recht doen aan ieders rol en verantwoordelijkheid zijn hierbij rode draden. Hoe dit goed en productief te doen is nog een gezamenlijke zoektocht, maar laten we niet vergeten dat de Brainportsamenwerking ook niet van vandaag op morgen tot stand is gekomen.

2019 was voor het sociaal domein, haar partners en inwoners, een bewogen jaar waarin we zowel een betere financiële basis als een inhoudelijke en innovatieve basis voor de toekomst hebben gelegd. Ondanks dat het op onderdelen moeilijk was, zijn we trots waar we nu staan. We hopen dat, ondanks de effecten van corona, we door kunnen blijven gaan op deze ingeslagen weg en kunnen blijven investeren in verbeteringen.

Sterk en stedelijk

2019 was een heel succesvol jaar voor het versterken van het ecosysteem in de stad en het waarborgen van een goed fundament waarop de economie kan floreren. We hebben kunnen oogsten op een aantal lange lijnen en we hebben de basis gelegd voor toekomstige successen. Zonder compleet te willen zijn, willen we hier een aantal zaken noemen.

Uiteraard de verdere doorontwikkeling van de Brainport Nationale Actieagenda: ons belangrijkste instrument om als regio langjarig in gesprek te blijven met Rijk en provincie en vanuit die mainportstatus samen op te trekken in de versterking van ons ecosysteem. Dat legt ons vooralsnog geen windeieren. In 2019 is bijvoorbeeld een cyberweerbaarheidscentrum geopend op de Brainport Industries Campus en we hebben voor in totaal maximaal € 40 miljoen afspraken gemaakt voor de financiering (50% regio en 50% Rijk) van onderdelen rondom de KnoopXL (de ondergrondse fietsenkelder, HOV3 en het mogelijk maken van een directe treinverbinding met Düsseldorf). De eerste kosteninschattingen bedragen € 70 miljoen. Dit als opmaat naar een intensievere samenwerking in de ontwikkeling van dit voor Brainport cruciale gebied. We ondersteunen vanuit de gemeente de inzet op sleuteltechnologieën als 5G (uiteraard met een scherp oog op de gezondheidsaspecten en de vragen die daarover leven in de samenleving), Artificial Intelligence (de kansen, maar zeker ook de borging van publieke waarden daarbij) en Fotonica als belangrijkste voorbeelden.

Verder hebben we in 2019 met partners uitvoering gegeven aan de Regiodeal. Onder andere zijn we in 2019 samen met de gemeente Helmond, TU/e, Brainport Development en Fraunhofer Institute van start gegaan met het Urban Development Initiative dat zich richt op innovatieve, 'smart' oplossingen voor vraagstukken in de stedelijke omgeving. Bundelen van kennis en ervaring op het gebied van slimme stedelijke ontwikkeling gaat ons helpen in de grote opgaven die voor ons liggen op onder andere het gebied van klimaat, de energietransitie, de verdichtingsopgave en mobiliteitsvraagstukken die voortvloeien uit de schaa sprong van de stad.

In 2019 hebben we ook de Digitaliseringsnota vastgesteld en daarmee het richtinggevend kader neergelegd voor onze inzet rondom innovatieve technologieën en de toepassing daarvan voor de opgaven van de stad. Blijvende aandacht voor de ethische aspecten van technologie, inzet op excellente digitale infrastructuur en het stimuleren van digitalisering voor het MKB staan daarbij voorop.

De Regiodeal is voor ons een belangrijk instrument om te investeren in ons voorzieningenniveau. Het profiteren van alle Eindhovenaren staat hierbij voorop, zoals de investeringen in de Tongelreep en het Urban Sports Park laten zien. Broodnodige impulsen in de cultureel-creatieve infrastructuur, zoals het TAC helpen daar ook bij. We maken daar de verbinding tussen cultuurhistorie en ruimte voor starters die ook nog als aanjager fungeert voor een prachtige gebiedsontwikkeling in het hart van de stad. En daarmee versterkend werkt voor de ontwikkeling van KnoopXL.

Als het om gebiedsontwikkelingen gaat, is natuurlijk de transformatie van Mariënhage met de oplevering van DomusDela een hoogtepunt in 2019. Een belangrijk historisch gebied in Eindhoven komt daarmee beschikbaar voor het brede publiek. Op Strijp-S is in 2019 flink doorgebouwd en zijn een aantal mooie ontwikkelingen van start gegaan zoals de Trudotoren en Haasje Over. Het NRE-terrein is een volgende fase ingegaan in zijn ontwikkeling naar een bruisende nieuwe wijk in het hart van de stad. De vastgoedmarkt in Eindhoven is booming en dat hebben we in 2019 dan ook teruggezien in de resultaten van het grondbedrijf dat een flinke bijdrage heeft geleverd aan het rekeningresultaat. We hebben een uitgebreid samenspraakproces in gang gezet rondom de Omgevingsvisie zodat we ook in de toekomst een gedragen beeld hebben voor onze toekomstige ontwikkeling van de stad.

In 2019 hebben we een begin gemaakt met de herprogrammering van onze bedrijventerreinen. Dat doen we samen met de gemeenten in het stedelijk gebied en is natuurlijk nu actueler dan ooit. De aantrekkelijkheid van de regio als vestigingsplaats staat of valt met het bieden van optimale vestigingsmogelijkheden die toegesneden zijn op de behoeften van het voor deze regio belangrijke bedrijfsleven. De Brainport Innovation Campus is daarin een mooie nieuwe parel. Deze is op 3 oktober jl. officieel geopend door de koning. We hebben de 'lessons learned' van de ontwikkeling van de eerste fase van BIC in beeld gebracht en gebruiken die voor de verder ontwikkeling van deze voor de maakindustrie strategische locatie.

Op het gebied van mobiliteit en bereikbaarheid hebben we in 2019 het nodige bereikt. In het oog springend is natuurlijk de afronding van het proces rondom Eindhoven Airport. Er is veel draagvlak voor de gekozen richting en daarmee ligt er een goed fundament om een nieuwe fase in te gaan met de ontwikkeling van onze luchthaven. Ook zijn we constructief in gesprek gegaan over de mogelijkheden om dividend uit te keren aan de aandeelhouders in het licht van de nieuwe afspraken.

In het afgelopen jaar zagen we – onder andere door de gunstige economische ontwikkeling – een toenemende druk op alle vervoersmodaliteiten. Het werd drukker op de weg en op het spoor en de bezettingsgraad van bussen nam flink toe. Mede onder invloed van de afspraken die we gemaakt hebben over de bereikbaarheid van de Run / ASML met de werkgeversbenadering als belangrijke component daarin, zagen we een groei van verzoeken van werkgevers die met ons willen kijken hoe de duurzame bereikbaarheid van de werklocaties verbeterd kan worden. Onder andere is besloten tot een gezamenlijk onderzoek van overheden en werkgevers in de regio om de mogelijkheden van collectief vervoer te onderzoeken (in de geest van de vroegere VIPRE-bussen). Mooi om te zien dat bedrijven hun verantwoordelijkheid nemen op dit maatschappelijk vraagstuk en een goed voorbeeld van de bijdrage van het bedrijfsleven aan de brede welvaart in de regio.

Zelf hebben we in 2019 het nodige gerealiseerd om de balans tussen bereikbaarheid en leefbaarheid van de stad te verbeteren: de tunnel bij de Montgomerylaan is opgeleverd, er is een flink stuk van de Vestdijk opnieuw ingericht, intelligente verkeerslichten zijn geplaatst aan de noord-west kant van de stad en er wordt onderzoek gedaan naar betere doorstroming op de A2/N2. Afgelopen jaar heeft het college het plan autoluwe binnenstad gepresenteerd. Een samenhangend pakket van maatregelen geeft een balans op de ring, radialen en in onze binnenstad. Een pakket waardoor de (binnen)stad bereikbaar blijft, maar aantrekkelijker en leefbaarder wordt voor de toekomst. Daarnaast hebben we ingezet op slimme en duurzame mobiliteit: kaders voor deelmobiliteit en apps zijn daarbij praktische instrumenten. Met het ITS-congres en met het binnenhalen van het Europese EIT Urban Mobility staan we stevig op de kaart als stad die slimme en duurzame mobiliteit hoog in het vaandel heeft.

Bereikbaarheid is een zaak van lange adem. Al jaren zetten we in op verbetering van regionale en internationale connectiviteit. We blijven daarvoor lobbyen omdat het cruciaal is voor het toekomstig succes van de stad. En met onze lobby's in Den Haag en Brussel boeken we daarin gestaag resultaten. Over de internationale spoorverbinding naar Düsseldorf zijn inmiddels concrete afspraken gemaakt en we trekken gezamenlijk op met Rijk en provincie in de ontwikkeling van KnoopXL waar wonen, stedelijke ontwikkeling en multimodale bereikbaarheid samenkomen. Sinds 1 december spreken we ook van Eindhoven Centraal als symbolische herkenning van het groeiende belang van Eindhoven. Bereikbaarheid gaat voor ons ook over wijken en buurten. Aandacht voor verkeersveiligheid, bijvoorbeeld rondom scholen, en streven naar noodzakelijke gedragsveranderingen hebben ook onze volle aandacht gehad in 2019.

Frisse lucht en nieuwe energie

Het klimaat heeft ons in 2019 een flinke strop opgeleverd. We hebben ruim een miljoen euro aan stormschade gehad en de bestrijding van de processierups heeft extra geld gekost. We zien een trend van stijgende kosten die samenhangen met hitte, droogte, storm en plaagdieren. Dit is toe te rekenen aan de klimaatverandering.

Tegelijkertijd hebben we in 2019 niet stilgezeten. We hebben van de crisis van de stormschade een kans gemaakt door een ambitieus plan van aanplant op te stellen waarin we ons groen klimaatbestendiger maken met aandacht voor biodiversiteit en het voorkomen van plaagdieroverlast (bijvoorbeeld geen eiken die rupsen aantrekken). Op het gebied van de energietransitie zijn met pioniersbuurten aan de slag gegaan. In twee van de drie wijken zijn in 2019 buurtplannen opgeleverd. Er is veel kennis en ervaring opgedaan in de samenwerking met de woningcorporaties en (via Buurkracht) met bewoners in het proces om woningen van het gas af te krijgen. Zelf hebben we in 2019 het goede voorbeeld gegeven door het slim verduurzamen van ons eigen vastgoed (we hebben onder andere ruim 8000 zonnepanelen op onze panden gelegd en ruim €5,5 miljoen SDE+ subsidie voor binnengehaald). We stellen onze kennis en ervaring op het gebied van inkoop, aanbestedingen en subsidievererving actief beschikbaar aan onze partners (zoals scholen, maatschappelijke organisatie en bedrijven) om de verduurzaming op die manier een impuls te geven. In 2019 hebben we de uitgangspunten warmtetransitie opgeleverd. Deze schetst hoe de alternatieve warmtevoorziening van Eindhoven er uit kan gaan zien, gedifferentieerd per buurt of woningtype en in de tijd. We hebben vorig jaar € 2 miljoen subsidie binnengehaald voor energiebesparing en het Warmtecongres dat we in november organiseerden heeft veel energie losgemaakt.

Kortom: met bescheiden eigen middelen zetten we toch flink wat beweging in gang. We hebben veel inzicht gekregen in de aard en complexiteit van de vraagstukken en hoe moeilijk het is om substantiële stappen te zetten. We hebben daarbij last van de terughoudendheid van het Rijk en de manier waarop ze bijvoorbeeld de € 100 miljoen rijksmiddelen voor energietransitie verdeelt onder de gemeenten. Omdat de verdeling niet gekoppeld was aan inwoneraantal, maar een gelijk bedrag per gemeente, zette dit voor Eindhoven relatief te weinig zoden aan de dijk. Het is een dilemma hoe hiermee om te gaan. In hoeverre zie je je lokale verantwoordelijkheid hierin en in hoeverre kan je die daadwerkelijk waarmaken. Energietransitie is ons inzien een opgave van nationaal belang.

Naast de inzet op klimaat en energie is het voor 2019 zeker nog vermeldingswaardig dat we met het tekenen van de overeenkomst rondom Aires 2.0 stappen gezet hebben in het beter in beeld brengen van de luchtkwaliteit in stad en regio. Met innovatieve meetapparatuur krijgen we steeds meer zicht op de vervuiling door ozon, stikstof en (ultra)fijnstof. Doel is om inzicht te krijgen in de concentratie en de bronnen van luchtvervuiling. We zien in de cijfers terug dat dit ook een bron van ongerustheid voor veel inwoners is.

We zetten samen met bewoners in op het vergroenen van de wijken en buurten. Met operatie Steenbreek hebben we in 2019 flinke stappen gezet en heel wat vierkante meters verharding groen gemaakt. Actieve bewoners, zoals op de Zwaluwstaartweg of de Boschdijk zorgen voor groenere buurten met meer biodiversiteit.

De problematiek rondom illegale bijzet van afval kan in deze jaarrekening niet onbenoemd blijven. Dit is een hardnekkig vraagstuk waarin Eindhoven zeker niet uniek is. Het is een veelkoppig monster omdat de achtergrond en aanpak maatwerk per locatie vraagt. In ieder geval is het voor ons een belangrijke reden om ons – ook naar aanleiding van de besluitvorming over Renescience – te bezinnen op een nieuwe en brede aanpak rondom afval. We zien daarbij dat de hoeveelheid restafval per Eindhovenenaar nog steeds relatief groot is en dat zullen we naar beneden moeten brengen.

Stad met een groot hart

Met de bouw van bijna 3000 woningen is 2019 een succesvol jaar. Het bouwoffensief heeft zijn vruchten afgeworpen en we hebben laten zien dat we in staat zijn om daadwerkelijk te versnellen. Op veel plekken in de stad zijn nieuwe woningen gerealiseerd. Mooi voorbeeld hierbij is het Vogelzangterrein waar al 20 jaar niets gebeurde. Op het voormalige slachthuisterrein zijn in korte tijd 300 tijdelijke woningen gerealiseerd. In 2019 hebben we als Stedelijk Gebied met het Rijk de Woondeal gesloten, die een flinke impuls gaat geven aan de woningbouwproductie, de transformatieopgave in de KnoopXL en de integrale wijkaanpak in Woensel-Zuid.

Voor de binnenstad is in 2019 het startschot gegeven voor Open Eindhoven. We creëren met deze transformatie van de binnenstad meer ruimte voor voetgangers en fietsers. Toevoegen van groen en investeren in ondergrondse waterberging maakt de binnenstad klimaatbestendiger en aangenamer om in te verblijven. De herinrichting van de Vestdijk en van het Clausplein smaken naar meer. Met de keuze voor de door AtelierNL ontworpen stenen krijgen we een echte Eindhovense bestrating in de binnenstad. Sowieso was 2019 een goed jaar voor de binnenstad. Onder andere zagen we dat in een flinke stijging van het aantal hotelovernachtingen. Met de Verlaatjes leveren we onze bijdrage aan een bruisend uitgaansleven waarbij we oog hebben voor de belangen van de (groeierende groep) binnenstadbewoners. Het erfgoed in de binnenstad heeft een impuls

gekregen. Natuurlijk door de openstelling van het vernieuwde Mariënhage, maar ook doordat we stimuleren om de oude gevels in de binnenstad terug te brengen naar hun oorspronkelijke staat. Eindhoven is een stad van de toekomst maar ons verleden moeten we koesteren. Wel zien we dat het aantal deelnemers aan activiteiten van het Erfgoedhuis achter blijft bij de verwachting en het rapportcijfer voor cultureel erfgoed nog wel wat hoger mag.

Op het gebied van cultuur hebben we in 2019 een solide fundament gelegd voor de komende jaren. De positieve evaluatie van de stichting Cultuur laat zien dat er breed draagvlak is voor de manier waarop we cultuur in Eindhoven georganiseerd hebben. We zien een stijging van de tevredenheid over het cultuuraanbod in Eindhoven. Er heeft besluitvorming plaatsgevonden over het nieuwe Cultuurplan voor de periode 2021 – 2024 en alle subsidiekaders tot 2024 zijn door de raad vastgesteld. Hetzelfde geldt voor het Atelierbeleid. Dit is de basis voor inzet van Regiodeal-middelen voor ateliers en maker spaces. We hebben in 2019 het fundament gelegd voor het future lab voor design en technologie COMPLEX. Hiervoor is inmiddels een aanvraag bij de Raad van Cultuur ingediend om opgenomen te worden in de nationale culturele basisinfrastructuur. Eindhoven is bij uitstek een evenementenstad. Door het jaar heen is er veel te doen. Evenementen zoals Gestels Hoogtij of Woensel Westival zorgen voor levendigheid in de wijk. Muziek liefhebbers zijn aan hun trekken kunnen komen met Hidden Garden of NOX in de Woods. En uiteraard hebben we in 2019 met volle teugen kunnen genieten van grote evenementen als GLOW en de Dutch Design Week, die drukker waren dan ooit.

Met het IHP hebben we in 2019 flinke slagen gemaakt. Het IHP Primair Onderwijs is op hoofdlijnen door de raad goedgekeurd en we hebben een lange impasse doorbroken bij het IHP voor het Voortgezet Onderwijs. Ook kon de start gemaakt worden met de lang besproken nieuwbouw van de Rungraaf en de Korenaer waar de gemeente bouwheer is. Met de onderwijsinstellingen hebben we daarnaast een Lokale Educatieve Agenda in 2019 vastgesteld met daarin afspraken over onder andere kansgelijkheid in het onderwijs, veiligheid op het MBO en de school als logische vindplaats voor jeugdvragestukken. De zomerschool is in een nieuwe jas gestoken en we hebben samen met de bibliotheek en het Stercollege een stadsplan laaggeletterdheid gemaakt met concrete acties voor de komende vier jaar om laaggeletterdheid te verminderen. De raad heeft de plan Onderwijs-Arbeidsmarkt vastgesteld. Met het groeiende aantal zogenaamde hybride leeromgevingen van onder andere Fontys op Strijp-T en Summa op de Brainport Innovatie Campus geven we onze jongeren een vliegende start op de arbeidsmarkt. En we hebben alle onderwijzers in Eindhoven op de Dag van de Leraar het lerarencompliment aangeboden: een gratis bezoek aan het Philipsmuseum.

We hebben in 2019 lastige en langlopende dossiers afgerond zoals de sluiting van Wodan, de verplaatsing van RPC en het dossier van sporthal Eckart Almonte. Door verplaatsing van Almonte kan de sporthal gesloopt worden en kan begonnen worden met de langverwachte en dringend noodzakelijke nieuwbouw van basisschool de Tweelingen. We hebben afspraken gemaakt over een breder en multifunctioneler gebruik van sportaccommodaties zodat deze ook gebruikt kunnen worden voor bijvoorbeeld kinderopvang, huiswerkbegeleiding of taalonderwijs. Met de extra gelden die de G5-steden hebben gekregen uit het nationaal sportakkoord hebben we gewerkt aan een lokaal sportakkoord zodat we sport en beweging dit jaar een flinke impuls kunnen geven. In de realisatie zien we dat het aantal projecten in de openbare ruimte waar sport en beweging in het ontwerp wordt meegenomen iets achter blijft bij de begroting. Tegelijkertijd zien we dat het ruimte maken voor sport en bewegen steeds meer onderdeel wordt van het reguliere beleid. We hebben het aantal buurtsportcoaches uitgebreid. Die zetten we in bij onderwijsinstellingen en verenigingen. De eerste Padelbaan is geopend in Eindhoven en tennisverenigingen hebben het onderhoud van een banen overgenomen. Uiteraard hebben we ook ingezet op het binnenhalen van aansprekende sportevenementen zoals het Olympisch kwalificatietoernooi (OKT) beachvolleybal en het OKT zwemmen. We ondersteunen de ambitie om Formule E naar Eindhoven te halen en het bid om speelstad te worden bij het UEFA Women's Champions League Finale in 2023.

In 2019 is ingezet op uitvoering van de reguliere basistaken en de in het beleidskader vastgestelde prioriteiten. In aanvulling op reeds beschikbare middelen is met aanvullend incidenteel budget nog zo veel als mogelijk uitvoering gegeven aan de veiligheidsaanpak. Met ingang van 2020 zijn structureel extra middelen voor veiligheid in de begroting beschikbaar gesteld waarmee we zorgen voor de noodzakelijke versterking van de uitvoeringskracht ten behoeve een toekomstbestendige veiligheidsaanpak (basis op orde). Eindhoven wordt steeds grootstedelijker en internationaler. Een groeiend aantal veiligheidsvraagstukken vroeg in 2019 veel aandacht en inzet. Zo was er een groeiend aantal grootschalige evenementen, een toename van het aantal betogingen en demonstraties en was het aantal liquidaties hoog. Deze ontwikkelingen laten zich over het algemeen moeilijk plannen en leggen een groot beslag op de beschikbare capaciteit en vragen om tussentijdse herprioritering.

Er is fors geïnvesteerd op de doorontwikkeling van het informatiegestuurd werken, wat resulteert in een betere verwerking van de geanalyseerde data in de vorm van dashboards waarmee we focus konden aanbrengen in de uitvoering van de beleidsthema's. Ook is extra aandacht besteed aan de informatiedeling tussen de gemeente en ketenpartners, al dan niet in samenwerkingsverbanden.

De gebiedsgerichte veiligheidsaanpak resulteerde in verschillende handhavingsacties.

Daarnaast

Naast de mooie resultaten die we in de stad gerealiseerd hebben in 2019 willen we ook een aantal zaken die de interne organisatie betreffen niet onvermeld laten. Ook in 2019 hebben we strak gestuurd op inhuur en zijn we binnen de normen gebleven. Ook het ziekteverzuim is over de gehele linie omlaag gegaan. We zijn er conform ons streven in geslaagd om in het beste kwartiel van de Nederlandse gemeente te zitten. We zien daarbij een groeiende aandacht in de organisatie voor diversiteit en verjonging van het personeelsbestand. Ook daar zijn we op de goede weg.

We hebben in 2019 verder gewerkt aan de verdere digitalisering van onze dienstverlening. Van digitaal loket tot en met BuitenBeter-app: onze digitale overheid werkt steeds beter. Aandacht voor het gebruik van heldere taal en voor mensen die minder digitaal vaardig zijn, maakt daar onverkort deel van uit.

We volgen nauwgezet de mogelijkheden en kansen die digitale interacties met zich meebrengen. Juist deze crisis geeft de noodzaak tot verdere digitalisering een impuls. En hoewel we stappen gezet hebben in de digitalisering van onze dienstverlening naar inwoners, ligt er nog een grote uitdaging in de digitalisering van onze interne processen, data en systemen. Daar zal de komende jaren een flinke slag gemaakt moeten worden om de basis op orde te brengen en de snelle ontwikkelingen in de buitenwereld bij te kunnen houden.

Tenslotte

Zoals aangegeven in de inleiding is het bijna ongemakkelijk om de mooie resultaten van 2019 op waarde te schatten in de huidige tijd. In de logica van ons coalitieakkoord waren we toe aan 'energie' en had 2020 een jaar van oogsten moeten worden. De coronacrisis heeft lelijk roet in het eten gegooid. 2019 was het 75-jarige jubileum van onze bevrijding en 2020 had een feestjaar moeten zijn omdat Groot-Eindhoven 100 jaar bestaat. Maar we zitten nu in een tijd die veel onzekerheid met zich meebrengt, een tijd waarvan we nog niet kunnen inschatten wat de gevolgen gaan zijn voor de stad en haar inwoners en ondernemers. Doordat we financieel in evenwicht zijn geraakt kunnen we als gemeente misschien een (klein) stootje hebben, maar we maken ons zorgen over de impact van de crisis en de gevolgen daarvan voor de komende jaren. We houden scherp vinger aan de pols en zullen stap voor stap handelen met de kennis die we op dat moment hebben. En dit alles in het rotsvaste vertrouwen dat Eindhoven en de Eindhovenaren de veerkracht hebben om ook deze crisis het hoofd te bieden.

TOTAALJAARREKENING LASTEN

396.160 Sociaal Domein	167.875 Bestuur en ondersteuning	98.009 Sport, cultuur en recreatie	21.884 Economie
			29.667 Veiligheid
			51.231 Onderwijs
	80.681 Volkshuisvesting ruimtelijk ordening en stedelijke vernieuwing	66.564 Volks- gezondheid en milieu	53.639 Verkeer, vervoer en waterstaat
TOTAAL LASTEN			965.710

TOTAALJAARREKENING BATEN

644.268 Bestuur en ondersteuning	122.157 Sociaal Domein	31.522 Verkeer, vervoer en waterstaat	37.702 Sport, cultuur en recreatie
		19.273 Economie	
	76.308 Volkshuisvesting ruimtelijk ordening en stedelijke vernieuwing	7.870 Veiligheid	24.924 Onderwijs
		53.523 Volksgezondheid en milieu	
TOTAAL BATEN			1.017.546

WAARVAN

82.800 Storting in reserves	83.813 Onttrekking uit reserves
---------------------------------------	---

JAARREKENING RESULTAAT

51.836 voordelig

1.3 Financiële hoofdlijn

In deze paragraaf geven we op hoofdlijn inzicht in de financiën. De paragraaf bestaat uit drie delen: het financieel resultaat 2019, het balansbeeld en de normen waarop we sturen.

Financieel resultaat

Ontwikkeling gedurende 2019

In 2019 hebben we op 6 momenten een inschatting gemaakt van ons verwacht resultaat. Gedurende het jaar werd het te verwachten positieve resultaat steeds hoger. Begin april informeerden we u dat op basis van de inzichten tot en met februari enkele voor- en nadelen werden verwacht maar dat op dat moment er nog geen zicht te geven was op het resultaat aan het einde van het jaar. Medio mei verwachtten we op basis van de eerste tussentijdse rapportage (1e turap) een voordelig resultaat van + € 0,9 miljoen (+ € 1,1 miljoen kapitaallasten, + € 0,3 sociaal domein, - € 0,5 overige afwijkingen). Gedurende het jaar gaf de prognose een steeds positiever beeld. Na de zomervakantie zijn alle budgetten integraal opnieuw tegen het licht gehouden en met de tweede tussentijdse rapportage stelden we het verwachte financieel resultaat bij naar + € 23,3 miljoen. Een stijging van € 22,4 miljoen ten opzichte van de eerste tussentijdse rapportage. Dit werd voornamelijk verklaard vanuit een toename resultaat sociaal domein (+ € 7,4 miljoen), verwacht voordeel op treasury (+ € 2,3 miljoen), verwacht voordeel op onderhoud wegen (+ € 7 miljoen) en voordeel op de algemene uitkering op basis van de meicirculaire (+ € 3,4 miljoen). Eind december hebben we u voor de laatste keer geïnformeerd over het verwachte resultaat. Ten opzichte van de tweede tussentijdse rapportage stelden we het verwachte resultaat opnieuw bij met € 9,6 miljoen naar € 32,9 miljoen. Deze toename werd met name verklaard door toegenomen voordeel op het sociaal domein (+ € 6,8 miljoen) en het bijstellen van de algemene uitkering op basis van de septembercirculaire. (€ -1,1 miljoen).

Het definitief resultaat 2019 komt uit op + € 51,8 miljoen waarvan we voorstellen € 4,2 miljoen te bestemmen. Een stijging van € 18,9 miljoen ten opzichte van de laatste berichtgeving eind december. Ten opzicht van onze verwachting in december is het resultaat op het sociaal domein met € 13 miljoen toegenomen. In hoofdlijn bestaat deze toename uit 4 posten. De afrekening van variant B over 2018 en 2019 (+ € 5,8 miljoen). Hiervan is € 5,5 miljoen incidenteel en heeft betrekking op de definitieve afwikkeling 2018. Het voordeel op jeugd is hoger dan eerder werd verwacht (+ € 4,4 miljoen). Daarnaast is per jaareinde het voordeel op de transformatieagenda hoger (+ € 0,7 miljoen) dan verwacht en zijn de middelen van het transitiefonds jeugd pas eind december ontvangen (+ € 0,8 miljoen) en benodigd in 2020, op de overige budgetten sociaal is een beperkte afwijking t.o.v. december (€ 1,3 miljoen). We gaan onderzoeken hoe we de prognoses gedurende het jaar robuuster kunnen maken zodat de afwijkingen per jaareinde ten opzichte van de tussentijdse prognoses kleiner worden.

Naast de verschillen op het sociaal domein is sprake van een hoger resultaat op OZB en parkeeropbrengsten (+ € 1,0 miljoen), is in de tussentijdse prognoses geen rekening gehouden met het begroot resultaat dat is ontstaan door diverse begrotingswijzingen (+ € 1,6 miljoen) en zijn er veel kleine verschillen verspreid over diverse posten (+ € 3,3 miljoen).

Eindbeeld 2019

Bovenstaand is de ontwikkeling van de resultaatprognose gedurende 2019 toegelicht. Onderstaand treft u het eindbeeld over 2019 aan per programma. De grootste afwijkingen per programma zijn toegelicht.

(x € 1.000)	saldo begroting primair (1)	bijstelling begroting (2)	saldo begroting na wijziging (3=1+2)	saldo realisatie (4)	afwijking realisatie tov begroting na wijziging (5=4-3)
0 Bestuur en ondersteuning	-455,2	-4,9	-460,1	-476,4	16,3 V
1 Veiligheid	22,2	0,2	22,5	21,8	0,7 V
2 Verkeer, vervoer en waterstaat	35,5	-5,4	30,2	22,1	8,1 V
3 Economie	1,8	-0,2	1,6	2,6	1,0 N
4 Onderwijs	28,0	-1,8	26,3	26,3	0,0 N
5 Sport, cultuur en recreatie	60,7	0,7	61,4	60,3	1,1 V
6 Sociaal domein	290,3	6,8	297,1	274,0	23,1 V
7 Volksgezondheid en milieu	10,2	1,6	11,8	13,0	1,2 N
8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening	6,3	1,3	7,6	4,4	3,2 V
Resultaat	0,0	-1,6	-1,6	-51,8	50,2 V

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Op programma 0 bestuur en ondersteuning ontstaat een afwijking van € 16,3 miljoen.

Het sociaal domein heeft in 2019 een maatregelenpakket ingevoerd waarvan onzeker was of we het beoogd financieel effect zouden realiseren. Daarom is in de begroting centraal een risicomarge opgenomen. Gebleken is dat alle maatregelen binnen het sociaal domein zijn opgevangen (+ € 4,0 miljoen) en is in het budget voor contributie VNG elders in de begroting al voorzien (+ € 0,5 miljoen). Door minder investeringen zijn er lagere rentelasten en daarnaast hebben we positieve rente ontvangen op aangetrokken kasgeldleningen (+ € 2,5 miljoen). In het centrum worden enkele parkeerterreinen buiten gebruik gesteld door bouwprojecten. De buitengebruik stelling vindt later dan verwacht plaats (+ € 1,2 miljoen). Op basis van de circulaire is het gemeentefonds gedurende het jaar bijgesteld (+ € 1,7 miljoen). De inkomsten voor hondenbelasting, precario en invordering dwangbevelen zijn hoger dan verwacht (+ € 0,5 miljoen). Door minder leegstand en een lager aantal verminderingen /kwijtscheldingen dan verwacht zijn de OZB inkomsten hoger dan verwacht (+ € 0,9 miljoen). De opbrengsten van de leges burgerzaken, zoals paspoorten rijbewijzen, naturalisatie vallen hoger uit dan begroot (+ € 0,3 miljoen). Op de repro, porti, belkosten is sprake van structureel lagere kosten (+ € 0,3 miljoen). De metropoolregio heeft in 2019 besloten het resultaat van 2018 uit te keren aan de deelnemers (+ € 0,3 miljoen). De voorzieningen wachtgeld wethouders, dubieuze debiteuren en claims en juridische geschillen zijn per jaareinde op nieuw berekend en een gedeelte valt vrij (+ € 1,3 miljoen). Over de afgelopen 5 jaar is een BTW suppletie ingediend (+ € 0,5 miljoen). Tevens is de fiscale positie opnieuw bepaald op basis van actuele inzichten en regels, dit leidt tot een nog te betalen VPB last over afgelopen jaren en over 2017 is een voorlopige last betaald (- € 0,8 miljoen). Daarnaast is einde van het jaar bepaald welke budgetten in de reserve reserveringen 2019 worden opgenomen. De werkelijke bedragen per jaareinde wijken af van de ingeschatte bedragen (+ € 0,5 miljoen). Tot slot zijn er diverse kleinere resultaten die samen tot een voordeel leiden (+ € 2,6 miljoen).

Op programma 1 veiligheid ontstaat een afwijking van € 0,7 miljoen. Dit voordeel wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door positief exploitatieresultaat 2018 van de Veiligheidsregio dat in 2019 na vaststellen van de jaarstukken is uitgekeerd (+ € 0,3 miljoen). Daarnaast diverse overige afwijkingen (+ € 0,4 miljoen).

De afwijking op programma 2 verkeer, vervoer en waterstaat is € 8,1 miljoen.

In 2017 is het BBV (verslaggevingsrichtlijnen) aangepast. De aanpassing leidde ertoe dat we vanaf 2017 de kosten van vervanging van wegen moeten activeren op onze balans (investeren). Dit leidt tot jaarlijkse rente- en afschrijvingskosten (de kapitaallasten). Vòòr de aanpassing van de wet brachten we de kosten van vervanging van wegen, ineens ten laste van het jaarlijks beschikbare exploitatiebudget voor onderhoud en vervanging van wegen. Dat is vanaf 2017 dus niet meer toegestaan. We brengen vanaf 2017 niet de vervangingskosten van de

wegen maar de jaarlijkse kapitaallasten van de vervangingsinvestering ten laste van het beschikbare jaarlijkse budget. Naarmate de komende jaren de vervangingen in de wegen (investeringen) plaatsvinden, nemen de jaarlijkse kapitaallasten, die gedekt worden uit het beschikbare budget toe (gefaseerde ingroei). Omdat het oorspronkelijke budget voor onderhoud en vervanging in de begroting in stand is gehouden is, is in de eerste jaren een incidenteel voordeel op dit budget. In 2019 bedraagt dit voordeel € 7 miljoen, zoals ook gemeld bij de 2e tussentijdse rapportage. In 2020 wordt het wegenplan herzien. Op basis van deze herziening kan het beschikbare budget ook worden geactualiseerd in de begroting. Daarnaast is sprake van diverse kleinere afwijkingen (+ € 1,1 miljoen). Het betreft hier o.a. een voordeel van € 0,1 miljoen op erfpacht en volumes van brandstofverkooppunten, een voordeel van € 0,1 miljoen omdat extra middelen uit het zwerfafvalfonds zijn ontvangen, voordeel van € 0,4 miljoen op het dagelijks onderhoud, beheer en reiniging van de openbare ruimte, wegen, verlichting, kunstwerken, fontein, verkeersborden, een voordeel van € 0,1 miljoen op de activiteiten gericht op mobiliteit, verkeersveiligheid, taxibeleid, milieuzone, een voordeel van € 0,1 miljoen omdat een project voordelig is afgesloten en een voordeel van € 0,3 miljoen op de personele lasten van dit programma.

Programma 3 Economie laat een afwijking zien van - € 1,0 miljoen. De grondverkoop bij de bedrijventerreinen Eindhoven Airport, Driehoeksbos en Kapelbeemd blijven achter op de raming. Daardoor is sprake van minder tussentijdse winstneming dan begroot (- € 1,4 miljoen) op dit programma. Dit resultaat moet in relatie worden gezien met de resultaten op programma 8 waar de overige onderdelen van de grondexploitaties tot uitdrukking komen. Daarnaast zijn er diverse overige kleinere voordelen (+ € 0,4 miljoen).

De afwijking op programma 4 onderwijs is nihil.

Het resultaat op baten en lasten wordt afgewikkeld op verschillende reserves. Het voordeel op lasten onderwijshuisvesting (+ € 0,6 miljoen) is verrekend met de reserve onderwijshuisvesting (- € 0,6 miljoen). Binnen de onderwijshuisvesting zien we voordelen omdat de uitvoering van het programma IHP is vertraagd. Daartegenover zien we ook nadelen omdat door de vertraging meerkosten worden gemaakt voor tijdelijke (wissel) locaties, en de kosten op oude plannen nu als verlies genomen moeten worden. Daarnaast zijn afgelopen jaren mutaties geweest op de panden die in ons bezit zijn. Dat heeft een structureel effect op de lasten en de huurinkomsten. De lagere lasten op groot onderhoud van de onderwijspanden die in ons bezit zijn (+ € 0,4 miljoen), zijn afgewikkeld op de reserve onderhoud onderwijshuisvesting. (- € 0,4 miljoen).

Programma 5 sport, cultuur en recreatie kent een afwijking van € 1,1 miljoen

De planontwikkeling voor wijk Burghplan is vertraagd, waardoor de investering later plaatsvindt met lagere kapitaallasten tot gevolg (+ € 0,1 miljoen). Uit de voorziening sociaal plan medewerkers ijsbaan vallen middelen vrij vanwege uitdiensttreding van één medewerker (+ € 0,1 miljoen). Daarnaast is met ingang van 1-1-2019 sprake van btw-vrijstelling op sport wat leidt tot een financieel effect op de exploitatie en waarbij negatieve effecten op de BTW-mengpercentages gecompenseerd zijn via Specifieke Uitkering Sport (+ € 0,5 miljoen). Daarnaast diverse overige verschillen (€ 0,4 miljoen).

Op programma 6 sociaal domein zien we een voordeel van € 23,1 miljoen

Bij de begroting 2019 hebben we vanuit de algemene middelen budget toegevoegd voor de verwachte aanzuigende werking door het invoeren van het abonnementstarief (uniform eigen bijdrage tarief voor Wmo-voorzieningen). Met uitzondering van de woonvoorzieningen is de eerder verwachte aanzuigende werking uitgebleven (+ € 8,0 miljoen) en hebben we dit budget vooralsnog niet nodig gehad. Het budget in de begroting voor het product maatschappelijk opvang is nog gebaseerd op de hogere realisatie van voorgaande en de doelgroep is deels verschoven naar beschermd wonen, de instroom is verminderd maar het aantal cliënten dat gebruik maakt van dit product is redelijk stabiel gebleven (+ € 1,7 miljoen). Op beschermd wonen wordt een voordeel behaald (+ € 3,2 miljoen). Voor de ambulantisering van de GGZ zijn in de septembercirculaire aanvullende middelen ontvangen van € 1,1 miljoen. Hier stond in 2019 geen groeiend cliëntenaantal tegenover. Het overige voordeel op de lasten van € 2,2 miljoen komt omdat per saldo de uitstroom beschermd wonen hoger is dan de instroom (incl. de verschuiving vanuit maatschappelijke opvang) door de strakkere toegang en het strak sturen door contractmanagement op zorgaanbieders. Op jeugd is sprake van een voordeel (€ 5,4 miljoen). De inzet op 'ondersteuning zelfstandig leven' is € 2,8 miljoen lager dan de eerdere verwachting van de aanbieders. In 2019 hebben we actief zorgaanbieders benaderd over nog openstaande declaraties waardoor €

1,9 miljoen van de nog openstaande posten over de jaren 2015-2018 kan vrijvallen. Om de vernieuwing van het jeugdhulpstelsel een extra impuls te geven is door het Rijk en de VNG een transformatiefonds jeugd in het leven geroepen. Een deel van de transformatie (verblijfsvoorkomende en –verkortende initiatieven) wordt opgepakt door 2 subregio's binnen Zuidoost –Brabant. Voor één subregio (DVO-11) is gemeente Eindhoven de kartrekker. Het hieraan gekoppelde bedrag van € 0,8 miljoen is eind december door gemeente Veldhoven uitgekeerd. Omdat sprake is van een decentralisatie-uitkering zijn de middelen formeel vrij besteedbaar en valt dit bedrag vrij in het resultaat over 2019. Op de migratiemiddelen ontstaat een voordeel (+ € 2,5 miljoen) omdat de toegekende budgetten vanuit de decentralisatie-uitkering voor de Landelijke Vreemdelingen Voorziening (LVV) niet volledig zijn benut. Op de middelen voor arbeidsparticipatie is een voordeel (+1,9 miljoen). Dit ontstaat door onbekendheid met de regeling voor studietoelage, anders financieren van het project Gascogne, en de re-integratietrajecten die vanaf juni via de participatiewet lopen worden nog beperkt ingezet. Ook blijven de kosten voor de begeleiding op de inzet van loonkostensubsidie achter doordat er minder cliënten zijn om te begeleiden. De taakstelling Ergon is niet behaald (- € 3 miljoen) omdat binnen het bestuur van de Ergon geen overeenstemming was over het gedeeltelijk uitkeren van de reservepositie. Op de Transformatieagenda houden we meer middelen over dan eerder ingeschat (+ € 0,7 miljoen). Projecten zijn over het algemeen later opgestart en het project Social Impact Bonds Jongvolwassen is voortijdig beëindigd, doordat externe partijen zich hebben teruggetrokken. Op de armoederegeling is een voordelig resultaat (+ € 0,9 miljoen) doordat er minder gebruik is gemaakt van de Bijzondere Bijstand en de Meedoenbijdrage. Daarnaast is sprake van diverse overige voordelen op uiteenlopende onderdelen (+ € 1,8 miljoen). We stellen de raad voor de onbenutte middelen van de transformatieagenda, het transformatiefonds en het overschot op de armoedebudgetten te reserveren voor 2020.

De afwijking op programma 7 volksgezondheid en milieu bedraagt - € 1,2 miljoen

In 2019 zijn veel 5-jaars contracten voor de grafrechten afgelopen en niet verlengd (- € 0,2 miljoen). Vanwege de vertraging in de uitrol van het regionaal zonnepanelen -project ontstaat een nadeel (- € 0,2 miljoen). De samenwerking tussen GR Cure en Orsted is beëindigd in december 2019. GR Cure heeft de voorbereidingskosten en afwaardering van de aandelen van in totaal € 1,1 miljoen als verlies genomen in 2019. Hierdoor ontstaat een negatief Eigen vermogen bij de GR. De gemeenten borgen de continuïteit van de gemeenschappelijke regeling. Op basis van de meerjarenraming GR Cure 2020 blijkt dat er jaarlijks een bijdrage van de gemeente wordt verwacht en er geen ruimte is om het negatief eigen vermogen in te lopen zonder extra gemeentelijke bijdragen. Dat betekent dat de we een voorziening hebben gevormd voor het Eindhovense deel van deze toekomstige verplichting (- € 0,8 miljoen). De activiteiten voor het implementeren van de informatieplicht over energieverbruik door bedrijven (EED) lopen door in 2020 (+ € 0,1 miljoen). Daarnaast is sprake van een resultaat op riolering (- € 0,3 miljoen) en milieutaken (+ € 0,1 miljoen). We stellen voor de restant middelen EED te bestemmen en aanvullend te storten in de reserve reserveringen 2019. De middelen zijn benodigd om het project 'inzicht in energieverbruik' te continueren voor bedrijven die wel onder de milieuwetgeving vallen maar niet onder de verplicht EED regelgeving.

Op programma 8 volkshuisvesting en ruimtelijke ordening is een afwijking van + € 3,2 miljoen.

Voor de grote bouwvergunningen moet er naast een vast legesbedrag ook een variabel deel over de bouwsom worden afgedragen. Voor 2019 is het aantal verleende grote vergunningen conform verwachting. De gemiddelde bouwsom voor deze vergunningen ligt echter een stuk hoger dan vooraf ingeschat. Hierdoor zijn de variabele inkomsten voor deze vergunningen een stuk hoger dan verwacht (+ € 2 miljoen). In de voorziening nadelige grondexploitaties was per saldo een storting nodig. Er is een hoger verwacht negatief resultaat in onder andere de projecten Emmasingelkwadrant, van Wassenhovenstraat-Augustinianum en Brainport Industries Campus (BIC). Daarnaast was de inzet vanuit de voorziening lager dan verwacht vanwege het later afsluiten van de negatieve grondexploitatie Mariënhage (- € 1,7 miljoen). In 2019 is voor grondprojecten (niet bedrijventerreinen) meer aan tussentijdse winst gerealiseerd dan geraamd (+ € 6,8 miljoen). Een deel van dit resultaat is gestort in de reserve bovenwijken en knoop XL (- € 3,3 miljoen).

Daarnaast mogen op grond van de verslaggevingsvoorschriften de lasten van de te realiseren fietsenkelder niet worden geprognoseerd binnen de planexploitatie van het Stationsgebied waardoor extra tussentijds winst genomen is ten gunste van het resultaat (+ € 1,7 miljoen). Hiervan stellen wij u voor deze middelen direct te bestemmen binnen de saldireserve specifiek zodat de middelen beschikbaar blijven voor de realisatie van de fietsenkelder. Op de planschade, beheerresultaat grondbedrijf en overige lasten is per saldo sprake van een nadeel (- € 2,3 miljoen).

Uitgangspunten

De volgende uitgangspunten liggen ten grondslag aan de totstandkoming van het resultaat en zijn van belang integraal te duiden:

- Tussentijdse beleidswijzigingen (uitbreiding scope, aanvullend beleid, extra krediet) zijn besloten via separate dossiers en het financieel effect op 2019 is verwerkt in de begroting;
- De tussentijds geprognoseerde financiële voor- en nadelen op lopend beleid 2019 zijn gerapporteerd bij de tussentijdse rapportages, maar zijn tussentijds niet verwerkt in de begroting. Hierop gelden 2 uitzonderingen die door de raad besloten zijn:
 - o drie begrotingsposten binnen programma 5 zijn- op basis van de inzichten bij de 2e tussentijdse rapportage verhoogd vanuit rechtmatigheidsprincipe (stormschade, plaagdierenbestrijding en bijstorting voorziening dubieuze debiteuren);
 - o In december is het dossier reserveringsvoorstel 2019 door de raad vastgesteld. De verwachte budgetvoordelen per jaareinde zijn begrotingstechnisch verwerkt (verlagen budget en storting in de reserve reserveringen) Per jaareinde zijn de werkelijke restantbedragen gestort. Dat leidt op enkele programma's tot afwijkingen die zijn toegelicht
- De voor- en nadelen op het budget groot onderhoud vastgoed verrekenen we per jaareinde in de in 2019 ingestelde reserves voor onderhoud tot het moment dat we kunnen terugkeren naar voorzieningen groot onderhoud. Daarover hebben we in december 2019 de raad met een separate RIB geïnformeerd
- Op diverse beleidsterreinen voeren we activiteiten projectmatig uit (bijvoorbeeld groot onderhoud, revitalisering bomen, verbeteren luchtkwaliteiten). Bij de start van het project worden de beschikbare middelen samengebracht. Projecten hebben als kenmerk dat ze jaaroverschrijdend zijn. Het toegekende projectbudget is beschikbaar voor alle jaren. De raming per jaarschijf en de realisatie per jaarschijf wijken om verschillende redenen af van de planning. De middelen blijven beschikbaar doordat we deze projecten egaliseren via de reserve (maatschappelijk nut in ontwikkeling). Per programma waar dit aan de orde is, is inzichtelijk gemaakt wat de afwijking op jaarschijf 2019 is.

Balansbeeld

bedragen x € 1 miljoen

Balans Activa	31-12-2018	31-12-2019	Balans Passiva	31-12-2018	31-12-2019
(im)materiele vaste activa	660,9	665,2	Eigen vermogen	250,7	301,6
Leningen aan derden	30,5	24,6	Voorzieningen	34,9	21,1
Overige financiële vaste activa	8,1	8,1	Vaste schulden	441,3	400,2
Voorraden	82,6	91,7	Kasgeldleningen	35,0	35,0
overige vlottende activa	127,5	103,6	overige vlottende passiva	147,7	135,4
TOTAAL	909,6	893,2		909,6	893,2

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting balansbeeld

Passiva

De omvang van het eigen vermogen bedraagt eind 2018 € 301,6 miljoen. De vermogenspositie eind 2019 is verbeterd met € 50,9 miljoen. Deze verbetering is met name het gevolg van het in 2019 behaalde rekeningresultaat (+ € 51,8 miljoen). Stille reserves, zoals de kunst van het Van Abbemuseum tellen niet mee in de omvang van het vermogen. De voorzieningen zijn per saldo met € 13,8 miljoen afgenomen. De grootste mutaties zijn de inzet vanuit de voorziening riolering ter bekostiging van vervangings-investeringen (- € 14,4 miljoen). Deze voorziening is conform begroting ook weer aangevuld (+ € 8,1 miljoen).

Daarnaast is in een claim afgewikkeld ten laste van de voorziening claims en juridische geschillen (- € 3 miljoen) en aanvullend is uit deze voorziening een gedeelte vrijgevallen o.b.v. actuele inschatting van nog te maken kosten (- € 0,8 miljoen). De voorziening facilitaire grondexploitatie is conform de verslaggevingsvoorschriften vanaf 2019 gepresenteerd als waardecorrectie op de kostenverhaalsprojecten aan de activazijde van de balans (- € 2,2 miljoen).

De schuldpositie (kort + lang) is per saldo verlaagd met € 41,1 miljoen. In 2019 werd voor een bedrag van € 41 miljoen aan leningen afgelost. Vanwege de ruime liquiditeitspositie was het niet noodzakelijk om nieuwe lange financiering aan te trekken in 2019.

Activa

De leningen aan derden zijn afgenomen. Van de afgeloste leningen onder de vaste schulden had ruim € 4 miljoen betrekking op leningen, die één op één waren doorgeleend aan woningbouwcorporaties en niet geherfinancierd hoefden te worden. De voorraden zijn toegenomen. Onder gereed product zijn panden opgenomen die bestemd zijn te verkopen. De boekwaarde van deze panden is conform het voorschrift van het BBV bij de bestemming tot verkoop overgegaan van materieel vast actief naar voorraden op basis van de verkooplijst. De vaste activa zijn toegenomen, voornamelijk als gevolg van de investeringen in maatschappelijk nut. De overige vlottende activa is € 23,9 miljoen lager dan voorgaand jaar. Het grootste verschil wordt veroorzaakt doordat in 2018 incidenteel € 21,7 miljoen stroppenpot en € 2,2 miljoen verzekeringsclaim als 'nog te ontvangen' is opgenomen. Deze zijn in 2019 afgewikkeld.

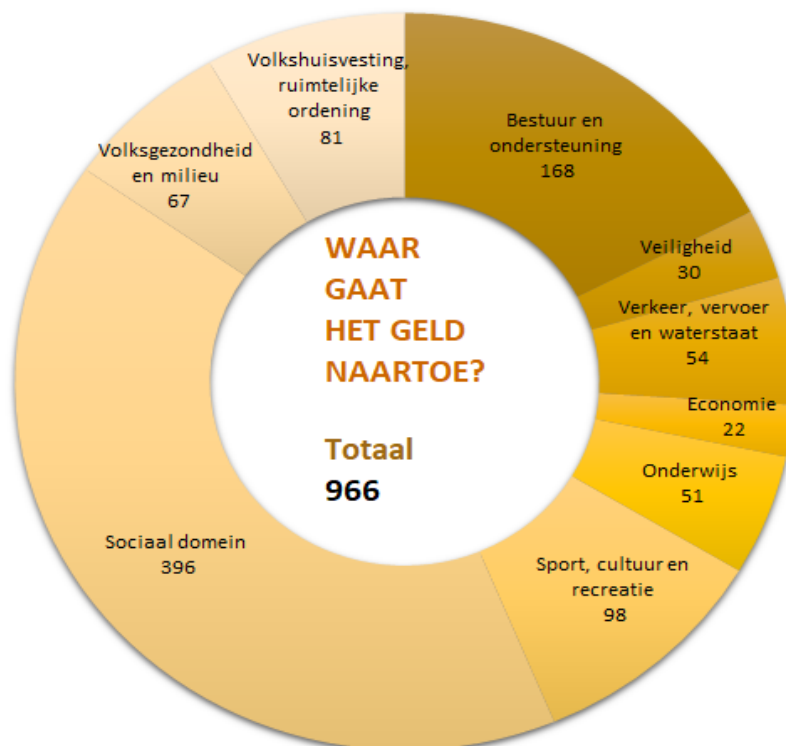
Sturen met normen

We hebben sturen met normen geïntroduceerd om financiële ontwikkelingen snel te onderkennen en de sturingsmogelijkheden te vergroten. Sinds 2016 is een dergelijk systeem ook verankerd in het BBV (verslaggevingsvoorschriften). Met de komst van deze kengetallen hebben we onze eigen norm voor het weerstandsvermogen vastgehouden. De eerder geïntroduceerde kapitaallastennorm hebben we losgelaten. In de paragrafen weerstandsvermogen en financiering zijn de wettelijke kengetallen uitgewerkt en toegelicht.

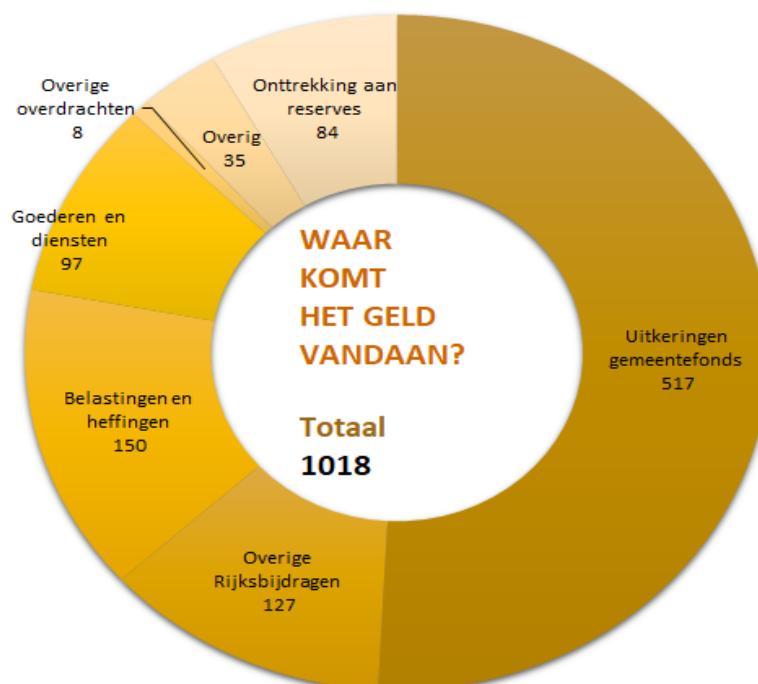
Onderstaand een eerste blik op deze kengetallen.

Norm (bedragen x € 1 miljoen)	rekening 2018	norm 2019	rekening 2019	
kasgeldlimiet	23	75	0	✓
renterisiconorm	43	177	41	✓
weerstandsvermogen	81	89	130	✓
Saldo op structurele posten	2%	0%	7%	✓

Waar gaat het geld naar toe?

Waar komt het geld vandaan?

2. Programma's

Leeswijzer

Algemene toelichting

In dit hoofdstuk is de programmaverantwoording opgenomen. We presenteren de volgende voorgeschreven (BBV) onderdelen in deze programmaverantwoording:

1. De realisatie per programma, die inzicht geeft in de mate waarin de doelstellingen gerealiseerd zijn, wat we daarvoor gedaan hebben, welke verbonden partijen daarbij betrokken zijn en wat dit heeft gekost.
2. Het overzicht van de algemene dekkingsmiddelen.
3. Het overzicht van de overheadkosten.
4. Het bedrag voor de heffing van de vennootschapsbelasting.
5. Een toelichting op het bedrag 'onvoorzien'.

Binnen programma 0 wordt het overzicht van algemene dekkingsmiddelen (programma inleiding), overheadkosten (taakveld 0.4), vennootschapsbelasting (taakveld 0.9) en post onvoorzien (taakveld 0.8) gepresenteerd.

Opbouw van de programmaverantwoording

De raad bepaalt de indeling van de programma's. Per programma zijn taakvelden gedefinieerd. Eindhoven heeft ervoor gekozen om qua programma en daaronderliggende taakvelden aan te sluiten op de voorgeschreven programma- en taakveldindeling van het BBV. Achtereenvolgens zijn in de programmaverantwoording toegelicht:

1. Veiligheid
2. Verkeer, vervoer en waterstaat
3. Economie
4. Onderwijs
5. Sport, Cultuur en Recreatie
6. Sociaal domein
7. Volksgezondheid en milieu
8. Volksgezondheid, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing
0. Bestuur en ondersteuning

De verantwoording van ieder programma start met een inleiding op het programma, de doelenboom en de wettelijk voorgeschreven BBV-indicatoren. De doelenboom presenteert de relatie tussen de te bereiken doelen en de door de raad vastgestelde effect- en prestatie indicatoren. Voor de BBV-indicatoren wordt de vergelijking gemaakt met de gemeenten in Nederland en met gemeenten van 100.000 tot 300.000 inwoners. Deze gegevens worden ontleend van de website www.waarstaatjegemeente.nl maar zijn in sommige gevallen niet recent of nog niet bekend. Binnen programma 0 zijn niet voor alle indicatoren vergelijkende cijfers van andere gemeenten beschikbaar. Daarom vergelijken we daar realisatie 2019 met realisatie 2018.

Vervolgens is per programma een onderverdeling gemaakt naar taakvelden. In het taakveld gaan we in op "Wat hebben we bereikt?, Wat hebben we daarvoor gedaan?, Wat heeft het gekost? en welke Verbonden partijen zijn hierbij betrokken?

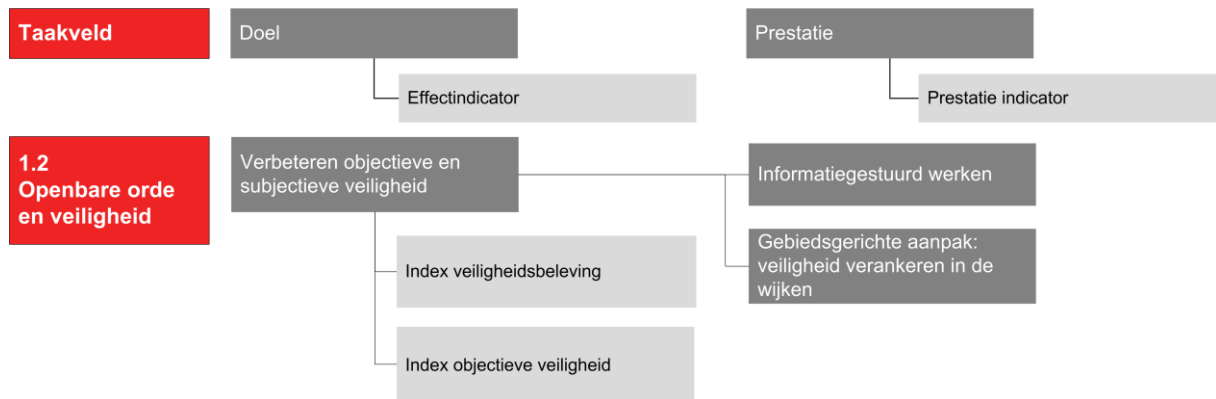
Onder '*wat hebben we bereikt*' en '*wat hebben we daarvoor gedaan*' zijn de te bereiken effecten en te behalen prestaties uitgedrukt in activiteiten en de door de raad vastgestelde effect- en prestatie-indicatoren.

Bij de indicatoren en de prestaties (*wat hebben we daarvoor gedaan*) wordt met een kleur aangegeven of de uitvoering conform de raming is verlopen.

	Conform raming
	Niet conform raming, maar de planning c.q. de raming is bijgesteld
	Niet conform raming en realisatie is een probleem
	Gegeven is niet bekend

Bij "*wat heeft het gekost*" lichten we de financiële resultaten in de exploitatie toe met een toelichting op de afwijkingen. De begrote en gerealiseerde lasten zijn positief gepresenteerd. De begrote en gerealiseerde baten negatief (-/-). Bij de afwijkingen geldt dat een -/- een nadeel en een + een voordeel is. We geven aan of de afwijking structureel is of niet. Voor onze investeringen voteert de raad een krediet. Dit krediet wordt in meerdere jaren geraamd om uit te geven. De afwijkingen tussen de in 2019 geplande uitgaven en de werkelijke uitgaven lichten we ook toe bij dit onderdeel. In de gepresenteerde tabellen kunnen afrondingsverschillen voorkomen. Dit komt doordat de gegevens in de jaarrekening, ter bevordering van de leesbaarheid, op duizendtallen gepresenteerd worden terwijl de automatisch vanuit de administratie ingelezen gegevens op centen nauwkeurig zijn.

Programma 1. Veiligheid

Dit programma omvat de taakvelden 1.1 Crisisbeheersing en brandweer en 1.2 Openbare orde en veiligheid.

In 2019 is door de afdeling Veiligheid, in samenwerking met in- en externe partners, uitvoering gegeven aan de in het beleidskader Veiligheid 2018-2021 en het daarop gebaseerde Jaarplan Veiligheid 2019 vastgestelde beleidsprioriteiten. Daarnaast is uitvoering gegeven aan de vastgestelde beleidsuitgangspunten, te weten informatiegestuurd- en gebiedsgericht werken en is ingezet op uitvoering van de reguliere basistaken.

In 2019 is in aanvulling op reeds beschikbare middelen met aanvullend incidenteel budget nog zoveel als mogelijk uitvoering gegeven aan de veiligheidsaanpak. Met ingang van 2020 zijn structureel extra middelen voor veiligheid in de begroting beschikbaar gesteld. Vanaf 2020 worden deze middelen ingezet voor de noodzakelijke versterking van de uitvoeringskracht ten behoeve van wettelijke taken op het gebied van veiligheid en toezicht en handhaving. Hiermee brengen we de noodzakelijke basis voor een toekomstbestendige veiligheidsaanpak structureel op orde, wat nodig is om de wijken leefbaar en veilig te houden.

Eindhoven wordt steeds grootstedelijker en internationaler. Dit is van invloed geweest op de veiligheidsvraagstukken die in 2019 voortdurende aandacht en inzet hebben gevraagd. Zo hebben we te maken gehad met een groeiend aantal grootschalige evenementen, is sprake geweest van een toename van het aantal betogingen en demonstraties, is het aantal liquidaties hoog en is in een aantal wijken sprake van oplopende spanningen.

Deze ontwikkelingen laten zich over het algemeen moeilijk plannen en vragen in een aantal gevallen om tussentijdse herprioritering. Er wordt daarbij een groter beslag gelegd op de beschikbare capaciteit.

We constateren tevens dat de stad mogelijkheden tot witwassen van crimineel vermogen biedt en dat de stad (en de regio) aantrekkelijker en kwetsbaarder wordt voor ondermijnende criminaliteit in diverse verschijningsvormen. Bovenstaande constatering en ontwikkelingen hebben in zowel de regionale als landelijke pers de nodige aandacht gehad en het besef doen groeien dat dergelijke ontwikkelingen een verdere intensivering van de veiligheidsaanpak noodzakelijk maken. Intensiveringen zijn noodzakelijk om de wijken leefbaar en de stad (internationaal) aantrekkelijk te houden. Ook vanuit het Rijk worden hiervoor (incidenteel) middelen beschikbaar gesteld.

Voor de fysieke veiligheid hebben we in 2019, door middel van onze bijdrage aan en samenwerking met de Veiligheidsregio, het bestaande aandachtsniveau gehandhaafd. Hierbij is ook samengewerkt met politie, het openbaar ministerie, andere (maatschappelijke) organisaties en met ondernemers en inwoners. Door middel van reguliere opleidingen hebben we tevens geïnvesteerd in onze interne rampen- en crisisorganisatie.

BBV-indicatoren

BBV-indicatoren zijn wettelijk bepaald en worden verzameld door de VNG. Voor programma 1 Veiligheid zijn de volgende indicatoren voorgeschreven:

Indicator	peiljaar	NL	100.000-300.000	Eindhoven
Verwijzingen Halt (aantal per 10.000 jongeren)	2018	119	130	139
Het aantal verwijzingen naar Halt is in de gemeente Eindhoven vergelijkbaar met het aantal in gemeenten uit dezelfde grootteklasse (100.000-300.000 inwoners). Ten opzichte van de 4 grote gemeenten (>300.000) zijn de aantallen in de gemeente Eindhoven vergelijkbaar met het gemiddelde in deze gemeenten. Het aantal verwijzingen is in 2018 (139) ten opzichte van 2017 (142) licht gedaald.				
Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners)	2018	2,2	3,4	5
De BBV-indicatoren die betrekking hebben op openbare orde en veiligheid in de gemeente Eindhoven zijn slechter in vergelijking tot de indicatoren van alle Nederlandse gemeenten en de gemeenten in dezelfde grootteklasse (100.000-300.000 inwoners). Omdat de gemeente Eindhoven steeds internationaler wordt en heeft te maken met grootstedelijke (veiligheids)problematiek zijn de indicatoren van de gemeente Eindhoven op dit gebied beter vergelijkbaar met de 4 grote gemeenten (> 300.000 inwoners). Opvallend is dat de indicatoren van de gemeente Eindhoven over het algemeen ook slechter zijn dan Utrecht en Den Haag. Alleen de gemeente Amsterdam en in sommige gevallen de gemeente Rotterdam scoren slechter. In de gemeente Eindhoven is de indicator m.b.t. winkeldiefstallen in 2018 (5,0) vergelijkbaar met de indicator in 2017 (4,5).				
Geweldsmisdrijven (aantal per 1.000 inwoners)	2018	4,8	5,8	8,1
Ten opzichte van de 4 grote gemeenten scoort de gemeente Eindhoven bij deze indicator alleen slechter dan de gemeente Utrecht. Ten opzichte van 2017 (8,4) is de indicator in de gemeente Eindhoven in 2018 licht verbeterd (8,1). Binnen het programma Ondernijning wordt gestuurd op het actief en repressief integraal oppakken van casuïstiek met extreem geweld (levensdelicten in de criminele sfeer).				
Diefstallen uit woning (aantal per 1.000 inwoners)	2018	2,5	2,9	3,9
Net zoals bij de indicator 'winkeldiefstallen' is bij deze indicator alleen de indicator van de gemeente Amsterdam slechter. De indicator is in 2018 gelijk aan die in 2017 (3,9). Vanuit het programma High Impact Crimes (HIC) wordt actief gestuurd op bewustwording inbraakpreventie.				
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte, aantal per 1.000 inwoners)	2018	5,4	6,4	8,4
Op deze indicator scoort de gemeente Eindhoven het slechtst ten opzichte van alle gemeenten in Nederland, dus ook t.o.v. de 4 grote gemeenten. Ten opzichte van 2017 (8,2) is de indicator in 2018 wat verslechterd (8,4).				

1.1 Crisisbeheersing en brandweer

Wat hebben we bereikt?

In 2019 is in samenwerking met de Veiligheidsregio Brabant Zuidoost ingezet op het voorkomen, beperken en bestrijden van incidenten en rampen. Door onze bijdrage en samenwerking zijn we in staat om snel en effectief op te treden bij fysieke crisissituaties, branden, calamiteiten en andere (natuur)rampen. Tevens hebben we, door middel van opleidingen, geïnvesteerd in onze interne rampen- en crisisorganisatie.

Voor dit taakveld zijn op gemeentelijk niveau geen effect- en prestatie indicatoren opgenomen. Resultaten worden op regionaal of landelijk niveau bereikt en/of gemonitord.

Verbonden partijen

GR Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)

VRBZO is een organisatie waarin de brandweer, de geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio (GHOR) en de regionale ambulancevoorziening (RAV) samenwerken om incidenten en rampen te voorkomen, te beperken en te bestrijden.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De resultaten van de evaluatie van de Toekomstvisie Brandweezorg zijn in 2019 vastgesteld door het bestuur. Gesteld kan worden dat de opgelegde bijdrage aan de bezuinigingen (ruim € 4,8 miljoen) is gerealiseerd. De kernboodschap van de Toekomstvisie Brandweezorg, te weten dat ook voldoende aandacht moet bestaan voor de voorkant van de veiligheidsketen, is ingevuld en uitgedragen. De repressieve slagkracht is op een nog voldoende acceptabel niveau ingericht. Bij de (brandveiligheids-)advisering aan gemeenten is nog wel verdere afstemming noodzakelijk maar dat laat echter onverlet dat geconstateerd kan worden dat de implementatie van de Toekomstvisie Brandweezorg geslaagd is. In 2019 is tevens het regionaal risicoprofiel vastgesteld en is gestart met de ontwikkeling van een visie op de veiligheidszorg, op basis waarvan een vertaling wordt gemaakt naar een meerjarig organisatiebeleidsplan voor tenminste de periode 2021-2024 of langer voor onze regio. De sterke en duidelijke opdrachtgevers- en opdrachtnemersrelatie, noodzakelijk voor een effectieve samenwerking, is in 2019 voortgezet.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	14.566	14.586	14.477	109
Baten	-534	-534	-647	113
Mutatie reserves	-4.455	-4.493	-4.436	-57
Saldo	9.577	9.559	9.394	165

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Resultaat VRBZO	-	262	-	262	incidenteel
De jaarrekening 2018 VRBZO is afgesloten met een positief exploitatie-resultaat van € 772.536. N.a.v. vaststelling van de jaarrekening VRBZO is besloten om een gedeelte daarvan (€ 710518) te restitueren aan de gemeenten: Eindhoven deel € 243.694 (34%). Het restant (€ 18.596) heeft betrekking op de ontvangen piketvergoeding vanuit de VRBZO over 2019					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Deken van Somerenstr 2 (voormalig hoofdkant VRBZO)	38	-151	-	-113	incidenteel
De planning is om dit verkochte pand in 2020 juridisch over te dragen. Om die reden is vanuit het oogpunt van flexibiliteit het voormalige huurcontract omgezet in een bruikleenovereenkomst. De begroting 2019 is hier echter niet op aangepast. Hierdoor zijn begrote huuropbrengsten (€151.000) niet gerealiseerd. In verband met de voorgenomen overdracht in 2020 is een bedrag ter grootte van €50.000 binnen het onderhoudsbudget niet besteed. Het resultaat op de overige lasten Deken van Somerenstraat 2 is €12.000 nadelig					
Overig	71	2	-57	16	incidenteel
Betreft diverse overige afwijkingen binnen taakveld 1.1. Het negatieve resultaat bij 'mutatie reserve' wordt o.a. veroorzaakt door een storting in de reserve planmatig eigenaarsonderhoud vastgoed i.v.m. temporisering van de geplande onderhoudswerkzaamheden.					
SALDO	109	113	-57	165	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investeringsopgave	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	218	122	77	45
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	218	122	77	45

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De totale afwijking van per saldo € 45.000 is het totaal van een aantal kleine afwijkingen tussen de geplande investeringen 2019 en de gerealiseerde investeringen in 2019. Deze afwijking wordt voornamelijk veroorzaakt door het niet uitvoeren van geplande investeringen aan het pand aan de Deken van Somerenstraat 2 i.v.m. verkoop van dit pand.

1.2 Openbare orde en veiligheid

Wat hebben we bereikt?

Verbeteren objectieve en subjectieve veiligheid

In 2019 hebben we, door uitvoering te geven aan de uitgangspunten en prioriteiten uit het beleidskader veiligheid en de reguliere basistaken, bijgedragen aan het terugdringen en voorkomen van criminaliteit. Als onderdeel daarvan zijn ook de eerste stappen gemaakt in het ontwikkelen van een monitoringssystematiek met indicatoren voor de vastgestelde veiligheidsprioriteiten. Met deze aanpak houden we de wijken leefbaar en de stad (internationaal) aantrekkelijk.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
 Index veiligheidsbeleving	102,2	>102	101,4
De index is verslechterd ten opzichte van 2018. Dit wordt m.n. veroorzaakt door een verslechtering van de index 'buurtproblemen' die wordt veroorzaakt door meer sociale overlast en fysieke verloedering.			
 Index objectieve veiligheid	102,4	>102	103,2
De index is verbeterd ten opzichte van 2018. Dit wordt m.n. veroorzaakt door minder woninginbraken en inbraken in schuurtjes.			

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Informatiegestuurd werken

In 2019 zijn stappen gemaakt in het ontwikkelen van een monitoringssystematiek met indicatoren voor de vastgestelde veiligheidsprioriteiten. Op diverse indicatoren zijn dashboards ontwikkeld die ervoor zorgen dat bulk-informatie kan worden geïnterpreteerd en geduid. Dit maakt het mogelijk om zowel op strategisch, operationeel als tactisch niveau benchmarks uit te voeren, waarmee de besluitvorming over de inzet van de beschikbare veiligheidsmiddelen wordt ondersteund. Daarnaast zijn op diverse thema's strategische en tactische analyses uitgevoerd en zijn de eerste stappen gezet in de verbetering van de integrale aanpak van ondermijnende criminaliteit. Om het gebiedsgericht- en informatiegestuurd werken structureel te kunnen inbedden zijn eerste aanzetten gedaan om de randvoorwaarden te organiseren. Denk hierbij aan de start van het creëren van een Veiligheidsinformatieknooppunt (VIK), het starten met het opstellen van privacy impact assessments, de doorontwikkeling van de dashboardfunctionaliteit veiligheid en het schrijven van een plan van aanpak om het intelligence-besluitvormings-actie-model (IBA) te implementeren en goed te laten aansluiten op de wens om tot een gemeentelijk breed Eindhoven Data Center (EDC) te komen.

Gebiedsgerichte aanpak: veiligheid verankeren in de wijken

De gebiedsgerichte veiligheidsaanpak binnen de 3 vastgestelde pilotgebieden, Centrum, Gestel en Oud Woensel, is in 2019 gecontinueerd en verder uitgewerkt. Deze veiligheidsaanpak, waarbij is samengewerkt met diverse in- en externe partners, heeft in de gebieden geresulteerd in verschillende handhavingsacties; op ondermijnende criminaliteit, op drugs- en woonoverlast, op verkeer en op andere leefbaarheidsaspecten (huisvuil). Op basis van de beschikbare dashboards binnen Intel, is in Gestel en Oud Woensel extra ingezet op zorg en veiligheid; herkennen van- en acteren op signalen van verward gedrag respectievelijk realiseren van de Wijkrechtbank. In het Centrum is op basis hiervan vooral ingezet op de aanpak van (woon-)overlast en High Impact Crimes. De resultaten bieden een goede basis voor verdere uitwerking in 2020 e.v. jaren. Op basis van de resultaten in de pilotgebieden, komen we in 2020 met een voorstel voor de doorontwikkeling van de gebiedsgerichte veiligheidsaanpak.

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- High Impact Crimes (woninginbraken, overvallen en straatroven): De aanpak van High Impact Crimes richt zich op de volgende doelstellingen: het verbeteren van de objectieve en subjectieve veiligheid, het beperken van de slachtofferkans en het vergroten van de pakkans van de daders. Om dit te bereiken is het programma gebouwd op drie pijlers, te weten; samenleving, slachtoffers en daders. De persoonsgerichte aanpak (PGA) is in 2019 gecontinueerd en er worden voorbereidingen getroffen voor doorontwikkeling van de PGA door o.a. de opzet van een vernieuwde Top-X (PGA) aanpak. Met betrekking tot de doorontwikkeling van Buurtpreventie is de 'verordening gebiedsgericht werken' aangepast. De komende jaren wordt ingezet op het verbeteren van de informatiepositie en de organisatie van (thema)bijeenkomsten. Daarnaast zijn verschillende inbraakpreventiecampagnes georganiseerd en is deelgenomen aan de Week van de Veiligheid. Ook is gestart met de doorontwikkeling op het thema Heling en is er specifieke aandacht geweest voor kwetsbare doelgroepen (studenten en senioren) en nazorg van slachtoffers van overvallen op woningen en ondernemingen.
- Jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit: Vanuit het Programma jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit is ingezet op preventie vanuit een integrale aanpak. Vroegsignalering is daarbij essentieel en daar wordt, in samenwerking met onze ketenpartners, ook op ingezet. Vanuit de BeGrip aanpak (voorheen Jeugd in Beeld; JIB) hebben we een systeemgerichte en integrale aanpak weten op te zetten waarin al vroeg het ontstaan van jeugdgroepen in beeld wordt gebracht. Het Openbaar Ministerie, de politie en de gemeente werken hierin samen en investeren in het terugdringen van jeugdgroepen, dit vaak vanuit de PGA aanpak. Ook is fors geïnvesteerd in online awareness en online weerbaarheid omdat we meer online netwerken zien ontstaan. Aan jeugdboa's, wijkagenten en jongerenwerkers zijn maatwerk trainingen geboden op het gebied van de online leefwereld van jongeren. De samenwerking met en het draagvlak vanuit de middelbare scholen is verbeterd door specifiek aandacht te vestigen op het thema sociale media.

- Zorg en Veiligheid: Casuïstiek op het snijvlak van Zorg en Veiligheid die dreigt te escaleren, wordt in behandeling genomen door het Gemeentelijk De-escalatie Team (GDT). Ketenpartners meldden veelvuldig casuïstiek aan. In 2019 werd in ca. 66% van alle aangemelde cases informatie of advies gegeven aan ketenpartners, waarna de desbetreffende ketenpartner de casus verder af kon handelen. Bij 33% van alle aangemelde cases werd casus- en/of procesregie vanuit de gemeente gevoerd. Hiertoe zijn overleggen met de betrokken ketenpartners gevoerd, met als doel om een multidisciplinaire aanpak vorm te geven. Daarnaast heeft een analyse plaatsgevonden over de gemeentelijke escalatieketen. De resultaten daarvan worden in 2020 nader uitgewerkt. Door middel van een pilot is tevens vorm gegeven aan een outreachende aanpak voor de re-integratie van ex-gedetineerden. Op het gebied van 'zorgmijdende dak- en thuislozen' en 'begeleiding naar wonen en werk' zijn 2 initiatieven op het gebied van outreachend werk geformaliseerd. De reguliere bemoeizorg is gecontinueerd en er is veel aandacht besteed aan het zorgvuldig implementeren van de Wet verplichte GGZ.
- Ondermijning/georganiseerde criminaliteit: Ondermijning/georganiseerde criminaliteit: Het programma ondermijning richt zich op drie clusters: Infrastructuur, ondermijnende netwerkstructuren en financieel-economische ondermijning.
Binnen de clusters ondermijnende netwerkstructuren en financieel-economische ondermijning zijn projecten gestart gericht op gebiedsgerichte aanpak, casuïstiek, fenomenen en bewustwording. Informatiegestuurd werken, via het cyclische proces van intelligence, besluitvorming en actie, loopt hier als een rode draad doorheen. Dit geldt tevens voor communicatie. Ook wordt de lobby vanuit het programma ondermijning gevoerd met onderwerpen gericht op het beter mogelijk maken van informatiegestuurd werken én preventieve handelingsmogelijkheden, onder meer preventie in de wijkaanpak. Dit is ook gedaan voor de Wet Bibob, wat heeft geleid tot voorstel van uitbreiding van die wet. Bibob is in 2019 zoveel mogelijk ingezet en er is een start gemaakt met de toepassing van Bibob op verkoop van grond en vastgoed door de gemeente. In de aanpak van ondermijning werken we o.a. nauw samen met de Taskforce-RIEC Brabant Zeeland (TFBZ). De TFBZ is een effectieve en efficiënte hulp- en ondersteuningsstructuur voor het netwerk van ketenpartners, betrokken bij de aanpak van ondermijning. De resultaten over 2019 zijn terug te lezen in de 'JAARRAPPORTAGE 2019 TASKFORCE-RIEC BRABANT ZEELAND Naar gebundelde kracht bij de aanpak van ondermijning in Brabant en Zeeland!'. In Q3 2019 is gestart met de inrichting van het programma weerbare overheid. Daarmee beogen we de werking van de (lokale) democratie te beschermen. Het programma geeft een impuls aan reeds bestaande (wettelijke) taken en activiteiten door deze in meer samenhang met elkaar door te ontwikkelen en te actualiseren. Het programma richt zich op het versterken van de mentale en digitale weerbaarheid van zowel de bestuurlijke als ambtelijke organisatie en richt zich daarbij op een aantal pijlers (versterken informatiepositie, inrichten beleid Veilige publieke taak, versterken Integriteitsbeleid en vergroten Netwerkbewustzijn). Vanuit het Rijk heeft de gemeente Eindhoven impulsmiddelen ontvangen om het programma in te richten.
- Radicalisering en polarisatie: Het programma draagt bij aan het voorkomen, signaleren, terugdringen tegengaan en nazorg. Dit geldt zowel voor maatschappelijke spanningen die kunnen leiden tot ongewenste polarisatie en het proces van radicalisering waarin geweld wordt goedgekeurd of zelfs wordt gebruikt (gewelddadig) extremisme en/of terrorisme). In 2019 zijn veel professionals getraind in het herkennen van signalen en de wijze waarop te handelen, waarbij ook duidelijk de focus is uitgebreid naar alle vormen van extremisme en problematisch gedrag. De persoonsgerichte aanpak (PGA) is in 2019 gecontinueerd, verder geprofessionaliseerd en uitgebreid met een netwerkgerichte aanpak (NGA). Onze bestaande netwerken zijn uitgebreid en een nieuw informeel netwerk van ambassadeurs wordt opgericht. Besturen van religieuze instellingen en sociaal maatschappelijk instellingen worden versterkt in hun weerbaarheid, zodat zij niet onbedoeld een podium bieden aan problematische gedragingen. De 3-sporen aanpak is gehanteerd bij problematische gedragingen en wordt steeds verder doorontwikkeld zodat we ook in spoor 3 (handhaving) meer handelingsperspectief hebben. Ook worden onderdelen van het thema Statelijke dreiging ondergebracht in de actielijn Problematisch gedrag en gekoppeld aan het programma Weerbare Overheid. Als gemeente Eindhoven nemen we, zowel bestuurlijk als ambtelijk, actief deel aan verschillende overleggen met o.a. het ministerie van J&V, SZW, andere gemeenten en andere instanties over thema's als radicalisering, polarisatie, problematisch gedrag en ongewenste buitenlandse financiering.
- Woonoverlast: Signalen van (woon)overlast worden ontvangen via de Woonoverlast-App (ca 80% in 2019), het webformulier of telefonisch via 14040 (ca 20% in 2019). Alle binnenkomende meldingen worden

afgehandeld door het Gemeentelijk De-escalatie Team (GDT). In 94% van de gevallen werd doorverwezen naar het Ruimtelijk Domein of naar ketenpartners. Bij 6% van de meldingen was sprake van dreigende escalatie, waarna de melding door het GDT in behandeling werd genomen. Hierbij is in ca. 53% cases informatie of advies gegeven aan ketenpartners, waarna de desbetreffende ketenpartner de casus verder af kon handelen. In ca. 47 % van de GDT-cases is casus- en/of procesregie gevoerd, waarbij een multidisciplinaire aanpak wordt vormgegeven waar meerdere ketenpartners bij betrokken zijn. Onder de ketenpartners is een brede evaluatie uitgezet over de preventieve aanpak van woonoverlast. De uitkomsten daarvan zijn omgezet in acties: een verbetering van de Woonoverlast-App en een vernieuwd contract voor Buurtbemiddeling. Tevens zijn de voorwaarden voor gegevensuitwisseling in de ketenaanpak woonoverlast doorgelicht en geborgd middels een convenant. Ondertekening hiervan wordt voorzien in 2020.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	13.825	14.900	14.462	438
Baten	-1.177	-1.726	-1.722	-4
Mutatie reserves	0	-282	-337	55
Saldo	12.648	12.892	12.403	489

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Nazorg ex gedetineerden	-88	52	-	-36	incidenteel
Na vaststelling van het bijdrageverzoek 2018 (in 2019), bleken de daadwerkelijke kosten nazorg ex gedetineerden over 2018 € 17.000 hoger. Daarnaast is sprake van hogere lasten voor de inzet van integrale trajecten over 2019 (€71.000) die grotendeels zijn gecompenseerd door de niet begrote toekenning van de bijdrage voor 2019 (€52.000).					
Veiligheidsprogramma's	24	-	53	77	incidenteel
Betreft resultaat 2019 van de geprioriteerde veiligheidsprogramma's vanuit het beleidskader veiligheid 2018-2021. Vanuit het Rijk zijn in 2019 versterkingsgelden voor het programma Radicalisering en Polarisatie toegekend (€212.000). Conform richtlijnen reserveringsvoorstellen is dit bedrag volledig gereserveerd voor 2020. Na uitvraag reserveringsvoorstellen zijn kosten gemaakt (€53.000), waardoor er een negatief resultaat op dit programma is. De daadwerkelijke reservering valt echter ook lager uit wat leidt tot een positieve afwijking bij de mutatie reserve (€53.000). Het resultaat van de overige programma's bedraagt €77.000 voordelig en wordt m.n. veroorzaakt door een positief resultaat op het programma bestuurlijke weerbaarheid (€40.000), waarin zich vertragingen in de opstart hebben voorgedaan. Met de opstart is in Q3 van 2019 begonnen. Daarnaast zijn vertragingen bij de inrichting van het Veiligheids Informatie Knooppunt (VIK) van invloed geweest op de voortgang van de programma's. Ook dit heeft geleid tot lagere kosten (€36.000). Het overige resultaat op de lasten (€1.000) voordelig wordt veroorzaakt door overige afwijkingen binnen de programma's.					
Veiligheidsbudget regulier	55	-16	-	39	incidenteel
Binnen de reguliere veiligheidsbudgetten van de sector Veiligheid, Juridische zaken en Bestuur is in 2019 sprake van een positief resultaat op de lasten van €55.000. Dit resultaat wordt m.n. veroorzaakt door lagere kosten voor cameratoezicht (€28.000) en lagere kosten voor informatiegestuurd werken (€23.000). Het overige resultaat op de lasten betreft €4.000 voordelig. De lagere kosten voor cameratoezicht worden veroorzaakt door lagere doorbelastingen vanuit andere sectoren in dit kader. De lagere kosten voor informatiegestuurd werken worden veroorzaakt door de eerder genoemde vertragingen bij de inrichting van het VIK. Het negatieve resultaat op de baten wordt veroorzaakt door lagere opbrengsten bestuursdwang (€10.000) en lagere opbrengsten leges evenementen (€10.000). Daarnaast nog een positieve afwijking op de baten van €4.000.					
Apparaatskosten	192	-	-	192	incidenteel
Betreft het resultaat op doorbelaste apparaatskosten (voornamelijk personele lasten, zie ook 4.3 baten en lasten).					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Toezicht en Handhaving en Stadstoezicht	107	-57		50	incidenteel
Betreft een nadelig resultaat op Dwangsommen (baten € 57.000 nadelig), waar op de lastenkant is bijgestuurd (€ 58.000 voordelig). Per saldo resultaat dit in een voordelig resultaat van €1.000. Het voordelige resultaat op de lasten bij Stadstoezicht (€ 49.000) wordt onder andere veroorzaakt doordat een geplande opleiding in 2019 niet volledig heeft plaatsgevonden. Daarnaast heeft geen volledige doorbelasting van kosten in verband met de ontwikkeling van een Stadstoezicht app vanuit een andere sector plaatsgevonden.					
Resultaat Fietsdepot	24	8	-	32	incidenteel
Betreft positief resultaat lasten Fietsdepot (€ 24.000) als gevolg van lagere energiekosten en positief resultaat baten Fietsdepot (€ 8.000) als gevolg van een hoger aantal verkochte goederen					
Incidenteel Veiligheidsbudget	60	-	-	60	incidenteel
Betreft positief resultaat diverse incidentele veiligheidsbudgetten. Resultaat wordt met name veroorzaakt door lagere inhuurkosten (€39.000). Hierop is door de sector Veiligheid en Bestuur gestuurd en het resultaat moet worden gezien in relatie tot het negatieve resultaat op de Apparaatskosten zoals doorbelast vanuit de sector Veiligheid en Bestuur (onderdeel resultaat Apparaatskosten zoals hierboven weergegeven). Overige afwijkingen incidentele veiligheidsbudgetten €21.000 voordelig.					
Overig	64	9	2	75	
SALDO	438	-4	55	489	

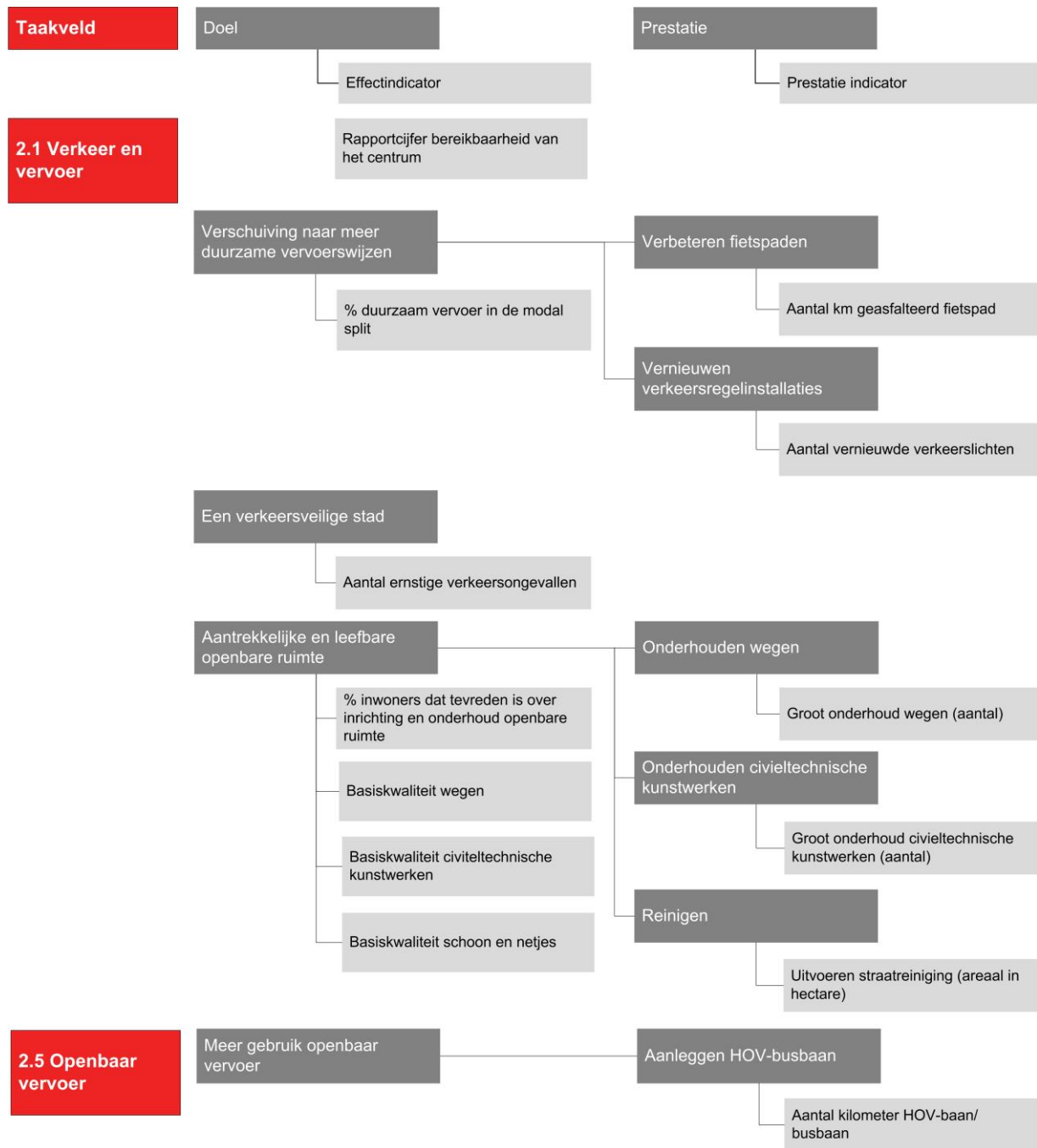
* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investeringsopgave	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	350	482	1.228	-746
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	350	482	1.228	-746

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De afwijking is voor € 800.000 het gevolg van herrubricering van de grond van Kanaaldijk Noord (t.b.v. nieuwbouw dierenopvang Doornakkers) van taakveld 8.2 (voordeel) naar taakveld 1.2 (nadeel) zonder dat daarbij de beschikbare kredieten zijn overgeheveld.

Programma 2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Dit programma omvat de taakvelden 2.1 Verkeer en vervoer, 2.2 Parkeren, 2.3 Recreatieve havens, 2.4 Economische havens en waterwegen en 2.5 Openbaar vervoer.

Het programma draagt bij aan de ruimtelijke maatschappelijke en economische ambities van de stad: de leefbaarheid wordt vergroot en de economische kracht versterkt. Dit doen we door de openbare ruimte in de stad op een duurzame en innovatieve manier in stand te houden en te ontwikkelen. We streven naar een basiskwaliteit van de openbare ruimte door onderhoud en gerichte investeringen. Hierbij zetten we in op een bereikbare stad. We streven daarbij naar een stad waar het doorgaand autoverkeer wordt verplaatst naar de Ring en de randen van de stad, mede door het autoluw maken van het centrum, en waar inwoners en bezoekers worden gestimuleerd om zich te voet, met de fiets of het openbaar vervoer te verplaatsen.

In 2019 hebben diverse onderhouds- en verkeersprojecten bijgedragen aan het vergroten van de leefbaarheid en het versterken van de economische kracht. Door het dagelijks uitvoeren van onderhoud hebben we de stad schoon, heel en netjes gehouden. Bij groot onderhoud en vervanging van wegen, zoals de Rooseveltlaan en de Dirk Boutslaan is een bijdrage geleverd aan een klimaatbestendige, leefbare en aantrekkelijke openbare ruimte. Dit hebben we gedaan door zoveel mogelijk te ontharden en vergroenen. Om een bijdrage te leveren aan het stimuleren van wandelen en fietsen hebben we in 10 buurten grootschalig onderhoud uitgevoerd aan voetpaden en diverse fietspaden verbeterd zoals de Floralaan West en het Tongelreeppad. Daarnaast hebben er veel werkzaamheden plaatsgevonden in het centrum, o.a. zijn de Vestdijk en Kanaalstraat aangepakt waar meer ruimte is gecreëerd voor fietsers en voetgangers. Daarnaast hebben we ingezet op het verbeteren van de verkeersveiligheid.

BBV-indicatoren

Er zijn voor dit programma geen BBV-indicatoren meer van toepassing.

2.1 Verkeer en vervoer

Wat hebben we bereikt?

Verschuiving naar meer duurzame vervoerswijzen

We hebben ingezet op het stimuleren van lopen, fietsen en het gebruik van het openbaar vervoer. Maar ook op het verbeteren van de doorstroming in de stad. In 2019 zijn de eerste delen van de Vestdijk opgeleverd, alsook de Kanaalstraat. Daarin is meer ruimte gekomen voor de fietser en met name voor de voetganger. Via de heringerichte Kanaalroute (Dirk Boutslaan) kan de automobilist die in het centrum moet zijn, op een snelle en comfortabele manier van en naar het centrum. Met het in 2019 vastgestelde plan autoluwe binnenstad werken we de komende jaren verder aan het aantrekkelijker maken van het centrum.

Een verkeersveilige stad

In 2019 zijn er twee nieuwe schoolzones bijgekomen en zijn er drie schoolzones voorbereid, wat een positieve bijdrage heeft geleverd aan de verkeersveiligheid rondom scholen. Ook is er samen met de politie een gedragscampagne gestart, gericht op de verkeersveiligheid op de Hoogstraat.

Aantrekkelijke en leefbare openbare ruimte

We hebben hier uitwerking aan gegeven door het uitvoeren van beheer (waaronder reinigen, onkruid verwijderen etc) en het uitvoeren van herinrichtingsprojecten, zoals de Pisanostraat en Dirk Boutslaan. Hier is zoveel mogelijk onthard en groen gerealiseerd.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Rapportcijfer bereikbaarheid van het centrum Het rapportcijfer is sterk gestegen ten opzichte van 2018. In het centrum zijn ook in 2019 veel werkzaamheden geweest, onder meer op de Vestdijk, Kanaalstraat en toeleidende routes zoals op de Montgomerylaan. Desondanks scoren de vervoermiddelen voetganger (8,1), fiets (8,2), bus (7,8) hoog. Het rapportcijfer van de autobereikbaarheid is de sterkste stijger: van een 5,2 naar een 5,9. Dit kan verklaard worden door het (gedeeltelijk) afronden van de genoemde werkzaamheden.	6,9	7,4	7,3
% duurzaam vervoer in de modal split Met een groei van 60% naar 65% voetganger, fiets en OV in 2019 is sprake van een significante stijging, die in lijn is met de visie Eindhoven op Weg. Dit is een duidelijke trendbreuk met het verleden aangezien dit percentage sinds 2014 nauwelijks gestegen was. De groei in het aandeel fiets is de belangrijkste oorzaak.	60%	≥61%	65%
Aantal ernstige verkeersongevallen Het aantal ernstige verkeersongevallen is voor het eerst sinds 2015 gedaald. Er zijn 4 personen om het leven gekomen. Dit is lager dan in 2018, met 11 dodelijke slachtoffers. Het betreft hier nog de voorlopige cijfers. De doelstelling uit Eindhoven op Weg is om jaarlijks 10% minder ernstige verkeersongevallen te realiseren. Met een reductie van 7% is dat niet behaald.	140	118	130
% inwoners dat tevreden is over inrichting en onderhoud openbare ruimte Waarde komt overeen met waarde in 2018, maar is lager dan begroot. Er is geen aanwijsbare oorzaak voor het uitblijven van de stijging. Er is nog geen directe aanleiding tot het aanpassen van beleid of indicatoren.	73%	>75%	73%
Basiskwaliteit wegen Technische kwaliteit voldoet aan de begrote norm. In 2020 wordt een nieuw wegenbeheerplan opgesteld	-	89%	89%
Basiskwaliteit civieltechnische kunstwerken Voldoet ruim aan de norm	-	90%	96%
Basiskwaliteit schoon en netjes Voldoet ruim aan de norm	97%	90%	96%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Verbeteren fietspaden

We hebben het fietsen aantrekkelijker gemaakt, door de aanleg van hoogwaardige (snel)fietsinfrastructuur in en rond het centrum, extra fietsparkeerplaatsen bij het station, verbetering van de herkenbaarheid van de Slowlane, langer en vaker groen bij een aantal verkeerslichten, realisatie van een aantal fietstellers en we hebben met Schwung een app gelanceerd waardoor fietsers eerder groen licht krijgen op kruispunten.

Vernieuwen verkeersregelininstallaties

In 2019 zijn 12 verouderde verkeersregelininstallaties vervangen. Hierdoor is de doorstroming op deze plekken verbeterd. Tegelijkertijd zijn er ook verkeerslichten verouderd, waardoor eind 2019 33 van de 177 verkeerslichten verouderd zijn. Ook zijn er verkeerslichten aangesloten op glasvezel en is er op het noordwestelijk gedeelte van de Ring een software pakket gerealiseerd met de nieuwste technologie. Door deze slimme software passen de verkeerslichten, afhankelijk van het aanbod van verkeer zich aan, waardoor de doorstroming aantoonbaar is verbeterd.

Onderhouden wegen

In 2019 hebben we in het kader van groot onderhoud de deklagen vervangen van onder andere de Eisenhowerlaan en Tilburgseweg. Daarnaast hebben we straten compleet vervangen, waarbij zoveel mogelijk onthard en vergroend is. Dit zijn o.a. de Rooseveltlaan en de Pisanostraat.

Onderhoud en civieltechnische kunstwerken

In 2019 is onder andere onderhoud uitgevoerd aan de fietstunnel Tilburgseweg en de Berenkuil.

Reinigen

In 2019 hebben we door het uitvoeren van het integraal reinigingsbestek (groen en verharding), het uitvoeren van gladheidsbestrijding en het uitvoeren van curatief onderhoud invulling gegeven aan het dagelijks onderhoud in de stad. Hierdoor is de stad schoon en netjes gehouden.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aantal km geasfalteerd fietspad	254	254	256
Aantal kilometer geasfalteerd fietspad is licht toegenomen door bij herinrichtingen dit als randvoorwaarde mee te nemen.			
Aantal vernieuwde verkeerslichten	148	157	144
In 2019 zijn er 12 verkeerslichten vernieuwd. Dat zijn er 3 meer dan we begroot hebben. Wat dat betreft is de doelstelling ruimschoots bereikt. Tegelijkertijd worden huidige verkeerslichten elk jaar ouder. Dit is niet meegenomen in eerdere begrotingen en was dus ook niet meegenomen in de begrote waarde voor 2019. Eind 2019 zijn er 144 verkeerslichten van de 177 niet verouderd. 33 verkeerslichten zijn daarmee ouder dan 15 jaar, en vallen in de categorie verouderd.			
Groot onderhoud wegen (aantal)	3	5	5
Uitgevoerd zijn o.a deklaagvervanging Eisenhowerlaan en de herinrichtingen Pisanostraat en Dirk Boutslaan.			
Groot onderhoud civieltechnische kunstwerken (aantal)	6	10	9
Er is groot onderhoud uitgevoerd aan o.a. de Kadebrug, brug Stationsweg, spoortunnel Doolstraat en de fietstunnel Tilburgseweg.			
Uitvoeren straatreiniging (areaal in hectare)	1.356	1362	1358
Alle openbare ruimte in beheer van de gemeente is in 2019 gereinigd (stijging areaal is iets lager dan geprognostiseerd)			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Een toekomstbestendige openbare ruimte (klimaat- en levensloopbestendig): We hebben hier invulling aan gegeven door onder andere de herinrichting van de A. van Leeuwenhoeklaan en Dirk Boutslaan.
- Een openbare ruimte die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten: We hebben op diverse plekken in de stad onderhoud gepleegd aan trottoirs (o.a. in de buurten Genderdal, Blaarthem en 't Hofke) en (snel)fietspaden zoals de Rooseveltlaan, Floralaan West en een gedeelte van de Anthony Fokkerweg. Daarnaast hebben we 10 ommetjes gerealiseerd in de openbare ruimte, waaronder in Prinsejagt en in de Achtse Barrier.
- Een openbare ruimte die aansluit bij de menselijke maat: Bij herinrichtingen zorgen we ervoor dat mensen zich prettig voelen in de openbare ruimte, door o.a. het toepassen van groen en prettige verlichting. Het project Jouw Licht op 040 (Roadmap Licht) is in 2019 gestopt, omdat de verwachte resultaten achterbleven. In 2020 wordt de laatste buurt in het kader van dit project voorzien van LED verlichting
- Autoluwe binnenstad: We hebben de ambities om te komen tot een autoluw centrum uitgewerkt in de aanpak Ring + Radialen. Daarin hebben we de kaders vastgelegd voor maatregelen op het gebied van gedrag, actieve en duurzame mobiliteit, infrastructuur en beleidstrajecten. Om in te spelen op de verdichting in het gebied binnen de Ring is de Nota Parkeernormen geactualiseerd, waardoor er bij nieuwe ontwikkelingen meer wordt ingezet op duurzame vormen van mobiliteit, zoals (deel)fietsen, deelauto's, het gebruik van openbaar vervoer en de inzet van mobiliteitsdiensten. Dit is ook in lijn met de vastgestelde Agenda deelmobiliteit, waarmee we nieuwe initiatieven uit de markt, zoals de elektrische deelscooters, beter kunnen faciliteren. We werken aan de verbetering van de doorstroming op de Ring (met o.a. slimme verkeersregelinstallaties) en we hebben de taskforce Minder Hinder opgericht. Daarmee zetten we in op het verminderen van hinder door het uitvoeren van quick-win maatregelen. Daarnaast hebben we innovaties de ruimte gegeven in de stad, zoals een test met zelfrijdende auto's van Amber op de busbaan.
- SmartwayZ.NL: In het programma SmartwayZ.NL zijn we samen met de provincie een traject gestart om te komen tot een bouwhub, waarmee het aantal verkeersbewegingen verminderd en beter gestuurd kan worden. Dit wordt in 2020 verder uitgewerkt. We zijn samen met het Rijk, provincie, Veldhoven en ASML begonnen aan de uitvoer van het maatregelenpakket om de bereikbaarheid van de Run te verbeteren. Binnen de Regionale bereikbaarheidsagenda hebben we nader onderzoek gedaan naar het deelproject Bundelroute op het Eindhovenense deel (Eisenhowerlaan – Ring – Kennedylaan), wat een opmaat is voor een korte termijn maatregelenpakket. In 2019 is het korte termijn pakket Randweg A2 gepresenteerd, met daarin maatregelen die de bereikbaarheid van de Brainport op korte termijn kan verbeteren. Voor de lange termijn (na 2030) is het proces opgestart om te komen tot het bereikbaarheidsonderzoek Brainport. Dit onderzoek voeren we samen met de provincie en het Rijk uit de resultaten vormen input voor het BO MIRT van 2020. In juni hebben we het Europese ITS congres georganiseerd in de Brainport-regio. Met het grootste aantal bezoekers ooit voor een ITS EU Congres en 50% nieuwe bezoekers was dit erg succesvol. Uit de bestedingsimpuls blijkt dat de regio er ook van heeft geprofiteerd. Uit het totale proces inclusief bidbookfase blijkt (o.a. uit de steun van het bedrijfsleven en de regionale bijdrage), dat in onze regio de samenwerking erg sterk is. Inhoudelijk hebben we ons als stad/regio nogmaals op de kaart gezet als regio voor innovatie en voor smart mobility. In 2019 verbeterde we de doorstroming op de Ring met Slimme software in onze verkeerslichten, contracteerden we een MaaS-dienstverlener en hebben we in overleg met de markt kaders gecreëerd voor de verantwoorde introductie van deelmobiliteit (agenda deelmobiliteit). Daarnaast hebben we in 2019 de vestiging van het EIT Urban Mobility in de regio binnengehaald.
- Maatregelen die bijdragen aan het bereiken van emissievrije mobiliteit: Op het gebied van schone voertuigen is het uitvoeringsplan laadvoorzieningen voor elektrische voertuigen vastgesteld. Belangrijkste punten hieruit zijn onder meer het verder uitbouwen van het open marktmodel voor laadvoorzieningen, zodat er meer aanbieders komen die laadpalen in Eindhoven plaatsen en het verbeteren van het proces om een laadpaal aan te vragen in de openbare ruimte. Tevens hebben we vanuit de landelijke MaaS-pilot de zakelijke kilometers van de gemeente aanbesteed, met onder meer als doel om deze emissievrij te laten zijn.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	37.086	40.535	34.123	6.412
Baten	-4.288	-8.201	-8.730	529
Mutatie reserves	-612	-5.833	-6.839	1.006
Saldo	32.186	26.501	18.554	7.947

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Zwerfafval	-	99	-	99	incidenteel
Vanuit het Zwerfafvalfonds zijn middelen ter beschikking gesteld voor zwerfafvalprojecten en -activiteiten. Hiervoor zijn activiteiten uitgevoerd (onder andere gedragsbeïnvloeding en extra inzet bij ondergrondse containers) en hebben we extra inkomsten ontvangen uit subsidie. Deze extra inkomsten resulteren niet in hogere lasten.					
Groot onderhoud	6.998	-	-	6.998	incidenteel
De vervanging van wegen mag niet meer eenmalig vanuit de reserve of jaarlijkse exploitatiebudgetten gedekt worden. Door de aangepaste wetgeving vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording worden de kosten geactiveerd. Dit resulteert in een overschot op het budget dat beschikbaar is, omdat niet de hele investering in een keer afgeschreven wordt. De beschikbare middelen in de begroting zijn in stand gehouden en beschikbaar gesteld ter dekking van de kapitaallasten en lasten onderhoud. Dit in afwachting van de herziening van het wegenplan. Dit resulteert in 2019 (door gefaseerde ingroei) tot een incidenteel voordeel op het budget					
Gebruik openbare ruimte (o.a. voor graafwerkzaamheden)	-400	331	-	-69	incidenteel
Grond wordt beschikbaar gesteld voor o.a. het leggen van kabels en leidingen. Partijen moeten betalen om onze grond te gebruiken. Hier zijn meer kosten en inkomsten dan begroot. Als er meer inkomsten zijn, zijn er ook meer kosten, om de aanvragen af te handelen. De hoeveelheid is vooraf niet te plannen; deze is afhankelijk van andere partijen.					
Brandstof verkooppunten	-6	135	-	129	incidenteel
De daadwerkelijke afrekening voor de volumes over 2019 vindt plaats in 2020. We hebben hiervoor een inschatting gemaakt op basis van de volumes van 2018. Dit leidt tot een meeropbrengst van € 90.000. Daarnaast is de jaarlijkse erfpachtopbrengst € 45.000 hoger dan begroot. Samen resulteert dit tot een overschot van € 135.000					
Bijdrage regiobrede projecten bereikbaarheidsagenda ZOB	76	-585	509	-	incidenteel
De Provincie stelt € 17,2 miljoen beschikbaar voor de financiering van de regiobrede projecten en eenzelfde bedrag wordt door de 21 regiogemeenten bijeengebracht. De verdeling van deze bijdragen geschiedt op basis van inwoneraantallen. Destijds was het uitgangspunt dat elke gemeente gedurende 10 jaar een vaste bijdrage zou doen en zijn deze bijdragen begroot in 10 jaarschijven. Nu blijkt dat elke gemeente jaarlijks een bijdrage moet doen op basis van werkelijke gemaakte kosten voor de regiobrede projecten. In 2019 is een reserve ingesteld ter egalisatie van de middelen over de jaarschijven. Daarom is hiervoor een reserve ingesteld waaruit deze bijdrage jaarlijks betaald wordt. Dit heeft in 2019 geleid tot een afwijking op de baten, lasten en mutatie reserve die per saldo geen resultaat oplevert.					
Apparaatskosten TV2.1	247	-	-	247	incidenteel
Betreft het resultaat op doorbelaste apparaatskosten (voornamelijk lasten met betrekking tot personeel. Zie ook 4.3 lasten en baten)					
Projecten (geen investeringen)	-1.026	538	488	-	incidenteel
Het gaat hier met name om onderhoudsprojecten en beleidsmatige projecten waarbij het moment van feitelijke realisatie afwijkt van de planning. Hierdoor ontstaan er afwijkingen op dit taakveld met een gelijke tegenhanger bij de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling. Dit zijn afwijkingen in de jaarschijf 2019 en leiden volgens de huidige inzichten niet tot voor- of nadelen per einde van deze projecten. Per saldo is het financiële resultaat nihil.					
Overig	523	11	9	543	
SALDO	6.412	529	1.006	7.947	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	14.974	25.328	19.398	5.930
Bijdrage derden	-8.899	-6.654	-5.050	-1.604
Saldo	6.075	18.674	14.349	4.326

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Diverse verkeersprojecten

Onder bovenstaande investeringsopgave vallen zeer veel verschillende investeringen op het gebied van verkeer en vervoer. Doordat het moment van feitelijke realisatie kan afwijken van de (initiële) planning kunnen er in de jaarschijven verschillen tussen begroting en realisatie ontstaan. De afwijking in de jaarschijf 2019 wordt dan ook veroorzaakt door een verschuiving ten opzichte van de initiële planning (fasering), en resulteren niet in voor- of nadelen op de totale projecten. De grootste afwijkingen zijn te zien op de kredieten wegen, centrumgebied, roadmap licht, fietspaden, bruggen en verlichting. Het krediet roadmap licht wordt afgesloten in 2020. Bij het krediet verlichting moet de led vervanging in de Schrijversbuurt nog uitgevoerd worden. Dit was gepland voor 2019 maar zal in 2020 plaatsvinden. Ten aanzien van het Centrumgebied wordt de feitelijke investering later gestart dan gepland. Het voorbereidingstraject, gedurende 2019, heeft langer geduurd dan gepland. Hierdoor zijn de gerealiseerde investeringskosten in activa gedurende 2019 lager dan gepland.

2.2 Parkeren

Wat hebben we bereikt?

Het parkeerbeleid is conform 'Eindhoven op weg' ingezet als sturend instrument om de duurzame mobiliteit te stimuleren.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

We hebben de mobiliteitscorrectie (correctie op de parkeernorm bij een specifieke ontwikkeling) ingezet om het aantal nieuwe parkeerplaatsen bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen te beperken.

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Parkeernorm centrum: De parkeernormen in het centrum zijn geactualiseerd, waardoor de bereikbaarheid in het centrum, ook wanneer er de komende jaren veel woningen bijkomen, op peil blijft. Hierbij is specifiek voor de ontwikkeling rondom station Eindhoven Centraal en rondom HOV-haltes een mobiliteitscorrectie opgenomen. Deze parkeernormen zijn inzichtelijk gemaakt in een handige online tool.
- Uitbreiding betaald parkeren: In 2019 is er in veel straten betaald parkeren ingevoerd met behulp van de bewonersenquête. Enkel wanneer bewoners zelf een initiatief nemen om betaald parkeren in te voeren, gaan we daarmee aan de slag.
- Gedifferentieerde parkeertarieven: De parkeertarieven in de binnenstad worden voor een belangrijk deel bepaald door marktpartijen, die de vrijheid hebben om parkeertarieven te bepalen.
- Goedkoper parkeren voor elektrische auto's: Op dit moment is het nog niet toegestaan om gedifferentieerde parkeertarieven toe te passen voor elektrische auto's. Op het moment dat dit wel toegestaan is, onderzoeken we de mogelijkheden en positieve effecten.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	3.892	4.457	4.991	-534
Baten	-1.646	-1.857	-2.294	437
Mutatie reserves	0	-278	-307	29
Saldo	2.246	2.322	2.390	-68

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Afwaardering activa, gedekt uit project budget	-483	483	-	-	incidenteel
De afwijking op de lasten wordt veroorzaakt doordat hier de afwaardering van de activa vanwege de sloop van kleedlokalen en de veranderende functie van het hoofdveld van RPC zijn geboekt. Deze lasten vervolgens gedekt vanuit het project.					
OZB parkeerterreinen en parkeergarages	-30			-30	structureel
Dit betreft OZB met betrekking tot parkeergarages en parkeerterreinen. Hiervoor is geen budget geraamd					
Wegsleepregeling	-30	-15	-	-45	structureel
Betreft wegsleepkosten en bewaarkosten van voertuigen. Het budget is overschreden vanwege veel meldingen van wrakken. Ook zijn de inkomsten niet gerealiseerd omdat niet alle kosten te verhalen waren.					
Overig	9	-31	29	7	
SALDO	-534	437	29	-68	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	325	17.643	4.663	12.980
Bijdrage derden	0	-13.062	-4.171	-8.891
Saldo	325	4.581	492	4.089

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

HOV2:

De werkzaamheden buiten lopen volgens planning. De tunnel bij de Montgomerylaan is opengesteld. De bouwwerkzaamheden op de Heihoef zijn nagenoeg afgerond, echter substantiële werkzaamheden in de kleedkamers zijn nog niet uitgevoerd. Enkele kleinere werkzaamheden rondom de tunnel moeten nog worden uitgevoerd. Daarnaast is de aankoop van materialen voor een deel van de P&R Gennep Parken en de ambulancepost nog niet betaald omdat de afstandsverklaringen niet op tijd zijn afgerond en daarmee de materialen juridisch nog niet van ons zijn.

2.3 Recreatieve havens

In Eindhoven is er de EJV Beatrix (jachten) aan het Beatrixkanaal, Welschapsedijk, met circa 80 ligplaatsen in het water en 350 plaatsen op het droge voor winteropslag. De gehele locatie met opstallen is in beheer en onderhoud bij de vereniging. Hiervoor is een pachtovereenkomst afgesloten die loopt van 1992 tot 2022.

Daarnaast is er EKV Beatrix (kano) aan het Beatrixkanaal, nabij haven De Hurk. Deze vereniging heeft het terrein en de opstallen in eigen beheer en betaalt erfpacht.

2.4 Economische havens en waterwegen

In Eindhoven kennen we een economische haven op de Hurk. Momenteel is er sprake van vier havengebonden bedrijven, gericht op overslag van onder andere cement, zand, grind en diervoeder. Het beheer en onderhoud van het Beatrixkanaal en de kade is de verantwoordelijkheid van de gemeente. De schepen betalen daarbij kanaalrechten van 26 cent per ton. Voor de aanvraag voor het gebruik van het kanaal en de betaling is een app ontwikkeld.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	291	286	224	62
Baten	-138	-138	-86	-52
Saldo	153	148	138	10

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking
Overig	62	-52	-	10
SALDO	62	-52	-	10

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	0	138	20	118
Bijdrage derden	0	-138	-20	-118
Saldo	0	0	0	0

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Betreft investeringen in het Beatrixkanaal en bijbehorende opbrengsten die in de eindfase zijn. Het baggeren onder de viaducten is niet uitgevoerd in 2019, maar wordt doorgeschoven naar 2020 - 2021 vanwege herprioritering.

2.5 Openbaar vervoer

Wat hebben we bereikt?

Meer gebruik openbaar vervoer

De tunnel onder de Montgomerylaan is in september geopend. Hiermee is de businfrastructuur vanaf de Gennep Parken via Eindhoven Centraal en winkelcentrum Woensel naar Nuenen zo goed als afgerond. Onderdeel van het project HOV2 is de aanleg van de P+R Gennep Parken die we in 2019 voorbereid hebben. In 2019 hebben we gezien dat er meer mensen gebruik hebben gemaakt van de pop up P+R Eindhoven Zuid, onder meer tijdens evenementen zoals GLOW.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Aanleggen HOV-busbaan

Het gebruik van openbaar vervoer is gestimuleerd door de afronding van de HOV2-tunnel op de Montgomerylaan.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aantal kilometer HOV-baan/busbaan	23,8	25	24
De HOV2-tunnel Montgomerylaan is in 2019 afgerond. Daarmee is de complete opgave gerealiseerd. De begrote waarde voor 2019 is per abuis 25km, dat had 24km moeten zijn.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Ontwerp HOV3: In het BO Mirt van november is vervolg gegeven aan de uitwerking van HOV3, waarmee ministerie en provincie de nieuwe HOV-verbinding tussen de Huizingalaan en Airport hun financiële bijdrage bevestigd hebben. Ook is er een voorkeustracé uitgewerkt wat in 2020 verder wordt uitgewerkt.
- Onderzoek naar mogelijkheid inzet nachtbussen: Met de B5 steden is een onderzoek uitgevoerd en geconcludeerd dat er geen vervolg wordt gegeven aan de herinvoering van het Nachtnet.
- Start met realisatie P+R Gennepers Parken en inzetten op pop-up P+R's: Pop up P+R Fontys is gecontinueerd met een hogere bezettingsgraad. De voorbereidingen voor P+R Gennepers Parken zijn getroffen, zodat er in 2020 begonnen kan worden met de werkzaamheden.
- Internationale treinverbinding: In 2019 is een internationaal samenwerkingscontract getekend om de treinverbinding tussen Eindhoven en Düsseldorf te verbeteren.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	2.512	2.746	2.012	734
Baten	-12	-12	-539	527
Mutatie reserves	-1.537	-1.537	-437	-1.100
Saldo	963	1.197	1.035	162

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

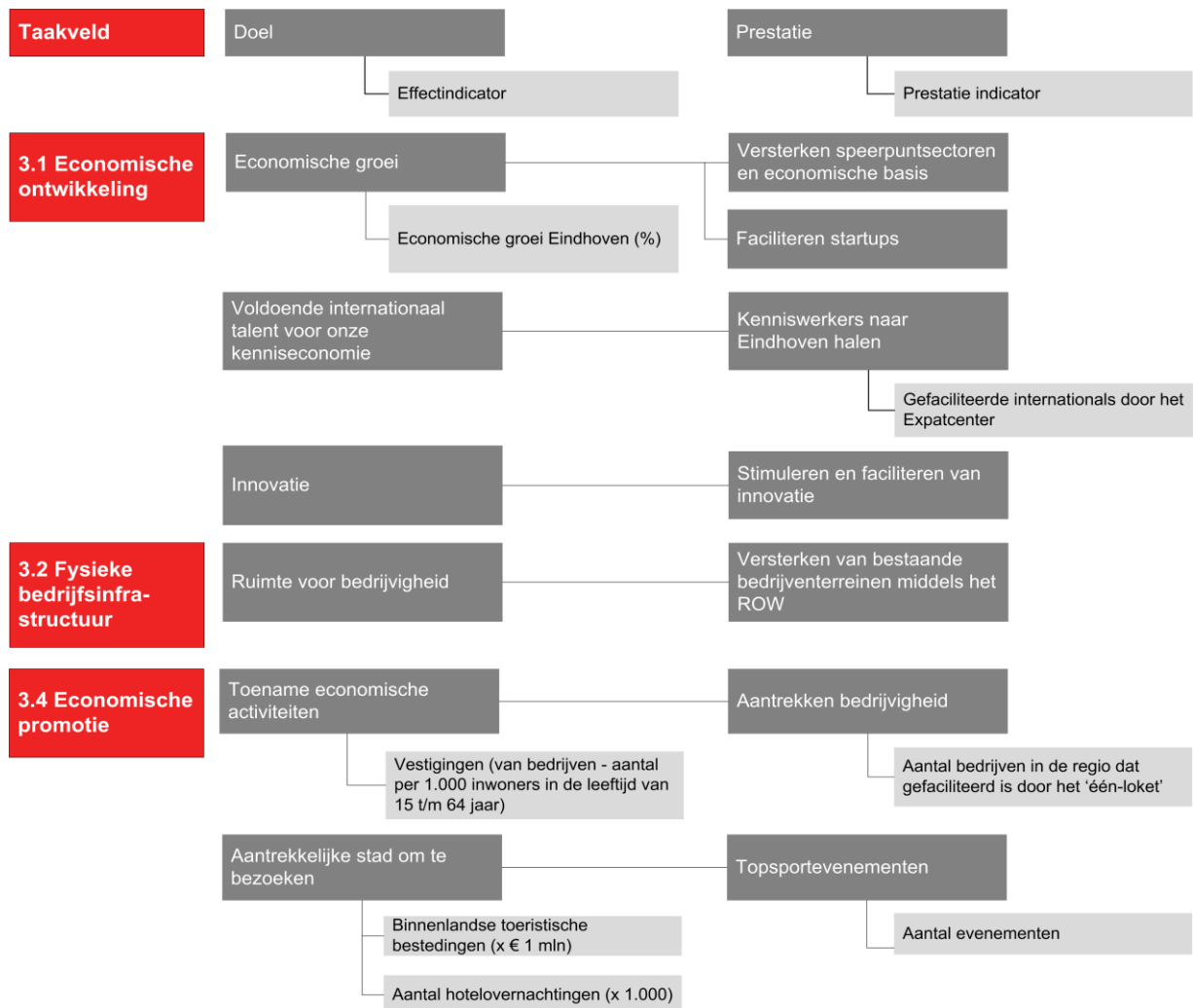
Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Projecten (geen investeringen)	732	368	-1.100	-	incidenteel
Bij deze projecten kan het moment van feitelijke realisatie afwijken van de planning. Hierdoor ontstaan er afwijkingen op dit taakveld met een gelijke tegenhanger bij de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling. Per saldo is de financiële afwijking nihil. Het betreft hier met name projecten met betrekking tot de HOV2 en de HOV Huizingalaan					
Resultaat afgesloten projecten	-	142	-	142	incidenteel
Van het resultaat op het project HOV Huizingalaan valt €142.000 vrij ten gunste van de algemene middelen					
Overig	2	18	-	20	
SALDO	734	528	-1.100	162	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investeringen x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	0	490	447	42
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	0	490	447	42

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Programma 3. Economie

Dit programma omvat de taakvelden 3.1 Economische ontwikkeling, 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur, 3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen en 3.4 Economische promotie.

Brainport Eindhoven is één van de drie economische motoren (mainports) van Nederland. De economische groei komt van de bedrijven in de Brainport regio. Daarom hebben we in 2019 ingezet op het continueren van het aantrekken van nieuwe bedrijven en het faciliteren van bestaande bedrijven.

Op het gebied van hightech en design zijn we een wereldspeler. Bij het aantrekken van nieuwe bedrijven proberen we te diversificeren, zodat de economische groei minder conjunctuurgevoelig wordt. In 2019 hebben zich nieuwe detailhandels- en horecaondernemingen, alsook bedrijven binnen andere sectoren zich in de stad gevestigd. Dit draagt bij aan de economische groei en aan de aantrekkelijkheid van de stad.

Eindhoven telt een groot aantal MKB-bedrijven, waarvan een belangrijk deel is gevestigd op een van de bedrijventerreinen in de stad. In totaal gaat het daarbij om zo'n 1.000 ha. De bezetting van deze bedrijfslocaties is de laatste jaren sterk verbeterd waardoor de leegstand van bedrijfsgebouwen momenteel laag is. Ons bedrijventerreinenbeleid heeft daartoe bijgedragen door te stimuleren dat zoveel mogelijk vraag naar bedrijfsruimte 'landt' in bestaande gebouwen.

De economische groei is geen doel op zich, maar staat ten dienste van het welzijn en de welvaart van onze samenleving. Het succes van Brainport zorgt voor veel werkgelegenheid op alle niveaus, zowel in de hightech maakindustrie, als bij toeleveranciers, dienstverlening, horeca en de detailhandel. We zien daarbij dat het invullen van de vacatures niet van zelf gaat. Enerzijds werken we eraan dat een zo groot mogelijk deel van de Eindhovense beroepsbevolking kan deelnemen (inclusieve maatschappij). Dat doen we onder andere door jobcarving en (om)scholing waarbij gekeken wordt hoe de vraag van werkgevers beter aan kan worden gesloten op de beschikbaarheid van mensen. De vraag van de ondernemer staat centraal zonder daarbij het belang van de werkzoekende uit het oog te verliezen. En met het Regionaal Werkbedrijf/ 04Werkt werken partijen samen aan een betere aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt. Hiervoor hebben we op tijdelijke basis een projectleider aangesteld binnen de gemeente. De focus ligt op matching van vraag en aanbod en op het maken van landelijke afspraken tussen de sociale partners over Baanafspraken voor mensen met een arbeidsbeperking. In 2019 is een grote Europese subsidie van bijna € 5 miljoen aangevraagd en gekregen voor het project Passport for work (P4W), waarmee we samen met tien partners een instrument ontwikkelen om op een gestandaardiseerde wijze de 'hard- en softskills' bij zowel de werkgevers als de werknemers beter in beeld te brengen. Het onderdeel arbeidsparticipatie lichten we verder toe bij taakveld 6: sociaal domein. Anderzijds moet talent soms uit het buitenland komen. Ons Expat Center speelt een belangrijke rol bij het faciliteren van bedrijven en internationaal talent om in onze regio te komen werken. We dragen met het Living-in programma eraan bij dat zij zich zoveel mogelijk thuis voelen en mee kunnen doen - integreren - in onze samenleving, zodat internationale (kennis)werkers en hun gezinnen steeds vaker in Eindhoven blijven wonen. De verbinding met onze cultuur- en sportvoorzieningen, met het onderwijs en met allerlei dagelijkse zaken is daarvoor van belang.

Naast deze zaken hebben we ingezet op het internationaliseren van het onderwijs, waarbij de Internationale School en de reguliere scholen een cruciale rol spelen. Zo realiseren we twee zaken tegelijkertijd: we faciliteren de toenemende stroom internationale gezinnen met specifieke wensen voor internationaal onderwijs en we versterken de competenties waarmee onze kinderen goed beslagen in de 21e eeuw kunnen leven en werken: de zogenaamde '21st century skills' als wereldburgerschap, meertaligheid en internationaal communiceren. Door onze aanpak van het internationaliseren van het reguliere onderwijs, met aandacht voor de Nederlandse taal en cultuur, zorgen we voor een verdere integratie van de kinderen in onze samenleving. Daarnaast verbreden we op deze wijze het onderwijs in internationale skills naar meerdere scholen in de stad en regio.

Voor het vestigen van bedrijven en voor het aantrekken en behouden van werknemers is het van belang dat Eindhoven een aantrekkelijke stad is. Een gevarieerd aanbod van leisure, kunst en cultuur, erfgoed, evenementen, horeca, retail, sport en design draagt in belangrijke mate bij aan de aantrekkingskracht van Eindhoven voor inwoners, bezoekers, bedrijven en (internationaal) talent. Om hier te wonen, te leven, te verblijven of te vestigen. Daarnaast levert het genoemde gevarieerde aanbod in samenhang met andere

domeinen een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid van de stad. Ze dragen ook bij aan de eigen kracht van de inwoners, verbinding en ontmoeting, het imago en het vestigingsklimaat van de stad. De 'voorzieningen' lichten we toe bij programma 5: Sport, cultuur en recreatie.

Om de voorzieningen in de Brainport regio een impuls te geven, is in 2018 gestart met de aanvragen en de toekenningen in het kader van de Regio Deal, waarin het Kabinet €130 mln in de regio investeert, naast €240 mln door de regio zelf. Daarnaast werken we structureel samen met het Rijk en de regio in de Brainport Nationale Actieagenda. Hiermee zetten we in op de realisatie van een aantal ambities op het gebied van talent, kennis, innovatie en ondernemen, vestigingsklimaat (voorzieningen en bereikbaarheid), digitalisering en op de kansen om vanuit deze regio bij te dragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken, met name op het gebied van gezondheid en vitaliteit, energie(transitie) en slimme en duurzame mobiliteit.

BBV-indicatoren

BBV-indicatoren zijn wettelijk bepaald en worden verzameld door de VNG. Voor programma 3 Economie zijn de volgende indicatoren voorgeschreven:

Indicator	peiljaar	NL	100.000-300.000	Eindhoven
Functiemenging (%)	2018	53,2	56,2	59,8
Vestigingen (van bedrijven - aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar)	2018	151,6	139,6	143,4

3.1 Economische ontwikkeling

Wat hebben we bereikt?

Economische groei

Het aanjagen van de economie in de Brainport regio en het aantrekken van nieuwe en het faciliteren van bestaande bedrijven, die de banenmotor vormen van onze regio, blijven speerpunten in ons beleid. In deze economie willen we iedereen mee laten doen. De optelsom van alle economische inspanningen komt tot uitdrukking in de economische groei van Eindhoven. De groei in 2019 zal ten opzichte van 2018 iets minder snel gaan, zoals dat door het Centraal Planbureau al was voorspeld en in de begroting 2019 is opgenomen. In 2019 was het bbp 1,7 procent hoger dan in 2018 volgens de eerste berekening van het CBS. De landelijke groei is lager dan in 2018, toen het bbp met 2,6 procent toenam. Wat dit voor Eindhoven betekent wordt door het CBS pas medio 2020 verwacht.

Voldoende internationaal talent voor onze kenniseconomie

We hebben bijna 4.400 internationals (kennismigranten en wetenschappelijk personeel) geregistreerd, een groei van 30% ten aanzien van 2018. We hebben 50 bedrijfsbezoeken (MKB) afgelegd om de bekendheid van de dienstverlening van het expat center te vergroten. Dit hebben we in nauwe samenwerking met het Talent Attraction Program (Brainport Development) gedaan. Daarbij opgeteld hebben we met netwerkbezoeken, campusbezoeken, belrondes ('koude' acquisitie) etc meer dan 250 MKB-ers bereikt. Het Living in programma heeft met het Women for Women project 20 (van de 28 deelnemende) spouses aan een baan geholpen. In dit project wordt een vrouwelijke spouse gekoppeld aan een Nederlandse vrouw met een goed zakelijk netwerk om de spouse voor te bereiden op een positie op de arbeidsmarkt. Dit is een intensief (qua inzet) project, waardoor een beperkt aantal spouses per keer geholpen kan worden, maar wat juist door de intensieve inzet erg succesvol is gebleken en daarmee een belangrijk project voor het behoud van talent is.

Innovatie

In 2019 zijn grote stappen gezet in het creëren van aanjagers voor innovatie op het gebied van stedelijke ontwikkeling. Onder andere is de basis gelegd voor het Urban Development Initiative (UDI). In deze coöperatie bundelen de TU/e, gemeenten Eindhoven en Helmond, Brainport Development en Fraunhofer Gesellschaft met een bijdrage uit de Regiodeal-middelen hun gezamenlijke kennis en ervaring rondom slimme oplossingen voor stedelijke ontwikkelingen. Door het structureel binden van Fraunhofer aan de regio versterken we tevens het innovatieve Brainport ecosysteem.

Op het gebied van 5G hebben we met partners zoals VodafoneZiggo, Ericsson, de HTCE en Philips de basis gelegd voor de op 30 januari 2020 geopende 5GHub op de High Tech Campus. Daar kunnen bedrijven experimenteren met de mogelijkheden van 5G en is een ruimte gecreëerd waar dit tastbaar wordt. Op het gebied van (digitale) ethiek en privacy hebben we in 2019 geëxperimenteerd met De ethische Data assistent (DeDa-methode), ontwikkeld door de Utrecht Data School, onderdeel van de universiteit van Utrecht, en is geconstateerd dat dit een nuttig instrument is om aan de voorkant van initiatieven risico's te identificeren.

Effect-indicatoren	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2018	2019	2019
Economische groei Eindhoven (%)	3,0%	4,0%	nnb
Deze cijfers zijn nog niet bekend.			

Verbonden partijen

Brainport Development N.V.

Brainport Development draagt bij aan de economische structuurversterking van Brainport Eindhoven, waaronder diversificatie van de regionale economie, versterking van het vestigingsklimaat en een toename van werkgelegenheid. De onderneming stimuleert en realiseert projecten en programma's, promoot Brainport Eindhoven in binnen- en buitenland, en ontwikkelt, lobbyt en monitort de regionaal-economische strategie van de triple helix (Stichting Brainport), Brainport Next Generation.

Breedband Regio Eindhoven B.V.

Breedband draagt bij aan het vestigingsklimaat voor bedrijven door het in eigendom verwerven, exploiteren en beheren, dan wel het op andere wijze realiseren van glasvezelinfrastructuur in de regio Eindhoven ten behoeve van bedrijven en instellingen. Met de start van het project BrabantRing trekken we samen op met de B5-steden en de provincie om een open en laagdrempelig toegankelijke digitale hoofdsnelweg naar alle Brabantse gemeenten te realiseren, te beginnen tussen de B5-steden. Onze deelneming Breedband Regio Eindhoven (BRE) en de Eindhoven Fiber eXchange vervullen hier een cruciale rol in. In 2019 is de verhuizing naar de nieuwe locatie aan de Dorgelolaan en de vervanging van de Switch afgerond. Daarmee ontstaat ruimte voor verdere groei van hun activiteiten

Twice Eindhoven B.V.

Twice stimuleert de totstandkoming en ontwikkeling van jonge, innovatieve technologie-ondernemingen in vier thematische bedrijvencentra op 2 innovatieve hotspots in Eindhoven. Doel is om kleinschalige innovatieve high tech bedrijven hoogwaardige (infrastructurele) faciliteiten en voorzieningen te bieden (waaronder huisvesting) en uit te laten stromen om de sociaal economische structuur te vergroten voor de Brainport Regio. Daarnaast ondersteunt Twice het ecosysteem door verbinding met het regionale netwerk van adviseurs, investeerders en andere interessante partners. Twice blijft daarmee uniek en daarmee van groot belang voor het Brainportvestigingsklimaat. Instroom -, uitbreiding- en uitstroom van bedrijven zijn de KPI parameters voor succes.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Versterken speerpuntsectoren en economische basis

In 2019 hebben we via het Brainport International Program nieuwe buitenlandse ondernemingen die actief zijn in de speerpuntsectoren naar Eindhoven weten te halen. De basis is in 2019 verder versterkt via onze werklocaties (o.a. doorontwikkeling van BIC, flight forum en de binnenstad), de arbeidsmarkt, de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt, digitalisering, het brede MKB en onze dienstverlening. Daarnaast zet ons team Acquisitieprogramma Bedrijven zich in om het aanbod in de binnenstad zo toekomstbestendig en gevarieerd mogelijk te maken. De versnelling van het veranderende consumentengedrag zorgt voor oplopende leegstand, met een negatief effect op de beleving in onze binnenstad (van 7,3 % in 2017 naar 15,5% in september 2019). Daarom zetten we actief in op het aantrekken en faciliteren van verschillende soorten bedrijven, die bijdragen aan een positief verblijfsklimaat in de binnenstad. Dat zijn diverse nieuwe horeca- en retailbedrijven, maar ook andersoortige concepten zoals leisure aanbieders en bedrijven in de maak- en kantorensector. Het Acquisitieprogramma Bedrijven faciliteert verder een warm welkom en een zachte landing van bedrijven en verbindt nieuwe en bestaande ondernemers aan andere projecten zoals erfgoed, duurzaamheid en werkgelegenheid. Het Acquisitieprogramma Bedrijven project heeft zich tot dusver vooral gefocust op de binnenstad en daar bijgedragen aan banen voor lager- en middelbaar opgeleiden. Sinds medio 2016 zijn 159 nieuwe bedrijven gevestigd in de binnenstad, waarvan er 49 zijn gefaciliteerd door het Acquisitieteam. Deze 49 bedrijven hebben 15.550 vierkante meter ingevuld en 1500 nieuwe arbeidsplaatsen gecreëerd. Door de bemiddeling van het Acquisitieteam zijn in de binnenstad 197 plaatsen ingevuld door bijstandsgerechtigden, zowel bij nieuwe als bestaande bedrijven. Ondernemers reageren positief op de activiteiten van het Acquisitieprogramma bedrijven. In de verslaglegging over de evaluatie zijn meerdere referenties te vinden. De gedetailleerde resultaten zijn terug te vinden in de evaluatie van het Acquisitieprogramma Bedrijven.

Faciliteren startups

Het afgelopen jaar hebben we op meerdere vlakken de startups in de stad geholpen, zowel direct als indirect. Zo zijn er in totaal 31 waardevolle connecties gelegd tussen startups en relevante stakeholders. Er is gewerkt aan een platform, waarbij startups vraag en aanbod kunnen matchen, waardoor er de komende jaren een exponentiële groei in connecties gemaakt kan worden. Hebben we startups naar internationale events zoals de CES in Las Vegas kunnen sturen en sluiten we steeds vaker aan bij handelsmissies naar het buitenland. Ook indirect werken we aan een beter ecosysteem. Er ligt een visie 2020-2025 om het ecosysteem naar de top 5 van Europa te brengen en is er geld vanuit het Rijk (via de regiodeal) vrijgekomen om de visie ook financieel mogelijk te maken. Samen met Brainport Development, Eindhoven365 en Innovation Origins is er gewerkt aan het verhaal van de regio. De unieke kernwaarden worden in 2020 gebruikt om ons daadwerkelijk te kunnen onderscheiden in Europa.

Kenniswerkers naar Eindhoven halen

We hebben het primaire proces versterkt door extra inzet op IND en BRP (mede door inzet van Regiodeal budget): hierdoor konden we de verdere groei (30%) van het aantal registraties faciliteren (in totaal 4.398 inschrijvingen). Er zijn 2 Accountmanagers MKB aan de slag gegaan die in samenwerking met Brainport Development (Talent Attraction Program) het aantrekken, settelen en behoud van talent onder de aandacht van het MKB hebben gebracht dmv. bedrijfsbezoeken, communicatiemateriaal, inhoudelijke HR-events en social media campagnes. Binnen het Living In programma is een onderzoek met Tilburg University gestart om te bekijken wat corporates doen aan 'onboarding' van internationals en hun familieleden, en ten tweede te onderzoeken welke drempels het MKB ervaart om internationals aan te nemen. Daarnaast is het bevorderen van integratie van internationals in de samenleving via sport, cultuur en taal onderdeel van het Living In Programma. En het begeleiden van spouses naar een baan via het Women for Women-project.

Stimuleren en faciliteren van innovatie

Belangrijke resultaten die we in 2019 bereikt hebben op het gebied van de digitale spelregels is het vaststellen door Eurocities van de 'Citizen data principles' tijdens de Beyond data-conferentie in maart 2019. Ook de VNG heeft in haar ledenbrief van 1 november 2019 gemeenten opgeroepen om in te stemmen met de principes van de digitale samenleving. Daarmee is nationaal en internationaal breed draagvlak gerealiseerd voor de door Eindhoven en Amsterdam ontwikkelde spelregels.

Op het gebied van infrastructuur is met diverse marktpartijen verkend om de resterende wijken van Eindhoven te verglazen. Voor digitalisering van het MKB is verkend waar behoefte aan is en wat kansrijke interventies zijn. Onder andere is op 13 september 2019 het Cyber weerbaarheidscentrum Brainport geopend (één van de 10 prioriteiten uit de BNA). We hebben met een aantal partners de haalbaarheid van een MKB-datalab onderzocht als kansrijke mogelijkheid. In 2020 verwachten we daar verdere stappen in te zetten.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Gefaciliteerde internationals door het Expatcenter	3.350	3.300	3.398

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Brainport Nationale Actieagenda en de Regio Deal: de acties en initiatieven hebben in 2019 tot de volgende resultaten geleid: hybride leeromgevingen op Strijp T (Fontys ICT), BIC (Summa Techniek), de start van Eindhoven Engine, de samenwerking in PhotonDelta en de bereikbaarheid van toplocaties (ASML deal). Maar ook bijvoorbeeld de impuls voor voorzieningen die met inzet van de Regio Deal tot stand is gekomen, zoals het Urban Sports Park Strijp S/Area51, het World Design Event van de DDW en de ontwikkeling om tot een Futurelab voor design en technologie te komen.
- Inzet op randvoorwaarden om de verdere digitalisering van de economie en samenleving te faciliteren: naast de eerder genoemde inzet op het UDI en 5G hebben we in 2019 de markt verder verkend op mogelijkheden voor de verglazing van de resterende drie wijken van Eindhoven (Gestel, Strijp, Centrum). Daar lijken kansrijke mogelijkheden te zijn die we in 2020 willen concretiseren. In het kader van het data- en informatie gestuurd werken zijn door het UDC/EDC (waarin we met het CBS samenwerken) in 2019 een aantal interessante onderzoeken gedaan, waaronder een update van de "clusteranalyse van de inwoners van Eindhoven" die middels een interactieve toepassing te raadplegen is en een nieuw dashboard over verhuisc Bewegingen in het stedelijk gebied.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	2.126	1.946	1.645	301
Baten	-345	0	0	0
Mutatie reserves	-4	-399	-399	0
Saldo	1.777	1.547	1.246	301

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Lokaal innovatieprogr.	86	-	-	86	incidenteel
Een gedeelte van de kosten, die begroot waren te dekken uit dit programma (loonkosten), zijn opgevangen binnen de reguliere personeelskostenbegroting omdat vacaturruimte is ontstaan.					
Uitvoeringsprogramma Smart Society	64	-	-	64	incidenteel
Een aantal in de Nota Digitalisering voorziene activiteiten zijn deels uitgevoerd, zijn deels vertraagd en deels bleken in de uitvoering minder kosten te hoeven worden gemaakt. Vooral de laatste categorie verklaart het verschil ten opzichte van het gereserveerde bedrag. Bijvoorbeeld: activiteiten op het gebied van					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
ethiek/spelregels, inzet in BrabantStad en de doorontwikkeling van het Living Lab heeft tot weinig of minder kosten geleid. De onderbesteding bedraagt € 249.000. Van deze onderbesteding is besloten dat € 185.000 via de reserveringen ingezet mag worden voor 2020. Het restant van €64.000 valt vrij ten gunste van de algemene middelen.					
Overig	151	-	-	151	
SALDO	301	-	-	301	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Wat hebben we bereikt?

Ruimte voor bedrijvigheid

Onze werklocaties en bedrijventerreinen komen tegemoet aan de flexibele behoefte aan ontwikkelruimte van onze Brainport regio en (grotendeels) MKB-bedrijvigheid. Hierin werken we samen met het stedelijk gebied (SGE) als zijnde één gemeente. Afgelopen jaar zijn we aan de slag gegaan met de nieuwe programmering van de bedrijventerreinen en we verwachten deze komend jaar vast te stellen. Op de Brainport Industries Campus (BIC) bieden we specifieke ontwikkelruimte aan ten behoeve van de hightech maakindustrie. Op deze campus wordt mede specifiek invulling gegeven aan onze Brainport ambities. De 1e fase van de BIC campus is inmiddels voor zo'n 90% gevuld.

Verbonden partijen

Flight Forum Beheer B.V.

Zie Flight Forum C.V.

Flight Forum C.V.

Dit betreft een samenwerkingsverband met Schiphol Real Estate voor de ontwikkeling van een innovatief en kwalitatief hoogstaand businesspark nabij Eindhoven Airport. De ontwikkeling van dit terrein versterkt de economie van Eindhoven. Het versterkt het vestigingsklimaat, het zorgt voor nieuwe bedrijvigheid en uitbreiding van bestaande bedrijvigheid en dit bevordert weer een toename van werkgelegenheid.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Versterken van bestaande bedrijventerreinen middels het ROW

Het ROW heeft tot doel om bestaande bedrijventerreinen binnen het SGE te versterken. Ondernemers kunnen een revolverende lening of garantie aanvragen voor de herontwikkeling van een locatie. Het project moet nadrukkelijk bijdragen aan het Brainport ecosysteem door onder andere innovatie, het versterken van regionale ketens en het stimuleren of behouden van werkgelegenheid. In totaal zijn er in 2019 zes tranches opengesteld waarbij ondernemers een aanvraag konden indienen. De laatste tranche sloot op 31 december jl. In 2019 is met één partij succesvol tot een financieringsovereenkomst gekomen. Deze resultaten vallen tegen (10 aanvragen, 1 toekenning). Er is daarom eind 2019 besloten tot een verkenning te komen (start Q1 2020) om te kijken hoe we het ROW effectiever vorm kunnen geven. Deze verkenning vindt plaats onder leiding van SGE-gemeente Son en Breugel.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	6.035	10.972	10.833	139
Baten	-6.681	-12.394	-10.951	-1.443
Mutatie reserves	0	5	85	-80
Saldo	-646	-1.417	-32	-1.385

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Grondexploitatie bedrijven - terreinen	2.536	-2.536	-	-	incidenteel
De grondexploitatie hebben een meerjarig karakter. De lasten en baten per jaar worden in het taakveld binnen het programma grond verwerkt. Het jaarsaldo wordt geboekt naar de balans zodat er voor lopende projecten geen resultaat op het taakveld is.					
Resultaat projecten bedrijventerreinen	-	-1.431	14	-1.417	incidenteel
Dit betreft het resultaat van grondexploitatie als gevolg van het tussentijds nemen van winst bij projecten. Dit conform BBV-voorschriften. In 2019 was aan resultaat € 2.056.000 begroot. De realisatie is € 625.000 en hiermee € 1.431.000 lager dan begroot door vertraging in grondverkoop bij Eindhoven Airport, Driehoeksbos en Kapelbeemd.					
Karregat	-2.484	2.600	-94	22	incidenteel
In 2019 is voor project Karregat een grondexploitatie vastgesteld en zijn de panden van deze locatie van materieel vast actief overgeheveld naar de grondexploitatie. Deze overboeking heeft plaatsgevonden via de exploitatie en was niet begroot. Dit leidt zowel op de lasten als op de baten tot een afwijking van € 2,6 miljoen. Per saldo nul. In verband met deze overdracht waren de beheerskosten van het pand lager dan begroot. Daarnaast is er geen planmatig onderhoud meer uitgevoerd en kon het daarvoor begrote bedrag derhalve worden teruggestort in in de reserve eigenaarsonderhoud vastgoed.					
Overige afwijkingen	87	-76	-	11	incidenteel
Betreft diverse kleine afwijkingen o.a. op het onderdeel landbouwbedrijf (zowel minder lasten als baten) en op onderdeel vaste standplaatsen (minder baten door beëindiging van een drietal standplaatsen ivm uitsterfconstructie huidige standplaatsen)					
Overig	-	-	-	-	
SALDO	139	-1.443	-80	-1.384	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	162	152	0	152
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	162	152	0	152

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De ontwikkeling van een nieuw beleid rondom flexibele standplaatsen vergt meer tijd dan vooraf ingeschat. De investeringen wachten op de vaststelling van het nieuwe beleid. Hierdoor is er in 2019 een afwijking ontstaan tussen de planning en de realisatie van de investeringen.

3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen

Wat hebben we bereikt?

Onze focus is erop gericht om toegankelijk te zijn voor de gevestigde ondernemers in de stad, om nieuwe bedrijven aan te trekken en om een goed vestigingsklimaat te bieden voor onder andere startende ondernemers. Op deze manier konden we een groot aantal ondernemers van dienst zijn met bijvoorbeeld vragen over hun huisvesting of vergunningen. Ook hebben we bedrijfsbezoeken gebracht en intakegesprekken gevoerd met bedrijven die grond willen kopen op één van de gemeentelijke bedrijventerreinen. Samen met de negen gemeenten in het Stedelijk Gebied Eindhoven hebben we 75 (her)huisvestingsvragen van bedrijven in behandeling genomen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

We werken in de belangrijkste bedrijfssectoren (horeca, retail, kantoren en overige bedrijven) met accountmanagers die als eerste aanspreekpunt fungeren voor het zittende bedrijfsleven. Binnen het Stedelijk Gebied Eindhoven hebben we het samenwerkingsverband 'één-loket' ingericht om als negen aangesloten gemeenten de handen ineen te slaan bij de afhandeling van huisvestingsvragen van ondernemers. Middels ons eigen Acquisitieprogramma Bedrijven trekken we nieuwe horeca- en retailbedrijven naar onze binnenstad, tezamen met andere vernieuwende concepten. Samen met Brainport Development en BOM acquireren we daarnaast buitenlandse high tech- en andere (maak)bedrijven. Met behulp van ons dienstverleningsconcept 'rode loper-aanpak' (een onderdeel van het acquisitieprogramma) loodsen we jaarlijks minstens 50 bedrijven door vergunningprocedures. Door de rode loper-aanpak besparen we tijd (dus geld) in het vergunningtraject en neemt de klanttevredenheid significant toe. Dat laatste is weer goed voor de kwaliteitsbeleving van het vestigingsklimaat, dus voor de concurrentiepositie van Eindhoven ten opzichte van andere steden. Ondersteuning van bedrijven is tevens omschreven bij taakveld 3.4 Economische promotie.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	2.040	2.300	1.966	334
Baten	-2.170	-2.280	-1.840	-440
Mutatie reserves	-35	-62	-62	0
Saldo	-165	-42	63	-105

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Markten algemeen	42	-178	-	-136	structureel
De standplaatsvergunningen voor Koningsdag lopen voortaan via EHV365 en niet meer via de gemeente. Dit betekent dat er geen inkomsten binnen komen. De inkomsten zijn daardoor structureel €25.000 lager. Daarnaast blijven de marktopbrengsten structureel achter. Afgelopen jaren zien we een daling in het aantal kooplieden en kleinere markten.					
Regio Deal	214	-214	-	-	incidenteel
De afwijking in zowel de lasten als de baten van € 214.000 worden veroorzaakt doordat er in 2019 minder subsidiabele kosten gemaakt zijn waardoor er voor dit zelfde bedrag minder subsidie kan worden gevorderd. Bij het project van de regio deal kan het moment van feitelijke realisatie afwijken van de planning. Het project moet worden gezien op de gehele projectperiode tot en met 2020.					
Overig	78	-48	-	30	
SALDO	334	-440	-	-106	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	240	13	12	1
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	240	13	12	1

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

3.4 Economische promotie

Wat hebben we bereikt?

Toename economische activiteiten

Diverse nieuwe bedrijven hebben zich in de stad gevestigd. Dit betreft zowel detailhandels- en horecaondernemingen alsook bedrijven binnen andere sectoren, waaronder de high tech. Voorbeelden hiervan zijn onder andere Design store Scoop, interieur concept STED en horeca concept Dopio.

Aantrekkelijke stad om te bezoeken

Binnen de kaders van de in 2017 vastgestelde Binnenstadsvisie is met inzet van het Acquisitieprogramma Bedrijven, in overleg met de partijen in de stad, gekomen tot een aantal ontwikkelingen. Het acquisitieteam heeft een actieve bijdrage geleverd aan de programmering van het voormalige V&D pand, de herontwikkeling van het voormalige HEMA pand, het te ontwikkelen District E, de positionering en invulling van de Nieuwe Emmasingel, visievorming Stratumseind 2.0 en de visievorming Dommelstraat, met als doelstelling om te komen tot een gevarieerd en toekomstbestendig aanbod.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Vestigingen (van bedrijven - aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar)	133,3	140	143,3
Binnenlandse toeristische bestedingen (x € 1 mln)	nvt	150	nvt
De benodigde gegevens voor deze indicator worden niet meer verzameld.			
Aantal hotelovernachtingen (x 1.000)	960	945	nnt
Het aantal hotelovernachtingen is nog niet beschikbaar.			

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Aantrekken bedrijvigheid

Diverse partijen zijn via de accountmanagers, het acquisitieteam en het regionale 1-loket ontvangen in (regio) Eindhoven en begeleid naar een hun voor passende locatie.

(Topsport)evenementen

Topsport en topsportevenementen hebben een grote publiekswaarde voor de hele regio en met topsportevenementen, zoals de jaarlijkse marathon Eindhoven maar ook de Eindhoven Swim Cup en de Euro Hockey League, zetten we Eindhoven zowel nationaal als internationaal steviger op de kaart. We werken daarin samen met partners en stakeholders en maken waar mogelijk met de inzet van side events een koppeling met sportstimulering. Naast sportevenementen hebben er het afgelopen jaar weer diverse mooie evenementen in de stad plaatsgevonden. 2019 stond deels in het teken van de viering van 75 jaar bevrijding. Deze viering is gestart met een indrukwekkende herdenking tijdens 18 september. Rondom die datum hebben er verschillende grote en kleine evenementen plaatsgevonden.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aantal bedrijven in de regio dat gefaciliteerd is door het 'één-loket'	81	100	75
Aantal evenementen	626	200	568

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Een levendig nachtleven vol eigenheid: Een tweede pilot met de zogenaamde 'Verlaatjes' heeft in 2019 plaatsgevonden. Hierbij zijn de Verlaatjes-gebieden Stationsplein/Dommelstraat en Markt uitgebreid met Strijp-S en een groter deel van het centrum. Daarnaast heeft een aparte proef met verruiming van openingstijden op Stratumseind plaatsgevonden. Hierdoor hebben enkele nieuwe partijen gebruik kunnen maken van de ontheffingsmogelijkheid om de hele nacht open te blijven. Dit is succesvol verlopen.
- Citymarketingstrategie bestendigen en doorontwikkelen: de citymarketingstrategie van Eindhoven heeft wezenlijk bijgedragen aan onze stad als aantrekkelijke bestemming en woon- en vestigingsplaats en daarmee aan onze economie. In 2019 heeft Eindhoven365 haar contentmarketingstrategie verder doorontwikkeld waarbij op basis van data inzichten wordt ingezet op maximale prestatie van de online kanalen zoals de website Thisiseindhoven.com en social media accounts. Aan de hand van digitale campagnes en het proactief bewerken van toonaangevende mediapartijen en travel gerelateerde partijen wordt de stad in binnen- en buitenland aantrekkelijk geprofileerd met als doel bezoekers en talent aan te trekken. In 2019 heeft dit geleid tot significant toegenomen bereik van het merk Eindhoven binnen en buiten Europa. Daarnaast staat Eindhoven365 vanuit haar expertise op strategisch, tactisch en operationeel niveau vele partijen in de stad met raad en daad bij.

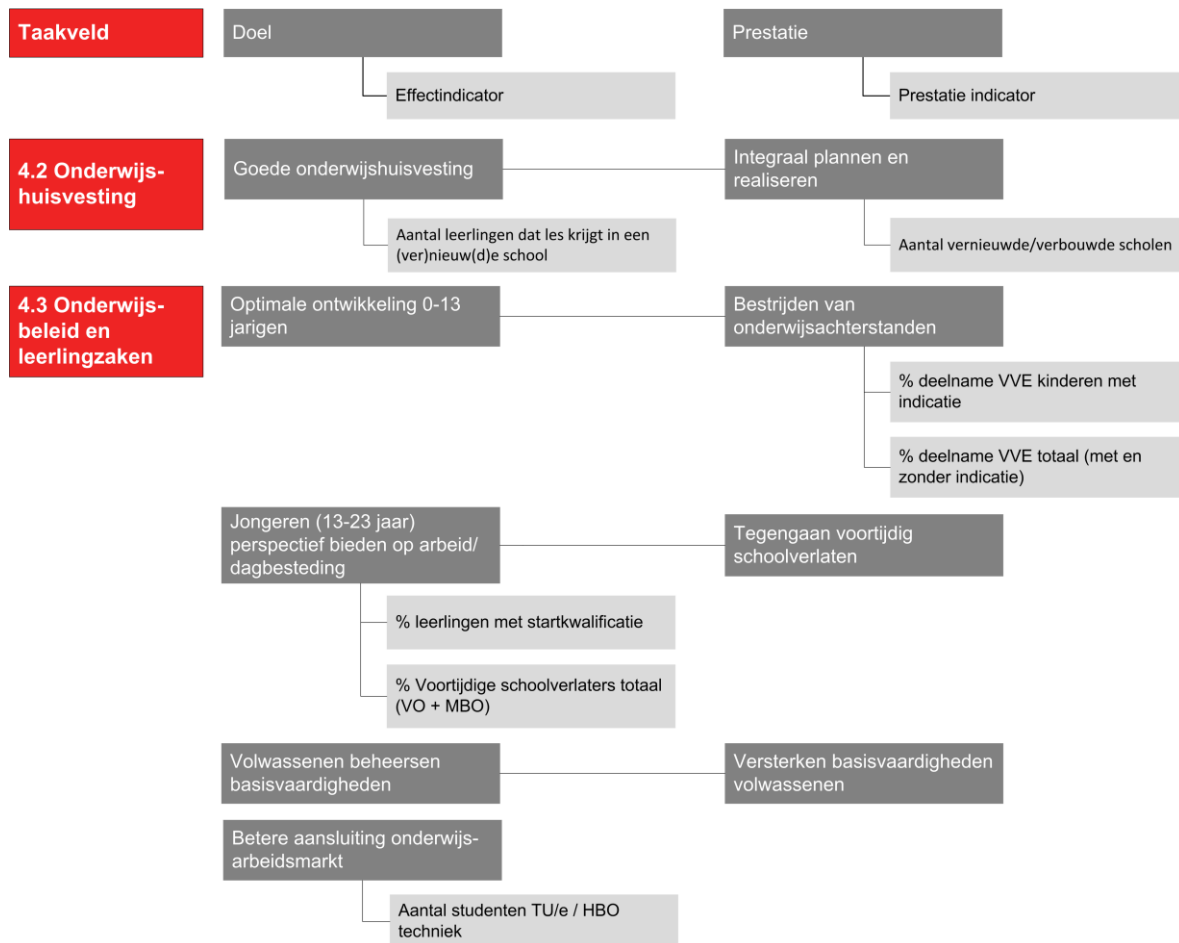
Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	4.734	6.074	5.727	347
Baten	-3.827	-3.799	-4.584	785
Mutatie reserves	-100	-751	192	-943
Saldo	807	1.524	1.334	190

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Toeristenbelasting	-	759	-751	8	incidenteel
Het aantal overnachtingen is hoger dan begroot onder meer door toenemende belangstelling voor Eindhoven door bezoekers (zowel zakelijk als toeristisch) van buiten de stad. De meeropbrengsten worden conform de besluitvorming (Raadsdossier 12R4988) gestort in de reserve city marketing, toerisme, recreatie en evenementen. De bovengrens van deze reserve bedraagt €2.000.000. In de reserve is aan meeropbrengsten gestort een bedrag van €751.000. Het restant van de meeropbrengsten ad €8.711 valt vrij ten gunste van het gemeentelijk resultaat wegens het bereiken van de bovengrens van de reserve citymarketing.					
Project maatschappelijk nut acquisitieprogramma	192	-	-192	-	incidenteel
Het (vervolg)programma Acquisitie Bedrijven is ingesteld voor 2018 en 2019. Dit wordt in 2020 afgerond via het projecten dossier. Voor 2020 zijn in de Kadernota 2020/Begroting 2020 middelen vrijgemaakt om het acquisitieprogramma voorlopig met een jaar te verlengen. In 2019 hebben we extra middelen van derden weten te verkrijgen voor bijvoorbeeld Startups en het Living-in programma, waardoor er minder van het oorspronkelijke gemeente budget gebruikt hoefde te worden. Daarnaast was het lang onduidelijk of er een vervolg zou komen, waardoor er terughoudend met de beschikbare middelen van het project is omgegaan. Als gevolg is er 192.000 over in 2019 van de begrote 620.000.					
Overig	155	26	-	181	
SALDO	347	785	-943	189	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Programma 4. Onderwijs

Dit programma omvat de taakvelden 4.1 Openbaar basisonderwijs, 4.2 Onderwijshuisvesting en 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken.

We vinden het belangrijk dat alle kinderen en jongeren, juist ook wanneer dat niet vanzelfsprekend is, in de gelegenheid worden gesteld om zich blijvend te ontwikkelen. We zijn in 2019 naast het uitvoeren van wettelijke taken dan ook met alle LEA partners aan de slag gegaan met een integrale onderwijs agenda 2020-2024. Iedereen doet mee en een goede aansluiting onderwijs-jeugdhulp zijn daarin als belangrijkste thema's opgenomen. Op beide thema's zijn werkgroepen bestaande uit alle geledingen van LEA actief aan de slag gegaan om tot samenwerkingsafspraken en uitvoering te komen. In 2020 zal de Lokaal Educatieve Agenda Eindhoven 2020-2024 worden aangeboden.

Voor de bestrijding van laaggeletterdheid, één van de speerpunten in het coalitieakkoord, hebben wij een stadsplan laaggeletterdheid samen met de kernpartners opgesteld. Deze is in 2019 door het college vastgesteld.

De gemeente Eindhoven is vanuit wettelijke plicht verantwoordelijk voor adequate onderwijshuisvesting voor het primair, speciaal en voortgezet onderwijs. Doelstelling is om bij te dragen aan relevante en moderne onderwijsvoorzieningen. Daarvoor hebben wij in een integraal huisvestingsplan afspraken gemaakt met schoolbesturen. Het investeringsprogramma dat daarin is opgenomen wordt planmatig uitgevoerd. De voorzieningen, waarvan wij eigenaar zijn, zijn beheerd (conform de Verordening Huisvesting Onderwijs 2016).

Samen met de schoolbesturen gingen we in 2019 door met de realisatie van het vigerende huisvestingsplan (IHP). Daarbij werden wij geconfronteerd met een significante stijging van de bouwkosten. In voorkomende gevallen zal dat leiden tot aanpassingen in de programma's en in de afspraken. Gezien de financiële uitdagingen van de gemeente is het zaak om samen met schoolbesturen creatief te zoeken naar passende oplossingen. Waar dit aan de orde is zullen we beschikkingen aanpassen met de intentie om de uiteindelijke voorzieningen relevanter te maken door een nog betere aansluiting op bijvoorbeeld duurzaamheidseisen, maatschappelijke ontwikkelingen en op de vragen van leerlingen. Dit zal ook tot uitdrukking komen in een gemoderniseerd IHP voor de periode na 2019. Daarin zal met name het primair onderwijs en daaraan gerelateerde SPIL-voorzieningen aandacht krijgen.

BBV-indicatoren

BBV-indicatoren zijn wettelijk bepaald en worden verzameld door de VNG. Voor programma 4 Onderwijs zijn de volgende indicatoren voorgeschreven:

Indicator	peiljaar	NL	100.000-300.000	Eindhoven										
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	2018	1,9	2,4	1,1										
Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	2018	23	23	10										
% Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	2018	1,9	2,3	2,8										
Het tegengaan van voortijdig schoolverlaten verloopt via een regionale aanpak op de schaal van Zuidoost-Brabant. Over schooljaar 2017/2018 zijn er volgens het ministerie van OCW 403 voortijdig schoolverlaters in de stad Eindhoven. Voor de regio gaat het om 1.105 (1,9%) voortijdig schoolverlaters (voorlopige cijfers, factsheet ministerie OCW). Landelijk is het percentage vsv'ers eveneens 1,9% en zoals beschreven in de RIB stand van zaken vsv is ook landelijk een stijging zichtbaar van de vsv-cijfers. In vergelijking met grote steden: Aantal voortijdig schoolverlaters 2017-2018 grote steden (voorlopige cijfers): <table> <tr> <td>Utrecht</td><td>Eindhoven</td><td>Den Haag</td><td>Amsterdam</td><td>Rotterdam</td></tr> <tr> <td>2,3%</td><td>2,8%</td><td>2,9%</td><td>3,0%</td><td>3,1%</td></tr> </table> Bron: RMC Factsheets Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap					Utrecht	Eindhoven	Den Haag	Amsterdam	Rotterdam	2,3%	2,8%	2,9%	3,0%	3,1%
Utrecht	Eindhoven	Den Haag	Amsterdam	Rotterdam										
2,3%	2,8%	2,9%	3,0%	3,1%										

4.1 Openbaar basisonderwijs

Zie de taakvelden 4.2 Onderwijshuisvesting en 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken.

4.2 Onderwijshuisvesting

Wat hebben we bereikt?

Goede onderwijshuisvesting

De gemeente heeft de wettelijke plicht om te zorgen voor adequate huisvesting voor onderwijs. Daarover hebben schoolbesturen en gemeente met elkaar afspraken gemaakt in integrale huisvestingsplannen en, waar aan de orde is, over (nieuw-) bouwplannen.

Effect-indicatoren	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2018	2019	2019
Aantal leerlingen dat les krijgt in een (ver)nieuw(d)e school	400	3.500	700
De realisatie is substantieel lager dan de begroting. Dat komt omdat bij de begroting per abuis is uitgegaan van het aantal leerlingen gerelateerd aan het aantal scholen waarvan de start bouw in 2019 plaats zou vinden in plaats van de oplevering. Door de misvatting is een te hoog aantal leerlingen aangegeven in de begroting.			

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Integraal plannen en realiseren

Samen met onderwijspartners en andere maatschappelijke partijen vult de gemeente haar verplichting voor goede huisvesting in. In 2019 is gewerkt aan de bouwprojecten zoals vastgelegd in het Integraal Huisvestingsplan.

Prestatie-indicatoren	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2018	2019	2019
Aantal vernieuwde/verbouwde scholen	1	6	2
Gerealiseerd in 2019 zijn de Korenaar en Troubadour.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Afronden IHP 2016-2019: Het uitvoeringsprogramma IHP 2019-2019 voor het Voortgezet onderwijs is inhoudelijk en financieel herijkt (vastgesteld in raad april 2019). Daarbij is onder andere rekening is gehouden met de bouwkostenstijging, zijn actuele duurzaamheidseisen opgenomen (minimaal BENG-bouwen) en is voortschrijdend inzicht verwerkt in de bouwopgaven. Zo is op basis van nader onderzoek bij een aantal scholen de eerder overeen gekomen transformatie en/of upgrade omgezet naar vervangende nieuwbouw. De herijking heeft tot enige vertraging geleid in de planning van het (oorspronkelijke) IHP uitvoeringsprogramma 2016-2019 VO. Nu de herijking een feit is, zijn de diverse projecten conform aangepaste planning voortvarend ter hand genomen. Het betreft hier met name uitbreiding Novalis College, nieuwbouw Huygens Lyceum en Stedelijk College Eindhoven. Separaat van het IHP VO is in 2019 een start gemaakt met het ontwerp van de vervangende nieuwbouw van SO de Rungraaf en VSO de Korenaar en transformatie van bijbehorende gymaccommodatie.
- Modernisering Integraal Huisvestingsplan: Bij het PO speelden soortgelijke vraagstukken als bij het VO. In verband met prioriteit aan andere lopende kwesties zijn bij het Primair onderwijs herijkingsafspraken (in de

lijn van de afspraken gemaakt met het VO) nog niet tot besluitvorming gekomen. De herijking betreft twee basisscholen in de Achtse Barrier en twee uitbreidingen elders in de stad. De verwachting is dat dit in 2020 overeen gekomen wordt. Daarnaast speelde al langer de wens om tot unilocatie te komen voor basisschool de Tweelingen. In afstemming met de betrokken schoolbesturen is de businesscase Dommelbeemd tot stand gebracht en heeft de raad ingestemd met nieuwbouw voor de Tweelingen op de Weegschaalstraat en sluiting en sloop van de Eckarthal. Begin 2019 hebben de schoolbesturen PO aan de gemeente een rapportage inzake een gemoderniseerd IHP PO 2020-2033 overhandigd. Dit IHP wordt gezamenlijk verder uitgewerkt in (wijkgerichte) businesscases met passende bekostiging. Afstemming met kinderopvang en versterking van het bewegingsonderwijs hebben daarbij ook onze aandacht. Voorwaarde voor de start van dit gemoderniseerde programma is de afwikkeling van openstaande discussiepunten in relatie tot realisatie en beheer van onderwijshuisvesting, alsmede de herijking IHP PO. De tweede helft van 2019 is daar intensief overleg over geweest, waarbij stapsgewijs voortgang wordt geboekt.

- **IHP VO:** In de herijking van het IHP VO is de BENG-norm afgesproken en eigen bijdrage van schoolbesturen. Schoolbesturen kunnen kiezen vanaf 2020 kiezen voor een hogere ambitie. De bedoeling is om voor het IHP PO soortgelijke afspraken te maken.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	19.185	22.190	21.074	1.116
Baten	-3.158	-2.847	-3.693	846
Mutatie reserves	2.504	-1.273	584	-1.857
Saldo	18.531	18.070	17.965	105

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Huisvesting regulier onderwijs					
Onderstaande items 1 t/m 10 zijn gekoppeld aan de reserve huisvesting Onderwijs. Het resultaat van deze items wordt gestort in / onttrokken uit de reserve. Belangrijkste afwijkingen van de lasten en baten zijn:					
<i>1. Integraal Huisvestingsplan (IHP) 2016-2019</i>	3.307	-	-3.307	-	incidenteel
Als gevolg van de herijking is de uitvoering van de geplande projecten vertraagd. Dit heeft een voordeel op de kapitaallasten tot gevolg.					
<i>2. Onroerendzaakbelasting</i>	-400	-	400	-	structureel
De afgelopen jaren is de grondslag OZB gestegen. Op de totale portefeuille OHV heeft dit een nadeel tot gevolg.					
<i>3. Verzekeringen</i>	272	-	-272	-	structureel
Sinds 2018 heeft de gemeente een verzekering met een lagere premie. Op de totale portefeuille OHV heeft dit een voordeel tot gevolg.					
<i>4. Bewegingsonderwijs</i>	-300	-	300	-	structureel
De uren gym waar scholen recht op hebben zijn vanaf schooljaar 2018-2019 aanzienlijk toegenomen. Dit komt door een toename van leerlingenaantallen. Als gevolg hiervan is er ook meer gymvervoer nodig. Ook zijn er vanaf 2016 2 scholen (Aloysius en Vakcollege) die geen eigen gymzaal meer hebben en die moeten elders gymaccommodatie huren. Een deel van deze kosten dient de Gemeente te vergoeden.					
<i>5. Schades</i>	-53	-16	69	-	incidenteel
Het nadeel wordt grotendeels veroorzaakt door het vergoeden van € 84.500 brandschade voor de inventaris aan de school aan de Mainelaan. In 2018 is hiervoor een verzekeringsuitkering ontvangen. Aan de reguliere schades is dit jaar € 115.000 minder uitgegeven.					
<i>6. Afschrijving kosten oude plannen IHP</i>	-551	-	551	-	incidenteel
Door de herijking van het IHP zijn projecten gewijzigd (bijvoorbeeld nieuwbouw in plaats van transformatie). De voorbereidingskosten gekoppeld aan de oude plannen, die als verloren kunnen worden beschouwd, dienen in 1 keer te worden afgeschreven.					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
7. Leegstaande schoolgebouwen/wissellocaties/tijdelijke aanhuur	-921	405	516	-	incidenteel
Als gevolg van de vertraging in de uitvoering van de IHP-projecten worden (leegstaande) schoolgebouwen langer in gebruik genomen en worden locaties tijdelijk gehuurd. Dit brengt extra kosten voor onderhoud, energie en huur met zich mee. De extra kosten voor onderhoud en energie bedroegen € € 697.000. Hiervan kon € 405.000 verhaald worden. Het tijdelijk huren van locaties kost de gemeente € 225.000.					
8. Afrekenen materiële instandhouding onderhoud en energie	-	-275	275	-	incidenteel
Van 4 schoolgebouwen (de MFA's), waarvan de gemeente het juridisch eigendom heeft, moeten nog bruikleenovereenkomsten worden gesloten. Daardoor kon de materiële instandhouding, die scholen ontvangen voor onderhoud en energie, nog niet worden verrekend.					
9. Overige structurele nadelen	-200	-122	322	-	structureel
Er zijn de afgelopen jaren mutaties geweest op de panden die in ons bezit zijn. Dat heeft een structureel effect op de lasten en de huurinkomsten. Het betreft aan de lastenkant een bijdrage aan de VVE Meerbos van € 86.000 die niet geraamd was en allerlei kleine verschillen oplopend tot € 114.000. Aan de batenkant onrecht geraamd huren van 2 locaties van € 122.000.					
10. Overige incidentele nadelen	-496	30	466	-	incidenteel
In 2018 hebben we € 246.000 onrecht ontvangen voor het herstel van Waterrijk/t Slingertouw. Dit bedrag is in 2019 gerestitueerd. De sloopkosten van M v Bourgondilaan waren eerder voorzien in 2017. Realisatie van de sloop heeft plaatsgevonden in 2019 wat nu tot een nadeel leidt op de lasten (€ 139.000.) Het saldo van overige kleine verschillen aan de lasten en batenkant bedraagt € 81.000.					
SPIL-locaties	-2	-107	-	-109	incidenteel
Korein bepaalt periodiek in hoeverre zij tbv SPIL groepsruimtes nodig hebben. Bij wijzigingen van het aantal groepsruimtes treedt leegstand op. Daarnaast zijn er een tweetal nieuwbouwprojecten (Spilcentrum Weegschaalstraat en De Klapwiek), die in 2019 nog niet worden gerealiseerd. Dit heeft tot gevolg dat de begrote huuropbrengsten niet worden gerealiseerd.					
Internationale School Eindhoven (ISE)	11	931	-745	197	incidenteel
Onder de bouw- en exploitatie ligt een DBFMO-overeenkomst. Aanvullend is een intentieovereenkomst gesloten waarin is vastgelegd hoe de partners gezamenlijk een onstane rekenfout in het kasstroomoverzicht gingen oplossen. De contractpartner heeft op basis hiervan direct een bedrag betaald aan Eindhoven. Dit bedrag staat op onze balans en zetten we jaarlijks in om de bijbehorende lasten te dekken. De vrijval vanuit de balans naar onze exploitatie (baten) betreft een inhaalslag over de lasten van afgelopen 5 jaar. Aan de reserve ISE wordt jaarlijks een procentueel bedrag toegevoegd gebaseerd op de werkelijke stand van de reserve. De toevoeging is lager dan begroot (€ 197.000).					
Planmatig eigenaarsonderhoud schoolgebouwen	482	-	-482	-	structureel
Voor het groot onderhoud van diverse objecten in eigendom van de gemeente beschikt de gemeente over onderhoudsbudgetten. Indien budgetten niet zijn besteed dan worden deze middelen ten gunste van de onderhoudsreserve geboekt. De MJOP's zijn eind 2019 geactualiseerd. Daaruit blijkt dat de budgetten voor groot onderhoud verlaagd kunnen worden. Dit blijkt ook uit de lagere besteding van deze budgetten.					
Projecten maatschappelijk nut	-50	-	50	-	incidenteel
Bij de projecten maatschappelijk nut kan het moment van feitelijke realisatie afwijken van de planning. Hierdoor ontstaan er afwijkingen op dit taakveld met een gelijke tegenhanger bij de reserve maatschappelijk nut. Per saldo is de financiële afwijking nihil. Betreft de eindafrekening van het project Vakcollege Eindhoven.					
Overig	17	-	-	17	
SALDO	1.116	846	-1.857	105	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	68.809	8.552	3.143	5.409
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	68.809	8.552	3.143	5.409

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

<i>Toelichting afwijking investering (x € 1.000)</i>	Afwijking
Uitbreiding De Boschuil	186
De uitbreiding is gerealiseerd. De definitieve oplevering en de daaraan gekoppelde eindafrekening vindt in het jaar 2020 plaats.	
Nieuwbouw De Spaaihoeve	350
De nieuwbouw is gerealiseerd. De definitieve oplevering en de daaraan gekoppelde eindafrekening vindt in het jaar 2020 plaats	
Nieuwbouw De Troubadour	312
De nieuwbouw is gerealiseerd. De definitieve oplevering en de daaraan gekoppelde eindafrekening vindt echter in het jaar 2020 plaats.	
Nieuwbouw De Korenaar	583
Het schoolbestuur heeft begin 2020 het project afgerond. De definitieve oplevering en de daaraan gekoppelde eindafrekening vindt in het jaar 2020 plaats.	
Nieuwbouw De Rungraaf/ De Korenaer	997
Door de aanwezigheid van vleermuizen heeft er vertraging in de uitvoering plaats gevonden.	
Nieuwbouw Stedelijk College Eindhoven	1.998
Door de herijking van het Integraal Huisvestingsplan (IHP) heeft vertraging in de uitvoering plaats gevonden.	
Nieuwbouw Christiaan Huygens College	955
Door de aanwezigheid van vleermuizen heeft er vertraging in de procesgang plaats gevonden.	
Overig	28
Saldo	5.409

4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Wat hebben we bereikt?

Optimale ontwikkeling 0-13 jarigen

In 2019 zijn de Lokaal Educatieve Agenda partners (Gemeente, kinderopvang, PO,VO,MBO en maatschappelijke partners) middels een intensief traject aan de slag gegaan om tot een integrale onderwijsagenda 2020-2024 te komen. Deze agenda is voornamelijk gericht op het voorkomen van achterstand en het bevorderen van gelijke kansen voor 0-23 jarigen. Conform het collegeprogramma volgt besluitvorming over deze agenda in 2020 en zal jaarlijks een terugkoppeling volgen over de stand van zaken.

Met Voor- en Voerschoolse Educatie (VVE) en het Eindhovense concept Spelen, Integreren en Leren (SPIL) voorkomen we onderwijsachterstanden en zorgen we dat Eindhovense kinderen in de leeftijd 0-13 jaar zich beter ontwikkelen. Uit internationaal onderzoek is gebleken dat voorschoolse educatie een positieve bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van peuters. Peuters in Eindhoven mogen vanaf 2 jaar en 3 maanden tot hun 4e verjaardag naar de voorschoolse educatie. Er is een lager uurtarief afgesproken en een reserve opgebouwd om de uitbreiding van uren vanaf 2020 ook te kunnen bekostigen. In 2019 zijn de resultaten van VVE monitor 2018 gepubliceerd en is de raad middels een RIB hierover geïnformeerd. Hierin is duidelijk naar voren gekomen dat het

huidige beleid succesvol is, maar een aantal punten nog verdere aandacht behoeven. In 2019 is er meer aandacht geweest voor educatief partnerschap met ouders, verbetering SPILzorgstructuur en verbeterafspraken Bibliotheek op SPIL. De VVE monitor is in 2019 verbreed naar een SPIL monitor met daarin o.a. aandacht voor integratie, wijkfunctie, innovatie en daadwerkelijke deelname van peuters aan VE.

Jongeren (13-23 jaar) perspectief bieden op arbeid/dagbesteding

In 2019 is er vanuit het regionale programma Jongeren In een Kwetsbare Positie (JIKP) gewerkt aan een sluitende ketenaanpak zodat kwetsbare jongeren meer perspectief krijgen op een diploma, dagbesteding of arbeid. Om de kwetsbare jongeren te kunnen volgen en monitoren of zij daadwerkelijk op een passende plek zitten is een JIKP monitor ingericht. De samenwerking tussen gemeenten, werkbedrijven en scholen is in 2019 vastgelegd in een convenant, zodat we de jongeren kunnen registreren en warm over kunnen dragen: van school naar werk en van school naar dagbesteding. Er is in 2019 een startsein gegeven voor de aanpak van loopbaanbegeleiding binnen de keten waarbij aandacht is voor beroep -en studiekeuze en is de ondersteuning bij overstap en doorstroom van vo naar mbo aangescherpt. Er is ook een bedrijvendag georganiseerd waar de kwetsbare jongeren binnen de veilige setting van een school kennis hebben gemaakt met bedrijven voor een stageplek of een (leer)werkplek.

Volwassenen beheersen basisvaardigheden

In 2019 hebben de kernpartners (Bibliotheek Eindhoven, Ster College en Gemeente Eindhoven) samen met de Stichting Lezen & Schrijven het 'Stadsplan Basisvaardigheden 2019 – 2023' opgesteld en ondertekend. Het plan is erop gericht om meer laaggeletterde inwoners van Eindhoven te bereiken om vervolgens hun basisvaardigheden te kunnen vergroten.

In 2019 zijn we een inkooptraject gestart leidend tot een Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB) contract met het Ster College voor de komende vier jaar. Het Stadsplan en het WEB contract sluiten naadloos aan bij de bestuurlijk afspraken die Rijk en VNG ten aanzien van de aanpak laaggeletterdheid maakten (Samen aan de Slag voor een vaardig Nederland).

Betere aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

In 2019 is het actieplan aansluiting Onderwijs – Arbeidsmarkt met betrokkenheid van de gemeenteraad en stakeholders uit de regio opgeleverd. Hierin zijn 18 projecten opgenomen die de aansluiting en samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt bevorderen.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
% leerlingen met startkwalificatie Het percentage leerlingen met een startkwalificatie is licht gedaald in 2019 t.o.v. 2018.	87%	88%	86%
% Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) Het tegengaan van voortijdig schoolverlaten verloopt via een regionale aanpak op de schaal van Zuidoost-Brabant. Over schooljaar 2018/2019 zijn er volgens het ministerie van OCW 355 nieuwe vsv'ers in de stad Eindhoven. Voor de regio gaat het om 997 (1,75%) voortijdig schoolverlaters (voorlopige cijfers, factsheet ministerie OCW). Landelijk is het percentage vsv'ers 2,01% over dat schooljaar.	2,8	2,45	2,48
Aantal studenten TU/e / HBO techniek De indicator is ruimschoots behaald en iets gestegen ten opzichte van 2018.	16.346	>14.000	16.488

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bestrijden van onderwijsachterstanden

We hebben VVE aangeboden, peuters geleid naar voorzieningen, toezicht op de kwaliteit van de voorzieningen gehouden, de regie- en coördinatiefunctie van het onderwijs op VVE gefaciliteerd en het bereik van peuters gemonitord. De subsidieregelingen speelinloop en schakelklassen zijn in 2019 vernieuwd, zodat de middelen in 2020 op die scholen terecht komen met het meeste risico op onderwijsachterstand. Daarnaast is ook extra aandacht besteed aan de verbeterpunten die in 2019 uit de VVE monitor 2018 naar voren zijn gekomen.

Tegengaan voortijdig schoolverlaten

Met de ontwikkeling van het regionale programma VSV bieden we alle vsv-ers (ook kwetsbare jongeren uit VSO en Pro) perspectief op een diploma, dagbesteding en/of arbeid met een passend traject. Sinds 2019 gaat leerplichtplus maandelijks na of een jongere die zonder diploma van school is gegaan inkomen heeft uit loondienst. Bij ruim 400 jongeren, die het onderwijs hebben verlaten zonder diploma zijn huisbezoeken uitgevoerd. Daarnaast heeft leerplichtplus jongeren die al langer thuiszitten outreachend benaderd. We hebben de uitvoering van de nieuwe wettelijke taak voor jongeren uit praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs proactief opgepakt door een start te maken met regionale werkafspraken en implementatie in 15 gemeenten voor onderwijs/participatie/jeugd/WMO. Eind 2019 is het volgsysteem in gebruik genomen en zijn scholen (praktijkonderwijs, voortgezet speciaal onderwijs, Entree) hun uitstromers gaan registreren. Er is een oriënterend onderzoek uitgevoerd naar de aansluiting mbo-jeugdhulp om na te gaan of en hoe we een beter passend antwoord kunnen geven op de toename van persoonsgebonden problematiek als één van de oorzaken voor voortijdig schoolverlaten.

Versterken basisvaardigheden volwassenen

In 2019 hebben we samen met de kernpartners (Bibliotheek Eindhoven, Ster College en Gemeente Eindhoven) en de Stichting Lezen & Schrijven het 'Stadsplan Basisvaardigheden 2019 – 2023' opgesteld en zijn aan de slag gegaan met de uitvoering hiervan. We benoemden een taalnetwerccoördinator die lokaal en regionaal (we zijn als contactgemeente verantwoordelijk voor de arbeidsmarktregio Zuidoost Brabant) als 'veldwerker' verbindingen legt, goede voorbeelden en kennis deelt en bijdragen levert aan een dekkend lokaal en regionaal educatie netwerk. Samen met diverse andere contactgemeenten (waar onder Amsterdam en Breda) hebben we de impact van de diverse taaltrajecten in beeld gebracht. We leverden een bijdrage aan de werksessies die leidden tot OESO-aanbevelingen ten aanzien van monitoring en kwaliteit. De aanbevelingen worden door OCW in afstemming met de VNG verwerkt tot een monitor basisvaardigheden en een kwaliteitskader voor al het WEB-bekostigde aanbod.

Leerlingenvervoer mogelijk maken

We hebben de wettelijke regeling leerlingenvervoer uitgevoerd voor leerlingen die niet zelfstandig aan het verkeer kunnen deelnemen.

Prestatie-indicatoren	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2018	2019	2019
% deelname VVE kinderen met indicatie	90%	93%	90%
Voor de zomervakantie volgt via RIB SPILmonitor 2019 breder inzicht en analyse wat bereikt is t.a.v. VVE.			
% deelname VVE totaal (met en zonder indicatie)	70%	74%	68%
Voor de zomervakantie volgt via RIB SPILmonitor 2019 breder inzicht en analyse wat bereikt is t.a.v. VVE.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Uitvoeren wettelijke taken: We hebben de wettelijke taken uitgevoerd: bestrijding onderwijsachterstanden, toezicht/handhaving kinderopvang en leerplichtwet, toezicht openbaar onderwijs, regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC), tegengaan van voortijdig schoolverlaten, uitvoeren WEB en leerlingenvervoer.
- Versterken basisvaardigheden volwassenen: Conform het collegeprogramma hebben we het stadsplan laaggeletterdheid samen met de partners opgesteld en is deze in 2019 door het college vastgesteld.
- Integrale onderwijsagenda 2020-2024: Conform het collegeprogramma zijn we in 2019 met alle LEA partners aan de slag gegaan met het opstellen van een integrale onderwijs agenda 2020-2024. Iedereen doet mee en een goede aansluiting onderwijs-jeugdhulp zijn daarin als belangrijkste thema's opgenomen. Op beide thema's zijn werkgroepen bestaande uit alle geledingen van LEA actief aan de slag gegaan om tot samenwerkingsafspraken en uitvoering te komen.
- Bestrijding onderwijsachterstanden: Er is in 2019 besloten om naast de wettelijke uitbreiding van uren voor doelgroeppeuters (van 10 naar 16 uur) ook de uren voor niet-doelgroep peuter te verhogen per 2020. Er is een lager uurtarief afgesproken en een reserve opgebouwd om de uitbreiding van uren vanaf 2020 ook te kunnen bekostigen. Daarmee dragen we conform afspraken coalitieakkoord samen met de SPIL partners blijvend zorg voor VVE voor alle kinderen.

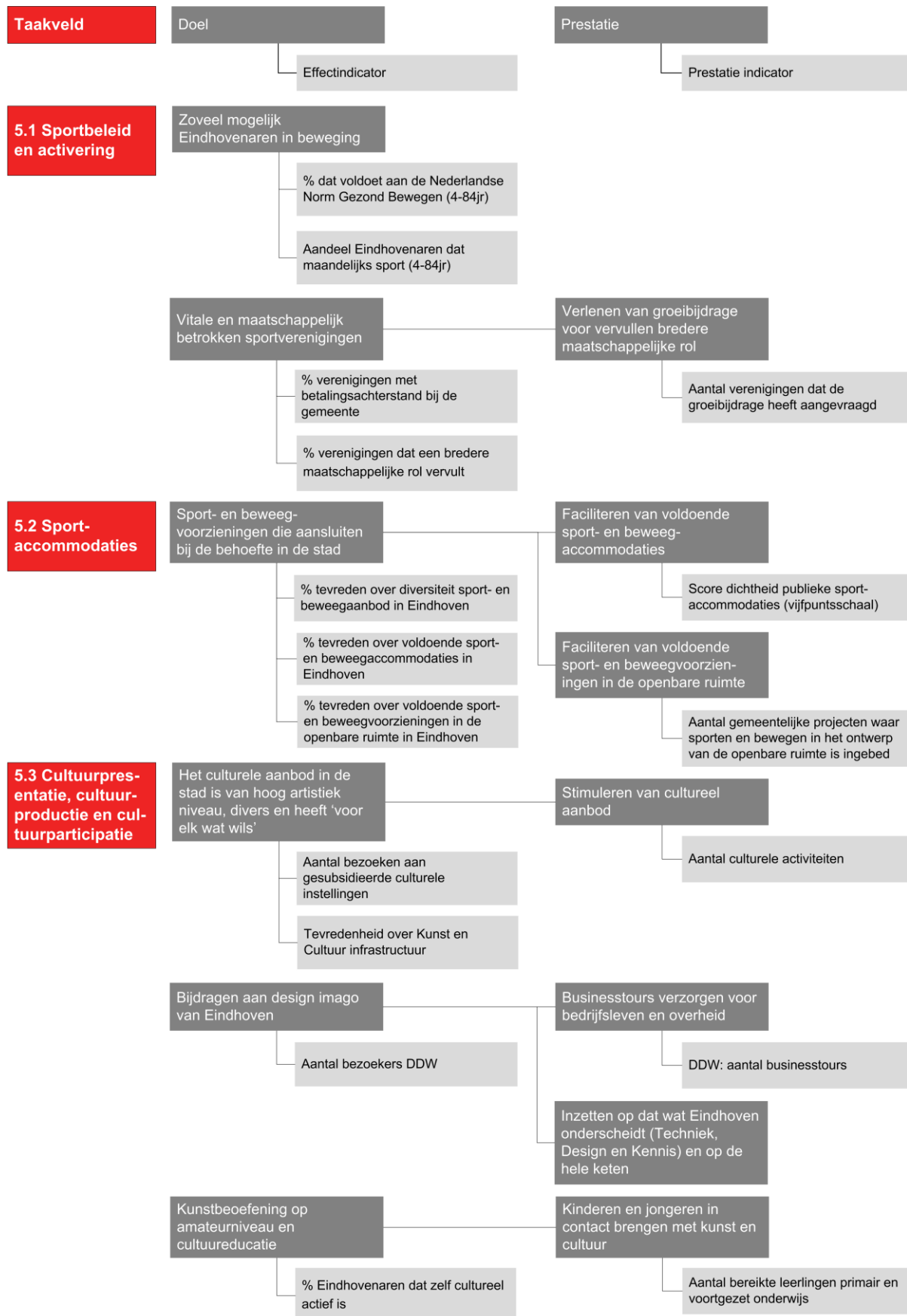
Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	13.681	18.886	18.893	-7
Baten	-3.863	-11.856	-11.675	-181
Mutatie reserves	-325	1.169	1.125	45
Saldo	9.493	8.199	8.343	-144

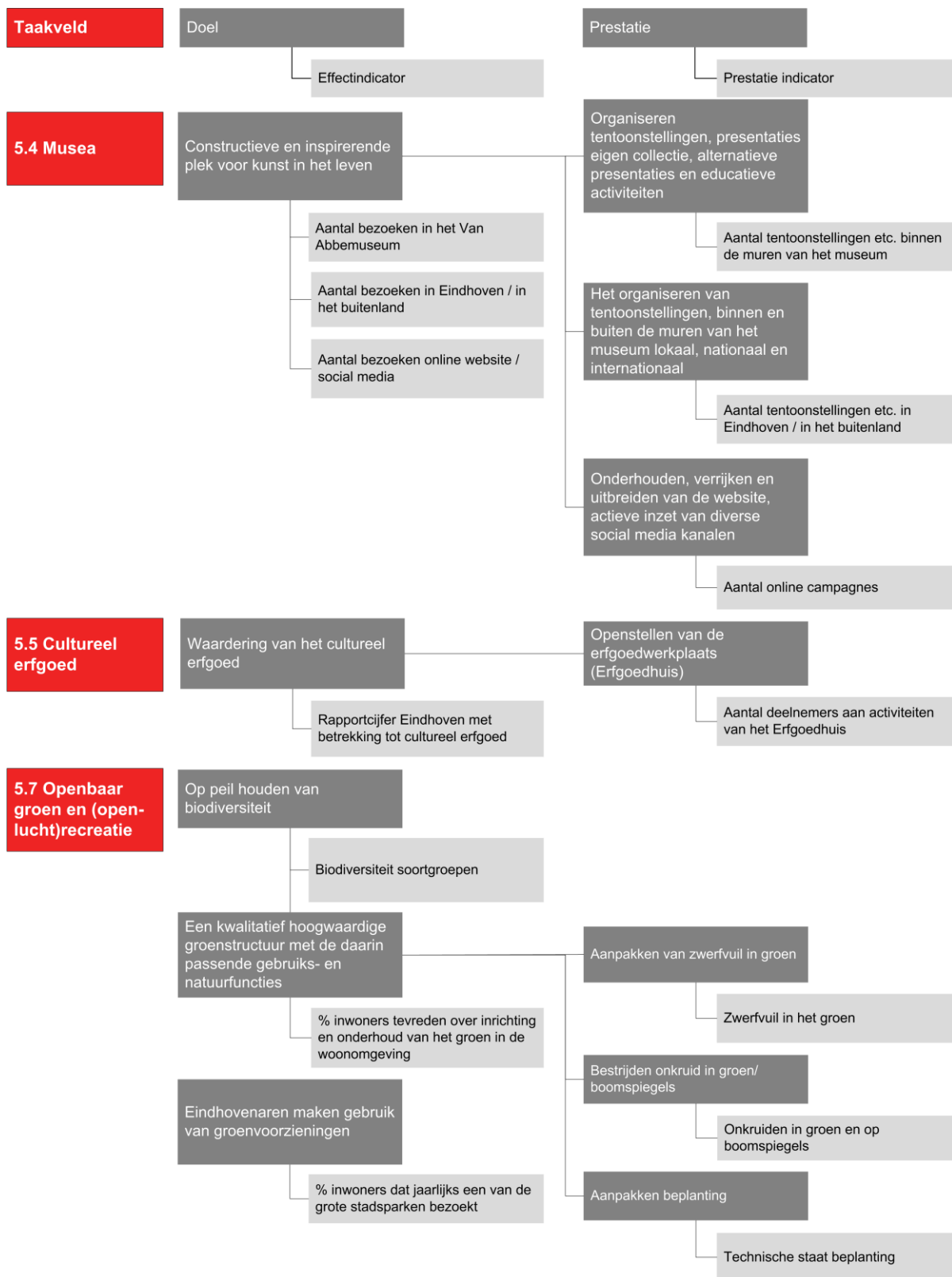
* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Leerlingenvervoer Het nadeel op leerlingenvervoer wordt veroorzaakt doordat aan een vervoerder een compensatie is verstrekt wegens niet marktconforme tarieven, we hebben meer kosten gemaakt voor leerlingenvervoer en we hebben een tegemoetkoming gegeven voor het Taxi keurmerk certificaat.	-210	-	-	-210	incidenteel
Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB) De rijksmiddelen die we hebben ontvangen voor Wet Educatie Beroepsonderwijs zijn in 2019 niet volledig besteed. Dit levert een voordeel op aan de lasten kant. Het niet benutte deel van de rijksmiddelen 2019 is overgeheveld naar 2020 waardoor dit in de cijfers van 2019 terugkomt als een nadeel aan de baten kant. Hierdoor is het geheel in 2019 resultaatneutraal.	141	-141	-	-	incidenteel
Overig	62	-40	45	67	
SALDO	-7	-181	45	-143	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Programma 5. Sport, cultuur en recreatie

Dit programma omvat de taakvelden 5.1 Sportbeleid en activering, 5.2 Sportaccommodaties, 5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie, 5.4 Musea, 5.5 Cultureel erfgoed, 5.6 Media en 5.7 Openbaar groen en recreatie.

Dit programma levert in samenhang met andere programma's een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid van de stad. Wij hebben binnen dit programma aan de hand van sport-, cultuur-, groen- en recreatieve deelprogramma's gewerkt aan een vitale stad en aan het realiseren van doelstellingen op terreinen van onder andere gezondheid, participatie, openbare ruimte en economie. Het draagt verder bij aan de eigen kracht van de inwoners, verbinding en ontmoeting en aan het imago en het vestigingsklimaat van de stad.

Het taakveld sport richt zich op het in beweging brengen van alle Eindhovenaren. Speerpunt hierbij is het mogelijk maken van beweging op een passende locatie en het stimuleren van een gezonde en vitale leefstijl. In 2019 zijn er belangrijke besluiten genomen om uiteindelijk de sportinfrastructuur te versterken. Zo is het project Urban Sportpark 't Schoot opgestart; is er een raadsbesluit genomen over Voetbal in Eindhoven Noord, een beleidsregel vastgesteld die multifunctioneel gebruik van sportparken mogelijk maakt en zijn er belangrijke stappen gezet voor de nieuwbouw van de Tongelreep. We zien dat steeds meer sportverenigingen maatschappelijk actief worden en dat de sportregisseurs in de wijken een belangrijke functie vervullen in het samenbrengen van vraag en aanbod.

De stichting Cultuur Eindhoven (SCE) is in 2019 positief geëvalueerd. De raad heeft daarom eind 2019 besloten dat de uitvoering van het cultuurbeleid, vertaald in de Cultuurbrief 2021-2024, door SCE wordt gecontinueerd. Daarbij is tevens besloten om voor de nieuwe periode met een verordening Cultuur Eindhoven te gaan werken met delegatie van de uitvoering aan SCE. Daarmee is SCE, zoals oorspronkelijk de bedoeling was, weer bevoegd om zelfstandig te besluiten over subsidies.

In 2019 is er Atelierbeleid op hoofdlijnen ontwikkeld en vastgesteld door de Raad. Uitwerking zal plaatsvinden in 2020 en verder.

Het Van Abbemuseum heeft zijn lokale, regionale, nationale en internationale samenwerkingsverbanden met culturele organisaties, onderwijs, bedrijfsleven, Brainport en diverse bewonersinitiatieven geïntensiveerd. Dit sluit aan met de doelstelling van het museum om zo inclusief mogelijk te werken met en voor deze partijen. Steeds meer bezoekers en organisaties vinden hun weg naar het museum.

Cultureel erfgoed willen we behouden en daar waar nodig transformeren voor nieuwe gebruikers. Via het Erfgoedhuis hebben we bewoners kennis laten maken met ons erfgoed.

Het taakveld Openbaar Groen en Recreatie richt zich op het groen houden en verder vergroenen van de stad. Dit gebeurt door middel van beheer en het doen van investeringen in het groene deel van de openbare ruimte en de speelvoorzieningen. Openbaar groen maakt de stad aantrekkelijk, is belangrijk voor de natuurwaarde en waarborgt een gezonde leefomgeving waarin bewoners kunnen recreëren. Investerings in groen worden samen met andere taakvelden en in samenwerking met bewoners, omliggende gemeenten en belangengroepen gedaan. Groen versterkt de ruimtelijke structuur, de leefbaarheid en klimaatrobuustheid van de stad met behulp van onder meer parken, plantsoenen, wegbermen, straatbomen en gevelgroen. Met groen dragen we bij aan sociale doelstellingen en doelstellingen op het gebied van sport en gezondheid, bewegen, biodiversiteit, luchtkwaliteit en reductie van hittestress en waterdoelstellingen zoals het lokaal langer vasthouden van water. Er is in 2019 flink ingezet op ontharding en verdere vergroening. Zo zijn in de Binnenstad de Vestdijk en de Kanaalstraat groen gemaakt en het verblijfsklimaat verbeterd. In de wijken is een oppervlakte van meer dan 150.000 tegels onthard en vergroend. Er is ingezet op versterking van de groene wiggens in aansluiting met de omgeving. Zo is de recreatieve padenstructuur rond Dommeldal de Hogt uitgebreid, is de renovatie van de Aanschotse Beemden afgerond en zijn delen van de Groene Corridor verder vergroend. Voor de langere termijn is gewerkt aan planvorming voor versterking van het groen in relatie tot de verdichtingsplannen voor de stad.

BBV-indicatoren

BBV-indicatoren zijn wettelijk bepaald en worden verzameld door de VNG. Voor programma 5 Sport, cultuur en recreatie zijn de volgende indicatoren voorgeschreven:

Indicator	peiljaar	NL	100.000-300.000	Eindhoven
Niet-sporters (%)	2016	48,7	46,6	44,0

5.1 Sportbeleid en activering

Wat hebben we bereikt?

Zoveel mogelijk Eindhovenaren in beweging

In 2019 is ingezet om nog meer Eindhovenaren in beweging te brengen. We zien dat de wijkgerichte aanpak met sportregisseurs effect heeft. Het ontsluiten van bestaand aanbod biedt steeds meer Eindhovenaren de mogelijkheid om voldoende te bewegen. Tenslotte heeft de uitbreiding van de buurtsportcoach-regeling in 2019 mogelijkheden geboden om met maatschappelijke partners beweging te stimuleren.

Vitale en maatschappelijk betrokken sportverenigingen

In april 2019 heeft de gemeenteraad ingestemd met de definitie van een vitale vereniging. Aansluitend (in mei en juni 2019) is de volgende meting van het vitaliteitsonderzoek verricht. De resultaten hiervan zijn in maart 2020 gedeeld met de gemeenteraad. Ze laten zien dat nog niet iedere vereniging de basis op orde heeft. Aandacht daarvoor blijft dus belangrijk. Tegelijkertijd zien we dat een behoorlijk aantal sportverenigingen al op een of andere manier bezig is met het ontwikkelen van het sportaanbod (ook voor nieuwe doelgroepen) en een inzet op thema's zoals duurzaamheid, saamhorigheid en een gezonde sportomgeving. De maatschappelijke betrokkenheid van sportverenigingen zien we ook terug in de aanvragen voor groeibijdrages die we ontvangen.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
% dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (4-84jr)	54%	74%	61%
Zowel in 2018 als in 2019 hebben we wijzigingen doorgevoerd in de vraag die we in de Inwonersenquête stellen over het beweeggedrag. Dit om de meting meer objectief (2018) en toegankelijk (2019) te maken. Gezien deze veranderingen in de vraagstelling, kunnen we de waarden die de afgelopen jaren zijn gerealiseerd, niet goed met elkaar vergelijken. In 2019 gaf 61% van de 4-84-jarigen aan minimaal een uur per dag (matig) intensief te bewegen.			
Aandeel Eindhovenaren dat maandelijks sport (4-84jr)	68%	68	71%
We zien een lichte toename in het aantal Eindhovenaren dat maandelijks sport. Voorzichtig kan gesteld worden dat dit een effect is van een diversiteit aan projecten en sportstimuleringstrajecten.			
% verenigingen met betalingsachterstand bij de gemeente		5%	3%
We zien dat het aantal verenigingen met een betalingsregeling langzaam afneemt. Dit komt door het strakker sturen op betalen van facturen en heldere directe communicatie met verenigingen in geval van niet betalen van een factuur ter voorkoming dat er een achterstand ontstaat.			

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
% verenigingen dat een bredere maatschappelijke rol vervult		43	-
In 2019 is aangescherpt wat we verstaan onder de bredere maatschappelijke rol van sportverenigingen. Hierbij baseren we ons op de definitie van een vitale sportvereniging die de gemeenteraad in april 2019 heeft vastgesteld. Deze definitie is uitgesplitst in acht bouwstenen. Vijf daarvan zijn basisbouwstenen; als deze op orde zijn, wordt een vereniging gezien als vitaal. De overige drie bouwstenen (accommodatie, extra maatschappelijke activiteiten en gezonde sportkantine) zijn extra bouwstenen; naar deze bouwstenen kijken we om te meten of een vereniging een bredere maatschappelijke rol vervult (en daarmee vitaal plus is). Of verenigingen een bredere maatschappelijke rol vervullen, meten we met behulp van het vitaliteitsonderzoek. In 2019 heeft dit onderzoek een andere opzet gekregen. Voorheen werd het onderzoek uitgevoerd door het Mulier Instituut. Sinds 2019 is de uitvoering intern belegd. Door deze verandering kunnen we scherper sturen op de inhoud en lengte van de vragenlijst. Deze is in 2019 dan ook substantieel aangepast. Dat heeft een trendbreuk tot gevolg, waardoor de in 2019 gerealiseerde waarde niet goed kan worden vergeleken met de in eerdere jaren gerealiseerde waarden (waarop ook de begrote waarde voor 2019 is gebaseerd). Uit het vitaliteitsonderzoek 2019 komt naar voren dat 52% van de verenigingen een bredere maatschappelijke rol vervult, als we kijken naar initiatieven op het gebied van saamhorigheid, contacten met andere organisaties en aandacht voor een gezonde sportomgeving.			

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Verlenen van groeibijdrage voor vervullen bredere maatschappelijke rol

In 2019 hebben 13 sportaanbieders een groeibijdrage ontvangen voor diverse projecten zoals het opstarten van een speciale sportgroep voor vrouwen met een uitkering en opzetten van sportgroepen voor senioren en kinderen met overgewicht.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aantal verenigingen dat de groeibijdrage heeft aangevraagd	-	10	13
In 2019 hebben 13 sportaanbieders een groeibijdrage ontvangen. Dat zijn er meer dan vooraf werd verwacht. Oorzaak kan zijn dat we sinds 2018 de groeibijdrage actief onder de aandacht brengen bij sportverenigingen.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Uitvoeringsprogramma 'Bewegen door Verbinden': Op basis van het Uitvoeringsprogramma 'Bewegen door Verbinden' is gewerkt aan de ontwikkeling van de sportaanbieders, het bewegen in de openbare ruimte en het stimuleren van multifunctioneel gebruik van sportparken door hiervoor een beleidsregel vast te stellen.
- Ondersteunen Jeugdsportfonds en bevorderen aangepaste sport: In 2019 heeft de gemeente opnieuw subsidie gegeven aan het Jeugdsportfonds en is verder gegaan met het samenwerken in de regio om aangepaste sport te bevorderen. Zo hebben er ruim 1000 kinderen door het Jeugdsportfonds de mogelijkheid gekregen om te kunnen sporten.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	2.443	3.622	3.307	315
Baten	-274	-402	-325	-77
Mutatie reserves	-236	-269	-187	-82
Saldo	1.933	2.951	2.795	156

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Begrote kapitaallasten ivm investering wijk Burghplan	90	-	-	90	incidenteel
In de begroting is een budget van € 90.000 opgenomen als stelpost voor kapitaallasten in verband met een investering betreffende wijk Burghplan. Vanwege vertraging in de ontwikkeling van het plan heeft de investering in de wijk Burghplan nog niet plaatsgevonden. Concrete invulling van de stelpost heeft hierdoor ook nog niet plaatsgevonden, waardoor sprake is van een voordelige afwijking.					
Projecten maatschappelijk nut (geen investeringen).	125	-43	-82	-	incidenteel
Bij de projecten maatschappelijk nut kan het moment van feitelijke realisatie afwijken van de planning. Hierdoor ontstaan er afwijkingen op dit taakveld met een tegenhanger bij de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling.					
Overig	100	-34		66	incidenteel
SALDO	315	-77	-82	156	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

5.2 Sportaccommodaties

Wat hebben we bereikt?

Sport- en beweegvoorzieningen die aansluiten bij de behoefte in de stad

In 2019 hebben we een aantal belangrijke besluiten genomen om de sportinfrastructuur te versterken. Zo is het gelukt om extra middelen te genereren voor het project omvorming Tongelreep, is er een besluit genomen over voetbal in Eindhoven-Noord en is gestart met het project Urban Sportpark 't Schoot.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
 % tevreden over diversiteit sport- en beweegaanbod in Eindhoven De inzet van de sportregisseurs is er op gericht om meer bekendheid te generen over het sport en beweegaanbod in de wijken. We zien hiervan de eerste effecten.	80%	65	78%
 % tevreden over voldoende sport- en beweegaccommodaties in Eindhoven Voor de cijfers uit de begroting 2019 werd 2017 als referentie gebruikt. Omdat in 2017 nog op een andere manier werd gemeten is er een afwijking ten opzichte van de begroting.	77%	87	73%
 % tevreden over voldoende sport- en beweegvoorzieningen in de openbare ruimte in Eindhoven Sinds 2018 wordt de vraag iets anders gesteld in de inwonersenquête. Daarmee is de realisatie 2019 niet te vergelijken met de begroting 2019.	51%	73	47%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Faciliteren van voldoende sport- en beweegaccommodaties

In 2019 is gewerkt om het voorzieningen aanbod in stad te houden. Daarbij worden verenigingen gefaciliteerd als ze willen investeren in accommodaties (zoals padel).

Faciliteren van voldoende sport- en beweegvoorzieningen in de openbare ruimte

Bij het ontwerpen van de openbare ruimte is beweeginclusief ontwerpen een uitgangspunt. Door dit standaard op te nemen is er steeds meer openbare ruimte die uitnodigt tot bewegen.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Score dichtheid publieke sportaccommodaties (vijfpuntsschaal)	-	1.0	
Deze indicator wordt eens per 4 jaar landelijke gemeten; nieuwe gegevens zijn nog niet bekend.			
Aantal gemeentelijke projecten waar sporten en bewegen in het ontwerp van de openbare ruimte is ingebed	-	10	8
We zien dat het aantal projecten iets achter blijft bij de begroting. Dit ondanks het feit dat het ruimte maken voor sport en bewegen steeds meer onderdeel wordt van het reguliere beleid. Zo worden in de projectvoorstellen voor aanpassing van de openbare ruimte sport en bewegen in de afweging standaard meegenomen. Zo is begin 2020 een waterberging gerealiseerd vlakbij een school waaraan voetbalgoaltjes zijn toegevoegd.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Betaalbaarheid gemeentelijke sportvoorzieningen en multifunctioneel gebruik: In 2019 heeft het college de tarieven voor 2 seizoenen vastgesteld; dit om zowel langjarige zekerheid te creëren voor de gebruikers als mogelijkheid te bieden om het project harmonisatie tarieven binnensport op te starten. Daarnaast is er een beleidsregel vastgesteld die multifunctioneel gebruik van buitensportparken mogelijk maakt.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	22.271	22.827	22.911	-84
Baten	-9.577	-10.609	-12.009	1.400
Mutatie reserves	0	-170	489	-659
Saldo	12.694	12.048	11.391	657

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
zwembad Ottenbad	-102	307	-70	135	incidenteel
De werkelijke opbrengsten vallen hoger uit dan begroot. Naast het effect van de btw-vrijstelling sport (per 1 januari 2019) is dit met name het gevolg van hogere opbrengsten door het goede weer tijdens de zomer wat zich uit in meer bezoekers (sportieve recreatie) en meer deelnemers voor zwemlessen (doelgroepen). Bij het realiseren van hogere opbrengsten ontstaan ook hogere uitgaven als gevolg van o.a. meer personeel voor toezicht en schoonmaak.					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
zwembad Tongelreep	-115	325	-204	6	incidenteel
De werkelijke opbrengsten vallen hoger uit dan begroot. Naast het effect van de btw-vrijstelling sport (per 1 januari 2019) is dit met name het gevolg van hogere opbrengsten uit sportieve recreatie en verenigingen. Bij de lasten is sprake van een nadelige afwijking in verband hogere kosten dan begroot voor dagelijks en algemeen onderhoud. Bij groot onderhoud is juist sprake van een voordelige afwijking welke is gestort in de (egalisatie)reserve voor onderhoud (€204.000). Per saldo is sprake van een voordelige afwijking van €6.000,-					
Budgetten groot onderhoud in relatie tot onderhoudsreserves	385	-	-385	-	incidenteel
De in 2019 niet bestede middelen van de budgetten groot onderhoud zijn gestort in de onderhoudsreserves. Bij de jaarrekening 2018 zijn de onderhoudsvoorzieningen omgezet naar onderhoudsreserves. Naar aanleiding van deze aanpassing is in de werkwijze opgenomen om het niet bestede budget voor groot onderhoud te storten in de reserves voor onderhoud. De lasten in het onderhoudsplan fluctueren jaarlijks. In de begroting is structureel eenzelfde bedrag voorzien. Het verschil tussen de begrote en werkelijke lasten groot onderhoud wordt verrekend met de tijdelijke reserves. De afwijking doet zich onder andere voor vanwege een verschuiving van kosten groot onderhoud naar kosten voor algemeen onderhoud.					
Afwikkeling sociaal plan medewerkers IJssportcentrum	-119	259	-	140	incidenteel
Financiële afwikkeling van het sociaal plan medewerkers IJssportcentrum vindt plaats via de ingestelde voorziening. N.a.v. de beoordeling toereikendheid van de voorziening kan €140.000 vrijvallen (met name i.v.m. uitdiensttreding van een (oud)-medewerker). De ontvangen detacheringsofbrengsten ad € 119.000 zijn gestort in de voorziening					
Specifieke uitkering Sport	-	146	-	146	incidenteel
Bij de rijksregeling Specifieke uitkering Sport (spuk sport) is de mogelijkheid opgenomen om ook het nadelige effect van het aanpassen van de gemeentebrede mengpercentages nav btw-vrijstelling sport in de spuk sport op te nemen. Dit wordt als totaal opbrengst binnen taakveld 5.2 geboekt, waardoor bij taakveld 5.2 sprake is van een voordelige afwijking. Daarnaast zijn er afwijkingen, omdat de begrote (exploitatie)opbrengst spuk sport gekoppeld is aan de begrote (sport)budgetten, terwijl de werkelijke (exploitatie)opbrengst spuk sport gekoppeld is aan de werkelijke (sport)kosten.					
Doorbelaste apparaatskosten taakveld 5.2	-112	-	-	-112	incidenteel
Betreft het resultaat op doorbelaste apparaatskosten (voornamelijk personele lasten, zie ook 4.1 baten en lasten)					
Overige afwijking	-21	363	-	342	incidenteel
De overige afwijkingen hebben betrekking op diverse budgetten m.n. bij de sportparken en sporthallen/gymlokalen. Bij de lasten is per saldo sprake van een nadelige afwijking van €21.000 en bij de baten van een voordelige afwijking van €363.000 (o.a. vanwege het effect van de btw-vrijstelling sport (per 1 januari 2019)).					
Overig	-	-	-	-	
SALDO	-84	1.400	-659	657	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim.	Begroting	Realisatie	Afwijking
	2019	2019	2019	2019
Investeringsopgave	19.501	6.776	4.977	1.799
Bijdrage derden	0	-1.328	-574	-754
Saldo	19.501	5.448	4.403	1.044

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De afwijking 2019 is (voornamelijk) het gevolg van temporisering van investeringen. De totale afwijking van per saldo €1.044.000,- is het totaal van diverse (veelal kleinere) afwijkingen tussen de geplande investeringen 2019 en de gerealiseerde investeringen in 2019. De afwijkingen groter dan €100.000 betreffen: tennishal verduurzaming zonnepanelen (afgerond € 293.000) en toplaag kunstgras tennis (afgerond € 129.000).

5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Wat hebben we bereikt?

Bijdragen aan design imago van Eindhoven

Eindhoven kiest in de promotie voor Techniek-Design-Kennis (TDK). Het design-onderdeel ligt voornamelijk bij de Dutch Design Foundation (DDF). De DDF heeft in 2019 weer een succesvolle DDW georganiseerd. 2600 ontwerpers hebben de laatste ontwikkelingen op hun vakgebied getoond. Negen dagen lang faciliteerde de DDW onder andere exposities, tentoonstellingen, lezingen, prijsuitreikingen, debatten en festiviteiten. We zijn erg blij met het voorgenomen besluit van het rijk om de DDW op te nemen in de basis infrastructuur financiering van het Rijk per 2021. Dit doet recht aan het belang van de DDW op nationaal niveau.

Een andere belangrijke ontwikkeling voor het design imago van Eindhoven vormt het 'Designmuseum/Future lab'. In 2019 heeft de kwartiermaker een plan opgeleverd samen met de partners Dutch Design Foundation (DDF), TU/e, Design Academy Eindhoven (DAE) en MU. Deze partners hebben stichting ComplexNL, future lab design en technologie, opgericht. Eind januari is door de nieuw opgerichte stichting een aanvraag ingediend bij het Rijk.

Het culturele aanbod in de stad is van hoog artistiek niveau, divers en heeft 'voor elk wat wils'

In 2019 heeft de stichting Cultuur Eindhoven (SCE) verder uitvoering gegeven aan de Cultuurbrief 2017-2020. Omdat de Raad van State in een hoger beroepszaak met betrekking tot de Bibliotheek Eindhoven heeft geoordeeld dat de eigen subsidieregeling van SCE geen wettelijke grondslag bood voor de door haar verstrekte subsidies, is er voor de periode 2017-2020 besloten om deze situatie tijdelijk te repareren met een mandaat constructie, waarbij alle door SCE verstrekte subsidies zijn verstrekt in mandaat namens het college. Voor 2021 en verder is er eind 2019 door de raad gekozen om over te gaan op een delegatie constructie. Ook is eind 2019 de Cultuurbrief 2021-2024 door de raad vastgesteld. Dat geldt ook voor de verordening Cultuur Eindhoven 2021-2024.

Voor 2019 zijn er door SCE weer veel subsidie aanvragen beoordeeld en verwerkt. De voorlopige details zijn terug te vinden in de tussentijdse rapportage van SCE over 2019. Deze is te vinden op de website van SCE. Er is in oktober 2019 Atelierbeleid vastgesteld door de Raad dat in 2020 verder zal worden uitgewerkt en er zijn voorbereidingen getroffen voor de aanvraag in het kader van de Regiodeal voor Ateliers en Makerspaces. Het atelierbeleid is gericht op designers en kunstenaars.

Kunstbeoefening op amateurniveau en cultuureducatie

Het huis van de amateurkunst, het Centrum voor de Kunsten Eindhoven (CKE), heeft ook in 2019 weer uitvoering gegeven aan het ondersteunen van de amateurverenigingen in Eindhoven, zodat Eindhovenaren zelf aan kunstbeoefening kunnen doen. En (onder andere) via CultuurStation, dat bemiddelt tussen het onderwijs- en culturaanbieders, het CKE, de Ontdekfabriek en de Bibliotheek zijn veel kinderen in contact gebracht met kunst en cultuur.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aantal bezoekers DDW	355.000	≥300.000	350.000
Aantal bezoeken aan gesubsidieerde culturele instellingen	1.695.190	≥ 750.000	n.b.
Cijfers komen beschikbaar met de tussentijdse rapportage van stichting Cultuur Eindhoven (SCE) 2019. Deze wordt 1-9-2020 verwacht. NB. De streefwaarden van de Begroting 2019 zijn in 2016 voor 2017 t/m 2020 vastgezet tbv de vergelijkbaarheid. Voor 2021-2024 zullen nieuwe streefwaarden worden voorgesteld.			

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Tevredenheid over Kunst en Cultuur infrastructuur	7,7	7,5	7,9
% Eindhovenaren dat zelf cultureel actief is	37%	≥55%	39%
In algemene zin geldt dat de Inwonersenquête 2018 een iets minder positief beeld laat zien met voorgaande jaren, in 2019 zien we dat die lijn niet overal zo doorzet. Met andere woorden veel indicatoren lijken zich in 2019 weer te 'herstellen'. Dit 'verklaart' mogelijk deels de daling voor cultuurparticipatie in 2018 en vervolgens de geringe stijging in 2019. Voor de tevredenheid over de KC infrastructuur is überhaupt geen sprake geweest van een dipje, die gaat de afgelopen jaren gestaag omhoog.			

Verbonden partijen

Muziekgebouw Eindhoven N.V.

De exploitatie, zowel artistiek als commercieel, van het Muziekgebouw en het verzorgen van een pluriform muzikaanbod voor alle geledingen van de bevolking en met een hoge mate van toegankelijkheid voor alle geledingen van de bevolking.

Parktheater Eindhoven N.V.

De exploitatie, zowel artistiek als commercieel, van het Parktheater te Eindhoven. Het verzorgen van een pluriform theateraangebod voor alle geledingen van de bevolking en met een hoge mate van toegankelijkheid voor alle geledingen van de bevolking.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Businessstours verzorgen voor bedrijfsleven en overheid

Tijdens de Dutch Design Week (DDW) heeft de DDF businessstours georganiseerd. Businessstours hebben deelnemers kennismaken laten maken met het design imago van Eindhoven, hebben design onder de aandacht gebracht bij het bedrijfsleven en hebben crossovers gestimuleerd.

Inzetten op dat wat Eindhoven onderscheidt (Techniek, Design en Kennis) en op de hele keten

Met de Design Academy, het SintLucas en de opleiding Industrial Design (TU/e) hebben we veel ontwerpers die hier beginnen, zich verbinden aan maatschappelijke vraagstukken en die daarna een plek zoeken om te werken, wat kan variëren van ateliers en broedplaatsen tot topvoorzieningen.

Stimuleren van cultureel aanbod

Er zijn in 2019 veel culturele activiteiten bestaande uit met name producties, tentoonstellingen en voorstellingen, mogelijk gemaakt. De realisatiecijfers komen pas beschikbaar na het zomerreces in 2020 met de tussentijdse rapportage 2020 door SCE. In 2019 heeft SCE het Snelgeldfonds door middel van een subsidie van de provincie Noord-Brabant kunnen aanvullen, waardoor er nog meer activiteiten in Eindhoven mogelijk zijn gemaakt.

Kinderen en jongeren in contact brengen met kunst en cultuur

Veel kinderen zijn in contact gebracht met kunst en cultuur door, onder andere, activiteiten van het CultuurStation, het CKE, de Ontdekfabriek en de Bibliotheek. Diverse kinderen die om financiële redenen niet aan kunst en cultuur activiteiten dreigden mee te kunnen doen, zijn door het Jeugdcultuurfonds ondersteunt. De realisatiecijfers komen pas beschikbaar nadat de instellingen in 2020 verantwoording hebben ingediend bij SCE.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
DDW: aantal busnesstours	83	40	200
Aantal culturele activiteiten	17.920	≥ 7.000	nbn
Cijfers komen beschikbaar met de tussentijdse rapportage van stichting Cultuur Eindhoven (SCE) 2019. Deze wordt 1-9-2020 verwacht.			
NB. De streefwaarden van de Begroting 2019 zijn in 2016 voor 2017 tm 2020 vastgezet tbv de vergelijkbaarheid. Voor 2021-2024 zullen nieuwe streefwaarden worden voorgesteld.			
Aantal bereikte leerlingen primair en voortgezet onderwijs	124.232	≥ 65.000	nbn
Cijfers komen beschikbaar met de tussentijdse rapportage van stichting Cultuur Eindhoven (SCE) 2019. Deze wordt 1-9-2020 verwacht.			
NB. De streefwaarden van de Begroting 2019 zijn in 2016 voor 2017 tm 2020 vastgezet tbv de vergelijkbaarheid. Voor 2021-2024 zullen nieuwe streefwaarden worden voorgesteld.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- In 2019 hebben we de volgende speerpunten gerealiseerd:
 - De evaluatie van de stichting Cultuur Eindhoven;
 - De reparatie van de wettelijke grondslag voor de door SCE verstrekte subsidies;
 - De vaststelling van de Cultuurbrief 2021-2024 en de verordening Cultuur Eindhoven 2021-2024;
 - De uitvoering van de Cultuurbrief 2017-2020 en de subsidieregeling(en) Cultuur Eindhoven 2017-2020 en 2019-2020
 - De uitvoering van het Regioprofiel BrabantStad in samenwerking met de B5 en de provincie.
 - De inzet van designthinking heeft zich in 2019 onder andere gericht op een aantal complexe maatschappelijke vraagstukken, zoals bijvoorbeeld de gebiedsgerichte pilots en het profileren van 'design-stad' Eindhoven tijdens de Europese design days, de DDW en het World Creativity Forum.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	30.604	31.712	31.664	48
Baten	-3.709	-3.651	-3.599	-52
Mutatie reserves	0	-55	-188	133
Saldo	26.895	28.006	27.878	128

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Apparaatskosten	79	-	-	79	incidenteel
Betreft het resultaat op doorbelaste apparaatskosten (voornamelijk personele lasten, zie ook 4.3 baten en lasten).					
Muziekgebouw Eindhoven	17	-100	-	-83	incidenteel
Voor de huur van het muziekgebouw heeft de gemeente een huurkorting ontvangen van CBRE van € 100.000 welke vervolgens in mindering is gebracht op de huur bij het Muziekgebouw. Na verwerking van deze huurkorting is de huurvordering in 2019 opgelopen met € 443.000. Bij de 2e Turap is hiervan					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
reeds een bedrag van €360.000 gemeld en in de begroting verwerkt. Dat is circa € 83.000 minder dan de feitelijke vordering eind 2019. In lijn met voorgaande jaren is de vordering eind 2019 voor 100% voorzien. Dit heeft geleid tot een additionele storting in de voorziening dubieuze debiteuren van € 83.000.					
Afwikkeling reserve planmatig eigenaarsonderhoud vastgoed	-133		133	-	incidenteel
In verband met hogere kosten voor planmatig eigenaarsonderhoud aan cultuurpanden wordt er € 133.000 uit de reserve onttrokken. De hogere kosten worden onder andere veroorzaakt doordat in 2018 geplande werkzaamheden aan het Parktheater in 2019 zijn opgeleverd (€ 119.000 nadeel). Tevens is per abuis het planmatig onderhoud aan het Muziekgebouw niet begroot (€ 69.000 nadeel). Een andere reden is dat het onderhoud voor het Natlab is vertraagd i.v.m. een andere zienswijze van de nieuwe directeur van het Natlab, er komt een nieuw integraal plan voor het Natlab (€ 56.000 voordeel).					
Overig	85	48	-	133	incidenteel
De grote afwijkingen hiervan zijn: - Vervangen leidingen-netwerk Dynamo (Nadeel € 32.000) - Storting in voorziening dubieuze debiteuren t.b.v. huurachterstand Pand P (Nadeel € 60.000) - Lasten Design (€ 61.000)					
SALDO	48	-52	133	129	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	1.852	1.149	830	319
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	1.852	1.149	830	319

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De geplande investeringen voor het maatschappelijk vastgoed op dit taakveld betroffen in 2019 circa 1,15 mln. In werkelijkheid is er op dit taakveld in 2019 circa 830k voor het maatschappelijk vastgoed geïnvesteerd. Alleen voor de geplande investeringen in het parktheater is er sprake van een afwijking groter dan 100k. De oorzaak hiervan is temporisering i.v.m. mogelijk combinatie van investeringen met verduurzaming.

5.4 Musea

Wat hebben we bereikt?

Constructieve en inspirerende plek voor kunst in het leven

Het Van Abbemuseum biedt haar diversiteit aan bezoekers/gebruikers de mogelijkheid om vanuit verschillende perspectieven via en met kunst (tentoonstellingen en collectie) naar zichzelf, de stad en de wereld te kijken.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aantal bezoeken in het Van Abbemuseum	109.528	105.000	111.858
* excl. bezoekers Glow			
In 2019 heeft de stijgende lijn voortgezet. Dit is o.a. het gevolg van aangescherpte inzet van marketing, diverse samenwerkingen bv rondom 75 jaar vrijheid en de Designweek en een gelaagde tentoonstellingsprogrammering.			
Aantal bezoeken in Eindhoven / in het buitenland	10.000+ / 494.181	7.500 / -	10.000+ / 157.289
Lokale samenwerking met Piet Hein Eek, Club Solo, Archipel, DomusDela en Van der Valk Hotel Eindhoven waar succesvol op verschillende wijze gewerkt werd met werken uit de Van Abbe collectie. Het touren van onze tentoonstellingen in het buitenland is heel wisselend en afhankelijk van de aard van de tentoonstellingen en de interesse van buitenlandse musea. Dit jaar was in Bratislava de tentoonstelling "The Lissitzky & Sikora exhibition" te zien voor ruim 17.000 bezoekers. De tentoonstelling "Retrospectief" van Rasheed Araeen tourde dit jaar naar Engeland (85.289 bezoekers) en had als laatste venue Le Garage in Moskou (55.000 bezoekers).			
Aantal bezoeken online website / social media	324.961 / 70.690	450.000 / 100.000	324.694 / 75.751
Het website bezoek is stabiel gebleven, waarbij het opvallend is dat er meer mensen binnen komen via organic search (de gewone zoekresultaten). Dit is een indicatie dat onze zoekmachine optimalisatie verbeterd is. Meest bezochte pagina's betreffen Otolith, Ooggetuigen en The Making of Modern Art. Bij social media groeit met name Instagram.			

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Organiseren tentoonstellingen, presentaties eigen collectie, alternatieve presentaties en educatieve activiteiten

De ontwikkeling van een meer inclusief museum stond ook in 2019 centraal. Hiertoe werd op de bovenste etage van het collectiegebouw 'het multi-sensory museum' geopend en werd eind 2019 een pilot gestart met de ervaringsdeskundige ontwerper Simon Dogger. Tevens was er aandacht voor de Eindhovense kunstenaars Tijs Rooijackers en Ad Snijders. 75 jaar vrijheid was het thema van de presentatie op niveau -1; we werkten samen met o.a. het Erfgoedhuis aan de presentatie "Eindhoven Bezet - 75 tastbare herinneringen" met 75 voorwerpen uit de Tweede Wereldoorlog van mensen uit de omgeving, die verhalen vertellen van de bezetting en de bevrijding van Eindhoven.

Het organiseren van tentoonstellingen, etc. buiten de muren van het museum lokaal, nationaal en internationaal

Voor de lokale, nationale en internationale tentoonstellingen zie de beschrijving bij de indicator "Aantal bezoeken in Eindhoven en in het buitenland".

Onderhouden, verrijken en uitbreiden van de website, actieve inzet van diverse social media kanalen

In 2019 is gestart met specialisten voor de verdere doorontwikkeling van social media; m.n. facebook en instagram. Ook gaat er veel aandacht naar de digitale nieuwsbrieven en het verwerven van abonnee's voor de nieuwsbrieven. Met name tijdens de verkiezing van de BankGiro Loterij Museumprijs van het jaar heeft het museum hierop ingezet.

Prestatie-indicatoren	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2018	2019	2019
Aantal tentoonstellingen etc. binnen de muren van het museum	30	30	28
Aantal tentoonstellingen etc. in Eindhoven / in het buitenland	7 / 5	3 / 4	8 / 3
Aantal online campagnes	3 grote	3	5 grote
Er was een doorlopende corporate retargeting campagne, campagne voor de BankGiro Loterij Museumprijs 2019, voor Otolith Group, Oog in Oog met Goya en Positions #5.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Tentoonstellingen:** Artistiek het meest bejubeld was de tentoonstelling The Otolith Group: Xenogenesis waarover ook ED schreef. NRC recenseerde 'Prachtige films over prangende kwesties' en gaf 4 sterren. De tentoonstelling werd ook besproken in toonaangevende internationale titels als Artforum. Deze tentoonstelling gaat de komende twee jaar nog touren en doet daarbij 7 locaties verspreid over 4 continenten aan. Uiteindelijk zal dit de best bezochte tentoonstelling worden. Ooggetuigen van Strijd Goya, Beuys, Dumas; een tentoonstelling met indringende reflecties van kunstenaars op oorlog en conflict toen en nu. Deze tentoonstelling maakte deel uit van een groot samenwerkingsprogramma rondom 75 jaar vrijheid in Eindhoven. Best bezochte tentoonstelling was Geo-Design: Junk i.s.m. alumni van de Design Academy Eindhoven. Tijdens GLOW hebben 224.000 bezoekers de (gratis) route door het Van Abbemuseum doorlopen. Voor het Van Abbemuseum was deelname daarmee wederom een succes.
- Doorontwikkeling diversiteits- en inclusiviteitsbeleid:** Een highlight was afgelopen jaar: de nominatie voor de BankGiro Loterij Museumprijs. We dongen mee naar de titel 'meest publieksvriendelijke museum van Nederland' (we werden tweede met 31% van de stemmen). Dit jaar stond in het teken van de zichtbaarheid van het inclusieve museum vergroten en diverse groepen met elkaar verbinden. Partners (in de stad) krijgen steeds meer een podium om hun eigen verhaal te vertellen en te laten zien. De tentoonstelling Inside Out is een samenwerkingsproject tussen Summa College studenten van de opleiding Sociaal Werk en NEOS cliënten en verhalen van de kunstenaars van The Living Museum. Met als doel een presentatie en bijeenkomsten te organiseren om mensen uit te dagen hun oordelen uit te stellen en nader tot elkaar te komen. Dit was ook de inzet van het organiseren van activiteiten voor en door vluchtelingen tijdens Nationale Vluchtelingen Dag op 20 juni. Met de opening van het Multi-zintuiglijke Museum op de derde verdieping van het museum én het plaatsen van multi-zintuiglijke interventies in de collectiepresentatie The Making of Modern Art, wordt het mogelijk voor fysiek beperkte bezoekers het museum zelfstandig te bezoeken én worden deze middelen voor alle bezoekers toegankelijk. Op verschillende manieren bracht het museum dit jaar haar collectie naar mensen toe die niet in staat waren om fysiek het museum te bezoeken. Een samenwerking met diverse zorgaanbieders in Eindhoven is hierin van groot belang. Ook dit jaar reisden de replica's van onze collectie langs diverse Vitalis zorginstellingen en vond het jaarlijkse Archipel Kunst project plaats waarbij Archipel cliënten, geïnspireerd door de Van Abbe collectie, hun eigen

creaties maken. Ter afronding van het project is een selectie van de gemaakte kunstwerken in het museum te zien. Ook in 2019 zette het Van Abbemuseum samen met het Stedelijk Museum Amsterdam het thema inclusiviteit weer op de agenda. We merken aan de hand van de vele bezoeken die we krijgen vanuit het hoger onderwijs, universiteiten en collega's uit het veld dat we onszelf steeds meer in de kijker spelen op het gebied van inclusiviteit. De pioniersrol op het gebied van toegankelijkheid en inclusiviteit en de bijbehorende taak van kennisdeling wordt ter harte genomen door het Van Abbemuseum én Studiol (ism Stedelijk Museum Amsterdam).

- Educatie en kennisdeling: In 2019 namen er 10.600 leerlingen deel aan allerlei lesprogramma's. Onderbouw basisschoolleerlingen, (examen)leerlingen van het voortgezet onderwijs en mbo, hbo en wo studenten. Onderdeel hiervan waren o.a. deelname van 800 vmbo leerlingen aan het project 'Stap op de rode loper'. Daarnaast opende in april 2019 de tiende jubileum editie van de Radically Mine! tentoonstelling, dit in samenwerking met elf middelbare scholen (ruim 415 deelnemende scholieren). Ter gelegenheid van het 10 jarig bestaan van Radically Mine! is er een overzichtstentoonstelling in de toren met een selectie kunstwerken van talentvolle jongeren uit de afgelopen jaren gecombineerd met hun hoogtepunten uit de collectie: Radically Ours - 10 jaar museumcollectie door de ogen van jongeren. Door een steeds intensievere samenwerking met diverse basisscholen in Eindhoven, binnen de CMK regeling en het stedelijk plan creativiteit, lukt het ons een langdurige relatie met scholen op te bouwen. Naast de (intensieve) projecten op de scholen zelf vinden de scholen steeds vaker zelf de weg naar het museum. Inherent aan deze ontwikkeling is een intensievere samenwerking met diverse culturele partners in de stad, waardoor er meer overkoepelende, Eindhovense brede projecten ontstaan. Zo ontwikkelde we een gezamenlijke Digitale Eindhovense Scheurkalender, voor de bovenbouw van het basisonderwijs. Families en kinderen kunnen vanaf 2019 weer genieten van een nieuwe theatrale rondleiding. De banden met de bewoners van Eindhoven worden steeds verder versterkt binnen de Werksalon en participatie projecten zoals het URArt Festival op 21 september 2019. Het vieren van 75 jaar Bevrijding in Eindhoven nodigde dit jaar uit tot een samenwerking met diverse partners in de stad om te komen tot een gezamenlijk programma. Basisschool klassen ontdekten de collectie van het Van Abbe aan de hand van verhalen van veteranen. In een open weekend van 13, 14, 15 september, waren alle Eindhovenaren welkom om samen de vrijheid te vieren met een gratis museumbezoek en programmering. Met al het bovengenoemde werkten we ook in 2019 aan een steeds inclusiever museum, met een nadruk op het opbouwen van Eindhovense netwerken.
- Binnen het cultureel ondernemerschap waren de volgende bewegingen: De bezoekersinkomsten stegen met de bezoekersaantallen. De inkomsten uit commerciële verhuur en museumwinkel bleven achter vanwege grote concurrentie. De touring van de tentoonstelling van Rasheed Araeen zorgde voor forse inkomsten. Daarentegen viel de collectiemobiliteit het afgelopen jaar tegen. Helaas is dit moeilijk beïnvloedbaar. We waren dit jaar succesvol in onze fondsenaanvragen. Alle aanvragen zijn van dit jaar gehonoreerd met 96% van het aangevraagde bedrag. Hierdoor heeft het museum veel projecten en aankopen kunnen realiseren. Het museum kon rekenen op steun van BankGiro Loterij, Mondriaanfonds, Dutch Art Institute, Ammodo, Fonds21, Digitaal Erfgoed Nederland, Stichting Niemeijer, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Europese Unie, Vrienden en Promotors. Tevens groeide de promotorgroep dit jaar, zij steunen het museum ook bij grote aankopen en hebben in 2019 ook de tentoonstelling Ooggetuigen van Strijd mogelijk gemaakt.
- Samenwerkingsverband L'Internationale: Met een maximale score is eind 2018 wederom voor 5 jaar een grote Eu-aanvraag gehonoreerd waardoor in 2019 gestart is met een nieuw samenwerkingstraject van 7 grote Europese musea: Moderna Galerija (Slovenië), Reina Sofia (Spanje), MACBA (Spanje), Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen (België), Muzeum Sztuki (Polen), SALT (Turkije) en Van Abbemuseum.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	6.206	5.500	6.653	-1.153
Baten	-1.202	-1.127	-2.203	1.076
Mutatie reserves	0	0	8	-8
Saldo	5.004	4.373	4.458	-85

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Bezoekersinkomsten	-	76	-	76	incidenteel
De stijging heeft zich dit jaar verder doorgezet, zowel in aantallen als in inkomsten.					
Marketing en Communicatie	-60	75	-	15	incidenteel
Extra gelden van BankGiro Loterij hebben onder andere bijgedragen aan doorontwikkeling van onze marketingstrategie met o.a. de inzet van een grote radiocampagne in het najaar.					
Museumwinkel en verhuuractiviteiten	-1	-41	-	-42	incidenteel
Veel spelers in de markt op gebied van verhuurmogelijkheden en digitale verkoopsites zorgen voor grote concurrentie en maken het moeilijk om stijging te realiseren.					
Bruikleen Collectie	-17	-23	-	-40	incidenteel
De vraag naar de collectie van het Van Abbemuseum van internationale musea is teruggelopen in 2019. Dit zie je terug aan de opbrengstenkant van de bruikleen, maar ook aan de bijbehorende kosten. Het museum is hierbij afhankelijk van de vraag van internationale musea.					
Egalisatie via Reserve Gebruikersonderhoud	-17	-	17	-	incidenteel
Fluctuaties in de kosten voor gebruikersonderhoud worden opgevangen via de Egalisatiereserve Gebruikersonderhoud.					
Kosten en baten inzake Reserve Aankoop kunst en Reserve Tentoonstellingen	-983	1.008	-25	-	incidenteel
Aankopen van kunstwerken en kosten inzake programmering van tentoonstellingen worden afgestemd op de beschikbaarheid van grotendeels extern geworven middelen. Dit proces loopt niet synchroon met het begrotingsproces van de gemeente. Daarom is de gemeentelijke begroting hiervan gebaseerd op de structurele storting. De reserves hebben een egaliserende functie en de mutaties passen geheel in het beleidsinhoudelijke kader van het museum.					
Aangepaste richtlijnen BBV	-85	-	-	-85	incidenteel
Op grond van de richtlijnen van de BBV mogen SAAS oplossingen (Software As A Service) vanaf 2018 niet meer geactiveerd worden en komen deze rechtstreeks ten laste van de exploitatie. Voor 2019 heeft dit binnen de exploitatie van het Van Abbemuseum geleid tot een niet-beïnvloedbaar negatief resultaat (€ 165.000). Daarnaast is per abuis in de stamgegevens van één activum een verkeerd jaar van start van de afschrijving opgenomen. Deze benodigde correctie heeft eveneens geleid tot een niet-beïnvloedbaar negatief resultaat op de exploitatie (€ 20.000). Daartegenover staat dat reeds bij het raadsvoorstel "Begrotingswijzigingen turap 1", besluit d.d. 2 juli 2019 een voordeel (€ 48.000) bij het Van Abbemuseum op de kapitaallasten is afgeroomd ten gunste van de algemene middelen.					
Overig	10	-19	-	-9	incidenteel
SALDO	-1.153	1.076	-8	-85	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	397	368	208	160
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	397	368	208	160

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Op basis van de richtlijnen van het BBV zijn de uitgaven voor automatisering (SAAS-oplossing) verantwoord in de exploitatie en niet als investering. Dit leidt tot een nadeel in de exploitatie en een voordeel in de investeringsopgave (€ 65.000). Voor een bedrag van € 95.000 zijn investeringen uitgesteld omdat deze onderdeel zouden kunnen zijn van een groter plan waarvoor nog niet alle aanvullende financieringsmogelijkheden uitgewerkt zijn.

5.5 Cultureel erfgoed

Wat hebben we bereikt?

Waardering van het cultureel erfgoed

We hebben subsidies verleend voor de restauratie en het onderhoud van monumenten en we hebben ingezet op het behoud en de transformatie van diverse monumenten.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Rapportcijfer Eindhoven met betrekking tot cultureel erfgoed	6,3	7.1	6,5
De waardering voor het erfgoed is t.o.v. 2018 licht toegenomen, maar nog niet zo ver als gehoopt. Een waardering uitgedrukt met een rapportcijfer schommelt jaarlijks, meestal zonder grote afwijking en is heel moeilijk exact te voorspellen.			

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Openstellen van de erfgoedwerkplaats (Erfgoedhuis)

We hebben het Erfgoedhuis opengesteld voor publiek en voor organisaties op het gebied van erfgoed- en archeologie.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aantal deelnemers aan activiteiten van het Erfgoedhuis	4.350	8.000	5.265
Van de 5.265 bezoekers zijn er 3.500 tijdens de DDW gekomen. De prognose van 8.000 bezoekers is duidelijk veel te hoog of per abuis opgenomen in de begroting, zeker als dat wordt afgezet tegen de realisatie in 2018.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Behoud erfgoed door transformatie en hergebruik: We hebben de transformatie van Mariënhage succesvol begeleid. We hebben de toekomstige ontwikkeling van VdMA en het behoud van het erfgoed op dat terrein veiliggesteld middels een succesvolle tender.

- **Erfgoedhuis:** Wij hebben activiteiten georganiseerd in het Erfgoedhuis om de kennis en betrokkenheid van bewoners bij erfgoed te vergroten. Daarnaast hebben we onze ruimte beschikbaar gesteld voor archeologische werkzaamheden.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	1.383	1.310	785	525
Baten	-421	-444	-397	-47
Mutatie reserves	0	185	543	-358
Saldo	962	1.051	932	119

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Afwikking reserve planmatig eigenaarsonderhoud vastgoed	164	-	-164	-	incidenteel
In verband met lagere kosten voor planmatig eigenaarsonderhoud aan panden die vallen onder cultureel erfgoed wordt er €164.000 in de reserve gestort. De lagere kosten worden voornamelijk veroorzaakt door het opschorten van het planmatig onderhoud aan de Catharina kerk vanwege de geplande grootschalige renovatie aan de Catharina kerk. Het planmatige onderhoud wordt meegenomen in het renovatie.					
Projecten Archeologie	347	-347	-	-	incidenteel
Gedurende 2019 hebben zich geen projecten Archeologie aangeboden. Hierdoor zijn er geen lasten en baten in 2019.					
Afwikking reserve Revolving Fund monumenten	-52	246	-194	-	incidenteel
Verkoop van cultuurpanden heeft geleid tot een positief verkoopresultaat. Dit saldo(€ 194.000) is teruggestort in de bestemmingsreserve Revolving Fund monumenten. Het hogere verkoopresultaat is hoofdzakelijk veroorzaakt door de verkoop van het pand aan de Gasthuisstraat 829.					
Overig	66	54	-	120	incidenteel
SALDO	525	-47	-358	120	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	0	14	14	0
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	0	14	14	0

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

5.6 Media

Dit taakveld omvat de activiteiten van onze lokale omroep Studio040. Voor het verzorgen van haar activiteiten ontvangt Studio040 een jaarlijkse subsidie.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	409	409	409	0
Mutatie reserves	0	0	0	0
Saldo	409	409	409	0

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Wat hebben we bereikt?

Op peil houden van biodiversiteit

Ondanks de landelijke terugloop van biodiversiteit lukt het in Eindhoven om de biodiversiteit gemiddeld gezien op peil te houden. Het beheer is veelal zorgvuldig en bij groene ontwerpen ontstaat steeds meer aandacht voor een biodiverse inrichting. Positieve voorbeelden zijn de gestage uitbreiding van het kruidenrijk gras en een aantal meerjarige investeringsprojecten gericht op meer biodiversiteit (Project Dommeldal de Hogt en Natuurnetwerk Brabant/Bod B5). Verder is door het realiseren van 3 faunatunnels een voor dieren neembare groene inrikker gerealiseerd in het Aanshotpark. Door klimaatverandering en een toenemende bewustwording van het belang van groen is hoogwaardig groen van steeds grotere betekenis bij waterbeheersing, gezondheid, duurzaamheid etc.

Een kwalitatief hoogwaardige groenstructuur met de daarin passende gebruiks- en natuurfuncties

Er is in 2019 goed ingezet op versterking van de groene wiggen en de relaties enerzijds met het buitengebied, anderzijds met de bestaande stad en ontwikkelingen daarin. Naast dat de bomen, plantsoenen en parken zijn onderhouden, is er gewerkt aan planvorming voor Gennep Parken, de aansluiting van De Karpen richting Nuenen en de ontwikkeling van het Groene Raamwerk in Eindhoven-NW. Er is meer dan 10.000m² onthard in de stad bij verschillende projecten. Verder hebben we een uitvoeringsplan Plan van aanplant vastgesteld waarvan ook herstel van de droogteschade onderdeel is om de stormschade van 2019 te herstellen. De aanpak van de droogteschade (met name aan beplanting) van de droge jaren 2018 en 2019 is in uitvoering en wordt in 2020 afgerond. Er heeft concrete inboet van bomen plaatsgevonden, o.a langs de Hunenborch en de Dommelhoefstraat.

Eindhovenaren maken gebruik van groenvoorzieningen

In de verschillende buurten en de binnenstad in het bijzonder wordt steeds meer ingezet op leefbaarheid en een aangenaam verblijfsklimaat met meer ruimte voor de voetganger en de fietser. Resultaat hiervan is onder meer de in 2019 gerealiseerde vergroende Vestdijk en Pisanostraat. Bij knooppunt de Hogt zijn in het project dat gezamenlijk met Waalre en Brabant Water wordt uitgevoerd recreatieve fiets- en wandelpaden aangelegd en er heeft op Eindhovenens grondgebied een uitkoop van de pachters plaatsgevonden, waarmee de grond beschikbaar komt voor een natuurlijke inrichting en een meer recreatieve toegang. De renovatie van de Aanshotse beemden is in 2019 afgerond. De natuur- en landschapswaarden zijn hier flink vergroot met onder meer natuurvriendelijke oevers met een lengte van 400m² en een helofytenfilter van ca 10.000m². De ecologische en recreatieve verbinding met het Henri Dunantpark is versterkt. In totaal zijn hier de afgelopen jaren in dit project 6500 meter nieuwe en verbeterde wandelpaden gerealiseerd. Er is een loopbrug van 53 meter gerealiseerd voor recreatief gebruik. In 2019 is onder meer een parallelweg omgevormd tot een groenzone met fietspad.

Effect-indicatoren	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2018	2019	2019
 Biodiversiteit soortgroepen	+/-	kl.: +/-	+/-
In 2019 waren zowel positieve als zorgwekkende ontwikkelingen te bespeuren in de natuurwaarden van Eindhoven. Gemiddeld genomen blijven de natuurwaarden ongeveer gelijk. Zuidelijke en warmteminnende soorten konden van de omstandigheden profiteren. Bij de broedvogels lijkt een negatieve trend duidelijk te worden. Onder de dagvlinders zijn er zorgenkindjes.			
 % inwoners tevreden over inrichting en onderhoud van het groen in de woonomgeving	86%	≥ 80%	87%
Een lichte stijging van de tevredenheid over het groen in de buurt. Er wordt			

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
aanhoudend ingezet op maatwerkspanningen in buurten in overleg met omwonenden en waar mogelijk krijgt het groen meer ruimte.			
% inwoners dat jaarlijks een van de grote stadsparken bezoekt	90%	≥ 90%	84%
Door een gewijzigde vraagstelling laat deze indicator een waarde zien die niet vergelijkbaar is met die van voorgaande jaren en voldoet de realisatie 2019 niet aan de begrootte waarde van 90%. Er zijn geen redenen om aan te nemen dat het aantal bezoekers daadwerkelijk is teruggelopen, het parkgebruik neemt jaarlijks nog steeds toe, zo blijkt ook uit monitoring van de grote stadsparken ieder apart.			

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Aanpakken van zwerfvuil in groen

Het verwijderen van het zwerfvuil wordt zoveel mogelijk in één werkgang gedaan met het verwijderen van blad. Geleidelijk aan wordt op plekken waar dit enigszins past ingezet op meer natuurgerichte vormen van beheer, waaronder kruidenrijk gras en het meer laten liggen van blad en dood hout.

Bestrijden onkruid in groen/boomspiegels

Naast het bestrijden van onkruid is het bloemrijk gras in 2019 uitgebreid met meer dan 10.000m². Hoewel mensen daar deels onwennig op reageren, krijgen we er ook complimenten over.

Aanpakken beplanting

In de hele stad is waar nodig gesnoeid en onkruid gewied en zijn speelvoorzieningen gecontroleerd en waar nodig gerepareerd (jaarlijks onderhoud). Op specifieke plekken zijn speelvoorzieningen in overleg met omwonenden vervangen. In 2019 is 1/3 van de bomen op veiligheid gecontroleerd en zo nodig verwijderd (in 3 jaar de hele stad). Bomen en beplanting zijn bij uitval ingeboet. Er zijn meer dan 150.000 tegels aan verharding verwijderd en met groen beplant (onder meer aan de Michelangelolaan). Er is een inspiratieboekje gemaakt om particulieren in de stad te stimuleren om te vergroenen.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Zwerfvuil in het groen	99%	>90%	99%
Voldoet ruimschoots aan de norm. Sinds 2015 wordt extra aandacht geschonken aan het verwijderen van zwerfvuil omdat zwerfvuil van grote invloed blijkt op de ervaring van netheid en de leefbaarheid.			
Onkruiden in groen en op boomspiegels	91%	>90%	91%
Voldoet aan de gestelde norm. De beplanting is onkruidvrij gemaakt (we onderhouden de buitenruimte van stad voor het overgrote deel op grond van het streefbeeld basiskwaliteit). Voor biodiversiteitsdoelen wordt geleidelijk aan meer gazon omgezet in kruidenrijk grasland. In sommige straten zijn boomspiegels in beheer bij omwonenden, hetgeen soms een gevarieerd beeld oplevert.			
Technische staat beplanting	98%	>90%	93%
Hoewel de technische staat van de beplanting goed voldoet aan de norm, kan toch een significante achteruitgang geconstateerd worden. Als een van de belangrijkste oorzaken hiervoor zijn de droogte van de jaren 2018 en			

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
2019 aan te wijzen. Met name beplanting onder bomen verliest bij droogte eerder de concurrentieslag om bodemvocht met de over het algemeen dieper wortelende bomen. Eind 2019 is gestart met herstel van de droogteschade aan beplanting en dat wordt in het voorjaar van 2020 afgerond.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Inzetten op meer groen in de binnenstad: Er is in 2019 vol ingezet op vergroening van de binnenstad. Zo zijn de Vestdijk en de Kanaalstraat onthard en stevig vergroend, in combinatie met uitbreiding van het waterbergend vermogen en veraangenaming van het verblijfsklimaat. Het Clausplein is in uitvoering. En vooruitlopend op de permanente herinrichting zijn op de Demer tijdelijk bomen in bakken geplaatst. De verdere vergroening en ontharding van het kernwinkelgebied is in voorbereiding.
- Inzetten op het realiseren van het Natuur Netwerk Brabant (NNB): Er is een projectstructuur opgezet ten behoeve van verdere uitwerking en realisatie van het Natuurnetwerk Brabant. In samenwerking met de provincie is het subsidietraject ingezet. En er is een begin gemaakt met de aankoop van gronden.
- Boomvervangingen: Naast de normale jaarlijkse vervanging van bomen zijn de eerste populieren inmiddels geroid en waar mogelijk vervangen. Het vervangen van de eerste tranche bomen in de naoorlogse uitbreidingswijken en populieren in de rest van Eindhoven is verder voorbereid en eind 2019 ter besluitvorming gebracht via het bomenbeheerplan. Conform het vastgestelde plan vindt verdere uitvoering plaats vindt in de jaren 2020-2022.
- Onderhoudsprogramma Groen: Uitvoeren van plaatselijke renovaties in de gehele stad: Het onderhoudsprogramma groen is conform planning in 2019 voorbereid. Uitgevoerd in dit kader zijn in 2019 onder meer de groeiplaatsverbetering van de oude bomen rond het PSV-stadion (Common Green), boomrenovatie in de Jan van Heelstraat en Generaal Van Heutszlaan en - Van Geen Laan. Een deel van de uitvoering van de projecten vindt plaats in 2020, o.a. het Roodkapjeplantsoen. De boomvervanging aan de Airbornelaan wordt meegenomen bij een bredere herinrichting van de straat in 2020 (pilot circulair en klimaatrobuust). Het onderhoud van de speelvoorzieningen is conform planning uitgevoerd, even als de geplande vervangingen (in overleg met omwonenden).
- Afronden renovatie Philips van Lennepark: Uitvoering van de renovatie van het Philips van Lennepark is in 2018 en 2019 voorbereid in overleg met de buurt, maar wegens herprioritering door personele krapte is de uitvoering doorgeschoven naar 2020 (de werkzaamheden worden in april gestart en dat jaar afgerond).

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	14.000	15.942	16.910	-968
Baten	-674	-673	-2.218	1.545
Mutatie reserves	-478	-2.697	-2.248	-449
Saldo	12.848	12.572	12.444	128

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Projecten Openbaar groen en (openlucht)recreatie	-1.137	1.679	-542	-	incidenteel
Bij de projecten kan het moment van feitelijke realisatie afwijken van de planning. Hierdoor ontstaan er afwijkingen op dit taakveld met een gelijke tegenhanger bij de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling. Per saldo is de financiële afwijking nihil. (zie ook inhoudelijke toelichting bij "in 2019 hebben we ons vooral gericht op- onderhoudsprogramma groen")					
Apparaatskosten	119		-	119	incidenteel
Betreft het resultaat op doorbelaste apparaatskosten (voornamelijk personele lasten, zie ook 4.3 baten en lasten).					
Overig	50	-134	93	9	
SALDO	-968	1.545	-449	128	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

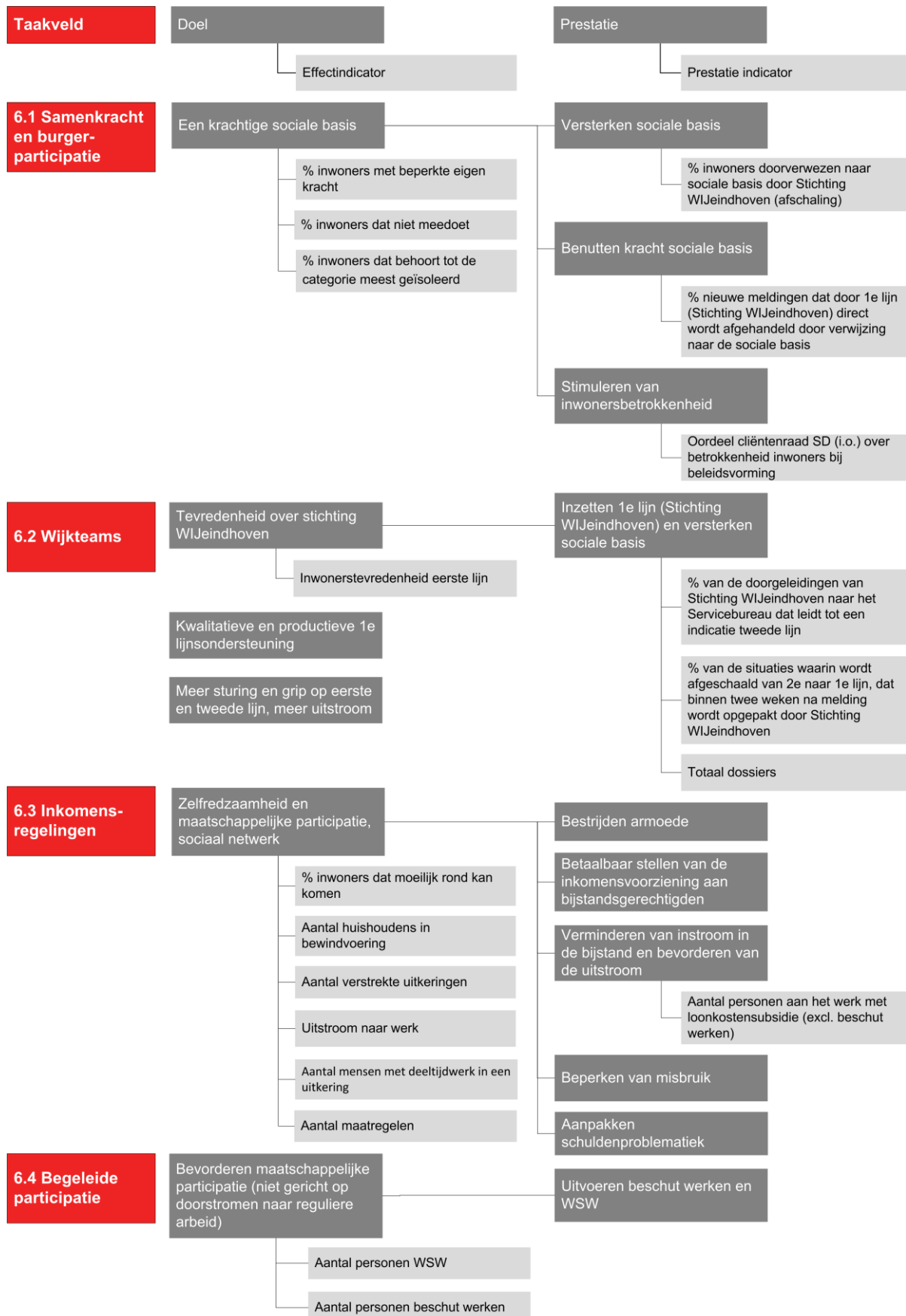
Investerings x € 1.000	Begr. prim.	Begroting	Realisatie	Afwijking
	2019	2019	2019	2019
Investeringsopgave	3.456	4.437	2.372	2.065
Bijdrage derden	-2.745	-534	-1.022	488
Saldo	711	3.903	1.350	2.553

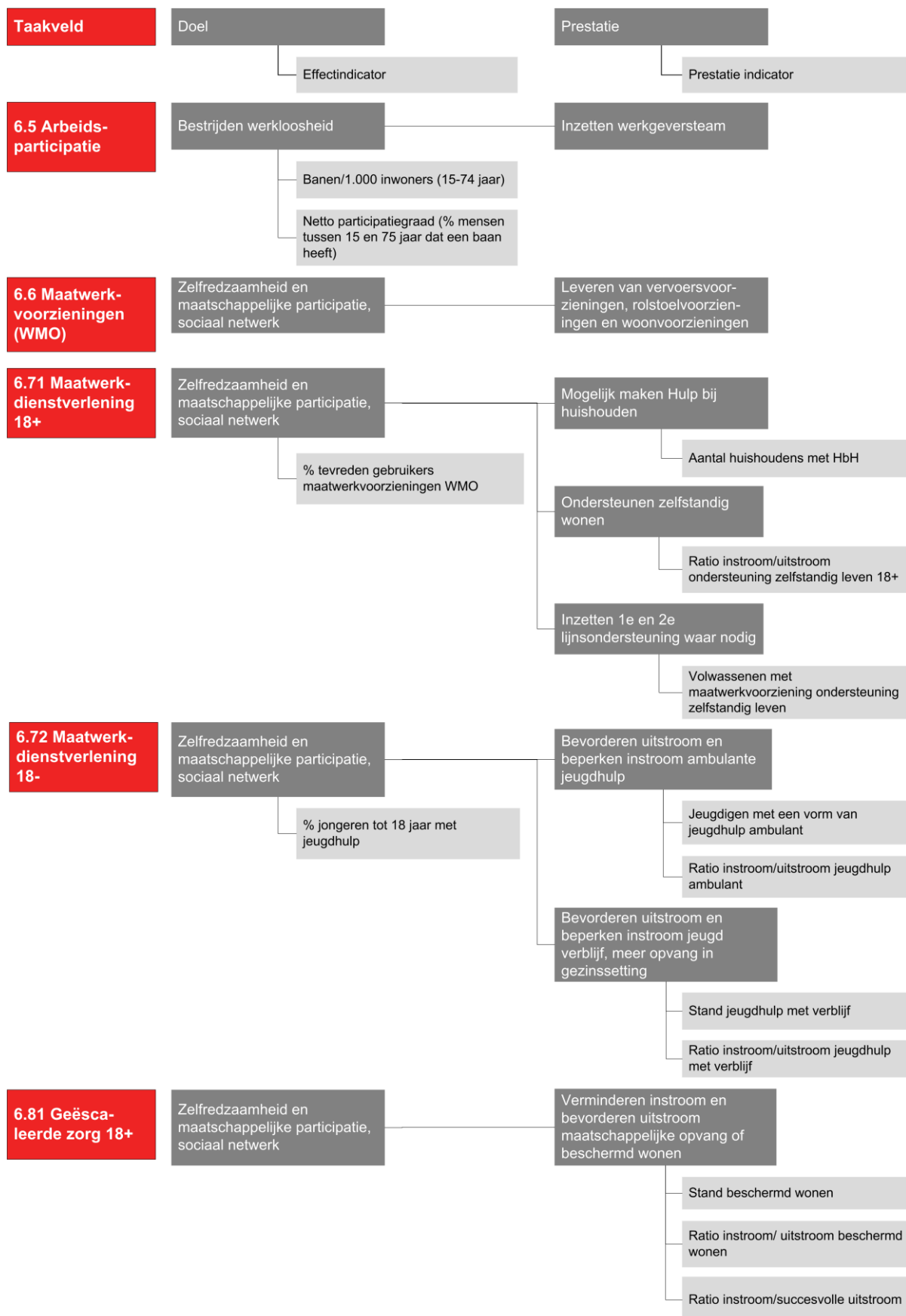
* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

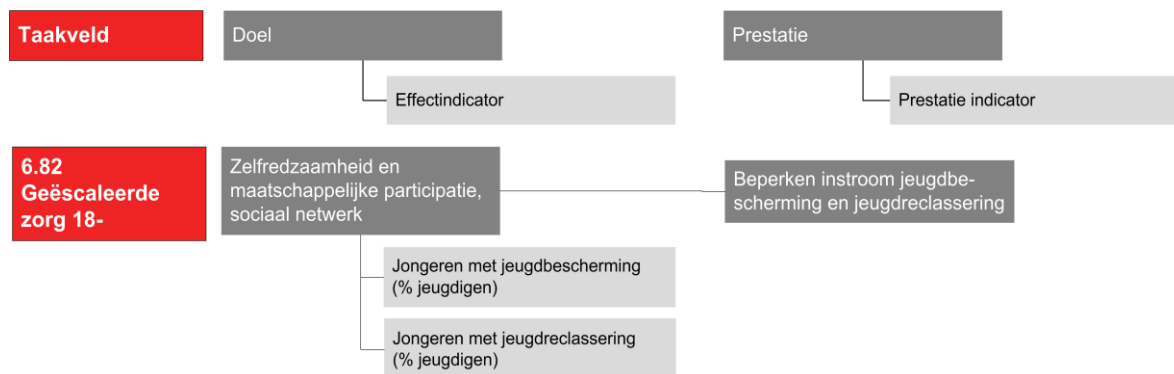
Er vallen veel verschillende projecten onder de activa van taakveld openbaar groen en openluchtrecreatie. In totaal is er in 2019 ca. € 2 miljoen minder uitgegeven dan geraamd. Deze investeringsruimte is doorgeschoven naar het jaar 2020. De reden van de onderbesteding in 2019 hangt vooral samen met de volgende projecten:

- Landschapontwikkeling Dommeldal de Hogt: Er is meer tijd nodig geweest voor de grondverwerving, waardoor uitgaven niet in 2019 hebben plaatsgevonden. Besteding zal plaatsvinden in 2020/2021;
- Philip van Lenneppark: De uitvoering is in 2018 en 2019 voorbereid in overleg met de buurt. Onder meer wegens herprioritering door personele krapte is de uitvoering doorgeschoven naar 2020. De werkzaamheden worden in het tweede kwartaal van 2020 gestart en dat jaar afgerond;
- Luciferstraat: De plannen worden inhoudelijk bijgesteld omdat de huidige plannen fors duurder blijken uit te vallen dan geraamd;
- Bomen naoorlogse wijken: In december heeft het college een besluit genomen over het bomenbeheerplan (de raad is via een RIB geïnformeerd). Besteding vindt plaats vanaf 2020 conform het bomenbeheerplan. De planning van het actief was hierop nog niet aangepast.

Programma 6. Sociaal domein

Dit programma omvat de taakvelden 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie, 6.2 Wijkteams, 6.3 Inkomensregelingen, 6.4 Begeleide participatie, 6.5 Arbeidsparticipatie, 6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO), Maatwerk-dienstverlening (6.71 en 6.72) en Geëscaleerde zorg (6.81 en 6.82).

Het sociaal domein zet zich in om inwoners van Eindhoven zo lang mogelijk zelfstandig te laten zijn en om hen in staat te stellen mee te doen. Daartoe biedt de gemeente mogelijkheden voor ondersteuning in de sociale basis, de eerste lijn door Stichting WIJindhoven en indien dat ontoereikend is specialistische tweedelijns-ondersteuning. Door onvoldoende grip op de uitgaven liepen de afgelopen jaren de tekorten in het sociaal domein fors op. Het jaar 2019 stond in het teken van de uitvoering van beheersmaatregelen en de basis op orde. Zo is het Servicebureau gestart, zijn budgetplafonds ingesteld, tarieven aangepast en stuurde contractmanagement strak op de aanbieders en resultaatafspraken met Stichting WIJindhoven. We hebben veiligheidskleppen ingericht om inwoners te ontzien, o.a. door crisis en spoed uit te sluiten van de budgetplafonds, een budget voor onvoorziene zorgvragen te reserveren en in programma 0 een risicobuffer op te nemen.

De nieuwe werkwijze rondom het Servicebureau kende echter enkele tegenslagen waardoor er lopende het jaar achterstanden ontstonden en een gedeelte van de inwoners te lang hebben moeten wachten op een indicatie. Dit was niet acceptabel. Met extra inzet en het aanpassen van processen zijn deze achterstanden weggewerkt voor het einde van 2019. De focus was in 2019 gericht op beheersing van de kosten en het op orde brengen van de organisatie sociaal domein. Ondanks dat dit niet eenvoudig was, kan in deze jaarrekening worden gemeld dat de maatregelen die ingezet zijn ook resultaten hebben opgeleverd: er is meer grip op de financiën, door middel van het Servicebureau voldoen we aan de vergewis plicht en kunnen we stellen dat de zorg voor onze meest kwetsbare inwoners ook voor de toekomst geborgd is.

In 2019 was er ook ruimte voor ontwikkeling en vernieuwing. Zo is de Transformatieagenda gestart met de doelstelling om betere zorg te kunnen leveren tegen lagere kosten door middel van de inzet van verschillende vernieuwende projecten.

De ketensamenwerking op het gebied van participatie is onder de loep genomen en het poortproces is verbeterd. Ook is er meer inzicht gekomen in het profiel en de talenten van inwoners met een uitkering, wat bijdraagt aan een duurzame uitstroom.

Op het gebied van migratie en inburgering is een pilot gestart om uitgeprocedeerde vluchtelingen te begeleiden naar een toekomstperspectief (terugkeer, alsnog asiel of doormigratie). Ook zijn de voorbereidingen voor de nieuwe Wet Inburgering gestart, die naar verwachting ingaat per 1 januari 2021. We zijn gestart met een grootschalig onderzoek naar het Eindhovense armoede- en schuldenbeleid. De resultaten hiervan zullen in 2020 worden gedeeld. In 2019 is meer ingezet op laagdrempelige ondersteuning bij schulden, bijvoorbeeld door de Werkplaats Financiën XL of via budgetcoaching. Mede hierdoor is voor het eerst in jaren het aantal huishoudens in bewindvoering afgenomen.

We hebben in 2019 ook vooruit gekeken naar de toekomst: welke trends en ontwikkelingen zien we op dit moment en wat betekenen deze ontwikkelingen voor de toekomst van het sociaal domein? Aan de hand van een brede trendverkenning zijn vier ontwikkelingslijnen geformuleerd die prioriteit hebben de komende jaren en concreet

vertaald worden in beleid, organisatie en uitvoering. Het gaat om het maken van scherpe keuzes, multihelix samenwerking, vereenvoudiging en digitalisering. Deze ontwikkelingen zijn concreet vertaald in de inkoopstrategie Jeugd en WMO 2021, genaamd Inkoop op Maat en de vernieuwde visie op de maatschappelijke opvang, 'Toekomstbeeld >2021'.

2019 is een belangrijk jaar geweest in het terugdringen van de tekorten die de gemeente Eindhoven kende. De tijd en energie die hiervoor is ingezet heeft opgeleverd dat de uitgaven WMO, migratie en jeugd lager zijn dan begroot, en er is een voordeel op de organisatiekosten. Het sociaal domein heeft daarnaast in 2019 een maatregelenpakket ingevoerd waarvan onzeker was of het beoogd financieel effect zouden realiseren. Daarom is in de begroting een risicomarge opgenomen. Gebleken is dat alle maatregelen binnen het sociaal domein zijn opgevangen. Zie programma Bestuur en ondersteuning - taakveld overhead.

BBV-indicatoren

BBV-indicatoren zijn wettelijk bepaald en worden verzameld door de VNG. Voor programma 6 Sociaal domein zijn de volgende indicatoren voorgeschreven:

Indicator	peiljaar	NL	100.000-300.000	Eindhoven
Banen (aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar)	2019	792,1	871,2	1.035
Jongeren met een delict voor de rechter (% 12 t/m 21 jarigen)	2018	1	1	1
Het percentage jongeren met een delict voor de rechter is binnen de gemeente Eindhoven vergelijkbaar met het percentage binnen heel Nederland en het percentage binnen de grote gemeenten. Ook in vergelijking met de 4 grote gemeenten is het % vergelijkbaar (alleen de gemeente Rotterdam scoort slechter)				
Kinderen in armoede (% kinderen tot 18 jaar)	2018	7	8	8
Het percentage kinderen dat opgroeit in armoede (in een uitkeringsgezin) in Eindhoven ligt iets hoger dan landelijk, maar is gelijk aan het percentage voor andere grote gemeenten.				
Netto arbeidsparticipatie (% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking)	2018	67,8	67,8	67,8
Jeugdwerkloosheid (%)	2018	2	2	2
Bijstandsuitkeringen (aantal per 10.000 inwoners)	2019	381,7	452,1	452,0
Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar)	2018	305,2	251,6	100,2
Jongeren met jeugdhulp (% van alle jongeren tot 18 jaar)	2018	10	10,4	9,1
Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar)	2019	1,1	1,2	1
Jongeren met jeugdreclassering (% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar)	2019	0,3	0,4	0,3
WMO-cliënten met een maatwerkarrangement (aantal per 10.000 inwoners)	2019	610	647	590
Het gaat hier over het aantal cliënten met een WMO-indicatie (tweedelijns ondersteuning). In lijn met het beleid om meer in te zetten op algemene voorzieningen in de sociale basis en eerste lijn, daalt het aantal cliënten met tweedelijns ondersteuning.				

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Wat hebben we bereikt?

Een krachtige sociale basis

Eindhoven is een stad waar mensen veel initiatieven ontplooiën. Samen met laagdrempelige voorzieningen vormen deze mensen en initiatieven het hart van de sociale basis in de stad. Daarnaast ondersteunt de gemeente door middel van subsidies, het mogelijk maken van professionele inzet waar nodig, door regels toe te passen of juist door te zorgen dat deze niet in de weg zitten. In een krachtige sociale stad zijn initiatieven duurzaam qua inzet maar flexibel waar nodig om in te spelen op een steeds dynamischer vraag van inwoners. Ondersteuning in de sociale basis die een alternatief is voor eerste en/ of tweedelijns zorg vindt volop plaats, al is deze lang niet altijd zichtbaar, wat ook niet hoeft.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
 % inwoners met beperkte eigen kracht Het percentage is gelijk gebleven aan 2018. Met het (financieel) ondersteunen van initiatieven in de sociale basis wordt een bijdrage geleverd aan deze indicator. Het percentage is niet conform doelstelling. De doelstelling voor 2019 is achteraf niet realistisch gebleken. De complexiteit van de samenleving speelt hierin een belangrijke rol.	8%	≤ 7%	8%
 % inwoners dat niet meedoet Het percentage inwoners dat niet meedoet daalt. Deze indicator wordt bepaald aan de hand van een score die gaat over 'meedoen' op 5 terreinen: werk/studie, sport, vrijwilligerswerk, uitgaan (culturele activiteiten) en lidmaatschap van een vereniging. Het is niet mogelijk om te verklaren waar precies de winst behaald is.	6%	≤ 4%	4%
 % inwoners dat behoort tot de categorie meest geïsoleerd Het percentage is gelijk gebleven aan 2018, maar de doelstelling voor 2019 is niet gehaald. Mogelijke verklaringen zijn de vergrijzing en demografische veranderingen in de samenleving.	7%	≤ 5%	7%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Versterken sociale basis

Eén van de doelstellingen van de Transformatieagenda Sociaal Domein is de inzet op (nieuwe) manieren om de 2-1-0 beweging vorm te geven. Zo wordt via de financiering van inwonersinitiatieven de kracht van de stad benut bij activiteiten die de sociale basis versterken. En wordt in het project Laagdrempelige dagbesteding bekeken hoe tweedelijnsvoorzieningen in dagbesteding kunnen worden getransformeerd naar laagdrempelige algemene voorzieningen in de sociale basis. Daarnaast is gewerkt aan verbeteringen voor het subsidieproces in onze organisatie, om organisaties die bijdragen aan een sterke sociale basis in de toekomst beter te kunnen faciliteren.

Benutten kracht sociale basis

De eerste en tweede lijn tonen interesse in de sociale basis als er een belang is om dat te doen. Het is een zoektocht dat belang te organiseren of als prikkel in de opdracht aan de eerste en tweede lijn in te bouwen. Bij het ontwikkelen van de nieuwe inkoopstrategie besteden we ook aan dit onderwerp aandacht. Er is verder sprake van een toename van verwijzingen naar de sociale basis. Het is van belang erop alert te zijn of de sociale basis die toenemende vraag en complexiteit kan opvangen. Ook dat vraagt om aandacht en zo nodig investeringen in de sociale basis. Dat doen we al onder meer via het verstrekken van subsidies.

Stimuleren van inwonersbetrokkenheid

Het verbeterde oordeel van de Cliëntenraad representeert de doorlopende groei in de samenwerking tussen de cliëntenraad en ambtenaren. Het is soms nog zoeken en oefenen als het gaat om te weten wat van elkaar verwacht mag worden. Ook vanuit het college wordt zo open mogelijk met de Cliëntenraad SD gecommuniceerd. Het is zaak hier blijvend op te investeren.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
% inwoners doorverwezen naar sociale basis door Stichting WIJeindhoven (afschaling) 3.472 dossiers (17%) zijn afgehandeld in de sociale basis na een aanmelding bij Stichting WIJeindhoven. Het betreft hier het afschalen naar de sociale basis, van 1 naar 0. Hierbij dient aangetekend te worden dat ook geregeld sprake is van een combinatie van enerzijds ondersteuning in de sociale basis waar dat kan en anderzijds ondersteuning van een generalist als dat nodig is.	-	nmb	17%
% nieuwe meldingen dat door 1e lijn (Stichting WIJeindhoven) direct wordt afgehandeld door verwijzing naar de sociale basis Het betreft hier de eerste telefonische melding en het direct verwijzen naar een antwoord/ oplossing in de sociale basis. Het cijfer is beter dan begroot, door een sterkere sturing op de resultaten van Stichting WIJeindhoven en de verbeterlagen die zij hebben gemaakt.	53%	33%	53%
Oordeel cliëntenraad SD (i.o.) over betrokkenheid inwoners bij beleidsvorming Zie de toelichting bij de prestatie Stimuleren van inwonersbetrokkenheid.	nb	6,5	7,4

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Substitutie specialistische dagbesteding naar sociale basis: In 2019 is er weer nadrukkelijk aandacht geweest voor het verder ontwikkelen en benutten van kansrijke alternatieven voor tweedelijns-ondersteuning in de sociale basis. Middels onze subsidieregelingen (TSD en nadere regels) faciliteren we inmiddels diverse locaties waar vormen van laagdrempelige dagbesteding worden geboden, waaronder de twee locaties die in 2018 binnen een pilot zijn gestart. In 2019 is er in de accountgesprekken met deze initiatieven extra aandacht geweest voor de beoogde transformatie van dagbesteding naar de wijk toe. De resultaten (mate van 'substitutie') werden in 2019 scherper gemonitord en de WIJteams werden actief betrokken. Tevens was 2019 het jaar waarin we zijn gestart met de voorbereidingen voor de inkoopafspraken per 2021. Hierin wordt de transformatie van dagbesteding naar de wijk toe nadrukkelijk meegenomen zodat deze beweging ook middels de inkoopafspraken een stevige impuls krijgt.
- Hervorming van het subsidiestelsel incl. versterkt accounthouderschap: Zie hiervoor de toelichting bij de prestatie Versterken sociale basis.

- Ondersteunen en faciliteren van Stichting WIJ Eindhoven vanuit de sociale basis: Buurt in Bloei is in alle wijken van Eindhoven actief. Verbinders zetten zich in voor het versterken van inwonersnetwerken, het betrekken van ontwikkelplaatsen en het matchen van inwoners aan ontwikkelplaatsen, burgerinitiatieven of aan elkaar (Burenhulp). Inmiddels hebben 288 ontwikkelplaatsen zich verbonden aan Buurt in Bloei en zijn 1.215 matches gemaakt. Er is een training gestart voor 30 actieve inwoners waarbij zij tools krijgen aangeleerd om zelf aan de hand van de design thinking methodiek activiteiten in de wijk op te zetten.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	30.460	34.135	30.104	4.031
Baten	-1.596	-1.645	-1.961	316
Mutatie reserves	-1.663	-538	-233	-305
Saldo	27.201	31.952	27.911	4.041

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Sociaal ondernemen	78	-	-	78	incidenteel
De werkzaamheden voor sociaal ondernemen zijn in 2019 uitgevoerd door eigen medewerkers. Bij het opstellen van de begroting 2019 was uitgegaan van externe inhuur.					
Projecten maatschappelijk nut	234	-	-234	-	incidenteel
Bij de projecten maatschappelijk nut kan het moment van feitelijke realisatie afwijken van de planning. De afwijkingen op de lasten worden geëgaliseerd via de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling. Het gaat binnen dit taakveld om de projecten voor Ons buurthuis bruist en Opvang zwervdieren.					
Migratie	2.376	95	-	2.471	incidenteel
Het positieve resultaat van € 2,4 miljoen wordt veroorzaakt door een overschot op de BBBB-regeling. Dit overschot is ontstaan, omdat we van het rijk een decentralisatie-uitkering voor de Landelijke Vreemdelingen Voorziening (LVV) hebben ontvangen (die technisch op een ander taakveld als baat is opgenomen en op dit taakveld tot een hoger uitgavenbudget heeft geleid). De gemeentelijke BBBB-middelen zijn aan het eind van het jaar niet uitgegeven en ook op andere posten binnen migratie zijn nog overschotten.					
Subsidie gebiedsgericht werken	166	-	-	166	incidenteel
Er is uiteindelijk in 2019 minder subsidie aangevraagd dan er aan budget beschikbaar is.					
Initiatieven en activiteiten met maatschappelijke waarden: subsidiëren en anderszins faciliteren van initiatieven gericht op jeugd en jongeren in de sociale basis	-167	-	-	-167	incidenteel
De afwijking wordt met name veroorzaakt door hogere kosten aan kinderopvang voor kinderen met een sociaal medische indicatie dan eerder begroot. Een begrote eigen bijdrage bleek niet afdwingbaar (- € 296.000). Voorts waren de kosten aan toezicht op kindercentra en peuteropvang lager dan eerder werd verwacht (+€ 60.000). Het resterende verschil wordt veroorzaakt door onderbesteding op diverse kleinere posten (+€ 54.000).					
Servicekosten Vrijtijds accommodaties	-100	95	-	-5	incidenteel
De servicekosten voor VTA's zijn hoger uitgevallen dan begroot, dit verschil is verrekend met de huurders wat heeft geleid tot hogere baten.					
Initiatieven en activiteiten met maatschappelijke waarden: subsidiëren en anderszins faciliteren van initiatieven gericht op informele zorg	83	-	-	83	incidenteel
De vraag naar informele zorgactiviteiten is achtergebleven bij verwachting. Voorts is de vraag in de vorm van het Mantelzorgcompliment achtergebleven bij de verwachting.					
Innovatie en extra inzet in de sociale basis: Transformatieagenda sociale basis	735	-	-	735	incidenteel
Door de raad is midden 2019 op het raadsdossier Transformatieagenda beslist. Projecten zijn later opgestart dan eerder begroot. Voorts is een project (project Social Impact Bonds Jongvolwassen € 445.000) voortijdig beëindigd, doordat externe partijen zich hebben teruggetrokken. Om het totale budget alsnog conform wens van de raad te benutten, wordt bij vaststelling van de					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
jaarrekening 2019 verzocht om het overschot te bestemmen voor c.q. over te hevelen naar 2020.					
Afwikkeling reserve planmatig eigenaarsonderhoud vastgoed	72	-	-72	-	incidenteel
In verband met lagere kosten voor planmatig eigenaarsonderhoud aan welzijnspanden wordt er € 72.000 in de reserve gestort. De lagere kosten worden voornamelijk veroorzaakt doordat er bij kinderdagverblijven sprake van temporisering van gepland onderhoud i.v.m. het doorvoeren van duurzaamheidsverbeteringen (€ 60.000).					
Subsidies (gemeentebrede subsidieverantwoording)	267	-	-	267	incidenteel
De gemeentebrede taakstelling subsidieverantwoording is met € 267.000 extra ingevuld. De afwijking wordt met name veroorzaakt doordat de gesubsidieerde activiteiten tegen lagere kosten zijn gerealiseerd. Bij de definitieve vaststelling is de subsidie dan ook lager vastgesteld.					
Project Verward gedrag en dan?	-137	137	-	-	incidenteel
De afwijking wordt veroorzaakt door een gecontinueerd project waarvoor externe subsidie is verkregen.					
Informatievoorziening Sociaal domein	168	-	-	168	incidenteel
Betreft een resultaat op doorbelaste apparaatskosten (voornamelijk personele lasten), zie ook 4.3 toelichting lasten en baten					
Overig	256	-11	-	245	
SALDO	4.031	316	-306	4.041	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim.	Begroting	Realisatie	Afwijking
	2019	2019	2019	2019
Investeringsopgave	669	622	324	299
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	669	622	324	299

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De geplande investeringen voor het maatschappelijk vastgoed op dit taakveld betroffen in 2019 circa € 622.000. In werkelijkheid is er op dit taakveld in 2019 circa € 324.000 voor het maatschappelijk vastgoed geïnvesteerd. Een deel van het verschil wordt veroorzaakt doordat het jaarlijks beschikbare investeringsbudget voor kleine aanpassingen bij vrije tijds accommodaties (VTA's) niet is benut (€ 125.000). Een ander deel van het verschil komt voort uit uitgestelde investeringen aan het pand aan de Kronehoefstraat 30a i.v.m. intrek van een nieuwe huurder (€ 154.000).

6.2 Wijkteams

Wat hebben we bereikt?

Tevredenheid over WIJeindhoven

Uit het door gemeente Eindhoven uitgevoerde kwantitatieve cliënt ervaringsonderzoek is gebleken dat 57% van de inwoners de kwaliteit van de ondersteuning (helemaal) goed vindt. 23% vindt de kwaliteit (helemaal) niet goed. Stichting WIJeindhoven heeft zelf een kwalitatief onderzoek uitgevoerd en nadere uitvraag gedaan rondom de tevredenheid.

Kwalitatieve en productieve 1e lijnsondersteuning

Generalisten bieden steeds vaker (langdurige) eerstelijnssteuning, zonder dat er aanvullende tweedelijnssteuning wordt ingezet. Voor jeugd hebben we gesteld dat Stichting WIJeindhoven in 1.875 dossiers zelfstandig de begeleiding moet bieden en in 75% van deze dossiers de doelen moet behalen. Aan het

eind van 2019 hebben zij in 3.368 dossiers de begeleiding geboden, waarvan in 84,3% de doelen zijn behaald. Voor volwassenen hebben we gesteld dat zij in 1.000 dossiers zelfstandig de begeleiding bieden en in 75% de doelen behalen. Aan het eind van 2019 hebben zij in 10.140 dossiers de begeleiding geboden, waarvan in 80,6% de doelen zijn behaald.

Meer sturing en grip op eerste en tweede lijn, meer uitstroom

In 2019 hebben Stichting WIJeindhoven en het Servicebureau de samenwerking gezocht om de kwaliteit van de overdracht te optimaliseren. Door deze verbeterde ketensamenwerking is meer ondersteuning in de eerste lijn geboden en daardoor is grip ontstaan op de uitgaven in de tweede lijn.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
 Inwonerstevredenheid eerste lijn	61%	≥ 64%	57%
De lagere inwoner tevredenheid houdt verband met de langere wachttijden van Stichting WIJeindhoven, het wisselen van generalist en de veranderingen die de bezuinigingen met zich mee hebben gebracht.			

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Inzetten 1e lijn (Stichting WIJeindhoven) en versterken sociale basis

Er vinden regelmatig gesprekken plaats tussen het sociaal domein en Stichting WIJeindhoven over de dienstverlening die zij bieden. Door middel van de gesprekscyclus rondom de kwartaalrapportage is het mogelijk om grip te houden op de gemaakte afspraken in de uitvoeringsovereenkomst en om snel bij te sturen als het nodig is. Deze samenwerking heeft ertoe geleid dat Stichting WIJeindhoven meer activiteiten in de sociale basis heeft laten ontstaan, waaronder de activiteiten en bijeenkomsten rondom Buurt in Bloei, dat er meer ondersteuning wordt geboden in de eerste lijn en dat er een daling is te zien in de tweedelijnsaanvragen.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
 % van de doorgeleidingen van Stichting WIJeindhoven naar het Servicebureau dat leidt tot een indicatie tweede lijn	-	nmb	95%
De generalist onderzoekt in alle gevallen of er oplossingen in de sociale basis of de eerste lijn beschikbaar zijn. Soms wordt een voorliggende oplossing als passend beschouwd door de generalist, maar staat een inwoner op het doen van de aanvraag. In deze gevallen wordt de aanvraag doorgestuurd en leidt meestal tot een afwijzing			
 % van de situaties waarin wordt afgeschaald van 2e naar 1e lijn, dat binnen twee weken na melding wordt opgepakt door Stichting WIJeindhoven	-	95%	Niet meetbaar
Wanneer een inwoner een aflopende beschikking heeft, wordt deze 2 maanden voor het einde van deze beschikking gezien door de betrokken generalist. Deze beoordeelt of de inwoner kan afschalen naar de 1e lijn of sociale basis. De definitie van de KPI wordt in 2020 nader gedefinieerd. Op dit moment is deze KPI niet meetbaar.			
 Totaal dossiers	20.967	27.500	19.210
De gemiddelde caseload per jaar van de generalist ligt op 78 dossiers. Een aantal generalisten bij Stichting WIJeindhoven heeft geen caseload. Dit komt doordat zij zich bezig houden met de overige opdrachten waarvoor wij inzet vragen (Servicebureau, Regieteam, team toegang, buurt in bloei, participatieketen e.d.). Door de inzet van generalisten in deze projecten, is het aantal geregistreerde dossiers lager.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Sturen op resultaatafspraken: In 2019 is het accountteam Stichting WIJeindhoven gestart. In het accountteam zijn nieuwe afspraken gemaakt over de overlegstructuur en het sturen op de resultaatafspraken. Door de intensivering van de samenwerking kunnen wij sneller afspraken maken en ondersteuning bieden om de resultaten te behalen.
- Servicebureau: In 2019 heeft Stichting WIJeindhoven de samenwerking gezocht met het Servicebureau om de kwaliteit van de overdracht te optimaliseren. Vanwege de ontstane achterstanden bij het Servicebureau heeft deze samenwerking nog niet geleid tot tijdswinst onder de generalisten. De generalisten hebben in 2019 echter wel in meer gevallen ondersteuning aan inwoners geboden, waar geen aanvullende tweedelijns-ondersteuning noodzakelijk was. In meer dan 10.000 gevallen heeft de generalist de ondersteuning van de inwoner op zich genomen. In 80% van al die gevallen zijn de vooral door de inwoner opgestelde doelen behaald of grotendeels behaald.
- Monitoringsbudgetten: Monitoringsbudgetten in de wijken zijn niet meer van toepassing sinds de start van het Servicebureau en de invoering van budgetplafonds.
- LEAN: In 2019 is Stichting WIJeindhoven volgens LEAN uitgangspunten gaan werken. Hierdoor is er inmiddels sprake van een efficiëntere werkwijze. In 2019 hebben wij een verbetering in de werkaafspraken en werkinstructies gemaakt, waardoor een slag is gemaakt in de kwaliteit van de overdracht naar onder andere het Servicebureau.
- Versterken sociale basis: Buurt in Bloei wordt in steeds meer wijken omarmd en activiteiten van Buurt in Bloei zijn fors uitgebreid.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	34.184	33.006	32.884	122
Baten	-35	-35	-3	-32
Mutatie reserves	0	0	-3	3
Saldo	34.149	32.971	32.878	93

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Overig	122	-32	3	93	incidenteel
SALDO	122	-32	3	93	

Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

6.3 Inkomensregelingen

Wat hebben we bereikt?

Zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie, sociaal netwerk

Er is nog steeds sprake van een sterke economische groei in onze regio. Er staan zeer veel vacatures open. We constateren echter dat de kennis, opleiding en werkervaring van werkzoekenden niet een-op-een overeen komen met functie-eisen. Dit betekent dat het moeilijker wordt om mensen uit te laten stromen naar betaald werk. Hierdoor komen onze uitstroombestemmingen onder druk te staan. We investeren daarom aan beide kanten, zowel aan de kant van de ondernemer (bijvoorbeeld de vraag ombuigen, inzet van instrumenten als jobcoaching, Werkcheque) als aan de kant van de werkzoekenden (talenten in beeld brengen, werkervaring, arbeidsritme, vaardigheden opdoen).

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
% inwoners dat moeilijk rond kan komen Deze indicator is gebaseerd op de inwonersenquête die wij jaarlijks uitvoeren. Daaruit blijkt in 2019 een lichte stijging in de beleving van armoede ten opzichte van 2018. In de periode oktober 2019-maart 2020 vindt een onderzoek naar armoede en schulden plaats. We onderzoeken wat de oorzaken zijn van armoede en hoe we middelen en instrumenten beter kunnen inzetten.	9%	9,5%	10%
Aantal huishoudens in bewindvoering Bij de realisatiecijfers 2018 en 2019 zijn we uitgegaan van de stand op 31 december. Het onderzoek Armoede en Schulden zal ook ten aanzien van bewindvoering aanbevelingen doen en inzicht verschaffen.	2.473	2.900	2.404
Aantal verstrekte uitkeringen De ambitie was om 227 uitkeringen te dalen in 2019. Er is een bestandsreductie van 240 uitkeringen gerealiseerd. Ultimo 2019 waren er 6.245 uitkeringen	6.485	6.485	6.245
Uitstroom naar werk Tijdens de commissievergadering "vervolg aanpak optimaliseren Werk en Inkomen" op 24 september 2019 hebben verschillende fracties aangegeven te willen komen tot realistische uitstroomdoelstellingen. Op grond hiervan heeft het college op 5 november 2019 een voorstel gedaan voor bijgestelde indicatoren. Op het gebied van uitstroom naar werk is de indicator "uitstroom naar werk" verlaagd van 800 naar 600 voor het jaar 2019.	737	800	591
Aantal mensen met deeltijdwerk in een uitkering Het gemiddeld aantal mensen dat in 2019 in deeltijd werkte is gedaald. Oorzaak is dat de focus heeft gelegen op (doorstroom naar) volledige uitstroom.	740	800	662
Aantal maatregelen Het aantal maatregelen is lager dan begroot. Eind 2019 hebben we in de keten Werk en Inkomen het naleven van de afspraken op het gebied van participatie geïntensiveerd, onder meer door het opleiden, coachen en trainen van medewerkers, het geven van goede voorlichting en het aanpassen van werkinstructies. We verwachten in de komende periode betere cijfers.	86	400	80

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bestrijden armoede

In 2019 zijn voorbereidingen getroffen zodat er per 1 februari 2020 een digitaal aanvraagproces voor de Meedoenbijdrage is gerealiseerd. In 2019 is in Q4 gestart met een onderzoek naar Armoede en Schulden. Onderdeel van dit onderzoek is het bereik van de juiste mensen en de inzet van middelen. De resultaten zullen in Q2 2020 bekend zijn.

Betaalbaar stellen van de inkomensvoorziening aan bijstandsgerechtigden

De aanvragen voor levensonderhoud (bijstand) zijn voor 97% binnen de wettelijke termijn afgehandeld.

Verminderen van instroom in de bijstand en bevorderen van de uitstroom

Het bijstandsbestand is in 2019 met 240 Participatiewet-uitkeringen gedaald. Dit is hoger dan onze ambitie die 227 was. In 2019 zijn we van 6.485 naar 6.245 Participatiewet-uitkeringen gedaald.

Beperken van misbruik

De Participatiewet moet rechtmatig uitgevoerd worden. Bijstandsgerechtigden moeten zich houden aan de inlichtingenplicht. Dat betekent dat mensen vanuit zichzelf (en desgevraagd) alles melden wat van belang kan zijn voor het recht op een bijstandsuitkering. Als bijstandsgerechtigden zich niet aan de inlichtingenplicht houden, dan kan er een waarschuwing of boete opgelegd worden. Het aantal opgelegde boetes bedroeg 117 in 2019. Het aantal waarschuwingen betrof 286.

Aanpakken schuldenproblematiek

In 2019 is besloten om de Werkplaatsen Financiën XL te verlengen tot en met 2020. Zij zijn in vijf wijken het eerste, laagdrempelige aanspreekpunt voor inwoners met financiële vragen en problemen. Budgetbeheer en budgetcoaching wordt ook in de Werkplaatsen actief ingezet. Met name bij budgetcoaching zien we een forse toename van coaching trajecten. De verwachting is dat daardoor de inzet van zwaardere instrumenten (zoals bewindvoering) minder nodig zal zijn.

Prestatie-indicatoren	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2018	2019	2019
Aantal personen aan het werk met loonkostensubsidie (excl. beschut werken)	336	440	381
Er zijn ultimo 2019 381 mensen met een arbeidsbeperking aan het werk met loonkostensubsidie die behoren tot de doelgroep Banenafspraken. Dit blijft iets achter. De oorzaken zijn gelegen in het lagere aantal aanmeldingen en de hogere uitval (tijdens de proefplaatsing of het dienstverband).			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Verminderen van instroom in de bijstand en bevorderen van uitstroom: We hebben een hogere reductie van het bijstandsbestand weten te realiseren dan onze ambitie door een lagere instroom en een hogere uitstroom. Met name het poortproces in de keten is sterk verbeterd.
- Beperken vrijblijvendheid en misbruik: In 2019 hebben we het aantal maatregelen (worden opgelegd als mensen zich niet aan de re-integratieafspraken houden) en waarschuwingen en boetes (wegens schending van de inlichtingenplicht) nog niet substantieel zien toenemen. In juni 2019 is het werkproces op het gebied van het bijzonder onderzoek (schending inlichtingenplicht, fraude) veranderd waardoor het aantal boete-onderzoeken afgenomen is, terwijl de effectiviteit van de inzet is toegenomen. Daarnaast is ingezet op het intensiveren van het nakomen van afspraken rondom participatie via een opleidings- en trainingsprogramma voor medewerkers, het geven van goede voorlichting en het aanpassen van werkinstructies.
- Inkomensvoorzieningen aan bijstandsgerechtigden: De aanvragen levensonderhoud zijn in 97% van de gevallen binnen de wettelijke termijn afgehandeld.
- Onderzoek armoede en schuldenbeleid: Van oktober 2019 tot en met maart 2020 loopt een onderzoek naar onder meer de effectiviteit en efficiency van ons huidige armoede- en schuldenbeleid. Dit onderzoek leidt tot aanbevelingen en een uitvoeringsagenda.
- Voorkomen en bestrijden van schulden: Zie ook bij aanpakken schuldenproblematiek. Een onderzoek naar een betere manier om grip te krijgen op de inzet van het instrument bewindvoering, waaronder de mogelijkheid van bewindvoering in eigen beheer, heeft niet in 2019 plaatsgevonden maar zal in 2020 plaatsvinden. Dit mede naar aanleiding van de uitkomsten van het eerder genoemde onderzoek Armoede en Schulden.

De samenwerking met partners als woningbouwcorporaties en zorgverzekeraars is deels in 2019 geïntensiveerd. Stichting WIJ Eindhoven heeft met de woningbouwcorporaties een convenant gesloten om snel en gezamenlijk op signalen van financiële problemen te reageren. In 2020 wordt de samenwerking verder geïntensiveerd, ook ter voorbereiding op de nieuwe Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening per 2021.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	127.474	126.985	122.809	4.176
Baten	-114.647	-109.393	-106.981	-2.412
Mutatie reserves	-32	348	348	0
Saldo	12.795	17.940	16.176	1.764

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Armoederegelingen De lasten zijn € 983.000 lager dan begroot doordat er minder gebruik is gemaakt van de Bijzondere Bijstand en de Meedoenbijdrage. De gerealiseerde inkomsten over 2019 zijn € 81.000 hoger dan begroot door het terugvorderen van uitbetaalde Bijzondere Bijstand (zelfstandigen) en het aflossen van verstrekte leningen Bijzondere Bijstand (zelfstandigen).	983	81	-	1.064	incidenteel
BUIG baten In oktober is het definitieve BUIG budget 2019 bekend gemaakt door SZW. Het macrobudget 2019 is gedaald vanwege de gunstige bijstelling van de werkloosheidsramingen van het CPB en omdat de realisatie van alle uitgaven van alle gemeenten in Nederland in het voorgaand jaar lager was. Dit leidt samen tot een nadeel van € 1,4 miljoen.	-	-1.397	-	-1.397	incidenteel
Rendement Buzinezzclub We hebben een samenwerkingsovereenkomst met de Buzinezzclub afgesproken om jongeren aan het werk te helpen. Dit betreft een social impact bond waarin afspraken gemaakt zijn over het betalen van een deel van de bespaarde uitkeringslasten (rendement) aan de investeerders vanwege uitstroom uit de bijstand. In de begroting 2019 was nog geen rekening gehouden met het uit te keren rendement aan de Buzinezzclub.	-772	-	-	-772	incidenteel
Loonkostensubsidie (LKS) Vanwege een hogere loonwaarde (dus lagere Loonkosten Subsidie), een hoger ziekteverzuim en een daling van de gemiddelde omvang uren per week van de LKS plaatsingen is het uit te betalen subsidiebedrag lager dan begroot.	568	-	-	568	incidenteel
BUIG lasten De doelstelling uit de begroting 2019 van 6.712 aantal uitkeringen was in januari 2019 met het aantal van 6.485 al ruimschoots gehaald. In 2019 is het uitkeringenbestand uiteindelijk gedaald met 240 stuks tot het aantal van 6.245 uitkeringen. Dit lagere aantal uitkeringen zorgt voor een voordeel van € 2,4 miljoen. Per saldo leidt de mutatie in de voorziening dubieuze debiteuren tot een nadeel op de baten van € 870.000.	2.380	-870	-	1.510	incidenteel
BBZ Met de wetwijziging BBZ per 1 januari 2020 is door het rijk besloten dat de ontvangsten op de leningen voor levensonderhoud niet meer terugbetaald hoeven worden aan het rijk. Hierdoor is bij de jaarrekening 2019 een bedrag vrijgevallen in het rekeningresultaat van € 1,075 mln. Daarentegen is bij de jaarrekening 2019 de voorziening debiteuren voor deze leningen verhoogd. Dit leidt tot een nadeel van 220K. Per saldo leidt de invoering van de nieuwe wet in 2019 dus tot een voordeel van € 855K. Daarnaast hebben we in 2019 minder verstrekkingen levensonderhoud doordat er minder aanvragen zijn gedaan door starters en gevestigden en als gevolg daarvan hebben we ook minder inkomsten van het Rijk dan geraamd (nadeel €65K).	1.028	-238	-	790	incidenteel
Overig	-11	12	-	1	
SALDO	4.176	-2.412	-	1.764	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	0	0	-10	10
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	0	0	-10	10

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

6.4 Begeleide participatie

Wat hebben we bereikt?

Bevorderen maatschappelijke participatie (niet gericht op doorstromen naar reguliere arbeid)

De uitvoering heeft naar behoren plaatsgevonden. Naar verwachting behalen we in 2019 een nulresultaat.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aantal personen beschut werken Het aantal indicaties voor Beschut Werk dat door het UWV wordt afgegeven, blijft nog steeds achter bij de verwachting. Wel zijn er specifieke acties geweest om het aantal toe te laten nemen bijvoorbeeld door advertenties in weekbladen.	19	108	47
Aantal personen WSW De Wsw wordt afgebouwd. Het aantal Wsw-werknemers neemt af door pensioen etc. In 2019 is het aantal Wsw-werknemers afgenomen van 1.268 (op 1 januari 2019) naar 1.192 ultimo 2019.	1.268	1.267	1.192

Verbonden partijen

Gemeenschappelijk Regeling Werkvoorziening Regio Eindhoven (GRWRE)

De GRWRE behartigt de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW), loonkostensubsidie en beschut werken. Daarnaast zijn er gezamenlijk participatietaken afgesproken in de keten van Werk en Inkomen. Ergon en het Participatiebedrijf zijn de uitvoeringsorganisatie van de GRWRE. Ergon is de uitvoeringsorganisatie van de Participatiewet en de voormalige Wet Sociale Werkvoorziening voor de gemeenten Eindhoven, Heeze-Leende, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre. Het Participatiebedrijf van de GRWRE brengt de talenten/competenties van bijstandsgerechtigden in beeld en zorgt ervoor dat mensen vaardigheden opdoen zodat ze bemiddeld kunnen worden naar betaald werk.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Uitvoeren beschut werken en WSW

Ergon heeft de uitvoering van de Wsw, loonkostensubsidie en beschut werk in 2019 budgettair neutraal uitgevoerd.

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- De Wsw is een afbouwregeling: Als gevolg van pensioen, overlijden etc. daalt jaarlijks het aantal Wsw-werknemers.
- Beschut Werk: Bij of via de GRWRE (Ergon) worden mensen met een arbeidsbeperking geplaatst. Daarbij worden de voorzieningen beschut werk en loonkostensubsidie ingezet.
- Samenwerking met bedrijfsleven: In het kader van maatschappelijke vraagstukken werken we samen in Impact040 en binnen het Regionaal Werkbedrijf. We hebben werkgelegenheidsprojecten ontwikkeld en vacatures ingevuld in verschillende branches en op meerdere niveaus.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	36.306	34.751	37.741	-2.990
Saldo	36.306	34.751	37.741	-2.990

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
GRWRE Ergon (WSW)	-3.000	-	-	-3.000	incidenteel
De opgelegde taakstelling van vrijval van het eigen vermogen van Ergon is niet behaald vanwege het ontbreken van draagvlak op bestuursniveau GRWRE.					
Overig	10	-	-	10	
SALDO	-2.990	-	-	-2.990	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

6.5 Arbeidsparticipatie

Wat hebben we bereikt?

Bestrijden werkloosheid

In onze arbeidsmarktregio, Zuidoost-Brabant, lag eind december 2019 het aantal WW-uitkeringen 7% lager dan 12 maanden eerder. We zien hier nog steeds dat de arbeidsmarkt twee gezichten heeft. Enerzijds blijven vacatures onvervuld, anderzijds staan er nog veel werkzoekenden langs de kant. Kennis, opleiding en werkervaring van werkzoekenden komen niet een-op-een overeen met functie-eisen. Er blijven dus veel vacatures onvervuld: het aantal openstaande (11.650) en ontstane (12.250) vacatures neemt toe in Zuidoost-Brabant.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Banen/1.000 inwoners (15-74 jaar)	1.040	1.127	1.035
Het aantal banen per 1.000 inwoners is gedaald. Dit betekent dat er minder beschikbare arbeidsplaatsen zijn per 1.000 inwoners.			
Netto participatiegraad (% mensen tussen 15 en 75 jaar dat een baan heeft)	67,8%	67,0%	69,9%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Inzetten werkgeversteam

We zien werk als de belangrijkste basis voor inwoners om op eigen benen te kunnen staan en trots te kunnen zijn. Het gaat goed met onze economie en er zijn veel vacatures. We constateren wel dat de mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt steeds groter wordt. We zetten in op inclusieve arbeidsmarkt, waarin iedereen de kans krijgt zijn of haar talent in te zetten en te participeren. Om dit te realiseren stimuleren we sociaal ondernemerschap en omarmen we de initiatieven op het gebied van leven lang ontwikkelen.

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- **Vraag ondernemers invullen:** De vraag van de ondernemers is in beeld gebracht. Het betreft zowel de vraag op zowel de korte, middellange en lange termijn. Vanuit deze behoefte kijken we naar de mogelijkheden tot invulling van deze vraag. Hiervoor worden arrangementen met ondernemers, werkgelegenheidsprojecten, ondernemersinitiatieven en zij-instroom (scholings)mogelijkheden ontwikkeld.
- **Uitstroom naar werk:** In 2019 is de keten Werk en Inkomen verbeterd. Er is een beter poortproces tot stand gebracht met een grotere focus op "werk boven inkomen". Ook hebben we verbeteringen doorgevoerd op het gebied van handhaving om de vrijblijvendheid te verminderen en fraude te voorkomen en te bestrijden.
- **Participatiebedrijf:** Op het Participatiebedrijf wordt inzichtelijk gemaakt wat de talenten en competenties van de werkzoekende zijn en welke nog ontwikkeld moeten worden om succesvol bemiddeld te worden naar betaald werk. Medio 2019 heeft het Sociaal Domein de inkoop van de private re-integratietrajecten neergelegd bij het Participatiebedrijf. Het portfolio is verder doorontwikkeld. Op basis van de nog te ontwikkelen vaardigheden van de kandidaat wordt individueel bepaald welk traject (modules van de eigen trajecten of private inkoop) het beste ingezet kan worden om uitstroom naar betaald werk te realiseren. Dit wordt gemonitord. Hierdoor ontstaat beter inzicht in "wat werkt voor wie".

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	16.739	17.312	16.637	675
Baten	-200	-1.832	-3.004	1.172
Mutatie reserves	-166	-407	-439	32
Saldo	16.373	15.073	13.195	1.878

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
HHT	365	-	-	365	incidenteel
Het budget Huishoudelijke Hulp Toelage (HHT) valt volledig vrij omdat project Gascogne uit het participatiebudget is betaald (als gevolg van opgelegde taakstelling)					
Individuele studietoelage	433	-	-	433	incidenteel
Een deel van dit budget blijft onbenut omdat er minder aanvragen zijn. Dit wordt veroorzaakt door onbekendheid met deze regeling.					
Re integratie trajecten	397	-	-	397	incidenteel
De vanaf juni via het Participatietraject lopende re-integratie trajecten lijken nog relatief beperkt ingezet te zijn. Daarnaast leidt de doorstroming naar dagbesteding tot een verschuiving van de kosten naar taakveld 6.71 (WMO)					
Loonkosten subsidie (Begeleiding)	423	-	-	423	incidenteel
De GWRE ontvangt een begeleidingsvergoeding voor alle plaatsingen van cliënten met loonkostensubsidie. Het voordeel wordt veroorzaakt doordat er minder plaatsingen zijn waardoor de begeleidingsvergoeding lager is dan geraamd.					
Projecten Maatschappelijke Nut (geen investeringen)	-865	1.044	-14	165	incidenteel
Bij de projecten maatschappelijk nut kan het moment van feitelijke realisatie afwijken van de planning. Hierdoor ontstaan er afwijkingen op dit taakveld met					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
een gelijke tegenhanger bij de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling. Het gaat hier om Europese projecten waarbij de definitieve afronding in 2020 en 2021 plaatsvindt. De afwijking van € 165.000 is te verklaren door: • Een incidenteel voordeel van € 200.000 op het project uitvoeringsprogramma Zuidoost-Brabant 2016-2019 als gevolg van abusievelijk dubbele verwerking (administratieve fout) van de storting inkomsten in de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling in de begroting. • Een nadeel van € 35.000 op het project ESF active inclusie 2e tranche als gevolg van kosten die niet gedekt zijn vanuit de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling.					
Overig	-79	128	46	95	
SALDO	674	1.172	32	1.878	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)

Wat hebben we bereikt?

Zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie, sociaal netwerk

We hebben inwoners ondersteund om zo lang mogelijk zelfstandig thuis te wonen. Als hier specifieke aanpassingen in de woning voor nodig waren, zoals een traplift of een woningaanpassing, hebben we hiervoor gezorgd en hiermee een bijdrage geleverd aan de zelfredzaamheid van de inwoner.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Leveren vervoersvoorzieningen, rolstoelvoorzieningen en woonvoorzieningen

Inwoners zijn ondersteund in het oplossen van hun mobiliteitsprobleem in en rondom het huis, doordat wij vervoer-, rolstoel- en woonvoorzieningen hebben verstrekt

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Verstrekingen: In 2019 hebben wij vervoer-, rolstoel- en woonvoorzieningen verstrekt. Daarbij zien wij een toename van het aantal woonvoorzieningen.
Met aanbieders zijn we in gesprek over de invulling van voorliggende collectieve opties voor individuele voorzieningen, bijvoorbeeld de scootmobiel-poel.
- Aanbesteding: De aanbesteding van het Collectief Vervoer is afgerond en gegund.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	8.444	9.027	10.051	-1.024
Baten	0	0	4	-4
Saldo	8.444	9.027	10.055	-1.028

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Woonvoorzieningen	-678	-	-	-678	structureel
De overschrijding op WMO voorzieningen is een gevolg van structureel hogere uitgaven aan woonvoorzieningen. De aanzuigende werking van de invoering van het abonnementstarief voor de eigen bijdrage lijkt hiervan een belangrijke oorzaak. Er wordt een beroep gedaan op meer en duurdere voorzieningen.					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Lumpsumcontracten mobiliteitsvoorzieningen	-314	-	-	-314	incidenteel
In de begroting is er van uit gegaan dat de BTW op mobiliteitsvoorzieningen en woonvoorzieningen compensabel is. Dit blijkt echter niet het geval te zijn. Inwoners die zelf een soortgelijke voorziening aanschaffen worden eveneens niet hiervoor gecompenseerd.					
Overig	-32	-4	-	-36	incidenteel
SALDO	-1.024	-4	-	-1.028	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

6.71 Maatwerkdienstverlening 18+

Wat hebben we bereikt?

Zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie, sociaal netwerk

Ons uitgangspunt is dat tweedelijns ondersteuning in principe een tijdelijk karakter kent. Binnen de gegeven financiële kaders hebben we inwoners geholpen weer zelfredzaam te worden en hen te ondersteunen met een tweedelijns ondersteuningsaanbod als dat het best passende was.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
% tevreden gebruikers maatwerkvoorzieningen WMO	73%	82%	71%
Uit het cliëntervaringsonderzoek 2019 (over ervaringen in 2018) is gebleken dat 71% van de respondenten tevreden was over hun maatwerkvoorziening WMO. Dit percentage ligt lager dan begroot, en iets lager dan het realisatie percentage van 2018. Een mogelijke verklaring voor deze afwijking is de negatieve berichtgeving over Huishoudelijke Ondersteuning die speelde op het moment dat de enquête uitging.			

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Mogelijk maken Hulp bij huishouden

Aan inwoners is de noodzakelijke ondersteuning geboden om in een schoon en leefbaar huis te kunnen wonen. Dit draagt bij aan het langer zelfstandig thuis blijven wonen.

Ondersteunen zelfstandig wonen

Door mensen begeleiding in de tweede lijn aan te bieden hebben we bijgedragen aan de doelstelling om langer zelfstandig thuis te blijven wonen.

Inzetten 1e en 2e lijnsondersteuning waar nodig

Waar nodig is ondersteuning geboden aan volwassenen met de inzet van tweedelijnsvoorzieningen. Daarnaast hebben we de afgelopen jaren ook ingezet op het vergroten van het potentieel aan ondersteuning in de eerste en nulde lijn. We zien in 2019 dan ook een duidelijke daling van de kosten van ambulante ondersteuning in de tweede lijn. Daartegenover zien wij dat generalisten in 2019 beduidend meer inwoners met een WMO vraag zijn gaan ondersteunen.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aantal huishoudens met HbH We zien een stijging van het aantal inwoners dat gebruik maakt van Huishoudelijke Ondersteuning (HO). Dit kan komen door de vergrijzing van de samenleving.	4.450	4.780	4.875
Ratio instroom/uitstroom ondersteuning zelfstandig leven 18+ De verhouding instroom/uitstroom ligt wat hoger dan verwacht. Door de verkorte doorlooptijden sinds 1 januari 2019 worden beschikkingen vaker verlengd. Hierdoor blijft de uitstroom wat achter bij de instroom.	0,83	0,80	0,86
Volwassenen met maatwerkvoorziening ondersteuning zelfstandig leven Generalisten zijn meer ondersteuning gaan bieden in de eerste lijn en hebben meer inwoners kunnen ondersteunen door hen actief te wijzen op mogelijkheden in de sociale basis en het eigen netwerk.	2.075	1.748	1.648

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- In 2019 hebben wij een pakket aan beheersmaatregelen doorgevoerd voor de producten van begeleiding, dagbesteding en beschermd wonen: er zijn volume- en budgetplafonds ingesteld, de PDC is inhoudelijk bijgesteld en contractmanagement stuurt strak op de aanbieders. In november 2019 heeft de raad ingestemd met het raadsvoorstel Strategie opdrachtgeverschap en inkoop 2021 Jeugdwet en Wmo.
- Afspraken met de Stichting WIJeindhoven over het bieden van begeleiding in de eerste lijn: Generalisten van Stichting WIJeindhoven hebben in 2019 in totaal ruim 10.000 inwoners met een WMO vraag ondersteund, een groot deel van hen ontving directe ondersteuning als alternatief voor begeleiding in de tweede lijn.
- In 2019 heeft de transformatie van dagbesteding een plek gekregen in de transformatie agenda: hiermee kunnen wij initiatieven in de stad die laagdrempelige vormen van dagbesteding willen ontwikkelen, ondersteunen. Tevens geven wij de transformatie van dagbesteding een prominente plek in onze contractering 2021. Het voorbereidend werk hebben wij in 2019 verricht.
- In 2019 heeft contractmanagement een belangrijke rol gekregen in de monitoring van het pakket van beheersmaatregelen: de gesprekscyclus met aanbieders is geïntensiveerd en de budgetplafonds worden strak gemonitord. In 2019 hebben we ons gericht op het afronden van de bezwaar- en beroepszaken rondom Huishoudelijke Ondersteuning en hebben we tijdelijk uren-beleid ingevoerd voor nieuwe aanvragen en ingezet op kwaliteitscontroles. Het team Handhaving is in 2019 gestart met het door ontwikkelen van het beleid omtrent toezicht en handhaving.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	49.219	47.042	38.541	8.501
Baten	-2.081	-2.211	-2.960	749
Saldo	47.138	44.831	35.581	9.250

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Ondersteuning zelfstandig leven 18+	2.983	-	-	2.983	incidenteel
De verwachte stijging door de invoering van het abonnementstarief is niet gebleken in 2019. Door de budgetplafonds, de verscherpte toegang, de verschuiving van lichte begeleiding naar de eerste lijn en de meer passende tarieven is een voordeel van € 2,7 miljoen op de lasten te zien. Daarnaast is o.b.v. de septembercirculaire 2019 het lastenbudget verhoogd met € 160.000 door toevoeging van middelen ambulantisering GGZ zonder dat het aantal cliënten in 2019 merkbaar is gestegen.					
Maatschappelijke deelname en werk 18+	1.617	-	-	1.617	incidenteel
De verwachte stijging door de invoering van het abonnementstarief heeft niet plaats gevonden in 2019. Door het overgaan van een deel van de cliënten gedurende 2019 naar de WLZ, de budgetplafonds, de verscherpte toegang en de meer passende tarieven is een voordeel van € 1,6 miljoen op de lasten te zien.					
Huishoudelijke ondersteuning	3.686	367	-	4.053	incidenteel
De verwachte stijging door de invoering van het abonnementstarief is niet gebleken in 2019. Inwoners van Eindhoven hebben de benodigde ondersteuning gekregen, ondanks dat een deel van de inwoners gebruik heeft gemaakt van bezwaar en beroep en in het gelijk is gesteld door de rechter. Hiervoor zijn passende maatregelen getroffen. Dit heeft geleid tot een voordeel van € 2,8 miljoen. Daarnaast is er minder gebruik gemaakt van de pilot 'grote schoonmaak' die was begroot voor incidentele taken die uit de basis voorzieningen van de gemeente waren geschrapt. Dit heeft geleid tot een voordeel van € 1,2 miljoen. Per saldo resteert nog een nadeel van circa € 240.000 dat wordt veroorzaakt door nagekomen lasten uit 2018, lager tarief vanaf periode 8 en een lagere uitnutting van de PGB. De inkomsten uit eigen bijdragen in 2019 zijn € 367.000 hoger dan we vooraf hadden ingeschat. Grotendeels door nagekomen afdracht uit voorgaand jaar toen cliënten nog een hogere eigen bijdrage hadden. De lasten van HO PGB zijn tenslotte € 150.000 hoger dan begroot.					
Opvangproduct	455	-	-	455	incidenteel
Lagere realisatie op het opvangproduct (Maatschappelijke opvang). Er stromen minder mensen in dit traject dan voorheen, maar het aantal mensen dat in deze ondersteuningsvorm verblijft blijft gelijk. De lagere realisatie op het budget heeft met name te maken met dat dakloze mensen een bw-indicatie of anderszins (hebben ontvangen i.p.v. een MO traject.					
Vervoer	-290	330	-	40	incidenteel
In de begroting zijn de eigen bijdragen niet apart als baten opgenomen maar zijn verrekend met de lasten. In de realisatie zijn de eigen bijdragen wel apart weergegeven. Daarom zijn zowel de lasten als de baten hoger dan begroot.					
Overig	50	52		102	incidenteel
SALDO	8.501	749	-	9.250	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

6.72 Maatwerkdienstverlening 18-

Wat hebben we bereikt?

Zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie, sociaal netwerk

In 2019 is ondersteuning geleverd aan kinderen en jeugdigen die dit nodig hadden. Daartoe zijn afspraken gemaakt met Stichting WIJindhoven en met jeugdhulpaanbieders. Er is zowel ambulante ondersteuning geboden als behandeling binnen een verblijfssetting.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
% jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp	9,3%	8,4%	9,1%
8,4% was een te ambitieus streven. De meerjarenbegroting waarvan 2019 onderdeel uitmaakt is gebaseerd op jaarcijfers 2015/2016. In 2017 heeft een grote stijging van het aantal jeugdigen met jeugdhulp plaatsgevonden, waardoor dit streven moet worden bijgesteld. Het percentage van 9,1 ligt onder het niveau van het landelijk gemiddelde (10 %). De daling die de komende jaren terugkijkend zichtbaar zal zijn wordt naar verwachting nader geduid in de resultaten van het onderzoek n.a.v. de PvdA motie 'Afname jeugdzorg: vloek of zegen'.			

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bevorderen uitstroom en beperken instroom ambulante jeugdhulp

Het aantal nieuwe jeugdigen dat instroomt in de ambulante jeugdhulp is kleiner dan het aantal jeugdigen dat uitstroomt uit de ambulante jeugdhulp. De ingezette beheersmaatregelen, zoals de afspraak dat Stichting WIJeindhoven meer ambulante begeleiding zelf biedt, invoeren van budgetindicaties en inrichting van het Servicebureau hebben resultaat opgeleverd.

Bevorderen uitstroom en beperken instroom jeugd verblijf, meer opvang in gezinssetting

In 2019 is de instroom in jeugdhulp verblijf beperkt door een kritischer indicatiestelling aan de voorkant door het Servicebureau en de budgetindicaties. Daarnaast is het aantal jeugdigen dat niet meer thuis kan wonen naar verhouding meer opgevangen in pleeggezinnen en gezinshuizen (29% in 2018 en 37% in 2019). Naast de beheersmaatregelen op de instroom ambulante jeugdhulp en jeugd verblijf is er meer gekeken naar passende oplossingen in de Sociale Basis en de eerste lijn. Dit draagt bij aan de vermindering van de tweedelijnsaanvragen.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Jeugdigen met een vorm van jeugdhulp ambulant	3.115	3.348	2.593
Het aantal jeugdigen met een vorm van ambulante jeugdhulp ligt beduidend lager dan begroot. Dit is te verklaren door een betere sturing bij de toegang door de inrichting van het Servicebureau, waarbij meer oplossingen in de sociale basis worden gevonden, maar ook door invoering van de budgetindicaties.			
Ratio instroom/uitstroom jeugdhulp ambulant	1,07	<1,0	0,92
Het aantal nieuwe cliënten dat instroomt in de jeugdhulp is kleiner dan het aantal cliënten dat uitstroomt uit de jeugdhulp. Dit komt door de combinatie van de ingezette beheersmaatregelen, zoals de afspraak dat Stichting WIJeindhoven meer ambulante jeugdhulp gaat bieden, het invoeren van budgetindicaties en de inrichting van het Servicebureau.			
Stand jeugdhulp met verblijf	399	534	356
We zien het aantal jeugdigen met een vorm van verblijf dalen. Dit is deels te verklaren door de afspraak met grote aanbieders over de afbouw van verblijfsplekken en meer ambulant aanbod te bieden. Onder verblijf valt echter ook ondersteuning aan kinderen door middel van logeren. Daar realiseren we een afname door de betere inrichting van de toegang middels het Servicebureau. Ook lukt het om meer kinderen onder te brengen in een pleeggezin (8% meer t.o.v. 2018).			

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Ratio instroom/uitstroom jeugdhulp met verblijf	0,77	< 1,0	0,88
Een ratio van < 1 is positief, omdat er dan meer jeugdigen uitstromen dan instromen en het totaal aantal jeugdigen in zorg daarmee daalt. Dit is deels te verklaren door de afspraak met grote aanbieders over de afbouw van verblijfsplekken en meer ambulant aanbod te bieden. Onder verblijf valt echter ook ondersteuning aan kinderen door middel van logeren. Daar realiseren we een afname door de betere inrichting van de toegang middels het Servicebureau.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Realiseren pakket aan beheersmaatregelen: Begin 2019 is het maatregelenpakket geïmplementeerd. Onderdelen binnen dit pakket waren het invoeren van budgetplafonds, aanscherping van het productenboek tweedelijsjeugdhulp en opnieuw berekenen van bijbehorende tarieven. Daarnaast is het Servicebureau ingericht waardoor scherper gestuurd wordt binnen de toegang. Bij alle maatregelen is geanticipeerd op de nieuwe aanbesteding. Deze is niet in 2020, maar 2021 op basis van het mono-multimodel.
- Beperken van zij-instroom jeugdhulp via medisch verwijzers: Het beperken van de zij-instroom jeugdhulp medisch verwijzers (maatregelenpakket): In 2019 is het protocol medisch verwijzroute geïmplementeerd. Dit protocol is een werkwijze voor jeugdhulpaanbieders over hoe te handelen na een medische verwijzing en vooral beter te kijken of tweedelijsjeugdhulp wel noodzakelijk is. Daarnaast is opnieuw geïnvesteerd in het gesprek met de drie zorggroepen van huisartsen en Stichting WIJeindhoven.
- Stichting WIJeindhoven: Heeft een beweging in gang gezet waarbij een aantal medewerkers zich speciaal richt op gezinnen met complexe problematiek.
- Meer opvang jeugdigen in gezinsgericht verblijf: In 2019 is het actieplan pleegzorg uitgevoerd om te komen tot meer inzet pleegzorg. Onderdeel daarvan was een publiciteitscampagne, gericht op werving van pleegouders. Daarnaast wordt geïnvesteerd in het verbeteren van de samenwerking in de keten rondom pleegzorg door kennismaking te faciliteren.
- Uitvoering geven aan pilots ondersteuning complexe huishoudens: De Social Impact Bond jong volwassenen heeft ondanks de plannen die er lagen geen doorgang gevonden.
- Toezicht en handhaving voor WMO en Jeugd: Toezicht en handhaving wordt opgepakt via de materiële controle op basis van het vastgestelde kwaliteitsplan.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	45.170	48.718	44.144	4.574
Baten	-474	-474	-1.262	788
Saldo	44.696	48.244	42.883	5.361

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Ondersteuning Wonen en Zelfstandig Leven (Zorg in Natura)	2.834	-	-	2.834	incidenteel
Bij de begroting 2019 zijn we voor de budgetindicaties uitgegaan van de inschatting van de aanbieders. Deze inschattingen zijn structureel te hoog gebleken (voordeel € 2,7 mln). Bij Variant B zijn minder cliënten geholpen tegen een hoger tarief. Per saldo leidt dit tot een voordeel van € 181.000.					
Landelijke jeugdzorg	-762	-	-	-762	incidenteel
De totale kosten zijn berekend op basis van de facturatie. De aanbieders hoeven geen specifieke productcode meer te laten beschikken, waardoor geen zicht is op de verwachte verplichting. Per saldo hebben we € 762.000 minder uitgegeven aan landelijk dan begroot.					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Afwikkeling transitorische post voorgaande jaren	1.993	-	-	1.993	incidenteel
In 2019 hebben we actief zorgaanbieders benaderd over nog openstaande declaraties. Een groot deel van de nog openstaande posten over de jaren 2015-2018 kan hierdoor vrijvallen. Dit leidt op het onderdeel variant A tot een voordelig resultaat van € 1.993.000.					
Regionaal Werkplan voor de jeugd	331	23	-	354	incidenteel
De bijdrage voor 2019 is lager vastgesteld dan begroot. Verder is het overschot van de jaren 2017 en 2018 terugbetaald aan de deelnemende gemeenten.					
Transformatiefonds Jeugd	-	742	-	742	incidenteel
Om de vernieuwing van het jeugdhulpstelsel een extra impuls te geven is door het Rijk en de VNG een transformatiefonds in het leven geroepen. Via een decentralisatie uitkering is eind 2019 € 742.000 aan Eindhoven beschikbaar gesteld. Omdat sprake is van een decentralisatie-uitkering zijn de middelen formeel vrij besteedbaar en valt dit bedrag vrij in het resultaat over 2019. Om het budget ook daadwerkelijk in te kunnen zetten voor verblijfsvoorkomende en –verkortende initiatieven (transitie C) wordt voorgesteld dit bedrag te reserveren in de reserve ‘reserveringen’.					
Overig	178	23	-	201	
SALDO	4.574	788	-	5.362	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

6.81 Geëscaleerde zorg 18+

Wat hebben we bereikt?

Zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie, sociaal netwerk

Door inzet van het Regieteam+ hebben wij de toegang voor inwoners met een complexe ondersteuningsvraag in 2019 op een nieuwe manier georganiseerd, tevens is hier nu de toegang tot de maatschappelijke opvang belegd. Inwoners met complexe ondersteuningsvragen krijgen sneller de ondersteuning die noodzakelijk is.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Verminderen instroom en bevorderen uitstroom maatschappelijke opvang of beschermd wonen

Het aantal mensen dat gebruik maakt van een voorziening in beschermd wonen (BW) blijft redelijk constant. Voor het totaal aantal maatschappelijke opvang voorzieningen in de stad geldt hetzelfde.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Stand beschermd wonen	1.221	996	1.163
Het aantal inwoners dat gebruik heeft gemaakt van beschermd wonen ligt lager dan in 2018, maar hoger dan begroot in 2019, door een verplaatsing van maatschappelijke opvang naar beschermd wonen. We kunnen constateren dat er sprake is van een stabiel aantal mensen dat gemiddeld gebruik maakt van deze voorziening. De verklaring hiervoor is o.a. het effect van de ambulantisering in de GGZ en de verminderde instroom in het product maatschappelijke opvang.			
Ratio instroom/ uitstroom beschermd wonen	0,99	0,94	0,84
De uitstroom beschermd wonen is hoger dan de instroom door de strakkere toegang en het strak sturen door contractmanagement op zorgaanbieders			

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Ratio instroom/succesvolle uitstroom	nmb	0,7	1,0
In 2019 stroomden ongeveer evenveel mensen succesvol uit als dat er zijn ingestroomd. Dit is meer dan van te voren is ingeschat.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- **Beheersmaatregelen:** In 2019 hebben wij een stevig pakket aan beheersmaatregelen doorgevoerd voor de producten van begeleiding, dagbesteding en beschermd wonen: er zijn volume- en budgetplafonds ingesteld, is de Producten en Diensten Catalogus inhoudelijk bijgesteld en contractmanagement stuurt strak op de aanbieders.
In november 2019 heeft de raad ingestemd met het raadsvoorstel Strategie opdrachtgeverschap en inkoop 2021 Jeugdwet en Wmo. Op dat zelfde moment is besloten de inkoop van beschermd wonen uit te stellen tot 2022. Een natuurlijk moment, omdat beschermd wonen vanaf dat moment wordt door-gedecentraliseerd naar de 14 regiogemeenten. Voor de Maatschappelijke Opvang heeft de Raad ook in november 2019 ingestemd met een inhoudelijke doorontwikkeling vanaf 2021.
- **Prestatieafspraken:** In de prestatieafspraken zijn ook in 2019 weer afspraken gemaakt over de uitstroom via het platform DOOR.
- **Contractmanagement:** In 2019 heeft contractmanagement een belangrijke rol gekregen in de monitoring van het pakket van beheersmaatregelen; de gesprekscyclus met aanbieders is geïntensiveerd en de budgetplafonds worden strak gemonitord. Het team Handhaving is in 2019 gestart met het door ontwikkelen van het beleid omtrent toezicht en handhaving.
- **Het regieteam + is operationeel:** Daarnaast is in 2019 is de vernieuwde visie op de maatschappelijke opvang 'Toekomstbeeld >2021' door de gemeenteraad vastgesteld.
Voor de maatschappelijke opvang is in 2019 ingezet op het beter in beeld krijgen van data rondom aantallen en hoe inwoners door- en uitstromen. Voor maatschappelijke opvang is in 2019 sterk ingezet op stakeholdersmanagement samen met de betrokken partijen. Samen met de regiogemeenten is voor zowel beschermd wonen als maatschappelijke opvang een regioplan ontwikkeld.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	57.697	57.626	52.636	4.990
Baten	-2.626	-2.401	-2.481	80
Mutatie reserves	0	-125	-120	-5
Saldo	55.071	55.100	50.035	5.065

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Beschermd wonen	3.091	99	-	3.190	incidenteel
O.b.v. de septembercirculaire 2019 is extra lastenbudget toegekend van € 1,1 miljoen voor ambulantisering van de GGZ toegekend. Hier stond in 2019 geen groeiend cliëntenaantal tegenover op Beschermd wonen waardoor de aanvullende middelen niet zijn besteed. Door de budgetplafonds, de verscherpte toegang en de meer passende tarieven is een aanvullend voordeel van € 2,3 miljoen op de lasten te zien. Daarnaast is € 99.000 meer aan eigen bijdrage ontvangen dan begroot.					
Maatschappelijke Opvang	1.270	-	-	1.270	incidenteel
Het budget in de begroting 2019 voor het inkoopproduct Maatschappelijke opvang is nog gebaseerd op de hogere realisatie van voorgaande jaren. We zien al langere tijd een dalende trend op dit onderdeel. De doelgroep zit ook deels in Beschermd wonen. Hierdoor is een voordeel te zien op Maatschappelijke opvang van bijna € 1,3 miljoen. Er is in 2019 ingezet op extra trajectstimulering in de nachtopvang, het in beeld krijgen van goede data en					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
het preventief inschatten welke mensen dakloos raken. Dit alles kon met minder middelen worden uitgevoerd dan vooraf was ingeschat.					
Ondersteuning wonen	295	-	-	295	incidenteel
De begroting was nog gebaseerd op een hogere realisatie voor meerdere producten in eerdere jaren.					
Huiselijk en eer gerelateerd geweld	162	-	-	162	incidenteel
In 2019 zijn er middelen naar de gemeente gekomen voor extra inzet op huiselijk en eer gerelateerd geweld. Er is in 2019 nog geen uitvoering aan dit onderdeel gegeven, dit zal gaan starten in 2020.					
Overig	172	-19	-5	148	incidenteel
SALDO	4.990	80	-5	5.065	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	14	172	172	0
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	14	172	172	0

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

6.82 Geëscaleerde zorg 18-

Wat hebben we bereikt?

Zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie, sociaal netwerk

Samen met de 20 gemeenten in Zuidoost Brabant is het project Spoed voor Jeugd verder vormgegeven. Belangrijk onderdeel is het gecoördineerd oppakken van de Ambulante Spoedhulp vanuit de verschillende sectoren. Hierdoor worden gezinnen eerder vanuit de juiste expertise ambulant ondersteund, waardoor uithuisplaatsingen in crisissituaties worden voorkomen.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Jongeren met jeugdbescherming (% jeugdigen)	1,0%	0,8%	1,0%
Dit percentage is gebaseerd op het eerste half jaar van 2019 en ligt op het niveau van het landelijk gemiddelde en net iets onder het gemiddelde van steden tussen 100.000 en 300.000 inwoners. Een daling ten opzichte van 1% is gezien het stabiele beeld van het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen niet te realiseren.			
Jongeren met jeugdreclassering (% jeugdigen)	0,4%	0,2%	0,3%
Dit percentage is gebaseerd op eerste half jaar van 2019. Dit ligt op zelfde niveau als het gemiddelde van steden tussen 100.000 en 300.000 inwoners. Een daling ten opzichte van 0,3% is gezien het stabiele beeld van het aantal jeugdreclasseringsmaatregelen niet te realiseren.			

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Beperken instroom en recidive crisis jeugd, jeugdbescherming en jeugdreclassering

Hiertoe zijn afspraken gemaakt met onder meer Veilig Thuis, regionale crisisdienst (Spoed voor Jeugd) en Gecertificeerde Instellingen, voor de uitvoering van jeugdbescherming- en jeugdreclasseringsmaatregelen. Het is te ambitieus om het aantal maatregelen steeds verder te laten dalen. Het landelijke beeld laat zien dat de grootste daling plaatsvond in 2015/2016 net na de transitie. Vanaf 2017 is een evenwicht bereikt in het aantal jeugdigen met een jeugdbeschermings- of jeugdreclasseringsmaatregel.

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Versterken crisisaanpak: In 2019 is ingezet op versterking van de aanpak in crisissituaties door de coördinatie structureel te beleggen bij de gezamenlijke zorgaanbieders, zodat spoedhulp altijd en direct beschikbaar is bij crisissituaties. Daarnaast is bepaald welke gegevens nodig zijn om beter te sturen op het voorkomen van crisissituaties.
- Versterken aanpak jeugdbescherming en jeugdreclassering: De samenwerkingsafspraken en het werkproces van de gemeentelijke toegang en gecertificeerde instellingen is geactualiseerd, zodat jeugdigen eerder de juiste jeugdhulp krijgen als dit nodig is voor hun veiligheid. Daarnaast zijn de voorbereidingen getroffen om op grotere schaal (Brabantbreed) maatregelen in te kopen. Hierdoor wordt de administratieve lastendruk voor de gecertificeerde instellingen verminderd.
- Versterken samenwerking rondom Veilig Thuis: De samenwerkingsafspraken tussen de gemeentelijke toegang met Veilig Thuis zijn geactualiseerd. Er is afgesproken meer gezamenlijk op te trekken in plaats van na elkaar en dubbelingen in het proces zijn eruit gehaald. Hierdoor worden jeugdigen waarbij sprake is van kindermishandeling sneller geholpen en zijn er geen grote wachtlijsten.

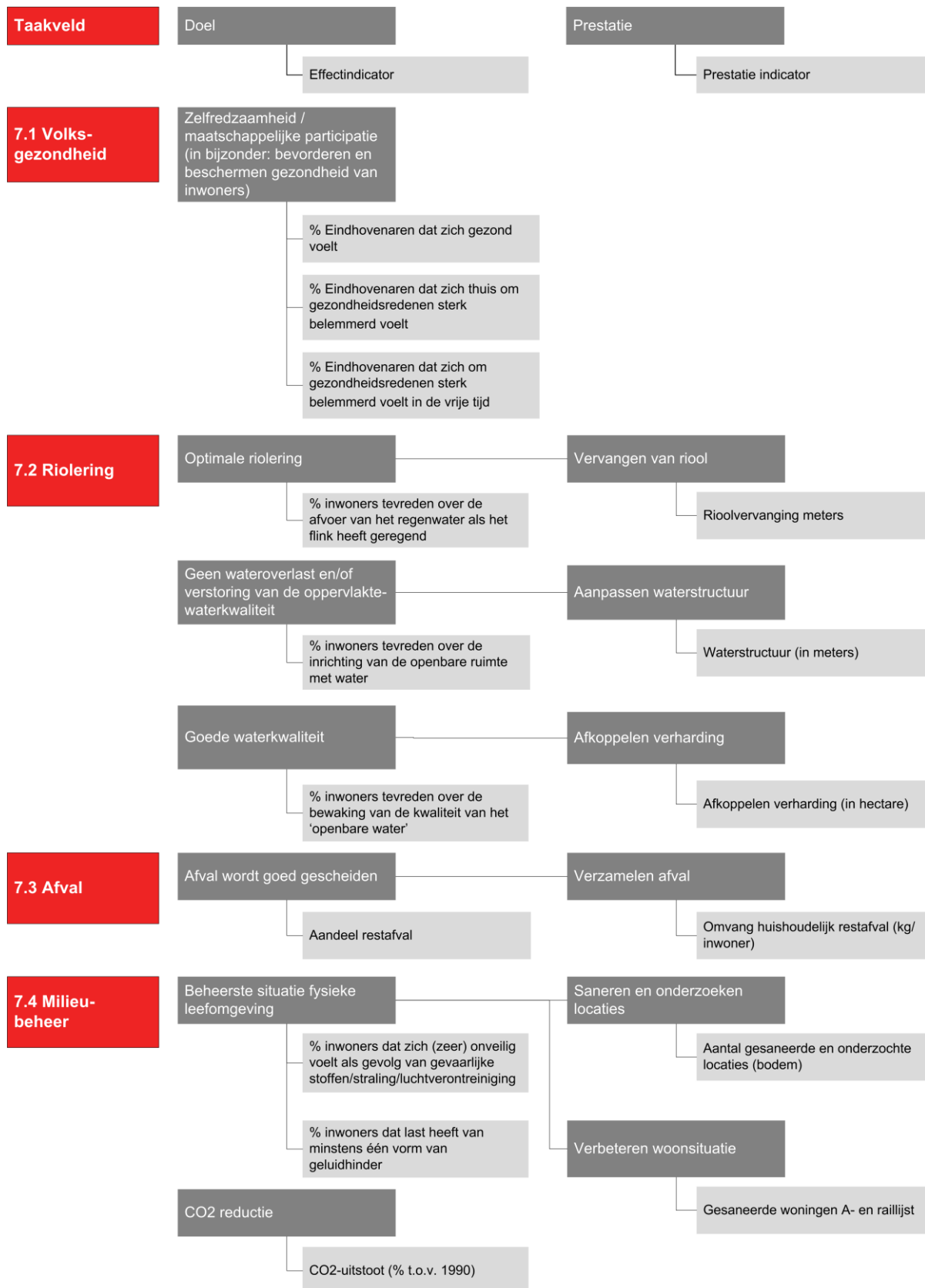
Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	8.566	7.407	7.767	-360
Baten	-437	-205	-206	1
Mutatie reserves	0	-12	-12	0
Saldo	8.129	7.190	7.549	-359

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Jeugdbescherming/jeugdreclassering	-1.078	-	-	-1.078	incidenteel
In de begroting was rekening gehouden met een taakstelling om het gezinstarief met € 1 miljoen te verlagen. Dit is niet gerealiseerd in 2019 waardoor hier een nadeel ontstaat.					
Spoedeisende zorg	111	-	-	111	incidenteel
Het contract voor spoedeisende zorg is lager vastgesteld dan begroot.					
Jeugdhulp, crisis	595	-	-	595	incidenteel
De kosten van crisisindicaties bij variant A-partijen over het lopende boekjaar zijn de afgelopen jaren gedaald enerzijds doordat hier lichtere en kortere zorg wordt geboden anderzijds doordat de meer zwaardere crisisindicaties naar variant B-partijen is gegaan.					
Overig	12	1	-	13	
SALDO	-360	1	-	-359	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Programma 7. Volksgezondheid en milieu

Dit programma omvat de taakvelden 7.1 Volksgezondheid, 7.2 Riool, 7.3 Afval, 7.4 Milieubeheer en 7.5 Begraafplaatsen en crematoria.

De opgave is Eindhoven duurzaam en gezond door te ontwikkelen, als aantrekkelijke centrumstad binnen de Brainport/Mainport ambities en -regio. Dit betekent dat we de verdichtingsopgave van de stad uitwerken, zodat de kwaliteit van leven groter wordt. Ook het op peil houden van de volksgezondheid van de stad is hiervoor essentieel. Dat vraagt van de stad om de gezondheid van de inwoners te bewaken, te beschermen en te bevorderen. Daartoe maken we de stad klimaatneutraal en klimaatadaptief (voorkomen van wateroverlast, droogte en hittestress), verkleinen we de cumulatieve milieu-gezondheidslast, maken we de openbare leefruimte aantrekkelijker en verkleinen we het beslag dat de auto op de openbare ruimte doet ten gunste van leefruimte voor inwoners/bezoekers.

De fysieke kwaliteit van de leefomgeving wordt in sterke mate bepaald door milieu-emissies (geluid, lucht, straling) van werken, vervoer en wonen. De milieubelasting heeft negatieve impact op gezondheid van inwoners. De grootste impact wordt veroorzaakt door wegverkeer. In de stad is op een aantal plekken, met name langs de tangenten, De Ring en het centrum sprake van cumulatie van milieu- en gezondheidseffecten. We sturen aan op 'schonere' auto's en een verandering van het gebruik van auto's naar lopen, fietsen en HOV (modal split). Door bij ruimtelijke verdichting aan de voorkant van voorgenomen ontwikkelingen te bezien hoe de bereikbaarheid op een andere manier in lijn met voornoemde visie kan worden gerealiseerd, kan de milieu- en gezondheidsbelasting afnemen.

In het kader van volksgezondheid en milieu zijn ook de thema's afval en water relevant. Om van huishoudelijk afval nieuwe grondstoffen te kunnen maken, is het van belang dat deze goed gescheiden worden aangeboden. Goede scheiding maakt dat de materialen als nieuwe grondstoffen brede toepassing kunnen krijgen in nieuwe producten. Dit draagt bij aan duurzame ontwikkeling (beperken CO₂, minder grondstoffen onttrekken uit de aarde, nieuwe economie/werkgelegenheid).

Volgens de wetgeving heeft de gemeente drie zorgplichten voor Water, de zogenaamde gemeentelijke watertaken:

- zorgplicht voor de inzameling en transport van stedelijk afvalwater,
- zorgplicht voor afvloeiend hemelwater,
- zorgplicht voor het (onder voorwaarden) in openbaar gemeentelijk gebied treffen van maatregelen tegen grondwateroverlast.

Onder de naam rioolheffing heft de gemeente een belasting ter bestrijding van de kosten die verbonden zijn aan de uitvoering van deze watertaken. Het Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) is het (technisch en financieel) kader bij de uitvoering van deze watertaken en de basis voor het afleggen van verantwoording. Door invulling te geven aan deze watertaken houden we droge voeten, beschermen we het milieu en leveren we een bijdrage aan een betere leefomgeving.

BBV-indicatoren

BBV-indicatoren zijn wettelijk bepaald en worden verzameld door de VNG. Voor programma 7 Volksgezondheid en milieu zijn de volgende indicatoren voorgeschreven:

Indicator	peiljaar	NL	100.000-300.000	Eindhoven
Fijn huishoudelijk restafval (kg/inwoner)	2019	18	185	220
De hoeveelheid restafval is toegenomen ten opzichte van 2018 (204 kg/inwoner). Er zijn onderzoeken gedaan naar methoden om te komen tot minder restafval. Deze onderzoeken hebben nog niet geleid tot concrete plannen. Daardoor is dit aandeel nog niet gedaald.				

Indicator	peiljaar	NL	100.000-300.000	Eindhoven
Hernieuwbare elektriciteit (%)	2017	16,9	7,3	3,5
Percentage ligt lager dan het landelijke gemiddelde en ook laag t.o.v. het gemiddelde van alle gemeenten omdat er in Eindhoven weinig ruimte is voor productie van hernieuwbare elektriciteit. Vergeleken met de andere B5 gemeenten en bijvoorbeeld Utrecht scoort Eindhoven een vergelijkbaar percentage.				

7.1 Volksgezondheid

Wat hebben we bereikt?

Zelfredzaamheid / maatschappelijke participatie (in bijzonder: bevorderen en beschermen gezondheid van inwoners)

We hebben gewerkt aan de zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie en in het bijzonder het bevorderen en beschermen van de gezondheid van inwoners.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
% Eindhovenaren dat zich gezond voelt Streven is waarden gelijk te houden ondanks verwachte toename 75-plussers en mensen met een combinatie van meerdere chronische ziekten. In ieder geval een percentage hoger dan 85%. In 2018 was er een lichte daling en was dit 83%, maar de lichte daling in de voorgaande jaren (2017 en 2018) heeft zich in 2019 niet voortgezet. Het aandeel dat zich gezond voelt ligt weer op het niveau van de jaren daarvóór (2014-2016 (87%)).	83%	≥85%	87%
% Eindhovenaren dat zich thuis om gezondheidsredenen sterk belemmerd voelt Het streven is om de waarde zoveel als mogelijk gelijk te houden en onder de 4%, ondanks de verwachte toename van 75-plussers en mensen met een combinatie van meerdere chronische ziekten. Het aandeel dat zich thuis belemmerd voelt is na een jarenlang stabiel beeld (4% van 2014-2017) licht gestegen naar 6% in 2019. Of deze stijging de komende jaren doorzet weten we nog niet, maar wellicht is het niet realistisch om te blijven streven naar maximaal 4% gezien de vergrijzing en een stijging van het aantal mensen dat met een beperking, langer zelfstandig thuis woont.	5%	≤4%	6%
% Eindhovenaren dat zich om gezondheidsredenen sterk belemmerd voelt in de vrije tijd Streven is waarden gelijk te houden - minder dan 5% - ondanks verwachte toename 75-plussers en mensen met een combinatie van meerdere chronische ziekten. Realisatie is ten opzichte van 2018 gedaald, van 7% naar 6%. Het aandeel dat zich in de vrije tijd sterk belemmerd voelt schommelt over de jaren 2014 – 2019 steeds tussen 6 en 7%.	7%	≤5%	6%

Verbonden partijen

GR GGD Brabant Zuidoost

De GGD Brabant Zuidoost is een samenwerking tussen Eindhoven en 20 regiogemeenten met als doel bij te dragen aan een positieve ontwikkeling van de gezondheidssituatie van de inwoners.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Voortzetten huidige samenwerking met de GGD: De samenwerking met de GGD hebben wij in 2019 gecontinueerd. Dat jaar heeft in het teken gestaan van de uitvoering van een bestuursopdracht. De GGD heeft een rol gekregen bij de uitvoering van de Wet Verplichte GGZ en er is een principebesluit genomen dat de GGD per 2021 de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) 0-4 jaar uit gaat voeren als gemeenschappelijke taak. Daarvoor gaan de JGZ-medewerkers van Zuidzorg en Zorgboog over naar de GGD, waarmee de integrale JGZ wordt geborgd.
- Voortzetten huidige samenwerking met Zuidzorg: Begin 2020 zal het college een formeel besluit nemen om de integrale JGZ per 2021 als gemeenschappelijke taak bij de GGD BZO in te besteden. Dit betekent dat de contracttaken tussen de gemeente en Zuidzorg zullen worden beëindigd. In 2019 en 2020 zijn en worden de taken nog gewoon uitgevoerd.
- Medio 2019 is in BrabantStad een vervolg op de Brabantse Health Deal bestuurlijk geaccordeerd (periode 2019-2022): "Gezond Brabant: 3 gezonde levensjaren erbij in 2030 voor iedere Brabander". In het programma werken de vijf grote Brabantse steden samen met de provincie, de drie GGD-en, de drie waterschappen, Universiteit Tilburg/Telos, RIVM en BrabantAdvies op het vlak van gezonde verstedelijking i.r.t. de opgaven van de Omgevingswet.
- Het Rijksvaccinatieprogramma wordt uitgevoerd door GGD, Zuidzorg en Zorgboog: Hier hebben zich geen bijzonderheden voorgedaan. Begin 2020 zal het college een formeel besluit nemen om de integrale JGZ bij de GGD BZO te beleggen, dit zal betekenen dat dit per 2021 het Rijksvaccinatie een taak gaat worden van alleen de GGD.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	7.906	7.453	7.574	-121
Saldo	7.906	7.453	7.574	-121

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
GGD Gemeenschappelijke taken	-126	-	-	-126	incidenteel
Het tekort van € 126.000 op de GGD Gemeenschappelijke taken is ontstaan doordat subsidiegelden van het Rijksvaccinatieprogramma abusievelijk een andere bestemming hebben gekregen binnen de Sociale Basis. Het tekort is binnen de bestaande begroting opgevangen.					
Overig	5	-	-	5	
SALDO	-121	-	-	-121	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

7.2 Riolering

Wat hebben we bereikt?

Optimale riolering

We hebben gewerkt aan een optimaal functionerende riolering. Een optimale riolering voert al het afvalwater af naar de rioolwaterzuivering (rwzi) en beperkt, op een doelmatige wijze, wateroverlast en/of verstoring van de oppervlaktewaterkwaliteit door lozingen uit het rioelstelsel. Een voorbeeld is het uitvoeren van kleinschalige reparaties die de afvalwaterafvoer belemmeren.

Geen wateroverlast en/of verstoring van het oppervlakte-waterkwaliteit

We streven naar een gezonde en water- en klimaat robuuste(re) stad. Bij de inrichting van de openbare ruimte hanteren we richtlijnen voor de aanleg van regenwaterberging om wateroverlast of verstoring van oppervlaktewaterkwaliteit door lozingen van vuil water te beperken. De richtlijnen voor waterberging zijn onder andere bij het project Vestdijk toegepast.

Goede waterkwaliteit

Bij herinrichtingsprojecten hebben we negatieve effecten op het oppervlaktewater in de omgeving geminimaliseerd en gewerkt aan het oplossen van knelpunten. Hierdoor is de kwaliteit van het oppervlaktewater toegenomen. De oppervlaktewaterkwaliteit is goed als deze voldoet aan de Europese Kaderrichtlijn Water en past bij de (gebruiks)functie van het betreffende oppervlaktewater en de omgeving daarvan. Een voorbeeld is de aanleg van waterberging en hemelwaterriolering in de Vestdijk waarmee meer schoon hemelwater wordt geloosd op de Dommel.

Effect-indicatoren	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2018	2019	2019
 % inwoners tevreden over de afvoer van het regenwater als het flink heeft geregend De waarde is ruim boven de begroting en vergelijkbaar met vorig jaar.	80%	≥ 70%	79%
 % inwoners tevreden over de inrichting van de openbare ruimte met water	89%	≥ 80%	86%
 % inwoners tevreden over de bewaking van de kwaliteit van het 'openbare water' De waarde is ruim boven de begroting en vergelijkbaar met vorig jaar.	86%	≥ 80%	85%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Vervangen van riool

We hebben de basisvoorzieningen op een doelmatige wijze (o.b.v. inspectie gegevens en integrale afstemming met overige beleidsvelden) in stand gehouden. Dit betekent dat we volgens de programmering in 2019 een aantal riolen hebben vervangen of hebben gerenoveerd via een relining (nieuwe wand in een bestaande rioolbuis). Het betrof hoofdzakelijk projecten in de Onze Lieve Vrouwe straat, Javalaan west en Dommelhoefstraat.

Aanpassen waterstructuur

We hebben op basis van onderhoudsplannen, metingen, observaties en berekeningen waterstructuren geoptimaliseerd en nieuwe waterstructuren (bijvoorbeeld Vestdijk) gerealiseerd om wateroverlast en verdroging te beperken en hittestress te verminderen voor een gezonde, water- en klimaatrobuste(re) stad.

Afkoppelen verharding

Om lozingen uit het rioolstelsel te voorkomen en de rioolwaterzuivering effectiever te laten functioneren, koppelen we, indien doelmatig, verharding af en leiden het regenwater naar waterbergingslocaties. In 2019 is in de openbare ruimte 2 hectare verharding afgekoppeld in project Veldijk en 0,4 hectare in de Kanaalstraat. Daarnaast is in 2019 op particulier terrein via de subsidieregeling 0,9 hectare afgekoppeld of onthard. Naast afkoppelen zetten we ook in op het vergroenen / ontharden van de stad in projecten en via operatie 'Steenbreek'. In totaal zijn in 2019 verspreid over 22 projecten 279.000 tegels (2,5 hectare) uit de openbare ruimte verwijderd en vervangen voor groen. Voorbeelden van projecten zijn de Veluwelaan, de Venuslaan en Clausplein.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Rioolvervanging meters In 2019 is in totaal ruim 1600 meter riool vervangen (of relining).	4.156	1.376	1.600
Waterstructuur (in meters) In 2019 is in de openbare ruimte ruim 700 meter nieuwe waterstructuur gerealiseerd. Het project Veldijk heeft hieraan de grootste bijdrage geleverd via een verbinding van de hemelwaterriolering met de Dommel.	550	300	700
Afkoppelen verharding (in hectare) Realisatie is boven begroting o.a. door inzet op vergroening / ontharding via operatie Steenbreek.	0,15	5	5,8

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Basisvoorzieningen in stand houden: het huidige rioolstelsel en de hemel- en grondwatervoorzieningen hebben we op een doelmatige wijze in stand gehouden en verbeterd waar mogelijk.
- Klimaatbestendig en water robuust tot in de haarvaten van de stad: we hebben gewerkt aan het klimaatbestendig(er) en water robuust(er) maken van de stad door afkoppelen van hemelwater en realiseren van (lieft groene) waterberging in de openbare ruimte door slimme (her)inrichting. Een voorbeeld van een klimaatrobuust ingericht project dat in 2019 is opgestart is Clausplein.
- Bijdragen aan een leefbare, aantrekkelijke en gezonde stad: we hebben de belevingswaarde vergroot via zichtbare waterstructuren. Daarmee beperken we wateroverlast en verdroging, verbeteren we de waterkwaliteit, verminderen we hittestress en verbeteren we groenstructuren.
- Beheersbaar grondwatersysteem: we hebben gewerkt aan een beheersbaar grondwatersysteem om de aan de grond gegeven bestemming te realiseren. We hebben ingezet op het bestrijden van de huidige grondwateroverlast en het voorkomen van grondwateroverlast door nieuwe ontwikkelingen.
- Gedeeld eigenaarschap voor een klimaat robuuste stad: we hebben, via de nieuwe subsidieregeling, groene daken, ontharden en afkoppelen op particulier terrein gestimuleerd, bij projecten in de openbare ruimte hebben we samengewerkt met partijen aan afkoppelen van hemelwater en ontharden (operatie 'Steenbreek').
- Samenwerken en afstemmen: randvoorwaarde voor de doelmatige invulling van onze gemeentelijke watertaken is een goede samenwerking met onze waterpartners (o.a. Waterportaal Zuidoost Brabant, waterschap De Dommel, Brabant Water, provincie Noord-Brabant) en belanghebbenden. Hier hebben we ook in 2019 op ingezet.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	17.834	18.272	17.782	490
Baten	-18.585	-18.585	-18.198	-387
Mutatie reserves	-127	-868	-363	-505
Saldo	-878	-1.181	-779	-402

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Rioolopbrengsten	-	162	-	162	incidenteel
Hogere opbrengst door meer gerealiseerde aansluitingen dan begroot. Ook is er een lichte stijging in m3-waterverbruik.					
Drainage sloten incl Duikers frontmuren	51	-	-	51	incidenteel
In 2019 zijn er minder herstelwerkzaamheden aan kunstwerken in sloten geweest waardoor het budget niet volledig is besteed.					
Rioolaansluitingen	-	-267	-	-267	incidenteel
De baten voor een aantal grotere projecten, waarbij veel rioolaansluitingen zijn gemaakt, zijn deels al in 2018 ontvangen, terwijl de bijbehorende werkzaamheden in 2019 zijn uitgevoerd.					
Onderhoud regenwaterberging en afvoer oppervlaktewater	55	-	-	55	incidenteel
Deze post voor het onderhoud van waterbergingen in en langs watergangen is in 2019 voor het eerst opgenomen binnen het taakveld op basis van zo goed mogelijke kosteninschattingen. In de praktijk is het bedrag niet volledig besteed.					
Opsporen verhelpen foutieve aansluitingen	101	-	-	101	incidenteel
In 2018 is een plan gemaakt om foutieve aansluitingen (aansluitingen van hemelwater op afvalwaterriolen of aansluiting van afvalwater op hemelwaterriolen aan te pakken in de planperiode van het GRP 2019-2022 over een periode van 4 jaar. Door een andere prioritering in 2019 zijn deze werkzaamheden in de tijd verschoven naar de periode 2020-2022.					
Groenen daken, ontharden en afkoppelen particulier	148	-	-	148	incidenteel
In 2019 zijn er op basis van de nieuwe subsidieregeling zoals opgenomen in het GRP 2019-2022 106 aanvragen geweest voor subsidie. Veel meer dan ten tijde van de oude regeling. Het plafondbedrag zoals opgenomen in de nieuwe regeling is niet bereikt.					
Onderzoeken innovatie, verbreding klimaatadaptatie en regionale samenwerkingsverbanden	233	-	-	233	incidenteel
In het GRP 2019-2022 is een personeelsuitbreiding voorzien die in 2019 gedeeltelijk is ingevuld. De voorziene middelen zijn hierdoor deels niet besteed.					
Projecten maatschappelijk nut riolering	801	-296	-505	-	incidenteel
Bij de projecten maatschappelijk nut kan het moment van feitelijke realisatie afwijken van de planning. Hierdoor ontstaan er afwijkingen op dit taakveld met een gelijke tegenhanger bij de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling. Per saldo is de financiële afwijking nihil.					
Storting in egalisatievoorziening riolen	-1.021			-1.021	incidenteel
Positief resultaat voor de gemeente uit de riolexploitatie 2019, dat gestort is in de egalisatievoorziening riolen					
Overig	122	14	-	136	
SALDO	490	-387	-505	-402	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	16.443	16.763	15.242	1.521
Bijdrage derden	-16.138	-15.256	-14.490	-766
Saldo	305	1.507	752	755

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De afwijking in jaarschijf 2019 van de investeringen van riolering worden voornamelijk veroorzaakt door:

- Investerings conform het GRP voor jaarschijf 2019: Voor het jaar 2019 was ruim € 15 miljoen geraamd. Deze investeringen zijn voor circa 95% ook uitgevoerd. Voor een klein deel (ca. 5%, € 766.000) gaat het om projecten die een ander uitgavenpatroon hebben gekregen. Ook de baten blijven hierdoor achter (investerings worden volledig uit de voorziening bekostigd).
- Bijdrage vanuit riolering voor diverse projecten waaronder boeiende binnenstad en integrale wijkvernieuwing: De afwijking in de jaarschijf 2019 wordt veroorzaakt door een verschuiving ten opzichte van de initiële planning (fasering), en resulteert niet in voor- of nadelen op het totale project.

7.3 Afval

Wat hebben we bereikt?

Afval wordt goed gescheiden

In 2019 werd in Eindhoven 109.109 ton afval ingezameld. Dat is 471 kg/inwoner. Het aandeel restafval bedraagt 50.846 ton (fijn en grof). Dat is 220 kg/inwoner.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
 Aandeel restafval	44%	40%	47
Er zijn onderzoeken gedaan naar methoden om te komen tot minder restafval. Deze onderzoeken hebben nog niet geleid tot concrete plannen. Daardoor is dit aandeel nog niet gedaald. In 2020 zal een Taskforce worden ingesteld die het bestuur gaat adviseren over de vervolgstappen om te komen tot een lager percentage restafval.			

Verbonden partijen

GR Centrum Uitvoering reinigingstaken Eindhoven en omgeving (CURE)

Cure behartigt de belangen van en de samenwerking tussen Eindhoven, Geldrop-Mierlo en Valkenswaard voor het beheer van huishoudelijke afvalstoffen en daarmee samenhangende taken. Dit, in lijn met de Wet milieubeheer en het door de overheid gevoerde afvalstoffenbeleid.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Verzamelen afval

De totale hoeveelheid afval per inwoner is licht gestegen. De afwijking is gering ten opzichte van 2018, maar blijft duidelijk achter ten opzichte van de ambitie (effecten businesscase Renescience). De omvang van het restafval in 2019 bedraagt 220 kg/inwoner.

Prestatie-indicatoren	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2018	2019	2019
Omvang huishoudelijk restafval (kg/inwoner)	205	264	220

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Ontwikkelen businesscase restafval naar grondstof: De doelstelling is bijgesteld naar 5% restafval in 2023. De gemeenteraad heeft randvoorwaarden vastgesteld voor uitwerking van de businesscase. De businesscase is opgesplitst in twee aan te besteden delen: de vergister (biogasopwekking) en de "enzymenreactor". De aanbesteding van de vergister is medio 2019 gestart. Deze aanbesteding is niet gegund aangezien er niet aan de gestelde voorwaarden kon worden voldaan. De Taskforce zal komen met een advies voor het vervolg. De aanbesteding van de biogasproductie unit en de enzymenreactor zijn niet afgerond. Ørstad heeft de joint venture in december beëindigd. Er zijn met Cure voorbereidingen getroffen voor een te maken heroverweging. Daarom wordt er in 2020 een Taskforce ingesteld die het bestuur van Cure gaat adviseren over de vervolgstappen
- Beperken illegale bijzet: Medio 2019 is een Plan van aanpak door Cure in uitvoering genomen, ondersteund door Stadswacht. Dat gebeurt vanuit een gezamenlijk actieplan, waarbij de verantwoordelijkheden bij verschillende organisaties zijn belegd, waaronder de gemeente, Cure, maar ook Ergon en Tante Netty. Deze acties zijn gericht op gedragsbeïnvloeding, communicatie en op het zichtbaar toezien en handhaven op illegale bijzet. Door middel van pilots worden specifiek de hotspots aangepakt. Dat doen we o.a. in de volgende buurten: Wijk Blaarthem: hier is Tante Netty ingezet (een organisatie die jonge kunstenaars en designers koppelt aan sociale uitdagingen om tot nieuwe inzichten, oplossingen en verbindingen te komen) begonnen met het veraangename van de directe omgeving van de ondergrondse containers, om zo middels gedragsbeïnvloeding en aanspreken van bewoners het gedrag te veranderen; Gebied Kruisstraat, Woenselsemarkt, Zeeheldenlaan (sterk ingezet op handhaving), Gebied Nederlandplein en Winkelcentrum Woensel.
- Uitrollen ondergrondse containers: Het plan voor containerisatie (bijplaatsen van nieuwe containers en het vervangen van oude en een goede spreiding) is geactualiseerd en vanuit Cure heeft een nieuwe aanbestedingstraject plaatsgevonden. Om die reden moest de geplande uitrol in 2019 deels worden uitgesteld. De processen van Cure en de gemeente zijn en worden momenteel op elkaar afgestemd met doel vanaf 2e kwartaal 2020 de uitvoering op volle sterkte op te pakken.
- Realiseren nieuwe milieustraat: De bouw van de milieustraat GDC Acht Noord is gestart. Opening wordt verwacht medio 2020.
- Er heeft plaagdierbestrijding en -beheersing plaatsgevonden: De bestrijding van de eikenprocessierups heeft in 2019 extra veel moeite en geld gekost. Mede onder invloed van het warme voorjaar was er sprake van aanzienlijke overlast en waren aanvullende maatregelen noodzakelijk. Voor 2020 en volgende jaren is een plan ontwikkeld voor een intensievere aanpak van de eikenprocessierups. De overige inzet op bestrijding en beheersing is voornamelijk gericht geweest op ratten.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim.	Begroting	Realisatie	Afwijking
	2019	2019	2019	2019
Lasten	20.543	20.515	20.948	-433
Baten	-21.990	-21.979	-21.591	-388
Saldo	-1.447	-1.464	-643	-821

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Verminderings bedrijfsafval	82	-	-	82	incidenteel
Lager aantal verzoeken om vermindering dan begroot.					
GR Cure	209	-	-	209	incidenteel
Op basis van het positief resultaat van de jaarrekening van 2018 van Cure heeft de gemeente Eindhoven € 209.000 terugontvangen.					
Resultaat product afval	-	-357	-	-357	incidenteel
Er was een negatief resultaat verwacht op product afval van € 538.000. Het negatief resultaat was € 181.000 en daarmee € 357.000 lager dan geraamd. Het resultaat is onttrokken aan de egalisatievoorziening afval.					
Voorziening Renescience	-792	-	-	-792	incidenteel
In 2019 heeft de GR Cure de samenwerking met Orstedt om te komen tot de toepassing van de Renescience-techniek beëindigd. Dit houdt in dat het jaarrekeningresultaat 2019 van Cure negatief zal zijn en het eigen vermogen van GR Cure hierdoor ook. Op basis van de meerjarenraming is niet de verwachting dat ze het negatief eigen vermogen kunnen inlopen zonder extra bijdragen vanuit de gemeenten. Omdat de informatie in 2019 bekend is moet er door gemeente Eindhoven in 2019 een voorziening voor het te verwachte verlies gevormd worden. Deze voorziening wordt niet gevormd vanuit de voorziening afvalstoffenheffing omdat dit extra druk legt op de afvaltarieven maar komt ten laste van het resultaat 2019.					
Overig	68	-31	-	37	
SALDO	-433	-388	-	-821	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim.	Begroting	Realisatie	Afwijking
	2019	2019	2019	2019
Investeringsopgave	496	50	0	50
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	496	50	0	50

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

7.4 Milieubeheer

Wat hebben we bereikt?

Beheerste situatie fysieke leefomgeving

Er zijn grote bodemsaneringen uitgevoerd aan de Urkhovenseweg bij het Karregat en aan de Vestdijk. In het kader van NSL is luchtkwaliteitsknelpunt Vestdijk aangepakt conform afspraak met ministerie van IenW. Saneringsbudget van het ministerie (€ 2,0 miljoen) is toegewezen aan getroffen/te treffen verkeersmaatregelen. Er is onderzocht wat de mogelijkheden zijn om de bestaande 150kV hoogspanningslijn door de stad ondergronds te brengen (verkabelen), waarover contact zal worden gelegd met het rijk.

CO2 reductie

Voor activiteiten 2019 zie paragraaf 3i duurzaamheid.

Effect-indicatoren	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2018	2019	2019
% inwoners dat zich (zeer) onveilig voelt als gevolg van gevaarlijke stoffen/straling/luchtverontreiniging	40%	33%	41%
Er is ten opzichte van 2018 een lichte toename die veroorzaakt wordt door			

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
toegenomen zorgen met name ten aanzien van luchtverontreiniging (en afname van gevaarlijke stoffen en straling).			
% inwoners dat last heeft van minstens één vorm van geluidhinder	45%	33%	48%
Er is een toename van geluidhinder met name ten aanzien van wegverkeer, evenementen, burelen, bedrijven en horeca.			
CO2-uitstoot (% t.o.v. 1990)	nmb	106%	nmb
De realisatie 2017 was 116% stadsbreed en 98% per inwoner. Realisatiecijfers over 2018 worden in de zomer 2020 bekend, die van 2019 in de zomer 2021. CO2 uitstoot hele stad daalt maar langzaam, mede door het groeiende aantal inwoners. Bekeken per inwoner is de uitstoot in 2017 voor het eerst lager dan die in 1990 was.			

Verbonden partijen

Eindhoven Airport N.V.

Samenwerkingsverband met de provincie Noord-Brabant en Schiphol Nederland BV voor de exploitatie van voorzieningen ten behoeve van de burgerluchtvaart op het militaire luchtvaartterrein Eindhoven.

GR Omgevingsdienst Zuidoost Brabant (ODZOB)

De ODZOB voert ten behoeve van de deelnemers taken uit op het gebied van het omgevingsrecht en levert als uitvoeringsdienst van het lokaal en provinciaal bestuur een bijdrage aan het realiseren en borgen van de door de verantwoordelijke overheden in de regio Zuidoost-Brabant aangegeven kwaliteit van de fysieke leefomgeving.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Saneren en onderzoeken locaties

Er zijn meer situaties aangepakt dan gepland. Ten aanzien van bodem wordt dat vooral veroorzaakt door het grote aantal in voorbereiding zijnde nieuwe bouwprojecten. Ten aanzien van geluid door de afronding van de sanering van woningen aan de sporen in Tongelre (waaronder de Hofstraat).

Verbeteren woonsituatie

Medio 2019 is in BrabantStad een vervolg op de Brabantse Health Deal bestuurlijk geaccordeerd (periode 2019-2022): "Gezond Brabant; 3 gezonde levensjaren erbij in 2030 voor iedere Brabander". In het programma werken de vijf grote Brabantse steden samen met de provincie, de drie GGD-en, de drie waterschappen, Universiteit Tilburg/Telos, RIVM en BrabantAdvies op het vlak van gezonde verstedelijking irt de opgaven van de Omgevingswet (de impact van omgevingseffecten ten aanzien van gezondheid inbedden en afweegbaar maken in de voorbereiding en bij de toetsing van ruimtelijke plannen).

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aantal gesaneerde en onderzochte locaties (bodem)	119	80	118
Er zijn 78 onderzoeken en 40 saneringen uitgevoerd.			
Gesaneerde woningen A- en raillijst	352	97	115
In 2019 is de sanering van 115 woningen van de A- en Raillijst afgerond aan de sporen in Tongelre. Daarbij is voor de woningen aan de Hofstraat ten westen van de Tongelresestraat een gecombineerde oplossing (met energiebesparing) gerealiseerd.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Bijdragen aan een duurzame en gezonde stad: Er zijn significante bijdragen geleverd aan gebiedsontwikkelingen Knoop XL, District E, Eindhoven Noord-West, VDMA irt geluid, risico's gevaarlijke stoffen/Basisnet spoor, bodem, gezonde stad. In het Tactisch plan centrum is in het kader van verlaging milieu-gezondheidslast (MGRI waarde) in de verdichte situatie ingezet op een modal shift mix ten gunste van meer lopen, fietsen, HOV en schone autobereikbaarheid. Het inzicht in de aanwezigheid van ongesprongen explosieven in de bodem is geactualiseerd en ontsloten in de nieuwe bommenkaart van de Gemeente Eindhoven. Daarnaast is de Eindhovense bodemkwaliteitskaart voor PFAS in november 2019 vastgesteld. Hierdoor is binnen Eindhoven grondverzet weer redelijk eenvoudig mogelijk. Er zijn voorbereidingen getroffen op het Schone Lucht Akkoord (SLA), ter bevordering van schonere lucht onder de normen, met actieve burgerbetrokkenheid. Projectverzoek subsidiebijdrage 100k/jr gedurende 5 jaar als bijdrage aan het regionale meetnet lucht en geluid. Op het gebied van 5G zijn er met het oog op gezondheid en communicatie bijdragen geleverd aan de in voorbereiding zijnde Usecases (HTC, Raadsbrief Digitalisering van de stad). Rond de wet PAS en stikstof zijn bijdragen geleverd aan de landelijke en gemeentelijke verkenningen stikstof, gericht op het voorkomen en oplossen van mogelijke beperkingen voor gewenste ruimtelijke ontwikkelingen en de Woondeal met BZK.
- Slimme en gezonde verstedelijking en doorontwikkelen Brabantse Health Deal: BrabantStad heeft besloten tot een vervolg op de Brabantse Health Deal, met de summit "Gezonder Brabant" (2020-2022; samenwerking met B5, provincie, GGD-en, waterschappen, Telos, RIVM ter voorbereiding en uitwerking van de opgaven van de Omgevingswet). Daarnaast is op 18 december 2019 een Consortiumovereenkomst voor een Regionaal Meetnet Lucht en Geluid getekend, om de kwaliteit van de fysieke leefomgeving te kunnen monitoren. Het meetnet lucht zal in Q1 2020 operationeel worden in de deelnemende gemeente. Er is een driejarige samenwerking Corridor Zuid aangegaan voor verkenning naar een op elkaar afgestemde gebiedsontwikkeling met de gemeenten Waalre en Valkenswaard, provincie en TU/e (irt N69: Gezonde duurzame leefomgeving)
- Omgevingsvisie/-plan(nen): In de concept Omgevingsvisie Eindhoven is de ambitie Gezonde en toekomstbestendige groei opgenomen. Daarmee wordt de basis gelegd voor integrale afweging van gezondheids- en duurzaamheidseffecten van ruimtelijke-economische ontwikkelingen. Door een goede integratie van opgaven met betrekking tot bereikbaarheid, Groen, Water, Milieu, Openbare Ruimte en Duurzaamheid. Er zijn verkennende voorbereidingen getroffen naar wat daartoe aanvullend ruimtelijk geborgd dient te worden in het gebruik van de ondergrond (zoals benutting van aardwarmte, inpassen van warmtenetten, kabels en leidingen etc.). Dat ter voorbereiding op een mogelijk aanvullende visie op de ondergrond.
- Duurzaamheid - Klimaat - CO2 reductie: zie voor activiteiten 2019 tekst in paragraaf Duurzaamheid
- Duurzaamheid - Circulaire economie: voor activiteiten 2019, zie paragraaf duurzaamheid.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	10.519	12.130	10.385	1.745
Baten	-6.040	-6.322	-4.527	-1.795
Mutatie reserves	57	1.106	797	309
Saldo	4.536	6.914	6.655	259

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Milieutaken bodem, geluid en lucht	202	-99	-	103	incidenteel
De afwijking op de milieutaken kent diverse oorzaken, de voornaamste zijn: - De inzet van ondersteuning bij uitwerking van het thema Gezonde verstedelijking is beperkter dan voorzien. - De verrekening van de bijdrage 2019 aan Stichting Leefbaarheidsfonds Luchthaven Eindhoven (SLLE) vindt plaats in 2020. - De eindrapportage over het project Longen van de Stad heeft niet in 2019 plaatsgevonden. - De bijdrage van het rijk aan geluidbeperkende maatregelen aan het spoor Hofstraat is lager dan gepland.					
Budgetgestuurde taken VTH	146	-	-	146	incidenteel
Het implementeren van de informatieplicht over energieverbruik door bedrijven is voorspoediger verlopen dan verwacht (door actieve benadering van bedrijven heeft een aanzienlijk aantal bedrijven dat bij ons bekend is al voldaan aan de informatieplicht) en is gedeeltelijk vervallen (omdat het beoordelen van EED-rapporten per 1 juli 2019 een taak van RVO is geworden). Binnen Eindhoven hebben we echter nog geen volledig zicht op alle bedrijven en het ministerie heeft ons geïnformeerd dat vanuit Eindhoven de rapportages achterblijven op het landelijk gemiddelde. Extra toezicht en handhaving is nodig. We stellen dan ook voor de rstantmiddelen te storten in de reserve reserveringen zodat we in 2020 extra (600) energiecontroles kunnen uit te voeren om aan onze plicht de voldoen					
Apparaatskosten	74	-	-	74	incidenteel
Betreft het resultaat op doorbelaste apparaatskosten (voornamelijk personele lasten, zie ook 4.3 baten en lasten).					
Regionaal Zonnepanelenproject	-1.106	902	-	-204	incidenteel
De uiteindelijke uitrol van het project is later geweest dan gepland. De eerste contracten voor zonnepanelen zijn pas eind 2018 ingegaan. Hierdoor is er nog maar een gedeelte van de beschikbare €15 miljoen uitgeleend. Het project wordt gefinancierd d.m.v. een lening van de provincie. Door vertraging van het project zijn er in 2019 minder rente inkomsten. De rente aan de provincie wordt wel betaald (nadeel € 105.000). Daarnaast een tekort ad. € 37.000 op compensatie voor kosten van de Administratieve Eenheid doordat er in 2019 minder zonnepanelen zijn verkocht dan gepland. Als het project verlengd wordt en de doelen van het project de komende jaren alsnog behaald worden, dan komen deze gelden alsnog binnen.					
Projecten Maatschappelijk nut (Milieu en Duurzaamheid)	2.415	-2.613	198	-	incidenteel
Bij de projecten maatschappelijk nut kan het moment van feitelijke realisatie afwijken van de planning. Hierdoor ontstaan er afwijkingen op dit taakveld met een gelijke tegenhanger bij de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling. Per saldo is de financiële afwijking nihil. De afwijking in de jaarschijf 2019 wordt dan ook veroorzaakt door een verschuiving ten opzichte van de initiële planning (fasering). Dit geldt met name voor de projecten vanuit bodemsanering, geluidssanering en ook duurzaamheidsprojecten (o.a. Triangulum).					
Overig	14	15	111	140	
SALDO	1.745	-1.795	309	259	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim.	Begroting	Realisatie	Afwijking
	2019	2019	2019	2019
Investeringsopgave	388	704	703	1
Bijdrage derden	-388	-569	-569	0
Saldo	0	134	134	1

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

7.5 Begraafplaatsen en crematoria

Tot dit taakveld behoren gemeentelijke taken op het terrein van de lijkbezorging: begraafplaatsen en crematoria, lijkschouw (het vaststellen dat de betrokkene is overleden), baten voor begraafplaatsrechten en afkoopsommen grafrechten.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	750	760	777	-17
Baten	-635	-635	-520	-115
Mutatie reserves	0	-23	-23	0
Saldo	115	102	234	-132

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

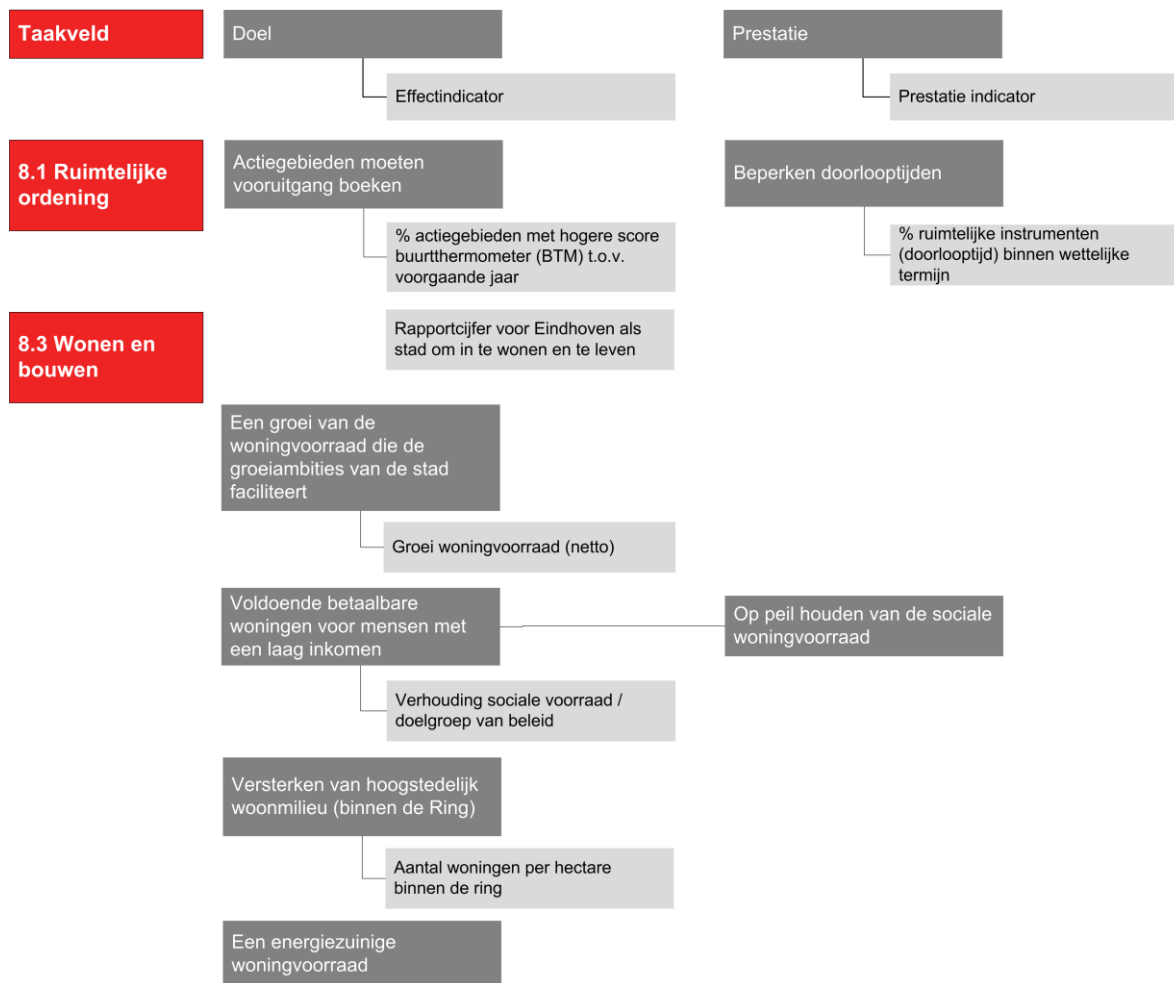
Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Opbrengsten begraafplaatsen	-	-115	-	-115	incidenteel
In 2019 zijn veel 5-jaars contracten voor de grafrechten afgelopen en niet verlengd. Hierdoor zijn er minder inkomsten. Op dit moment is moeilijk in te schatten of sprake is van een structurele tendens					
Overig	-17	-	-	-17	
SALDO	-17	-115	-	-132	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	0	8	8	0
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	0	8	8	0

Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Programma 8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Dit programma omvat de taakvelden 8.1 Ruimtelijke Ordening, 8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen) en 8.3 Wonen en bouwen.

Door middel van woningbouw, stedelijke vernieuwing en ruimtelijke ontwikkeling wordt gewerkt aan een aantrekkelijke en duurzame woon- en leefomgeving voor huidige en nieuwe bewoners met behoud van onze identiteit als ambitieuze, solidaire en innovatieve stad. We willen immers dat Eindhovenaren trots op de stad kunnen zijn. Dat doen we door actief in te zetten op samenhangende integrale gebiedsontwikkelingen, zoals Brainport City, Spoorzone en BIC. Zo is in 2019 de Brainport Industries Campus (BIC) officieel geopend. Daarbij is een goed functionerende woningmarkt van belang, die zowel invulling geeft aan de ambities van de stad (binden van talent) als aan de solidaire stad van twee snelheden. We transformeren en verdichten binnen de ring en we werken aan voldoende betaalbare koop- en sociale huurwoningen in al onze wijken. In 2019 is een recordaantal nieuwe woningen opgeleverd in de stad, waarvan de helft in de sociale en middenhuur. Daarbij zetten we in op de verduurzaming van de (bestaande) woningvoorraad en innovatie in de bouw en we zetten in op bescherming en hergebruik van het historisch erfgoed. In 2019 hebben we de Omgevingsvsie opgesteld en in samenspraak gebracht. We faciliteren initiatieven uit de stad door slagvaardig en klantgericht samen te werken en onze ruimtelijke instrumenten zo efficiënt en transparant mogelijk in te zetten. Daarbij betrekken we inwoners zo veel mogelijk bij de ontwikkelingen in de stad.

BBV-indicatoren

BBV-indicatoren zijn wettelijk bepaald en worden verzameld door de VNG. Voor programma 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening zijn de volgende indicatoren voorgeschreven:

Indicator	peiljaar	NL	100.000-300.000	Eindhoven
WOZ waarde woningen (duizend euro)	2019	248	nmb	245
Nieuwbouw woningen (aantal per 1.000 woningen)	2019	9,2	9,7	16,8
Demografische druk (%)	2019	69,8	63,3	57,4
Woonlasten eenpersoonshuishouden (in euro's)	2019	672	636	606
Woonlasten meerpersoonshuishouden (in euro's)	2019	740	700	677

8.1 Ruimtelijke ordening

Wat hebben we bereikt?

Actiegebieden moeten vooruitgang boeken

De kernopgaven die eerder overeengekomen zijn bij de aanwijzing van actiegebieden hebben, ondanks uitvoering, in ieder geval niet geleid tot een groei naar 60%.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
% actiegebieden met hogere score buurtthermometer (BTM) t.o.v. voorgaande jaar	48%	>60%	56%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Beperken doorlooptijden

We hebben de doorlooptijden van (bouw)vergunningen, vrijstellingen en bestemmingsplanwijzigingen beperkt tot minimaal de wettelijke termijn en ingezet op nog sneller en transparanter werken.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
% ruimtelijke instrumenten (doorlooptijd) binnen wettelijke termijn	99%	99%	99%
We hebben de doorlooptijden van (bouw)vergunningen, vrijstellingen en bestemmingsplanwijzigingen beperkt tot minimaal de wettelijke termijn met als inzet om nog sneller en transparanter te werken.			

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Omgevingswet / - visie: We hebben een omgevingsvisie opgesteld en in de samenspraak gebracht. Besluitvorming wordt verwacht in 2020. We zijn daarnaast gestart met het opstellen van een Omgevingsplan Oud Woensel (pilot-gebied).
- Actualisatie prioriteitennota: We zijn begonnen met het opstellen van een nieuwe prioriteitennota 2020.

- Actualisatie en digitaal ontsluiten bestemmingsplannen: We hebben 25 bestemmingsplannen in procedure gebracht: 6 actualisatieplannen (conserverend) en 19 nieuwe of gewijzigde plannen (ontwikkelingsgericht).
- Ontwikkeling visie op verdichting: We hebben een visie ontwikkeld op de verdichting van de binnenstad en zijn gestart met de samenspraak.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	14.913	15.549	14.535	1.014
Baten	-4.037	-4.628	-5.826	1.198
Mutatie reserves	-3.394	-4.383	-1.579	-2.804
Saldo	7.482	6.538	7.130	-592

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Voorziening verliesgevende facilitaire projecten	-670	-8	129	-549	incidenteel
Voor negatieve facilitaire exploitaties wordt een voorziening gevormd, die jaarlijks bij de jaarrekening aan de hand van de herijking MPG wordt geactualiseerd. In de voorziening nadelige grondexploitaties was per saldo een storting nodig in verband met een hoger verwacht negatief resultaat in onder andere de projecten Emmasingelkwadrant, van Wassenhovenstr-Augustinianum en Brainport industries Campus (BIC). Voor dit laatste project is de storting, conform eerdere afspraken, onttrokken uit de reserve MIP. Zie voor een nadere toelichting de paragraaf grondbeleid.					
Resultaat afgesloten facilitaire projecten en grondverkoop	-	-378	-	-378	incidenteel
In 2019 is er, in tegenstelling tot de raming, slechts 1 exploitatie voor private ontwikkelingen afgesloten. Dit leidt tot een klein nadeel van € 55.000. Het resultaat op incidentele grondverkoop is € 323.000 lager dan verwacht omdat voor project Coriolanuspad de verkoop nog niet heeft plaatsgevonden en bij project Marconilaan het netto resultaat op de grondverkoop, door hogere kosten, lager is dan in eerste instantie begroot.					
Facilitaire exploitaties	-317	317	-	-	incidenteel
De facilitaire exploitaties hebben veelal een meerjarig karakter. De lasten en baten per jaar worden in het taakveld binnen het programma grond verwerkt. Het jaarsaldo wordt geboekt naar de balans zodat er voor lopende projecten geen resultaat op het taakveld is.					
Gronddepot	-519	519	-	-	incidenteel
De opbrengsten van het gronddepot zijn in 2019 € 519.000 hoger dan begroot. Hier staat een bedrag ad. € 519.00 aan extra kosten tegenover. Dit is per saldo nul. De reden voor de hogere opbrengsten/ kosten is dat er meer projecten zijn gedraaid.					
Projecten maatschappelijk nut (geen investeringen)	2.067	865	-2.933	-1	incidenteel
Bij de projecten maatschappelijk nut kan het moment van feitelijke realisatie afwijken van de planning. Hierdoor ontstaan er afwijkingen op dit taakveld met een gelijke tegenhanger bij de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling. Per saldo is de financiële afwijking nihil.					
Uitvoering handhaving Bouw-&Woningtoezicht	111	-100	-	11	incidenteel
Dit budget is bestemd voor kosten die gemaakt worden voor calamiteiten die betrekking hebben bouw- en woningtoezicht. Wanneer er kosten worden gemaakt voor calamiteiten worden deze kosten grotendeels verhaald op de eigenaar van het pand. Dit budget is niet gebruikt in 2019 wat de afwijking op zowel de lasten als de baten verklaard.					
Apparaatskosten	191	-	-	191	incidenteel
Betreft het resultaat op doorbelaste apparaatskosten (voornamelijk personele lasten, zie ook 4.3 baten en lasten).					
Overig	151	-17	-	134	incidenteel
O.a. Planschadevergoeding en Publicatie bestemmingsplannen					
SALDO	1.014	1.198	-2.804	-592	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	17.748	15.034	15.022	12
Bijdrage derden	-6.431	-15.574	-11.133	-4.441
Saldo	11.317	-540	3.889	-4.429

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

In 2019 is er een negatieve afwijking van €4,4 miljoen op de bijdrage derden wat komt door een gewijzigde planning van inkomsten bij het project Wegenstructuur Brainport Park. De door het Rijk toegezegde bijdrage wordt na 2019 ontvangen, waar deze deels in 2019 begroot was. Per saldo is de bijdrage ongewijzigd.

8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)

De gebiedsontwikkeling in de stad krijgt mede vorm via projecten op basis van grondexploitaties. De grondexploitaties en private ontwikkelingen zijn ondersteunend aan vooral de programma's Wonen, Economie (Kantoren en bedrijventerreinen) en maatschappelijke functies (zoals Onderwijs, Cultuur en Sport). In de Meerjaren Prognose Grondexploitaties (MPG) worden jaarlijks grondexploitatieprojecten geprogrammeerd en geprioriteerd. Daarnaast faciliteren we private ontwikkelingen via (zogenoemde 'anterieure') overeenkomsten, waarbij we door kostenverhaal actief en projectmatig meewerken aan initiatieven van derden op hun eigen grond. Dit gebeurt vooral daar waar maatschappelijke meerwaarde te realiseren is.

De huizenprijzen zijn in Eindhoven het afgelopen jaar 16,7% (Van Santvoort Makelaars) gestegen. Dit vertaalt zich naar meer en snellere grondverkoop tegen stijgende prijzen met toenemende resultaatsverwachtingen en hoge winstnemingen als gevolg. De buffer om tegenvallers op te vangen in de exploitaties zelf, bijvoorbeeld bij een nieuwe economische crisis, neemt door deze winstnemingen af. Dit betekent dat in situaties zoals een nieuwe economische crisis, met sterk teruglopende opbrengsten en mogelijke vertraging tot gevolg, de kans groot is dat een beroep moet worden gedaan op het weerstandvermogen van onze gemeente. Het komend jaar wordt onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden om ervoor te zorgen dat we goed voorbereid blijven op macro economische ontwikkelingen en hier anticyclisch op in kunnen spelen.

Er zit nog een keerzijde aan de huidige situatie op de woningmarkt in Eindhoven. Voor starters op de markt is er weinig aanbod. Vraagprijzen worden overboden, met het risico van het ontstaan van een nieuwe zeepbel in de huizenprijzen. Ook in de huursector zien we een vergelijkbare tendens. Door de druk op de koopmarkt gaan steeds meer potentiële kopers (tijdelijk) huren, waardoor de druk op de huurmarkt ook toeneemt. Er wordt hard gewerkt om door toevoeging van meer woningen meer evenwicht in de Eindhovense woningmarkt te krijgen. De eerste resultaten hiervan zijn nu zichtbaar. In 2019 zijn circa 3.000 nieuwe woningen gebouwd, een recordaantal voor Eindhoven. Maar we zijn er nog niet. De komende jaren zal deze productie op peil moeten worden gehouden om meer evenwicht te realiseren.

De opgave om een fors aantal woningen toe te voegen wordt steeds complexer. Er is geen ruimte meer voor grootschalige uitbreidingslocaties, dus zal de opgave door middel van verdichting in de bestaande stad moeten worden gerealiseerd. Dit zorgt voor meer complexiteit in projecten waardoor we worden geconfronteerd met langere doorlooptijden, meer kosten en risico's.

Bij de actualisatie van de grondexploitaties en private ontwikkelingen zijn deze ontwikkelingen doorgevoerd. Uitgangspunt blijft echter dat we kosten, opbrengsten en te hanteren parameters realistisch inschatten in het kader van het voorzichtigheidsbeginsel. Voor 2019 betekent dit dat conform BBV-regelgeving circa € 9,5 miljoen winst uit de exploitaties is genomen. In 2019 hebben we meer opbrengsten dan kosten gerealiseerd. Dit heeft geleid tot een verdere afname van de boekwaarde van circa € 85,8 miljoen eind 2018 naar circa € 83,8 miljoen eind 2019.

Gezien de goed functionerende economie en het verwachte positieve resultaat kunnen we spreken van een nog resterende zeer courante voorraad. Om aan de stijgende vraag te kunnen voldoen, en hiervoor de juiste woningen en werklocaties te kunnen bieden, blijft het noodzakelijk om grondposities in voorraad te hebben en deze tot ontwikkeling te brengen. Eindhoven is een bouwoffensief gestart om versnelling te bewerkstelligen in het aanbod op de woningmarkt.

De benodigde weerstandscapaciteit voor risico's in de huidige projectenportefeuille daalt van € 18,7 miljoen naar € 16,3 miljoen. Een toelichting hierop is opgenomen in de paragraaf Grondbeleid.

Voor een toelichting op de ontwikkelingen in de projecten verwijzen we naar paragraaf G Grondbeleid.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	53.941	30.966	25.375	5.591
Baten	-54.585	-29.874	-31.187	1.313
Mutatie reserves	330	330	3.733	-3.403
Saldo	-314	1.422	-2.080	3.502

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Grondexploitaties niet-bedrijven terreinen	5.794	-5.794	-	-	incidenteel
De grondexploitaties hebben een meerjarig karakter. De lasten en baten per jaar worden in het taakveld binnen het programma grond verwerkt. Het jaarsaldo wordt geboekt naar de balans zodat er voor lopende projecten geen resultaat op het taakveld is.					
Voorziening nadelige grondexploitaties	-5	-1.148	-	-1.153	incidenteel
Voor negatieve (grond)exploitaties wordt een voorziening gevormd, die jaarlijks aan de hand van de herijking MPG wordt geactualiseerd. De voorziening wordt bij het afsluiten van deze negatieve (grond)exploitaties vervolgens ingezet ter compensatie van het verlies. In de begroting 2019 was een vrijval uit de voorziening geraamd om het negatieve resultaat bij afsluiten van het project Marienhage te compenseren. Echter afsluiten van het project is doorgeschoven naar 2020 waardoor op dit onderdeel een nadeel is ontstaan. Hiertegenover staat een evengroot voordeel op het onderdeel resultaat projecten. Zie voor een nadere toelichting paragraaf grondbeleid.					
Resultaat projecten niet bedrijventerreinen	-	8.547	-3.341	5.206	incidenteel
Dit betreft het resultaat van grondexploitaties als gevolg van het afsluiten van projecten en het tussentijds nemen van winst conform BBV-voorschriften. In 2019 is voor projecten niet bedrijventerreinen per saldo € 8,5 miljoen meer aan resultaat gerealiseerd dan geraamd. Conform besluitvorming is van het gerealiseerde resultaat een storting gedaan (die niet was begroot) van € 2,5 miljoen in de reserve bovenwijks en van € 0,8 miljoen in de reserve knoop XL.					
Overig beheerresultaat	-306	-280	20	-566	incidenteel
In het overig beheerresultaat worden de baten en lasten verwerkt die niet gekoppeld zijn aan de actieve- en niet actieve voorraad gronden. De grootste verschillen zijn: - Beheer onbebouwde eigendommen: Hier is een nadeel ontstaan van € 325.000 als gevolg van lagere huuropbrengsten onder andere door de verkoop van diverse kavels. - Zakelijke lasten: Als gevolg van hogere OZB-tarieven en waterschapslasten is een nadeel op zakelijke lasten ontstaan van € 241.000 - Beheer en verkoop panden: De gemeente houdt panden tijdelijk in beheer om deze op een later moment op te nemen in een grondexploitatie. In de begroting is voor dit tijdelijk beheer structureel een standaard budget geraamd. In werkelijkheid schommelt het aantal panden dat in tijdelijk beheer is en de incidentele kosten voor deze panden waardoor ook de beheerkosten schommelen. Hierdoor is er in 2019 een verschil ontstaan tussen de begrote- en werkelijke kosten en opbrengsten. Per saldo een voordeel van € 274.000. Op dit zelfde onderdeel is over de periode 2013 t/m 2016 voor enkele panden					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
een verkeerd btw-regime gehanteerd. Met terugwerkende kracht dient dit bedrag van € 400.000 alsnog aan de belastingdienst betaald te worden.					
Overige afwijkingen	108	-11	-82	15	incidenteel
Betreft diverse kleine afwijkingen waaronder een voordeel van € 69.000 inzake rente erfpacht PSV welke wordt afgewikkeld met de risicoreserve en een voordeel op doorbelaste apparaatskosten van € 37.000 (voornamelijk personele lasten, zie ook 4.1 baten en lasten)					
Overig	-	-	-	-	
SALDO	5.591	1.314	-3.403	3.502	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	13.500	6.000	-1.496	7.496
Bijdrage derden	0	0	-292	292
Saldo	13.500	6.000	-1.788	7.788

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Er zijn, in tegenstelling tot de raming, in 2019 geen strategische grondposities verworven. Dit leidt tot een afwijking van € 5 miljoen. Daarnaast is er een afwijking ontstaan doordat er door vaststelling van grondexploitaties enkele grondposities zijn geherrubriceerd van (im)materieel vast actief naar Onderhanden werken op de balans.

8.3 Wonen en bouwen

Wat hebben we bereikt?

Een groei van de woningvoorraad die de groeiambities van de stad faciliteert

In 2019 zijn 2.715 nieuwe woningen gebouwd. Dit is een recordaantal. Voor 2020 zal dit aantal naar verwachting nog hoger liggen. Hiermee zien we dat het bouwoffensief resultaten oplevert.

Voldoende betaalbare woningen voor mensen met een laag inkomen

Van de nieuw gebouwde woningen in 2019 behoorde de helft tot de sociale huur (30% door woningcorporaties) en 19% tot de middenhuur. Hieronder is te zien, dat de productie zich concentreert op de woningcategorieën die we binnen het bouwoffensief prioriteit geven, zoals sociale huur en middenhuur.

sociale huur	1369	50%
middenhuur	504	19%
dure huur	259	10%
goedkope koop	12	< 0,5%
middeldure koop	247	9%
dure koop	321	12%
Totaal	2712	100%

Versterken van hoogstedelijk woonmilieu (binnen de Ring)

Van de bruto woningproductie is de helft binnen de ring gerealiseerd. Hierdoor blijft de woningdichtheid daar verder stijgen en dit draagt bij aan een hoogstedelijk woonmilieu.

Een energiezuinige woningvoorraad

Woningcorporatie 'thuis heeft in haar bieding op de Woonvisie op 1 juli 2019 aangegeven welke CO2-reductie zij verwacht voor de komende jaren. De overige woningcorporaties gaan op basis van deze systematiek voor 1 juli 2020 ook hun prestaties op het gebied van duurzaamheid vertalen naar de reductie van het aantal kilo's CO2 per woning. Dit zal vervolgens landen in de prestatie-afspraken voor 2021.

Effect-indicatoren	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2018	2019	2019
Rapportcijfer voor Eindhoven als stad om in te wonen en te leven Dit cijfer is een uitkomst van de inwonersenquete. Een verklaring voor de afwijking is dan ook niet te geven.	7,2	7,5	7,1
Groei woningvoorraad (netto) Bruto was de productie in 2019 2.712 woningen. Dit is een record.	1.603	2.500 - 3.000	2.562
Verhouding sociale voorraad / doelgroep van beleid Het getal van 0,97 betreft een verhoudingsgetal dat een bewerking is van de cijfers uit een rapport uit 2018. Het zegt daarom niet veel over de inspanningen die op dit vlak zijn geleverd in 2019.	0,97	≥ 1	0,97
Aantal woningen per hectare binnen de ring	30,3	29,2	31,4

Verbonden partijen

Park Strijp Beheer B.V.

Zie Park Strijp C.V.

Park Strijp C.V.

Dit betreft een samenwerkingsverband met VolkerWessels voor ontwikkeling van het Masterplan Strijp S met de ambitie om een kwalitatief aantrekkelijk en bruisend hoogstedelijk gebied te maken voor nieuwe gebruikers; cultuuruitingen, innovaties, bedrijfjes, evenementen en bewoners.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Op peil houden van de sociale woningvoorraad

In 2019 is gewerkt aan het vernieuwen van de prestatie-afspraken. Belangrijk onderwerp was het verhogen van het aantal nieuwe sociale huurwoningen in de komende jaren. Met de corporaties is een gezamenlijke investeringsagenda opgesteld gericht op betere samenwerking tussen corporaties, maar ook tussen corporaties en de gemeente om de productie te vergroten. Dit is ook onderdeel van de prestatie-afspraken die begin 2020 zullen worden ondertekend.

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Brainport City en Internationale knoop XL: In het BOMIRT van november 2018 is afgesproken dat Rijk en regio samenwerken aan een pakket maatregelen met daarin een fietsenkelder bij het centraal station, een directe treinverbinding Eindhoven-Düsseldorf en HOV3 naar Eindhoven Airport. Deze afspraken zijn in het BO MIRT van november 2019 uitgebreid en bestendigd. Bovendien is er afgesproken om een integraal onderzoek uit te voeren naar de bereikbaarheid van Zuidoost-Brabant voor alle modaliteiten (trein-HOV-fiets-auto). Daarnaast zijn de kaders voor de gebiedsontwikkeling van de Internationale Knoop XL / Fellenoord nader uitgewerkt in een (concept) ontwikkelvisie.

- Integrale gebiedsontwikkeling met maatschappelijke en economische meerwaarde voor de stad: In de gebiedsontwikkelingen waar we in 2019 aan gewerkt hebben, hebben we steeds gestreefd naar een optimaal resultaat in de afweging tussen programma / maatschappelijke rendement en financieel rendement.
- Actuele gebiedsontwikkelingen: We zijn door gegaan met in uitvoering zijnde ontwikkelingen als Strijp S en Eindhoven Noord-West (BIC, Luchthavengebied). Het eerste deel van BIC is in 2019 officieel geopend. De planvoorbereiding van District E, Deken van Someren en het Vogelzang/ Van de Ven terrein is gecontinueerd. Voor het VdMA terrein is een zogenaamde tender gehouden.
- Verhoging woningbouwproductie: In 2019 zijn 2.712 nieuwe woningen gerealiseerd. Hiermee wordt duidelijk dat de Eindhovense woningbouwproductie in de lift zit. Tegelijkertijd nemen de verkoopprijzen en de huurprijzen nog niet af. Een hoge woningbouwproductie blijft daarom ook in de komende jaren noodzakelijk.
- Verduurzaming bestaande woningvoorraad: In het kader van de prestatieafspraken zijn de afspraken rondom de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad vernieuwd, waarbij de corporaties hun commitment aan de Eindhovense klimaatdoelen hebben herbevestigd. Hierbij is ook afgesproken dat de corporaties ervoor zorgen dat bij verduurzaming de woonlasten niet stijgen.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	29.535	34.928	33.475	1.453
Baten	-30.059	-33.954	-33.753	-201
Mutatie reserves	-325	-1.311	-399	-912
Saldo	-849	-337	-677	340

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Verduurzamen Maatschappelijk Vastgoed	1.242	-92	-1.150	-	incidenteel
Met het SVMV worden naast de invulling van de eigen organisatieverantwoordelijkheid voor verduurzaming, ook partijen in de stad de mogelijkheid geboden hun duurzaamheids- verplichtingen (en –ambities) in te vullen. Naast onze wettelijke taak vervult de gemeente hiermee ook een voorbeeldfunctie en een rol als aanjager van verduurzaming, innovatie en werkgelegenheid binnen de financiële kaders van de gemeente Eindhoven. Het voordelige resultaat mbt de panden die onder Verduurzamen Maatschappelijk Vastgoed vallen is gestort in een reserve.					
Huisuitzettingen	145	-100	-	45	incidenteel
Minder huisuitzettingen daardoor minder kosten en minder opbrengsten.					
Bouwvergunningen	91	1.945	-	2.036	incidenteel
Voor de grote bouwvergunningen moet er naast een vast legesbedrag ook een variabel deel over de bouwsom worden afgedragen. Voor 2019 zijn het aantal verleende grote vergunningen conform verwachting. De gemiddelde bouwsom voor deze vergunningen ligt echter een stuk hoger dan vooraf ingeschat. Hierdoor zijn de variabele inkomsten voor deze vergunningen een stuk hoger dan verwacht. Per saldo betekent dit in 2019 € 1.945.000 meer inkomsten op de bouwleges.					
Uitstel aanvang verzekeringstaxaties	75	-	-	75	incidenteel
Per 2019 is er structureel budget aan de begroting toegevoegd voor het uitvoeren van verzekeringstaxaties. i.v.m. vertraging in de aanbesteding zijn hier in 2019 nog geen kosten voor gemaakt.					
Mutatie voorziening duurzame waardevermindering vastgoedobjecten	-191	128	-	-63	incidenteel
Jaarlijks wordt met betrekking tot de waardering van de vastgoedobjecten onderzocht of er sprake is van panden waarbij sprake is van duurzaam lagere marktwaarde dan boekwaarde en of dat waardering van de panden om die reden middels een dotatie aan- of onttrekking uit de voorziening bijgesteld dient te worden. In verband met een groter verschil tussen de boekwaarde en de marktwaarde voor de panden aan de Gennepeweg 142, 145, 169 en 171 dient de voorziening verhoogd te worden met € 63.000.					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Taakstelling boekwinst verkoop panden	-260	210	-	-50	incidenteel
Het verkopen van panden kent een eigen dynamiek waardoor panden soms eerder of later verkocht worden dan verwacht. De verkoop van panden houdt hierdoor geen gelijke pas met begrotingsjaren. Dit heeft er in 2019 toe geleid dat het niet gelukt is om voldoende panden te verkopen om de 'sub' taakstelling van 2019 te realiseren. Het saldo van de verkoopopbrengsten en de hieraan gekoppelde kosten zijn € 50.000 lager dan begroot.					
Woningen Waterrijk - Aquaveste Meerhoven	-107	-	-	-107	incidenteel
Een 9-tal appartementen is dit jaar verkocht aan Woonbedrijf. Doordat de opbrengsten van deze verkopen lager waren dan de waarde waarvoor deze appartementen in de boeken stonden is er sprake van een nadelig resultaat op de verkopen. Incl. de daarbij behorende beheerkosten is er een tekort van € 107.000 ontstaan.					
Afwikkeling reserve planmatig eigenaarsonderhoud vastgoed	-175	-	175	-	incidenteel
In verband met hogere kosten voor planmatig eigenaarsonderhoud aan panden die vallen onder taakveld wonen en bouwen wordt er € 175.000 uit de reserve onttrokken. De hogere kosten worden voornamelijk veroorzaakt doordat de in 2018 geplande werkzaamheden aan de Ventoseflat pas in 2019 zijn opgeleverd (Nadeel € 222.000). Een andere oorzaak is dat er bij een aantal panden sprake is van temporisering van gepland onderhoud i.v.m. het doorvoeren van duurzaamheidsverbeteringen (Voordeel € 35.000).					
Uitwegvergunningen	107	-98	-	9	incidenteel
Op uitleglocaties, waar nieuwbouw wordt gepleegd (Meerhoven), zijn op dit moment veelal geen uitwegvergunningen benodigd.					
Projecten maatschappelijk nut (geen investeringen)	-65	2	63	-	incidenteel
Bij de projecten maatschappelijk nut kan het moment van feitelijke realisatie afwijken van de planning. Hierdoor ontstaan er afwijkingen op dit taakveld met een gelijke tegenhanger bij de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling.					
Apparaatskosten	321	-1.832	-	-1.511	incidenteel
Betreft het resultaat op doorbelaste apparaatskosten (voornamelijk personele lasten, zie ook 4.1 baten en lasten).					
Overig	185	-142	-	43	incidenteel
Toelichting op afwijking.					
Diverse afwijkingen beheer vastgoed	85	-222	-	-137	incidenteel
- Voor het pand aan de Ruysdaelbaan 106 zijn de contracten voor nuts lasten overgenomen. Dit heeft geleid tot een additionele kostenpost van € 42.000. Daarnaast was sprake van leegstand waardoor € 235.000 van de geraamde huurinkomsten niet zijn gerealiseerd. - Het pand aan de genneperweg 145 staat leeg waardoor € 46.000 van de geraamde huurinkomsten niet zijn gerealiseerd. - Omdat de Ventoseflat op korte termijn verkocht zou worden is er in de begroting geen budget voor dagelijks onderhoud ingeregeld. Dit heeft geresulteerd in een extra kostenpost van € 75.000. - In 2019 zijn er voor een aantal panden OZB bezwaren gehonoreerd wat leidt tot een incidenteel voordeel van € 145.000. - Voor nutslasten van leegstaande panden(in eigendom van de gemeente), is in de begroting structureel een vast budget geraamd. In werkelijkheid schommelt het aantal leegstaande panden van de gemeente. In 2019 vallen de werkelijke nutskosten hierdoor € 57.000 lager uit dan begroot. - Van een aantal ontvangen waarborgsommen is niet meer te herleiden welke partijen deze hebben betaald. Derhalve kan er een bedrag van € 59.000 vrij vallen in het resultaat.					
SALDO	1.453	-201	-912	340	

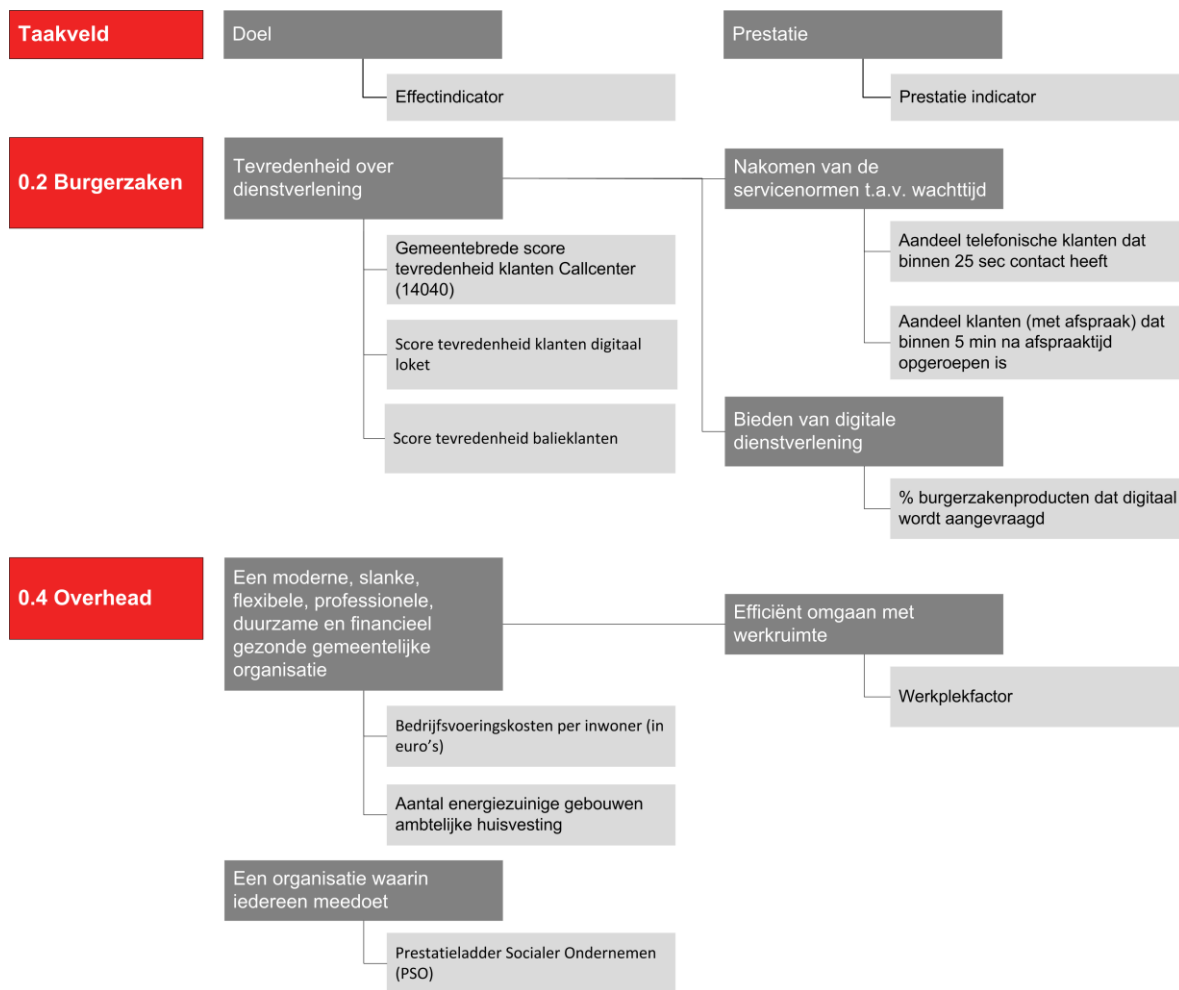
* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim.	Begroting	Realisatie	Afwijking
	2019	2019	2019	2019
Investeringsopgave	262	527	0	527
Bijdrage derden	0	-100	0	-100
Saldo	262	427	0	427

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De geplande investeringen op dit taakveld betroffen in 2019 circa € 527.000. In werkelijkheid is er op dit taakveld in 2019 niet geïnvesteerd. De belangrijkste oorzaak van het verschil tussen planning en realisatie zijn temporisering van de geplande investeringen in het voormalige schoolgebouw aan de Bloemfonteinstraat 62 (€ 323.000). Hier is sprake van temporisering omdat de bestaande huurders zijn verplaatst of vertrokken en er een nieuwe invulling aan het pand is gegeven.

Programma 0. Bestuur en ondersteuning

Dit programma omvat uiteenlopende taakvelden op het gebied van bestuur (0.1), burgerzaken (0.2) en beheer overige gebouwen en gronden (0.3). Ook zijn er algemene taakvelden zoals overhead (0.4), treasury (0.5) algemene uitkering (0.7), overige baten en lasten (0.8) en mutaties reserves (0.10). Verder zijn er taakvelden die te maken hebben met belastingen: OZB (0.61 en 0.62), parkeerbelasting (0.63), overige belastingen (0.64) en vennootschapsbelasting (0.9). De begroting van en realisatie op de 'post onvoorzien' is toegelicht in taakveld 0.8.

Eindhoven is een ambitieuze stad. We bevinden ons in de top van creatieve steden in de wereld, waar het fijn is om te wonen, te leven en te werken. Bij een aantrekkelijke stad hoort een niveau van dienstverlening met eenzelfde ambitie. Gemeentelijke diensten sluiten hierbij altijd aan bij wat onze inwoners en ondernemers willen en verwachten. We werken samen aan de versterking van Eindhoven als een inclusieve, aantrekkelijke, innovatieve en ambitieuze stad. Ook vroeg in 2019 de complexiteit van de samenleving meer samenspel van de partners. Dat heeft sensitiviteit gevergd voor vragen vanuit de samenleving, het voorbereiden naar bestuurlijke besluitvorming en sturen op de uitvoering daarvan.

We zijn verplicht binnen de programmaverantwoording het inzicht te geven in de algemene dekkingsmiddelen. Onderstaand wordt volstaan met een totaaloverzicht van de algemene dekkingsmiddelen. Voor een nadere toelichting per post verwijzen we u naar hoofdstuk 4.

	Begroting 2019 voor wijziging			Begroting 2019 na wijziging			Realisatie 2019		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Algemene dekkingsmiddelen									
Lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is	-	74.062	74.062	-	74.062	74.062	-	75.360	75.360
Algemene uitkeringen	-	462.799	462.799	-	513.856	513.856	-	517.044	517.044
Dividend	-	528	528	-	528	528	-	659	659
Saldo financieringsfunctie	-	-359	-359	-	-1.689	-1.689	-	687	687
Overige algemene dekkingsmiddelen	-	2.790	2.790	-	2.283	2.283	-	2.283	2.283
Onvoorzien	227	-	227	227	-	227	192	-	192
Totaal algemene dekkingsmiddelen	227	539.820	540.047	227	589.040	589.267	192	596.033	596.225
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	803	-	-803
Totaal saldo van baten en lasten	868.997	863.730	-5.267	923.499	910.639	-12.860	882.910	933.733	50.823
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	17.971	23.238	5.267	75.467	89.974	14.507	82.800	83.813	1.013
Het gerealiseerde resultaat	886.968	886.968	0	998.966	1.000.613	1.647	965.710	1.017.546	51.836

BBV-indicatoren

BBV-indicatoren zijn wettelijk bepaald en worden verzameld door de VNG. Voor programma 0 Bestuur en ondersteuning zijn de volgende indicatoren voorgeschreven:

Indicator	Eindhoven 2018	Eindhoven 2019
Formatie (fte per 1.000 inwoners)	7,9	8,0
Bezetting (fte per 1.000 inwoners)	7,9	8,0
Apparaatskosten (kosten per inwoner)	€ 786	€ 840
Deze stijging wordt veroorzaakt door de loonsverhoging a.g.v. CAO-ontwikkelingen en gestegen pensioenpremies. Daarnaast is er sprake van volumegroei en taakuitbreiding. Zie ook personeelskosten (4.3.4).		
Externe inhuur (kosten als % van totale loonsom)	13,3%	13,1%
Externe inhuur (totale kosten inhuur externen x € 1 miljoen)	€ 21,95	€ 22,73
Overhead (% van totale lasten)	6,4%	7,5%
Stijging van de apparaatskosten heeft ook gevolgen voor de overheadskosten.		

Van deze BBV-indicatoren zijn geen vergelijkende cijfers van andere gemeenten in Nederland beschikbaar. In tegenstelling tot de BBV-indicatoren bij de andere programma's worden daarom de cijfers 2019 vergeleken met de cijfers 2018.

0.1 Bestuur

Wat hebben we bereikt?

In 2019 zijn een aantal mooie resultaten behaald door samen te werken met anderen. Met bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en provincie geven we voortvarend uitvoering aan de Regiodeal. Er is daarmee geïnvesteerd in het verbeteren van het voorzieningenniveau, onder andere door de voorbereidingen voor de nieuwbouw van de Tongelreep en het ontwikkelen van het Futurelab voor Design en Technologie. Met BZK, de provincie en de gemeenten in het stedelijk gebied hebben we in 2019 de Woondeal getekend. Door het oprekken van regels van tijdelijke woningen en nieuwe regels die tijdswinst gaan opleveren bij nieuwbouw gaat dit ons helpen om de bouwopgave voortvarend aan te pakken. Het gaat ook een impuls geven aan de ontwikkeling van KnoopXL en vernieuwende vormen van stedelijke vernieuwing met steun van het Rijk. Er zijn bijvoorbeeld rijkselden beschikbaar gesteld voor de aanpak van ondermijning. Daarnaast hebben we voor Knoop XL einde 2019 afspraken gemaakt over een toekomstvast 1ste tranche-pakket van totaal € 70 miljoen voor realisatie van een fietsenkelder met een toereikend aantal nieuwe fietsparkeerplaatsen, de realisatie van een toekomstbestendige directe treinverbinding Eindhoven-Düsseldorf per 2025 en een robuuste en snelle OV-verbinding Eindhoven CS, Brainport Industries Campus en Eindhoven Airport (HOV-3). Met het binnenhalen van het EIT Urban Mobility hebben we mede door een effectieve Brusselse lobby een derde vestiging van het European Institute of Technology naar de regio gehaald op het gebied van slimme mobiliteit.

Verbonden partijen

GR Metropoolregio Eindhoven

Bestuurlijk samenwerkingsverband tussen Eindhoven en de twintig andere Zuidoost Brabantse gemeenten dat bijdraagt aan een excellent vestigingsklimaat voor bedrijven en inwoners in de Brainportregio. De focus van het in 2019 vastgestelde samenwerkingsakkoord ligt op het terrein van Economie, Mobiliteit, Energietransitie en Transitie Landelijk Gebied. Binnen deze focus zijn o.a. de uitvoering van het Stimuleringsfonds en de functie van betaalautoriteit en aandeelhouder Brainport Development NV door de 21 samenwerkende gemeenten belegd. Tot slot maakt ook het Regionaal Historisch Centrum (RHCE) onderdeel uit van de GR-MRE.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Blijven inzetten op de verbinding en samenwerking met de ons omliggende gemeenten

In 2019 hebben we in het Stedelijk Gebied (SGE) onder andere de Visie op Wonen vastgesteld en is de Woondeal gesloten tussen het ministerie van BZK, de Provincie en de negen gemeenten. Hiermee zijn afspraken gemaakt over het versnellen van de woningbouw met aandacht voor kwaliteit, betaalbaarheid en tempo. Daarnaast is in gezamenlijkheid gewerkt aan regionale projecten voor de financieringsregeling Voorzieningen van de Regio Deal. In 2019 hebben we ook met de 21 samenwerkende gemeenten in de Metropoolregio het nieuwe samenwerkingsakkoord vastgesteld en is meer structuur in de bestuurlijke samenwerking gebracht wat de betrokkenheid van de raden zichtbaar verbeterd heeft. Begin 2019 is helder geworden dat de voorgenomen fusie met de gemeente Nuenen geen meerderheid kreeg in GS.

Uitvoering Stedelijke agenda Brabantstad

In 2019 hebben wij uitvoering gegeven aan de in de Stedelijke agenda Brabantstad vastgestelde afspraken. Eindhoven heeft als bestuurlijke trekker de summit Slimme en Duurzame Mobiliteit en als ambtelijke trekker de summit Digitale stad de samenwerking op de speerpunten van de summits verder gebracht.

Versterking van 3Helix-samenwerking met inwoners

Rijk, provincie en regio werken gezamenlijk hard aan de uitvoering van acties zoals benoemd in de Regiodeal. Het levert nu in het eerste jaar al concrete resultaten op voor bedrijven (groot en mkb) en mensen van alle opleidings- inkomensniveaus in de regio

Intensivering samenwerking

REOS wordt inmiddels vertaald in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). De Brainportregio staat in de Ontwerp-NOVI van medio juni 2019, o.a. waar het betreft:

- het versterken van de connectiviteit van toplocaties, het verbeteren van digitale infrastructuur, het belang van de transformatie van (binnen)stedelijke gebieden en metropolitane ontwikkeling voor het nationale concurrentievermogen;
- de vermelding van de Spoorzone Eindhoven (waaronder Eindhoven Internationale Knoop XL, Strijp S en Strijp T) als één van de zoekgebieden voor grootschalige verstedelijkingsopgaven in Nederland, passend in de nationale verstedelijkingsstrategie.

Bestuurlijke netwerken en samenwerkingsverbanden

In 2019 hebben we vanzelfsprekend deelgenomen aan de bestuurlijke nationale netwerken en samenwerkingsverbanden, zoals de VNG, het G40-netwerk (met name voor de Sociale pijler) en het netwerk van directeuren Sociaal Domein.

Samenwerking op Europese schaal

2019 was in Brussel het jaar van de verkiezingen. We hebben naast de “reguliere” belangenbehartiging en positionering van Eindhoven en de Brainport Regio via de netwerken als Eurocities, ERRIN en ENoLL inzet gepleegd op kennismaking met de nieuwe Nederlandse Europarlementariërs met relevante portefeuilles voor Eindhoven. We hebben in 2019 voorgesorteerd op het nieuwe beleid van de Europese Commissie, zoals het nieuwe financieel kader en Structuurfondsen, het Digital Europe programma, het nieuwe kader programma O&O en de lobby missie Klimaat neutrale steden. Er zijn in 2019 minder projecten succesvol binnengehaald als andere jaren, met name door het kleinere aanbod vanwege aflopende programma's. De vestiging van het EIT Urban Mobility, onderdeel van het European Institute of Technology is een feit geworden. De eerste projecten in de samenwerking vanuit Eindhoven zijn al gehonoreerd.

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Verbinding en samenwerking: Samenwerking met omliggende gemeenten geven we vorm in de samenwerking Stedelijk Gebied (SGE). In 2019 is gewerkt aan de doorontwikkeling van de 1-loket-samenwerking op het gebied van bedrijfsvestiging en zijn nieuwe thema's als huisvesting van arbeidsmigranten en evenementen / voorzieningen aangepakt.
- Versterking van 3helix-samenwerking met inwoners: Vanuit de projecten van de Regiodeal is een impuls aan voorzieningen tot stand gekomen, zoals Urban Sports Park, Area51 en de Tongelreep als voorbeelden van de breedtesport-voorzieningen die profiteren van de 3helix-samenwerking.
- Brainport Nationale Actieagenda en Regiodeal: Met inzet via de BNA is bijvoorbeeld het Cyber Weerbaarheid Centrum op BIC geopend, zijn verdere stappen gezet in de realisatie van hybride leeromgevingen op BIC en Strijp-T, is Eindhoven Engine gestart, en wordt de bereikbaarheid van toplocaties (waaronder met name ASML) verbeterd.
- Intensivering samenwerking: Op steeds meer gebieden hebben we in 2019 samengewerkt met de Noord- en Zuidvleugel van de Randstad: bijvoorbeeld de lobby voor een treinverbinding naar Duitsland en de verstedelijkingsopgaven.
- Samenwerking op Europese schaal: Belangrijkste resultaat in 2019 was het binnenhalen en laten landen van de vestiging van het EIT Urban Mobility in de regio en de voorbereiding op de nieuwe periode van de Europese Commissie (met bijbehorende subsidie- en financieringsprogramma's) voor de periode 2021-2027.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	16.775	58.228	57.249	979
Baten	-414	-617	-1.130	513
Mutatie reserves	122	182	182	0
Saldo	16.483	57.793	56.302	1.491

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Metropool Regio Eindhoven	-	257	-	257	incidenteel
Het voordeel betreft het Eindhovens deel van het voordelig jaarrekening resultaat 2018 van de Metropoolregio Eindhoven					
Contributie VNG SD (jeugd en wmo)	507	-	-	507	incidenteel
De VNG heeft een aantal landelijke taken overgedragen aan het ministerie. De contributie aan VNG is daarmee vervallen en in plaats ervan zijn we reeds in een eerdere circulaire gekort op de algemene uitkering.					
Werkbudget Europa	-	81	-	81	incidenteel
Het voordeel in de baten betreft een niet begrote bijdrage van derden voor de capacitaire inzet en kosten die samenhangen met het binnenhalen van EIT-Urban Mobility					
Personeelskosten met betrekking tot taakveld 0.1 bestuur	269	-	-	269	incidenteel
De afwijking op personeelskosten bestaat uit een voordelige afwijking van € 146.000 op vast personeel en € 123.000 op inhuur. Het voordeel op vaste personeelskosten is ontstaan door vacatures gedurende het jaar en het later invullen van deze vacatures. Het voordeel op inhuurkosten is ontstaan door het niet tijdelijk invullen van vacatures en vanwege het feit dat de benodigde inhuur activiteiten CIO gedekt zijn via andere budgetten (taakveld 0.4 overhead) alsmede door lagere inhuurkosten.					
Projectbeheertool	67	-	-	67	incidenteel
In 2019 was voorzien om met de Project Tool Box over te gaan naar de Fortes Change Cloud. Dat is uitgesteld tot medio 2020. Door deze uitstel zijn uitgaven die samenhangen met de overgang naar het nieuwe systeem niet gemaakt. Ook zijn geplande aanpassingen in de inrichting en rapportages van het huidige systeem niet gemaakt in 2019. Per saldo is het voordeel € 67.000.					
Voormalige Wethouders	-	162	-	162	incidenteel
De voorziening "ter financiering van de wachtgeldverplichtingen van voormalige burgemeesters en wethouders" is (her)berekend. De voorziening is toereikend. Het overschot voor € 162.000 valt vrij in de jaarrekening.					
Overig	136	12		148	
SALDO	979	512	-	1.491	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	75	150	71	79
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	75	150	71	79

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

0.2 Burgerzaken

Wat hebben we bereikt?

Tevredenheid over dienstverlening

Inwoners die contact opnemen ervaren een prettige, kwalitatief goede en betaalbare dienstverlening, waarbij de klant centraal staat. We streven naar een hoge klanttevredenheid. Dit alles binnen de financiële en wettelijke kaders.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Gemeentebrede score tevredenheid klanten Callcenter (14040) Vanwege technische problemen en beperkingen van het meetsysteem kon het KCC geen representatieve steekproef doen van de klanttevredenheid. Slechts 2% van alle telefoongesprekken is beoordeeld in 2019, dus het realisatiecijfer is niet representatief. Vanaf 2020 is het klantonderzoek op telefonie vervallen als effectindicator. In 2020 starten we met Mystery Calling als objectieve klanttevredenheidsmeting	7,1	≥ 8	7,6
Score tevredenheid klanten digitaal loket	9,1	≥ 8	9,1
Score tevredenheid balieklanten	9,0	≥ 8	9,1

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Nakomen van de servicenormen t.a.v. wachttijd

Bezoekers van het Inwonersplein zijn geholpen binnen de afgesproken wachttijd van max. 5 minuten. De afgesproken wachttijd voor bellers naar de gemeente is door diverse omstandigheden niet gerealiseerd.

Bieden van digitale dienstverlening

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aandeel telefonische klanten dat binnen 25 sec contact heeft Het niet behalen van het begrote servicelevel heeft de volgende oorzaken: - De pilot van het chatkanaal is succesvol te noemen, maar heeft echter niet geleid tot een afname van het gebruik van de andere kanalen. Hierdoor is extra personele inzet nodig gebleken. - Medewerkers van het KCC zijn steeds meer in staat om de inwoners in het eerste contactmoment te helpen. Dat kost helaas wel meer tijd aan de telefoon, hetgeen we ook terugzien in de afhandeltijden. De FTR, first time right is echter wel gestegen; - Ook is gebleken dat het telefoonaanbod voor het Sociaal Domein, waarvan het KCC het eerste aanspreekpunt is, hoger was dan begroot. Dit heeft met name te maken met de problemen op het Servicebureau/WMO.	81%	80%	75%

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aandeel klanten (met afspraak) dat binnen 5 min na afspraaktijd opgeroepen is	82%	80%	84%
% burgerzakenproducten dat digitaal wordt aangevraagd	-	45%	61%

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Versnelling digitalisering van de dienstverlening: Het aantal Burgerzakenproducten dat digitaal wordt aangeboden, is in 2019 verder uitgebreid. Naast procesverbeteringen (bijv. duidelijkere foutmeldingen) in het digitaal doorgeven van een verhuizing, zijn de digitale processen 'vermissing reisdocument', 'wijzigen aanschrijfname' en 'wijzigen geheimhouding persoonsgegevens' geïmplementeerd. Ook is het aangeven van een overlijden inmiddels digitaal beschikbaar, met name bedoelt voor uitvaartondernemers. In 2020 wordt het aantal digitale diensten verder uitgebreid om zo de inwoners nog meer mogelijkheid te bieden een proces te doorlopen waar en wanneer het hen uitkomt.
- Half maart 2020 wordt het nieuwe inwonersplein in gebruik genomen: In 2019 is hard gewerkt om helder te krijgen met welke vereisten en wensen er op het nieuwe inwonersplein allemaal rekening gehouden dient te worden en zijn deze punten allemaal omgezet naar acties. Tevens is er geschakeld met Sociaal Domein en Belastingen, welke ook een plek krijgen op het nieuwe inwonersplein. Tezamen een uitdagende klus, mede omdat er op het nieuwe inwonersplein minder ruimte beschikbaar is dan op het huidige inwonersplein.
- Reisdocumentendip: In 2019 is gebleken dat het aanvraagpatroon van reisdocumenten (paspoorten en ID's) in Eindhoven afwijkt van het landelijk gemiddelde. Er zijn meer reisdocumenten verstrekt dan initieel berekend met behulp van het rekenmodel dat eerder door het ministerie van BZK beschikbaar is gesteld. De relatief jonge bevolking van Eindhoven (veel studenten), waarvoor een reisdocument vijf jaar geldig is, en de gunstige economische omstandigheden (mensen reizen meer) hebben hier aan bijgedragen. Additionele omzet en inhuur van extra personeel zijn het gevolg geweest.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	7.292	8.210	7.953	257
Baten	-3.573	-3.908	-4.458	550
Mutatie reserves	-60	-540	-252	-288
Saldo	3.659	3.762	3.243	519

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Naturalisatie	-250	297	-	47	incidenteel
Er zijn meer naturalisatieverzoeken gehonoreerd dan begroot welke hebben geleid tot meer legesopbrengsten, de afdrachten naar het Rijk zijn derhalve ook hoger dan begroot.					
Diverse reguliere producten burgerzaken	40	199	-	239	incidenteel
In 2019 worden meer producten m.b.t. reisdocumenten, huwelijken en inlichtingen (zoals VOG, Basisregistratie Personen en Burgerlijke Stand) afgegeven dan begroot. Dit leidt tot hogere legesopbrengsten maar ook hogere afdrachten aan het Rijk, daarnaast zijn er diverse kleine voordelen op de kostenbudgetten welke resulteren in een voordeel van in totaal € 40K					
Verkiezingen	288	-	-288	-	incidenteel
Betreft een voordeel op de organisatie van de gecombineerde verkiezingen Provinciale Staten/ Waterschap en de verkiezing voor het Europees Parlement. Voordelen zijn het gevolg van het combineren van werkzaamheden en inkoopvoordelen. Op basis van de werkelijke kosten wordt dit verrekend met					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
de Reserve Burgerzaken.					
Apparaatskosten	90	14	-	104	incidenteel
Betreft het resultaat op de doorbelaste apparaatskosten (voornamelijk personele lasten, zie ook 4.1 Baten en Lasten).					
Overig	89	40	-	129	incidenteel
Betreft meerdere kleine afwijkingen (w.o. Landelijke Aanpak Adreskwaliteit, Registratie Niet-Ingezetenen en Persoonsinformatiesysteem)					
SALDO	257	550	-288	519	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	175	138	0	138
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	175	138	0	138

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investing van het documentensysteem Paspomaat/Docudistri wordt doorgeschoven naar 2020 in verband met de verbouwing in 2019 en 2020 van het Inwonersplein in het Stadhuis.

0.3 Beheer overige gebouwen en gronden

Het gaat hier om beheer, verhuur, instandhouding van gebouwen, gronden en landerijen die de gemeente (al of niet tijdelijk) in bezit heeft en niet in exploitatie neemt.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	1.772	1.992	10.026	-8.034
Baten	-398	-385	-8.583	8.198
Mutatie reserves	0	1	1	0
Saldo	1.374	1.608	1.444	164

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Servicekosten TAC	-102	-	-	-102	incidenteel
Gemeente Eindhoven is eigenaar van het TAC gebouw en betaalt de servicekosten. Op basis van de afgelopen jaren is het reëel om te verwachten dat deze nuts lasten niet kunnen worden verrekend.					
Beheer- en gebruikskosten MO/TIO	183	34	-	217	incidenteel
Nav de verkoop van het MO/TIO gebouw zijn in 2019 alleen de noodzakelijke beheerkosten gerealiseerd. Dit heeft geleid tot een incidenteel voordeel van € 183.000. Tevens is er een voordeel op de inkomsten gerealiseerd van € 34.000 omdat de historische afwikkeling van de servicekosten van dit pand per abuis niet waren begroot.					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Mutatie voorziening duurzame waardevermindering Stadhuisplein 6	-	113	-	113	incidenteel
Jaarlijks wordt met betrekking tot de waardering van de vastgoedobjecten onderzocht of er sprake is van panden waarbij sprake is van duurzaam lagere marktwaarde dan boekwaarde en of dat waardering van de panden om die reden middels een dotatie aan- of onttrekking uit de voorziening bijgesteld dient te worden. In verband met een kleiner verschil tussen de boekwaarde en de marktwaarde voor het pand Stadhuisplein 6 dient de voorziening verlaagd te worden met €113.000. Dit heeft tot gevolg dat er in 2019 een bedrag van €113.000 kan vrijvallen vanuit de voorziening.					
Overdracht Stadhuisplein 6 en Begijnenhof 8 – 14	-8.020	8.020	-	-	incidenteel
Eind 2019 zijn de panden Stadhuisplein 6 en Begijnenhof 8 – 14 overgedragen aan de koper. Omdat de boekwaarde hoger lag dan de marktwaarde is er sprake van een negatief verkoopresultaat. Dit negatieve verkoopresultaat is grotendeels opgevangen door een vrijval uit de voorziening duurzame waardevermindering, die op het actief in mindering wordt gebracht, wat resulteert in een afwijking van nul.					
Overig	-95	31	-	-64	incidenteel
SALDO	-8.034	8.198	-	164	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	150	39	0	39
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	150	39	0	39

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

0.4 Overhead

Wat hebben we bereikt?

Een moderne, slanke, flexibele, professionele, duurzame en financieel gezonde gemeentelijke organisatie

Om in de steeds veranderende wereld waarde te kunnen blijven toevoegen moeten we steeds sneller kunnen veranderen, aanpassen en leren. We zetten in op continue verbetering en doorontwikkeling, werken van buiten naar binnen en voeren onze bedrijfsvoering.

Een organisatie waarin iedereen meedoet

Een organisatie met een divers personeelsbestand, onder andere met diverse etniciteiten en met een steeds evenwichtiger leeftijdsopbouw. We tonen onze rol als maatschappelijk verantwoorde organisatie, door ook mensen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt aan te nemen.

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Bedrijfsvoeringskosten per inwoner (in euro's)	223	266	253
De bedrijfsvoeringskosten per inwoner zijn 5% lager dan begroot. Het verschil wordt verklaart bij "toelichting afwijking exploitatie" van dit taakveld			

Effect-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Aantal energiezuinige gebouwen ambtelijke huisvesting Er wordt gemeten welke gebouwen ten behoeve van ambtelijke huisvesting voldoen aan het label A of B. Gebouwen tbv ambtelijke huisvesting zijn; Stads Kantoor, Stadhuis laag, Mercado, NRE en Stadhuistoren. Op dit moment voldoen de Stadhuistoren (A), Mercado (B) en het NRE-gebouw (A) aan deze norm. De vierde stadhuistoren laag is begin 2020 klaar en in gebruik.	3	4	3
Prestatieladder Socialer Ondernemen (PSO) De gemeente Eindhoven geeft onder ander invulling aan sociaal werkgeverschap door samen te werken met participatiebedrijf ERGON, het onderhoud van de koffieautomaten uit te laten voeren door de sociale werkgever Van Zelst en de SROI verplichting te koppelen aan het inkoop- en subsidiebeleid. PSO is hierin een belangrijk instrument. Eindhoven is in het bezit van trede 3, de hoogste trede op de prestatieladder.	trede 3	trede 3	trede 3

Verbonden partijen

ICT-coöperatie Beware

De ICT coöperatie Beware richt zich met name op het (door)ontwikkelen, innoveren en standaardiseren van ICT-toepassingen voor digitale dienstverlening en bedrijfsvoering bij gemeenten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Efficiënt omgaan met werkruimte

gedurende het jaar 2019 hebben diverse verhuizingen plaatsgevonden en is de stadhuistoren volledig in gebruik genomen. De werkruimten zijn afgestemd op de werkplekfactor van 0,603. Diverse metingen gedurende het jaar 2019 hebben uitgewezen dat de beschikbare werkruimten efficiënt worden benut, waarbij zo nu en dan sprake is van ervaren krapte.

Prestatie-indicatoren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Werkplekfactor Na oplevering van de stadhuistoren is in 2019 de gehele toren in gebruik genomen. Tevens is als gevolg van groei van de organisatie en het verminderen van het aantal beschikbare m2 de werkplekfactor van 0,603 gerealiseerd.	0,67	0,603	0,603

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	76.152	75.475	70.074	5.401
Baten	-1.575	-2.071	-2.761	690
Mutatie reserves	5.334	6.121	5.569	552
Saldo	79.911	79.525	72.881	6.644

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
SD risico marge op de maatregelen	4.071	-	-	4.071	incidenteel
In de begroting 2019 zijn maatregelen bij het sociaal domein (SD) verwerkt. Gezien de tekorten van de afgelopen jaren was het zeer onzeker of het SD deze maatregelen kon realiseren. Daarom is er ook een risico marge in de begroting verwerkt. Gedurende het jaar is gebleken dat niet gerealiseerde maatregelen binnen de begroting van de sector SD opgelost konden worden. De risico marge kan volledig vrijvallen.					
Mutaties reserves / reserveringen 2019	-	-	561	561	incidenteel
Bij de vaststelling van de reserveringsvoorstellen 2019 wordt uitgegaan van de maximaal te reserveren bedragen. Omdat in het geval van 'afhandeling bezwaar- en beroepschriften Huishoudelijke Ondersteuning (HO)' (€ 471.000) en 'intensivering – doorstart procesmanagement' (€ 90.000) kosten zijn gemaakt, valt de werkelijke reservering lager uit. Dit leidt tot een positieve afwijking bij de mutatie reserve van € 561.000.					
Slim Verduurzamen gemeentelijke gebouwen	-184	-	-	-184	incidenteel
Tijdens de verbouwing van het stadhuis is bij archeologische onderzoek een oude stadsgracht ontdekt. Het gehele gebied is nu tot de onderzijde van de keldervloer afgegraven en archeologisch onderzocht. De daarbij afgegraven grond was verontreinigd en is gesaneerd. Onderzoek en afgraven resulteren in een tekort.					
Directieraadbudgetten	141	-	-	141	incidenteel
Betreft voornamelijk een voordeel op het werkbudget DR en Concern Control doordat inzet op een aantal activiteiten doorgeschoven is in de tijd. Deze budgetten kunnen conform spelregels niet worden gereserveerd.					
CIO-office (Chief Information Office)	105	-	-	105	incidenteel
Het voordeel van € 105.000 op de lasten wordt voornamelijk veroorzaakt door: • Een voordeel van € 31.000 op Basis voorzieningen omdat de kosten via andere budgetten gedekt zijn. • Een voordeel van € 49.000 op Research projecten omdat de kosten voor programmamanagement lager zijn door procedurele vertragingen, het herprioriteren van het programma Zaakgericht Werken en lagere inhuurkosten voor Programma-Architecten.					
Personeelskosten	859	403	-	1.262	incidenteel
Het voordeel personeelskosten bestaat voor het grootste deel uit een voordeel van € 951.000 op inhuur en € 150.000 op vast personeel. Het voordeel op inhuurkosten is ontstaan door het niet tijdelijk invullen van vacatures en vanwege het feit dat de benodigde inhuur activiteiten gedekt zijn via andere budgetten alsmede door lagere inhuurkosten. Het voordeel op vaste personeelskosten is ontstaan door vacatures gedurende het jaar en het later invullen van deze vacatures. De jaarlijkse beoordeling van de voorzieningen voor arbeidsgerelateerde kosten (WW-verplichtingen voormalige werknemers en frictiekosten route 2014), leidt per saldo tot een bijstorting van € 225.000 . Het voordeel op de personeelsbaten bestaat voor het grootste deel uit detacheringsopbredingen van € 262.000 en ontvangen uitkeringen van €108.000.					
Overige personele kosten	-265	256	-	-9	structureel
Voor dienstreizen neemt het OV gebruik en de lasten hiervan toe. De baten nemen eveneens toe de lasten doorberekend worden aan de sectoren. (€ 144.000). Daarnaast een voordeel op de baten doordat de eigen bijdrage van medewerkers aan mobiele telefoons toeneemt. (€ 112.000). Het terugdraaien van een bezuiniging op de kerstpakken is niet in de begroting verwerkt wat resulteert in een nadeel (€ 50.000). Daarnaast heeft er een nadelige correctie op het BTW-regime plaatsgevonden (€ 71.000)					
Doorontwikkeling sector (Facilitaire & Administratieve Ondersteuning)	348		-	348	incidenteel
Incidenteel budget ter doorontwikkeling van de sector is niet volledig ingezet. De inschatting vooraf was dat er extra externe capaciteit nodig was. Deze capaciteit is echter vooral intern ingevuld zodat er een onderuitnutting op dit budget ontstaat.					
Voorziening dubieuze debiteuren	280	-	-	280	incidenteel
De voorziening is (her)berekend en toereikend. Het overschot van €280.000 valt vrij in de jaarrekening.					
Bedrijfsrestaurant stadhuis	100	-137	-	-37	incidenteel
Het bedrijfsrestaurant is in 2019 gesloten geweest in verband met een verbouwing, daardoor zijn er geen kosten geweest en ook geen opbrengsten.					
Repro en portikosten	225	-	-	225	incidenteel
Voordeel porti kosten, er is minder post verstuurd door intensivering digitalisering. Op repro een voordeel doordat kosten eindafrekening voordeliger					

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
uitvallen dan ingeschat.					
ICT kosten	-278	98	-	-180	incidenteel
Voor Wijelandhoven zijn (extra) kosten ICT gemaakt die afgedekt door (extra) baten via verrekening (€ 98.000) Daarnaast mogen de kosten voor Saas-oplossingen niet worden geactiveerd. Dit is in 2019 herstelt zodat deze kosten tot een extra last in de exploitatie leiden.					
Overig	-1	70	-9	60	
SALDO	5.401	690	552	6.643	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investerings x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave	21.388	17.630	12.670	4.960
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	21.388	17.630	12.670	4.960

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Slim Verduurzamen Gemeentelijke Gebouwen (SVGG) toelichting planning kredieten

Voor de verbouwing/verduurzaming van het stadhuis laagbouw zijn de voorbereidende werkzaamheden voortvarend gestart om het gebouw op tijd gereed te hebben. De voorbereidende kosten hiervan zijn geboekt op het totale krediet SVGG dat is vastgesteld door de raad. Door deze werkzaamheden naar voren te trekken ontstond er een overschrijding in de jaarschijf 2018 (overschrijding t.o.v. planning +/- € 1,889 miljoen) en in 2019 een onderschrijding op de planning van + €1,889 miljoen.

Eind 2019 is een besluit genomen voor de verbouwing van de raadszaal. De werkzaamheden zijn voortvarend gestart. Conform planning zal een gedeelte van de werkzaamheden worden gerealiseerd in het eerste kwartaal van 2020, waardoor de uitgaven ook pas plaats vinden in 2020 (+ € 495.000). De verbouwing van het stadhuis ligt op schema. Begin 2020 wordt dit uitgevoerd (temporisering + € 648.000). Overige verschuivingen SVGG, getemporeerd + € 49.000. Het betreffen verschuivingen in de tijd, die geen effect hebben op het resultaat.

0.5 Treasury

Tot dit taakveld behoren de activiteiten van de gemeente met betrekking tot de treasury-functie. Zie hiervoor paragraaf 3d - Financiering.

Verbonden partijen

BNG Bank N.V., gevestigd te Den Haag

BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang.

Enexis Holding N.V.

Zorgt voor distribueren en transporteren van energie, en voor in stand houden, beheren, exploiteren en uitbreiden van de benodigde netwerken. Het netwerk is bij wet in overheidshanden.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	1.394	2.732	275	2.457
Baten	-3.712	-3.731	-3.782	51
Saldo	-2.318	-999	-3.507	2.508

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Renteresultaat Treasury	2.457	-80	-	2.377	incidenteel
Het voordelige renteresultaat is met name het gevolg van € 2,3 miljoen lagere netto externe rentelasten door minder investeringen. Er is geen nieuwe financiering aangetrokken. Herfinanciering van vervallende leningen was niet nodig. Op de baten is een voordeel van € 80.000. Dit wordt met name veroorzaakt door positieve rente op kasgeldleningen (€ 90.000) die niet is begroot. Daarnaast een beperkte negatieve afwijking (- € 10.000).					
Dividend	-	131	-	131	incidenteel
De dividenduitkering van BNG en Enexis was hoger dan begroot.					
SALDO	2.457	51	-	2.508	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

0.61 OZB woningen

Dit betreft de kosten voor de waardebepaling woningen in het kader van de Wet waardering onroerende zaken en de baten vanuit de heffing en inning van gemeentelijke onroerende-zaakbelasting woningen.

In 2019 hebben we ons vooral gericht op:

- Omschakelen naar waarderen op basis van gebruiksoppervlakte: vanuit een wettelijke verplichting is Eindhoven met alle gemeenten in Nederland verplicht om per 2021 woningen te waarderen op basis van gebruiksoppervlakte. Om deze reden moeten alle woningen worden herberekend naar gebruiksoppervlakte.

Van alle 42.000 appartementen in Eindhoven is de gebruiksoppervlakte bepaald, zodat we hiermee konden testen in 2019. De ondersteunende automatisering voor het berekenen van de grondgebonden woningen is aangeschaft.

Van de 70.000 woningen worden in 2020 volgens planning de gebruiksoppervlakte bepaald.

Vanaf 2021 kunnen we dan de herwaardering op basis van gebruiksoppervlakte gaan uitvoeren.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	990	1.000	1.006	-6
Baten	-34.046	-34.046	-34.210	164
Saldo	-33.056	-33.046	-33.205	159

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
OZB Woningen eigenaren	-	164	-	164	incidenteel
Betreft een voordeel i.v.m. minder verminderingen in bezwaar/beroep dan begroot.					
Apparaatskosten TV 0.61 OZB woningen	-6	-	-	-6	incidenteel
Betreft het resultaat op doorbelaste apparaatskosten (voornamelijk personele lasten, zie ook 4.3 baten en lasten).					
SALDO	-6	164	-	158	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

0.62 OZB niet-woningen

Dit betreft de waardebeoordeling van niet-woningen in het kader van de Wet waardering onroerende zaken (WOZ) en de heffing en inning van gemeentelijke onroerende zaakbelastingen niet-woningen.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	699	708	709	-1
Baten	-37.989	-37.989	-38.735	746
Saldo	-37.290	-37.281	-38.026	745

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
OZB eigenaren niet-woning	-	414	-	414	incidenteel
Betreft een voordeel i.v.m. minder verminderingen in bezwaar/beroep dan begroot.					
OZB gebruikers niet-woning	-	332	-	332	incidenteel
Voordeel i.v.m. minder leegstand en er minder is verminderd in bezwaar/beroep dan begroot.					
Apparaatskosten TV 0.62 OZB niet-woningen	-1	-	-	-1	incidenteel
Betreft het resultaat op doorbelaste apparaatskosten (voornamelijk personele lasten, zie ook 4.3 baten en lasten).					
SALDO	-1	746	-	745	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

0.63 Parkeerbelasting

In dit taakveld komen tot uitdrukking de inkomsten voor betaald parkeren, naheffing en invordering en opbrengsten van parkeerfaciliteiten en -boetes.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	418	424	425	-1
Baten	-14.823	-15.163	-16.381	1.218
Saldo	-14.405	-14.739	-15.956	1.217

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Opbrengsten parkeervergunningen	-	130	-	130	incidenteel
Het grootste deel van het voordeel kan verklaard worden door de restituties en de ontheffingen. Deze worden niet geraamd.					
Opbrengsten inkomsten betaald parkeren	-	1.064	-	1.064	incidenteel
De gerealiseerde parkeerinkomsten zijn hoger dan geraamd. De belangrijkste reden hiervoor is dat enkele parkeerterreinen in het centrum later komen te vervallen dan de verwachting was. Ingeschat was dat deze in 2019 zouden komen ter vervallen voor bouwprojecten. Hiervoor zijn de geraamde parkeeropbrengsten vanaf 2019 naar beneden bijgesteld. Het betreft de parkeerterreinen aan de stationsweg, het VVV-terrein, de Tramstraat, het Raiffeissenterrein en het Vogelzangterrein.					
Overig	-1	24	-	23	
SALDO	-1	1.218	-	1.217	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

0.64 Belastingen overig

Dit betreft de heffing en inning van de overige gemeentelijke belastingen waaronder hondenbelasting en precario.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim.	Begroting	Realisatie	Afwijking
	2019	2019	2019	2019
Lasten	1.298	1.223	1.293	-70
Baten	-2.527	-2.527	-3.151	624
Saldo	-1.229	-1.304	-1.858	554

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Dotatie voorziening dubieuze belastingdebiteuren	-93	-	-	-93	incidenteel
Betreft een nadeel op de dotatie in de voorziening dubieuze belastingdebiteuren. De dotatie is gebaseerd op de gemiddelde historische oninbaarheid t.o.v. de belastingopbrengst.					
Invordering belastingen	-	241	-	241	incidenteel
De gemiddelde vordering waarop de invorderingopbrengsten (voor aanmaningen en dwangbevelen) zijn gebaseerd zijn hoger. Verder zijn de wettelijke in rekening te brengen dwangbevelkosten in 2019 gestegen en is het aantal aanmaningen en dwangbevelen gestegen.					
Hondenbelasting	-	161	-	161	incidenteel
Betreft een voordeel a.g.v. een intensivering van de controle op de hondenbelasting, welke is ingezet in 2018.					
Precario	-	227	-	227	incidenteel
Betreft een voordeel op de vergoeding van het gebruik van de openbare ruimte. Het voordeel wordt met name veroorzaakt door een aantal grote bouwprojecten.					
Overig	23	-5	-	18	incidenteel
SALDO	-70	624	-	554	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Investeringsopgave	Begr. prim.	Begroting	Realisatie	Afwijking
	2019	2019	2019	2019
Investeringsopgave	947	32	0	32
Bijdrage derden	0	0	0	0
Saldo	947	32	0	32

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

0.7 Algemene en overige uitkering gemeentefonds

Tot dit taakveld behoren de algemene uitkering, integratie-uitkeringen – zoals de integratie-uitkering WMO en de integratie-uitkering sociaal domein – en decentralisatie-uitkeringen. De gemeentefondsmiddelen zijn vrij besteedbaar, dit is een algemeen dekkingsmiddel. Over de inzet van de algemene dekkingsmiddelen besluiten we bij de begrotingscyclus. Op basis van de mei-, september en decembercirculaire is de uitkering uit het gemeentefonds en de inzet hiervan binnen onze gemeente bijgesteld.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	110	110	110	0
Baten	-462.799	-513.856	-517.044	3.188
Mutatie reserves	-100	2.112	3.963	-1.851
Saldo	-462.789	-511.634	-512.971	1.337

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Uitkering gemeentefonds	-	3.188	-1.851	1.337	incidenteel
De uitkeringen uit het gemeentefonds vertonen een voordelige afwijking van € 1,3 miljoen. In deze afwijking is een nagekomen resultaat over het uitkeringsjaar 2017 van € 0,9 miljoen (nadelig) opgenomen. Voor 2017 is dit het gevolg van de definitieve vaststelling van statistieken. Voor het uitkeringsjaar 2019 zijn de gevolgen van de decembercirculaire uitsluitend in de realisatie opgenomen. Een begrotingswijziging is op zo'n laat tijdstip niet meer mogelijk. We hebben bij de decembercirculaire geld gekregen voor 9 incidentele onderwerpen, zoals de transitievisie warmte en energieloketten (samen € 1,8 miljoen voordelig). Dit geld is gestort in de reserve gemeentefonds, om besteding in 2020 mogelijk te maken (€ 1,8 miljoen nadelig). Ook voor het uitkeringsjaar 2019 zijn verdeelmaatstaven aangepast (€ 0,2 miljoen nadelig). De suppletieuitkering IUSD (integratie-uitkering sociaal domein) is tussentijds nagecalculeerd (€ 1,1 miljoen voordelig). De accressen zijn aangepast (€ 7,4 miljoen nadelig) en de ruimte onder het BCF-plafond (btw compensatiefonds) is toegevoegd aan de algemene uitkering (€ 2,2 miljoen nadelig). We hebben in 2019 compensatie gekregen voor loon- en prijsontwikkeling sociaal domein (€ 5,6 miljoen voordelig) en we hebben incidenteel extra middelen ontvangen voor jeugdhulp (€ 5,3 miljoen voordelig).					
SALDO	-	3.188	-1.851	1.337	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

0.8 Overige baten en lasten

In dit taakveld zijn de overige baten en lasten ondergebracht die niet tot een specifiek taakveld behoren, zoals het de verrekening tussen sectoren in het kader van de afdracht van BCF, de exploitatie van deelnemingen en de onvoorziene uitgaven (post onvoorzien).

Post onvoorzien

Jaarlijks wordt in de begroting een bedrag van € 227.000 opgenomen voor onvoorziene lasten, voor niet begrote uitgaven die onvoorzien, onvermijdbaar en onuitstelbaar (O-O-O) zijn. In 2019 is de post ingezet ter dekking van de kosten van een kwartiermaker en ondersteuner designmuseum-Futurelab (€ 60.000), tijdelijke kwartiermaker voor het realiseren van de (urban) sport projecten zoals beschreven in de Regio Deal (€ 82.000) en ter dekking van een gedeelte van de meerkosten jaarrekening 2018 die in 2019 tot uitdrukking zijn gekomen (€ 50.000). Daarmee resteert een bedrag van € 35.000 op de post onvoorzien dat vrijvalt in het rekeningresultaat 2019.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	-5.392	-4.385	-4.243	-142
Baten	-151	377	-1.531	1.908
Mutatie reserves	35	240	231	9
Saldo	-5.508	-3.768	-5.544	1.776

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Uitkeringen gemeentefonds	-	412	-	412	incidenteel
Dit was een stelpost voor de bijdrage uitvoeringskosten Sociale Verzekeringsbank. Deze stelpost is niet benut omdat deze bijdrage in de realisatie ten laste is genomen bij de algemene uitkering gemeentefonds. Hierdoor ontstaat op dit taakveld een voordeel van € 412.000					
Vrijval voorziening claims en juridische geschillen	-	770	-	770	incidenteel
Een gedeelte van de voorziening is niet meer benodigd voor het afdekken van een claim en is hiermee vrijgevallen.					
Afwikkeling btw/bcf suppletie voorgaande jaren		560		560	incidenteel
Betreft btw-suppletie over de afgelopen 5 jaren.					
Overig	-142	166	9	33	incidenteel
SALDO	-142	1.908	9	1.775	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

0.9 Vennootschapsbelasting (VPB)

Per 1 januari 2016 is onder druk van de Europese Unie de "Wet modernisering vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen" in werking getreden. Dit betekent dat lagere overheden vennootschapsbelastingplicht (VPB) moeten betalen over de fiscale winsten die met ondernemingsactiviteiten worden behaald. Op basis van de huidige wetgeving en interpretatie van deze regels is de te betalen vennootschapsbelasting over de periode 2016 tot en met 2019 berekend.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	0	0	803	-803
Saldo	0	0	803	-803

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Vennootschapsbelasting	-803	-	-	-803	incidenteel
Door de relatief nieuwe wetgeving en daarbij horende grote onduidelijkheden is de VPB (vennootschapsbelasting) pas eind 2019 vastgesteld over 2017 voor een bedrag van € 0,2 miljoen. O.b.v. een herziene fiscale positie eind 2019 wordt over de jaren 2016 tm 2019 nog een aanvullende VPB last van € 0,6 miljoen verwacht.					
Overig	-	-	-	-	
SALDO	-803	-	-	-803	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

0.10 Mutaties reserves

Taakveld 0.10 bevat de mutaties op de reserves (vermeerderingen en verminderingen). Alle reserves, en daarmee ook alle mutaties op taakveld 0.10 zijn gekoppeld aan de inhoudelijke taakvelden. Bij alle inhoudelijke taakvelden zijn de begroting, realisatie en afwijking op taakveld 0.10 toegelicht.

0.11 Resultaat rekening van baten en lasten

Onder dit taakveld is het verwacht en gerealiseerd rekeningresultaat van 2019 gepresenteerd.

Exploitatie x € 1.000	Begr. prim. 2019	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Lasten	0	1.647	51.836	-50.189
Baten	0	0	0	0
Saldo	0	1.647	51.836	-50.189

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting afwijking exploitatie (x € 1.000)	Lasten	Baten	Mutatie reserve	Afwijking	
Begroot saldo / rekeningresultaat 2019	-50.189	-	-	-50.189	incidenteel
Als begroot saldo is (afgerond) € 1,6 mln voordelig opgenomen (met name als gevolg van de, naar aanleiding van de actualisatie afschrijvingen, doorgevoerde begrotingswijziging). Het daadwerkelijke rekeningresultaat is € 51,8 mln voordelig, een afwijking van € 50,1 miljoen voordelig. Voor een nadere toelichting van het rekeningresultaat verwijzen wij naar de paragraaf financiële hoofdlijn waar het financieel resultaat 2019 nader wordt toegelicht en naar de afzonderlijke programma's waar per taakveld de afwijkingen toegelicht zijn.					
SALDO	-50.189	-	-	-50.189	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

3. Paragrafen

3a. Lokale heffingen

De lokale heffingen zijn een integraal onderdeel van het gemeentelijk beleid. Ze raken de burgers, bedrijven en instellingen heel direct in hun portemonnee. Binnen de lokale heffingen worden belastingen, bestemmingsbelasting en rechten/retributies onderscheiden. Een belasting betreft een heffing waar geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid tegenover staat. Deze belastingopbrengsten zijn vrij besteedbaar voor algemene uitgaven. Voorbeelden hiervan zijn de onroerende-zaakbelastingen (ozb), de parkeerbelasting en de hondenbelasting. Bestemmingsbelastingen zijn belastingen die dienen ter bestrijding van specifieke kosten. Voorbeelden zijn de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Deze belastingen/heffingen mogen op begrotingsbasis niet meer dan kostendekkend zijn. Voor rechten of retributies geldt dat hiervoor wel een individuele prestatie van de gemeente tegenover staat. Dit betreffen bijvoorbeeld de begraaftplaatsrechten en de leges. Ook voor deze heffingen geldt dat zijn niet meer dan kostendekkend mogen zijn. Hierbij houden we rekening met de maatschappelijke effecten van de tariefstelling. Door scherp naar de kosten en opbrengsten te kijken, hebben we bereikt dat de tarieven zoveel mogelijk kostendekkend zijn.

De paragraaf start met het overzicht in de begrote en gerealiseerde inkomsten per lokale heffing, vervolgens wordt een toelichting op de belastingen gegeven (woonlasten, kwijtschelding, toelichting op het beleid per heffing) en sluiten we af met een overzicht van de kostendekkendheid per tarief op realisatiebasis.

Inkomsten lokale heffingen

In onderstaand overzicht wordt van de diverse lokale belastingen/heffingen een opsomming gegeven van de begrote en gerealiseerde opbrengsten voor 2019. Afhankelijk van de afwijking wordt per belastingsoort een toelichting gegeven.

Belastingsoort (x € 1.000)	Herziene begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019	Toelichting
Onroerende-zaakbelastingen	72.035	72.945	910	Betreft een voordeel i.v.m. minder verminderingen in bezwaar/beroep dan begroot. Daarnaast is er minder leegstand dan begroot bij de OZB Niet-Woningen gebruikers.
Precariobelasting	1.039	1.266	227	Betreft een voordeel op de vergoeding van het gebruik van de openbare ruimte. Het voordeel wordt met name veroorzaakt door een aantal grote bouwprojecten.
Hondenbelasting	988	1.149	161	Betreft een voordeel a.g.v. een intensivering van de controle op de hondenbelasting, welke is ingezet in 2018.
Toeristenbelasting	2.673	3.433	760	Het aantal overnachtingen is hoger dan begroot onder meer door toenemende belangstelling voor Eindhoven door bezoekers (zowel zakelijk als toeristisch) van buiten de stad.
Standplaatsgeld autobussen	12	30	18	
Kanaalrechten	57	44	-13	
Parkeerbelastingen	15.163	16.381	1.218	De gerealiseerde parkeerinkomsten zijn hoger dan geraamd. De belangrijkste reden hiervoor is dat enkele parkeerterreinen in het centrum later komen te vervallen dan de verwachting was. Ingeschat was dat deze in 2019 zouden komen ter vervallen voor bouwprojecten. Hiervoor zijn de geraamde parkeeropbrengsten vanaf 2019 naar beneden bijgesteld. Het betreft de parkeerterreinen aan de Stationsweg, het VVV-terrein, de Tramstraat, het Raiffeissenterrein en het Vogelzangterrein. Daarnaast is in 2019 in veel straten betaald parkeren ingevoerd en is er sprake van een voordeel op de parkeervergunningen van € 130.000,-. Het grootste deel van het voordeel kan verklaard worden door de restituties en de ontheffingen. Deze worden niet geraamd.

Belastingsoort (x € 1.000)	Herziene begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019	Toelichting
Leges Burgerzaken	2.793	2.930	137	In 2019 zijn meer producten m.b.t. reisdocumenten, huwelijken en inlichtingen (zoals VOG, Basisregistratie Personen en Burgerlijke Stand) afgegeven dan begroot. Dit leidt tot hogere legesopbrengsten maar ook hogere afdrachten aan het Rijk,
Leges Naturalisaties	312	609	297	Er zijn meer naturalisatieverzoeken gehonoreerd dan begroot welke hebben geleid tot meer legesopbrengsten, de afdrachten naar het Rijk zijn derhalve ook hoger dan begroot.
Milieuzone	5	13	8	
Drank- en horecavergunningen	220	244	24	
Prostitutievergunningen	44	23	-21	
Collecte- en ventvergunningen	3	2	-1	
Standplaatsvergunningen	83	53	-30	Er zijn in 2019 minder aanvragen voor een tijdelijke standplaatsvergunning binnengekomen.
Kienmelding	0	0	0	
Bouwvergunningen & bouwtoezicht	6.618	8.563	1.945	Voor de grote bouwvergunningen (bouwsom > € 2.000.000,-) moet er naast een vast legesbedrag ook een variabel deel van 1,94% over de bouwsom worden afgedragen (max. € 500.000,-). Voor 2019 zijn het aantal verleende grote vergunningen conform verwachting (36 stuks). De gemiddelde bouwsom voor deze vergunningen ligt echter een stuk hoger dan vooraf ingeschat. Hierdoor zijn de variabele inkomsten voor deze vergunningen een stuk hoger dan verwacht (inschatting was € 78.540,- per vergunning, in werkelijkheid € 141.126,- per vergunning). Per saldo betekent dit in 2019 € 1.945.000,- meer inkomsten op de bouwleges.
Uitwegvergunningen (doorberekening aanlegkosten)	175	57	-118	Dit is de doorberekening van de aanlegkosten van uitwegen, lagere aanlegkosten betekent een lagere doorberekening.
Kapvergunningen	146	117	-29	
Leges evenementen	164	156	-8	
Taxi (TTO) leges	9	17	8	
Opbrengst gehandicaptenparkeren	115	110	-5	
Uitwegvergunningen (leges)	7	26	19	
Fietsdepot	0	1	1	
Leges gebruik openbare grond	224	205	-19	
Leges kabels en leidingen	409	381	-28	
Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten	21.431	21.375	-56	
Rioolrechten	17.764	17.926	162	Hogere opbrengst door meer gerealiseerde aansluitingen dan begroot. Ook is er een lichte stijging in m3-waterverbruik.
Leges Veiligheid	0	1	1	
Jachtrecht	0	6	6	
Begraafplaatsrechten	635	520	-115	In 2019 zijn veel 5-jaars contracten voor de grafrechten afgelopen en niet verlengd. Hierdoor zijn er minder inkomsten. Op dit moment is moeilijk in te schatten of sprake is van een structurele tendens
Marktgeden	633	422	-211	We zien echter dat relatief veel grafrechten die voor 5 jaar waren afgesloten en in 2019 afliepen, niet meer verlengd worden. Dit betekent dat er minder inkomsten binnen komen, dan we verwacht hadden. Of dit toeval is, of een structurele tendens is op dit moment moeilijk in te schatten.
BIZ-heffing	787	786	-1	
Totaal	144.544	149.791	5.247	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting op belastingen

Woonlasten

Woonlasten per categorie	Realisatie 2018 Eindhoven	Realisatie 2018 G40	Begroting 2019 Eindhoven	Begroting 2019 G40	Realisatie 2019 Eindhoven
Onroerende-zaakbelastingen	249	239	308	244	308
Afvalstoffenheffing	225	274	225	287	225
Rioolheffing	144	164	144	169	144
Totaal gemiddelde woonlasten per jaar	618	677	677	700	677

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Beleid en tariefstelling

Algemeen

Met de vaststelling van de Begroting 2019-2022 is ervan uitgegaan dat er bij de inkomsten geen andere dan autonome tariefsverhogingen zullen plaatsvinden. Als zodanig is bij de belastingen in het algemeen sprake van een trendmatige verhoging van 2% ten opzichte van het voorgaande jaar, met uitzondering van de woonlasten, de parkeerbelastingen en de toeristenbelasting. Anders dan voor de belastingen geldt voor bestemmingsbelastingen en rechten dat zoveel mogelijk kostendekkende tarieven worden gehanteerd. Hierbij houden we rekening met de maatschappelijke effecten van de tariefstelling.

Vergelijking woonlasten met overige gemeenten

Net als in 2018 betaalden Eindhovenaren in 2019, in vergelijking met 36 andere grote gemeenten, minder dan gemiddeld aan woonlasten (onroerende-zaakbelastingen, rioolheffing en reinigingsheffingen). Dit is te lezen in het rapport Kerngegevens belastingen grote gemeenten 2019 van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van Lagere overheden (COELO). Van de 37 deelnemende gemeenten zijn er zes met lagere gemiddelde woonlasten. In de deelnemende gemeenten wordt gemiddeld € 700,- betaald bij een meerpersoonshuishouden van een eigenaar-bewoner. Dit is in Eindhoven € 677,-.

Kwijtschelding

Kwijtschelding kan voor verschillende belastingen, heffingen en rechten verleend worden. De voorwaarden voor het verlenen van kwijtschelding van belastingen en heffingen zijn geregeld in de Invorderingswet 1990 (www.wetten.overheid.nl). Op gemeentelijk niveau is dit geregeld in de Kwijtscheldingsverordening en de Leidraad Invordering (www.eindhoven.nl/belastingen onder de titel 'Meer informatie'). In 2019 is € 1,149 miljoen kwijtgescholden.

Onroerende zaakbelasting

De onroerende-zaakbelasting maakt samen met de rioolheffing en de reinigingsheffingen onderdeel uit van de woonlasten. De stijging van de woonlasten is voor de duur van de bestuursperiode vastgelegd en de ontwikkelingen hebben geen aanleiding gegeven om af te wijken van het coalitieakkoord.

Voor de tarieven van de onroerende-zaakbelastingen is de herwaardering ingevolge de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) van belang. Deze WOZ-waarde wordt jaarlijks vastgesteld. Voor belastingjaar 2019 ging het daarbij om de waarde naar peildatum 1 januari 2018. De uitkomsten van de jaarlijkse herwaardering zijn mede bepalend voor de tarieven onroerende-zaakbelastingen voor 2019. De definitieve tarieven zijn in december 2018 door de raad vastgesteld.

Uiteindelijk zijn de opbrengsten hoger dan begroot, door minder verminderingen a.g.v. bezwaar/beroep en minder leegstand dan was ingeschat.

Precariobelasting

Ten opzichte van 2018 zijn de tarieven voor 2019 trendmatig verhoogd met 2%. Door de sterke groei van de bouwactiviteiten, in combinatie met een aantal grote bouwprojecten, zijn de opbrengsten hoger dan begroot.

Hondenbelasting

Ten opzichte van 2018 zijn de tarieven voor 2019 trendmatig verhoogd met 2%. Door een inhaalslag ten aanzien van de controle op de hondenbelasting zijn de opbrengsten hoger dan begroot.

Toeristenbelasting

Het aantal overnachtingen is hoger dan begroot onder meer door toenemende belangstelling voor Eindhoven door bezoekers (zowel zakelijk als toeristisch) van buiten de stad. De meeropbrengsten worden conform de besluitvorming (Raadsdossier 12R4988) gestort in de reserve city marketing, toerisme, recreatie en evenementen. De bovengrens van deze reserve bedraagt €2.000.000. In de reserve is aan meeropbrengsten gestort een bedrag van €751.000. Het restant van de meeropbrengsten ad €8.711 valt vrij ten gunste van het gemeentelijk resultaat wegens het bereiken van de bovengrens van de reserve citymarketing.

Leges

Algemeen uitgangspunt bij legesheffing is streven naar een zoveel mogelijk kostendekkend tarief met oog voor maatschappelijke effecten. In verband met de kostendekkendheid mogen de begrote opbrengsten van de leges, de begrote kosten van de daarmee samenhangende dienstverlening niet overstijgen. Bij de tariefstelling zijn de kosten van de samenhangende dienstverlening over de verschillende legestarieven verdeeld, de zogenaamde kruissubsidiëring, zodat er binnen de samenhangende dienstverlening geen sprake is van overschrijding van de opbrengstlimiet van 100%.

Afvalstofheffingen en reinigingsrechten

De gemeente mag onder de naam afvalstoffenheffing een belasting heffen ter bestrijding van de kosten die voor de gemeente verbonden zijn aan de uitvoering van de gemeentelijke afvaltaken. Het betreft een zogenaamde bestemmingsbelasting, waarmee alle kosten die de gemeente maakt voor de uitvoering van de afvaltaken worden verhaald op de gebruikers. De opbrengsten van de afvalstoffenheffing mogen de kosten niet overschrijden. Voor de opstelling van de tariefberekening zijn de kosten geactualiseerd op basis van de begrote investeringen, de vastgestelde begroting 2019 van Cure (inzamelkosten), de aanbestede contracten voor de verwerking van afvalstromen en op de gemeentelijk kostenposten. Na jarenlange periode van kostendalingen en verlaagde afvalstoffentarieven, zijn de kosten voor inzameling en verwerking opgelopen en wordt te verbranden afval progressief belast door het Rijk. Ook in 2019 zijn we geconfronteerd met verder toegenomen kosten (toegenomen inzamelkosten, afnemende opbrengsten van gescheiden restafvalstromen) ten opzichte van de begroting 2019. Om de toegenomen kostenstijging in 2019 te kunnen dekken is een begrotingswijziging doorgevoerd. Tot en met 2019 hebben we dit financieel op kunnen vangen door het inzetten van de afvalvoorziening. Voor 2020 zijn inmiddels hogere afvaltarieven voor huishoudelijk afval vastgesteld. Daarbij is aangegeven dat gelet op de huidige ontwikkelingen in de afvalmarkt, rekening moet worden gehouden met het feit dat de afvalkostenstijging noopt tot het verhogen van het de afvaltarieven in 2021 en volgende jaren.

Rioolrechten

Op basis van de actualisatie van het kostendekkingsplan van het Gemeentelijk Rioleringsplan 2019-2022 zijn voor 2019 de tarieven voor rioolrechten ongewijzigd gebleven en ook niet geïndexeerd. In de Gemeentewet (artikel 228a) is geregeld dat de gemeente onder de naam rioolheffing een belasting kan heffen ter bestrijding van de kosten die voor de gemeente verbonden zijn aan de uitvoering van de gemeentelijke watertaken. De rioolheffing is een zogenaamde bestemmingsbelasting, waarvan de opbrengsten bestemd zijn voor een bepaald doel. Met deze belasting kunnen alle kosten die de gemeente maakt voor de uitvoering van de gemeentelijke watertaken worden verhaald op de gebruikers. Dit geldt ook voor de kosten die collectief profijt opleveren, zoals het afkoppelen van verhard oppervlak, infiltratie regenwater en klimaatmaatregelen.

Begraafplaatsrechten

Algemeen uitgangspunt bij begraafplaatsrechten is streven naar een zoveel mogelijk kostendekkend tarief met oog voor maatschappelijke effecten.

Reclamebelasting/BIZ-heffing

Op verzoek van de binnenstadondernemers is sinds 2017 de Stichting BIZ Eindhoven Centrum actief. De BIZbijdrage is zowel bij de eigenaren als gebruikers van onroerende zaken in dit gebied (niet-woningen) opgelegd. De opbrengst van deze heffing wordt als subsidie naar de Stichting Bedrijven Investeringszone Eindhoven Centrum overgemaakt. De uitvoering verloopt conform afspraak.

Kostendekkendheid

Onderstaande tabellen geven een specificatie van de berekeningen kostendekkendheid van de leges. De termen 'titel 1, titel 2, titel 3 en titel 4' verwijzen naar de titels in het burgerlijk wetboek. De kostendekkendheid wordt per titel aangetoond waarbij rekening is gehouden met de toegestane kruissubsidiëring.

Rioolheffing	x € 1.000
0.8 BTW/BCF	1.607
7.2 Riolering	5.778
Reserves en voorzieningen	8.394
Personeelskosten	1.329
Overhead	779
Totaal kosten	17.887
Eigenarendeel	16.728
Gebruikersdeel	1.188
Totaal opbrengsten	17.916
Kostendekkingspercentage	100%

Afvalstoffenheffing	x € 1.000
0 Voorziening	-181
Overige Baten en lasten	-39
0.8 BTW/BCF	2.986
2.1 verkeer en vervoer	1.681
5.7 Openbaar groen	457
6.3 Inkomen (kijtschelding)	1.132
7.3 Afval	14.407
7.4 Milieubeheer	
Personeelskosten	625
Overhead	303
Totaal kosten	21.371
Eenpersoonshuishoudens	6.671
Tweepersoonshuishoudens	6.328
Driepersoonshuishoudens	2.765
Meerpersoonshuishoudens	4.878
Bedrijven	729
Totaal opbrengsten	21.371
Kostendekkingspercentage	100%

Begraafplaatsrechten	x € 1.000
7.5 Begraafplaatsen	694
Personeelskosten	70
Overhead	40
Totaal kosten	804
Begraafrecht	276
Grafrecht	244
Totaal opbrengsten	520
Kostendekkingspercentage	65%

Kanaalrechten	x € 1.000
2.4 Economische havens	224
Personeelskosten	25
Overhead	20
Totaal kosten	269
Kanaalrechten	86
Totaal opbrengsten	86
Kostendekkingspercentage	32%

Marktgeld	x € 1.000
3.3 Bedrijfsloket	103
Personeelskosten	458
Overhead	227
Totaal kosten	788
Marktgeden	436
Totaal opbrengsten	436
Kostendekkingspercentage	55%

Naheffingsaanslagen	x € 1.000
1.1 Informatieverwerking	405
Personeelskosten	2.171
Overhead en kapitaallasten	1.167
Totaal kosten	3.743
Opgelegde bonnen	2.875
Oninbare bonnen	
Totaal opbrengsten	2.875
Kostendekkingspercentage	100%

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

bedragen x € 1.000

Titel 1 Algemene dienstverlening	Taakveld (A)	Overhead (B)	Totale Kosten (A+B)	Totale opbrengsten	Kosten-dekking
hoofdstuk 1 Vervallen	-	-	-	-	-
hoofdstuk 2 Taxivergunning	12	8	20	17	85%
hoofdstuk 3 Verkeer en vervoer	175	39	214	123	57%
hoofdstuk 4 Gebruik openbare grond	230	158	388	205	53%
hoofdstuk 5 Bouwhinder	-	-	-	-	-
hoofdstuk 6 Kansspelen	17	13	30	11	37%
hoofdstuk 7 Leegstand	2	1	3	1	33%
hoofdstuk 8 Collectevergunning	6	5	11	2	18%
Kostendekking Titel 1	442	224	666	359	54%

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Titel 2 Fysieke leefomgeving / omgevingsvergunning	Taakveld (A)	Overhead (B)	Totale Kosten (A+B)	Totale opbrengsten	Kosten-dekking
hoofdstuk 1 Begripsomschrijvingen	-	-	-	-	-
hoofdstuk 2 Conceptaanvraag	297	212	509	61	12%
hoofdstuk 3 Omgevingsvergunning	3.666	2.402	6.068	8.581	141%
hoofdstuk 4 Vermindering en afwijking eerder ingediende aanvraag	-	-	-	-	-
hoofdstuk 5 Vermindering en teruggaaf	-	-	-	-28	-
hoofdstuk 6 Bestemmingswijzigingen / herzieningen	-	-	-	-	-
hoofdstuk 7 Sloopvergunning	12	9	21	8	38%
hoofdstuk 8 In deze titel niet benoemde beschikking en overige diensten	-	-	-	69	-
Kostendekking Titel 2	3.975	2.623	6.598	8.691	132%

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Titel 3 Europese dienstenrichtlijn	Taakveld (A)	Overhead (B)	Totale Kosten (A+B)	Totale opbrengsten	Kosten-dekking
hoofdstuk 1 Horeca	129	102	231	234	101%
hoofdstuk 2 Organiseren evenementen	253	201	454	154	34%
hoofdstuk 3 Prostitutiebedrijven	13	10	23	23	100%
hoofdstuk 4 Vermindering en teruggaaf	-	-	-	-	-
hoofdstuk 5 Huisvesting	-	-	-	-	-
hoofdstuk 6 Telecommunicatie, kabels en leidingen	226	142	368	381	104%
hoofdstuk 7 Standplaats	41	32	73	47	64%
hoofdstuk 8 Winkeltijdenwet	-	-	-	-	-
hoofdstuk 9 In deze titel niet benoemde beschikking	-	-	-	-	-
Kostendekking Titel 3	662	487	1.149	839	73%

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Titel 1 Algemene dienstverlening	Taakveld (A)	Overhead (B)	Totale Kosten (A+B)	Totale opbrengsten	Kosten-dekking
hoofdstuk 1 Algemene Verstrekingen	-	-	-	-	-
hoofdstuk 2 Huwelijken / partnerschap	110	38	148	239	161%
hoofdstuk 3 Reisdocumenten en (vervangende) Nederlandse identiteitskaart	942	267	1.209	1.143	95%
hoofdstuk 4 Rijbewijzen	831	437	1.268	1.054	83%
hoofdstuk 5 Verstrekingen uit de basisregistratie personen	519	111	630	245	39%
hoofdstuk 6 Verstrekingen uit het kiezersregister	-	-	-	-	-
hoofdstuk 7 Vervallen	-	-	-	-	-
hoofdstuk 8 Overige producten burgerzaken	228	83	311	249	80%
Kostendekking Titel 1	2.630	936	3.566	2.930	82%

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

3b. Weerstandvermogen en risicobeheersing

Een gezonde financiële positie van de gemeente vergt niet alleen om een sluitende begroting, maar vraagt ook om voldoende beschikbare weerstandscapaciteit in relatie tot de optredende risico's. Het weerstandvermogen bepaalt in hoeverre de gemeente in staat is de financiële gevolgen van optredende risico's op te vangen en legt een relatie tussen de risico's die de gemeente loopt (deze bepalen het *benodigd* weerstandvermogen) en de middelen die de gemeente vrij kan maken om de risico's op te vangen (*beschikbare* weerstandscapaciteit).

Beschikbare weerstandscapaciteit en norm

In onze nota reserves, voorzieningen en weerstandvermogen is vastgelegd dat de vrij beschikbare weerstandscapaciteit wordt gevormd door de algemene reserve (eigen kapitaal). Eind 2019 bedraagt de reserve eigen kapitaal € 100 miljoen. Van dit bedrag is € 18 miljoen in de kadernota 2020 al geclaimd als inzet in toekomstige jaren, zodat -na afronding- € 81 miljoen nog vrij inzetbaar is. Het rekeningresultaat over 2019 (+ € 51,8 miljoen) wordt toegevoegd aan de reserve eigen kapitaal. De voorgestelde resultaatbestemming (- € 4,2 miljoen) wordt hierop weer in mindering gebracht. Per saldo leidt dit eind 2019 tot een vrij beschikbare weerstandscapaciteit van € 130 miljoen.

Naast deze beschikbare weerstandscapaciteit is er potentiële weerstandscapaciteit bestaande uit stille reserves en onbenutte belastingcapaciteit. Deze nemen we, zoals vastgelegd in de nota, op voorhand niet mee als beschikbare capaciteit. Daartegenover staat dat ook niet alle risico's goed kwantificeerbaar zijn.

Voor de benodigde weerstandscapaciteit is geen wettelijke norm. De raad heeft voor de weerstandscapaciteit de minimum norm bepaald op 10% van het begrotingstotaal. De norm van 10% van het begrotingstotaal beweegt jaarlijks mee met de omvang van de begroting en daarmee met mogelijke extra risico's uit een hogere exploitatie. Eind 2019 voldoen we, met name door het positieve rekeningresultaat, over 2019 aan de vastgestelde norm. In het volgende gedeelte van deze paragraaf bepalen of het beschikbare weerstandscapaciteit ook voldoende is om de risico's die we onderkennen op te vangen.

Overzicht weerstandvermogen (x € 1 miljoen)	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand 1 januari	69	81	130	138	142	145
Mutaties gedurende het jaar	-13	1	8	4	3	
Rek. resultaat 2018	71					
Bestemming rek. resultaat 2018	-28					
Rek. resultaat 2019		52				
Voorgestelde resultaatbestemming 2019		-4				
Geclaimde inzet toekomstige jaren (KN 2020)	-18					
Stand 31 december	81	130	138	142	145	145
<i>Norm</i>	89	89	93	93	93	93
<i>verschil</i>	-8	41	45	49	52	52

€ 69 miljoen-€ 13 miljoen +€ 71 miljoen komt overeen met de in jaarstukken 2018 gemelde € 127 miljoen. Op basis van de toegekende claims bij de kadernota 2020 en de bestemming van het rekeningresultaat is het beeld over eind 2018 geactualiseerd.

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Risico's en benodigd weerstandvermogen

Onze gemeente kent een grote diversiteit aan beleidsterreinen zoals de decentralisaties in het sociaal domein, vastgoed, grondexploitatie, sport en veiligheid. Op al deze gebieden lopen we verschillende soorten risico's: financieel, juridisch, veiligheid, bestuurlijk, imago, maatschappelijk en integriteit. Daarom is het belangrijk dat we vooraf nadenken over de mogelijke gevolgen van beleid en dat we afwegen welke risico's we kunnen en willen nemen en welke maatregelen we nemen om de risico's te monitoren en te beheersen. Risicobeheersing is geen doel op zich maar draagt bij aan het bereiken van onze doelstellingen. Onderstaande figuur maakt duidelijk voor welk gedeelte van de risico's we weerstandvermogen aanhouden:

bruto risico	beheers- maatregelen			
	netto risico	kwantificeerbaar	voorziening/ bestemmingsreserve	
		niet goed kwantificeerbaar	van materiële omvang van geringe betekenis	weerstandsvormogen

Het weerstandsvormogen is dus de belangrijkste buffer voor specifieke en algemene risico's waarvoor geen specifieke voorzieningen zijn getroffen en die materieel van omvang zijn.

Algemene risico's zijn risico's die behoren tot de normale bedrijfsvoering maar wel van grote invloed kunnen zijn. Het gaat dan bijvoorbeeld om geraamde budgetten die ontoereikend zijn voor de onderliggende taken of wijzigingen en onzekerheden in het rijksbeleid. Het weerstandsvormogen is bedoeld om dit zo nodig te overbruggen om vervolgens de problematiek structureel op te lossen. Omdat de beschikbare weerstandscapaciteit niet binnen een jaar substantieel te verhogen is, is het belangrijk ook voor deze risico's ruimte te houden in het weerstandsvormogen.

Zowel bij jaarrekening als begroting wordt de relatie gelegd tussen de risico's (benodigd weerstandsvormogen) en het beschikbare weerstandsvormogen (ook wel weerstandscapaciteit genoemd).

De op dit moment te kwantificeren risico's tellen op tot een bedrag van maximaal € 46,8 miljoen. Als we dit bedrag afzetten tegen de beschikbare weerstandscapaciteit van € 130 miljoen zijn we ruimschoots in staat om 100% van de gekwantificeerde risico's op te vangen en is er ook nog ruimte om (een gedeelte) van de niet gekwantificeerde risico's op te vangen. Onderstaand een verkorte samenvatting van de risico's.

Onderwerp (bedragen x € 1 miljoen)	Programma	Bedrag min	Bedrag max
Algemene risico's		-	15,0
Uitbraak Covid-19 (corona)	0	PM	PM
Herijking gemeentefonds "klassiek gedeelte"	0	PM	PM
Ontwikkeling Rijksbeleid Sociaal Domein			
- Herverdeling budgetten SD gemeentefonds			
- Budgetuitname Wet Langdurige Zorg	6	-	10,0
- Doordecentralisatie beschermd wonen			
- Macro-budget Buig			
Ontwikkeling open einde regeling SD (bestendigen maatregelenpakket)	6	-	5,0
Specifieke Risico's		23,9	31,8
Afhandeling bezwaar- en beroepschriften	0	0,5	0,5
Asbestsaneerder TR Ketelhuis Eindhoven	0	-	2,5
Claim Lidl planschade (bestuursrechtelijk)	0	0,1	0,2
Ontbinding gemeentelijk kleding contract	0	0,1	0,1
Vennootschapsbelasting	0	-	1,0
OZB	0	0,4	0,4
BTW risico bij realisatie fietsflat Neckerspoel	2	0,8	0,8
Parkeerterrein 't Eindje	2	-	0,5
Staat bruggen/viaducten	2	2,5	2,5
Beroep Bibliotheek Eindhoven tegen subsidiebesluit SCE	5	0,8	0,8
Kandinsky	5	PM	PM
Stichting Ruimte	5	-	0,3
Sportbesluit BTW / Specifieke uitkering Sport	5	0,5	0,5
Schade als gevolg van extreem weer	5	-	2,0
Afval: leveringscontract Attero	7	-	1,5
Omgevingsdienst Zuid-Oost Brabant (ODZOB)	7	0,2	0,2
Renescience	7	1,7	1,7
Programma Aanpak Stikstof	7	PM	PM
Grondbedrijf – weerstandscapaciteit	8	16,3	16,3
Totaal Risico's		23,9	46,8

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

In bijlage 2 zijn de specifieke risico's per programma toegelicht. Onderstaand gaan we dieper in op de algemene risico's.

Algemene risico's

Uitbraak COVID -19 (corona-virus)

De uitbraak eind februari 2020 van het corona-virus treft de wereld, treft Nederland en treft ook Eindhoven.

De rijksoverheid heeft in korte tijd vele noodzakelijke maatregelen getroffen om het coronavirus in te dammen en de gevolgen van de crisis voor de samenleving zoveel mogelijk te beperken.

Verschillende groepen in de stad worden onevenredig hard door de coronacrisis getroffen, zoals ondernemers en werknemers (waaronder mensen met een flexibel arbeidscontract), verenigingen, initiatiefnemers uit de culturele sector, zorgaanbieders en gesubsidieerde instellingen in het sociaal domein. De noodzakelijke maatregelen van de overheid brachten deze groepen meteen in de financiële problemen. We hebben in maart 2020 in lijn met landelijke maatregelen ook lokale maatregelen getroffen om acute hulp te bieden. We verwachten op een aantal maatregelen compensatie van het Rijk. Hoe groot de financiële impact als gevolg van de uitbraak van het coronavirus exact zal zijn en welke compensatie het Rijk hiervoor biedt, is nu onmogelijk te bepalen, maar dat er effecten zullen optreden voor onze begroting 2020 (e.v.) is evident. Het is dan ook van belang hiervoor voldoende ruimte binnen het weerstandsvermogen beschikbaar te houden.

Effect van onze maatregelen

We stellen voor ondernemers de belastingbetaling voor gemeentelijke belastingen 2020 uit en verlagen de belastingrente bij uitgestelde betaling. We sturen geen voorlopige aanslag voor de toeristenbelasting 2020 en de definitieve aanslag 2019 versturen we later. Als verhuurder sturen we geen incasso's en aanmaningen. We blijven de zorginstellingen doorbetalen en zijn coulant op de termijnen bij de afwikkeling van de subsidies van de (cultuur)instellingen. Voor de uitvoering van de regeling voor ondernemers is het ondernemersloket ingericht.

Deze maatregelen geven met name bij cultuurinstellingen, zorginstellingen, sportverenigingen, ZZP'ers, subsidiepartijen en ondernemers een liquiditeitsimpuls zodat hun continuïteit zoveel als mogelijk gewaarborgd kan blijven. Dit is van belang om de noodzakelijke zorginfrastructuur in stand te houden en de economische schade te beperken.

Deze liquiditeitsmaatregelen kunnen een negatieve invloed hebben op onze liquiditeitspositie. Mogelijk moeten we extra kasgeldleningen en/of langlopende leningen aantrekken omdat de inkomsten achterblijven en de uitgaven toenemen. Hiervoor is vooralsnog ruim voldoende liquiditeit in de kapitaalmarkt aanwezig. Het aantrekken van leningen leidt tot extra rentelasten voor de gemeente, die mogelijk op langere termijn (2022 e.v.) niet volledig binnen de begroting passen. We bewaken daarom onze liquiditeitspositie goed, ten tijde van het opmaken van deze jaarstukken (april 2020) zien we een beperkt negatief effect op onze liquiditeitspositie.

Het risico op oninbaarheid van verschillende vorderingen neemt ook toe door de getroffen maatregelen. Omdat we geen incasso's en aanmaningen sturen, kunnen we bij een eventueel faillissement van een partij op achterstand komen bij andere schuldeisers. Tevens kunnen huidige vorderingen misschien niet meer volledig worden geïnd (meer dan nu is ingeschat in de voorzieningen voor dubieuze debiteuren).

Overige effecten

Naast het directe financieel effect dat volgt uit door ons getroffen maatregelen, treden ook andere financiële risico's op voor de korte en langere termijn, zoals:

- Inroepen van borg- en garantstellingen als gevolg van faillissement.
- De gemeente heeft eind 2019 een borgstelling voor leningen van €12,7 miljoen. Dit betreft leningen aan cultuurinstellingen, sportverenigingen, welzijns- en gezondheidszorg organisaties. Instellingen die nu hard getroffen worden door de crisis. Voor de leningen aan de sportverenigingen (€ 1,2 miljoen) staat de gemeente samen met stichting waarborgfonds sport garant.
- Niet of later terug ontvangen van kapitaalverstrekkingen/leningen aan deelnemingen en derden en opschorten van dividenduitkeringen.

- De gemeente heeft eind 2019 in totaal € 32,7 miljoen aan kapitaalverstrekkingen/leningen uitstaan. Voor een bedrag van € 18,9 miljoen betreft dit deelnemingen in of leningen aan deelnemingen. Daar zijn we zelf dus gedeeltelijk aandeelhouder met zeggenschap.
- Mogelijke waardedaling van ons vastgoed waardoor extra waardeverlies optreedt (boekwaarde hoger dan de duurzame marktwaarde) tussentijds en/of bij verkoop.
- Effect op de bouw- en woningmarkt; De afzet van onze grondposities en geraamde opbrengsten grond blijven mogelijk achter op de raming in het huidige MPG 2020. Mogelijk nemen de op dit moment getroffen verliesvoorzieningen toe als een groot nadelig effect optreedt en neemt het verwachte noodzakelijke weerstandsvermogen, specifiek voor het grondbedrijf, toe.
- Achterblijvende inkomsten op parkeren, leges/vergunningen en toeristenbelasting omdat het openbare leven tijdelijk tot stilstand is gekomen.
- Toename van de kosten op de regelingen binnen het sociaal domein op het gebied van bijstand, armoede en zorg.

Voor de afdekking van het risico met betrekking tot de verstrekte leningen en garanties is een reserve gevormd (saldo per 31-12-2019 € 4,095 miljoen), daarnaast is een bedrag van € 7,1 miljoen gewaarborgd door waarborgfonds sociale woningbouw. Of dit voldoende is om het mogelijke risico op te vangen kan nu nog niet worden ingeschat.

Beheersing

We hebben de nodige interne maatregelen genomen. Waar mogelijk werken onze medewerkers thuis en we hebben versneld digitale toepassingen uitgerold om het thuiswerken zoveel mogelijk te faciliteren. Om de organisatie en noodzakelijke besluitvorming in deze crisis te begeleiden is een CMT (crisis management team) opgericht. We monitoren onze risico's en die van onze partners voortdurend. We zorgen ervoor dat onze noodzakelijke (digitale)besluitvorming doorgang vindt. Onze continuïteit is gewaarborgd en we brengen de korte en lange termijneffecten in beeld zodat die meegenomen kunnen worden in de financiële beheersing via het planning & control instrumentarium.

Ontwikkeling van het gemeentefonds

Gemeenten en provincies ontvangen jaarlijks geld van het Rijk. Een groot deel daarvan krijgen gemeenten via het gemeentefonds. De jaarlijkse bijdrage aan gemeenten via dit fonds bedraagt zo'n € 30 miljard in totaal. Gemeenten en provincies ontvangen dit geld om hun taken uit te voeren. Door deze uitwisseling ontstaat een financiële verhouding tussen hen en de Rijksoverheid. Sinds de laatste herziening van de Financiële-verhoudingswet in 1997 is er veel veranderd. Zo pakken gemeenten meer taken op in het sociaal domein en werken overheden steeds meer samen. Een herziening van de wet en daarmee ook een herziening van het gemeentefonds is daarom eerder door het Rijk aangekondigd. Het rijk is in maart 2019 in samenwerking met de VNG een herijkingsonderzoek gestart dat bestaat uit twee onderdelen: de clusters die middelen voor het sociaal domein verdelen en de overige clusters ('klassiek gedeelte' gemeentefonds). Medio april 2020 worden de resultaten verwacht. Eind februari 2020 heeft de Minister hierop vooruitlopend aangekondigd dat hij een vervolgonderzoek nodig acht en de nieuwe verdeling wordt uitgesteld tot 1 januari 2022. De financiële impact van de herverdeling is nog onbekend.

Herverdeling sociaal domein

Via de verdeelmodellen is voor het sociaal domein in het gemeentefonds landelijk zo'n € 16 miljard beschikbaar. De herijking richt zich op een herverdeling, niet op de omvang van de middelen. Het effect van de herverdeling op basis van de nieuwe maatstaven is nog onbekend. De herijking kijkt niet alleen naar de nieuwe taken die gemeenten in 2015 hebben gekregen, maar ook naar de taken die gemeenten daarvoor al uitvoerden op het sociaal domein. Binnen het sociaal domein blijven de middelen voor beschermd wonen voorlopig apart inzichtelijk. Het Rijk en VNG hebben besloten in tien jaar tijd tot een objectief verdeelmodel en algehele doordecentralisatie van beschermd wonen te komen. Dat betekent dat gemeenten in die periode geleidelijk overstappen van de huidige historische verdeling over centrumgemeenten naar een volledig objectieve verdeling over alle gemeente.

Open einde regelingen sociaal domein

WMO en jeugdwet zijn wetten met een open einde. Dat betekent dat de financiële effecten van de vraag-ontwikkeling onzeker zijn. Daarnaast is de uitvoering complex en wijzigingen in het rijksbeleid kunnen direct gevolgen hebben voor de gemeentelijke financiën (denk bijvoorbeeld aan de invoering van het abonnementstarief). In 2019 hebben we stevige maatregelen ingevoerd om de kosten te beheersen en we zien dat dit resultaat oplevert. We hebben budgetplafonds ingevoerd, we hebben met aanbieders nieuwe tarieven afgesproken en we hebben het Servicebureau ingericht om beter in control te komen. Maar we zijn er nog niet. Met name op het gebied van jeugd ontkomt ook Eindhoven niet aan de landelijke trend van een groeiende zorgvraag. Bij de WMO en beschermd wonen daarentegen lijkt de vraag-ontwikkeling onder controle en werpen onze beheersmaatregelen hun vruchten af. We blijven de vraag en het financiële effect continue monitoren.

Ontwikkeling macro budget BUIG

Gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor het beleid rondom de uitkeringen en de loonkostensubsidie, en voor de uitvoering ervan. De financieringssystematiek sluit hierbij aan. De budgetten worden vooraf door het Rijk verdeeld over de gemeenten (Macro-budget BUIG). Dat budget is ongeoormerkt: een gemeente mag een overschot vrij besteden, maar moet een tekort in beginsel ook zelf opvangen. Het macro-budget voor BUIG wordt op twee momenten in het jaar bijgesteld. Rond 1 oktober wordt het voorlopig budget voor komende jaar bekend gemaakt en wordt het definitief budget bekend gemaakt voor het lopend jaar. Rond 1 mei wordt voor het lopend jaar het budget tussentijds bijgesteld. De effecten voor de gemeenten van deze bijstellingen kunnen aanzienlijk zijn. Zo is op 1 oktober 2019 het voorlopig budget 2020 bekend gemaakt, een negatieve bijstelling van € 4 miljoen.

Leningen & garantstellingen

Behoudens de effecten die op kunnen treden vanuit de corona-crisis zien we geen algemeen risico op de leningen en garantstellingen omdat we hiervoor een aparte reserve hebben gevormd die dit risico afdekt.

Kengetallen

De BBV- kengetallen zijn voorgeschreven, maar niet genormeerd. Ze geven nadere informatie over de financiële positie van de gemeente. Omdat de landelijke cijfers voor 2019 niet beschikbaar zijn vergelijken we onze kengetallen via de website waarstaatjegemeente.nl met het landelijk gemiddelde dat bekend is over 2018.

	NL 2018	Realisatie 2018 Eindhoven	Begroting 2019 Eindhoven	Realisatie 2019 Eindhoven
netto schuldquote	57,9%	50,9%	71,8%	49,2%
netto schuldquote gecorrigeerd voor doorleningen	47,9%	47,7%	67,0%	46,5%
solvabiliteitsratio	34,2%	27,6%	16,7%	33,8%
grondexploitatie	10,4%	7,9%	6,9%	8,1%
structurele exploitatieruimte	-0,3%	1,9%	1,2%	6,8%
belastingcapaciteit	100,0%	91,3%	100,0%	96,7%

De *netto schuldquote* weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote blijft nagenoeg gelijk en blijft in lijn met het landelijk gemiddelde. De *gecorrigeerde netto schuldquote* geeft aan hoeveel van de vermogensbehoefte van de gemeente (dus exclusief doorlening aan derden) extern gefinancierd is. Omdat Eindhoven relatief weinig doorleent liggen we hier net boven het landelijk gemiddelde maar wel ruimschoots binnen acceptabele grenzen. De *solvabiliteit* geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar verplichtingen te blijven voldoen. De stijgende lijn van voorgaand jaar hebben we vast kunnen houden waardoor we steeds meer in lijn komen met het landelijk gemiddelde. Het kengetal *grondexploitatie* geeft aan hoe hoog de waarde van de grond is ten opzichte van de totale geraamde baten. Deze is nagenoeg ongewijzigd. Bij de *structurele exploitatieruimte* betekent een positief percentage dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. De *belastingcapaciteit* reflecteert de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing, reinigingsheffing). Minder dan 100% geeft aan dat de woonlasten onder het landelijk gemiddelde liggen. In 2018 zagen we een voorzichtig herstel van de financiële positie. De getroffen maatregelen in 2019 (zoals begroting basis op orde, maatregelenpakket sociaal domein) leiden ertoe dat het herstel van de financiële positie in 2019 is doorgezet. Over het algemeen ligt onze financiële positie nu veelal in lijn met het landelijke gemiddelde en geeft in zijn geheel een positiever beeld.

3c. Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

De gemeente heeft de verantwoordelijkheid voor het beheer van de openbare ruimte, de gemeentelijke gebouwen en gemeentelijke sportcomplexen.

We maken onderscheid in de volgende kapitaalgoederen:

- wegen, openbare verlichting, kunstwerken (taakveld 2.1);
- groen (taakveld 5.7);
- water inclusief riolering (taakveld 7.2).
- gemeentelijke gebouwen en sportcomplexen

Beleidskaders

Het onderhoud van de kapitaalgoederen houdt of brengt het kapitaalgoed in een goede staat. Het onderhoud is onderverdeeld in:

- Klein onderhoud
 - cyclisch jaarlijks onderhoud: dagelijks of cosmetisch onderhoud, zoals papier prikken, onkruidbestrijding, straatvegen en snoeien;
 - curatief onderhoud; naar aanleiding van meldingen. De drie O's: onvoorzien, onvermijdbaar, onuitstelbaar, zijn hier van toepassing. Noodzakelijk voor permanente gebruikskwaliteit en veiligheid ;
- groot onderhoud zoals opnieuw bestraten, asfaltrenovaties en renovaties beplantingen, bomen en schilderwerk

Voor wegen, openbare verlichting, kunstwerken, groen en water is de in 2006 vastgestelde Visie Openbare Ruimte het leidend kwaliteitskader. Hierin is de ambitie opgenomen om de basis kwaliteit in de openbare ruimte op het gebied van onderhoud voor alle wijken te behalen. Samen met het handboek Openbare Ruimte (2017), het Basisboek Openbare Ruimte (2013) en de Kwaliteitscatalogus Onderhoud Openbare Ruimte zorgt dit voor een bestuurlijk vastgesteld ambitieniveau voor het onderhoud van de stad.

Voor gemeentelijke gebouwen en sportcomplexen wordt dit kader gevormd door de spelregels vastgoedbeleid.

Onderstaand een toelichting op de sturing en verwerking van de onderhoudskosten van gemeentelijke gebouwen, sportcomplexen en wegen omdat hier sprake is van een tijdelijke situatie waarbij bekostiging uit reserves plaatsvindt. Vervolgens gaan we per kapitaalgoed nader in op de realisatie 2019.

Sturing op en verwerking van de onderhoudskosten gemeentelijke gebouwen, sportcomplexen en wegen

gemeentelijke gebouwen en sportcomplexen

Klein onderhoud (dagelijkse reparaties) wordt uit reguliere exploitatiebudgetten betaald. Groot onderhoud is in de regel gepland onderhoud dat nodig is na een langere periode van gebruik (slijtage). Bij de jaarrekening 2018 zijn alle beschikbare onderhoudsvoorzieningen bedoeld voor de bekostiging van het groot onderhoud van het gemeentelijk vastgoed, cultuurtotaal en sportvoorzieningen opgeheven. De bijbehorende middelen zijn via resultaatbestemming in een aantal reserves ten behoeve van (groot) onderhoud gestort. In de exploitatie is een gemiddeld exploitatiebudget voor groot onderhoud opgenomen. De kosten voor groot onderhoud, die niet kunnen worden geactiveerd, worden hieruit gedekt. Omdat de feitelijke uitvoeringskosten per jaar fluctueren wordt de afwijking tussen de werkelijke kosten en het beschikbare budget jaarlijks verrekend (geëgaliseerd) met onderhoudsreserves, die bij de jaarrekening zijn ingesteld. Om de bekostiging van onderhoudslasten uit reserves als structurele dekking te mogen blijven aanmerken is deze situatie slechts tijdelijk toegestaan. In overleg met onze toezichthouder maken we afspraken over deze tijdelijkheid.

Om de onderhoudsreserves weer om te kunnen zetten naar onderhoudsvoorzieningen dienen er actuele beheerplannen te zijn. De raad dient de plannen te hebben vastgesteld. Over het algemeen geldt dat de raad het

onderhoudsniveau wel heeft vastgesteld, maar de actuele beheerplannen niet. De komende jaren worden fasegewijs alle panden geïnspecteerd en de beheerplannen per type vastgoed geactualiseerd. Tevens worden de sportmaterialen technisch gekeurd. Per onderdeel kunnen vervolgens de beheerplannen door uw raad worden vastgesteld en de betreffende reserve naar een voorziening worden omgezet. De verwachting is dat het gehele proces vier tot vijf jaar duurt.

wegen

Voorafgaand aan de onderhoudsvoorzieningen voor vastgoed, sport en Van Abbe zijn bij de jaarrekening 2015 de onderhoudsvoorzieningen voor wegen al omgezet naar een reserve vanwege gelijke problematiek. Het huidige wegenbeheerplan Eindhoven 2017 – 2020, waarin het benodigde wegonderhoud, kwaliteitsniveau en de bijbehorende middelen beschreven zijn, is vastgesteld door uw raad in mei 2016. Op dit moment is er dus nog sprake van een actueel beheerplan, maar daarin is de splitsing tussen investeringen en groot onderhoud nog niet in opgenomen, aangezien dit plan is opgesteld voor de stelselwijziging BBV (verplichting om investeringen maatschappelijk nut te activeren). In 2020 wordt een geactualiseerd wegenbeheerplan aan de Raad voorgelegd. Hierin wordt een nieuwe/geactualiseerde inschatting gemaakt van de middelen die de komende jaren nodig zijn, zowel structureel ter dekking van de kapitaallasten voor investeringen als incidenteel voor groot onderhoud. Tevens wordt dan bezien of dit wegenbeheerplan voldoet aan de eisen om (een deel) van de reserve om te zetten naar een voorziening groot onderhoud wegen.

Wegen

Kerncijfers en overige gegeven

Elementenverharding	8.780.000 m2
Asfaltverharding	4.070.000 m2
Halfverharding	360.000 m2
Aantal lichtpunten	54.307 stuks

Kosten onderhoud

Begrote kosten onderhoud	€ 11,1 miljoen
Werkelijke kosten onderhoud	€ 7,6 miljoen

Werkelijke kosten onderhoud in 2019 ten opzichte van begrote kosten

Voor onderhoud van kapitaalgoederen (groot onderhoud aan wegen, terreinen, verlichting, civieltechnische kunstwerken) is in de begroting 2019 een bedrag van € 11,1 miljoen opgenomen. Een bedrag van € 7,6 miljoen euro is uitgegeven aan de uitvoering van onderhoud aan deze kapitaalgoederen.

Verklaring afwijking werkelijke kosten ten opzichte van begrote kosten

De vervanging van wegen mag niet meer eenmalig vanuit de reserve of jaarlijkse exploitatiebudgetten gedekt worden. Door de aangepaste wetgeving vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording worden de kosten geactiveerd. Dit resulteert in een overschot op het budget dat beschikbaar is, omdat niet de hele investering in een keer afgeschreven wordt. De beschikbare middelen in de begroting zijn in stand gehouden en beschikbaar gesteld ter dekking van de kapitaallasten en lasten onderhoud. Op basis van het te actualiseren wegenbeheerplan wordt in 2020 bepaald welk budget nodig is om te komen tot het vastgestelde (minimale) kwaliteitsniveau. De stelselwijziging resulteert in 2019 (door gefaseerde groei) tot een incidenteel voordeel op het budget. Dit verschil is ook opgenomen in taakveld 2.1.

Nadere toelichting over het uitgevoerde onderhoud in 2019 in relatie tot het geplande onderhoud 2019

Voor de kapitaalgoederen is het cyclisch onderhoud en het technisch meerjaarlijkse onderhoud relevant. In 2019 is onder andere groot onderhoud gepleegd aan de Pisanostraat, Rooseveltlaan en Dirk Boutslaan en is in een groot aantal gebieden (10) de trottoirs die niet aan het kwaliteitsniveau voldeden, aangepakt. Naast de middelen voor het feitelijk onderhoud van de kapitaalgoederen zijn er ook curatieve middelen ten behoeve van de kapitaalgoederen. Deze middelen zijn ingezet om de veiligheid van de openbare ruimte te garanderen oftewel om

gevaarlijke situaties of afsluiting van wegen te voorkomen (gebaseerd op onvoorzien, onvermijdbaar en onuitstelbaar). Inzet van deze middelen geeft een signaal over hoe het staat met het onderhoud van de stad. In 2019 is er geen noodzaak geweest om extra curatief in te grijpen. Er zijn geen overschrijdingen op de curatieve middelen in 2019.

Onderhoudsachterstanden

In mei 2016 heeft de gemeenteraad een nieuw kwaliteitsniveau voor het onderhoud van wegen vastgesteld: kwaliteitsniveau C, waarbij kwaliteitsniveau D wordt geaccepteerd mits dit niet leidt tot kapitaalvernietiging en onveilige situaties (dit behelst maximaal 9,6% van het totale areaal). In de begroting 2017 zijn de middelen opgenomen, zodat dit kwaliteitsniveau binnen een periode van 4 jaar wordt behaald. Weginspecties worden 1x per 2 jaar gehouden, zo ook in 2019. In 2019 voldeed 88,9% van de wegen aan de norm. Er is nog sprake van een kleine afwijking t.o.v. het gestelde kwaliteitsniveau. Dit komt doordat de extra middelen n.a.v. het dossier onderhoud wegen (2016) pas in 2017 in de begroting opgenomen konden worden, waardoor er pas vanaf 2017 extra projecten in voorbereiding konden worden genomen. In principe lopen we hierdoor een jaar achter. Rekening houdend met de reeds in voorbereiding en gedekt zijnde projecten, zouden we in 2019 op 10,5% uitkomen. De achterstand is inmiddels ingelopen van 13,6% naar 11,1%. Dit is een flinke positieve afname van 2,5%.

Uitvoering projecten maatschappelijk- en economisch nut ter verbetering van kapitaalgoederen

Het onderhoud lift ook mee in projecten die in het kader van andere programma's (waaronder water en verkeer) worden uitgevoerd. Zo is in 2019 de Breitnerstraat aangepakt.

Ontwikkelingen

In 2020 wordt een nieuwe wegenbeheerplan opgesteld voor de periode 2021-2024. Op dat moment wordt opnieuw bekeken of er voldoende middelen zijn om het areaal op het vastgestelde onderhoudsniveau te onderhouden.

Openbare verlichting

De openbare verlichting in Eindhoven bestaat uit ruim 54.000 lichtpunten die worden onderhouden op basis van de uitgangspunten "Veiligheid" (er is voldoende goed werkende openbare verlichting) en betrouwbaarheid. In de periode 2017 - 2019 heeft de vervanging van verlichting plaatsgevonden door middelen van uitvoering van de Roadmap licht. Naast vervanging van openbare verlichting is de uitvoering ook gericht op de realisatie van een slim lichtgrid met als doel de kwaliteit van leven te verbeteren. Inmiddels is de verlichting langs de Ring, in Woenselse Heide West, Gijzenrooij en Eisenhowerlaan vervangen door led. De Schrijversbuurt wordt in 2020 uitgevoerd. In het kader van het versneld vervangen van openbare verlichting door led is in 2019 voor een bedrag van ruim 1 miljoen euro verlichting vervangen door Led. Dit wordt voor een bedrag van 1,5 mln euro afgerond in 2020.

Civieltechnische kunstwerken

We hebben rond de 300 kunstwerken in beheer, deze worden elke 2 à 3 jaar geïnspecteerd. Jaarlijks wordt regulier en groot onderhoud uitgevoerd aan de bruggen en viaducten. Er is structurele dekking om investeringen te doen en voor groot onderhoud is er dekking vanuit de reserve voor groot onderhoud. Bij bruggen en viaducten die ouder zijn dan 20 jaar bestaat het risico dat de constructie niet meer voldoet, omdat de verkeersbelasting en -intensiteit sterk zijn toegenomen t.o.v. de oorspronkelijke situatie en omdat als gevolg daarvan de rekenregels zijn verscherpt. Met visuele inspecties kan niet in beeld worden gebracht of de constructie voldoende is. Door middel van risicoanalyses en herberekeningen wordt nader onderzocht of maatregelen noodzakelijk zijn. In 2019 zijn 10 bruggen geanalyseerd. Uit de huidige risicoanalyses blijkt dat 66 kunstwerken voldoen, waarbij momenteel conform regelgeving een (technische) restlevensduur van 30 jaar geldt. Drie bruggen voldoen op dit moment niet (Hanenvoetbrug (aanpak 2020), 2 voetgangersbruggen Genderpark (aanpak 2021), hier zijn tijdelijke maatregelen getroffen. Indien een brug niet tijdig wordt versterkt of vervangen, moeten de wegen afgesloten worden voor bijvoorbeeld vrachtverkeer om de situatie veilig te houden. De kunstwerken die niet voldoen worden

middels periodieke veiligheidsmonitoring gecontroleerd. Rond 2022 zijn de risico's van de kunstwerken inzichtelijk en is duidelijk welke maatregelen getroffen moeten worden. Op dit moment lopen we geen acuut risico.

Water (inclusief riolering en oeverbescherming)

Water kerncijfers en overige gegevens

Riool	1.362 km
Rioolkolken	85.554 stuks
Gemalen	160 stuks
Oppervlaktewater	58 km lengte

Werkelijke kosten onderhoud in 2019 ten opzichte van begrote kosten

Voor onderhoud van kapitaalgoederen (riolering, gemalen, oppervlaktewater) is in de begroting 2019 een bedrag van € 4,3 miljoen opgenomen. Dit zijn de kosten voor exploitatieonderhoud exclusief de personele lasten en exclusief de kapitaallasten, afdracht BCF en mutatie voorziening. De werkelijke kosten bedragen € 3,8 miljoen.

Verklaring afwijking werkelijke kosten ten opzichte van begrote kosten

De afwijking wordt veroorzaakt doordat enkele plannen en onderzoeken in de tijd verschoven zijn vanwege een gedeeltelijke invulling van de voorziene personeelsuitbreiding. Tevens is het plafondbedrag voor de subsidieregeling niet bereikt.

Nadere toelichting over het uitgevoerde onderhoud in 2019

Het GRP 2019-2022 legt een duidelijk accent op een gestructureerd beheer en onderhoud en bijbehorende exploitatielasten. Er heeft in de afgelopen jaren een intensivering van het reinigings- en inspectieprogramma plaatsgevonden, waarbij het hele stelsel aan bod is gekomen. Alle overige elementen van onderhoud (zoals kolken, lijnafwatering, overstorten, gemalen, bergingskelders, zinkers) zijn opgenomen in het meerjarig onderhoudsprogramma. Hierin zijn frequentie en wijze van onderhoud vastgelegd. Dit borgt de instandhouding van deze voorzieningen. Het onderhoud kan onderverdeeld worden in:

- *Cyclisch jaarlijks onderhoud:* kolken reinigen, rioolgemalen reinigen; periodiek reinigen en onderhouden oppervlaktewater.
- *Curatief onderhoud:* naar aanleiding van klachten. Noodzakelijk voor goed laten functioneren van het rioolsysteem en het oppervlaktewatersysteem.
- *Meerjaarlijks onderhoud:* reinigen en inspecteren (stam)riolen.

Er is volledig uitvoering gegeven aan de geplande onderhoudswerkzaamheden.

Uitvoering projecten ter verbetering van kapitaalgoederen

Conform het GRP 2019-2022 zijn in 2019 vervangings- en verbeteringsinvesteringen uitgevoerd. In totaal is netto (vanuit de voorziening riolen, dus exclusief subsidies en bijdragen) een bedrag van € 14,1 miljoen geïnvesteerd. Dit betreft vervangingsprojecten en verbeteringen, zoals afkoppelen verhard oppervlak, aanleg waterstructuren en opheffen/voorkomen grondwateroverlast.

Groen

Kerncijfers

Aantal individueel geregistreerde bomen in beheer	110.000 stuks
Oppervlakte groen in beheer	1.812 ha.
Kinderboerderij	1 stuk en 4 bokkentuinen
Speelplekken	512 stuks en 5 omheinde speeltuinen

Verbetering kerncijferregistratie

Er heeft afgelopen jaren een verbeteringsslag plaatsgevonden in de kerncijferregistratie, die in 2019 geheel is doorgevoerd. Ook heeft er een helderdere indeling in categorieën plaatsgevonden, hetgeen de cijfers

betrouwbaarder maakt. Dubbeltellingen die bij de oude manier van registreren voorkwamen zijn er uit gehaald. Dit leidt met name bij in de registratie van de totale oppervlakte aan te beheren groen tot een sprongsgewijze afwijking ten opzichte van voorgaande jaren. Deze verandering is vrijwel 100% terug te voeren op administratieve wijzigingen. Er is geen reden om aan te nemen dat deze sprongsgewijze verandering toe te schrijven is aan significante veranderingen van de te beheren oppervlakken in het veld. Er is ook geen verandering in de taken voor de beheeraannemers, daarmee zijn er geen financiële consequentie voor het groenprogramma.

Werkelijke kosten onderhoud in 2019 ten opzichte van begrote kosten

De werkelijke onderhoudskosten in 2019 zijn € 12,7 miljoen en daarmee ca. € 0,4 miljoen hoger dan geraamd. De kosten zijn hoger dan geraamd omdat diverse groenprojecten die gestart waren in 2018 in 2019 tot uitvoering zijn gekomen. Deze projecten worden gedekt uit de reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling.

Nadere toelichting over het uitgevoerde onderhoud in 2019 in relatie tot het geplande onderhoud 2019.

Er heeft conform planning cyclisch jaarlijks onderhoud plaatsgevonden aan beplantingsvakken, bomen, speelvoorzieningen en de kinderboerderij. Zo zijn onder meer het gras gemaaid, onkruid verwijderd, beplantingen gesnoeid en speelvoorzieningen zijn gecontroleerd en zo nodig op basis daarvan gerepareerd. Er is ongedierte bestreden en de dieren in de kinderboerderij zijn verzorgd.

Er heeft conform planning cyclisch meerjaarlijks onderhoud plaatsgevonden. Onder meer zijn bomen op kwaliteit gecontroleerd en zo nodig gesnoeid. Beplantingsvakken en bomen zijn zo nodig ingeboet. Afgeschreven speelvoorzieningen zijn indien nodig in overleg met omwonenden vervangen. De kinderboerderij is in stand gehouden wat betreft gebouw en veestapel.

Er heeft conform planning gecombineerd met investeringen groot onderhoud plaatsgevonden. Zo zijn in overleg met omwonenden speelplaatsen gerenoveerd en zijn (al dan niet met riolerings- of verkeersprojecten gecombineerd) straten opnieuw ingericht met bomen, parkrenovaties voorbereid en zover de budgetten dat toelieten uitgevoerd.

Er heeft curatief onderhoud plaatsgevonden. Zo zijn er veelal op basis van meldingen van bewoners schades gerepareerd, na een hevige plaatselijke storm is ca. een duizendtal bomen verwijderd en er is ongedierte bestreden met in 2019 bijzondere aandacht voor de eikenprocessierups, vanwege de grote plaagdruk. De effecten van de droogte in de zomer van 2018 en 2019 zijn in 2019 duidelijk geworden. Er is een begin gemaakt met herstel van de droogteschade in 2019 en in het eerste plantseizoen van 2020 staat het de inboet van de overige droogteschade gepland. Het herstel van de stormschade is opgenomen in het in 2019 vastgestelde 'plan van aanplant', dat komende drie jaar wordt uitgevoerd.

Ontwikkelingen

Het onderhoud blijft op niveau. Geleidelijk aan wordt in overleg met omwonenden meer ecologisch maaibeheer gericht op kruidenrijk gras ingevoerd. Door de intensivering van binnenstedelijk wonen wordt het bestaande groen intensiever gebruikt. Met een hogere dichtheid aan bebouwing en bijbehorende infrastructuur staat de resterende fysieke ruimte voor bomen en beplanting zowel ondergronds als bovengronds in verdichtingsgebieden onder druk, terwijl deze tegelijk aan belang wint. In zulke gebieden is extra aandacht nodig voor onderhoud. Het blijft van belang goed in te zetten op kwalitatieve en kwantitatieve versterking van de groene wiggens en het binnenstedelijk groen.

Risico's

Op dit moment zijn nog voldoende middelen beschikbaar voor het in stand houden van de groene kapitaalgoederen. De krapte ten aanzien van de jaarlijks beschikbare investeringsmiddelen zal op de langere termijn echter toenemen. Een rol hierbij speelt het toenemend intensief ruimtegebruik (ook ondergronds) en de vraag om meer flexibiliteit in de openbare ruimte. De verwachting is dat daarmee steeds meer voorzieningen nodig zijn om bomen en beplanting de kans te geven om op termijn weer (net zo) groot te worden als in de huidige situatie.

Onderhoud gebouwen / gemeentelijk vastgoed

Beleidskader

De gebouwenportefeuille omvat 487 gebouwen, waarvan 312 in gemeentelijk eigendom (peildatum 1 november 2019). Vanuit de verantwoordelijkheid als eigenaar verzorgt de gemeente het technisch, administratief en juridisch beheer van de in eigendom zijnde gebouwen, niet zijnde de panden waarvoor deze rol is ondergebracht bij derden, zoals de gemeentelijke parkeergarages, en de claimrechtsscholen (onderwijspanden waarvan de eigendom bij het schoolbestuur ligt zolang de instelling het pand als school gebruikt). De eigen huisvesting kantoorpanden worden structureel beheerd en gerenoveerd vanuit een contract met het marktconsortium IMPULS! en vallen buiten ons reguliere beleidskader.

Conform de vastgestelde "Spelregels vastgoedbeleid" van 1 november 2016 hanteren wij Conditie Afhankelijk Onderhoud (NEN 2767) voor de permanente gemeentelijke gebouwen in de gebouwenexploitatie. Hierbij is tevens het minimaal onderhoudsniveau vastgesteld op conditie 3 'redelijk'.

Het vastgestelde conditieniveau 3 'redelijk' is als volgt gedefinieerd:

- Het verouderingsproces over de gehele linie is duidelijk op gang gekomen.
- Functionele gebreken in de vorm van duidelijke tochtverlast kunnen zich incidenteel tot plaatselijk onder normale omstandigheden voordoen. Functionele gebreken die vochtverlast, onbruikbaarheid e.d. veroorzaken, mogen niet voorkomen.
- Plaatselijk kunnen zich ernstige gebreken aan materialen en/of constructies voordoen zonder dat deze resulteren in functionele gebreken. Tamelijk ernstige gebreken zoals een duidelijke verwerking kan plaatselijk tot regelmatig voorkomen. In totaliteit kan het element een zeer duidelijke vuilaanslag vertonen.
- Het werk is als matig te typeren door de toepassing van kwalitatief matige materialen en/of duidelijke onvolkomenheden in ontwerp, detaillering, uitvoering e.d. Goed uitgevoerde en duurzame reparaties kunnen regelmatig voorkomen. Ook kunnen plaatselijk reparaties worden aangetroffen die slecht zijn uitgevoerd en/of zijn uitgevoerd met minder geschikte middelen.

Actuele staat van onderhoud

De actuele staat van onderhoud van de gemeentelijke gebouwen die permanent bij ons in beheer zijn voldoet, conform het uitgangspunt, aan conditieniveau 3 ('redelijk'). Er is geen sprake van achterstallig onderhoud. Enkel bij de panden die op de verkooplijst worden vermeld of gepland staan voor sloop, is er sprake van een lagere onderhoudsconditie, waarbij geldt dat verloedering niet acceptabel is.

Overzicht onderhoudsbudgetten

(x € 1.000,-)	Realisatie 2018	Prognose 2019	Realisatie 2019	Prognose 2020	Prognose 2021	Prognose 2022	Prognose 2023
Dagelijks onderhoud	2.271	2.282	2.406	2.217	2.127	2.169	2.169
Groot onderhoud	1.052	1.101	733	2.920	3.767	1.736	1.784
Investerings	610	1.879	977	4.060	4.879	633	3.994
Totaal	3.933	5.262	4.116	9.197	10.773	4.538	7.947

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting

De realisatie van het onderhoud in 2019 is wat achtergebleven op de planning. Dit laat zich hoofdzakelijk verklaren door een tweetal factoren, te weten de uitvoering van de activiteiten vanuit Cultuur Totaal en de verduurzamingsopgave voor het gemeentelijk vastgoed.

De uitvoering van Cultuur Totaal bestaat uit investeringen en groot onderhoud voor de huurders/exploitanten van onze cultuurpanden, denk hierbij aan audiovisuele apparaten en de inrichting. Dergelijk 'onderhoud' heeft haar eigen planning en staat los van de conditiescores conform de NEN 2767, welke vastgoed gerelateerd is. Het werk voor Cultuur Totaal laat zich over het algemeen wat lastiger plannen, omdat de visie en wensen van de culturele instellingen hierbij leidend zijn. Dit zorgt ervoor dat de planmatige uitgaven (niet zijnde dagelijks onderhoud) veelal achterblijven op de planning, maar het heeft daarentegen geen effect op de algemene staat van onderhoud van onze panden. De gemeente is daarnaast aan de slag gegaan met het verduurzamen van de kernvoorraad van haar gemeentelijk vastgoed, waarvoor in de begroting 2019 een deel van de benodigde middelen beschikbaar zijn gesteld (SVV fase 1). Slim investeren houdt in dat de verduurzamingsactiviteiten en het planmatig onderhoud met elkaar in lijn worden gebracht. In de praktijk houdt dit in, dat een deel van de onderhoudsplanning voor deze panden wat naar achteren schuift zodat de voorbereidende activiteiten hebben plaatsgevonden en de bijbehorende contracten met leveranciers en huurders zijn afgesloten. Deze beperkte vertraging leidt niet tot grootschalig achterstallig onderhoud of verpaupering.

3d. Financiering

Deze paragraaf gaat in op het treasurybeleid en het risicobeheer van de financieringsportefeuille. In 2019 voldoen we aan de kasgeldlimiet, renterisiconorm en norm voor schatkistbankieren. De netto-schuldpositie is verder afgenomen. Lagere schuld en lage rentes op de geld- en kapitaalmarkt geven een positiever renteresultaat. Het bedrag aan verstrekte leningen en garanties aan derden is wederom gedaald.

De kaders zijn vastgelegd in de wet Financiering Decentrale Overheden (Fido). Het belangrijkste uitgangspunt van deze wet is het beheersen van de (mogelijk) uit de treasuryfunctie voortvloeiende risico's. Het wettelijk kader is verder uitgewerkt in het treasurystatuut van de gemeente Eindhoven, dat in 2015 is vastgesteld. Hierin staan de doelstellingen, verantwoordelijkheden, bevoegdheden en de administratieve organisatie rond het beheer van liquiditeiten van de gemeente op korte en lange termijn.

Het kasstroomoverzicht geeft inzicht in de feitelijke geldstromen in 2019. Het rekeningresultaat wordt gecorrigeerd voor resultaatposten die geen kasstroom met zich meebrengen (bijvoorbeeld afschrijvingen) en voor kasstromen die geen resultaatpost zijn (bijvoorbeeld mutaties in voorzieningen). De gemeente werkt vanuit totaalfinanciering: alle gemeentelijke inkomsten en uitgaven worden gesaldeerd voordat de gemeente zich op de geld- of kapitaalmarkt begeeft. Op basis van de cijfers in de primaire begroting was een liquiditeitenuitstroom van € 85 miljoen voorzien, grotendeels door geplande investeringen. Door fors lagere investeringen en exploitatie uitgaven en door een landelijke bijdrage uit de zogenaamde stroppenpot van € 21,8 miljoen, is de totale kasuitstroom over 2019 slechts € 12,0 miljoen. De netto aflossing van vervallende leningen à € 35,0 miljoen kon volledig betaald worden uit de lagere operationele en investeringsuitgaven.

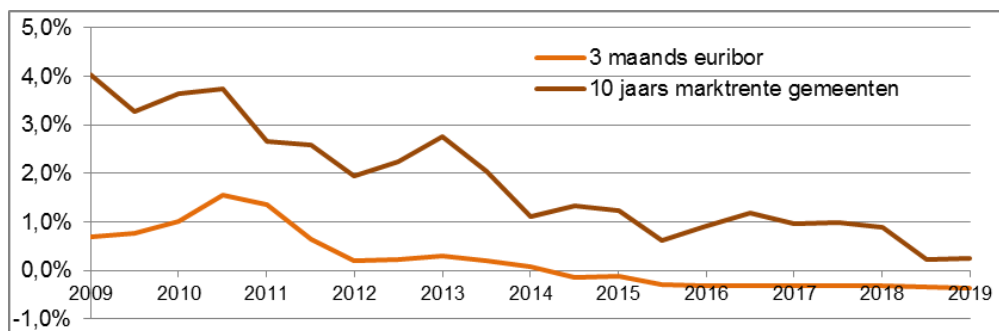
Kasstroomoverzicht 2019 (x € 1 miljoen)	
Rekeningresultaat	51,8
Correctie voor afschrijvingen en mutaties voorzieningen/reserves	7,8
Aanpassingen voor mutaties in netto werkkapitaal (voorraden)	3,4
Aanpassingen voor mutaties in netto werkkapitaal (overig: crediteuren, debiteuren)	-2,6
Kasstroom operationele activiteiten	60,4
Investerings in economisch nut	-44,2
Desinvesterings in economisch nut	7,0
Totaal kasstroom investeringsactiviteiten	-37,2
Aflossing van opgenomen leningen	-41,0
Aflossing van verstrekte leningen	5,9
Totaal kasstroom financieringsactiviteiten (benodigde herfinanciering)	-35,1
Netto kasuitstroom	-12,0

Financiering (x € 1 miljoen)	
Lager saldo bankrekeningen en contant geld	12,0
Nieuwe opgenomen langlopende leningen	0
Afname kasgeldleningen	0
Financiering van kasuitstroom	12,0

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Renteontwikkelingen

De Europese inflatieverwachtingen werden neerwaarts bijgesteld als gevolg van tegenvallende economische groei en onzekerheid over de Brexit en de Amerikaans-Chinese handelsoorlog. Daardoor daalde de lange rente in augustus naar historische dieptepunten. De 10-jaars marktrente voor gemeenten stond zelfs even negatief. In september verlaagde de ECB de depositorente met 10 basispunten tot -0,50% om de eurozone te beschermen tegen de afkoelende economie en de inflatie te laten stijgen. Het gevolg is dat commerciële banken een half procent boete betalen op geld dat ze 'overnight' stallen bij de ECB. Ook ging de ECB weer over tot het opkopen van obligaties op de markt, nadat ze elf maanden eerder het programma had stop gezet. Vanaf november wordt maandelijks voor € 20 miljard aan nieuwe obligaties opgekocht. Eind 2019 is de lange rente iets hersteld tot 0,25% dankzij meevallende economische cijfers en staakt het vuren in het Amerikaans-Chinese handelsconflict. Over de afgelopen tien jaar hebben de rentes zich als volgt ontwikkeld:

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

De wet FIDO stelt dat de gemeente maximaal 8,5% van het begrotingstotaal (de kasgeldlimiet) met kort geld mag financieren. Als de netto-vlottende schuld, bestaande uit kasgeldleningen en het saldo van de bankrekeningen, de kasgeldlimiet (€ 75,3 miljoen) drie kwartalen overschrijdt, moeten aanvullende maatregelen worden genomen. Omdat de verwachte netto kasuitstroom in 2019 zich niet voordeed, bleef de netto vlottende schuld ruim onder de norm. In het 2^e t/m 4^e kwartaal was er gemiddeld over het kwartaal sprake van een liquiditeitsoverschot, waardoor de gemiddelde netto vlottende schuld €0 was. Ook in 2019 was de rente op kasgeld het gehele jaar negatief (ca. -0,45%).

Kasgeldlimiet (x € 1 miljoen)	kw1	kw2	kw3	kw4
Norm 8,5% van begrotingstotaal	75	75	75	75
Gemiddelde Netto vlottende schuld (x € 1 miljoen)	21	0	0	0

De renterisiconorm uit de wet FIDO regelt dat gemeenten tot een dusdanige opbouw van de leningenportefeuille komen, dat tegenvallers als gevolg van renteaanpassing en herfinanciering in voldoende mate worden beperkt. Het totaal aan aflossingen en renteherziening op leningen mag jaarlijks maximaal 20% van het begrotingstotaal zijn. Voor Eindhoven is dat in 2019 € 177,4 miljoen. Het bruto bedrag aan aflossingen bedroeg € 40,9 miljoen, inclusief twee leningen van Woonbedrijf die op de renteherzieningsdatum vervroegd zijn afgelost.

Renterisiconorm (X € 1 miljoen)	2017	2018	2019
Norm 20% van begrotingstotaal	163,7	179,0	177,4
Stand	56,6	43,2	40,9

Ontwikkeling langlopende schuld

De langlopende schuldpositie van de gemeente Eindhoven is in 2019 gedaald van € 441 miljoen naar € 400 miljoen. In 2019 werd voor een bedrag van € 41 miljoen aan leningen afgelost. Ruim € 4 miljoen betrof leningen, die één op één waren doorgeleend aan woningbouwcorporaties en niet geherfinancierd hoefden te worden. Daarnaast werden twee leningen voor eigen financiering van samen € 35 miljoen afgelost. Vanwege de ruime liquiditeitspositie was het niet noodzakelijk om nieuwe lange financiering aan te trekken in 2019. De opname van de derde en vierde tranche (samen € 4,5 miljoen) van de lening bij de provincie Noord-Brabant voor het zonnepanelenproject Zuidoost-Brabant is verschoven naar latere jaren vanwege achterblijvende vraag naar leningen door consumenten.

Ontwikkeling opgenomen geldleningen (x € 1.000)	Restant per 31-12-2018	Vermeerdering in 2019	Aflossing in 2019	Restant per 31-12-2019
Eigen financiering	368.884		35.492	333.392
Projectfinanciering zonnepanelen project	10.500		645	9.855
Lening t.b.v. aankoop gronden PSV	48.600	0	0	48.600
Voor doorlening aan woningbouw	12.662		4.777	7.885
Waarborgsommen van derden	620	0	105	515
Totaal vaste schuld	441.266	0	41.019	400.247

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Verstreckte leningen

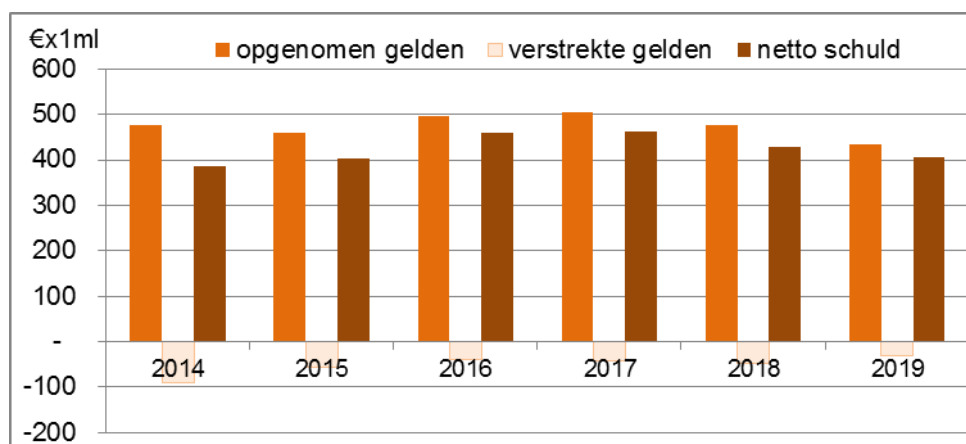
De verstreckte leningenportefeuille bevat nog slechts twee leningen van samen € 7,9 miljoen, die zijn doorgeleend aan Eindhovense woningbouwcorporaties. Twee leningen die de gemeente Eindhoven had aangetrokken bij de BNG en doorgeleend aan Woonbedrijf zijn op de renteherzieningsdatum vervroegd afgelost. Een van de twee resterende leningen à € 1,6 miljoen is afgesloten met zogenaamde WSW garantie; in geval de tegenpartij in gebreke blijft, kan de gemeente haar lening via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) terug krijgen. Daarnaast is voor €16,8 miljoen aan leningen aan derden verstrekt vanuit de maatschappelijk taak. Er is voor € 1,6 miljoen aan leningen verstrekt aan particulieren binnen het zonnepanelenproject Zuidoost-Brabant. Verder zijn geen nieuwe leningen aan derden verstrekt. Het totaal bedrag aan verstreckte leningen komt eind 2018 uit op € 24,7 miljoen.

Ontwikkeling verstreckte geldleningen (x € 1.000)	Restant per 31-12- 2018	Mutatie	Restant per 31-12-2019
Lening aan woningbouw	12.662	-4.777	7.885
Lening aan deelnemingen	12.646	-1.843	10.803
Overige leningen (bibliotheek, startersleningen, duurzaamheidsleningen, zonnepanelen, ROW, bijstand, waarborgsommen derden, etc.)	5.252	727	5.978
Totaal vaste schuld	30.559	-5.893	24.666

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Netto schuld

Om de netto schuld te bepalen corrigeren we de opgenomen gelden (lang en kort) met de verstreckte leningen en liquide middelen. Per saldo is de netto schuld in 2019 gedaald met € 23 miljoen naar € 404 miljoen. De opgenomen gelden zijn € 41 miljoen afgenomen door aflossing van langlopende leningen. De kasgeldpositie bleef € 35 miljoen. De verstreckte gelden inclusief het saldo liquide middelen zijn met € 18 miljoen afgenomen. Over de afgelopen jaren heeft de netto-schuld zich als volgt ontwikkeld:

Renteresultaten

De treasury-rol, die wordt ingevuld vanuit de Sector Control, kan gezien worden als de interne bank van de gemeente en opereert op de geld- en kapitaalmarkt. De kosten van het eigen vermogen en de rentekosten van de leningen worden via de interne rekenrente doorberekend aan de sectoren met investeringen in economisch nut of grond. De commissie BBV heeft in 2016 de methode van berekening van de interne rente en de rente grondbedrijf voorgeschreven. Voor de berekening van de interne rente worden de rentekosten omgeslagen over de activa die integraal zijn gefinancierd. De interne rente en de rente op reserves en voorzieningen zijn bij de begroting 2019 vastgesteld op 1,15%. Gedurende het jaar is berekend of de doorbelaste rentelasten in de realisatie niet meer dan 25% afwijken van de werkelijke netto rentelasten, met een te positief renteresultaat tot gevolg. Om hieraan te voldoen is de interne rente en de rente op reserves en voorzieningen gedurende het jaar verlaagd naar 1,0%, zowel in de begroting als realisatie. Daardoor valt het gerealiseerde renteresultaat op het taakveld treasury binnen de bandbreedte die in de BBV notitie is gedefinieerd.

Het percentage voor het grondbedrijf is bij de primaire begroting vastgesteld op 1,34%, maar is in de loop van het jaar begrotingstechnisch en in de realisatie bijgesteld naar 1,20% op basis van de werkelijke boekwaarde per 1-1-2019 en de gerealiseerde rentelasten over 2019. Daarmee is voldaan aan de eis van het BBV.

Onderstaand schema geeft inzicht in de netto rentelasten, de wijze waarop rente aan grondexploitatie, projectfinanciering aan specifieke taakvelden en omslagrente aan investeringen wordt toegerekend en het renteresultaat op het taakveld treasury.

Het gerealiseerde renteresultaat is € 0,7 miljoen positief. De voordelige afwijking ten opzichte van gewijzigde begroting is met name het gevolg van lagere externe rentelasten. Er is geen lange financiering aangetrokken dit was niet noodzakelijk i.v.m. het achterblijven van de investeringen. Ook is door de positieve rente op kasgeldleningen een niet begrote opbrengst gerealiseerd.

Schema rentetoerekening (x € 1 miljoen)	Primaire begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
Saldo externe rente lasten en baten	-10,3	-9,3	-7,1
Rente over eigen vermogen en voorzieningen	-2,8	-2,3	-2,3
Totale netto rentekosten op taakveld treasury	-13,1	-11,6	-9,4
Doorbelaste rente naar grondexploitatie en projectfinanciering	4,6	3,6	3,7
Doorbelaste rente naar activa via renteomslag	8,1	6,4	6,4
Renteresultaat op taakveld treasury	-0,4	-1,7	0,7

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Verstrekte garanties

Per eind 2019 is voor een bedrag van € 12,7 miljoen aan leningen direct gegarandeerd door de gemeente aan instellingen, die actief zijn op het gebied van gezondheidszorg, welzijn, sport en cultuur. De garanties zijn deels verstrekt met hypothecaire zekerheid. Het college van b en w is terughoudend in het verstrekken van nieuwe garanties of leningen. In geval van materiële bedragen wordt vooraf advies ingewonnen van de raad.

De garanties die in 2018 samen met Stichting Waarborgfonds Sport zijn toegezegd aan Hockeyclub Oranje-Rood (HCOR) en Tennisvereniging Prinsenjagt zijn geëffectueerd. Aan HCOR is een garantie verleend van 50% van het geleende bedrag van € 150.000 voor een investering in de renovatie van een hockeykunstgrasveld. Aan TV Prinsenjagt is een garantie verleend van 50% van het te lenen bedrag van € 90.000 voor een investering in een padelbaan. Beide leningen hebben een looptijd van tien jaar.

In 2016 is besloten om een garantie te verstrekken voor de gebiedsontwikkeling Mariënhage (€ 2,5 miljoen), waarvoor ook de provincie Noord-Brabant en het Nationaal restauratiefonds leningen verstrekken. De gronden en gebouwen zijn geleverd aan DomusDELA Vastgoed B.V. en de herontwikkeling is ver gereed. De garantie wordt in 2020 geformaliseerd.

Op de uitstaande leningen en garanties loopt de gemeente risico. Daarom brengen we over (een deel van) de lopende leningen en garanties jaarlijks een risicopremie in rekening bij de geldnemers. Met deze premies voeden we de reserve algemene risico's garanties en geldleningen. Als de gemeente wordt aangesproken op haar garantie, of een lening niet wordt afgelost, komt dit verlies ten laste van deze reserve. In 2019 zijn er geen tegenpartijen in de financiële problemen geraakt. Jaarlijks bepalen we de minimale hoogte van de reserve aan de hand van de financiële positie van de geldnemers (solvabiliteit) en de (hypothecaire) zekerheden. Uit deze analyse bleek dat de reserve van € 4,1 miljoen eind 2019 passend is voor het afdekken van de risico's. Woningbouwcorporaties kunnen voor de financiering van hun investeringen leningen aantrekken met borging van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw. Rijk en gemeenten staan samen garant voor het WSW via de achtervangpositie. Indien het garantievermogen van het WSW te laag is (bijvoorbeeld doordat corporaties in andere steden een beroep op het WSW doen) moeten alle deelnemende gemeenten en het rijk aan het WSW renteloze leningen verstrekken. Eindhoven neemt eind 2019 voor een bedrag van € 1,36 miljard de achtervangpositie in. Momenteel zijn er geen signalen dat deze achtervangpositie wordt aangesproken.

De uitbraak eind februari 2020 van het coronavirus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019 maar kan op korte en langere termijn wel leiden tot het eerder of versneld invoeren van garanties. Voor toelichting hierop verwijzen we naar de paragraaf weerstandsvermogen waar de effecten en risico's van de uitbraak van het coronavirus zijn toegelicht.

Gewaarborgde geldleningen (bedragen x € 1 miljoen)	1-1-2019	Mutatie	31-12-2019
Garanties aan derden	13,5	-0,8	12,7
Garanties incl. best. toezeggingen voor Mariënhage			15,2

Schatkistbankieren

Eind 2013 is verplicht schatkistbankieren voor decentrale overheden ingevoerd. Nieuwe beleggingen zijn niet meer toegestaan, maar oude beleggingen mogen worden aangehouden tot de einddatum. Eindhoven heeft geen structurele tegoeden (vrijvallende beleggingen worden ingezet voor de aflossing van leningen). Mocht een tijdelijk kasoverschot gemiddeld over een kwartaal boven de norm (€ 4,52 miljoen voor Eindhoven) uitkomen, moet dit afgestort worden bij de Staat. In 2019 is het saldo op de bankrekeningen onder de norm gebleven.

Schatkistbankieren	kw1	kw2	kw3	kw4
Limiet (norm)	4,5	4,5	4,5	4,5
Gemiddeld saldo op bankrekeningen gedurende het kwartaal	3,8	4,3	1,5	1,9

3e. Bedrijfsvoering

In deze paragraaf wordt gereflecteerd en verantwoording afgelegd over de ambities die zijn opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering van de begroting 2019. Naast de dienstverlening en de levering van de reguliere producten en projecten is door bedrijfsvoering gewerkt aan het op orde brengen van de basis voor de korte termijn en de doorontwikkeling van bedrijfsvoering voor de middellange termijn.

Bij de kadernota 2020 zijn intensiveringen voorgenomen die per 1-1-2020 beschikbaar zijn gekomen met de vaststelling van de begroting 2020. In de jaarrekening 2020 worden deze verantwoord.

Bedrijfsvoering

Algemeen

Een goed functionerende bedrijfsvoering is essentieel voor het functioneren van de gemeentelijke organisatie. Ondanks dat er in de afgelopen jaren vooruitgang is geweest op de verschillende onderdelen van de ondersteunende functies is – ook door de accountant in zijn rapportages – geconstateerd dat de vereiste doorontwikkeling te weinig aansluit bij de behoefte van onze omgeving en van de organisatie zelf. Dat komt enerzijds omdat het tegelijkertijd aanpakken van alle aandachtspunten niet efficiënt is maar anderzijds ook omdat er weinig is geïnvesteerd in de bedrijfsvoering. Vanaf 2020 is daar op het gebied van de I-ontwikkelingen een eerste impuls op gegeven met daaraan verbonden een toekomstige taakstelling om de investering terug te verdienen. In de tweede helft van 2019 is tevens bewust prioritering ter hand genomen om het mogelijk te maken vanuit meer focus en structuur sneller tot de gewenste groei te kunnen komen.

Organisatieontwikkeling

In het kader van de kernwaarden samenwerken, vertrouwen en eigenaarschap is geïnvesteerd in leiderschapsontwikkeling. Er zijn bijeenkomsten voor alle leidinggevendenden georganiseerd met als doel te investeren in elkaar, de eenheid als organisatie te benadrukken en te versterken. Leidinggevendenden zijn aan de slag gegaan met de thema's moreel leiderschap, en hebben gesproken over de organisatievisie en de kernwaarden. De directieraad en sectorhoofden hebben een start gemaakt met een teamtraject gericht op teamontwikkeling, het versterken van leiderschap en het verhogen van de integraliteit van ons werk voor de stad. Een groep leidinggevendenden neemt vanaf het najaar deel aan het project "Grip op loslaten", een project van het A&O-fonds waarin gezamenlijk wordt onderzocht hoe je als leidinggevendenden binnen de gemeente Eindhoven medewerkers kunt inspireren en stimuleren om aan de slag te gaan met de eigen persoonlijke ontwikkeling en duurzame talentinzet.

Met leidinggevendenden is een afwegingskader ontwikkeld dat een handvat biedt voor het maken van een weloverwogen keuze voor inhuur of het in dienst nemen van een medewerker.

Om medewerkers in staat te stellen regie te nemen op ontwikkeling van vakmanschap en professionaliteit, is veelvuldig de mogelijkheid onder de aandacht gebracht tot het volgen van opleidingen en trainingen, via de Digitale LeerOmgeving (DLO). In september is voor alle medewerkers de week van het leren georganiseerd. Een week die in het teken stond van het vergroten van bewustwording over leren en waarbij de focus lag op het feit dat leren onderdeel is van het dagelijkse werk en leren niet alleen plaatsvindt tijdens trainingen/workshops. Daarnaast stellen wij met onze digitale leeromgeving medewerkers in staat regie te nemen op de ontwikkeling van hun vakmanschap en professionaliteit. Door communicatieadvies en trainingen 'Heldere Taal', dossier schrijven en presentatietrainingen, zetten we in op het communicatief maken van de organisatie.

De gemeente Eindhoven wil eind 2020 behoren tot de 25% van de 100.000+ gemeenten (exclusief de G4) die het beste presteren op het gebied van verzuim. Dat betekende voor 2019 dat we op of onder een verzuimpercentage van 5,0% moeten zitten. De ziekmeldingsfrequentie die daarbij hoort is 1,01. Het onderwerp ziekteverzuim en het verlagen daarvan heeft prominent op de agenda van met name leidinggevendenden gestaan. Zij hebben geïnvesteerd in aandacht voor alle medewerkers en voor zieke medewerkers in het bijzonder via een uitgestippelde route. Het verzuimprotocol is herschreven inclusief een actieschema (wie doet wat). Alle

leidinggevend en hebben een verzuimtraining gevolgd, geïnvesteerd in de afstemming en samenwerking met de bedrijfsartsen en minimaal 1x per maand het verzuim in hun MT besproken (aan de hand van een verzuimatrix) en 4x per jaar in het Directieraad Sectorhoofden Overleg (DSO). Het ziekteverzuimpercentage in 2019 is hierdoor verder gedaald van 4,91% (eind 2018) naar 4,67% (eind 2019). We zitten hiermee ruim onder het streefcijfer van 5,0%. Ook de ziekmeldingsfrequentie nam weer verder af. Met een ziekmeldingsfrequentie van 0,98 eind 2019, zitten we onder het streefcijfer van 1,01.

Het onderwerp inclusieve organisatie heeft hoog op de agenda gestaan. In 2019 heeft de focus gelegen op werving en selectie, training, doorstroom en bewustwording. We hebben onder andere ons werkgeversmerk verder geladen en hulpmiddelen voor een meer objectief selectieproces ontwikkeld en leidinggevend getraind in objectief selecteren en beoordelen.

In 2019 hebben we opnieuw de hoogste trede van de Prestatieladder Socialer Ondernemen (PSO) gehaald: trede 3. Daarmee tonen we aan dat we een organisatie zijn die duurzaam werkgelegenheid biedt aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

We hebben als gemeente het Charter diversiteit ondertekend en ons aangesloten bij het G4 netwerk inclusie. Er is een plan van aanpak inclusieve cultuur ontwikkeld en exitinterviews zijn structureel ingevoerd om te achterhalen waarom mensen (ook uit de diverse doelgroep) onze organisatie verlaten. In het najaar van 2019 is een restudy van het diversiteitsonderzoek 2017 gestart. Met dit onderzoek meten we of de verbeteringen die we de afgelopen twee jaar hebben doorgevoerd effect hebben.

Duurzame talentinzet was een belangrijk thema voor onze organisatie. We hebben gestimuleerd dat duurzame talentinzet altijd een onderwerp van gesprek is tussen leidinggevend en medewerkers. Er is afgesproken dat we binnen de organisatie minimaal twee gesprekken per jaar voeren, waarin persoonlijke ontwikkeling altijd gespreksonderwerp is.

Sectoren hebben verder gewerkt aan het in beeld brengen wat hun medewerkers doen en kunnen, en met name wat nu nodig is en wat straks (Dynamische PersoneelsPlanning (DPP)). Zij hanteren daartoe een procesmodel met werkvormen. Dit heeft geleid tot meer inzicht in de personele samenstelling en de betekenis voor het toekomstig functioneren van de sectoren. Maar ook in meer inzicht in de ontwikkelopgave voor onze totale organisatie. Daarnaast zijn organisatiebrede afspraken gemaakt over een geactualiseerde manier van het doorlopen van de gesprekscyclus.

De invoering van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra), die op 1 januari 2020 in werking is getreden, is voorbereid. Door deze wet worden werknemers bij de overheid en in het bedrijfsleven hetzelfde behandeld.

Naast de Wnra is eind 2019 als gevolg van de invoering van de Wet Arbeidsmarkt in Balans (WAB) per 1 januari 2020, kritisch gekeken naar de omvang van onze flexibele schil en de inhuurvormen die we gebruiken. We hebben het inhuurbeleid aangescherpt en bepaald op welke wijze we als gemeente per 1 januari 2020 uitvoering geven aan de verplichtingen uit deze wet. Vijftig medewerkers hebben een tijdelijk dan wel vast dienstverband bij de gemeente Eindhoven gekregen. De inzet van deze medewerkers is daarmee op basis van een andere arbeidsrelatie gecontinueerd.

Digitaal transformeren

Digitalisering heeft de potentie om mensen, bedrijven en bewegingen te emanciperen, ontwikkelen of versnellen. Het vermogen om steeds sneller te kunnen veranderen, aan te passen en te leren is een randvoorwaarde om in de "nieuwe" wereld waarde te kunnen blijven toevoegen, ook als overheid. Dit vraagt om een gestructureerde aanpak met focus. Met het woord 'digitaal transformeren' geven we aan dat de gemeente onder invloed van ontwikkelingen in de maatschappij steeds digitaler wordt.

In 2019 is besloten de ontwikkelingen vanuit het programma Basis op orde/Graag Gedaan te integreren in de reguliere I-planning. We hebben nu integraal gewerkt vanuit een I-jaarplan waarin bestuurlijke, gemeentebrede en sectorale behoeften planmatiger worden aangepakt. De drie ingangen (maatregelen om de continuïteit te

garanderen, nieuwe bestuurlijke en sectorale behoeften alsmede wetgeving) hebben we systematisch tegen elkaar afgewogen en via projecten opgepakt. Voor een deel hebben we de trajecten volledig kunnen afwerken. Grotere onderwerpen zoals de E-werkplek, Omgevingswet, het HR-systeem, inkoop, et cetera vragen om een meerjarige doorloop. En nieuwe grote zaken dienen zich alweer aan (waaronder datagedreven werken).

Soms hebben we inhoudelijke en resource keuzes moeten maken en zaken even moeten opschorten. Niet alles kan tegelijk. En de winkel moet open blijven. Procesmanagement is opgestart met de komst van een programmamanager op dit vlak. Datagedreven werken betrof een beperkt aantal data-projecten, bewustwording en een aanzet voor een programmamattige aanpak (loopt door naar 2020) die essentieel is en in de komende jaren extra financiële inzet zal vragen.

Op het gebied van informatiebeveiliging is met de komst van een nieuwe CISO (Chief Information Security Officer) begonnen met een structurerings- en inhaalslag die ook richting 2020 en 2021 doorloopt.

Bij dit alles komt dat autonome ontwikkelingen in de maatschappij ons met de neus op de feiten drukken dat aanvullende beveiligings- en privacy-maatregelen continu en hard nodig zijn. Gestart is met systematisch borgen van diverse taken en rollen. Als eerste is begonnen met het vergroten van de awareness. Met het toenemen van complexiteit en bedreigingen op dit gebied (denk aan het recente voorval bij de Universiteit Maastricht) zullen we op dit gebied verder moeten gaan investeren.

Informatievoorziening, ICT en digitalisering

In 2019 is tegen gelijkblijvende kosten een hogere continuïteit van hard- en software gerealiseerd ten opzichte van 2018. Dit komt mede door de modernisering van het netwerk in de gemeentelijke gebouwen en door professionelere sturing op wijzigingen in hard- en software.

Op het gebied van kwaliteit is met name ingezet op het oplossen van de IT bevindingen uit de managementletter van de accountant. In 2019 is zo'n 80% van de bevindingen opgelost, de overige 20% wordt in het eerste kwartaal van 2020 afgerond. Met het oplossen van de bevindingen hebben we het volgende gerealiseerd: wijzigingsproces hard- en software verbeterd, autorisaties geïnventariseerd en daar waar nodig opgeschoond volgens wet- en regelgeving en er is een disaster recovery plan geïmplementeerd.

Naast 'de basis op orde' is ook ingezet op de verbetering en modernisering van de informatievoorziening als eerste stap in de digitale transformatie. We hebben het afgelopen jaar uitvoering gegeven aan de i-jaarplanning 2019 en er zijn 80 projecten afgerond die hieraan bijdragen:

- Inkoop ondersteunend Systeem is grotendeels geïmplementeerd;
- er is gestart met de vernieuwing van de IT-werkplek van medewerkers (afronding 2020);
- er is een nieuw HR-systeem geïmplementeerd;
- er zijn meer dan 20 applicaties uit gefaseerd als gevolg van de ingezette applicatierationalisatie.

Er zijn in 2019 ook zo'n 75 projecten gestart die nog doorlopen in 2020. In 2019 hebben we ons aangemeld voor het landelijke initiatief GGI-veilig. Met een gezamenlijke (landelijke) aanbesteding van informatieveiligheidscomponenten bouwen we aan de verdere modernisering, standaardisering én efficiency van onze IT-infrastructuur. Samen met de ICT-coöperatie Beware zijn drie nieuwe initiatieven gestart op het gebied van gezamenlijk gebruik van software: Webpresence, BORGIII en Cumulus. Waarbij Webpresence in gezamenlijkheid in gebruik is genomen door drie gemeenten. De ontwikkeling van het initiatief MijnAPP, als oplossing voor gemeentelijke dienstverlening die de mens centraal zet en waar mensen regie hebben over hun eigen gegevens, is volgens plan bij de gemeente Eindhoven gestopt. De VNG en andere gemeenten hebben het stokje overgenomen en geven uitvoering aan de volgende fase van de ontwikkeling. MijnAPP is opgenomen door de VNG in één van de sporen van het landelijke programma 'Samen organiseren'. Dit is gedaan om verdere ontwikkeling en uitrol vorm te kunnen geven.

Financiën

In 2019 is een omwenteling gerealiseerd in de financiële positie. Na jaren van tekorten in het sociaal domein wordt nu een positief financieel resultaat op sociaal domein geboekt. We hebben de voortgang van de realisatie nauwlettend gevolgd in de planning- en controlcyclus via twee tussenrapportages (turaps) en vier financiële updates. De opzet van de twee tussenrapportages is in lijn gebracht met de opzet van de begroting en jaarrekening.

In 2019 zijn kaders geïmplementeerd op het gebied van onder meer de budgethoudersregeling en formatiewijzigingen waarbij diverse interne inloopsessies zijn georganiseerd om te borgen dat de kaders helder zijn. Ook ten aanzien van de financiële verwerking zijn richtlijnen aangescherpt en is een stap gezet naar verdere professionalisering.

Het proces van de jaarrekening 2018 en de aansluiting op een nieuwe accountant is moeizaam verlopen. Om het afsluitproces bij, en de totstandkoming van, de jaarrekening 2019 beter te kunnen beheersen hebben we een draaiboek opgesteld. In het draaiboek is vastgelegd wie verantwoordelijk is voor een activiteit en welke documenten wanneer opgeleverd moeten worden. Een expertteam en reviewteam zijn aangesteld om de noodzakelijke kwaliteitsslag te realiseren.

Bij het opstellen van de Begroting 2020 is er veel aandacht geweest voor het verbeteren van de doelstellingen, prestaties en indicatoren. In dit proces zijn 20 oude doelstellingen vervangen door 24 nieuwe, 20 oude prestaties door 25 nieuwe, 17 oude effectindicatoren door 17 nieuwe en 14 oude prestatie indicatoren door 36 nieuwe. Dit alles op basis van spelregels die in het voorjaar 2019 met de raad zijn gecommuniceerd.

In het najaar 2019 is een onderzoek gestart naar de doorontwikkeling van de gemeentebrede financiële functie. Hierover worden in het eerste kwartaal van 2020 conclusies verwacht, waarna invulling zal worden gegeven aan de ontwikkelpunten om te komen tot een duidelijker uitgelijnde en daarmee een robuustere financiële functie in de toekomst.

Rechtmatige en efficiënte inkoop

2019 Heeft ook voor inkoop in het teken gestaan van verbeteringen op de korte termijn: basis op orde én op de langere termijn: gericht op doorontwikkeling en vernieuwing. Voor de korte termijn betekent dit dat we het purchase-to-pay proces hebben verbreed naar het Ruimtelijk Domein, als volgende stap naar volledige uitrol. Dit betekent dat ook in het Ruimtelijk Domein zowel de facturatie als het bestelproces is geautomatiseerd in het P2P-automatiseringsprogramma ProActis (inkoopondersteunend systeem). Dit is een belangrijke stap om te komen tot (gemeentebrede) basis op orde. De rechtmatigheidscontrole die we in 2019 hebben uitgevoerd over 2018 heeft als resultaat gehad dat de accountant een goedkeurende oordeel met betrekking tot rechtmatigheid heeft afgegeven. Daarnaast zijn in 2019 verdere verbeteringen doorgevoerd met als verwachting dat dit een positief effect heeft op toekomstige rechtmatigheidscontroles.

Ten behoeve van de (middel)lange termijn hebben we in 2019 een onderzoek uitgevoerd met een externe partij om de rol van CPO en inkoop te verstevigen binnen de gemeentelijke organisatie, met als doel om -door het aangeven van kaders en door adequate advisering aan de sectoren- rechtmatige inkoop nog beter te borgen. Dit leidt ertoe dat we aan de voorkant een heldere lijn hebben en minder opmerkingen krijgen van de accountant. In dit kader is een advies met betrekking tot de rollen van CPO, inkoop en leadbuyers uitgewerkt en aan de directieraad voorgelegd.

Daarnaast is er een ontwerp voor een CPO-dashboard gemaakt om te komen tot betere rapportages, aan de hand waarvan de organisatie over meer en betere sturingsinformatie komt te beschikken. Dit dashboard wordt in 2020 geïmplementeerd.

Verder is geïnvesteerd in de kennis en kunde van de medewerkers, opdat zij de organisatie nog beter kunnen adviseren en faciliteren bij het bereiken van hun doelen op het gebied van inkoop. Zo is in juni 2019 een gemeentebrede dag georganiseerd voor alle inkopers en contractmanagers binnen de organisatie, om de kennisuitwisseling tussen de diverse domeinen te bevorderen. Daarnaast is bij inkoop centraal geïnvesteerd in teambuilding en vakopleidingen.

Rekenkameronderzoeken

Onderstaand zijn de rekenkameronderzoeken vermeld die de afgelopen 4 jaar zijn aangeboden aan de raad.

Jaar	Titel onderzoek	Aanbieding	Stand van zaken
2019	Werk aan de winkel	19 maart 2019	De rapportage 'Werk aan de winkel' alsmede de vervolgrapportage is afgerond.
2018	Vorbereiding Omgevingswet in Eindhoven	Met de rekenkamer(commissie)s van Breda, Den Bosch, Oss en Tilburg heeft de Eindhovense rekenkamercommissie in het najaar '17 een rekenkamerscan verricht naar de voorbereiding van deze gemeenteraden op de Omgevingswet, met als doel om inzicht te geven in de stand van zaken en om leerpunten aan te wijzen. De Omgevingswet beoogt ruimtelijke regelgeving integraal aan te pakken en te vereenvoudigen. De materie is complex vanwege de veelheid van beleidsthema's. De impact van de Omgevingswet is verstrekkend en de opgave is groot. De Eindhovense bevindingen zijn in maart 2018 aangeboden aan de Raad.	In 2019 is de planning voor de implementatie van de Omgevingswet verder aangescherpt op basis van de minimale eisen die de VNG heeft opgesteld. Eindhoven legt primair de focus op de realisatie hiervan, in lijn met de in Eindhoven gekozen consoliderende invoeringsstrategie. De Omgevingsvisie 1.0 is eind 2019 er inzage gelegd. Er wordt gewerkt aan het aanpassen van werkprocessen, het Omgevingsplan en het onderwerp participatie onder de Omgevingswet. De komst van de Omgevingswet betekent een ander (juridisch) instrumentarium met gewijzigde bevoegdheden van raad en college. Met de raads werkgroep wordt in 2020 toegewerkt naar het nemen van besluiten die hiervoor nodig zijn.
2018	Evaluatie Rekenkamer Commissie 2015-2018 aan de maat	Het rapport 'Evaluatie Rekenkamercommissie 2015-2018 aan de maat' is in november 2018 aangeboden en besproken.	De Raad heeft besloten de monitoring van de implementatie van raadsbesluiten naar aanleiding van rekenkameronderzoek van de afgelopen 4 jaar te faciliteren, door vanaf 2019 hierover half jaarlijks te rapporteren in de P&C cyclus (tussentijdse rapportage en jaarrekening). In de jaarrekening 2019 wordt hier gehoor aan gegeven door in de paragraaf bedrijfsvoering de rekenkameronderzoeken op te nemen. In de tussentijdse rapportage 2019 is geen voortgang gerapporteerd omdat de nadruk heeft gelegen om deze rapportage te stroomlijnen in lijn met het format van de begroting. In de P&C cyclus van 2020 zullen de rekenkameronderzoeken ook als onderdeel van de tussentijdse rapportage opgenomen worden.
2018	Reserves, risico's en ratio's	April 2018	Conform besluitvorming door de raad op 12 juni 2018 is een plan van aanpak opgesteld en is de accountantscommissie betrokken bij de uitwerking van diverse aanbevelingen. Deze zijn verwerkt in de nota reserves, voorzieningen en weerstandsvermogen, die op 18 december 2018 door de raad is vastgesteld. Met de aanbevelingen uit de nota wordt rekening gehouden bij het opstellen van de begroting en jaarrekening. In reactie op een aanvullende brief van de rekenkamer van juli 2019, heeft in oktober een nadere toelichting plaatsgevonden in de accountantscommissie over de toepassing van de aanbevelingen en over de omzetting van

Jaar	Titel onderzoek	Aanbieding	Stand van zaken
			onderhoudsvoorzieningen naar reserves. In vervolg hierop is in december de raadsinformatiebrief "Sturing op onderhoudskosten" gepubliceerd.
2017	Conditie voor co-creatie	Het rapport Conditie voor co-creatie is in maart 2017 aan de raad aangeboden.	In mei 2017 heeft de raad een amendement aangenomen inzake het in samenspraak nader uitwerken van de raadsaanbevelingen. De aanbevelingen van de rekenkamer zijn onderdeel geworden van reguliere activiteiten waarmee dit rekenkameronderzoek is afgewikkeld.
2017	Duurzaamheid, de next step	Het rekenkamerrapport is op 20-09-2017 aan de raad aangeboden.	De disbalans tussen ambitie en beschikbare middelen wordt, nu de gemeenten in het Klimaatakkoord de taak hebben gekregen om wijken stap voor stap aardgasvrij te maken, alleen maar groter. Eind 2019 zijn door het rijk middelen overgemaakt voor de jaren 2020 en 2021 (€686.000) en ook vanuit de gemeente zelf is voor de komende 3 jaar €2.000.000 beschikbaar gesteld. Voor wat er moet gebeuren is dat echter niet genoeg. Conclusie van het rekenkamerrapport (beschikbare middelen ontoereikend voor de ambitie) geldt dus nog steeds.
2016	Evaluatie WIJeindhoven, wat WIJzer?	De Eindhovense Rekenkamercommissie heeft het rapport Evaluatie WIJeindhoven, wat WIJzer? in de gemeenteraadsvergadering van 8 november 2016 aangeboden aan de gemeenteraad.	In lijn met de aanbevelingen uit het Rekenkamerrapport hebben we aan de hand van de maatschappelijke doelen de indicatoren in de begroting en de uitvoeringsovereenkomst met stichting WIJeindhoven aangepast. De indicatoren zijn meetbaar en Stichting WIJeindhoven levert op ons verzoek een maandelijks overzicht aan waarmee wij snel kunnen reageren op eventuele afwijkingen in de gemaakte afspraken. Per kwartaal worden minimaal 2 speerpunten benoemd waar extra aandacht aan wordt besteed, en wat de kwaliteit van de dienstverlening ten goede komt. Stichting WIJeindhoven vult bij inwoners met een actieve ondersteuningsvraag minimaal 2 keer per jaar het 'wat telt' instrument in, waarmee de voortgang van de te behalen doelstellingen gevolgd wordt en waarmee ook eerder een aanpassing van het ondersteuningsplan kan plaatsvinden. Vanuit het tellen en vertellen principe wordt naast de kwantitatieve onderzoeken, ook middels kwalitatieve interviews en praktijkvoorbeelden informatie verstrekt door de Stichting aan de gemeente.
2016	Informatieveiligheid en privacy in het sociaal domein, een open deur?	De Eindhovense Rekenkamercommissie heeft het rapport Informatieveiligheid en privacy, een open deur? in de gemeenteraadsvergadering van 5 april 2016 aangeboden aan de gemeenteraad.	In 2019 is het algemene informatiebeveiligingsbeleid aangeboden aan en vastgesteld door het college van B&W. Sinds maart 2019 is een nieuwe CISO aan de slag gegaan met de verdere opbouw van het team Informatiebeveiliging en het prioriteiten en realiseren van verbeterpunten. Continue herprioritering is in 2019 noodzakelijk gebleken gezien de hoge dynamiek in het werkveld. De jaarlijks verplichte ENSIA rapportages en audit zijn uitgevoerd en bevonden zich eind 2019 in de afrondende fase. Een awareness campagne rondom informatiebeveiliging is in 2019 voorbereid en in januari 2020 van start gegaan. Waar dit wettelijk noodzakelijk is wordt door het sociaal domein Data Protection impact assessment (DPIA's) uitgevoerd in samenwerking met het team Informatiebeveiliging. Jaarlijks wordt door het sociaal domein een

Jaar	Titel onderzoek	Aanbieding	Stand van zaken
			informatiebeveiligingsplan en een privacyplan opgesteld, waar door de –inmiddels aangestelde- Information security officer en Privacy officers- gevolg aan wordt gegeven door middel van - in de jaarplannen- benoemde maatregelen. Processen informatieveiligheid en privacy en organisatiestructuur sociaal domein zijn geaccordeerd door het MT. De aanbevelingen van 2016 met betrekking tot verbeterpunten inrichting systeem en afspraken met WijEindhoven zijn niet meer actueel: in zeer korte tijd na de aanbevelingen van de Rekenkamercommissie in 2016 zijn de autorisaties van het WijPortaal aangepast, zijn verwerkersovereenkomsten gesloten, de werkprocessen zijn herijkt en er is bij WijEindhoven een Functionaris Gegevensbescherming aangesteld. De bevindingen zoals vastgesteld in 2016 zijn in 2020 niet meer van toepassing. Er is, zoals hierboven beschreven, sprake van een geheel vernieuwde organisatie inrichting op gebied van privacy en informatieveiligheid, zowel gemeente breed, als binnen het sociaal domein en WijEindhoven.

3f. Verbonden partijen

Een verbonden partij is een rechtspersoon waarin de gemeente zowel bestuurlijk als financieel een belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan een zetel in het bestuur of een stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen beschikbaar stelt, die zij mogelijk kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij.

Rechtspersonen zijn in te delen naar privaatrechtelijke rechtspersonen en de publieksrechtelijke rechtspersonen. Bij de privaatrechtelijke rechtspersonen gaat het primair om de stichting/vereniging, de N.V., de B.V. en de C.V. De privaatrechtelijke organisaties vinden hun wettelijke oorsprong in Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Bij de publieke rechtspersonen gaat het primair om de Gemeenschappelijke Regeling (in verschillende verschijningsvormen), die hun basis vinden in de Wet Gemeenschappelijke Regelingen. Verder bestaat er nog de combinatievorm, zoals de P.P.S.-constructie (publiek-privaatrechtelijke samenwerking).

Het deelnemingenbeleid van de gemeente Eindhoven is verankerd in de nota "Op afstand verbonden". De nota, geactualiseerd in 2018, geeft een bestuurlijk-juridisch, financieel en organisatorisch kader voor de (privaatrechtelijke) deelnemingen en de (publiekrechtelijke) openbare lichamen, waaraan de gemeente bevoegdheden en taken heeft overgedragen. Het deelnemingenbeleid gaat uit van actief aandeelhouderschap om de publieke belangen binnen de verbonden partijen te borgen.

Als aandeelhouder wil de gemeente op de volgende terreinen actief invloed uitoefenen: strategie (onder andere koersbepalende investeringen), beloningen in de (semi)publieke sector (Wet Normering Topinkomens), maatschappelijk verantwoord ondernemen (waaronder social return), risicobeheersing, eigen vermogen, benoemingen bestuurders en commissarissen (met aandacht voor diversiteit) en duurzaamheid. Tussen een verbonden partij en de gemeente kunnen ook andersoortige relaties bestaan, bijvoorbeeld subsidies, inkoop en ter beschikking stelling van vastgoed.

Op de volgende pagina is uiteengezet:

- in welke verbonden partijen de gemeente Eindhoven participeert (officiële benaming);
- tot welk type rechtsvorm de verbonden partij behoort;
- op welke wijze de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij;
- op welke wijze de gemeente een bestuurlijk belang heeft in de verbonden partij;
- aan welk taakveld de verbonden partij een bijdrage levert. In het desbetreffende taakveld is uiteengezet aan welke doelstellingen een bijdrage geleverd wordt door de verbonden partij, welke relevante ontwikkelingen verwacht worden en eventuele risico's die van invloed zijn op onze financiële positie.

Naam verbonden partij (bedragen x € 1.000)	Taak veld	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 2019	Eigen vermogen 2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 2018	Eigen vermogen 2018
Gemeenschappelijke regelingen							
Gemeenschappelijk Regeling Werkvoorziening Regio Eindhoven (GRWRE)	6.4	0	8.292	9.780	371	6.769	10.247
GR Centrum Uitvoering reinigingsstaken Eindhoven en omgeving (CURE)	7.3	-785	25.050	-785	198	18.079	198
GR GGD Brabant Zuidoost	7.1	213	14.879	2.864	-16	12.663	2.830
GR Metropoolregio Eindhoven	0.1	1.039	18.050	5.821	1.005	17.413	4.280
GR Omgevingsdienst Zuidoost Brabant (ODZOB)	7.4	915	3.413	2.429	0	4.254	1.515
GR Veiligheidsregio Brabant- Zuidoost (VRBZO)	1.1	647	39.485	6.887	773	42.790	7.391

Naam verbonden partij (bedragen x € 1.000)	Taak veld	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 2019	Eigen vermogen 2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 2018	Eigen vermogen 2018
Vennootschappen en coöperaties							
BNG Bank N.V., gevestigd te Den Haag	0.5	163.000	144.802.000	4.887.000	336.999	132.518.000	4.991.000
Brainport Development N.V.	3.1	2	2.317	3.266	41	2.790	3.264
Breedband Regio Eindhoven B.V.	3.1	-360	961	3.582	-277	1.273	4.009
Eindhoven Airport N.V.	7.4	14.330	16.260	113.936	14.270	26.755	100.064
Enexis Holding N.V.	0.5	210.000	4.148.006	4.112.000	319.000	3.691.000	4.024.000
Flight Forum Beheer B.V.	3.2	0	19	18	0	28	18
Flight Forum C.V.	3.2	5.661	5.878	24.005	6.931	5.317	18.344
ICT-coöperatie Beware	0.4	-46	84	-21	21	92	21
Muziekgebouw Eindhoven N.V.	5.3	nnb	nnb	nnb	-349	5.955	-2.705
Park Strijp Beheer B.V.	8.3	nnb	nnb	nnb	361	1.584	794
Park Strijp C.V.	8.3	nnb	nnb	nnb	451	29.254	2.597
Parktheater Eindhoven N.V.	5.3	nnb	nnb	nnb	-67	4.212	3.083
Twice Eindhoven B.V.	3.1	nnb	nnb	nnb	613	13.478	5.851

Gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijk Regeling Werkvoorziening Regio Eindhoven (GRWRE)

Doelstelling en openbaar belang	De GRWRE behartigt de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW), loonkostensubsidie en beschut werken. Daarnaast zijn er gezamenlijk participatietaken afgesproken in de keten van Werk en Inkomen. Ergon en het Participatiebedrijf zijn de uitvoeringsorganisatie van de GRWRE. Ergon is de uitvoeringsorganisatie van de Participatiewet en de voormalige Wet Sociale Werkvoorziening voor de gemeenten Eindhoven, Heeze-Leende, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre. Het Participatiebedrijf van de GRWRE brengt de talenten/competenties van bijstandsgerechtigden in beeld en zorgt ervoor dat mensen vaardigheden opdoen zodat ze bemiddeld kunnen worden naar betaald werk.
Inzicht bestuurlijk belang	Aandeel (jaarlijkse bijdrage): - Gemeente Eindhoven ca. 80%; - Overige gemeenten ca. 20 % Het bestuur bestaat uit het Algemeen Bestuur (AB), het Dagelijks Bestuur (DB) en de Voorzitter. Het DB bestaat uit de leden van het AB. Het AB benoemt uit zijn midden een voorzitter van het AB die tevens voorzitter is van het DB. De voorzitter vertegenwoordigt Ergon in- en buiten rechte. Het AB, DB en de voorzitter kunnen commissies van advies instellen. Voor zowel het algemeen alsook het dagelijks bestuur geldt één stem per lid, de voorzitter inbegrepen. Een besluit komt tot stand wanneer meer dan de helft van het aantal stemmen die meer dan de helft van het totaal aantal inwoners van de gemeenten die deelnemen in deze gemeenschappelijke regeling vertegenwoordigen, zich voor het voorstel heeft verklaard. Bij staking der stemmen heeft de voorzitter een doorslaggevende stem.
Wisselingen bestuur RvC / RvT	Het AB bestaat uit 10 leden, 2 collegeleden uit elke gemeente. Vanuit Eindhoven zijn dit de portefeuillehouder Werk & Inkomen en de portefeuillehouder financiën. Het DB kent 3 leden, te weten een van zetel Veldhoven (voorzitter), zetel Valkenswaard en een zetel voor Eindhoven (plv. voorzitter).

Wet Normering Topinkomens	Wordt op getoetst. Uit navraag blijkt dat er geen bestuurders zijn bij Ergon die een salaris ontvangen groter dan de norm.
Maatsch. verantwoord ondernemen	De GRWRE voert de Wsw, LKS (Banenafpraak), beschut werk en re-integratietaken uit. Daarmee voeren zij belangrijke taken in het kader van MVO uit. Ergon heeft als opdracht om loonvormende arbeid tot stand te brengen. Daarnaast dragen ze bij aan de CO2-reductie door inzet van elektrische auto's, met name voor gebruik in de binnenstad (stadsreiniging). Tevens elektrisch gereedschap. De gemeente Eindhoven heeft Ergon ook een bijdrage in de kosten verstrekt voor het inrichten van de benodigde laad-infrastructuur. Verder heeft Ergon voor haar activiteiten in de openbare ruimte van Eindhoven een CO2-emissie-certificaat behaald.
Geleverde prestaties	Levering prestaties: de belangrijkste taakstellingen zijn: 1. Het uitvoeren van de WSW-oud voor de 5 deelnemende gemeenten. Met ingang van 2015 is er geen sprake meer van een echte taakstelling, maar van een verwachte realisatie. Er is immers geen instroom meer. 2. Het aanbieden van trajecten aan deelnemende gemeenten i.h.k.v. participatie gericht op betaald werk. 3. Uitvoering geven aan beschut werk nieuw en loonkostensubsidie (Banenafpraak) onder de Participatiewet. 4. Uitvoering geven en doorontwikkelen van re-integratiedienstverlening aan de vijf deelnemende gemeenten. 5. Het aanbieden van (betaalde) werkplekken aan deelnemende gemeenten in het kader van re-integratie of in een andere vorm (met behoud van uitkering). Realisatie doelstellingen: Uit de geleverde prestaties blijkt dat de doelstellingen voldoende zijn gerealiseerd.
Belangrijkste ontw. en wijz. risico's	Er is sprake van een landelijk risico op het gebied van de WSW vanwege een lagere rijkssubsidie per WSW-werkplek (de zogenaamde efficiëncykorting), vergrijzing van de doelgroep en een lager volume Wsw-werknemers. Op termijn zijn er nog andere risico's die verband houden met Rijksmaatregelen als de Wet arbeidsmarkt in Balans, fiscale wetgeving etc.

	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
	0	8.292	9.780	371	6.769	10.247
Toelichting financiële informatie	Betreft definitieve jaarcijfers 2019.					

GR Centrum Uitvoering reinigingstaken Eindhoven en omgeving (CURE)

Doelstelling en openbaar belang	Cure behartigt de belangen van en de samenwerking tussen Eindhoven, Geldrop-Mierlo en Valkenswaard voor het beheer van huishoudelijke afvalstoffen en daarmee samenhangende taken. Dit, in lijn met de Wet milieubeheer en het door de overheid gevoerde afvalstoffenbeleid. Cure doet dit door de focus te leggen op 4 kernwaarden, zijnde 100% hergebruik van de huishoudelijke afvalstromen, het optimaliseren van het serviceniveau voor de burgers, het beheersen en optimaliseren van de kosten en de inzet van mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt. Hierdoor kan het product afval verder ontwikkeld worden tot nieuwe grondstoffen en kan onder andere de werkgelegenheid en de circulaire regionale economie worden gestimuleerd.
Inzicht bestuurlijk belang	Aandeel (jaarlijkse bijdrage): • Gemeente Eindhoven ca. 75%; • Overige gemeenten ca. 25 % (Geldrop en Valkenswaard tezamen). Voor zowel het AB alsook het DB geldt één stem per lid, de voorzitter inbegrepen.

Bij staking der stemmen heeft de voorzitter een doorslaggevende stem.

- Het AB bestaat uit twee leden per deelnemende gemeente. De voorzitter is voorzitter van het AB en van het DB;
- Het DB wordt gevormd door de voorzitter van het AB alsmede twee overige leden. De twee overige leden worden uit en door het AB aangewezen. De leden van het DB zijn elk afkomstig uit verschillende deelnemende gemeenten.

Wisselingen bestuur /Niet van toepassing.

RvC / RvT

Wet Normering Niet van toepassing: het betreft aangestelde bestuurders van gemeenten (vanuit hun functie als wethouder) en een ambtenaar als directeur, ingepast in de lokaal gemeentelijke CAR structuur.

Maatsch. verant- woord ondernemen Cure staat op de PSO-Prestatieladder op Trede 3. Dat betekent dat ze koploper zijn als het gaat om werkgelegenheid voor mensen met een kwetsbare arbeidspositie. Naast het bieden van kansen aan deze mensen om werkzaam te zijn worden ze ook opgeleid door Cure. Hierdoor vergroten zij hun kansen om door te stromen naar een regulier betaalde baan in onze samenleving. In 95% van de gevallen stromen de medewerkers uit naar een regulier betaalde baan

Geleverde prestaties Het afval in Eindhoven is binnen de ruimte van de begroting ingezameld en verwerkt. De begroting is tussentijds aangepast met ruim 2 mln vanwege hogere verwerkingskosten. In 2019 heeft de GR Cure de samenwerking met Orstedt om te komen tot de toepassing van de Renaissance-techniek beëindigd. Dit houdt in dat het jaarrekeningresultaat 2019 van Cure negatief zal zijn.

Belangrijkste ontw. en wijz. risico's De belangrijkste ontwikkelingen en financiële risico's bij Cure zijn:

- Recente grote projecten vragen om continuering van inhuur van specialistische kennis over diverse zaken op breed financieel terrein.
- Sinds 2016 geldt een vennootschapsbelastingplicht voor overheidsondernemingen. In dit verband zijn de risico's de tijdige en juiste implementatie ervan en de potentiële druk op het resultaat. Er is eind 2019 nog geen eindbeeld. Het ziet ernaar uit dat er een beperkte belasting komt over de fictieve winst op voor afval ontvangen vergoedingen een gering percentage (2%).
- BTW Stichting Afvalfonds Verpakkingen. A.g.v. een casus bij gemeente Leek bestaat het risico dat BTW afgedragen moet worden over de op grond van de Raamovereenkomst Verpakkingen ontvangen vergoeding vanaf 2012.
- Lagere vergoedingen voor gescheiden afvalstromen (plastic, papier), als gevolg van internationale marktwerking.

	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
	-785	25.050	-785	198	18.079	198
Toelichting financiële informatie	Betreft definitieve jaarcijfers 2019.					

GR GGD Brabant Zuidoost

Doelstelling en openbaar belang De GGD Brabant Zuidoost is een samenwerking tussen Eindhoven en de 20 overige regiogemeenten, met als doel bij te dragen aan een positieve ontwikkeling van de gezondheidssituatie van de inwoners.

Inzicht bestuurlijk belang Aandeel (jaarlijkse bijdrage):

- Gemeente Eindhoven ca. 69,48%;
- Overige gemeenten ca. 30,52%

Gemeentebestuurders zijn vertegenwoordigd in het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur van de GGD. Het algemeen bestuur (AB) stelt de hoofdlijnen van het GGD beleid vast alsmede de begroting en de jaarrekening. Het dagelijks bestuur (DB) ziet toe op de dagelijkse gang van zaken, bereidt samen met de directeur de AB-vergaderingen voor en draagt zorg voor het uitvoeren van de besluiten van het AB. Het AB en DB vergaderen ca. 5 keer per jaar.

Stemverhouding:

De stemverhouding van de aangewezen leden bij (financiële) besluitvorming in het Algemeen Bestuur is als volgt:

- gemeenten tot 20.000 inwoners heeft één stem;
- gemeenten vanaf 20.000 inwoners heeft twee stemmen;
- de gemeente Helmond heeft drie stemmen;
- de gemeente Eindhoven heeft vijf stemmen.

Wisselingen bestuur	Namens gemeente Eindhoven maakt wethouder Richters deel uit van het AB en DB van de GGD-BZO. Wethouder Oosterveer is aangewezen als vervanger bij afwezigheid van mevrouw Richters.
RvC / RvT	
Wet Normering Topinkomens	In 2018 werd voldaan aan de voorwaarden met betrekking tot normering van topinkomens. Bij de GGD-BZO ontvangt de directeur de hoogste beloning. Deze beloning valt ruimschoots onder het genoemde bezoldigingsmaximum. In afwachting van haar jaarrekening 2019, heeft de GGD-BZO per mail verklaard dat men ook in 2019 voldoet aan de WNT.
Maatsch. verantwoord ondernemen	Dit zit opgesloten in het feit dat zij in het leven geroepen zijn voor het uitvoeren van een wettelijke taak (Wet Publieke Gezondheid).
Geleverde prestaties	• In 2019 is een plan opgeleverd vanuit de GGD-BZO om voor 8 gemeenten in de regio de uitvoering te verzorgen rondom de Wet Verplichte GGZ. Zij hebben daarvoor per 1 januari 2020 een meldpunt ingericht voor meldingen, een team dat de triage verzorgt en het verkennend onderzoek om zo tot een aanvraag te komen voor een eventuele zorgmachtiging. • In 2019 is zoals ook aangekondigd in de kadernota 2019 gewerkt aan de uitwerking van de businesscase van de GGD-BZO, met als belangrijke pijler het onderbrengen van de integrale jeugdgezondheidszorg bij de GGD-BZO (inbesteden van de jeugdgezondheidszorg voor 0- 4 jarigen bij de GGD-BZO). Hierin trekken zij samen op met de huidige JGZ-instellingen in de regio.
Belangrijkste ontw. en wijz. risico's	Algemene reserve GGD-BZO: de algemene reserve Publieke gezondheid is eind 2019 beduidend lager dan de vigerende bandbreedte weergeeft. Dit is mede het gevolg van een onttrekking in het kader van de bestuursopdracht. Het AB bepaalt of de reserve aangevuld wordt of niet. De verwachting is dat de algemene reserve op termijn als gevolg van de bestuursopdracht zal verbeteren/herstellen. De algemene reserve Ambulancezorg is nu gelijk aan de ondergrens van de bandbreedte.

	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
	213	14.879	2.864	-16	12.663	2.830
Toelichting financiële informatie	Betreft definitieve jaarcijfers 2019. Het resultaat 2019 van €212.500 bestaat uit een positief resultaat bij Publieke gezondheid van €124.500 en een positief resultaat bij Ambulancezorg van €88.000.					

GR Metropoolregio Eindhoven

Doelstelling en openbaar belang	Bestuurlijk samenwerkingsverband tussen Eindhoven en de twintig andere Zuidoost Brabantse gemeenten dat bijdraagt aan een excellent vestigingsklimaat voor bedrijven en inwoners in de Brainportregio. De focus van het in 2019 vastgestelde samenwerkingsakkoord ligt op het terrein van Economie, Mobiliteit, Energietransitie en Transitie Landelijk Gebied. Binnen deze focus zijn o.a. de uitvoering van het Stimuleringsfonds en de functie van betaalautoriteit en aandeelhouder Brainport Development NV door de 21 samenwerkende gemeenten belegd. Tot slot maakt ook het Regionaal Historisch Centrum (RHCE) onderdeel uit van de GR-MRE.
Inzicht bestuurlijk belang	Financiële jaarlijkse bijdrage geschiedt op basis van (relatief) inwoneraantal. · Gemeente Eindhoven ca. 30% · Overige gemeenten ca. 70% Specifiek voor het onderdeel RHCE geldt dat ook het voor een gemeente in gebruik zijnde aantal strekkende meters archief onderdeel uitmaakt van de verdeling van de bijdrage over de deelnemende gemeenten. In het Algemeen Bestuur heeft iedere gemeente een gelijk stemgewicht. Bij besluiten moet meer dan de helft van het totale aantal stemgerechtigde leden van het algemeen bestuur aanwezig zijn, besluitvorming geschiedt bij meerderheid van stemmen. Voor het tot stand komen van een beslissing over vaststelling van de begroting, begrotingswijzigingen, jaarrekening en regionale agenda is een gekwalificeerde meerderheid vereist van drie/vierde van hen die een stem uitbrengen.
Wisselingen bestuur / N.v.t.	
RvC / RvT	
Wet Normering	Er wordt voldaan aan de voorwaarden met betrekking tot normering van topinkomens.
Topinkomens	Mocht het onderwerp bezoldiging op de agenda staan, dan neemt de gemeente Eindhoven dit mee in haar advies richting het lid algemeen bestuur.
Maatsch. verantwoord ondernemen	De organisaties van de Metropool Regio Eindhoven (MRE) en RHCE kennen een beperkte omvang, waarbij het merendeel van de begroting bestaat uit de kosten van personeel, bedrijfsvoering en gebouwen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen wordt hierbij continue nagestreefd.
Geleverde prestaties	In maart 2019 is door de 21 samenwerkende gemeenten de besluitvorming inzake het MRE-Samenwerkingsakkoord 2019-2022 afgerond en het daaruit voortvloeiende MRE-Werkprogramma 2019 en is o.a. het opstellen van een Regionale Energiestrategie en een Streefbeeld landelijk gebied verder ter hand genomen, welke in 2020 in besluitvorming worden gebracht. Daarnaast zijn op 18 december het Werkprogramma 2020 en de daarmee samenhangende gewijzigde MRE-begroting 2020 vastgesteld, met als belangrijk element de hoogte van de gemeentelijke inwonerbijdrage aan de MRE. Tevens is op 28 december de Kadernota Begroting 2021 vastgesteld. Daarnaast zijn op meerdere momenten bijeenkomsten georganiseerd tijdens welke de gemeenten (raden en colleges) input konden leveren gericht op de realisatie van het Werkprogramma 2020 en het opstellen van het Werkprogramma en Begroting 2020. RHCE: Uitvoering gegeven aan het programma "Werk en Uitvoering 2019-2020".
Belangrijkste ontw. en wijz. risico's	Metropoolregio Eindhoven: In het najaar 2019 is de (financiële) vertaling van de besluitvorming van 27 maart 2019 over het nieuwe samenwerkingsakkoord vastgesteld. Daarmee is de evaluatie en doorontwikkeling van de MRE formeel afgerond. Vanaf 2020 werken we vanuit het nieuwe samenwerkingsakkoord, zowel qua governance, inhoudelijke programma, alsmede met bijbehorende inwonersbijdrage.

Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (RHCE): De organisatie is in 2019 op orde gebracht, het contract met de interim manager is verlengd tot 31 augustus 2021 met oog op het bestendigen van de organisatie. In 2020 zal de toekomstige vorm van het E-depot bekeken worden mede in relatie tot aanbeveling uit de evaluatie MRE tot ontvlechting van het RHCE.

Gulbergen: de voormalige stortplaats is officieel nog niet gesloten en de nazorg niet overgedragen aan de Provincie Noord Brabant. De voornaamste reden hiervoor is dat er tussen de stortplaatsen en de provincie Noord Brabant nog geen overeenstemming is over de voorwaarden van sluiting en overdracht. Er wordt onder regie van de MRE gewerkt aan een haalbaarheidsonderzoek ontwikkelvisie, mede gericht op het verminderen van financiële risico's van de 21 gemeenten.

Naheffingen afval: Het geschil tussen Attero en de Brabantse gewesten over de garantieplicht van aanlevering van brandbaar restafval over het jaar 2015 tot en met januari 2017 is tot een eindvonnis gekomen. Het eindvonnis geeft aan dat de Brabantse gewesten zijn verplicht tot het betalen van een naheffing van € 15 miljoen voor minder levering, waarvan € 5,1 miljoen voor de 21 gemeenten in MRE-verband. Er is door de Brabantse gewesten een procedure gestart bij het Gerechtshof om het vonnis te vernietigen. De Gemeente Eindhoven heeft binnen het aandeel restafval van de 21 MRE-gemeenten nagenoeg ongewijzigde hoeveelheden afval aangeleverd aan Attero. En stelt zich op het standpunt dat bij een succesvolle claim van Attero aan het MRE de bijdrage van de gemeente Eindhoven nihil is. Dat is tot nu toe ook steeds zo uitgedragen. Het gecalculeerde risico is gezien het voorgaande 0. De mogelijke claim zal volgens de gemeente Eindhoven dan ook betaald moeten worden door de overige regiogemeenten die in betreffende jaren minder afval zijn gaan aanleveren. Indien Eindhoven toch zou moeten meedoen in een regionale verdeling van de claim is het risico maximaal 1,5 miljoen. Binnen Eindhoven wordt voor deze vordering geen claim op de voorziening afvalstoffen gelegd.

	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
	1.039	18.050	5.821	1.005	17.413	4.280
Toelichting financiële informatie	Betreft conceptcijfers 2019. Het algemeen bestuur dient de jaarrekening nog vast te stellen.					

GR Omgevingsdienst Zuidoost Brabant (ODZOB)

Doelstelling en openbaar belang	De ODZOB voert ten behoeve van de deelnemers taken uit op het gebied van het omgevingsrecht. Als uitvoeringsdienst van het lokaal en provinciaal bestuur levert de Odzob een bijdrage aan het realiseren en borgen van de door de verantwoordelijke overheden in de regio Zuidoost-Brabant aangegeven kwaliteit van de fysieke leefomgeving. De opdrachtportefeuille van de ODZOB is voor circa 30% landelijk opgelegd als verplichte basistaak, de rest van de taken zijn verzoektaken. En door de deelnemers ingebrachte budgetten voor collectieve taken en intensivering van taken.
Inzicht bestuurlijk belang	Aandeel (financiële bijdrage, op basis van omzet, bepaald in 2016 (jaarrekening, afgerond)): • Gemeente Eindhoven: 9% • Andere gemeenten: 47% • Provincie: 35% • Derden: 9% (Dit percentage is juridisch begrensd tot 17% als richtwaarde, in verband met de Europese richtlijn aanbestedingen (bron: Adviesbureau AKD, 2013)). Het openbaar lichaam heeft een algemeen bestuur (AB). Gedeputeerde Staten en de colleges wijzen uit hun midden ieder één lid van het AB aan.

De ODZOB kent 22 deelnemers. De voorzitter wordt door en uit het AB aangewezen. Het dagelijks bestuur (DB) bestaat uit minimaal 3 leden en maximaal 6 leden waaronder de voorzitter. De leden worden uit en door het AB gekozen.

Wisselingen bestuur /Niet van toepassing.

RvC / RvT

Wet Normering Er wordt voldaan aan de voorwaarden met betrekking tot normering van topinkomens.

Topinkomens De rollen worden ingevuld vanuit de aanstelling bij de deelnemende partijen. Er worden geen salarissen of vergoedingen uitgekeerd.

Maatsch. verantwoording ondernemen Bij de verbouwing van kantoorruimte als gevolg van de groei van de organisatie is LED-verlichting toe gepast. Er zijn ook elektrische bedrijfsauto's geleased. Het facilitaire team is uitgebreid met een gastvrouw via de Ergon (SW bedrijf). Voor wat betreft inkoop is ingezet op verdere verduurzaming van de bedrijfsvoering.

Geleverde prestaties De opgedragen taken (basis, verzoek, collectief, intensivering) zijn volgens planning gerealiseerd binnen de ruimte van de begroting 2019.

Belangrijkste ontw. en wijz. risico's De belangrijkste ontwikkelingen en financiële risico's bij ODZOB zijn:

- ODZOB verwacht (ondanks toename van tarieven) een omzetstijging vanwege een uitbreiding van de wettelijk verplichte taken (onder meer asbestverwerking en wijziging Beheer Openbare Ruimte) en vanwege een toename van vrijwillige taken van de deelnemers (vanwege aantrekken van de (woning)bouwmarkt).
- ODZOB gaat er van uit dat er geen vennootschapsbelasting verschuldigd zal zijn.
- De reserve van ODZOB is sinds 2017 maximaal gevuld.
- Odzob dient zich voor te bereiden op invoering van de Omgevingswet per (zoals eind 2019 verwacht) 1 januari 2021. Dit vergt bovenop de begroting 2020 substantiële aanvullende voorbereidingskosten (indicatie €1,2 mln)

	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
	915	3.413	2.429	0	4.254	1.515
Toelichting financiële informatie	Betreft voorlopige jaarcijfers 2019.					

GR Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)

Doelstelling en openbaar belang VRBZO is een organisatie waarin de brandweer, de geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio (GHOR) en de regionale ambulancevoorziening (RAV) samenwerken om incidenten en rampen te voorkomen, te beperken en te bestrijden.

Inzicht bestuurlijk belang Aandeel (financiële bijdrage) 2019:

- Gemeente Eindhoven: 34,3%
- Overige gemeenten: 65,7%

Het bestuur van de VRBZO bestaat uit de burgemeesters van de deelnemende gemeenten en kent een Algemeen Bestuur (AB), Dagelijks Bestuur en de voorzitter. De bestuursorganen laten zich in hun taakuitoefening adviseren door de Adviescommissie Financiën en Bedrijfsvoering waarin vertegenwoordigers van het bestuur, gemeentesecretarissen (2) en controllers van gemeenten (2) zitting hebben.

Het AB bestaat uit de burgemeesters van de deelnemende gemeenten. Bij het nemen van besluiten door het AB tot vaststelling van de jaarrekening en tot vaststelling van de begroting en begrotingswijzigingen brengen de leden die een gemeente vertegenwoordigen tot 20.000 inwoners 1 stem uit. De leden die een gemeente vertegenwoordigen met 20.000 of meer inwoners brengen 2 stemmen uit vermeerderd met een stem per volledig veelvoud van 15.000 inwoners, waarmee het aantal van 20.000 inwoners door die gemeente wordt

overschreden.

Het dagelijks bestuur (DB) bestaat naast de voorzitter en plaatsvervangend voorzitter uit maximaal 5 leden, aan te wijzen door en uit de leden van het AB. Bij de samenstelling van het DB geldt als uitgangspunt dat een evenredige geografische verdeling over de regio wordt aangehouden. Eindhoven vult 1 zetel in.

Het AB kan, conform artikel 25 van de Wet gemeenschappelijke regelingen commissies instellen met het oog op de behartiging van bepaalde belangen.

Wisselingen bestuur / Met betrekking tot de gemeente Eindhoven hebben zich geen wisselingen voorgedaan.

RvC / RvT

Wet Normering Binnen de VRBZO valt, gezien het criteria van de dagelijkse leiding over de gehele

Topinkomens veiligheidsregio, alleen de directeur onder de meldingsplicht WNT. Op basis van de concept jaarrekening 2019 voldeed de VRBZO aan de Wet Normering Topinkomens.

Maatsch. verantwoord ondernemen Hier is in het concept jaarverslag VRBZO 2019 niet specifiek iets over opgenomen.

Geleverde prestaties Voor de in 2019 geleverde prestaties verwijzen we naar het concept jaarverslag VRBZO 2019, wat onderdeel is van de jaarrekening VRBZO 2019.

Belangrijkste ontw. en wijz. risico's Zie hiervoor paragraaf 6.1 Risicobeheersing en weerstandsvermogen van het concept jaarverslag VRBZO 2019. Hierin is o.a. het volgende opgenomen:
VRBZO heeft in 2019 de beleidsnota Risicomanagement & Weerstandsvermogen geëvalueerd en herijkt. De beleidsnota is in december 2019 door het Algemeen Bestuur vastgesteld voor de periode 2020 - 2023. De belangrijkste beleidsuitgangspunten voor VRBZO op gebied van risicomanagement zijn:

- Risico's in een cyclisch proces inventariseren, beoordelen en monitoren via een continuïteitsplan;
- De instelling van een weerstandsvermogen heeft als doel om een stabiele (trendmatige) ontwikkeling van de gemeenschappelijke bijdrage te waarborgen.
- Streven naar een ratio weerstandsvermogen van 1 of hoger. De hoogte van de algemene reserve is vastgesteld op € 2,0 miljoen.

In hoofdstuk 1 van het concept Jaarverslag VRBZO 2019 zijn de Bestuurlijk relevante ontwikkelingen 2019 aangegeven. Dit betreft:

Overdracht meldkamer brandweer naar MKOB

In januari 2018 werden de meldkamers van veiligheidsregio's Brabant-Zuidoost en Brabant-Noord formeel samengevoegd tot Meldkamer Oost-Brabant (MKOB). Zij waren tijdelijk gehuisvest in Eindhoven, zodat het pand in Den Bosch verbouwd kon worden. De meldkamers van de brandweer, de RAV, en de politie verhuisden in april 2019 definitief naar Den Bosch. Op 16 mei was de officiële opening. De MKOB is de tweede meldkamer in Nederland die is aangesloten op de landelijke (technische) infrastructuur voor het meldkamernetwerk. Hiermee loopt MKOB voorop in het land, de meldkamers in heel Nederland worden nu klaargemaakt voor de toekomst. Voor de buitenwereld is er niets veranderd. De 24/7 bereikbaarheid en dienstverlening zijn hetzelfde gebleven. Intern zijn er wel veranderingen geweest: de collega's van de meldkamer zijn niet meer in dienst van VRBZO en alle processen worden geharmoniseerd. Daarmee is het uiteindelijke resultaat bereikt: 1 meldkamer voor heel Oost-Brabant.

Onderzoek naar rechtspositie brandweervrijwilliger

Het Veiligheidsberaad, het ministerie van Justitie en Veiligheid (J&V) en de Brandweerkamer onderzoeken gezamenlijk op welke wijze de brandweerorganisatie opnieuw kan worden vormgegeven, op zo'n manier dat er nadrukkelijk en fundamenteel verschil is tussen vrijwilligers en beroepskrachten. Dat is namelijk nodig vanuit juridisch oogpunt. Aanleiding hiervoor is het resultaat van eerder onderzoek naar de rechtspositie van brandweervrijwilligers. Hieruit is gebleken dat, op grond van de Europese richtlijn voor

deeltijdwerk, de huidige inrichting en werkwijze ten aanzien van vrijwilligheid bij de brandweer binnen het bestaande juridische kader niet behouden kan blijven. De reden hiervan is dat werkzaamheden en aanstellingseisen van beroepskrachten en vrijwilligers gelijk zijn. Op grond van het gelijkheidsbeginsel moeten brandweervrijwilligers door hun werkgevers –de veiligheidsregio's – feitelijk als deeltijdwerkers worden beschouwd. Deze duidelijke conclusie besprak het Veiligheidsberaad tijdens de vergadering in juni. Het resultaat van het onderzoek waar nu toe is besloten, is besproken door het Veiligheidsberaad en de minister van J&V in december 2019. Hieruit blijkt dat er gezocht moet worden naar nieuwe invullingen van de manier van vrijwilligheid bij de brandweer. In landelijk verband wordt bekeken hoe de brandweer invulling kan geven aan vrijwilligheid. Rond de zomer van 2020 moet hierin meer duidelijkheid worden gegeven van Brandweer Nederland.

Regionale wervingscampagne voor brandweervrijwilligers

De verwachting is niet dat er op korte termijn een uniform en helder plan voor handen is om het vraagstuk over de rechtspositie en taakinvulling van vrijwilligers op te lossen. In onze regio wordt wel een urgent probleem van een naderend te kort aan vrijwilligers bij diverse gemeenten ervaren. Om die reden is bewust ingezet op het interesseren van nieuwe aspirant brandweervrijwilligers. In het laatste kwartaal van 2019 is de een regionale wervingscampagne voor brandweervrijwilligers gehouden. Onze eigen vrijwilligers leverden een grote bijdrage aan de campagne door zich te lenen voor foto- en videomateriaal. Zij zijn het gezicht van de campagne en dat maakt de campagne. In totaal hebben ruim 50 personen interesse getoond om de brandweer te versterken.

Evaluatie Wet veiligheidsregio's

In de zomer van 2019 heeft de ministerraad heeft ingestemd met de instelling van de Evaluatiecommissie Wet veiligheidsregio's (Wvr). De evaluatie is van belang om zicht te krijgen op het functioneren van het stelsel zoals beschreven in de Wvr, zowel ten aanzien van de bestuurlijke als operationele componenten. Het gaat daarbij om de realisatie van efficiënte en kwalitatief hoogwaardige brandweezorg, geneeskundige hulpverlening, bevolkingszorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing onder bestuurlijke regie. De evaluatiecommissie heeft tot taak de doeltreffendheid en de effecten van de Wvr en onderliggende regelgeving in de praktijk te onderzoeken en daarbij ook te bezien of de huidige wet bruikbaar is in het licht van actuele en toekomstige dreigingen, maatschappelijke ontwikkelingen en ontwikkelingen in de crisisbeheersing. Het is de bedoeling dat de evaluatie zo wordt uitgevoerd dat deze inzicht biedt in wat goed werkt, waar er verbetermogelijkheden zijn, en wat bij knelpunten de oplossingsrichtingen zijn. De evaluatiecommissie start in 2020 met het onderzoek en zal het onderzoeksrapport eind van dat jaar opleveren aan de minister.

Visie 2025

Het jaar 2019 was het laatste jaar van het regionaal beleidsplan 2015 – 2019. Dit beleidsplan was in eerste jaren na de regionalisering de leidraad voor VRBZO. Voor de organisatie is het belangrijk om na deze fase een koers en ontwikkelperspectief voor de komende jaren te bepalen. Dit was een belangrijke opgave voor 2019. Het bestuur gaf, samen met directie en netwerkpartners, de belangrijkste kaders voor de koers richting 2025. In oktober vond een bestuursconferentie plaats waarin de contouren van de koers zijn geschetst. Het regionaal beleidsplan kent diverse wettelijke onderdelen (artikel 14 Wet Veiligheidsregio). Deze items zijn in 2019 uitgewerkt en in december door het Algemeen Bestuur vastgesteld. In maart 2020 bespreekt het bestuur tijdens een extra bestuursconferentie over de uitwerking van de lange termijn beleidsdoelen van de organisatie. Aansluitend zullen in het voorjaar ook de gesprekken met de gemeenteraden plaatsvinden over de koers.

Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
647	39.485	6.887	773	42.790	7.391
Toelichting financiële informatie	Het betreft hier de concept jaarcijfers 2019. Voor een toelichting verwijzen we naar de concept jaarrekening VRBZO 2019, waarbij het positieve resultaat 2019 m.n. wordt veroorzaakt door een positief resultaat op de volgende onderdelen 'Meldkamer', 'Functioneel Leeftijdsontslag (FLO)' en 'Kapitaallasten'.				
Vennootschappen en coöperaties					

BNG Bank N.V., gevestigd te Den Haag						
Doelstelling en openbaar belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.					
Inzicht bestuurlijk belang	0,3% aandelenbelang en daaraan gekoppeld stemrecht in AvA (geen actieve vertegenwoordiging vanwege beperkt aandeel). Er heeft geen wijziging in aandeelverhouding plaatsgevonden in 2019.					
Wisselingen bestuur	/AVA 16 april 2020:					
RvC / RvT	Wisseling Raad van Commissarissen: herbenoeming van de heer J. Conijn en de heer J. van Rutte voor de periode tot einde AVA 2024. Aankondiging van aftreden van mevrouw J. Kriens per 31 december 2020.					
Wet Normering Topinkomens	Voor de BNG bank NV is de wet Normering Topinkomens niet van toepassing. In dossiers ter voorbereiding van de AVA's wordt aandacht geschonken aan het beloningsbeleid. De BNG bank NV behandelt het onderwerp van beloning tijdens de AVA's of tijdens een bijzondere AVA in geval er een besluit wordt gevraagd.					
Maatsch. verantwoord ondernemen	De BNG bank NV houdt zich bezig met Maatschappelijk verantwoord ondernemen. De bank zoekt actief naar oplossingen voor maatschappelijke opgaven op het gebied van onder meer duurzaamheid, zoals CO2 reductie. De bank neemt deel aan de Sustainable Development Goals en het Spitsbergenakkoord (2018). Samen met andere financiële instellingen heeft de bank zich in 2019 gecommitteerd aan het klimaatakkoord en zal ze rapporteren over de klimaatimpact van haar financieringen en een actieplan opstellen om bij te dragen aan een vermindering van de uitstoot van CO2.					
Geleverde prestaties	De bank ondersteunt overheidsbeleid door op basis van haar kredietwaardigheid financiering tegen gunstige voorwaarden te verstrekken ten behoeve van gemeenten, woningcorporaties, zorg- en onderwijsinstellingen, projectfinanciering en andere instellingen met een maatschappelijk belang.					
Belangrijkste ontw. en wijz. risico's	De solvabiliteit van de BNG bank is in 2019 iets afgenomen. Het leverage ratio van de bank is ten opzichte van ultimo 2018 afgenomen met 0,2% tot 3,6%. De BNG bank houdt hetzelfde dividendpercentage aan als 2018, zijnde 50% van de beschikbare winst na belasting. Voor de gemeente Eindhoven betekent dit een dividend van € 217.932. Kredietbeoordelaar Fitch Ratings heeft de rating van BNG bank verhoogd van AA+ naar AAA met stabiel vooruitzicht. De ratings van Moody's, Standard&poor's en Fitch Ratings zijn nu allemaal triple A.					

	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
	163.000	144.802.000	4.887.000	336.999	132.518.000	4.991.000
Toelichting financiële informatie	De nettowinst over 2019 bedraagt € 163 miljoen, een daling van € 174 miljoen ten opzichte van 2018. De belangrijkste oorzaken van de daling van de nettowinst ten opzichte van 2018 zijn een lager resultaat financiële transacties en hogere voorzieningen voor kredietverliezen. Het resultaat financiële transacties komt uit op € 37 miljoen positief. De voorzieningen voor					

kredietverliezen bedragen € 153 miljoen. Dit, in historisch perspectief, hoge bedrag is het gevolg van de verminderde kredietwaardigheid van een relatie die diensten verleent aan gemeenten. Het renteresultaat bleef met € 435 miljoen nagenoeg gelijk aan het renteresultaat over 2018.

Brainport Development N.V.

Doelstelling en openbaar belang	Brainport Development draagt bij aan de economische structuurversterking van Brainport Eindhoven, versterking van het vestigingsklimaat en een toename van werkgelegenheid. Dat doet de onderneming door het stimuleren en realiseren van projecten en programma's, het promoten van Brainport Eindhoven in binnen- en buitenland, en het ontwikkelen en monitoren van de regionaal-economische strategie van de triple helix (Stichting Brainport).
Inzicht bestuurlijk belang	14,52% aandelenbelang (aandelen A) en daaraan gekoppeld stemrecht in AvA. De andere publieke aandeelhouders ('A'-aandeelhouders) zijn: de Metropoolregio Eindhoven (24,73%), de gemeente Helmond (5,27%), de gemeente Veldhoven (3,25%) en de gemeente Best (2,23%). De houder van de B-aandelen (de Stichting Brainport (50%)) bepaalt de strategie van de vennootschap. De publieke aandeelhouders (A-aandelen) hebben de zeggenschap over de financiën/bedrijfsvoering.
Wisselingen bestuur RvC / RvT	Algemeen directeur van Brainport Development is dhr. Paul van Nunen. Hij is (enig) statutair bestuurder van de vennootschap. De leden van de raad van commissarissen zijn: dhr. Van Ham, dhr. Nelissen en dhr. Van der Beek.
Wet Normering Topinkomens	Er wordt voldaan aan de voorwaarden met betrekking tot normering van topinkomens. Hoewel Brainport Development formeel niet onder de werkingssfeer van de WNT valt, wil de vennootschap vanwege zijn (deels) publieke aandeelhouders en financiering buiten twijfel hebben dat ten allen tijde wordt voldaan aan deze wettelijke norm, ook bij een eventuele toekomstige 2-hoofdige directie (waarin de statuten voorzien). In het bezoldigingsbeleid is expliciet opgenomen dat de beloningscomponenten in het bezoldigingsbeleid tezamen de bezoldigingsnorm, die voortkomt uit de WNT, niet mag overschrijden. Dit is door de AvA van 18 mei 2017 bekrachtigd.
Maatsch. verantwoord ondernemen	De vennootschap heeft ten doel het creëren van een duurzaam en innovatief ecosysteem dat internationaal kan concurreren en zo de basis vormt voor welvaart en welzijn in de regio en daarbuiten.
Geleverde prestaties	De strategische koers van de Stichting Brainport (vastgelegd in het plan Brainport Next Generation) is vertaald in een door de AvA vastgesteld meerjarenplan voor de periode 2017-2020. Dit meerjarenplan draagt bij aan de economische structuurversterking van Brainport Eindhoven, waaronder diversificatie van de regionale economie, minder conjunctuurgevoelige economische groei, versterking van het vestigingsklimaat en een toename van werkgelegenheid. Focus in het meerjarenplan ligt op de versterking van de verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt, meer startende en groeiende bedrijven en verdere internationalisering van de regio. Op het meerjarenplan zijn de Jaarplannen 2017, 2018, 2019 en 2020 gebaseerd. In 2019 is gestart met het opstellen van een nieuw meerjarenplan voor de periode 2021-2024. Onder Brainport Development NV (100% aandeelhouder) hangt ook het Regiofonds Brainport BV. Via de regiodeal wordt door rijk en regio gezamenlijk voor €370 miljoen geïnvesteerd in de regio. Hiervan is €130 miljoen afkomstig van het rijk. Een eenmalige extra impuls voor een aantal concrete en aanvullende investeringen op het gebied van het voorzieningenniveau, aantrekken en behouden van talent (op alle onderwijsniveaus) en innovaties met een maatschappelijke impact. De Rijksmiddelen uit de Regio Deal Brainport Eindhoven (€130 miljoen) zullen gedurende vier jaar (2018-2021) naar projecten van de Triple Helixpartners in de regio stromen. Het bestuur van Regiofonds Brainport BV berust bij de stichting Brainport die ook bepalend is bij de toekenning van de Rijksmiddelen aan projecten.

Belangrijkste ontw. en wijz. risico's Regio Deal Brainport Eindhoven: De 'Regio Deal' bevat de kaders waarbinnen partijen zich inspannen om de bijdrage van 130 miljoen euro die het rijk vanuit de Regio Envelop heeft gereserveerd voor Brainport Eindhoven in te zetten. De financiële stroom van middelen loopt via de begroting van gemeente Eindhoven, doordat het geld via een decentralisatie uitkering aan gemeente Eindhoven wordt verstrekt, die het vervolgens doorzet via een incidentele subsidie naar een regiofonds onder beheer en aansturing van Stichting Brainport ('Regiofonds Brainport BV', een 100% dochteronderneming van Brainport Development NV).

De risico's voor de financiële positie van de gemeente zijn over het algemeen beperkt. Voor financiële risico's die voort zouden kunnen komen uit de door de vennootschap ontwikkelde en uitgevoerde projecten wordt binnen de onderneming een weerstandvermogen opgebouwd. Op basis van het risicoprofiel heeft de AvA in mei 2016 de hoogte van het weerstandsvermogen bepaald op € 2,8 mln. Ultimo 2017 bedroeg het weerstandsvermogen € 2,4 mln. Positieve resultaten zullen toekomstig dan ook aan het eigen vermogen worden toegevoegd.

De Belastingdienst en Brainport Development NV zijn samen het traject horizontaal toezicht ingegaan. Het strategisch behandelplan betreft een schriftelijke weergave van de onderwerpen die op verschillende momenten met elkaar zijn besproken en afgestemd. Op 27 februari 2019 is de analyse van de door Brainport uitgevoerde monitoring van de fiscale beheersingsmaatregelen besproken. Het behandelplan van de Belastingdienst is hierop afgestemd. Brainport heeft de werking van het Tax Control Framework getoetst. Hieruit is gebleken dat de interne beheersmaatregelen werken en de fiscale risico's beperkt zijn.

In 2019 is een update van de risico-inventarisatie en –analyse geweest. Deze update blijkt te leiden tot een lichte stijging van de noodzakelijk geachte omvang van het weerstandsvermogen. Zoals in zijn vorige rapportages adviseert PwC ook nu weer om voor de weerstandcapaciteit van de vennootschap een betrouwbaarheidsnorm aan te (blijven) houden van 95%. Deze 95%-norm leidt, op basis van deze nieuwste analyse, tot een weerstandsvermogen van €3.174.914; een stijging van €343.407 sinds de vorige analyse uit 2016. Uit de Jaarrekening 2018 blijkt dat De vennootschap inmiddels een weerstandsvermogen van € 2,5 mln. heeft opgebouwd. Eventuele positieve resultaten zullen toekomstig dan ook aan het eigen vermogen worden toegevoegd om het geadviseerde weerstandsvermogen te kunnen benaderen.

	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
	2	2.317	3.266	41	2.790	3.264
Toelichting financiële informatie	Betreft definitieve jaarcijfers 2019.					

Breedband Regio Eindhoven B.V.

Doelstelling en openbaar belang Breedband draagt bij aan het vestigingsklimaat voor bedrijven door het in eigendom verwerven, exploiteren en beheren, dan wel het op andere wijze realiseren van glasvezelinfrastructuur in de regio Eindhoven ten behoeve van bedrijven en instellingen. Met de start van het project BrabantRing trekken we samen op met de B5-steden en de provincie om een open en laagdrempelig toegankelijke digitale hoofdsnelweg naar alle Brabantse gemeenten te realiseren, te beginnen tussen de B5-steden. Onze deelneming Breedband Regio Eindhoven (BRE) en de Eindhoven Fiber eXchange vervullen hier een cruciale rol in. In 2019 is verhuizing naar de nieuwe locatie aan de Dorgelolaan en de vervanging van de Switch afgerond. Daarmee ontstaat ruimte voor verdere groei van hun

	activiteiten				
Inzicht bestuurlijk belang	Gemeente Eindhoven 30,7% van de aandelen. Andere belangrijke aandeelhouders zijn Stichting Woonbedrijf SWS HhVL (12,3 %), Stichting De Vitalis Zorg Groep (6,8 %), Stichting beheer Activa Summa (6,8 %) en Trudo Lichtrijk B.V. (5,9 %).				
Wisselingen bestuur RvC / RvT	In de AvA van 19 december 2018 is de heer van Cappellen per 1 januari 2019 voor 4 jaar herbenoemd als commissaris.				
Wet Normering	Er wordt voldaan aan de voorwaarden met betrekking tot normering van topinkomens.				
Topinkomens	Via de voorbereiding van een AVA wordt dit in het advies meegegeven aan de aandeelhouder				
Maatsch. verantwoord ondernemen	Indien van toepassing wordt hiervoor bij de AvA-vergaderingen aandacht gevraagd. Bij het inrichten van het datacentrum (operation room) is nadrukkelijk aandacht besteed aan duurzaamheid. Zo is gekozen voor een systeem van koeling die energiezuinig is en worden waar mogelijk aanvullende activiteiten opgepakt om het energieverbruik te verminderen en/of klanten bewust te maken van hun mogelijkheden. Ook de onderwerpen diversiteit en social return krijgen aandacht. Zo is er eerder contact geweest met WijEindhoven over het invullen van stage-/leerplaatsen.				
Geleverde prestaties	BRE is verantwoordelijk voor het beheer, onderhoud en eventuele uitbreiding van het BRE netwerk voor haar aandeelhouders en andere klanten. Daarnaast is BRE verantwoordelijk voor het beheer en de exploitatie van de EFX (een neutraal en onafhankelijk knooppunt voor communicatienetwerken, met name glasvezelnetwerken). Via BRE/EFX worden honderden bedrijven en instellingen en een groot aantal huishoudens voorzien van een hoogwaardige breedbandverbinding . In 2019 zijn 2 belangrijke projecten afgerond te weten het vervangen van de switch (switching-platform) en de verhuizing van het datacenter van het Laplace gebouw op het TUE terrein naar de Prof. Dorgelolaan. Hiermee is een belangrijke basis gelegd voor de toekomst van BRE. Naast het afronden van deze projecten werd in 2019 een verbetering gerealiseerd van de omzet en winst uit de reguliere bedrijfsvoering.				
Belangrijkste ontw. en wijk. risico's	De verhuizing naar het kantoor in het Glasvezelcentrum aan de Dorgelolaan alsmede de vervanging van de Switch is in 2019 volledig afgerond.. Beide ontwikkelingen hebben om stevige investeringen gevraagd. De meerjarenplanning geeft aan dat in 2020 nog een verliesjaar wordt door eenmalige kosten die samenhangen met de investeringen en dit herstelt zich vanaf 2021. Dit betekent dat in 2019 en 2020 wordt ingeteerd op het eigen vermogen en een herstel optreedt vanaf 2021. De meerjarenprognose geeft aan dat de stand van de algemene reserve in de jaren 2018 tot en met 2023 negatief zal zijn. Echter het totaal eigen vermogen inclusief aandelenkapitaal blijft ook in deze jaren positief. Gemeente Eindhoven beschouwt deze ontwikkeling daarom als een tijdelijke en niet als een duurzame waardevermindering. Op basis van de te verwachten positieve ontwikkelingen van het exploitatieresultaat vanaf het boekjaar 2021 zien wij geen aanleiding om onze deelname af te waarderen. Doordat BRE ook diensten op het gebied van zogenaamde 'laag 2'-verbindingen kan aanbieden, gaat BRE actiever de markt benaderen met het bieden van hoogwaardige breedbandverbindingen voor maatschappelijke toepassingen als zwaartepunt en zich ontwikkelen tot een maatschappelijke netwerkoperator. Dit heeft naar verwachting zowel een positief effect op het verdienvermogen, als op de maatschappelijke impact van BRE. Onder andere is BRE partner in het RegioDeal-project voor de ontwikkeling van een Regionale Zorginfrastructuur.				
Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
-360	961	3.582	-277	1.273	4.009
Toelichting financiële informatie	Betreft de conceptcijfers 2019 en ligt ter beoordeling bij de accountant. Tevens dienen de concept cijfers nog te worden vast gesteld door de algemene vergadering van aandeelhouders.				

Eindhoven Airport N.V.

Doelstelling en openbaar belang	Samenwerkingsverband met de provincie Noord-Brabant en Schiphol Nederland BV voor de exploitatie van voorzieningen ten behoeve van de burgerluchtvaart op het militaire luchtvaartterrein Eindhoven. Coalitieakkoord 2018 zegt hierover: Duurzaamheid, klimaat, geluidsoverlast. Luchtkwaliteit, gezondheid en parkeerproblematiek zijn randvoorwaarden in de discussie over de toekomst van Eindhoven Airport. Wij hechten aan een zorgvuldig proces waar alle stakeholders in worden betrokken. Wij verwachten een goede en gelijkwaardige dialoog met Eindhoven Airport en het Rijk. Daarbij is de gebiedsontwikkeling rondom het vliegveld ook onderwerp van gesprek.
Inzicht bestuurlijk belang	24,5% aandelenbelang en daaraan gekoppeld stemrecht in AvA, andere aandeelhouders zijn provincie Noord-Brabant (24,5%) en SchipholGroup (51%). Zeggenschap verloopt via de AVA (via minderheidsbelang).
Wisselingen bestuur	In de raad van commissarissen hebben in 2019 geen wisselingen plaatsgevonden.
RvC / RvT	
Wet Normering Topinkomens	Door de Gemeente Eindhoven is in de AVA als aandeelhouder opnieuw aandacht gevraagd voor het gemeentelijk standpunt dat de salariering van de directie van Eindhoven Airport te hoog is in vergelijking met de normen die gelden op grond van de WNT. Dit standpunt is in de AVA echter (opnieuw) niet overgenomen.
Maatsch. verantwoord ondernemen	Eindhoven Airport heeft de vijf speerpunten uit het advies van dhr. Van Geel verwerkt in de herijkte strategie en positionering. Nadrukkelijk is hierbij gekozen voor een strategie waarbij de regio en het belang van de luchthaven voor de regio centraal staat.
Geleverde prestaties	Op 24 april 2019 heeft de heer Van Geel zijn advies afgegeven als een samenhangend pakket van maatregelen waarin hij de balans heeft gezocht tussen de verschillende belangen. In de kern komt het op de navolgende maatregelen neer: • Actief sturen op minder geluidsbelasting • Structureel bijdragen aan de klimaatdoelstellingen • Actief sturen op verbetering luchtkwaliteit • Meerwaarde voor de regio • Vertrouwen vanuit de omgeving Daarnaast is vanaf juli 2019 een nieuwe algemeen directeur aangetreden bij Eindhoven Airport, Roel Hellemons. Hij volgt Joost Meijs op. Ook is in 2019 de herbouwde parkeergarage P1 geopend.
Belangrijkste ontw. en wijz. risico's	Geen bijzondere (financiële) risico's. In de AVA van 2017 is dividendbeleid t/m 2020 vastgesteld door de aandeelhouders. Een en ander betekent dat een winstuitkering is gedaan ter grootte van € 458.410,-, waarvan 24,5% aan de gemeente Eindhoven Per 1 januari 2020 is voor 2 jaar een nieuwe vergunning afgegeven voor 41.500 vliegbewegingen (een zogenoemde stand still), in lijn met het advies van Pieter van Geel. Ook worden er vanaf 25 oktober geen vluchten meer gepland na 23:00uur.

	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
	14.330	16.260	113.936	14.270	26.755	100.064
Toelichting financiële informatie	Betreft de cijfers uit het jaarverslag 2019.					

Enexis Holding N.V.

Doelstelling en openbaar belang	Zorgt voor distribueren en transporteren van energie, en voor in stand houden, beheren, exploiteren en uitbreiden van distributie en transportnetwerken. Het is wettelijk geregeld dat het netwerk in overheidshanden moet blijven en dat energielevering bij private partijen weggelegd kan worden.
Inzicht bestuurlijk belang	0,015% aandelenbelang en daaraan gekoppeld stemrecht in AvA, andere aandeelhouders zijn zes provincies (ligging van het netwerk) die de meerderheid (74 % van de aandelen) bezitten. De 116 gemeenten bezitten 26 % van de aandelen. Alleen sprake van eigenaarschap (eigenaarsrol) – belegd bij wethouder Financiën. Puur “volgend”, wel AVA stukken vooraf in het college, echter gezien de zeggenschap geen vertegenwoordiging in de AVA.
Wisselingen bestuur RvC / RvT	In de AVA van 11 april 2019 is commissaris mevrouw M. Caubo teruggetreden en mevrouw J. Arts benoemd als commissaris.
Wet Normering Topinkomens	In 2019 is de afbouw van de beloning van de raad van bestuur conform overgangsrecht ingezet. De beloning van de raad van bestuur en van commissarissen voldoet in 2019 aan de bezoldigingsbepalingen van de WNT.
Maatsch. verantwoord ondernemen	Enexis is partner voor de provincies, gemeenten en waterschappen bij de totstandkoming van de Regionale Energie Strategieën (een lokaal ontwerp van het energiesysteem van de toekomst).
Geleverde prestaties	In 2019 gaf Enexis prioriteit aan veilig werken, klantgedreven werk, verbeterprojecten voor de klant en het versnellen van de energietransitie.
Belangrijkste ontw. en wijz. risico's	Door de energietransitie en de daarmee toenemende vraag naar transportcapaciteit op het elektriciteitsnet loopt het werkpakket van Enexis steeds verder op. De extra vraag leidt tot toenemende schaarste van technisch personeel en materialen. Om de extra investeringen in de energienetten te kunnen bekostigen is een robuuste financiële positie belangrijk. Enexis heeft een solide financieel fundament met een A+ credit rating. De verwachting is dat Enexis in 2020 en verder een groter beroep zal doen op vermogensverstrekkers om de groei te financieren. Daarbij zal ook een beroep worden gedaan op de aandeelhouders. Aanpassingen van het dividendbeleid zijn niet uitgesloten.

Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
210.000	4.148.006	4.112.000	319.000	3.691.000	4.024.000
Toelichting financiële informatie	Na normalisatie van incidentele posten bedraagt de netto winst €228 miljoen (2018: €243 miljoen). De omzetstijging als gevolg van tariefstijgingen was lager dan de stijging van de operationele kosten vanwege een groter werkpakket en inzet op o.a. werving en opleiding van technisch personeel en het faciliteren van de energietransitie.				

Flight Forum Beheer B.V.

Doelstelling en openbaar belang	Zie Flight Forum C.V.
Inzicht bestuurlijk belang	Zie Flight Forum C.V.
Wisselingen bestuur RvC / RvT	Zie Flight Forum C.V.
Wet Normering Topinkomens	Zie Flight Forum C.V.
Maatsch. verantwoord ondernemen	Zie Flight Forum C.V.
Belangrijkste ontw. en wijz. risico's	Zie Flight Forum C.V.

Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
0	19	18	0	28	18
Toelichting financiële informatie					

Flight Forum C.V.

Doelstelling en openbaar belang	Dit betreft een samenwerkingsverband met Schiphol Real Estate voor de ontwikkeling van een innovatief en kwalitatief hoogstaand businesspark nabij Eindhoven Airport. De ontwikkeling van dit terrein versterkt de economie van Eindhoven. Het versterkt het vestigingsklimaat, het zorgt voor nieuwe bedrijvigheid en uitbreiding van bestaande bedrijvigheid en dit bevordert weer een toename van werkgelegenheid.
Inzicht bestuurlijk belang	Gemeente is als aandeelhouder vertegenwoordigd in de aandeelhoudersvergadering (50,95 % belang) van zowel de BV als de CV. De CV wordt bestuurd door de beherend vennoot (BV). De voorbereiding voor de AVA vergaderingen gebeurt vanuit sector economie en cultuur door de ambtelijke opdrachtgever Flight Forum. Dit in goed overleg met de betreffende gebiedsmanagers binnen het Ruimtelijk Domein.
Wisselingen bestuur RvC / RvT	Eind 2021 verloopt de eerste termijn van mevrouw S. Hicks (vanuit Schiphol Real Estate) en de tweede termijn van de heer R. Jansen (vanuit Gemeente Eindhoven). De heer G. Sluiter heeft zijn werkzaamheden als directeur van Flight Forum per 1 maart 2019 beëindigd. Per genoemde datum is de heer R. van Midden als nieuwe directeur aangesteld, om te beginnen voor de periode van 1 jaar.
Wet Normering Topinkomens	Er wordt voldaan aan de voorwaarden met betrekking tot normering van topinkomens.
Maatsch. verantwoord ondernemen	De intentie is om Flight Forum als duurzaam businesspark verder te ontwikkelen. Het is de bedoeling het terrein te vergroenen, de fiets meer en prominenter te introduceren en mogelijk te maken en door te onderzoeken of een duurzame energie voorziening mogelijk is.
Geleverde prestaties	In 2019 ontwikkelde Flight Forum zich positief door. De economische groei en de investeringen in park en community hebben geleid tot overdracht van bouwgrond op cluster 2 (start bouw Inspiration & Logistical Center van i-team Global), de oplevering van het Holiday Inn, de Energy Hub en een logistieke hal. In 2019 werd ook de wegenstructuur rond cluster 1 van Flight Forum gerealiseerd met een direct merkbare -positieve- invloed op de verkeersafhandeling. Daarnaast werd een tijdelijke parkeervoorziening gerealiseerd met 174 plaatsen, waarmee tegemoet gekomen werd aan de parkeerbehoefte die extra was toegenomen door o.a. de groei in het kantoorruimtegebruik door ASML (in totaal ca. 3.000 medewerkers). In november maakten we een aanvang met de vergroening van een aantal straatjes op het kantorencluster. In september vond een succesvolle editie van Low Car Diet plaats. Door het jaar heen organiseerden we door de deelnemers goed ontvangen community-activiteiten.
Belangrijkste ontw. en wijz. risico's	In 2019 zijn de laatste bedrijfskavels op Flight Forum verkocht. Op het kantorencluster is daarentegen nog ca. 50.000 m2 BVO nieuwbouw te ontwikkelen. Om de aantrekkelijkheid van het gebied (verder) te verbeteren wordt ook de komende jaren gewerkt aan een verbetering van het werk- en vestigingsklimaat van Flight Forum. Het realiseren van dit nieuwe perspectief kan niet zonder de omgeving te betrekken. Daarom wordt, naast investeringen binnen het eigen gebied ook samengewerkt met andere partijen, onder andere aan de visie voor het gehele luchthavengebied waar Flight Forum een onderdeel van uit maakt. Flight Forum Eindhoven wordt door de markt gezien als kwalitatief het meest hoogwaardige bedrijventerrein in de periferie in Eindhoven. Het imago onder de (potentiële) gebruikers is goed. Een belangrijk aandachtspunt is dat eind 2020 een groot aantal huurcontracten expireert. Zowel het behoud van de huurders als de vestiging van nieuwe bedrijven zal volop aandacht krijgen in 2020 en de komende jaren. Daartoe wordt o.a. een acquisitieplan

opgesteld (met o.a. positionering, profilering en voorgestelde aanpak van de verkoop van de resterende kantoor kavels).

Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
5.661	5.878	24.005	6.931	5.317	18.344
Toelichting financiële informatie					

ICT-coöperatie Beware

Doelstelling en openbaar belang De werkwijze van de Coöperatie verbindt beide pijlers: het leidt tot standaardisering van de infologische en technische kern en het biedt een innovatief alternatief voor de huidige situatie, waarin de markt wordt gedomineerd door een beperkt aantal spelers, waarbij gemeenten voor de ontwikkeling van hun dienstverlening gebonden zijn aan de "huisleverancier". Hiermee draagt de verbonden partij bij aan de effectiviteit en efficiency van de organisatie.

Inzicht bestuurlijk belang

Wisselingen bestuur /J. Kuppens, sectorhoofd. M.Oosterveer, gemandateerde bestuurder ALV

RvC / RvT

Wet Normering NVT, geen RvC

Topinkomens

Maatsch. verantwoord ondernemen Bij de verdere ontwikkeling en van Beware nemen we de gemeentelijke uitgangspunten van MVO mee

Geleverde prestaties De ICT coöperatie Beware heeft in 2019 een handboek opgesteld t.a.v. het delen van software met haar leden. In het handboek staan spelregels beschreven hoe de coöperatie en haar leden omgaat met het delen van software. De spelregels hebben een juridische grondslag en zijn mede opgesteld naar aanleiding van een juridisch onderzoek van Dirkzwager Advocaten.

In 2019 is door drie deelnemende gemeenten de zogenaamde Webpresence (platform gemeentelijke website(s)) in gebruik genomen.

Daarnaast heeft een eerste verkenning plaatsgevonden naar de mogelijkheden van het delen van software binnen het ruimtelijk domein. Het gaat hierbij om BORGIII, een software oplossing met administratieve functionaliteit rondom aanbesteden, bestek en realisatie van gemeentelijke bouwtrajecten.

Beware is in 2019 aangesloten bij de overleggen van het zogenoemde Kruispuntoverleg. In deze samenwerking delen coöperaties, samenwerkingsverbanden en de VNG kennis en ervaring om het landelijke programma 'Samen organiseren' uit te voeren.

Beware is eind november gestart met een selectietraject voor het vinden van een geschikte partner om gezamenlijk een 'etalage' te ontwikkelen. Deze etalage laat zien welke producten en diensten binnen de coöperatie kunnen worden gedeeld.

Belangrijkste ontw. en wijz. risico's De aanhaking bij de landelijke 'appstore' van Common Ground voor het delen van software componenten.

Verdere vulling van de Producten en Dienstencatalogus.

Juridisch onderzoek en onderbouwing voor het delen van software met niet leden van de coöperatie.

Er zijn geen aanvullende investeringen nodig voor de doorontwikkeling.

	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
	-46	84	-21	21	92	21
Toelichting financiële informatie	Betreft definitieve jaarcijfers 2019.					

Muziekgebouw Eindhoven N.V.

Doelstelling en openbaar belang	De exploitatie, zowel artistiek als commercieel, van het Muziekgebouw en het verzorgen van een pluriform muziekaanbod voor alle geledingen van de bevolking en met een hoge mate van toegankelijkheid voor alle geledingen van de bevolking.
Inzicht bestuurlijk belang	De gemeente is 100% aandeelhouder van het Muziekgebouw Eindhoven, subsidieverlener en vastgoedverstrekker. Door deze meervoudige rol is er sprake van een aanzienlijk bestuurlijk belang.
Wisselingen bestuur RvC / RvT	Per 1 mei 2019 is de heer H.M. Don benoemd als lid van de RvC. Daarnaast heeft de AVA op 5 december 2019 de heer R. Janssen, de heer G. Dierick en de heer H. de Jong herbenoemd voor 4 jaar respectievelijk als lid, lid en voorzitter van de RvC tot 8-12-2023.
Wet Normering Topinkomens	De jaarrekening 2019 is nog niet ontvangen en volgt medio 2020.
Maatsch. verantwoord ondernemen	Indien van toepassing wordt hiervoor bij de AVA vergadering aandacht voor gevraagd.
Geleverde prestaties	De jaarrekening 2019 is nog niet ontvangen en volgt medio 2020.
Belangrijkste ontw. en wijz. risico's	Het Muziekgebouw Eindhoven (MGE) heeft sinds 2010 een niet-sluitende exploitatie. In de afgelopen jaren zijn diverse scenario's onderzocht en strategieën ontwikkeld om dit vraagstuk op te lossen. Wij hebben in 2018 besloten het MGE éénmalig de ruimte te geven om voor 1 april 2019 te komen tot een haalbaar voorstel voor de eindoplossing door inzet van middelen van de Regio Deal en commitment van partners die hieraan een bijdrage moeten leveren. Subsidieverlening zorgde daarbij voor de noodzakelijke continuïteit in 2019.

De toekomst van het Muziekgebouw staat, zoals bekend, al geruime tijd onder druk. Om te zoeken naar mogelijkheden om uit deze situatie te geraken is een gezamenlijke werkgroep bestaande uit gemeente, Muziekgebouw, provincie en Brainport Development aan de slag gegaan om tot voorstellen te komen die invulling geven aan een duurzaam gezonde exploitatie van het Muziekgebouw, inclusief inzet van de middelen uit de Regiodeal. De werkgroep heeft op 31 maart 2019 haar resultaten aangeboden aan de gemeente, provincie en het Muziekgebouw.

Het college van Burgemeester en Wethouders van Eindhoven heeft in april 2019 besloten kennis te nemen van het advies van de werkgroep.

De werkgroep heeft tevens ingezet om niet alleen naar het Muziekgebouw te kijken maar ook naar het speelveld van stakeholders en het benaderen als onderdeel van de Heuvel, een A-locatie midden in de binnenstad van Eindhoven. Een vitaal en duurzaam gezond Muziekgebouw biedt, mede in combinatie met de Regio Deal-middelen, de mogelijkheid voor doorontwikkeling van dit gebied tot de "huiskamer van Eindhoven".

De afgelopen periode is burgemeester Jorritsma als verbindende en onafhankelijke coördinator in dit complexe proces met een zestal belangrijke stakeholders tot een propositie gekomen, waarmee een belangrijke stap wordt gezet richting een structurele termijn oplossing voor De Heuvel als geheel en het Muziekgebouw Eindhoven in het bijzonder. Startpunt was dat het MGE de maatregelen die voor de korte termijn waren opgelegd (n.a.v. het rapport van de Werkgroep) zover mogelijk heeft doorgevoerd. Het definitieve financiële resultaat hiervan wordt duidelijk bij de jaarrekening 2019. Deze propositie staat nader uitgewerkt in een drietal documenten waarbij de gemeenteraad

inmiddels op basis van die propositie op 28 januari 2020 heeft ingestemd met een financiële bijdrage aan het MGE van €300.000,- voor het aanpakken van de huidige financiële tekorten van het MGE.

	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
	nmb	nmb	nmb	-349	5.955	-2.705
Toelichting financiële informatie	Cijfers 2019 zijn nog niet bekend. Volgt medio 2020.					

Park Strijp Beheer B.V.

Doelstelling en openbaar belang	Zie Park Strijp C.V.
Inzicht bestuurlijk belang	Zie Park Strijp C.V.
Wisselingen bestuur / RvC / RvT	Zie Park Strijp C.V.
Wet Normering Topinkomens	Zie Park Strijp C.V.
Maatsch. verantwoord ondernemen	Zie Park Strijp C.V.
Geleverde prestaties	Zie Park Strijp C.V.
Belangrijkste ontw. en wijz. risico's	zie Park Strijp C.V.

	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
	nmb	nmb	nmb	361	1.584	794
Toelichting financiële informatie	De cijfers over 2018 betreffen conceptcijfers en de (concept)cijfers 2019 zijn nog niet beschikbaar.					

Park Strijp C.V.

Doelstelling en openbaar belang	Dit betreft een samenwerkingsverband met VolkerWessels voor ontwikkeling van het Masterplan Strijp S met de ambitie om een kwalitatief aantrekkelijk en bruisend hoogstedelijk gebied te maken voor nieuwe gebruikers; cultuuruitingen, innovaties, bedrijfjes, evenementen en bewoners. Primaire doelstelling van de gemeente is de kwaliteitsverbetering van het Plangebied, de wijk en de stad door de herontwikkeling van de huidige bedrijfsbestemming in wervende woon-, werk- en centrumfuncties zoals voorzien in het Masterplan. De doelstelling van Park Strijp C.V. is een kostendeekkende grondexploitatie tegen een beheersbaar risico ten behoeve van een vernieuwd stedelijk gebied met hoge dichtheid, hoge kwaliteit en hoge mate van functiemenging, met een zodanige flexibiliteit in plan en programma dat ingespeeld kan worden op marktontwikkelingen met een wervend hoogstedelijk milieu, met ruimte voor een maximale 'woon- resp. werk-ladder', en van hoogwaardige kwaliteit.
Inzicht bestuurlijk belang	Gemeente Eindhoven: • Park Strijp Beheer B.V.: 50 % aandelen; • Park Strijp Beheer C.V.: 50 % aandelen VolkerWessels: • Park Strijp Beheer B.V.: 50 % aandelen; • Park Strijp Beheer C.V.: 50 % aandelen

Grondexploitatie/bouw- en woonrijp maken vindt plaats voor rekening en risico van Park Strijp C.V. Door Park Strijp C.V. zullen de gronden en gebouwen in het plangebied gefaseerd worden aangeboden aan de ontwikkelende partij VolkerWessels en voor een relatief beperkt deel aan de gemeente (max. 50.000m² vloeroppervlakte, van het totaal van ca. 450.000m²) ten behoeve van de opstalontwikkeling.

De aandeelhouders ontmoeten elkaar 4-5x/jr in de AVA.

Wisselingen bestuur /Er zijn geen wijzigingen opgetreden.

RvC / RvT

Wet Normering Bij de bezoldiging van directie/bestuurders wordt voldaan aan de Wet Normering
Topinkomens Topinkomens. Voor zover dit aan de orde komt/moet komen, ziet de AVA hierop toe i.c. neemt hiertoe benodigde beslissingen

Maatsch. verant- woord ondernemen Via de AVA wordt hier met enige regelmaat aandacht voor gevraagd. In 2016 is door de gemeente een PSO-convenant getekend met Stam & De Koning, de vaste bouwaannemer binnen het gebied. Tevens is in 2017 extra aandacht besteed aan een verkenning van kansen voor duurzaamheid (vloeit voort uit in 2017 vastgesteld gemeentelijk Klimaatplan). Verdere effectuering vindt plaats.

Geleverde prestaties Strijp-S krijgt steeds meer vorm. Vastgesteld kan worden dat de industriële bedrijvigheid nagenoeg is weggetrokken. En dat de ruimte nu steeds meer wordt ingenomen door nieuwe gebruikers; cultuuruitingen, innovaties, bedrijfjes, evenementen en bewoners. Om te bewerkstelligen dat de feitelijke zogenaamde opstalontwikkeling op gang blijft, blijft consequent energie gestopt worden in continue marktverkenning en acquisitie. Nu er steeds meer woon- en werkruimten hun definitieve invulling krijgen, verschuift de aandacht steeds meer naar het behoud van 'merk Strijp-S' en het duurzaam verkrijgen van een zo compleet mogelijke 'woon- resp. werkladder' (m.n. ook qua diversiteit in prijsniveau's). Het totale plangebied is opgedeeld in deelplannen. Deze deelplannen zijn verder opgedeeld in 31 bouwvelden. Er resteren nog 8 te leveren bouwvelden, waarbij er voor 5 al afspraken bestaan met een eindgebruiker, de resterende 3 (gelegen in de laatste fase van de ontwikkeling) zijn wel reeds voorgecontracteerd, maar kennen nog geen eindgebruiker. Op dit moment zijn ca. 800 woningen in aanbouw, en de volgende 500 in voorbereiding. Na ingebruikname van parkeergarage 'Om de hoek' is op dit moment een 2e nieuwbouw-parkeergarage in aanbouw. Tevens is de stedenbouwkundige verkenning/planvorming voor de laatste fase van Strijp-S (fase IV) opgepakt. Naar verwachting zal tussen 2025-2028 de totale gebiedsontwikkeling gereed komen.

Belangrijkste ontw. en wijk. risico's Strijp-S heeft (zonder grote financiële effecten) de periode van brede recessie juist positief kunnen gebruiken om inhoudelijke meerwaarde te creëren. Een grote voortgang qua realisatie is gaande, waarbij binnen gezonde financiële kaders en verwachtingswaarden kan worden geopereerd.

	Resultaat 2019	Vreemd vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2018
	nmb	nmb	nmb	451	29.254	2.597
Toelichting financiële informatie	De cijfers over 2018 betreffen conceptcijfers en de (concept)cijfers 2019 zijn nog niet beschikbaar.					

Parktheater Eindhoven N.V.

Doelstelling en openbaar belang De exploitatie, zowel artistiek als commercieel, van het Parktheater te Eindhoven. Het verzorgen van een pluriform theateraanbod voor alle geledingen van de bevolking en met een hoge mate van toegankelijkheid voor alle geledingen van de bevolking.

Inzicht bestuurlijk 100% aandelenbelang en daaraan gekoppeld stemrecht in AvA.

belang

Wisselingen bestuur / Een van de leden van de RvC is per 1-1-2019 afgetreden. Eind 2018 is een besluit door het college van B&W genomen, gevolgd door een aandeelhoudersbesluit, om in te stemmen met de voordracht van een nieuw lid van de RvC, mevrouw K. Overdijk.

Wet Normering Onderdeel subsidieverlening.

Topinkomens

Maatsch. verant- woord ondernemen Het Parktheater heeft hier vanuit intrinsieke motivatie veel aandacht voor. Binnen het Parktheater is bijvoorbeeld al meerdere jaren aandacht voor social return. Medewerkers van de Ergon zijn al vele jaren aan boord van het theater en verzorgen het groen, doen de post, regelen het magazijn en doen de schoonmaak. In de keukenbrigades van zowel het Parktheater als Pand P begeleiden de medewerkers van Parktheater meerdere mensen met een afstand tot de horeca-arbeidsmarkt.

Geleverde prestaties Het verzorgen van een pluriform theateraangebod voor alle geledingen van de bevolking.

Belangrijkste ontw. en wijz. risico's Het Parktheater ontvangt een vierjarige subsidie (2017-2020) in het kader van de Basisinfrastructuur (BIS) regeling via de stichting Cultuur Eindhoven (SCE). Bij de toekenning van de BIS-subsidies is de subsidie voor enkele instellingen, waarvan de Cultuurraad van SCE heeft ingeschat dat deze het kunnen dragen, waaronder het Parktheater, gekort met de zogenaamde solidariteitskorting. Deze solidariteitskorting draagt bij aan het flexibiliseren van het cultuurbudget om nieuwe aanbieders en/of nieuwe activiteiten in Eindhoven mogelijk te maken (met name middels de Plus-regeling), wat de pluriformiteit van het kunst en cultuur aanbod ten goede komt. Het Parktheater heeft ook aanvragen gedaan in het kader van deze Plusregeling. Met de oprichting van stichting SCE heeft de gemeente de uitvoering van haar kunst- en cultuurbeleid verzelfstandigd. Hiermee is een van de rollen die de gemeente had, namelijk subsidieverstrekker, verdwenen. Nu is er sprake van 2 rollen te weten verhuurder en eigenaar/aandeelhouder in de vennootschap. Voor het laatste geldt dat indertijd bij de oprichting van de NV vanwege het publieke belang gekozen is voor de deelneming. Heroverweging op dit punt zou kunnen plaatsvinden.

Sinds de toekenning van de subsidie 2017-2020 door de Stichting Cultuur Eindhoven moet het Parktheater haar activiteiten met gemiddeld €170.000 per jaar minder uitvoeren door de zogenaamde 'solidariteitskorting'. In 2017 leidde dat nog net niet tot een tekort. In 2018 heeft het Parktheater dat niet in zijn geheel kunnen repareren. Voor de resterende jaren van de kunstenplanperiode, 2019 en 2020, moet rekening worden gehouden met mogelijke tekorten.

Resultaat	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Resultaat	Vreemd vermogen	Eigen vermogen
2019	31-12-2019	31-12-2019	2018	31-12-2018	31-12-2018
nbn	nbn	nbn	-67	4.212	3.083
Toelichting financiële informatie	De AvA dient de jaarrekening 2019 nog vast te stellen.				

Twice Eindhoven B.V.

Doelstelling en openbaar belang Twice stimuleert de totstandkoming en ontwikkeling van jonge, innovatieve technologie-ondernemingen in vier thematische bedrijventra op 2 innovatieve hotspots in Eindhoven (Twinning 1999 - Bèta 2007 - Catalyst 2012 - Mij 2013). Doel is om kleinschalige innovatieve high tech bedrijven hoogwaardige (infrastructurele) faciliteiten en voorzieningen te bieden (waaronder huisvesting) en uit te laten stromen om de sociaal economische structuur te vergroten voor de Brainport Regio. Daarnaast ondersteunt Twice het ecosysteem door verbinding met het regionale netwerk van adviseurs, investeerders en andere interessante partners. Twice blijft daarmee uniek en daarmee van groot belang voor het Brainportvestigingsklimaat. Instroom -, uitbreiding- en uitstroom van bedrijven zijn de

	KPI parameters voor succes.
Inzicht bestuurlijk belang	Gemeente Eindhoven 20% aandelenbelang. Andere aandeelhouders: Brainport Development 20%, De Brabantse Ontwikkelmaatschappij 20%, De Rabobank 20%, TU/e 20%. Elk aandeel geeft recht tot het uitbrengen van één stem (1/5 deel van de zeggenschap). In 2016 is het proces rondom governance ingang gezet. In de Ava van 2 februari 2017 is de concept statutenwijziging op de agenda geweest. Daarin wordt het huidige afspiegelingsbeginsel verlaten en de aandeelhouders meer op afstand gezet. De facto was dat al het geval voor (enkel) aandeelhouder Eindhoven, gegeven ons gemeentelijk deelnemingenbeleid (externe commissaris), nu is voorgesteld dat dit ook voor de overige aandeelhouders geldt. Dat brengt aandeelhouder gemeente in dezelfde informatiepositie als de overige aandeelhouders (die uit hun eigen organisatie een commissaris voordroegen, in de praktijk een en dezelfde persoon daarvoor aanwezig en zo informatievoorsprong hadden op aandeelhouder gemeente). De statuten zijn bovendien geactualiseerd (Flex BV-wetgeving). Inmiddels is de wijziging geformaliseerd. Er is tevens in relatie tot de governance een directie-reglement, RvC-reglement en personeels-reglement opgesteld.
Wisselingen bestuur RvC / RvT	Door het vertrek van de heer J.P. van Oijen als bestuurder per 31 december 2018 is mevrouw I. Naus per 1 januari 2019 tijdelijk aangesteld als zelfstandig bestuurder van Twice Eindhoven B.V. Begin 2019 is de procedure opgestart om te komen tot invulling van de vacature die is ontstaan door het vertrek van de heer Van Oijen. Dit heeft ertoe geleid dat mevrouw S. van de Schoot per 1 mei 2019 voor onbepaalde tijd is benoemd in de functie van 'directeur new business'. Als gevolg van deze benoeming was zij tezamen met mevrouw I.Naus gezamenlijk bevoegd voor Twice Eindhoven B.V. De RvC van Twice concludeerde in december 2019 dat het bedrijf nog goed draait, maar onderkent ook dat de marktomstandigheden wijzigen. Vanuit de aandeelhouders bestaat al langer de wens om de strategie van TWICE te herijken en daaruit voortvloeiende acties te ondernemen. Tegen die achtergrond wil de RvC meer gewicht geven aan de strategieontwikkeling. Daarom heeft de RvC aan de AVA voorgesteld om de huidige directeur "New Business" (Saskia vd Schoot), die strategieontwikkeling in haar portefeuille heeft, te benoemen als éénhoofdige directeur van TWICE. Mevrouw I. Naus is bereid weer in functie te treden van Manager Interne organisatie per 01-01-2020.
Wet Normering Topinkomens	Er wordt voldaan aan de voorwaarden met betrekking tot normering van topinkomens. Mocht dit onderwerp bezoldiging op de agenda staan, neemt bij de voorbereiding op het agendapunt gemeente Eindhoven dit mee in haar advies richting de aandeelhouder.
Maatsch. verantwoord ondernemen	Alle gebouwen van Twice hebben een prima duurzaamheidslabel, maar hier is eerder nog geen promotie aan gegeven. Twice erkent in de strategische roadmap dat duurzaamheid een belangrijk onderwerp is op de agenda van veel partijen.
Geleverde prestaties	Het resultaat van Twice wordt bepaald door verhuur van gebouwen (bezettingsgraad). Prestatie-indicatoren/resultaat Twice Eindhoven BV voor 2019 waren: • Het geconsolideerd bedrijfsresultaat en - brutoresultaat zoals begroot. bedrijfsresultaat begroot € 1.044.500, prognose € 1.007.000 (afschrijvingen 49K hoger dan begroot). brutoresultaat begroot € 721.650, prognose € 712.150 • Het gemiddelde bezettingspercentage met een marge van 3% conform begroting. Twinning 86% (93%), Bèta 93% (92%), Catalyst 88% (90%), Mµ 91% (93%) • Jaarlijkse dynamiek in de 4 formules door herhuisvesting, nieuw-vertrek-inkrimpinguitbreiding, van minstens 40% van het totaal aantal gevestigde bedrijven. 66% (66 mutaties 100 bedrijven) • Vernieuwing brengen in de formule Twice c.q. actief bezig zijn met business development. Externe projecten: uitbreiding HTCE – VDMA – UBI global/EEPA, interne projecten: Link2Innovate – Information security.
Belangrijkste ontw.	Twice is in 2019 gestart met de herijking van haar strategie voor de bestaande en nieuwe

en wijz. risico's doelgroepen (start-ups en scaleups) in het hightechecosysteem van Brainport Eindhoven met als uitgangspunt: "the preferred place for hightech scale-ups in the Netherlands". De basis blijft bij het bieden van hoogwaardige huisvesting en het bieden van faciliteiten en verbindingen in het ecosysteem.

In 2020 verwacht Twice een aangepaste strategie aan de AvA te kunnen voorleggen, gericht op het behouden van de unieke positie in het speelveld en gericht op groei in de regio, om de doelgroep te helpen in groei.

	Resultaat	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Resultaat	Vreemd vermogen	Eigen vermogen
	2019	31-12-2019	31-12-2019	2018	31-12-2018	31-12-2018
	nmb	nmb	nmb	613	13.478	5.851
Toelichting financiële informatie	Cijfers 2019 nog niet bekend					

3g. Grondbeleid

Vanuit het programma Grond wordt het grondbeleid van de gemeente Eindhoven gevoerd. Grondbeleid is een geheel van hulpmiddelen (instrumenten) dat in onderlinge samenhang en gedoseerd wordt ingezet om ruimtelijke bestuurlijke doelen te realiseren. Grondbeleid is geen primair beleid met een zelfstandig doel. Het geeft aan op welke wijze een gemeente de verschillende haar beschikbaar gestelde instrumenten inzet om ander beleid te realiseren. Denk daarbij aan bijvoorbeeld volkshuisvestelijk, economisch en maatschappelijk beleid. Grondbeleid is dus dienstbaar aan andere beleidsdoelen.

In 2017 heeft de raad de nieuwe nota Grondbeleid “Koersen op waarden” vastgesteld. In het beleid is daarmee verankerd dat Eindhoven bij gebiedsontwikkelingen niet alleen kijkt naar het financieel rendement van de grondexploitatie, maar is het begrip waardecreatie het centrale thema geworden. Er wordt gestreefd naar het best mogelijke resultaat, waarbij naar de optimale mix wordt gezocht van totaal financieel en maatschappelijk rendement. Vier maatschappelijke waarden stellen wij centraal: innovatie, duurzaamheid, economie/ werkgelegenheid en inclusiviteit. Met deze nieuwe nota heeft Eindhoven in beleid verwoord hoe in de praktijk bij gebiedsontwikkelingen al langere tijd gewerkt wordt; een belangrijke en breed (unaniem) door de gemeenteraad gedragen stap die de basis legt voor een gezonde, consequente en langdurige stedelijke ontwikkeling.

Wijze waarop het grondbeleid in 2019 is uitgevoerd

Vanuit de diverse raadsprogramma's worden bestuurlijke ambities vertaald in projecten. Er wordt daarbij vastgoed (her)ontwikkeld. Hierbij kan de gemeente een actieve rol vervullen middels eigen grondexploitaties of een faciliterende rol bij private ontwikkelingen. De financiële vertaling van het ruimtelijke plan, waarbij de kosten en opbrengsten gefaseerd zijn in de tijd, worden opgenomen in (grond)exploitaties.

Net als in voorgaande jaren is ook in het jaar 2019 weer een Meerjaren Prognose Grondexploitaties en Private Ontwikkelingen (MPG) opgesteld. Het MPG voorziet in de belangrijkste bestuursinformatie over deze projecten, waarbij zowel verantwoording over 2019 (informatie voor deze jaarrekening) plaatsvindt alsmede een vooruitblik naar de toekomst wordt gegeven (informatie voor kadernota en begroting).

Deze paragraaf beschrijft achtereenvolgens de volgende verplichte onderdelen voor deze jaarrekening (een en ander gebaseerd op het MPG 2020 en een correctie in het project Stationsgebied naar aanleiding van de accountantscontrole):

- Een actuele prognose van de te verwachten resultaten, waarbij voor de meest invloedrijke projecten een korte toelichting wordt gegeven;
- Afwijking 10 jaarstermijn grondexploitaties;
- Een onderbouwing van de gerealiseerde winstneming en voorzieningen;
- De benodigde weerstandscapaciteit (in relatie tot de risico's);
- Een korte toelichting op de voorraad en strategische verwervingen.

Prognose van de te verwachten resultaten

De verwachte nog resterende eindwaarde is momenteel circa € 41 miljoen, waarbij er conform BBV regelgeving tot en met 2019 circa € 40 miljoen winst is genomen. In totaal (reeds genomen en nog verwacht resultaat) circa € 81 miljoen. Dit is een toename van circa € 13 miljoen ten opzichte van vorig jaar.

Dit positieve effect wordt veroorzaakt door de aantrekkende markt die zich vertaalt naar meer en snellere grondverkoop tegen stijgende prijzen. Dit heeft positieve gevolgen voor de winst, resultaatverwachtingen en risico's van meerdere grondexploitaties en exploitaties voor private ontwikkelingen. Het grootste effect hiervan zien we terug in de grondexploitaties Meerhoven, Stationsgebied en Blixembosch. Daarnaast zijn een aantal nieuwe grondexploitaties aan de portefeuille toegevoegd, waaronder Aldi Haagdijk. Deze heeft een positief effect op het verwacht resultaat van de portefeuille.

Naast deze positieve effecten zien we ook projecten waar het verwacht eindresultaat is afgenomen als gevolg van tegenvallende kosten. De belangrijkste zijn:

- Tongelrese Akkers: de belangrijkste oorzaak is een toename in de prognose voor de apparaatskosten. Afstemming over grondtransporten en inrichting en oplevering van de openbare ruimte vraagt om meer capaciteit, de bestemmingsplanprocedure duurt langer dan verwacht en het stedenbouwkundig plan voor deelplan 7 & 9 wordt opnieuw bekeken. Daarnaast zijn kosten gemaakt om de Partituurlaan veiliger te maken en veilig te houden.
- Sportpark Eindhoven Noord: belangrijkste oorzaken zijn een toename van apparaatskosten omdat de verkoop van percelen vertraagd, extra kosten voor het vrijmaken van het terrein van de werf en minder opbrengsten omdat het uitgeefbaar gebied na inmeting kleiner is dan verwacht.
- Brainport Industries Campus: de belangrijkste oorzaken zijn een toename van voorbereidingskosten en een toename van rentelasten als gevolg van het later betalen van de exploitatiebijdrage door de ontwikkelaar is het verwacht negatief resultaat toegenomen.
- Van Wassenhovenstraat – Augustinianum: belangrijkste oorzaak is een toename aan verwachte apparaatskosten als gevolg van vertraging en een beroepsprocedure voor het bestemmingsplan.

Voor de berekening van het verwachte eindresultaat zijn de volgende parameters en uitgangspunten gehanteerd:

MPG 2020			
Kosten *			
Kostenstijging	2019 t/m 2021	4%	
	Vanaf 2022	2,5%	
Nominale kostenstijging Strijp-S	2,5%		
Opbrengsten **			
	2019 t/m 2021	3%	
Wonen	2022 t/m 2029	1%	
	Vanaf 2030	0%	
Bedrijven	0%		
Kantoren	0%		
Winkels	0%		
Opbrengststijging Strijp-S	0%		
Rentepercentage			
Rente	2020	1,34%	
	Vanaf 2021	1,50%	
Rente Strijp-S	3,0%		
Discontovoet			
Discontovoet	2%		
Peildatum boekwaarde			
Boekwaarde	1-10-2019		
Prijspeil	1-10-2019		
Netto contante waarde	1-10-2019		
Bijdrage Bovenwijks			
(regulier) wonen, kantoren, commerciële voorzieningen	€ 42,- per m2		
Bedrijventerreinen	€ 11,- per m2		

* kostenstijging apparaatskosten voor kostenverhaalsprojecten 0%

** opbrengstenstijgingen worden gehanteerd voor de eerste 10 jaar. Daarna wordt 0% opbrengstenstijging gehanteerd

De belangrijkste ontwikkelingen in de meest invloedrijke projecten zijn hieronder opgenomen.

Meerhoven

Het verwachte eindresultaat van Meerhoven is toegenomen. Belangrijkste oorzaak is hogere grondopbrengsten uit woningbouw (Bosrijk, Waterrijk, Meerrijk) als gevolg van de situatie op de woningmarkt. Anderzijds zien we een toename van de voorbereidingskosten maar door de hogere grondopbrengsten leidt dit niet tot een daling van het verwachte eindresultaat. Door de toename van het verwachte eindresultaat en de in 2019 gerealiseerde voortgang in het project wordt in 2019 winst genomen.

Meerhoven	Jaarrekening 2018 31-12-2018	MPG 2020 31-12-2019
Saldo Boekwaarde incl. winstneming	-44.068.270	-41.145.478
Nog te realiseren:		
Kosten	-42.457.434	-40.626.163
Opbrengsten	91.130.427	87.202.438
Rente	-3.121.496	-2.321.703
Eindwaarde incl. winstneming	1.483.227	3.109.095

Meerhoven	Jaarrekening 2018	MPG 2020	Totaal
Winstneming	9.390.873	897.898	10.288.771

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Tongelrese Akkers

Het verwachte eindresultaat van Tongelrese Akkers is afgenomen. De belangrijkste oorzaken zijn een toename in de prognose van de voorbereidingskosten en eenmalige kosten voor het veiliger maken van de Partituurlaan. Er wordt volop gebouwd en dit vraagt om (meer dan verwacht) interne capaciteit bij afstemming over grondtransporten en inrichting en oplevering van de openbare ruimte. Daarnaast heeft de bestemmingsplanprocedure langer geduurd dan verwacht en loopt de beantwoording van de zienswijzen en uiteindelijke vaststelling door in 2020. Verder worden de plannen voor deelplannen 7 en 9 herzien. Door een afname van het verwachte eindresultaat is teveel winst genomen. Daarom vindt een terugstorting plaats.

Tongelresche Akkers	Jaarrekening 2018 31-12-2018	MPG 2020 31-12-2019
Saldo Boekwaarde incl. winstneming	-7.520.420	-5.319.618
Nog te realiseren:		
Kosten	-1.551.038	-1.711.362
Opbrengsten	9.850.839	7.494.911
Rente	-254.368	-144.943
Eindwaarde incl. winstneming	525.013	318.989

Tongelresche Akkers	Jaarrekening 2018	MPG 2020	Totaal
Winstneming	536.449	-43.645	492.804

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Strijp S

De kosten zijn verhoogd door extra service-, energie- en onderhoudskosten als gevolg van het langer verhuren van SFF en SFH en extra kosten voor het verhuur gereed maken van gebouw SFH. Het langer verhuren van deze gebouwen zorgt ook voor extra huurinkomsten. De gemeentelijke grondexploitatie sluit door levering tegen boekwaarde altijd op 'nul'.

Strijp S	Jaarrekening 2018	MPG 2020
	31-12-2018	31-12-2019
Saldo Boekwaarde incl. winstneming	-30.840.457	-26.735.501
Nog te realiseren:		
Kosten	-32.377.191	-32.474.647
Opbrengsten	66.182.169	61.815.023
Rente	-2.964.521	-2.604.875
Eindwaarde incl. winstneming	-	-

Strijp S	Jaarrekening 2018	MPG 2020	Totaal
Winstneming	-	-	-

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Blixembosch

Het verwachte eindresultaat van Blixembosch is toegenomen. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn het niet aanwezig zijn van een (grote) asbest verontreiniging en lagere kosten voor het bouwrijp maken van de lusweg. Door de toename van het verwachte eindresultaat en de in 2019 gerealiseerde voortgang in het project wordt in 2019 winst genomen.

Blixembosch	Jaarrekening 2018	MPG 2020
	31-12-2018	31-12-2019
Saldo Boekwaarde incl. winstneming	-474.220	-4.426.339
Nog te realiseren:		
Kosten	-15.961.800	-10.803.614
Opbrengsten	18.976.756	17.964.681
Rente	-287.907	-158.479
Eindwaarde incl. winstneming	2.252.828	2.576.249

Blixembosch	Jaarrekening 2018	MPG 2020	Totaal
Winstneming	904.297	585.124	1.489.421

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Stationsgebied

Het verwachte eindresultaat van dit project is toegenomen. Hoewel de kosten zijn gestegen als gevolg van algehele prijsstijgingen van civiele werken en hogere apparaatskosten als gevolg van de complexiteit van het project, zijn ook de verwachte opbrengsten gestegen. Daarnaast is de bijdrage aan de fietsenkelder uit de grondexploitatie gehaald omdat dit niet past binnen de BBV-regelgeving. Door de toename van het verwachte eindresultaat en de in 2019 gerealiseerde voortgang in het project wordt in 2019 winst genomen.

Stationsgebied	Jaarrekening 2018	MPG 2020
	31-12-2018	31-12-2019
Saldo Boekwaarde incl. winstneming	607.270	-3.811.722
Nog te realiseren:		
Kosten	-29.093.974	-27.820.734
Opbrengsten	31.434.564	39.399.507
Rente	846.770	1.504.867
Eindwaarde incl. winstneming	3.794.629	9.271.918

Stationsgebied	Jaarrekening 2018	MPG 2020	Totaal
Winstneming	2.672.156	3.212.979	5.885.135

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

GDC Noord

Het verwachte eindresultaat van dit project is toegenomen. De belangrijkste oorzaken zijn een toename van de verwachte opbrengsten uit verkoop gronden. Er is nog geen winstneming omdat er nog geen opbrengsten uit gemeentelijke grondverkoop zijn gerealiseerd.

GDC Noord	Jaarrekening 2018	MPG 2020
	31-12-2018	31-12-2019
Saldo Boekwaarde incl. winstneming	2.161.908	3.933.135
Nog te realiseren:		
Kosten	-10.341.097	-10.031.555
Opbrengsten	13.162.000	12.019.149
Rente	86.745	178.471
Eindwaarde incl. winstneming	5.069.556	6.099.200

GDC Noord	Jaarrekening 2018	MPG 2020	Totaal
Winstneming	-	-	-

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

NRE-terrein

Het verwachte negatieve eindresultaat van dit project is licht afgenomen. Belangrijkste oorzaak is de meeropbrengsten van de verkoop van fase IV, de panden aan de Patrijsstraat en gebouw 8. De extra uren die nodig zijn voor de langere doorlooptijd en de financiële consequenties van de uitname van fase V worden hieruit gedekt. De voor het verwachte negatieve resultaat getroffen verliesvoorziening kan voor een klein deel vrijvallen.

Herontwikkeling NRE-terrein	Jaarrekening 2018	MPG 2020
	31-12-2018	31-12-2019
Saldo Boekwaarde incl. winstneming	-2.440.659	-2.372.652
Nog te realiseren:		
Kosten	-1.365.749	-627.843
Opbrengsten	2.588.599	1.760.740
Rente	-89.425	-47.338
Eindwaarde incl. winstneming	-1.307.235	-1.287.092

Herontwikkeling NRE-terrein	Jaarrekening 2018	MPG 2020	Totaal
Winstneming	-	-	-

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Brainport Industries Campus (BIC)

Het verwachte negatieve eindresultaat van dit project is toegenomen. De belangrijkste oorzaken zijn een toename van de voorbereidingskosten en rente als gevolg van de verwachting dat de exploitatiebijdrage door de ontwikkelaar later wordt betaald. Door een toename van het verwachte negatieve eindresultaat is verhoging van de verliesvoorziening noodzakelijk. Deze is gedekt uit de reeds ter beschikking gestelde middelen risicoaandeel BIC uit de reserve financieringsfonds MIP.

Brainport Industries Campus	Jaarrekening 2018	MPG 2020
	31-12-2018	31-12-2019
Saldo Boekwaarde incl. winstneming	-1.667.242	-2.288.678
Nog te realiseren:		
Kosten	-2.072.968	-1.463.829
Opbrengsten	2.836.811	2.778.919
Rente	-207.036	-260.884
Eindwaarde incl. winstneming	-1.110.436	-1.234.472

Brainport Industries Campus	Jaarrekening 2018	MPG 2020	Totaal
Winstneming	-	-	-

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Emmasingelkwadrant

Het verwachte eindresultaat van dit project is licht toegenomen. Belangrijkste oorzaak is de in 2019 door uw raad vastgestelde nota Bovenwijkse voorzieningen. Dit betekent dat opdrachten voor realisatie van bovenwijkse voorzieningen via deze methodiek (deel van winstneming naar reserve bovenwijks) plaatsvinden en niet meer rechtstreeks als kostenpost in de grondexploitatie wordt opgenomen. Dit positieve effect wordt gedempt door de in 2019 gerealiseerde kostenstijging voor civiele werken. Omdat er nog geen opbrengsten zijn gerealiseerd, is er nog geen winst genomen.

Emmasingelkwadrant	Jaarrekening 2018	MPG 2020
	31-12-2018	31-12-2019
Saldo Boekwaarde incl. winstneming	-539.037	-694.197
Nog te realiseren:		
Kosten	-10.299.013	-8.975.708
Opbrengsten	17.089.803	16.152.150
Rente	406.388	243.368
Eindwaarde incl. winstneming	6.658.142	6.725.613

Emmasingelkwadrant	Jaarrekening 2018	MPG 2020	Totaal
Winstneming	-	-	-

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Deken van Somerenstraat

Het verwachte eindresultaat van dit project is licht toegenomen. De belangrijkste oorzaak is een toename van de door SDK te betalen reserveringsrente omdat de levering van de gemeentelijke panden een jaar vertraagd. Omdat er nog geen opbrengsten zijn gerealiseerd, is er nog geen winst genomen.

Herontw. Deken van Somerenstraat 2-4-6	Jaarrekening 2018	MPG 2020
	31-12-2018	31-12-2019
Saldo Boekwaarde incl. winstneming	115.352	215.640
Nog te realiseren:		
Kosten	-3.708.560	-3.671.389
Opbrengsten	8.809.780	8.825.549
Rente	109.160	171.544
Eindwaarde incl. winstneming	5.325.733	5.541.345

Herontw. Deken van Somerenstraat 2-4-6	Jaarrekening 2018	MPG 2020	Totaal
Winstneming	-	-	-

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Verbonden partijen

Voor de ontwikkeling van de projecten Strijp-S en Flight Forum is de gemeente Eindhoven een samenwerking aangegaan met andere partijen. Deze grondexploitaties zijn deels (gemeentelijk deel) opgenomen in de beschreven resultaten en prognoses, echter de totale grondexploitatie speelt zich af binnen de verbonden partijen, waarover de rechtspersoon van deze verbonden partij zelf verantwoording aflegt. Dit wordt in de jaarrekening van de gemeente verantwoord in de paragraaf verbonden partijen. Hieronder worden de projecten waar dit speelt toegelicht.

Strijp-S

'Strijp-S is een publiek-private samenwerking tussen Gemeente Eindhoven (50%) en VolkerWessels (50%). Deze samenwerking is geregeld in een samenwerkingsovereenkomst die is vastgesteld in de gemeenteraadsvergadering van februari 2002. Voor het werkapparaat van de samenwerking is een BV/CV-constructie opgericht, Park Strijp Beheer (PSB) genaamd. De directie werkt onder een raad van aandeelhouders waarvan Gemeente Eindhoven en VolkerWessels aandeelhouders zijn.

Park Strijp neemt gronden en gebouwen tegen boekwaarde over van de gemeente (om financiële redenen heeft de gemeente indertijd van Philips gekocht, de verantwoordelijkheid is echter 50-50 met VolkerWessels beschreven). Vervolgens legt Park Strijp nieuwe openbare ruimte aan en verkoopt de bouw kavels aan opstalontwikkelaars. De grondexploitatie van Park Strijp is kostendekkend.

Flight Forum

Voor de ontwikkeling van dit bedrijventerrein is in 1998 een samenwerking met Schiphol Real Estate Eindhoven (SREE) aangegaan in de vorm van een BV/CV constructie. De gemeente Eindhoven is voor 50,95% aandeelhouder. Op dit moment zijn de gronden voor ongeveer 75% uitgegeven. De gemeente Eindhoven heeft eerder een winstuitkering van € 7 miljoen ontvangen. De uitgifte van kantoren stagneert al jaren. Op dit moment worden de aanbevelingen uit onderzoek nader uitgewerkt en maatregelen om de aantrekkelijkheid van het gebied te vergroten geconcretiseerd en uitgevoerd.

Richttermijn maximale looptijd grondexploitaties 10 jaar

De commissie BBV heeft de richttermijn voor de maximale looptijd van grondexploitaties gesteld op 10 jaar. Hiervan kan gemotiveerd worden afgeweken. Een gemotiveerde afwijking houdt in dat deze motivatie is geautoriseerd door de raad en verantwoord in de begroting en de jaarstukken. De motivatie moet tevens zijn voorzien van risico-beperkende beheersmaatregelen die de gemeente heeft genomen om de onzekerheden en risico's die gepaard gaan met de langere looptijd te mitigeren.

De grondexploitatie Meerhoven (t/m 2030) heeft een looptijd langer dan 10 jaar. De raad heeft besloten om voor deze grondexploitatie gemotiveerd af te wijken van de richttermijn omdat voldoende risicobeperkende maatregelen zijn genomen die de onzekerheden en risico's gepaard gaande met de langere looptijd te mitigeren. De na 10 jaar geraamde opbrengst bedraagt minder dan 1% van de totale opbrengst in de grondexploitatie, er wordt over de opbrengsten na 10 jaar geen opbrengstenstijging gehanteerd, de geraamde afzet na 10 jaar past ruimschoots binnen de verwachte vraag en zelfs als we deze opbrengst na 10 jaar niet realiseren blijft het verwacht resultaat van het project positief.

Gerealiseerde winstneming

Winst uit grondexploitaties of exploitaties voor private ontwikkeling ontstaat als volgt:

- Winstneming uit grondexploitaties conform BBV-regelgeving (tussentijds en bij afsluiten);
- Grondverkoop bij private ontwikkeling;

Voor 2019 was een winst uit grondexploitaties en exploitaties voor private ontwikkeling begroot van € 2,7 miljoen. Er is een winst gerealiseerd van € 9,5 miljoen.

bedragen x € 1 miljoen

Resultaat private ontwikkelingen	Begroot	Realisatie	Verschil
Winstneming	€ 1,54 voordeel	€ 8,65 voordeel	€ 7,11 voordeel
Grondverkoop private ontwikkeling	€ 1,19 voordeel	€ 0,81 voordeel	€ 0,38 nadeel
Totaal	€ 2,73 voordeel	€ 9,46 voordeel	€ 6,73 voordeel

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De winstneming is € 7,11 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt met name veroorzaakt door een toename van de verwachte resultaten van grondexploitaties als gevolg van hogere geraamde grondopbrengsten. Deze zijn hoger ingeschat doordat er in Eindhoven sprake is van een woningmarkt met meer en snellere grondverkoop tegen stijgende prijzen.

Het resultaat uit grondverkoop bij private ontwikkelingen is € 0,38 miljoen lager dan begroot. Vanwege vertraging in procedures zijn enkele van deze gronden nog niet geleverd. Tezamen met de hogere winstneming leidt dit tot een voordeel van € 6,73 miljoen.

Van dit resultaat wordt per saldo circa € 0,13 miljoen gestort in de voorziening (zie toelichting Voorzieningen). Daarnaast wordt conform de door de raad in 2019 vastgestelde Nota Bovenwijkse Voorzieningen € 2,47 miljoen gestort in de reserve bovenwijkse voorzieningen. Ook wordt conform raadsbesluit (reserveringendossier 2018) € 0,85 miljoen gestort in de reserve Internationale Knoop XL.

	Begroting	Realisatie	Vershil
Resultaat projecten	2.730.000	9.460.000	6.730.000
Verliesvoorziening	1.570.000	-130.000	-1.700.000
Afdrachten:			
Reserve bovenwijken	-	-2.470.000	-2.470.000
Reserve IKXL	-	-850.000	-850.000
Netto resultaat	4.300.000	6.010.000	1.710.000

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Bovenwijkse voorzieningen

Private ontwikkelingen

Het gaat hierbij om een opdracht vanuit de private initiatieven waar sprake is van een bouwplan waarvoor een wijziging of afwijking van het bestemmingsplan nodig is (ook kleine plannen conform art. 6.2.1.a BRO1). De bijdrage door private initiatieven dient betaald te worden op het moment van het onherroepelijk worden van het bestemmingsplan. De bijdrage gaat rechtstreek naar de reserve Bovenwijken.

Grondexploitaties

Ook de gemeentelijke grondexploitaties dragen bij aan de reserve Bovenwijken. Vooraf wordt per project de hoogte van de bijdrage bepaald (te realiseren programma * M² prijs voor de bijdrage Bovenwijken). Dit wordt afgezet tegen het verwachte resultaat (welk percentage van het resultaat wordt bijgedragen aan de reserve Bovenwijken). Vervolgens wordt jaarlijks het resultaat uit de projecten bepaald, waarna aan de hand van het percentage de bijdrage aan de reserve Bovenwijken wordt vastgesteld. Dit uiteraard voor zover het resultaat van de grondexploitatie dit toelaat (conform BBV regelgeving mag niet meer uit de grondexploitaties worden bestemd dan het resultaat uit de grondexploitaties toelaat). Als er geen resultaat wordt verwacht, vindt dus geen afdracht plaats.

Voorzieningen

De gemeente Eindhoven kent naast projecten met een verwacht positief financieel resultaat ook projecten met een verwacht nadelig financieel resultaat. De noodzakelijke investeringen zijn soms nodig om de gemeentelijke ambities en doelstellingen te verwezenlijken. Als uitgangspunt (BBV regelgeving) geldt dat voor een project met een verwacht negatief resultaat direct een voorziening moet worden getroffen. Verliezen in projecten moeten dus al genomen worden zodra ze worden geraamd. Als dit het geval is, wordt een verliesvoorziening gevormd ter grootte van de netto contante waarde (NCW) van de (grond)exploitatie. Deze NCW wordt berekend aan de hand van de door de commissie BBV voorgeschreven discontovoet (het streefpercentage van de ECB voor de inflatie, zijnde 2%).

Verloopoverzicht voorziening grondexploitaties

	NCW	Eindwaarde
Beginstand voorziening grondexploitaties 01-01-2019	-5.879.464	
-/- vrijval i.v.m. afsluiting verliesgevende exploitaties	-	
-/- vrijval i.v.m. wijziging verliesgevend naar winstgevend	415.673	
+ Mutatie voorziening i.v.m. (extra) verliesgevende exploitaties	-482.240	
Eindstand voorziening grondexploitaties 31-12-2019	-5.946.031	-6.107.212

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De storting in de verliesvoorziening als gevolg van een hogere verliesverwachting van € 0,48 miljoen wordt voornamelijk veroorzaakt door het verwacht negatief resultaat van de grondexploitatie Herontwikkeling supermarkt Karregat. Deze wordt gedekt uit de reserve Voorziening claims en juridische geschillen.

De vrijval van de voorziening wordt met name veroorzaakt door een lager verwacht negatief resultaat op de apparaatskosten Strijp S en de projecten Mariënhage en Emmasingelcomplex.

Verloopoverzicht voorziening private ontwikkelingen

	NCW	Eindwaarde
Beginstand voorziening private ontwikkelingen 01-01-2019	-1.554.964	
-/- vrijval i.v.m. afsluiting verliesgevende exploitaties	92	
-/- vrijval i.v.m. wijziging verliesgevend naar winstgevend	455	
+ Mutatie voorziening i.v.m. (extra) verliesgevende exploitaties	-669.820	
Eindstand voorziening private ontwikkelingen 31-12-2019	-2.224.237	-2.443.945

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De storting in de verliesvoorziening als gevolg van een hogere verliesverwachting van € 0,67 miljoen wordt voornamelijk veroorzaakt door een hoger verwacht negatief resultaat van de private ontwikkelingen Brainport Industries Campus, Van wassenhovenstraat Agustinianum en Emmasingelkwadrant. De storting in de voorziening als gevolg van BIC wordt gedekt uit het risicoaandeel BIC uit de reserve financieringsfonds MIP.

Voor de voorraadprojecten geldt dat er verlies moet worden genomen indien de boekwaarde (het tot nu toe geïnvesteerde vermogen) hoger is dan de actuele marktwaarde. Om dit te beoordelen wordt de boekwaarde vergeleken met de marktwaarde. Als de boekwaarde hoger is dan de marktwaarde, wordt hiervoor direct een verliesvoorziening getroffen. Er zijn geen mutaties in de voorziening voorraad.

Verloopoverzicht voorziening voorraad

Beginstand voorziening voorraad 01-01-2019	-4.885.191
-/- vrijval i.v.m. overheveling naar grondexploitatie	-
-/- vrijval i.v.m. wijziging overheveling naar grondexploitatie	-
+ Mutatie voorziening i.v.m. (extra) verliesgevende exploitaties	-
Eindstand voorziening voorraad 31-12-2019	-4.885.191

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Per saldo een storting in de voorzieningen van € 0,74 miljoen, waarvan € 0,48 miljoen uit de Voorziening juridische claims en geschillen, € 0,13 miljoen uit het risicoaandeel BIC uit de reserve financieringsfonds MIP en € 0,13 miljoen uit het resultaat projecten.

Het weerstandsvermogen

Het identificeren en beheersen van de risico's draagt er aan bij om de projecten binnen de (financiële) kaders te laten verlopen. De benodigde weerstandscapaciteit voor de risico's van de projecten is gedaald van circa € 18,7 miljoen naar circa € 16,3 miljoen. Enerzijds zien we een toename van marktrisico's en risico's van tussentijds winstnemen. Anderzijds zien we een afname van projectrisico's en risico's van de voorraad (projecten in voorbereiding).

Bij de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit houden we rekening met:

- De ontwikkeling van de nog te realiseren opbrengsten en rente in de grondexploitaties. Ervaring uit de afgelopen jaren heeft ons geleerd dat deze sterk afhankelijk zijn van marktontwikkelingen waar wij als Eindhoven geen invloed op hebben. Daarom rekenen we scenario's uit om te bepalen wat lagere opbrengsten (5-10%), vertraging in realisatie (2-4 jaar) en hogere rente (0,5-1%) zou betekenen voor de verwachte resultaten van onze grondexploitaties.
- Projectspectifieke risico's. Deze bestaan hoofdzakelijk uit het risico op tegenvallende kosten, bijvoorbeeld als gevolg van sanering, archeologie of explosieven, en contractuele risico's.
- Het risico dat eerder teveel genomen tussentijdse winst moet terugvloeien naar de grondexploitatie.
- De mogelijkheid om financiële effecten van het optreden van risico's gedeeltelijk op te vangen binnen de verwachte resultaten van de projecten zelf voordat het weerstandsvermogen moet worden aangesproken.

Voorraad en strategische verwervingen

We beschikken nog over meerdere grondposities die mogelijk naar de toekomst toe tot ontwikkeling worden gebracht. Voor enkele van deze grondposities worden momenteel voorbereidingen getroffen om deze tot ontwikkeling te brengen. De meest invloedrijke zijn het Van der Meulen Ansems, Brainport Industries Campus, Castiliëlaan en Drents buiten.

In 2019 zijn voor enkele grondposities grondexploitaties vastgesteld. En met het tot ontwikkeling brengen van bovengenoemde locaties nemen onze strategische grondposities verder af. Om voldoende strategische grondposities beschikbaar te houden voor realisatie van de ambities en doelstellingen van Eindhoven, wordt gewerkt aan een Strategisch verwervingsplan.

3h. Gebiedsgericht werken

De stad heeft zich in 2019 sterk ontwikkeld, ze heeft niet stilgestaan. In een aantal buurten is de ontwikkeling sneller gegaan dan in andere, in andere buurten ging het minder snel. De vermaatschappelijking van de zorg is in verschillende wijken zichtbaar en vraagt om maatwerk ten aanzien van de gevraagde aanpak. Het veiligheidsgevoel van bewoners in sommige wijken daalt, terwijl de oorzaken hiervan niet direct duidelijk zijn. Hier is eerder vanuit de pilot Gebiedsgericht werken vanuit Veiligheid samen met het Ruimtelijk Domein aandacht voor geweest. Deze werkwijze is ook in 2019 voortgezet. In Gestel vanuit een inwonersgerichte opgave, in Woensel-Zuid vanuit de datagestuurde opgave en in het Centrum vanuit de partnergerichte opgave.

In de samenleving ligt de nadruk meer en meer op eigenkracht en samenkracht. De generalisten van WIJindhoven hebben hier een belangrijke schakel in vervuld. Terwijl dit buiten niet altijd direct zichtbaar hoeft te zijn, kunnen in gebieden spanningen ontstaan die mogelijk leiden tot serieuze problemen op het gebied van tolerantie, inclusieve samenleving of eenzaamheid. Als dergelijke zaken in een gebied spelen, is het juist zaak om in het gebied het (moeilijke) gesprek hierover te voeren.

Inwoners hebben de stad niet als optelsom van sectorale of thematische onderdelen ervaren, maar als één geheel. De effectiviteit van ons handelen (o.a. op basis van beleid) hangt af van in hoeverre wij in staat zijn dit beleid passend te maken op het complexe geheel van de stad en haar uiteenlopende behoeften. In het samenspel van gemeente en samenleving is daarnaast meer en meer gevraagd om flexibiliteit en het vermogen om snel te kunnen schakelen. De verdere voorbereidingen voor het invoeren van de Omgevingswet – waarbij een aantal thematische wetten worden samengevoegd tot een gebiedsgerichte opgave – hebben ook vanuit het Rijk de urgentie verhoogd om het gebied nog centraler te zetten. We hebben hier door het opstellen van een eerste aanzet voor gebiedsprogramma's richting aan gegeven.

In 2019 is het gebiedsgericht werken ook verder gemeentebreed versterkt, naast het gemeentebreed programmeren. Het gebiedsgericht werken was in het ruimtelijk domein reeds verankerd door de positionering aan de programmeertafel. De opzet van het gemeentebreed (strategisch) programmeren heeft inmiddels vorm gekregen en ook daarin speelt gebiedsgericht werken nu een rol. Parallel daaraan is het gebiedsgericht werken verder uitgewerkt door verbreding van de deelname aan de bestaande gebiedstafels en het verder samen optrekken in het lopende vernieuwingstraject gebiedsgericht werken. Door sectoroverstijgende vraagstukken in beeld te brengen, ontstond een samenhangende en effectievere aanpak.

Gekoppeld hieraan is het beter monitoren, delen, duiden en koppelen van informatie (hard en zacht) uit de verschillende sectoren en de wijken. Hiervoor zijn we ook sectoroverstijgend met elkaar het gesprek aangegaan en bezig om dit hier concrete resultaten in te kunnen halen.

Met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is een Woondeal gesloten waarin ook het onderdeel Wijkvernieuwing 3.0 verankerd is. In 2019 zijn hiervoor de eerste verkennende gesprekken gevoerd met als insteek hiermee de komende jaren het gebiedsgericht werken een extra impuls te geven.

Eind 2019 is de Evaluatie Actiegebieden in opdracht van het Bestuurlijk Overleg Wonen (BOW) uitgebracht. Deze evaluatie ziet toe op het actiegebiedenbeleid van de afgelopen jaren en geeft aanbevelingen voor de toekomstige ontwikkelingen rondom de gebiedsgerichte aanpak.

3i. Duurzaamheid

Bedrijfsvoering

Als gemeentelijke organisatie werken we met de ISO 26.000 als handvat voor een duurzame bedrijfsvoering. Over de resultaten wordt jaarlijks gerapporteerd in een duurzaam jaarverslag (als onderdeel van het sociaal jaarverslag).

Eigen wagenpark en zakelijke kilometers

In 2019 zijn zowel de voertuigen van Stadstoezicht, de auto van de burgemeester als de verhuisdienst duurzaam aanbesteed. De vijf nieuwe voertuigen van Stadstoezicht zijn duurzamer, innovatiever en herkenbaarder dan hun voorgangers, die eveneens elektrisch waren.

De auto van de burgemeester is vervangen door een elektrisch exemplaar.

Het bedrijf dat verantwoordelijk is voor de verhuisdiensten zal vanaf nu gebruikmaken van elektrische voertuigen.

Voor wat betreft de zakelijke kilometers, doen we mee als één van de nationale MaaS-pilots (Mobility as a Service) van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Via een digitaal platform kan de medewerker in 2020 een duurzame dienstreis plannen, boeken en betalen. Openbaar vervoer, eigen fiets of e-bike, deelfietsen, elektrische dienstauto's en elektrische deelauto's: alles via één app en op basis van persoonlijke voorkeuren. In november 2019 hebben we samen met de partners ASML en Brainport een MaaS dienst verlener gekozen. Ook de toekomstige gebruikers zijn betrokken geweest bij het maken van deze keuze.

Eigen vastgoed

Het contract met Impuls (het consortium dat de gebouwen waar we als gemeentelijke organisatie zelf inzitten renoveert, verduurzaamt en onderhoudt) loopt voorspoedig. Zo is het gasverbruik in 2019 ruim gehalveerd waardoor we 100 ton CO2 bespaard hebben. De duurzame upgrade van het Stadhuis is uitgevoerd volgens plan en is inmiddels bijna klaar. Veel materiaal is hergebruikt zoals de banken van het bedrijfsrestaurant, de tafels van de fractiekamers, diverse fauteuils en lamellen. Nieuw toegevoegd materiaal is duurzaam, bv gemaakt uit cacaodoppen, bamboe of PET-flessen en daarmee circulair.

In 2019 hebben we 3259 zonnepanelen op ons vastgoed gelegd met een totaal vermogen van bijna 1 miljoen kwh. Dat is te vergelijken met het stroomgebruik van meer dan 300 huishoudens.

Afval

In 2019 hebben we ons afval opnieuw aanbesteed. Het bedrijf Van Happen sorteert afval voor hergebruik bij de bron door de inzet van innovatieve sorteerlijnen. Zij stimuleren duurzaamheid ook middels een boom-donatieproject, waarbij bomen worden geplant in Costa Rica en in Nederland.

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI)

Een mooi resultaat van MVI in 2019 is de borging van MVI in organisatie en het monitoren van onze MVI-resultaten. Beide zaken zijn gerealiseerd door middel van het invoeren en implementeren van de landelijke benchmarktool de MVI ZET (Zelf Evaluatie Tool). Deze tool maakt het mogelijk onze MVI ambities vast te leggen en deze te vergelijken met onze MVI-resultaten binnen aanbestedingstrajecten. Het toepassen van de tool binnen de inkoopteams (Lead Buyer Teams) geeft een mooie indicatie over de borging van MVI binnen de inkooporganisatie. Zo werd de tool eind 2019 voor 78% toegepast en ingevuld. Dit percentage laat een stijgende trend zien, t.o.v. een percentage van 57% medio 2019. De monitor levert ook andere belangrijke informatie. Van de in totaal 140 Europese aanbestedingen zijn de volgende criteria uitgevraagd: 109 keer milieu; 73 keer Social Return on Investment; 55 keer internationale sociale voorwaarden (arbeidsvoorwaarden en naleven van mensenrechten in de keten); 47 keer circulariteit; 8 keer innovatie en 27 keer MKB-vriendelijk.

Energietransitie

TransitieVisieWarmte (TVW)

Eind 2019 hebben we de warmtevisie 2020 opgeleverd. De warmtevisie is opgesteld met inbreng van de woningbouwcorporaties en andere partijen en is een voorloper van de TransitieVisie Warmte die eind 2021 door de gemeenteraad vastgesteld moet worden. In de warmtevisie zijn al enkele uitgangspunten voor de warmtetransitie vastgelegd en wordt de Eindhovense situatie t.a.v. warmte op hoofdlijnen in kaart gebracht.

Pioniersbuurten aardgasvrij

In ruim anderhalf jaar tijd is samen met de bewoners van 't Ven, de Generalenbuurt en de Sintenbuurt gekeken naar de mogelijkheden om toe te werken naar een aardgasvrije buurt.

In dit traject is samengewerkt met Buurkracht en het online platform Omons. Buurkracht begeleidt de buurten. In Omons hebben inwoners kunnen aangeven welke maatregelen zij willen nemen. Op basis hiervan wordt gekeken of bepaalde maatregelen ook samen genomen kunnen worden.

Gebleken is dat in de Sintenbuurt en de Generalenbuurt volledig zonder aardgas wonen op dit moment een brug te ver is. De conclusie is dat het voor deze buurten het meest zinvol is om wel alvast voorbereidende maatregelen te treffen voor een aardgasvrije toekomst. Dit betekent maatregelen die 'altijd goed' zijn ('no regret maatregelen'). In de praktijk betekent dat: de warmtevraag terugdringen, bijvoorbeeld door te isoleren. Andere maatregelen zijn bijvoorbeeld bij verbouwingen of renovaties overgaan op elektrisch koken. Of als de cv-ketel aan vervanging toe is, kijken of een warmtepomp een alternatief kan zijn.

't Ven is, naast pionierbuurt ook een landelijke Proeftuin Aardgasvrije Wijk. In deze buurt is het wellicht mogelijk om het warmtenet uit Meerhoven uit te bereiden naar de woningen in de buurt. Voor een zorgvuldig onderzoek om te kijken of een warmtenet mogelijk is, is (onderzoeks)tijd nodig. Daar wordt vanuit het Duurzaamheidspact (samenwerkingsverband tussen de woningbouwcorporaties, gemeente en de huurdersvertegenwoordiging) intensief aan gewerkt. Een warmtenet is namelijk pas rendabel als er een bepaalde hoeveelheid woningen hierop aangesloten gaat worden. Daarvoor is ook het woningbezit van de corporaties van groot belang.

Regionale Energie Strategie (RES)

In 2019 is samen met de 20 andere gemeenten in de regio, de provincie, het waterschap en ENEXIS gewerkt aan het concept voor de RES in de MRE (Metropool Regio Eindhoven). Het opstellen van een RES is een afspraak die gemaakt is in het landelijk klimaatakkoord. De concept-RES is ver gevorderd en zal 1 juni 2020 worden ingediend. De belangrijkste onderdelen van de RES zijn de aantallen en globale zoekgebieden voor de in de regio te plaatsen windmolens en zonneparken. Daarnaast levert de RES input voor de TransitieVisieWarmte die de gemeenten moeten opstellen en bundelt het de meest effectieve aanpakken voor energiebesparing.

Green Deal Zorg

In 2019 heeft het Catherina ziekenhuis in het kader van de Green Deal Zorg het bronzen keurmerk van de Milieuzorgthermometer gehaald. Libra heeft zilver gehaald en werkt hard aan het behalen van goud begin 2020. De GGzE staat aan de vooravond van brons en Archipel en Vitalis zijn goed op weg naar brons. Hiermee behalen ze niet alleen meer dan de wettelijke eisen op gebied van energie, maar scoren zij goed op een breed scala aan duurzaamheidsonderwerpen.

De cohesie die het afgelopen jaar ontstaan is bij de partijen van de green deal Zorg heeft geleid tot voorbereidingen voor een nieuwe bredere green deal Zorg, na het verstrijken van de huidige periode.

Als gemeente hebben we hierin de rol van coördinator, organisator en ondersteuner.

Groene Zone

Onder de vlag van de Groene Zone (het project voor particulieren om geheel ontzorgd zonnepanelen aan te kunnen schaffen) zijn inmiddels 416 installaties bij bewoners geplaatst. Dit komt overeen met 1,3 miljoen kWh. Ook zijn er 9 informatieavonden gehouden in de tweede helft van 2019. Deze hebben het project een boost gegeven en zullen in 2020 worden voortgezet.

Woningbouw

In de eerste helft van 2019 was de gemeente voorzitter van het Duurzaamheidspact, de samenwerking met de woningbouwcorporaties en de huurdersvertegenwoordiging PEKT. Die periode stond in het teken van samenwerking op gebied van circulaire economie. Zo is er gewerkt aan circulaire uitvragen voor isolatiemateriaal. Daarbij voortbordurend op de 'menukaarten' die al eerder in het kader van 't Pact gezamenlijk opgesteld zijn. Ook is er gewerkt aan gezamenlijke opdrachten tot circulair slopen. Ook bij de totstandkoming van de warmtevisie2020 is samengewerkt. Net als in de pionierbuurten 't Ven, Generalenbuurt en Sintenbuurt en ook de eerste stappen naar de volgende pionierbuurt worden gezamenlijk gezet.

Energiebox

Een ander concreet project in het kader van de samenwerking in het Pact is het project energiebox. In dat project is een aantal 55plussers 'uit de kaartenbak' opgeleid tot energiecoach. De coaches komen op verzoek langs bij geïnteresseerde bewoners. Zij nemen een 'energiebox' mee bij hun bezoek. In de energiebox zitten concrete instrumenten om energie in de woning te besparen zoals spaarlampen en radiatorfolie. Gemiddeld levert dat per jaar €50,- besparing op voor een huishouden. Het advies en de energiebox zijn gratis voor de bewoner. In december 2019 zijn 3 coaches van start gegaan in Genderdal en hebben tot nu toe 70 adviezen gegeven.

Industrie

Er ligt een plan van aanpak voor de komende 3 jaar om een energieplatform op Flight Forum uit te rollen. Idee is om alle platte daken vol te leggen met zonnepanelen en de energie uit te wisselen en te verhandelen met de kantoorpanden in het gebied. Hierdoor zal er 15 miljoen duurzame kWh worden opgewekt. Op de Hurk is een start gemaakt met ondernemers om de Hurk te verduurzamen. Er is een zonnepanelen collectief gestart en er is subsidie aangevraagd voor 3200 zonnepanelen. Deze zullen in 2020 worden gelegd. Ook zijn er netwerkbijeenkomsten gehouden om elkaar te inspireren. Er zijn energiescans aangeboden en er hebben gesprekken plaats gevonden over warmte uitwisseling.

Uiterlijk per 1 juli 2019 moeten bedrijven voldoen aan de informatieplicht energiebesparing (bedrijven met een bepaald energieverbruik moeten aangeven welke maatregelen ze in het kader van energiebesparing nemen). Tot dat moment voldeed maar een klein deel van de bedrijven aan de informatieplicht. In september is daarom een start gemaakt met achterhalen welke bedrijven in Eindhoven hieraan moeten voldoen en vervolgens bij die bedrijven toezien op voldoen aan de informatieplicht. Begin 2019 waren van 2100 bedrijven uit ons bedrijvenbestand nog geen energie gegevens bekend. Bij regulier milieutoezicht in 2019 werd energie altijd meegenomen.

Duurzame mobiliteit

In de verduurzaming van mobiliteit maken we onderscheid naar verminderen, veranderen en verschonen van mobiliteit. Wat betreft de eerste twee sporen verwijzen we naar de resultaten die in het programma verkeer en vervoer worden beschreven.

In het voorjaar van 2019 is de Agenda Deelmobiliteit vastgesteld. Deelmobiliteit kan een bijdrage leveren aan de mobiliteitstransitie doordat het zorgt voor het verminderen van autokilometers, afname van autobezit en daardoor minder benodigde parkeerruimte. De Agenda Deelmobiliteit stelt kaders voor aanbieders van deelmobiliteit in Eindhoven die ook gelden voor de MaaS-pilot.

Op het gebied van laadinfrastructuur heeft het college het 'Plan van Aanpak Uitvoeringsplan inzake laadvoorzieningen voor elektrische voertuigen' vastgesteld. Om elektrische voertuigen te voorzien van de benodigde stroom is beschikbaarheid van (voldoende) laadvoorzieningen essentieel. Het nu opgestelde uitvoeringsplan beschrijft de manier waarop we in Eindhoven willen omgaan met de laadvoorzieningen. Door het bieden van een goede laadinfrastructuur stimuleren we het elektrisch rijden. Het plan geeft de handvatten voor nadere uitwerking van de ontwikkeling van een goed afgestemd netwerk van laadvoorzieningen voor/in Eindhoven.

Op 11 november is het Besluit tot wijziging van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens/RVV 1990/Harmonisatie Milieuzones gepubliceerd in het Staatsblad. Deze wijziging zorgt voort een landelijk geldende uniforme aanpak van de bestaande milieuzones. Op grond van het nationale klimaatakkoord (juni 2019) worden nadere afspraken gemaakt met 30-40 gemeenten over het instellen van een nul-emissiezone voor stadslogistiek in 2025.

Circulaire economie

Onder de vlag van de pilot circulaire straten zijn in 2019 2 straten onder begeleiding van een adviesbureau aangepakt vanuit circulaire principes. In 1 geval ging het om deklaagvervanging en in het andere geval om herinrichting van een straat. In beide gevallen bleek dat er, zonder het bewust zo te noemen, al veel op een circulaire manier opgepakt werd. Om te specificeren wat circulair in concrete situaties inhoudt, heeft het bureau een rapportage opgesteld. Daar waar dat nog niet bekend was, is subsidie voor onderzoek hiernaar aangevraagd en verkregen.

Over het algemeen is de aanschaf van de circulaire materialen zoals biobased verharding in eerste instantie duurder dan standaard materiaal. Echter is er een langere levensduurverwachting zodat deze op den duur wel goedkoper kunnen zijn. Opgedane ervaring wordt meteen toegepast.

In 2019 vond de 'Circular Challenge' plaats in Eindhoven. Vier Eindhovense partijen (Cure/gemeente Eindhoven, Woonbedrijf, Archipel en het Catharinaziekenhuis) deden mee. Studenten van verschillende studies gingen een aantal weken onder begeleiding aan de slag met het bedenken van oplossingen voor door de bedrijven aangedragen afvalproblemen.

Duurzame ruimtelijke ontwikkeling

Bij de grote ruimtelijke ontwikkelingen in de stad, zoals BIC, Knoop XL, District E, VDMA, Emmasingelkwadrant en Campina is bijzondere aandacht besteed aan het thema duurzaamheid. Dat varieert per locatie van specifieke energievisies tot een toetsingskader voor duurzaamheidsprestaties en van uitvragen op duurzaamheidsthema's tot vertaling van een masterplan in concrete duurzaamheidsmaatregelen.

3j. Investeringsen

Inleiding en ontwikkelingen

De paragraaf investeringen geeft een totaalbeeld van de investeringen maatschappelijk en economisch nut. Voor de analyse van investeringen in grondexploitaties wordt verwezen naar de paragraaf grondbeleid. Basis voor de analyse van de afwijkingen is de gewijzigde begroting 2019. Bij de analyse van de taakvelden zijn de afwijkingen gedetailleerd in beeld gebracht.

Analyse afwijking investeringen	Begroting 2019	Realisatie 2019	Afwijking 2019
Investeringsopgave economisch nut	59,4	38,1	21,3
Bijdragen derden economisch nut	-17,4	-15,6	-1,8
Saldo investeringsopgave – bijdragen derden	42,0	22,4	19,6
Investeringsopgave maatschappelijk nut	59,8	42,0	17,8
Bijdragen derden maatschappelijk nut	-35,8	-21,4	-14,4
Saldo investeringsopgave – bijdragen derden	24,0	20,6	3,4
Totaal saldo investeringsopgave – bijdragen derden	66,0	43,0	22,9

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Een investering kan een meerjarig karakter hebben, waarbij de realisatie in een jaarschijf kan afwijken van de geplande investering in de jaarschijf. De investeringsopgave wordt wel gerealiseerd, maar in een andere verhouding van de investeringen per jaarschijf. De hieronder genoemde afwijkingen moeten worden gelezen als een verschil tussen planning en realisatie (bijvoorbeeld door vertraging in de uitvoering). Onderstaande tabellen lichten de grote planningsafwijkingen toe.

Bedragen x € 1 miljoen

-/- = realisatie hoger dan planning

Investeringsen economisch nut	Afwijking planning
Onderwijshuisvesting (IHP)	
Nieuwbouw de Rungraaf / de Korenaer: door de aanwezigheid van vleermuizen heeft er vertraging in de uitvoering plaats gevonden.	1,0
Nieuwbouw Christiaan Huygens college: betreft vertraging in de aanbesteding vanwege gesprekken tussen het schoolbestuur en gemeente over de leerlingaantallen en een derde gymlokaal.	1,0
Lopende projecten onderwijshuisvesting (De Spaaihoeve, De Boschuil, De Troubadour, De Korenaar) zijn gerealiseerd. Eindafrekening vindt plaats in 2020.	0,9
Nieuwbouw stedelijk College Eindhoven: Door de herijking van het Integraal Huisvestingsplan (IHP) heeft vertraging in de uitvoering plaats gevonden. Sloop van fase 1 is gerealiseerd, verrekening vindt echter in het jaar 2020 plaats. Afw. 1.998	2,0
Sport	
De afwijking over 2019 is (voornamelijk) het gevolg van temporisering van investeringen. De totale afwijking van per saldo €1.044.000,- is het totaal van diverse (veelal kleinere) afwijkingen tussen de geplande investeringen 2019 en de gerealiseerde investeringen in 2019. De afwijkingen groter dan €100.000 betreffen: tennishal verduurzaming zonnepanelen (afgerond €293.000) en toplaag kunstgras tennis (afgerond €129.000).	1,0
Grondexploitaties (niet bedrijventerreinen)	
Er zijn, in tegenstelling tot de raming, in 2019 geen strategische grondposities verworven. Dit leidt tot een afwijking van € 5 miljoen. Daarnaast is er een afwijking ontstaan doordat er door vaststelling van grondexploitaties enkele grondposities zijn geherrubriceerd van (im)materieel vast actief naar onderhanden werken op de balans.	7,8
Overhead	
Voor de verbouwing/verduurzaming van het stadhuis laagbouw zijn de voorbereidende werkzaamheden in 2018 voortvarend gestart om het gebouw op tijd gereed te hebben. De voorbereidende kosten hiervan zijn geboekt op het totale krediet SVGG (slim verduurzamen gemeentelijke gebouwen) dat is vastgesteld door de Raad. Door deze werkzaamheden naar voren te trekken ontstond er een overschrijding in de jaarschijf 2018 (overschrijding t.o.v. planning -/- € 1,889 miljoen) en ontstaat in 2019 een onderschrijding op de planning van + 1,889 miljoen.	1,9
Eind 2019 is een besluit genomen voor de verbouwing van de raadszaal. De werkzaamheden zijn voortvarend gestart en de eerste facturen zullen in Q1 2020 komen. Temporisering van de betaling leidt tot een verschil van +€ 495.000. De verbouwing van het stadhuis ligt op schema. Een temporisering in verband met de planontwikkeling in 2019. Begin 2020 wordt dit uitgevoerd (temporisering + € 648.000). Overige verschuivingen SVGG, getemporeerd + € 49.000. Het betreft hier een verschuiving in de tijd, die geen effect heeft op het resultaat.	1,2
Overige afwijkingen economisch nut	2,8
Totaal afwijkingen economisch nut	19,6

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Bedragen x € 1 miljoen**-/- = realisatie hoger dan planning**

Investerings maatschappelijk nut	Afwijking planning
Verkeer en vervoer	
De grootste afwijkingen tussen planning en realisatie 2019 zijn te zien op kredieten wegen (1.324.000 V) en centrumgebied (1.444.000 V). Het krediet roadmap licht wordt afgesloten in 2020. Bij het krediet verlichting moet de led vervanging in de Schrijversbuurt nog uitgevoerd worden. Dit was gepland voor 2019 maar zal in 2020 plaatsvinden. Ten aanzien van het centrumgebied wordt de feitelijke investering later gestart dan gepland. Het voorbereidingstraject, gedurende 2019, heeft langer geduurd dan gepland.	2,9
Parkeren	
HOV2: de werkzaamheden buiten lopen volgens planning. De tunnel bij de Montgomerylaan is opengesteld. De bouwwerkzaamheden op de Heihoef zijn nagenoeg afgerond, echter substantiële werkzaamheden in de kleedkamers zijn nog niet uitgevoerd. Enkele kleinere werkzaamheden rondom de tunnel moeten nog worden uitgevoerd. Daarnaast is de aankoop van materialen voor een deel van de P&R Genneper Parken en de ambulancepost nog niet betaald omdat de afstandsverklaringen niet op tijd zijn afgerond en daarmee de materialen juridisch nog niet van ons zijn.	3,6
Groen	
De verschillen in planning en realisatie 2019 hebben diverse oorzaken. Zo heeft bij landschapsontwikkeling Dommeldal de Hogt grondverwerving meer tijd in beslag genomen. Het Philips van Lenneppark is voorbereid in overleg met de buurt, maar door personele krapte is de uitvoering doorgeschoven naar 2020. De plannen van Luciferstraat zijn inhoudelijk bijgesteld, omdat de huidige plannen fors duurder uitvallen dan geraamd.	2,5
Ruimtelijke ordening	
In 2019 is er een negatieve afwijking van €4,4 miljoen op de bijdrage derden wat komt door een gewijzigde planning van inkomsten bij het project wegenstructuur Brainport Park. De bijdrage die door het Rijk is toegezegd wordt na 2019 ontvangen, waar deze deels in 2019 begroot was. Per saldo is de bijdrage ongewijzigd.	-4,4
Overige afwijkingen maatschappelijk nut	-1,2
Totaal afwijkingen maatschappelijk nut	3,4

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Gevolgen voor kapitaallasten

De investeringen in economisch nut en de geactiveerde investeringen maatschappelijk nut hebben jaarlijkse kapitaallasten. Door wijzigingen in de investeringen ontstaat een resultaat op kapitaallasten. De kapitaallasten over de materiële vaste activa laten het volgende beeld zien:

Bedragen x € 1.000

	Realisatie 2018	Primitieve begroting 2019	Gewijzigde begroting 2019 (1)	Realisatie 2019 (2)	Afwijking (3=1-2)
Afschrijvingen	21.560	27.598	21.914	21.822	92
Rente	8.195	8.926	6.368	6.375	-7
Totaal kapitaallasten	29.755	36.524	28.282	28.197	85
Extra afschrijving	2.140			113	-113
Totaal kapitaallasten	31.895	36.524	28.282	28.310	-28

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Gemeente breed wijkt de realisatie van de kapitaallasten met € 0,1 miljoen af van de begroting. De extra afschrijving betreft het versneld afschrijven van versleten kunstgrasvelden van € 0,1 miljoen die niet begroot zijn.

Tussentijds is geconstateerd dat de geraamde investeringen niet conform planning konden worden uitgevoerd (temporisering) onder andere voor verbouwingen, vervangingen automatisering, schoolgebouwen en vervangingen in sportcomplexen worden lagere kapitaallasten gerealiseerd dan begroot. Als gevolg van een wijziging in de afschrijvingsmethodiek, vanaf 2019 wordt er afgeschreven vanaf het boekjaar volgend op het jaar waarin het kapitaalgoed gereed komt / verworven wordt en zijn bij de tussentijdse rapportages de kapitaallasten bijgesteld conform de nieuwe planningen.

Jaarrekening

4. Jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 212 Gemeentewet, waarin door de gemeenteraad de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld. De financiële verordening 2019, zoals bedoeld in art 212. gemeentewet is vastgesteld in de raadsvergadering van 18 december 2018. De jaarrekening bestaat uit de algemene grondslagen van waardering en resultaatbepaling (4.1), balans inclusief verloopoverzicht en toelichting op de balans (4.2) het overzicht van baten en lasten met toelichting (4.2).

De verplicht voorgeschreven toelichting op de afwijking tussen begroting en realisatie is opgenomen in de programmaverantwoording (hoofdstuk 2), de dwarsdoorsneden op kapitaallasten, personeel en de analyse op de begrotingsrechtmatigheid zijn onderdeel van dit hoofdstuk (4.3). Hoofdstuk 4 sluit af met de SiSa bijlage (4.4)

4.1 Algemene grondslagen van waardering en resultaatbepaling

4.1.1 Algemene grondslagen

Grondslagen voor waardering

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de betreffende balanspost anders is vermeld, worden de activa en de passiva opgenomen tegen de nominale waarden. Waardeverminderingen op een actief worden op het actief zelf in mindering gebracht door het vormen van een voorziening voor waardevermindering. Indien een actief buiten gebruik is gesteld, is deze afgewaardeerd indien de directe opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Voor de resultaatbepaling is conform het Besluit Begroting en Verantwoording het gemodificeerde stelsel van baten en lasten gehanteerd. Dat wil zeggen dat de baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn.

Dividendopbrengsten

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Algemene uitkering

Met het betrekking tot het verwerken van de algemene uitkering heeft de commissie BBV een stellige uitspraak gedaan. Deze uitspraak houdt in dat in de jaarrekening de algemene uitkering wordt opgenomen conform de in het jaar laatste gepubliceerde accresmededeling die doorgaand is opgenomen in de septembercirculaire van het betreffende boekjaar.

Personeelslasten en arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod (BBV) op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijkse terugkerende

arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden sommige personele lasten toegerekend aan het jaar waarin ze zijn uitbetaald.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming, te weten 4 jaar. Indien sprake is van (eenmalige) schokeffecten, bijvoorbeeld door een reorganisatie dient wel een verplichting te worden opgenomen.

Eigen bijdrage CAK

Een aanvrager van een voorziening, zoals hulp in de huishouding, ondersteuning of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is op grond van de Wmo een eigen bijdrage verschuldigd. Het CAK is het publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan (zbo) dat door de wetgever is belast met de berekening, oplegging en incasso van de eigen bijdrage. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat door de gemeenten geen zekerheden omtrent omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen.

Afschrijvingen

De afschrijvingspercentages zijn gebaseerd op de verwachte levensduur. Voor de diverse soorten van activa zijn per soort afschrijvingspercentages vastgesteld. Afschrijvingen geschieden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar. Vanaf 2019 wordt er afgeschreven vanaf het boekjaar volgend op het jaar waarin het kapitaalgoed gereed komt/ verworven wordt. Op grond wordt niet afgeschreven.

4.1.2 Grondslagen balans

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Algemeen

De immateriële vaste activa wordt gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en naar verwachting duurzame waardeverminderingen. Eventuele van derden verkregen specifieke investeringsbijdragen worden in mindering gebracht op het geactiveerde bedrag. De kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio worden direct ten laste van de exploitatie gebracht en niet als zodanig geactiveerd.

Kosten van onderzoek en ontwikkeling

Kosten van onderzoek en ontwikkeling bij grondexploitaties blijven uiterlijk 5 jaar geactiveerd staan. Binnen die periode worden zij bij realisering van het actief overgeboekt naar het betreffende actief of bij niet realiseren van het actief doch uiterlijk na 5 jaar afgeboekt ten laste van het jaarresultaat.

Kosten van onderzoek en ontwikkeling gerelateerd aan een investering in materieel vast actief wordt conform het BBV direct geactiveerd onder de materieel vaste activa

Bijdrage aan activa in eigendom van derden

De bijdrage worden geactiveerd voor het bedrag van de verstrekte bijdragen verminderd met de afschrijvingen. Conform de vastgestelde financiële verordening (2019) worden de volgende afschrijvingstermijnen gehanteerd:

Omschrijving balanscode	Omschrijving soort activum	Levensduur Economisch nut	Levensduur Maatschappelijk nut	Toelichting
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	Ondergrond			Conform afschrijvingstermijn ondergrond in eigendom
	Schoolgebouwen			
	Schoolgebouwen			Conform afschrijvingstermijn schoolgebouwen in eigendom
	Overig			Conform afschrijvingstermijn activa in eigendom

Materiële vaste activa

Algemeen

Waardering van de geactiveerde materiële vaste activa geschiedt op basis van de verkrijgingsprijs (inkoopprijs plus de bijkomende kosten) of tegen vervaardigingsprijs (de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend).

Voorts kan worden opgenomen een redelijk deel van de indirecte kosten en de rente over het tijdvak dat aan de vervaardiging van het activum kan worden toegerekend).

Conform de financiële verordening 2019 activeren we activa met een verkrijgingsprijs van minder dan € 10.000 niet, uitgezonderd gronden en terreinen. Deze laatstgenoemden worden altijd geactiveerd. Activa met een levensduur van minder dan drie jaar worden direct ten laste van de exploitatie gebracht, tenzij wettelijk voor het betreffende activa anders is voorgeschreven. Kunstvoorwerpen met een cultuurhistorische waarden en de BTW op activa indien deze compensabel is volgens de Wet op het BTW-compensatiefonds activeren we eveneens niet.

Afschrijving vindt plaats op basis van de lineaire methode. Voor de investeringen ten behoeve van de afvalinzameling, parkeergarage KBC, biomassacentrales, krachtssportcentrum Tongelreep alsmede de nieuwbouw van de Effenaar, Parktheater, Dynamo en NatLab is de annuïtaire methode gehanteerd.

Indien de waarde van een actief duurzaam vermindert in enig jaar, is deze waardevermindering onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

Conform de vastgestelde financiële verordening (2019) worden de volgende afschrijvingstermijnen gehanteerd:

Omschrijving balanscode	Omschrijving soort activum	Levensduur Economisch nut	Levensduur Maatschappelijk nut	Toelichting
Gronden en terreinen	Grond	Oneindig	Oneindig	Op grond wordt niet afgeschreven
	Sportparken	25		Kosten aanleg sportparken inclusief civiel technisch (park, verharding paden en riool plus alle velden).
		30/8-12		Kunstgras en all weatherbanen. Onderlaag 30 jaar en bovenlaag 8 t/m12 jaar. *)
		20/15		Hekwerken 20 jaar en overige voorzieningen 15 jaar.
		30/15		Verlichting: masten 30 jaar en armaturen 15 jaar
		50		Tribune 50 jaar met renovatie na 25 jaar
	Voorzieningen aan	20	20	Betreft openbare parkeerterreinen

Omschrijving balanscode	Omschrijving soort activum	Levensduur Economisch nut	Levensduur Maatschappelijk nut	Toelichting
	parkeerterrein			(omheiningen en blokkades)
	Voorzieningen aan overige terreinen	20-30	20-30	Voorzieningen aan / bij bedrijfsgebouwen zoals buitenverlichting, hekwerk, fietsenstallingen, beplanting *)
	Begraafplaatsen	50		Aanleg (niet ondergrond, op grond wordt niet afgeschreven)
Grond erfpacht	Grond erfpacht	oneindig	oneindig	Op grond wordt niet afgeschreven
Gebouwen	Gebouwen	50		Kantoor- en bedrijfsgebouwen, sporthallen, zwembaden en watersport-accommodaties, kunstijsbaan, parkeergarage, kleedlokalen. Niet de installaties en inrichting.
	Gebouwen van hout	15		Noodlokalen, houten units (houten noodlokalen: levensduur 15 jaar, subsidie rijk)
	Bio-massacentrale (niet zijnde gebouw)	20/10		Feitelijke levensduur afhankelijk van type *)
	Schoolgebouwen	20/ 50		Upgrade 20 jaar; transformatie en nieuwbouw 50 jaar
	Kwekerijen / kassen	25		
	Jongerencentra, jeugdhonken, gemeenschapshuizen	40		
	Voorzieningen aan gehuurde gebouwen	Max 25		Af te stemmen op de huurtermijn, maar niet langer dan 25 jaar. *)
	Verbouwingen	Max 25		Tenzij de verwachte levensduur of huurtermijn van het gebouw korter is: dan daaraan koppelen. *)
	Achterstallig onderhoud en saneringen	Max 10	0	Achterstallig onderhoud in openbare ruimte mag niet worden geactiveerd *)
Woonruimten	Woningen	50		Alleen gebouw. Op grond wordt niet afgeschreven
Grond- weg- en waterbouw- kundige werken	Havens, kanalen	50		
	Rioleringen	60		
	Beschoeiing van metaal	80		
	Overige beschoeiing		10	
	Bruggen en viaducten		80	
	Verkeersinfrastructuur		40	Wegen, bestrating, fietspaden, voetpaden
	Verkeersvoorzieningen		20	Voorzieningen met uitzondering van verlichting. Bijv. drempels over middengeleiders
	Openbare verlichting: kabels en masten		40	
	Openbare verlichting: armaturen en behuizing (evt. LED)		20	
	Groeninrichting		40	Bomen en parkrenovaties
	Groenvoorzieningen		10	Parkmeubilair (o.a. banken en prullen-bakken)

Omschrijving balanscode	Omschrijving soort activum	Levensduur Economisch nut	Levensduur Maatschappelijk nut	Toelichting
	Overig groen		20	Hekwerken, bruggen hout, aanleg, herinrichting en renovatie
	Winkelcentrum Woensel		25	Bestrating en verlichting
	Gebied binnen de ring		25	Bestrating en verlichting
Machines, installaties, meubilair en gereedschappen	Installaties en inrichting van gebouwen	15-30		Liften, centrale verwarming, installaties van bedrijfsgebouwen *)
	Inventaris en meubilair	Max 20		Voor scholen geldt de rijksnorm *)
	Machines	Max 15		Pompen, aggregaten, zaagmachines en compressen. Reprografie apparaten. *)
	Computer hardware, elektronische apparatuur	3		Hardware 3 jaar: (balie)printers en plotters, CPU's, laptops, tablets, aanvullende beveiligingsapparatuur, beeldschermen/displays.
		4		Hardware 4 jaar: laptops (raad), tablets (raad) en vaste PC's
		5		Hardware 5 jaar: netwerkkapparatuur, printers/multi-functionals, overige apparatuur (tenzij anders vermeld)
		6		Hardware 6 jaar: servers & storage, gewone beeldschermen
		20/10/8		Overig: computerruimte bouwkundig 20 jaar; Noodstroom, blusinstallatie, airco 10 jaar; inrichting 8 jaar
	Computer software	3		Beveiligingssoftware
		5		KA- en lokale PC-applicaties, virtualisatie software en overige procesapplicaties
		7		Grote proces-software
	Infrastructuur	15/12		Glasvezel 15 jaar, overige kabels in en tussen gebouwen 12 jaar
	Telefonie	6		(server based) telefooncentrale, telefoontoestellen
	Speeltuinen (toestellen)	10		Zwembad op speelterrein 20 jaar
	Parkeermeters, parkeerautomaten	20		
	Verkeersregelinstallaties		15/30	Verkeersregeltoestel incl verkeerslantaarns en detectielussen 15 jaar; grondkabels en masten 30 jaar.
	Containers (grof vuil standplaatsen)	10		
	Containers (ondergronds bij flats)	30/10/5		Buitenbak 30 jaar, binnenbak en opbouw 10 jaar, elektronica 5 jaar
Vervoersmiddelen	Bedrijfswagens, tractie	7		Vrachtwagen, huisvuilwagen
	Bedrijfswagens, tractie	7		Vrachtwagen, huisvuilwagen
	Personenauto's,	7		Dienstauto's

Omschrijving balanscode	Omschrijving soort activum	Levensduur Economisch nut	Levensduur Maatschappelijk nut	Toelichting
	bestelauto's			
	Overige vervoersmiddelen	7		Aanhangwagens

*) Voor elke nieuwe investering wordt de exacte afschrijvingstermijn vastgesteld.

In erfpacht uitgegeven gronden

Voor de in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van eerste uitgifte als verkrijgingsprijs. Gronden waarvan de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht, worden gewaardeerd tegen zogenaamde registratiewaarde.

Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

Dit zijn bijvoorbeeld investeringen in rioleringen, begraafplaatsen en afval.

Investerings met een economisch nut (excl. erfpacht)

Deze activa zijn handelbaar en/of kunnen bijdragen tot het genereren van middelen. Ze worden geactiveerd voor het bedrag van de investering, het zogenaamde bruto-activeren. Aftrek van eigen middelen (reserves) is niet toegestaan. Bijdragen van derden welke in directe relatie staan met het activum worden wel in mindering gebracht (netto-variant).

Investerings in openbare ruimte met een maatschappelijk nut (bijvoorbeeld wegen)

Investerings met een maatschappelijk nut worden, evenals investeringen met een economisch nut geactiveerd en over de verwachte toekomstige gebruiksduur wordt afgeschreven. Volgens de nieuwe BBV-regelgeving moeten deze investeringen met ingang van 2017 worden geactiveerd, daarvoor was dit een keuze. De gemeente Eindhoven heeft er voor gekozen om deze met ingang van 2016 te activeren. De investeringen tot en met 2015 zijn direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, (overige) leningen en (overige) uitzettingen zijn - tenzij hierna anders is vermeld - opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs zal afwaardering plaatsvinden.

Vlottende activa

Voorraden

Grond- en hulpstoffen

Deze worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Wanneer sprake is van duurzaam lagere marktwaarde waarderen we de grond- en hulpstoffen af naar deze duurzaam lagere marktwaarde.

Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie

De als onderhanden werk opgenomen 'bouwgronden in exploitatie' worden gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs. Indien de marktwaarde duurzaam lager is, dan wordt deze lagere marktwaarde als waardering gebruikt. Indien sprake is van een geprognosticeerd verlieslatend project wordt een voorziening getroffen voor de netto contante waarde. Deze voorziening wordt als waardecorrectie op bouwgrond in exploitatie verwerkt en jaarlijks opnieuw bepaald. Voor de kosten die aan de vervaardigingsprijs kunnen worden toegerekend wordt aangesloten op de kostensoortenlijst zoals opgenomen artikel 6.2.4 van het Besluit ruimtelijke ordening. Dit betekent dat maximaal deze kostensoorten kunnen worden toegerekend aan de bouwgronden in

exploitatie, waarbij ten aanzien van de rente geldt dat alleen de rente over het vreemd vermogen wordt toegerekend en geen rente over het eigen vermogen. Voor Strijp-S wordt projectfinanciering toegepast.

In overeenstemming met BBV-regelgeving wordt winst uit grondexploitaties genomen als:

1. Het resultaat op de grondexploitatie betrouwbaar kan worden ingeschat, én
2. De grond (of een deelperceel) is verkocht, én
3. Kosten zijn gerealiseerd.

Voor de grondexploitaties die aan deze drie voorwaarden voldoen wordt winst genomen gebaseerd op de door BBV voorgeschreven POC-methode.

Voor de berekening dient onderstaande formule te worden gehanteerd:

$$(\text{gerealiseerde kosten} / \text{totale kosten}) \times (\text{gerealiseerde opbrengsten} / \text{totale opbrengsten}) = \% \text{ POC}$$
$$((\text{geraamd eindsaldo} - \text{project specifieke risico's}) \times \% \text{ POC}) - \text{eerder genomen tussentijdse winst} = \text{bedrag tussentijds winst nemen lopend boekjaar.}$$

Gereed product en handelsgoederen

De voorraad gereed product en handelsgoederen worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de duurzaam lagere marktwaarde. Indien de marktwaarde duurzaam lager is, wordt een voorziening getroffen als waardecorrectie op de boekwaarde gereed product.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening (o.a. dubieuze debiteuren) in mindering gebracht. Deze voorziening is statisch bepaald op basis van geschatte inningskansen, evt. bijgesteld voor specifieke debiteuren die een specifiek risico kennen (dynamische methode).

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Overlopende activa

Overlopende activa worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Vaste passiva

Eigen vermogen

Eigen vermogen wordt gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. Uitzondering hierop vormt de voorziening facilitaire grondexploitatie die is gevormd tegen netto contante waarde. Deze netto contante waarde wordt berekend middels de discontovoet die is voorgeschreven door de commissie BBV (Het streefpercentage van de ECB voor inflatie bedraagt 2%). Deze voorziening wordt gepresenteerd als correctie op de boekwaarde aan de activazijde van de balans (overlopende activa).

Vaste schulden

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer worden gewaardeerd tegen de oorspronkelijke hoofdsom (nominale waarde), verminderd met de gedane aflossingen.

Vlottende passiva

Netto-vlottende schulden

De netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Overlopende passiva

De overlopende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg- en garantstellingen

Voor zover leningen door de gemeente gewaarborgd zijn, is buiten de balansstelling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. Overigens is in de toelichting op de balans nadere informatie opgenomen.

4.2 Balans en toelichting

Activa

Balans Activa (bedragen x € 1.000)		31-12-2018	31-12-2019
VASTE ACTIVA		699.611	697.983
Immateriële vaste activa	B01	122.780	127.159
Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief		2.659	1.680
Bijdragen aan activa in eigendom van derden		120.121	125.479
Materiële vaste activa	B02	538.153	538.039
In erfpacht uitgegeven gronden		50.325	50.307
Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven		71.173	70.376
Investerings met een economisch nut (excl. erfpacht)		394.030	374.963
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut		22.625	42.393
Financiële vaste activa	B03	38.678	32.785
Kapitaalverstrekkingen aan:			
- deelnemingen		8.119	8.119
Leningen aan:			
- woningbouwcorporaties		12.662	7.885
- deelnemingen		12.646	10.803
Overige langlopende leningen		5.227	5.953
Overige financiële vaste activa		25	25
VLOTTENDE ACTIVA		210.013	195.265
Voorraden	B31	82.550	91.702
Grond- en hulpstoffen		14	14
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie		75.851	75.690
Gereed product en handelsgoederen		6.685	15.998
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	B11	70.231	68.439
Vorderingen op openbare lichamen		40.262	46.803
Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen		533	662
Overige vorderingen		29.434	20.971
Overige uitzettingen		2	2
Liquide middelen	B12	18.115	6.164
Kassaldi		60	53
Banksaldi		18.053	6.111
Overige liquide middelen		2	
Overlopende activa	B21	39.118	28.961
De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel:			
- Europese overheidslichamen		384	755
- het Rijk		466	284
- overige Nederlandse overheidslichamen		2.699	5.595
Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen		35.569	22.327
TOTAAL ACTIVA		909.625	893.248
* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.			
Recht op verliescompensatie krachtens de wet VPB 1969		nihil	nihil

Passiva

Balans Passiva (bedragen x € 1.000)		31-12-2018	31-12-2019
VASTE PASSIVA		726.893	722.882
Eigen vermogen	B04	250.730	301.553
Algemene reserve		55.458	100.031
Bestemmingsreserves		123.677	149.686
Het gerealiseerd resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening		71.595	51.836
Voorzieningen	B05	34.897	21.082
Voorziening voor verplichtingen, verliezen en risico's (BBV art. 44.1 a en 44.1b)		10.624	4.699
Voorziening ter egalisering van kosten (BBV art. 44.1 c)		347	1.181
Voorziening voor bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen waarvoor een heffing wordt geheven (BBV art. 44.1 d)		21.040	14.682
Voorziening voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is (BBV art. 44.2)		2.885	519
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	B06	441.266	400.247
Onderhandse leningen van:			
- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen		387	0
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen		361.159	321.277
- openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden		30.500	29.855
- buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren		48.600	48.600
Ontvangen waarborgsommen van derden		620	515
VLOTTENDE PASSIVA		182.732	170.366
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	B13	87.459	90.425
Overige kasgeldleningen		35.000	35.000
Overige schulden		52.459	55.425
Overlopende passiva	B22	95.273	79.941
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen		46.369	38.640
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren:			
- Europese overheidslichamen		954	2.149
- het Rijk		38.790	25.399
- overige Nederlandse overheidslichamen		6.880	5.302
Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen		2.280	8.452
TOTAAL PASSIVA		909.625	893.248
Totaalbedrag waartoe aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen zijn verstrekt		13.542	12.747

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

4.2.1 Toelichting per balanspost

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Overzicht immateriële vaste activa

De immateriële vast activa wordt onderscheiden in:

bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2019
Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	2.659	1.680
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	120.121	125.479
Immateriële vaste activa	B01 122.780	127.159

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Verloop immateriële vaste activa

Het hierna opgenomen overzicht geeft het verloop weer van de immateriële vaste activa in 2019.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boek- waarde 01-01- 2019	Herru- bricering	Invester- ingen / Uitzet- tingen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	mut. Voorz. Waardeverm.	Bijdragen van derden	Boek- waarde 31-12- 2019
Immateriële vaste act	122.780	6.824	1.539	319	3.376	-	288	127.159
Kosten afsluiten geldleningen en saldo agio en disagio	-	-	-	-	-	-	-	-
Kosten voor onderzoek en ontwikkeling	2.659	-1.504	813	-	-	-	288	1.680
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	120.121	8.327	725	319	3.376	-	-	125.479

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting

Onder bijdragen van derden zijn de bijdragen van derden opgenomen die direct gerelateerd zijn aan de investering. Onder de afwaarderingen staan de afwaarderingen vanwege duurzame waardeverminderingen. Deze afwaarderingen worden verwerkt via een voorziening die in mindering wordt gebracht op de boekwaarde.

In 2019 is de immateriële vaste activa gestegen met € 4,4 miljoen naar € 127,2 miljoen. Deze toename is veroorzaakt door een toename in de bijdrage aan activa in eigendom van derden voor een bedrag van € 5,4 miljoen en een afname van de kosten voor onderzoek en ontwikkeling voor € 1,0 miljoen.

De toename van de bijdrage aan activa in eigendom van derden is het gevolg van de overdracht van de schoolgebouwen aan de schoolbesturen (€ 8,3 miljoen). Deze schoolgebouwen waren onder de materiële vaste activa verantwoord. Door de feitelijke overdracht van de schoolgebouwen aan de schoolbesturen zijn deze als immaterieel vaste actief verantwoord (herrubriceringen). Over de bijdrage aan activa in eigendom van derden is € 3,3 miljoen afgeschreven. Het saldo van de investeringen en desinvesteringen is in totaal + € 0,4 miljoen.

De afname van de kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bedrag van € 1,0 miljoen bestaat met name uit de herrubricering van de kosten van onderzoek naar ontwikkeling naar de materiële vaste activa voor - € 1,5 miljoen. Het saldo van de investeringen en bijdragen van derden bedraagt + € 0,5 miljoen en heeft betrekking op voorbereidingskosten.

Materiële vaste activa

Overzicht materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaat uit de volgende onderdelen:

bedragen x € 1.000

		31-12-2018	31-12-2019
In erfpacht uitgegeven gronden		50.325	50.307
Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven		71.173	70.376
Investerings met een economisch nut (excl. erfpacht)		394.030	374.963
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut		22.625	42.393
Materiële vaste activa	B02	538.153	538.039

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Verloop materiële vaste activa

Onderstaand overzicht toont het verloop van de materiële vaste activa in 2019.

bedragen in € x 1.000

Omschrijving	Boek- waarde 01-01- 2019	Herru- bricering	Inves- teringen / Uitzet- tingen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	mut. Voorz. Waardeverm.	Bijdragen van derden	Boek- waarde 31-12-2019
Materiële vaste activa	538.153	-20.473	79.965	6.658	18.559	-2.642	37.032	538.039
Investerings met een economisch nut	394.031	-21.976	24.228	6.658	16.181	-2.642	1.122	374.963
Gronden en terreinen	108.408	-5.535	3.026	1.430	1.138	-	248	103.084
Woonruimten	638	-	-	-	21	-	-	618
Bedrijfsgebouwen	221.783	-18.242	4.704	5.228	7.912	-2.642	628	197.119
Vervoermiddelen	1.518	-	244	-	205	-	-	1.556
Machines, apparaten en installaties	61.605	1.800	16.254	-	6.893	-	246	72.520
Overige materiële vaste activa	78	-	-	-	11	-	-	66
Economisch nut waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	71.173	-	15.262	-	1.549	-	14.510	70.376
Grond-, weg-, waterbouwkundige werken	71.173	-	15.262	-	1.549	-	14.510	70.376
Investerings in openbare ruimte met een maatschappelijk nut	22.625	1.504	40.494	-	830	-	21.400	42.393
Gronden en terreinen	47	-	-	-	1	-	-	46
Grond-, weg-, waterbouwkundige werken	20.187	1.504	38.218	-	725	-	21.038	38.146
Machines, apparaten en installaties	2.391	-	2.276	-	104	-	362	4.201
In erfpacht uitgegeven gronden	50.325	-	-18	-	-	-	-	50.307
In erfpacht uitgegeven gronden	50.325	-	-18	-	-	-	-	50.307

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting materiële vaste activa (algemeen)

Vanaf 2019 wordt er afgeschreven vanaf het boekjaar volgend op het jaar waarin het kapitaalgoed gereed komt / verworven wordt. Op grond wordt niet afgeschreven.

Onder bijdragen van derden zijn de bijdragen van derden opgenomen die direct gerelateerd zijn aan de investering. Onder de afwaarderingen staan de afwaarderingen vanwege duurzame waardeverminderingen. Deze afwaarderingen worden verwerkt via een voorziening die in mindering wordt gebracht op de boekwaarde.

De afname van de materiële vaste activa van € 538,2 miljoen naar € 538 miljoen is te verklaren vanuit een aantal activiteiten en ontwikkelingen, waarvan de belangrijkste zijn:

- Overdracht van scholen naar de schoolbesturen, waardoor deze activa naar de immateriële vaste activa zijn overgebracht (verlaging circa € 8 miljoen);
- Overheveling panden naar voorraad gereed product. Dit zijn panden die bestemd zijn te verkopen (verlaging circa € 13 miljoen);
- Nieuwe investeringen minus de bijdragen van derden (toename circa € 44 miljoen);
- Reguliere afschrijvingen en desinvesteringen op de lopende activa (verlaging circa € 25 miljoen);
- Verlaging van de voorziening waardevermindering (dit leidt tot een toename van de activa met circa € 3 miljoen). Hiervan is de belangrijkste reden de verkoop van een pand waarvoor een voorziening was getroffen.

Stille reserves

De kunstvoorwerpen van het Van Abbemuseum met een cultuurhistorische waarde zijn niet in de balans opgenomen (de verzekerde waarde per 31 december 2019, inclusief bruiklenen, bedraagt circa € 151,5 miljoen)

Tevens is sprake van een stille reserve (verwachte opbrengstwaarde is hoger dan de boekwaarde) met betrekking tot niet bedrijfsgebonden activa.

Toelichting investeringen met een economisch nut

De investeringen 2019 bedragen in totaal € 24,3 miljoen. Dit bedrag wordt gevormd door een groot aantal mutaties van welke hierna een beperkte opsomming volgt:

- Machines, apparaten en installaties voor een totaal bedrag van € 16,3 miljoen, waarvan Stadhuisplein (€ 8,8 miljoen), Mercado wo -installatie (€ 1,5 miljoen), diverse infrastructuur (€ 1,2 miljoen), zonnepanelen diverse gemeentelijke gebouwen (€ 0,8 miljoen);
- Bedrijfsgebouwen totaal € 4,7 miljoen, waarvan de Korenaer (€ 1,5 miljoen), Gerritsonlaan (€ 0,8 miljoen), Biomassa (€ 0,7 miljoen);
- Gronden en terreinen voor € 3,0 miljoen. Dit betreft diverse sportparken (onder andere Tongelresche Akkers).

Toelichting investeringen met een economisch nut waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

De investeringen in waterbouwkundige werken zijnde riolen, rioolkolken en gemalen, zijn gerelateerd aan het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) 2019-2022. De heffing die hiertegenover staat betreft de rioolheffing zoals in de paragraaf lokale heffingen nader toegelicht. De investeringen 2019 bedroegen € 15,3 miljoen en de afschrijvingen € 1,5 miljoen. De vervangingsinvesteringen voor riolering worden gevoed vanuit de voorziening riolering die in het verloop overzicht als bijdrage van derden is weergegeven € 14,5 miljoen.

Toelichting investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut

Vanaf 1 januari 2017 zijn we verplicht de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut te activeren. Van 86 bestaande projecten in de projectadministratie zijn de restantbudgetten (€ 25,4 miljoen netto) per 1 januari 2017 omgezet naar activa.

Toelichting in erfpacht uitgegeven gronden

De boekwaarde van de in erfpacht uitgegeven gronden is met € 18.000 afgenomen door verkoop van een 26-tal objecten (garageboxen).

Financiële vaste activa

Overzicht financiële vaste activa

De financiële vaste activa wordt onderverdeeld in:

bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2019
Kapitaalverstrekkingen aan:		
- deelnemingen	8.119	8.119
Leningen aan:		
- woningbouwcorporaties	12.662	7.885
- deelnemingen	12.646	10.803
Overige langlopende leningen	5.227	5.953
Overige financiële vaste activa	25	25
Financiële vaste activa	B03	32.785

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Verloop financiële vaste activa

Het verloop van de financiële vaste activa gedurende het jaar 2019 is als volgt:

bedragen in € x 1.000

Omschrijving	Boek- waarde 01-01- 2019	Herru- bricering	Inves- teringen / Uitzet- tingen	Desinves- teringen/ aflossingen	Afschrij- vingen	mut. Voorz. Waardeverm.	Bijdragen van derden	Boek- waarde 31-12-2019
Financiële vaste activa	38.678	-	2.066	7.959	-	-	-	32.785
Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	8.119							8.119
Leningen aan woningbouwcorporaties	12.662			4.777				7.885
Leningen aan deelnemingen	12.646	200		2.043				10.803
Overige langlopende leningen	5.227	-200	2.066	1.139				5.953
Betaalde waarborgsommen	25							25

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Onder de afwaarderingen staan de afwaarderingen vanwege duurzame waardeverminderingen. Deze afwaarderingen worden verwerkt via een voorziening die in mindering wordt gebracht op de boekwaarde. Voor de afdekking van het risico met betrekking tot de verstrekte leningen aan derden is een reserve gevormd (saldo per 31-12-2019 € 4,095 miljoen).

Toelichting kapitaalverstrekking aan deelnemingen

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de aandelen in gemeenschappelijke regelingen en deelnemingen.

(x € 1.000)	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019	Mutatie	Omvang deelneming
Muziekgebouw Eindhoven N.V.	45	45	-	100%
Af: voorziening Afwaardering Muziekgebouw 1)	-45	-45	-	
Parktheater Eindhoven N.V.	45	45	-	100%
Meerderheidsdeelneming in nom kapitaal	45	45	-	
Enexis Holding N.V. (voorheen Essent)	11	11	-	0,02%
Eindhoven Airport N.V.	556	556	-	24,5%
Twice Eindhoven B.V.	113	113	-	20%
N.V. Brainport Development	7	7	-	14,5%
BNG N.V.	429	429	-	0,3%
Park Strijp C.V.	1.000	1.000	-	50%

(x € 1.000)	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019	Mutatie	Omvang deelneming
Park Strijp Beheer B.V.	10	10	-	50%
Breedband Regio Eindhoven B.V. 2)	1.279	1.279	-	30,7%
Minderheidsdeelneming in nom kapitaal	3.405	3.405	-	
Flight Forum BV/CV (035-09-13)	4.669	4.669	-	50,9%
Flight Forum	4.669	4.669	-	
Totaal verstrekte geldleningen	8.119	8.119	-	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

- ¹⁾ Vanwege de financiële positie van het Muziekgebouw is het aandelenpakket van het Muziekgebouw afgewaardeerd tot op nihil.
- ²⁾ Breedband: door nieuwe huisvesting en investeringen in de infrastructuur zijn over 2018 en 2019 aanzienlijke verliezen geleden. Door deze verliezen wordt ingeteerd op het eigen vermogen. De algemene reserve gaat naar nihil en een deel van het geplaatste kapitaal van de deelnemers wordt gebruikt ter afdekking van de verliezen. Vanaf het boekjaar 2020 worden er weer positieve resultaten verwacht. Op basis van deze verwachting is dan ook de inschatting dat in 2024 weer sprake zal zijn van een vrij beschikbare algemene reserve en dat dus het gestorte kapitaal van de deelnemers weer is aangevuld vanuit de positieve resultaten. Daarmee is voor nu geen sprake van een duurzame lagere marktwaarde en dus afwaardering.
- ³⁾ Flight Forum: Voor een nadere toelichting zie de paragraaf grondbeleid onderdeel verbonden partijen.

Toelichting leningen aan woningbouwcorporaties

Twee leningen aan woningbouwcorporaties zijn vervroegd afgelost op de renteherzieningsdatum. Eén van de twee resterende leningen is ondergebracht bij het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Het WSW staat garant indien een woningbouwcorporatie in gebreke blijft met betrekking tot rente- en aflossingsverplichtingen. Daarnaast vonden reguliere rente- en aflossingen plaats.

Toelichting leningen aan deelnemingen

Dit betreft een lening aan Park Strijp CV, waarop in 2019 € 2,043 miljoen is afgelost en een lening aan het Muziekgebouw Eindhoven.

Toelichting overige langlopende leningen

Aan het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting is de uitvoering uitbesteed voor activiteiten waarbij de gemeente Eindhoven leningen (€ 3,6 miljoen) verstrekt ten behoeve van onder andere starters op de woningmarkt en duurzaamheid (energiebeperkende maatregelen). Er is voor € 1,6 miljoen aan leningen verstrekt aan particulieren binnen het zonnepanelenproject Zuidoost-Brabant.

Vlottende activa

Voorraden

Overzicht voorraden

De in de balans opgenomen voorraden worden uitgesplitst naar de volgende categorieën:

bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2019
Grond- en hulpstoffen	14	14
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	75.851	75.690
- bouwgronden in exploitatie	80.653	80.454
- voorziening verliesgevende exploitatie	-5.879	-5.946
- overig	1.077	1.181
Gereed product en handelsgoederen	6.685	15.998
Voorraden	B31	91.702

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie

De balanspost 'Onderhanden werk' heeft per ultimo 2019 een saldo van € 75,7 miljoen. Binnen deze post zijn onder andere begrepen de in exploitatie genomen gronden. De boekwaarde hiervan bedroeg ultimo 2018 € 80,6 miljoen. Deze balanspost betreft de grondexploitaties waarbij de gemeente de in bezit zijnde grond en (eventueel) aanwezige opstallen omvormt naar bouwrijpe grond, met als oogmerk (opnieuw) te worden bebouwd. Ultimo 2019 was de boekwaarde van deze grondexploitaties € 80,4 miljoen (dit vóór aftrek van voorziening verliesgevende planexploitaties) en is met € 0,2 miljoen afgenomen. Dit wordt veroorzaakt doordat bij diverse grondexploitaties de boekwaarde van de in eerdere jaren gemaakte kosten (bijvoorbeeld voor bouw- en woonrijp maken van de grond) is afgenomen door het realiseren van opbrengsten door verkoop van kavels en overige grondverkoop.

Ook dit jaar zijn de prospecties van de grondexploitaties herijkt. De verwachte eindwaarde van de grondexploitaties bedraagt circa € 43,3 miljoen en de verwachte netto contante waarde circa € 39,3 miljoen. Voor de bij de herijking gehanteerde parameters en uitgangspunten zie paragraaf grondbeleid. In de prospecties (toekomstige opbrengsten) zijn een aantal verliesgevende exploitaties naar voren gekomen. Hiervoor is een voorziening gevormd. De voorziening verliesgevende grondexploitaties (stand per 31-12-2019 € 5,9 miljoen) wordt in mindering gebracht op de boekwaarde. De voorziening is contant gemaakt met de wettelijk voorgeschreven disconteringsvoet van 2%. De voorziening zal in de komende jaren jaarlijks minimaal met de rentecomponent verhoogd worden om aan het einde van de looptijd het verwachte verlies te kunnen afdekken.

bedragen x € 1.000

	1-1-2019	Vermeer- deringen	Vermind- eringen	31-12-2019	Geraamde lasten	Geraamde baten	Verwacht eindsaldo	NCW
Verloopoverzicht	(1)	(2)	(3)	(1+2-3)				
Bouwgronden in exploitatie	80.655	26.348	26.549	80.454	144.070	267.828	V 43.305	V 39.271

De resultaten die uiteindelijk werkelijk worden behaald, worden beïnvloed door vele factoren, waaronder conjunctuur, marktontwikkelingen en overheidsbeleid. Om eventuele risico's in dit kader te kunnen opvangen is bij de herijking een berekening gemaakt van de benodigde weerstandscapaciteit. Hierbij zijn de specifieke projectrisico's en marktrisico's benoemd en gekwantificeerd. Bij de marktrisico's is daarbij rekening gehouden met mogelijke rentestijging, opbrengstdaling en vertraging.

Het totale weerstandsvermogen (zie paragraaf weerstandsvermogen) van de gemeente is voldoende om de ingeschatte benodigde weerstandscapaciteit van € 16,3 miljoen op te kunnen vangen (zie paragraaf grondbeleid).

Tussentijds winstnemen

De totale tussentijdse winstneming bedraagt € 8,66 miljoen. Bij de berekening hiervan hebben we, evenals bij de berekening van de tussentijdse winst bij de jaarrekening 2018, de projectrisico's buiten beschouwing gelaten.

Richttermijn maximale looptijd grondexploitaties 10 jaar

De commissie BBV heeft de richttermijn voor de maximale looptijd van grondexploitaties gesteld op 10 jaar. Hiervan kan gemotiveerd worden afgeweken. Een gemotiveerde afwijking houdt in dat deze motivatie is geautoriseerd door de raad en verantwoord in de begroting en de jaarstukken. De motivatie moet tevens zijn voorzien van risico-beperkende beheersmaatregelen die de gemeente heeft genomen om de onzekerheden en risico's die gepaard gaan met de langere looptijd te mitigeren.

De grondexploitatie Meerhoven (t/m 2030) heeft een looptijd langer dan 10 jaar. De raad heeft besloten om voor deze grondexploitatie gemotiveerd af te wijken van de richttermijn omdat voldoende risicobeperkende maatregelen zijn genomen die de onzekerheden en risico's gepaard gaande met de langere looptijd te mitigeren. Voor verdere informatie over de risico beperkende maatregelen en grondexploitaties wordt verwezen naar de paragraaf grondbeleid.

Toelichting gereed product en handelsgoederen

Onder gereed product zijn panden opgenomen die bestemd zijn te verkopen. De boekwaarde van deze panden is conform voorschrift BBV bij de bestemming tot verkoop overgaan van materieel vast actief naar voorraden.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Overzicht uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De uitzettingen met een looptijd van 1 jaar of minder worden als volgt gespecificeerd:

bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2019
Vorderingen op openbare lichamen	40.262	46.803
Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	533	662
Overige vorderingen	29.434	20.971
Clientdebiteuren	11.180	5.902
Belastingdebiteuren	2.154	1.488
Overige debiteuren	16.100	13.581
Overige uitzettingen	2	2
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	B11 70.231	68.439

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting vorderingen op openbare lichamen

De vordering bestaat uit een tweetal grote posten. Dit zijn de vordering op de fiscus inzake het landelijk BTW-compensatiefonds van € 41,2 miljoen en de vordering op het Rijk inzake de regeling BBZ (Bijstand Besluit Zelfstandigen) € 4 miljoen. Daarnaast staat er nog diverse kleinere vorderingen uit bij openbare lichamen voor in totaal € 1,6 miljoen.

Toelichting overige vorderingen

Algemeen

Eind 2019 was de stand van de overige vorderingen afgerond € 35 miljoen. Dit is opgebouwd uit 3 soorten vorderingen, namelijk cliëntdebiteuren, belastingdebiteuren en overige debiteuren. Inzake deze vorderingen is de inschatting dat niet alle bedragen ontvangen zullen worden. We corrigeren daarom de boekwaarde met een bedrag voor verwachte oninbaarheid (voorziening dubieuze debiteuren) van in totaal afgerond € 14 miljoen. Dit resulteert in een balanswaarde van € 21 miljoen. Deze voorziening dubieuze debiteuren wordt voor de drie componenten afzonderlijk bepaald. Onderstaand overzicht toont per component de boekwaarde eind 2019 voor de afzonderlijke componenten, de getroffen voorziening en de balanswaarde per 31-12-2019.

(x € 1.000)	Totaal debiteuren	Voorziening	Te ontvangen 31-12-2018	Totaal debiteuren	Voorziening	Te ontvangen 31-12-2019
Clientdebiteuren	21.780	10.600	11.180	15.444	9.542	5.902
Belastingdebiteuren	2.500	346	2.154	2.032	544	1.488
Overige debiteuren	19.600	3.500	16.100	17.280	3.699	13.581
Totaal overige vorderingen	43.880	14.446	29.434	34.756	13.785	20.971

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Clientdebiteuren

De vorderingen op clientdebiteuren ontstaat vanuit de diverse soorten inkomensregelingen. De belangrijkste oorzaken zijn: terugvorderingen, fraudevorderingen, boetes, en geldleningen. We vormen een voorziening voor deze debiteuren omdat er een risico bestaat voor oninbaarheid van deze vorderingen. Mede op basis van ervaringscijfers blijkt dat het percentage van oninbaarheid ongeveer 52% bedraagt. De lagere omvang van de totale vordering op cliëntdebiteuren, waarbij het financiële risico bij de gemeente Eindhoven ligt, en de afboekingen van de vorderingen Focus en IFE met 1,5 miljoen euro, ten laste van de reeds eerder gevormde voorziening zijn de oorzaak van een lagere voorziening per ultimo 2019.

Belastingdebiteuren

De vorderingen op de belastingdebiteuren zijn opgebouwd uit openstaande belastingaanslagen voor gemeentelijke belastingen. Eind 2019 bedraagt de boekwaarde € 14,6 miljoen. Op dit openstaand saldo is een voorziening voor verwachte oninbaarheid getroffen van € 0,5 miljoen. Voor deze schatting is gebruik gemaakt van de ervaringscijfers uit het verleden (feitelijke oninbaarheid afgezet tegen de oorspronkelijke vorderingen). De voorziening voor dubieuze belastingdebiteuren is in 2019 met € 0,2 miljoen toegenomen t.o.v. 2018. Dit wordt veroorzaakt door oninbare vorderingen die ten laste van de voorziening zijn gebracht in 2019 (- € 0,2 miljoen) en de aanvullende storting per jaareinde (+0,4 miljoen).

Overige debiteuren

De boekwaarde van de overige debiteuren bedraagt per jaareinde € 17,3 miljoen. Een afname van € 2,3 miljoen ten opzichte van voorgaand jaar. Deze wordt met name veroorzaakt door een daling van het aantal openstaande vorderingen en de afloop van een enkele grote vordering van € 2 miljoen in 2019.

Voor dit openstaand saldo is een voorziening getroffen voor een bedrag van afgerond € 3,7 miljoen. De voorziening voor dubieuze debiteuren is net als voorgaand jaar bepaald o.b.v. de beste schatting. Uitgangspunt is de debiteurenstand per 31-12-2019. De betalingen tot en met 23 januari 2020 zijn in mindering gebracht. Voor het dan nog openstaande deel van de vorderingen is de voorziening bepaald. De debiteuren zijn gecategoriseerd naar ouderdom en per ouderdomscategorie is een percentage oninbaarheid bepaald (dynamische methode). In 2019 zijn de verwachte procentuele percentages voor oninbaarheid naar beneden bijgesteld op basis van een analyse over 2017 en 2018.

Voor enkele specifieke debiteuren (zoals pand P, Petri/tac, stichting ruimte, muziekgebouw) worden hogere percentages gehanteerd (statische methode) vanwege de bijzonderheid van de casus.

De voorziening is in 2019 met € 0,2 miljoen toegenomen. Deze mutatie laat zich verklaren door oninbare vorderingen die ten lasten van de voorziening zijn gebracht (- € 0,3 miljoen) en per saldo bijstorten in de voorziening voor verwachte oninbaarheid +(€ 0,5 miljoen).

Liquide middelen

Overzicht liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit de volgende componenten:

bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2019
Kassaldi	60	53
Banksaldi	18.053	6.111
Overige liquide middelen	2	0
Liquide middelen	B12	18.115
		6.164

** Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.*

Schatkistbankieren

Eind 2013 is verplicht schatkistbankieren voor decentrale overheden ingevoerd. Nieuwe beleggingen zijn niet meer toegestaan, maar oude beleggingen mogen worden aangehouden tot de einddatum. Eindhoven heeft geen structurele tegoeden (vrijvallende beleggingen worden ingezet voor de aflossing van leningen). Mocht een tijdelijk kasoverschot gemiddeld over een kwartaal boven de norm (€ 4,52 miljoen voor Eindhoven) uitkomen, moet dit afgestort worden bij de Staat. In 2019 is het saldo op de bankrekeningen onder de norm gebleven.

Schatkistbankieren	kw1	kw2	kw3	kw4
Limiet (norm)	4,5	4,5	4,5	4,5
Gemiddeld saldo op bankrekeningen gedurende het kwartaal	3,8	4,3	1,5	1,9

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Overlopende activa

Overzicht overlopende activa

De balanspost overlopende activa wordt als volgt onderscheiden:

bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2019	
De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel:			
- Europese overheidslichamen	384	755	
- het Rijk	466	284	
- overige Nederlandse overheidslichamen	2.699	5.595	
Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	35.569	22.327	
Overige nog te ontvangen bedragen	29.887	17.366	
Vooruitbetaalde bedragen	5.682	4.961	
Overlopende activa	B21	39.118	28.961

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting op de van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel

Onderstaand overzicht geeft een beeld van de nog te ontvangen inkomende geldstromen (subsidies) van projecten die mede gefinancierd worden door Europa, het Rijk en overige Nederland. De te ontvangen bedragen worden jaarlijks, volgens een vastgestelde methodiek, toegerekend naarmate de subsidiabele uitgaven worden gerealiseerd.

bedragen x € 1.000	Het saldo aan het begin van het begrotingsjaar 2019	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Het saldo aan het einde van het begrotingsjaar 2019
Europese overheidslichamen	384	563	191	755
Europese commissie deelname project SPEA	301	-40	72	188
Europese Unie interreg project Helium	55	3	55	3
Europa SynchroniCity	13	126	0	139
Europa Smart Impact	15	0	15	0
Provincie NoordBrab Reg. Werkgelegenheid 2017 2018 *)	0	338	0	338
Rock - Cultural Heritage	0	12	0	12
KIC Urban Mobility Knowledge and Innovation Community	0	123	49	74
het Rijk	466	935	1.117	284
Belastingdienst energiebelasting	77	-77	0	0
Ministerie SZW BBZ	31	-31	0	0
Ministerie SZW project ESF begel. en onderst. jongeren	66	0	66	0
Ministerie SZW project ESF onzichtbare jongeren	35	-35	0	0
Ministerie VROM SISA E3	103	0	0	103
Rijksdienst voor ondernemend Nederl.(RVO) subsidie Biomassacentrale	154	1.026	1.004	175
Begeleiding ex-gedetineerden 2019	0	52	47	5
Overige Nederlandse overheidslichamen	2.699	12.982	10.085	5.595
Gemeenten Jeugd DVO	415	-415	0	0
Gemeenten Jeugdzorgplus	591	-591	0	0

bedragen x € 1.000	Het saldo aan het begin van het begrotingsjaar 2019	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Het saldo aan het einde van het begrotingsjaar 2019
Provincie NoordBrab PvdH zwemstadion	200	0	200	0
Provincie NoordBrab HOV traject	312	12.959	8.814	4.457
Provincie NoordBrab Talking Traffic	173	77	249	0
Provincie NoordBrab Mensgerichte Maatregelen	14	9	23	0
Provincie NoordBrab Tracking en Monitoring	19	1	0	20
Provincie NoordBrab C-ITS VRI-data ontsluiting	53	0	53	0
Provincie NoordBrab Ontwikkelen gebied Blixem	77	53	130	0
Provincie NoordBrab Bushaltes toegankelijk	87	-104	-18	0
Provincie NoordBrab Fietstellers Eindhoven	92	0	92	0
Provincie NoordBrab Implementatie OV concessies	176	-176	0	0
Provincie NoordBrab Eindafrekening Zuid Wille	199	0	199	0
Grensinfovoorziening	0	13	0	13
Voorwerk Passport 4 Work	0	10	5	5
Services Holland Expat Center South / Brainport	0	276	0	276
Fietsenstalling stationsplein Zuid	0	192	150	42
Urban Sportpark Eindhoven 't Schoot	0	115	0	115
Korte termijn maatregelen Neckerspoel	0	240	0	240
Landschap van Allure	0	258	0	258
Fietstellers	0	16	0	16
Sneller en Beter naar Nul op de Meter	0	108	64	44
Mensgerichte Maatregelen 2019	0	130	123	7
DU Regionale systeemanalyse projectondersteuning	0	14	0	14
SOK Internationale Knoop XL (PNB)	0	88	0	88
Provincie NoordBrab Reg. Werkgelegenheid 2017 2018 *)	292	-292	0	0
Totaal voorschotbedragen	3.549	14.479	11.394	6.634

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

*) Per 31-12-2018 was deze vooruitontvangen subsidie gepresenteerd onder "overige Nederlandse overheidslichamen". Aangezien deze subsidie, waar de provincie ook aan bijdraagt, feitelijk een Europese subsidie betreft is deze nu geherrubriceerd onder "Europese overheidslichamen". Waardoor een verschuiving optreedt van € 292.000.

Toelichting overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen ten laste van volgende begrotingsjaren

Overige nog te ontvangen bedragen

Het verschil in 2019 t.o.v. 2018 bij de overige nog te ontvangen bedragen betreft de uitkering gemeentefonds inzake de "stroppenpot" Sociaal Domein (€ 21,8 miljoen). Deze werd in januari 2019 ontvangen. Daarnaast worden zijn onder de overige nog te ontvangen bedragen posten opgenomen vanuit verhuur, energie, servicekosten en parkeren. Hierin is een lichte daling te zien vanwege aangescherpt beheer op tijdige facturering. Overeenkomstig het BBV zijn de vorderingen inzake faciliterend grondbeleid onder de overige nog te ontvangen bedragen opgenomen en zijn uitgesplitst in verhaalbare en verrekenbare kosten. De verhaalbare kosten zijn € 3,892 miljoen (was 31-12-2018 € 3,008 miljoen). Voor het gedeelte wat hiervan op basis van een prognose naar verwachting niet verhaalbaar zal zijn, is een verliesvoorziening gevormd (stand per 31-12-2019 € 2,224 miljoen) en hierop in mindering gebracht. De verliesvoorziening was per 31-12-2018 opgenomen op de passiva zijde van de balans onder de voorzieningen en is per 31-12-2019 geherrubriceerd naar de overlopende activa. De verrekenbare kosten zijn € 0,495 miljoen (was 31-12-2018 € 0,514 miljoen). De verrekenbare kosten waren per 31-12-2018 opgenomen onder de post overige vorderingen als onderdeel van de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en zijn per 31-12-2019 geherrubriceerd naar de overige nog te ontvangen bedragen als onderdeel van de overlopende activa.

Vooruitbetaalde bedragen

Bij de vooruitbetaalde bedragen zijn dat de rente op de erfpachtconstructie met PSV (€ 0,8 miljoen), de betalingen aan crediteuren die per begin 2020 als dusdanig zijn gerubriceerd (€ 0,8 miljoen) en een vooruitbetaald bedrag van € 1,4 miljoen inzake de gemeenschappelijke regeling CURE .

Vaste passiva

Eigen vermogen/reserves

Overzicht eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de volgende posten:

bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2019
Algemene reserve	55.458	100.031
Bestemmingsreserves	123.677	149.686
Totaal reserves	179.135	249.717
Gerealiseerd resultaat	71.595	51.836
Eigen vermogen	B04 250.730	301.553

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Verloop reserves

Aard en reden (doel) van de reserves en het verloop van de reserves in 2019 is in onderstaand overzicht toegelicht. In de kolom 'bestemming resultaat voorgaand boekjaar' is de toevoeging van het resultaat aan de algemene middelen vermeld vanuit de resultaatbestemming 2018. De aanwending van reserves die specifiek gevormd zijn ter afdekking van de kapitaallasten is apart weergegeven in de kolom 'vermindering ter dekking van afschrijvingen'. Algemene lijn binnen de gemeente is, dat we in principe geen reserves aanhouden ter dekking van afschrijvingen.

	1-1-2019	Toe-voeging	Onttrekking	Bestemming resultaat voorgaand boekjaar	Vermindering ter dekking afschrijvingen	31-12-2019	Doel
Algemene reserves							
Reserve Eigen Kapitaal	55.458	2.930	29.952	71.595	-	100.031	Het Eigen Kapitaal is een algemene reserve waaraan geen specifieke bestemming is gegeven. Het Eigen Kapitaal is het belangrijkste onderdeel van de weerstandscapaciteit en dient als buffer voor het kunnen opvangen van tegenvallers.
Algemene reserves	55.458	2.930	29.952	71.595	-	100.031	

Bestemmingsreserves

Reserve Volkshuisvesting	61	-	25	-	-	36	Onderbrengen van middelen voortkomend uit de liquidatie van het Woningbedrijf per 1-1-1997, zodat bijdragen die verleend worden voor werkzaamheden op het gebied van de volkshuisvesting kunnen worden gevolgd. Door het vervallen van de Woonwagenwet is per 1 april 2003 het beheer en gedeeltelijk het eigendom van de woonwagenstandplaatsen overgedragen aan de
--------------------------	----	---	----	---	---	----	--

	1-1-2019	Toevoeging	Onttrekking	Bestemming resultaat voorgaand boekjaar	Vermindering ter dekking afschrijvingen	31-12-2019	Doel
							woningbouwcorporaties. Toen besloten om de reserve in te zetten om het ingezette woonwagenebeleid verder tot uitvoering te brengen.
Reserve herstructurering sportparken SEN	71	-	-	-	-	71	Herstructurering van sportpark Woensel, met name de velden van v.v. Woensel en ESV. Tevens voor de opvang van de lagere boekwinst bij verkoop van gronden als gevolg van een gewijzigde waardering (BBV).
Saldireserve specifiek	3.847	381	1.656	-	-	2.572	De Saldireserve Specifiek is een reserve die middelen bevat die zijn bestemd voor verschillende specifiek benoemde doeleinden (bestedingsfunctie).
Reserve internationale school	5.999	1.166	1.351	-	-	5.813	De middelen dienen voor de bouw en exploitatie van de Internationale School.
Reserve bodemsanering	156	332	410	-	-	78	Medefinanciering van uitvoeringstaken ihkv de Wet Bodembescherming en heeft tot doel stagnatie als gevolg van onverwachte verontreiniging te voorkomen en eventueel acuut optredende risico's van bodemverontreiniging te kunnen aanpakken.
Reserve integrale wijkvernieuwing	1.308	-	41	-	-	1.268	Ingesteld 7 oktober 2002. Doel is de beschikbare middelen te clusteren en daaruit de uitgaven te bekostigen van de integrale wijkvernieuwing.
Reserve GroenVoorz	5	-	-	-	-	5	Ingesteld 14 april 2003 ter uitvoering van het Groenprogramma. Dit programma richt zich op het voorbereiden en uitvoeren van investeringen in openbaar groen, speelvoorzieningen, natuur en landschap.
Reserve buurtsportcoaches	1.049	16	222	-	-	843	Afdekking van de inzet combinatiefunctionaris/buurtsportcoaches en de bijbehorende activiteiten.
Reserve Opkomst verkiezingen	18	11	-	-	-	29	Jaarlijks wordt geld gereserveerd om bij verkiezingen een opkomstcampagne te kunnen voeren.
Reserve Burgerzaken	798	609	861	-	-	545	Egaliseren van de kosten van de verkiezingen over de jaren.
Reserve maatschappelijk nut projecten	2.289	111	-	-	-	2.400	Ingesteld 20 december 2004. Doel van deze reserve is de uitgaven te dekken voor investeringen van maatschappelijk nut.
Reserve Buurtontmoeting	583	-	483	-	-	100	Ingesteld om buurtontmoeting verder te kunnen ontwikkelen in de toekomst
Reserve Krachtwijken	450	-	450	-	-	-	Clusteren van de beschikbare middelen en daaruit de uitgaven van de krachtwijken bekostigen.
Reserve WKO Botenlaan	91	14	5	-	-	100	Opvangen aanloopverliezen en tariefegalisatie.
Reserve circulaire gemeentefonds	6.220	3.963	6.120	-	-	4.063	Het administratief verwerken van bedragen die worden ontvangen in de algemene uitkering tbv komende jaren en/of dusdanig laat in het jaar worden ontvangen dat besluitvorming en besteding niet meer in het lopende jaar mogelijk is.
Reserve huisvesting/het nieuwe werken	1.220	-	1.180	-	-	40	Realisatie van ambtelijke huisvesting en invoering van het nieuwe werken.
Reserve Citymarketing, toerisme, recreatie	2.000	751	751	-	-	2.000	Inzetten tbv incidentele activiteiten en investeringen op het gebied van citymarketing, toerisme, recreatie en evenementen.
Reserve voorbereid.krediet	943	540	225	-	-	1.258	voorbereiding van (grote) investeringen (inclusief Grondbedrijf) mogelijk te maken

	1-1-2019	Toe-voeging	Onttrek-king	Bestemming resultaat voorgaand boekjaar	Vermindering ter dekking afschrijvingen	31-12-2019	Doel
investerings							
Reserve Duurzaamheidsfonds SVGG	550	528	232	-	-	846	mogelijk maken van flexibiliteit (BVP-aanbesteding /systeemgerichte aanpak) om te schuiven in tijd budgetten t.b.v. verduurzaming en taakuitvoering en binnen het contract SVGG
Reserve reserveringen 2016	403	-	400	-	-	3	monitoring van de in 2016 gereserveerde middelen die nodig zijn voor het nakomen van verplichtingen en afspraken met derden.
Reserve Programma Graag Gedaan	55	-	55	-	-	-	Opvangen van de kostenfluctuatie van het project Graag Gedaan
Reserve reserveringen 2017	1.309	-	1.309	-	-	-	Monitoring van de in 2017 gereserveerde middelen die nodig zijn voor het nakomen van verplichtingen en afspraken met derden.
Reserve VVE	-	1.354	-	-	-	1.354	Dekking van VVE begroting 2020 tot en met 2022
Reserve reserveringen 2018	3.209	1.186	4.395	-	-	-	Monitoring van de in 2018 gereserveerde middelen.
Reserve knooppunt XL	2.400	854	989	-	-	2.265	Gelden die in het plangebied internationale knoop XL als opbrengst of via winstneming vrijkomen tbv hetzelfde gebied inzetten om hiermee de ontwikkeling van internationale knoop XL daadwerkelijk gestalte te kunnen geven.
Reserve huisvesting onderwijs	6.645	6.388	4.338	-	-	8.695	Het doel is toekomstige tekorten in het budget onderwijshuisvesting op te vangen. De voeding van de reserve wordt gevormd door de jaarlijkse overschotten binnen de onderwijsbegroting in eerdere jaren en door verkoopwinsten van schoolpanden.
Reserve maatsch nut in ontwikkeling	17.814	14.009	6.321	-	-	25.502	Ingesteld 12-12-2006. Financiering van projecten met een maatschappelijk nut in ontwikkeling in de openbare ruimte.
Reserve aankoop kunstvoorwerpen	802	232	227	-	-	807	T.b.v. aankoop kunst (incl. bijkomende kosten).
Reserve tentoonstellingen Van Abbemuseum	1.035	350	329	-	-	1.056	Egaliseren kosten voor langlopende voorbereidings- en ontwikkelingskosten voor presentaties in van Abbemuseum.
Reserve bio energiecentrale Meerhoven	219	260	26	-	-	454	Vereffening alle kosten en opbrengsten.
Reserve financieringsfonds MIP	26.132	4.850	9.362	-	-	21.620	Dekken van projecten maatschappelijk en economische nut.
Reserve Revolving fund monumenten	1.269	194	-	-	-	1.463	Met de opbrengsten uit monumenten financiële ruimte bieden om aan de onderhoudsverplichting en overige kosten met betrekking tot de monumenten te kunnen voldoen.
Reserve groot onderhoud	23.861	321	5.532	-	-	18.650	Egaliseren van de groot-onderhoudskosten in de openbare ruimte (niet zijnde groen en water)
Reserve CO2-reductie	515	-	397	-	-	118	Het reduceren van de CO2-uitstoot in de stad
Reserve bovenwijkse voorzieningen	-	2.473	-	-	-	2.473	Ter dekking voor lasten van bovenwijkse voorzieningen
res. vastgoed eigenaarsonderhoud	-	11.692	545	-	-	11.146	Het egaliseren van de onderhoudskosten vastgoed
res. onderwijshuisv. eigen aarsonderhoud	-	2.171	-	-	-	2.171	Het egaliseren van de onderhoudskosten onderwijshuisvesting
res. sport gebruikersonderhoud	-	3.050	-	-	-	3.050	Het egaliseren van de kosten gebruikersonderhoud sport

	1-1-2019	Toevoeging	Onttrekking	Bestemming resultaat voorgaand boekjaar	Vermindering ter dekking afschrijvingen	31-12-2019	Doel
res.SVGG planmatig onderhoud	-	3.901	453	-	-	3.448	Het egaliseren van het planmatige onderhoud in het kader van slim verduurzamen gemeentelijke gebouwen
res.Biomassacentr.planmatig onderhoud	-	20	22	-	-	-2	Het egaliseren van onderhoudskosten Bio Energie Centrale Meerhoven
res.Van Abbemuseum gebruikersonderhoud	-	641	17	-	-	624	Het egaliseren van onderhoudskosten gebruiker van Abbe
Reserve Bomencompensatie	-	628	139	-	-	489	Dekking voor kosten bomencompensatie u/v Regeling Bomencompensatiefonds. Het egaliseren van uitgaven in de openbare ruimte t/bv het aanplanten van een boom inclusief realisatie standplaats, het revitaliseren van het bomenbestand en onderzoek t/bv regeling tegemoetkoming particuliere waardevolle bomen.
Reserve Groencompensatie	-	28	28	-	-	-	Dekking voor kosten groencompensatie u/v Regeling Groencompensatiefonds.
Reserve Mobiliteitsfonds	-	20	-	-	-	20	Het reserveren van middelen voor de financiering van maatregelen die direct bijdragen aan het verminderen van de parkeerdruk in de openbare ruimte waardoor de kwaliteit van het parkeeraanbod gegarandeerd blijft en er een bijdrage wordt geleverd
Reserve reserveringen 2019	-	8.488	-	-	-	8.488	monitoring van de gereserveerde middelen die nodig zijn voor het nakomen van verplichtingen en afspraken met derden.
Res.regiobr. proj.bereikb.heidsagenda ZOB	-	5.109	509	-	-	4.600	het voldoen aan de cofinancieringsbijdrage van de gemeente Eindhoven ad €5.109.317,-- voor financiering van de regiobrede projecten van de Bereikbaarheidsagenda Zuidoost-Brabant conform de Samenwerkingsovereenkomst
Risicoreserve PSV	3.149	413	-	-	-	3.562	Ter dekking van mogelijke optredende risico's in de financiering en waarde van de gronden PSV.
Reserve frictiekosten VRBZO	4.771	-	4.455	-	-	316	Mogelijke tekorten en de onderkende risico's inzake frictiekosten VRBZO in de toekomst af te dekken
Reserve risico's garanties geldleningen	2.430	1.666	-	-	-	4.095	Dekking van eventuele aanspraken/claims in verband met verstrekte garanties en geldleningen
CO2-reductie vastgoed	-	1.150	-	-	-	1.150	Egalisatie van kosten en revolving fund (bv bij subsidies) t.b.v. het programma SVV, verduurzamen kernportefeuille vastgoed.
Bestemmingsreserves	123.677	79.870	53.861	-	-	149.686	
TOTAAL RESERVES	179.135	82.800	83.813	71.595	-	249.717	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting verloop reserves

Reserve eigen kapitaal

Conform primaire begroting wordt € 2,9 miljoen gestort in de reserve eigen kapitaal. Het rekeningresultaat 2018 ad € 71,6 miljoen is eveneens gestort in de reserve. Op basis van het raadsbesluit jaarrekening 2018 is vervolgens een bedrag van 27,7 miljoen bestemd en vanuit de reserve eigen kapitaal onttrokken en gestort in diverse bestemmingsreserves. De grootste verschuiving naar de bestemmingsreserves heeft betrekking op het vormen van onderhoudsreserves voor eigenaren- en gebruikersonderhoud van panden. De voorzieningen die

eerder hiervoor zijn gevormd ,zijn bij de jaarrekening 2018 vrijgevallen omdat niet aan de BBV-richtlijnen werd voldaan. Daarnaast is met de tweede tussentijdse rapportage € 2,2 miljoen onttrokken voor de voorziene extra lasten van het muziekgebouw (voorziening dubieuze debiteuren), stormschade en plaagdierbestrijding.

Bestemmingsreserves

Toelichting op de stortingen

In de bestemmingsreserves is in 2019 zo'n € 80 miljoen gestort. Onderstaand zijn de voornaamste mutaties toegelicht.

€ 27,6 miljoen komt voort uit de nadere bestemming van het rekening resultaat 2018. Dit betreft een storting in:

• Reserves eigenaren- en gebruikersonderhoud*	€ 20.900.000
o vastgoed eigenaarsonderhoud (€ 10,3 miljoen)	
o onderwijshuisvesting eigenaarsonderhoud (€ 1,4 miljoen)	
o sport gebruikersonderhoud (€ 2,66 miljoen)	
o Svvg planmatig onderhoud (€ 3,9 miljoen)	
o biomassacentrale planmatig onderhoud	
o onderwijshuisvesting (2 miljoen)	
o van abbe museum gebruikersonderhoud (0,7 miljoen)	
• Reserve bomencompensatie	€ 553.000
• Reserve groencompensatie	€ 28.000
• Reserve mobiliteitsfonds	€ 20.000
• Reserve garanties en geldleningen	€ 1.600.000
• Reserve MNIO	€ 3.300.000
• Reserve reserveringen 2018	€ 1.186.000

* Het saldo van de werkelijke lasten en baten inzake eigenaren- en gebruikersonderhoud is eind 2019 afgewikkeld op de reserves, dit verklaart de onttrekkingen aan deze reserves, en op onderdelen de hogere stortingen.

€ 18,6 miljoen heeft betrekking op de volgende nieuw ingestelde reserves:

• Co2- reductie vastgoed	€ 1.150.000
• Reserve bovenwijkse voorzieningen	€ 2.450.000
• Reserve reserveringen 2019	€ 8.488.000
• Regionaal bereikbaarheidsagenda ZOB	€ 5.109.000
• VVE	€ 1.354.000

€ 3,9 miljoen heeft betrekking op het gemeentefonds.

Met ingang van 2019 besluit de raad over de begrotingswijzigingen vanaf € 1 miljoen. Als gevolg daarvan vond bestuurlijke besluitvorming op de septembercirculaire 2019 dusdanig laat plaats dat in 2019 voor het eerst niet alleen de toegekende middelen voor taakwijzigingen uit de decembercirculaire, maar ook de middelen uit de septembercirculaire zijn gestort in de reserve.

€ 8,5 miljoen betreft het besluit op het reserveringsdossier 2019.

Aan het einde van elk jaar worden de reserveringsvoorstellen aan de raad voorgelegd. Eind 2019 is er voorgesteld om € 9,2 miljoen te storten in de reserve reserveringen. De storting vindt plaats op basis van het werkelijk restant budget wat ultimo het jaar aanwezig is. Dit betekent dat er voor een bedrag ad € 8,5 gestort is in de reserve. Dit bedrag wordt in 2020 weer ingezet als budget binnen de exploitatie.

€ 14,0 miljoen reserve MNIO (maatschappelijk nu in ontwikkeling).

De reserve MNIO wordt gebruikt om de jaarschijven van projecten te egaliseren (welke niet geactiveerd worden conform BBV). Vanuit andere reserves en vanuit de exploitatie worden middelen binnen de reserve MNIO geconcentreerd ter besteding aan deze projecten. Voeding vindt plaats uit de reserve Eigen Kapitaal € 3,4

miljoen, reserve groot onderhoud € 2,2 miljoen reserve knooppunt XL 1,0 miljoen, reserve citymarketing € 2,0 miljoen, reserve MIP € 0,7 miljoen, reserve bodemsanering € 0,4 miljoen, reserve CO2 reductie € 0,4 miljoen reserve voorbereidingskrediet € 0,2 miljoen. Verder vinden er stortingen uit de exploitatie plaats ad € 3,7 miljoen voor de diverse projecten.

€ 4,9 miljoen reserve MIP

Een bedrag ad € 4,2 miljoen wordt in de reserve MIP gestort ter egalisatie van incidentele mutaties. Er wordt uit de reserve MNIO € 0,7 miljoen in de reserve MIP gestort.

Toelichting op de onttrekkingen

Aan de bestemmingsreserves is in 2019 € 53,9 miljoen onttrokken. Onderstaand zijn de voornaamste mutaties toegelicht.

€ 4,4 miljoen frictiekosten VRBZO

De structurele bijdrage aan de veiligheidsregio is op basis van het coalitieakkoord als budget in de begroting voorzien. Conform de begroting 2019 valt een bedrag van € 4.455.000 in 2019 vrij uit deze reserve waaruit voorheen de structurele bijdrage werd betaald.

€ 5,5 miljoen reserve groot onderhoud

Een bedrag van 3,3 miljoen is ingezet ter gedeeltelijke dekking van de kosten van groot onderhoudsprojecten. € 2,2 miljoen is vanuit de reserve groot onderhoud gestort in de reserve MNIO.

€ 9,4 miljoen reserve MIP

Ter dekking van projectkosten is een bedrag ad € 4,2 miljoen onttrokken. Er wordt € 0,7 miljoen onttrokken en gestort in de reserve MNIO, € 0,5 miljoen wordt onttrokken en gestort in de reserve voorbereidingskrediet. Voor de voeding van de nieuw ingestelde reserve regiobrede projecten bereikbaarheidsagenda ZOB is € 3,9 miljoen onttrokken.

€ 6,3 miljoen reserve MNIO

Uit de reserve MNIO zijn onttrekkingen gedaan ten behoeve van andere reserves; € 0,3 miljoen naar reserve groot onderhoud, € 0,7 miljoen naar de reserve MIP, € 0,1 miljoen naar de reserve voorbereidingskrediet. Verder is € 5,2 miljoen direct ingezet op diverse projecten.

€ 4,3 miljoen reserve onderwijshuisvesting

Voor de tijdelijke huisvesting van het Huygens lyceum aan de van Flotowlaan is € 2,3 miljoen uit de reserve ingezet. Daarnaast is € 0,7 miljoen onttrokken voor de incidentele lasten (zoals sloop sporthal en sanering boekwaarde) voortvloeiend uit de nieuwbouw spilcentrum Eckart. Voor het programma 2019 en spoedaanvragen is een bedrag van € 0,2 miljoen ingezet. € 1,0 miljoen is ingezet op de projectbegeleiding van de onderwijsprojecten en ter dekking van extra personele lasten.

€ 5,7 miljoen betreft de inzet van de middelen die in 2017 en 2018 zijn gereserveerd per jaareinde om in de jaren erna in te zetten.

€ 6,1 miljoen reserve circulaires gemeentefonds

De toegekende middelen voor taakwijzigingen op basis van de decembercirculaire 2018 zijn eind 2018 gestort in de reserve. In 2019 zijn deze middelen weer onttrokken en ingezet. De twee grootste mutaties hebben betrekking op aardgasvrije wijken (€ 3,3 miljoen) en Nationaal samenwerkingsprogramma luchtkwaliteit (€1,9 miljoen).

€ 1,7 miljoen is onttrokken aan de saldireserve specifiek. Voor € 1,3 miljoen heeft dit bedrag betrekking op de verstrekte subsidie ten behoeve van de gebiedsontwikkeling Marriënhage.

€ 10,5 miljoen diverse onttrekkingen

Voor een bedrag van € 10,5 miljoen zijn diverse onttrekkingen onder de 1,5 miljoen aan reserves gedaan. De grootste onttrekkingen betreffen € 1,4 miljoen inzet van de middelen uit de reserve ISE ter bekostiging van de Internationale School Eindhoven, € 1,2 miljoen huisvesting het nieuwe werken, € 1,0 miljoen knoop XL, € 0,8 miljoen citymarketing en € 0,9 reserve burgerzaken.

Voorzieningen

Overzicht voorzieningen

De voorzieningen worden onderverdeeld in de volgende categorieën:

bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2019
Voorziening voor verplichtingen, verliezen en risico's (BBV art. 44.1 a en 44.1b)	10.624	4.699
Voorziening ter egalisering van kosten (BBV art. 44.1 c)	347	1.181
Voorziening voor bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen waarvoor een heffing wordt geheven (BBV art. 44.1 d)	21.040	14.682
Voorziening voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is (BBV art. 44.2)	2.885	519
Voorzieningen	B05	34.897
		21.082

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Verloop voorzieningen

Aard en reden (doel) van de voorziening en het verloop van de voorzieningen in 2019 is in onderstaand overzicht toegelicht. In de kolom vrijval zijn de bedragen opgenomen welke ten gunste zijn gekomen van de rekening van baten en lasten. Alle aanwendungen zijn rechtstreeks ten laste gekomen van de voorzieningen en zijn opgenomen in de kolom 'vermindering'.

	01-01 2019	Toevoeging	Vrijval	Vermindering	31-12 2019	Doel
Voorziening voor verplichtingen, verliezen en risico's (BBV art. 44.1 a en 44.1b)						
Voorziening	-	-	-	-	-0	Dekking voor de wachtgeldverplichtingen van de Lumens Groep die de gemeente Eindhoven heeft overgenomen.
Wachtgeldverplichtingen						
Voorz. risico's schulddienstverlening	122	4	-	7	118	Ten behoeve van oninbare leningen verstrekt door Schulddienstverlening (Stadsbank)
Voorziening voormalig personeel	604	-	33	63	507	Kosten voormalig personeel
Voorziening frictiekosten ombuigingen	1.216	-	37	535	644	De voorziening dient ter financiering van de frictiekosten (loon- en WW-kosten) van (tijdelijk) boventalligen als gevolg van de afwikkeling van de uit Route 2014 voortvloeiende personele taakstellende bezuiniging.
Verliesgevende failitaire projecten	1.555	-	-	1.555	-	Dekking van verwachte nadelige resultaten op facilitaire projecten omdat (toekomstige) kosten van het project niet allemaal kunnen worden verhaald op een derden.
Voorz. sociaal plan medewerkers ijsbaan	1.119	119	140	285	813	Afwikkeling van de financiële aspecten naar aanleiding van het overeengekomen sociaal plan voor de medewerkers Ijsbaan welke ten tijde van de verzelfstandiging in dienst waren bij de gemeente Eindhoven
voorz. overige WW-ers	436	262	-	281	417	Bekostigen van de WW verplichtingen van voormalige werknemers
Voorziening wachtgeld bestuurders	873	-	129	338	406	Voldoen aan de wachtgeldverplichtingen voormalige bestuurders
Voorz. claims en juridische geschillen	4.700	106	770	3.036	1.001	Afwikkelen van lopende claims en geschillen waarbij sprake is van onzekerheid

	01-01 2019	Toevoeging	Vrijval	Vermindering	31-12 2019	Doel
Voorziening renaissance	0	792	-	-	792	Dekken negatief eigen vermogen GR Cure dat is ontstaan door beëindigen van de samenwerking met Orsted
Voorziening voor verplichtingen, verliezen en risico's (BBV art. 44.1 a en 44.1b)	10.624	1.284	1.109	6.100	4.699	
Voorziening ter egalisering van kosten (BBV art. 44.1 c)						
OH Buitenkant verordening onderwijs	187	108	295	-	-	Buffer voor bekostiging aanvragen onderhoud door schoolbesturen.
Voorziening tariefsegalisatie riolering	160	1.021	-	-	1.181	Egalisatie van tarieven om tekorten of overschotten uit rioolexploitatie op te vangen.
Voorziening ter egalisering van kosten (BBV art. 44.1 c)	347	1.129	295	-	1.181	
Voorziening voor bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen waarvoor een heffing wordt geheven (BBV art. 44.1 d)						
Voorziening Riolen	21.040	8.128	-	14.486	14.682	Deze voorziening wordt ingezet voor vervangings- en verbeteringsinvesteringen vanuit het Gemeentelijk Rioleringsplan.
Voorziening voor bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen waarvoor een heffing wordt geheven (BBV art. 44.1 d)	21.040	8.128	-	14.486	14.682	
Voorziening voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is (BBV art. 44.2)						
Voorziening afvalstoffen	2.885	-	-	2.366	519	Opvangen van schommelingen in de afvalstoffenheffing (huishoudens) en reinigingsrecht (bedrijven).
Voorziening voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is (BBV art. 44.2)	2.885	-	-	2.366	519	
TOTAAL VOORZIENINGEN	34.897	10.541	1.404	22.951	21.082	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting verloop voorzieningen

Voorzieningen voor verplichting, verliezen en risico's

Voorzieningen arbeidsgerelateerde kosten (verplichting)

Onder deze categorie zijn een aantal voorzieningen opgenomen die gerelateerd zijn aan arbeidsgerelateerde kosten. Voor deze kosten wordt (conform BBV) een voorziening gevormd omdat sprake is van een niet jaarlijks gelijkblijvend volume. Het gaat dan om de kosten van voormalig personeel, frictiekosten ontstaan door bezuinigingsoperatie route 2014, kosten als gevolg van het sociaal plan van de ijsbaan, de WW- verplichting voormalige werknemers. De werkelijke kosten worden per jaar ten laste van de voorziening gebracht. Eind 2019 heeft de jaarlijkse beoordeling plaatsgevonden of de voorzieningen van voldoende omvang zijn. Uitgangspunt bij de berekening van deze voorzieningen is een gemiddelde stijging van de kosten van 2,3% per jaar, gebaseerd op de gegevens van het CBS over de jaren 2016-2019. Daarnaast wordt rekening gehouden met de levensverwachting zoals deze door het CBS wordt gehanteerd. Dit leidt over het algemeen tot beperkte vrijval van middelen uit genoemde voorzieningen. Uitzondering hierop is de voorziening sociaal plan medewerkers ijsbaan. De vrijval van middelen uit deze voorziening is hoger omdat één medewerker uit dienst is getreden en de verplichting tot betaling hiermee vervalt.

De wachtgeldverplichting van voormalig bestuurders behoort tot de voorzieningen voor arbeidsgerelateerde kosten maar kent een afwijkende berekeningsmethode. Bij deze voorziening geldt dat per jaareinde een inschatting is gemaakt van de inkomsten die betrokkenen gedurende toekomstige wachtgeldperiode kunnen genereren. Deze voorziening valt gedeeltelijk vrij. Meer dan verwacht in voorgaand jaar zijn betrokkenen in staat zelf inkomsten te genereren. In enkel geval heeft betrokkene aangegeven geen gebruik meer te willen maken van wachtgeld.

Voorziening facilitaire projecten

De gemeente Eindhoven kent naast grondprojecten met een verwacht positief financieel resultaat ook grondprojecten met een verwacht nadelig financieel resultaat. Als uitgangspunt (BBV regelgeving) geldt dat voor een project met een verwacht negatief resultaat direct een voorziening moet worden getroffen. Verliezen in projecten moeten dus al genomen worden zodra ze worden geraamd. Als dit het geval is, wordt een verliesvoorziening gevormd ter grootte van de netto contante waarde (NCW) van de (grond)exploitatie. In feite is dit een vermindering van de boekwaarde op de projecten die op de activazijde van de balans onder de overlopende activa staan. Om deze reden is de voorziening bij de jaarrekening 2019 geherrubriceerd naar de overlopende activa wat in het verloopoverzicht als vermindering wordt weergegeven ten opzichte van de beginbalans per 1-1-2019.

Voorziening schulddienstverlening

Op basis van de openstaande vorderingen per 31-12-2019 is een onderscheid gemaakt tussen de saldi van debiteuren met een achterstand in de betalingsverplichting en de saldi van debiteuren zonder een achterstand. Bij de debiteuren met een achterstand is 70% van het openstaand saldo voorzien wegens het risico op oninbaarheid. Bij de debiteuren zonder achterstand is 20% van het openstaand saldo voorzien wegens het risico op oninbaarheid. Dit ligt in lijn met voorgaand jaar en leidt niet tot grote mutaties in 2019.

Voorziening claims en juridische geschillen

De risico's die de gemeente loopt, zijn in bijlage 2 van de jaarstukken toegevoegd. Het financieel effect van deze risico's is vertaald als onderdeel van de benodigde weerstandscapaciteit in de paragraaf weerstandsvermogen. In sommige situaties wordt een risico concreter, bijvoorbeeld door rechtspraak. Er is dan sprake van een verplichtingen/ verlies waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten. Voor die risico's is deze voorziening bedoeld. In 2019 is een bedrag van afgerond € 3 miljoen ten laste van de voorziening gebracht en een bedrag van € 0,7 miljoen kan vrijvallen voortvloeiend uit de afwikkeling van een claim

Voorziening Renaissance GR Cure

Op 4 december is de samenwerking tussen GR Cure en Orsted beëindigd voor wat betreft de gezamenlijke business case voor doorontwikkeling en implementatie van de door Orsted ontwikkelde Renaissance- techniek. Dat leidt ertoe dat binnen de GR een verlies genomen wordt op de gemaakte voorbereidingskosten. De gemeentelijke bijdrage is gebaseerd op de kostprijs die afhankelijk is van het dienstpakket dat per gemeente wordt afgenomen en wordt op begrotingsbasis bevoorschot en op realisatie basis afgerekend. In de begroting van de GR Cure is alleen de 'post onvoorzien' aanwezig om in het lopend boekjaar eventuele tegenvallers op te vangen. De gemeenten borgen de continuïteit van de gemeenschappelijke regeling. Op basis van de meerjarenraming GR Cure 2020 blijkt dat er jaarlijks een bijdrage van de gemeente wordt verwacht en er geen ruimte is om het negatief resultaat te compenseren zonder extra gemeentelijke bijdragen. Dat betekent dat de gemeente een voorziening heeft gevormd voor deze toekomstige verplichting van naar verwachting € 0,8 miljoen.

Voorzieningen ter egalisering van kosten

De voorziening verordening buitenkant onderwijs is vrijgevallen naar analogie van de vrijval van alle onderhoudsvoorzieningen eind 2018. De middelen zijn gestort in de reserve onderwijsvesting eigenarenonderhoud. Het overschot van € 0,9 miljoen op de exploitatiemiddelen riolering zijn eind 2019 gestort in de reserve tariefsegalisatie riolering.

Voorzieningen bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen waarvoor een heffing wordt geheven

In de voorziening riolen is conform de begroting (en berekening tarief) € 8,1 miljoen gestort. De storting is gebaseerd op de verwachte vervangingsinvesteringen zoals opgenomen in het GRP (gemeentelijk rioleringsplan) en is onderdeel van het tarief voor riool. De gerealiseerde vervangingsinvesteringen ad € 14,4 miljoen zijn conform het GRP) ten laste gebracht van de voorziening

Vaste schulden

Overzicht vaste schulden

De onderverdeling van de in de balans opgenomen vaste schulden met een looptijd van langer dan één jaar is als volgt:

bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2019
Onderhandse leningen van:		
- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	387	0
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	361.159	321.277
- openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	30.500	29.855
- buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	48.600	48.600
Onderhandse leningen	440.646	399.732
Ontvangen waarborgsommen van derden	620	515
Ontvangen waarborgsommen van derden	620	515

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	B06	441.266	400.247
---	------------	----------------	----------------

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Verloop vaste schulden

In het hierna opgenomen overzicht wordt het verloop weergegeven van de vaste schulden in 2019 weergegeven.

Vaste Schulden bedragen x € 1.000	Restant bedrag per 31-12-2018	Vermeerdering in 2019	Aflossing in 2019	Restant bedrag per 31-12-2019
Onderhandse leningen van:				
- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	387		387	0
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	361.159		39.882	321.277
- openbare lichamen	30.500		645	29.855
- buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	48.600			48.600
Totaal onderhandse leningen	440.646	-	40.914	399.732
Door derden belegde gelden	-			-
Totaal door derden belegde gelden	-	-	-	-
Ontvangen waarborgsommen van derden	620		105	515
Totaal ontvangen waarborgsommen van derden	620	-	105	515
Overige vaste schulden	-			-
Totaal overige vaste schulden	-	-	-	-
B06 Totaal vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	441.266	-	41.019	400.247

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

De langlopende schuldpositie van de gemeente Eindhoven is in 2019 gedaald van € 441 miljoen naar € 400 miljoen. In 2019 werd voor een bedrag van € 41 miljoen aan leningen afgelost. Ruim € 4 miljoen betrof leningen, die één op één waren doorgeleend aan woningbouwcorporaties en niet geherfinancierd hoefden te worden. Daarnaast werden twee leningen voor eigen financiering van samen € 35 miljoen afgelost. Vanwege de ruime liquiditeitspositie was het niet noodzakelijk om nieuwe lange financiering aan te trekken in 2019. De opname van de derde en vierde tranche (samen € 4,5 miljoen) van de lening bij de provincie Noord-Brabant voor het zonnepanelenproject Zuidoost-Brabant is verschoven naar latere jaren vanwege achterblijvende vraag naar leningen door consumenten. De rentekosten over 2019 bedragen € 7,9 miljoen.

Vlottende passiva

Netto-vlottende schulden

Overzicht netto-vlottende schulden

De in de balans opgenomen netto vlottende schulden worden als volgt gespecificeerd:

bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2019
Overige kasgeldleningen	35.000	35.000
Overige schulden	52.459	55.425
Afdrachtposten	13.700	14.609
Overige schulden	38.759	40.816
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar B13	87.459	90.425

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Overlopende passiva

Overzicht overlopende passiva

De specificatie van de balanspost overlopende passiva is als volgt:

bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2019
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen	46.369	38.640
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren:		
- Europese overheidslichamen	954	2.149
- het Rijk	38.790	25.399
- overige Nederlandse overheidslichamen	6.880	5.302
Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	2.280	8.452
Overlopende passiva B22	95.273	79.941

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting verplichtingen die in begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen

De grootste posten bij de verplichtingen betreffen verplichtingen in het kader van de zorg (€ 15,5 miljoen) en nog te betalen rente op leningen (€ 3,0 miljoen). Tenslotte zijn hier opgenomen de reguliere transitoria vanuit het inkoopproces en ontvangen voorschotbedragen van publiekrechtelijke instellingen waarvoor de bestedingen nog niet zijn gerealiseerd. De overlopende passiva inzake faciliterend grondbeleid zijn geherclassificeerd van verplichtingen die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen naar overige vooruitontvangen bedragen (€ 5,6 miljoen).

Toelichting voorschotbedragen

De in de balans opgenomen ontvangen voorschotbedragen van de EU, Rijk en provincie voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel worden als volgt gespecificeerd. Het verloop wordt volgens een vastgestelde methodiek gemonitord, waarbij op basis van de werkelijke realisatie de bijdragen (subsidies) evenredig worden verantwoord. Dit bepaald het saldo per 31-12-2019.

(bedragen x € 1.000)	Saldo 31-12-2018	Ontvangen bedragen	Vrijgeval- len bedragen/ terugbetalingen	Saldo 31-12-2019
<u>Europese Overheidslichamen</u>				
UNalab	626	179	627	178
Europees Project Protect	68	0	8	60
Rock - Cultural Heritage	30	12	41	0
C-Mobile	119	34	119	34
Triangulum	150	0	75	75
Roadmaps for Energy R4E	23	0	0	23
CHANGE! Social Design of Public Services	-60	213	153	0
Heat Insyde H2020 CI LEIT	0	165	0	165
Passport 4 Work	0	2.462	868	1.594
Ministerie SZW project ESF onzichtbare jongeren	0	20	0	20
Totaal Europese overheidslichamen	954	3.085	1.890	2.149
<u>Rijk afwikkeling projecten MNIO 2013</u>				
Black Spot Montpellierlaan/Fransebaan	0	0	0	0
Subsidie regeling verkeerslawaaï SISA E3	250	0	4	245
Geluidssaneringschermen	557	0	51	507
Landschapsonwerp Dommeldal / De Hogt	798	0	193	606
Ombouw bestaand tracé naar slowlane norm	418	0	77	341
Herinrichting Vestdijk	1.502	0	1.502	0
<u>Rijk afwikkeling projecten MNIO 2015</u>				
2e HOV lijn nog niet besloten	0	0	0	0
<u>Rijk afwikkeling projecten MNIO 2016</u>				
ESF J 2014-2015	0	0	0	0
ESF A 2014-2020	0	0	0	0
<u>Rijk</u>				
Min I&M Noordelijke aansluiting A2	20.541	825	11.126	10.240
Min EZK Slowlane noordelijke schakels	1.225	-92	0	1.133
Min EZK Groene Raamwerk	12.001	0	1.077	10.924
Min OCW Regionale Meld- en Coördinatiecentra	178	1.319	1.279	218
Min OCW Voortijdig schoolverlaten	1.073	743	1.491	325
Min OCW subs educatiemiddelen	246	1.617	1.551	312
Min J&V Intensivering aanpak High Impact Crimes	0	548	0	548
Totaal Rijk	38.790	4.960	18.351	25.399

(bedragen x € 1.000)	Saldo 31-12-2018	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen/ terugbetalingen	Saldo 31-12-2019
Provincie Noord-Brabant				
Ovk.versnelde elektrificatie Brabants vervoer	0	0	0	0
Brainport Dev uitvp ZO Brabant 2017	0	0	0	0
Regeling goedkope koopwoning	0	0	0	0
Stil asfalt Geldropseweg t.b.v. DAF	0	0	0	0
VRI optimalisatie	0	0	0	0
Kruispunt Koudenhovenseweg	0	0	0	0
Fietsflat Neckerspoel	2.139	0	38	2.101
Quick win Noordzijde station	726	0	269	457
Lokaal Investeringsfonds Eindhoven	0			
Landschap van Allure	109	0	109	0
Fietsvriendelijke kruispunten	121	0	56	65
Noord-Zuid corridor	43	0	-243	286
West corridor	104	-104	0	0
Strijp S - cultuur spoorzone/ Zuidlijn	20	0	20	0
Fietstellers	61	0	61	0
Verkeersveiligheidsplatform/aanleg 5 schoolzones	14	0	11	3
HOV2, Laadinfra P+R Gennep Parken	25	0	13	13
Warmte uitwiss.Brab.Water Zwemb.de Tongelreep	0	100	0	100
Gebiedsvisie Luchthavengebied Eindhoven	0	53	44	8
Gemeenten /overig				
Bijdrage BSGE	0			
Taakoverheveling MRE	113	0	113	0
Veligheidsfonds regio	929	-346	345	238
Regionaal zonnepaneleproj.de Groene Zone	258	0	258	0
Proj JIKP VSO Pro	109	0	43	66
Proj begeleiding BBL leerlingen	60	0	60	0
Designmuseum voor de Toekomst	0	35	34	1
Werkgeversaanpak project 002	0	327	9	318
Landingsplaats proj.001a Brainport Smart Mobility	0	1.250	582	668
Big Data Mijn040Routes Tracking en Monitoring	0	50	0	50
005a Data uitwisseling	0	485	43	442
003 Smart Roads	0	90	54	36
Brainport Smart Mobility 001h	0	273	30	243
Verhogen frequentie treinen 009	0	44	40	5
Project Verward en dan	0	205	137	68
Overige vooruit ontvangen publiekrechtelijk	2.049	81	1.994	136
Totaal overige Nederlandse overheidslichamen	6.880	2.541	4.119	5.302

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Toelichting overige vooruitontvangen bedragen

De vooruitontvangen bedragen inzake faciliterend grondbeleid zijn per 31-12-2019 voor een bedrag van € 5,629 miljoen opgenomen als vooruitontvangen vanuit private partijen.

Op 31-12-2018 bedroeg dit bedrag € 3,027 miljoen en werd deze verantwoord onder verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en in een volgend begrotingsjaar tot uiting komen. In 2019 is faciliterend grondbeleid geherrubriceerd naar deze post conform BBV regelgeving. Daarnaast staat onder deze post de rente inzake de erfpachtconstructie met PSV voor € 1,1 miljoen en parkeervergunningen voor € 0,5 miljoen.

Borg- en garantstellingen

Het in de balans opgenomen bedrag voor verstrekte borg- en garantstellingen kan als volgt worden gespecificeerd:

Lening-nummer	Naam geldnemer	Naam geldgever	Oorspronkelijk bedrag geldlening	Deel gewaarborgd door gemeente	Restant geldlening per 1-1-2019 Totaal	Restant geldlening per 1-1-2019 Door gemeente gewaarborgd	Totaalbedrag (buiten)gewone aflossing (-/- = storting)	Restant geldlening per 31-12-2019 Totaal	Restant geldlening per 31-12-2019 Door gemeente gewaarborgd
Gezondheidszorg									
2015	SGE	NWB	782.771	100%	234.830	234.830	26.092	208.738	208.738
2016	SGE	BNG	610.087	100%	423.742	423.742	27.895	395.847	395.847
2017	SGE	BNG	1.168.884	100%	839.357	839.357	53.210	786.147	786.147
2024	Stg. Combinatie Jeugdzorg	BNG	625.366	100%	268.014	268.014	89.338	178.676	178.676
2112	Stg. Combinatie Jeugdzorg	BNG	5.000.000	100%	3.000.000	3.000.000	166.667	2.833.333	2.833.333
			8.187.108		4.765.943	4.765.943	363.201	4.402.742	4.402.742
Cultuur									
2034	Plaza Futura	Rabobank Eindhoven	136.134	100%	2.268	2.268	2.268	0	0
2028	Stg. Centrum voor de Kunsten	BNG	3.122.979	100%	2.987.923	2.987.923	137.081	2.850.842	2.850.842
2029	Stg. Complex	BNG	788.690	100%	711.893	711.893	77.251	634.642	634.642
2060	Vrienden van het Dufmuseum	Rabobank	514.285	100%	128.575	128.575	25.714	102.861	102.861
			4.562.088		3.830.659	3.830.659	242.314	3.588.345	3.588.345
Sport									
2129a	HC Oranje Rood	ABN AMRO	500.000	50%	395.770	197.885	49.992	345.778	172.889
2129b	HC Oranje Rood	ABN AMRO	1.000.000	25%	895.690	223.923	49.992	845.698	211.425
2116	Tennisvereniging ETV Volley	Rabobank Eindhoven	85.000	50%	22.176	11.088	5.124	17.052	8.526
2109	TV Bokt	Rabobank	170.215	100%	124.557	124.557	7.827	116.730	116.730
2130	Voetbalvereniging WODAN	BNG	700.000	71%	700.000	500.000	25.000	675.000	482.143
2112a	VV DBS	Rabobank Eindhoven	113.940	100%	102.124	102.124	844	101.280	101.280
2132	Rugbyclub Ehv	Triodos Bank	150.000	50%	146.610	73.305	5.434	141.176	70.588
2133	HC Oranje Rood	ABN AMRO	150.000	50%	0	0	-142.020	142.020	71.010
2134	TV Prinsenjagt	Rabobank	90.000	50%	0	0	-78.750	78.750	39.375
			2.959.155		2.386.927	1.232.882	-76.557	2.463.484	1.273.966
Welzijn									
2113	Stg Groendomein Wasven	ING	250.000	100%	250.000	250.000	0	250.000	250.000
2114	Stg Groendomein Wasven	ING	750.000	100%	662.230	662.230	12.540	649.690	649.690
			1.000.000		912.230	912.230	12.540	899.690	899.690
Overige garanties									
2115	Christelijke Gereformeerde Kerk Ehv	Nationaal Restauratiefonds	100.000	50%	67.612	33.806	3.147	64.465	32.233
2115a	Glasvezel Eindhoven bv	ABN/AMRO	970.000	80%	50.000	40.000	50.000	0	0
2131	Studio 040	Rabobank	70.000	80%	52.510	42.008	13.992	38.518	30.814
			1.140.000		170.122	115.814	67.139	102.983	63.047
Woningbouw									
2086	Wooninc.	BNG	3.452.167	100%	2.684.113	2.684.113	164.465	2.519.648	2.519.648
			3.452.167		2.684.113	2.684.113	164.465	2.519.648	2.519.648
Totaal garanties			21.300.518		14.749.994	13.541.641	773.101	13.976.893	12.747.438

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Algemeen

Hierna wordt inzicht gegeven in de financiële verplichtingen (afname/volume) waartoe de gemeente zich in 2019 of eerder heeft verbonden, welke doorlopen naar 2020 of later, groter zijn dan € 0,5 miljoen en niet op een andere wijze als schuld of voorziening in de balans zijn opgenomen.

Gewaarborgde geldleningen

De gemeente Eindhoven staat garant voor diverse instellingen voor de terugbetaling van door hen geleende gelden bij geldgevers. In de groep 'Sport' (zie specificatie) staat de gemeente samen met de Stichting Waarborgfonds Sport garant voor de leningen. Hieronder volgt een overzicht van het door de gemeente gewaarborgde bedrag van geldleningen naar diverse categorieën. In de toelichting op de balans zijn deze nader geduid.

Gewaarborgde geldleningen (bedragen x € 1.000)	Restant per 31-12-2018	Mutatie 2019	Restant per 31-12-2019
Woningbouwgaranties gemeente	2.684	-164	2.520
Gezondheidszorg	4.766	-363	4.403
Cultuur	3.831	-242	3.588
Sport	1.233	41	1.274
Welzijn	912	-13	900
Overig	116	-53	63
Totaal borgstellingen	13.542	-794	12.747

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Voor de afdekking van risico's met betrekking tot verstrekte leningen en gewaarborgde leningen is een reserve gevormd. De hoogte van deze reserve ultimo 2019 is € 4,095 miljoen. Er zijn op dit moment geen concrete risico's onderkend waarvoor een voorziening dient te worden gevormd.

Per 31 december 2019 verleent de gemeente Eindhoven voor ca. € 1,36 miljard achtervang aan het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Pas indien de reserve van het WSW plus de middelen (obligo's) van andere corporaties niet toereikend zijn, dienen het rijk en gemeenten renteloze leningen te verstrekken. Eind 2018 bedroegen deze samen ruim €3,53 miljard.

Stichting Waarborgfonds Eigen Woning (Nationale Hypotheek Garantie)

Op 10 oktober 1993 is de gemeente een overeenkomst aangegaan om tot zekerheid voor de nakoming van de betalingsverplichtingen van de stichting jegens geldgevers achtergestelde, renteloze leningen aan de stichting te verstrekken. In het 4e kwartaalbericht 2019 van het NHG is gebleken dat het garantievermogen van het waarborgfonds in 2019 is gestegen naar € 1,43 miljard als gevolg van een sterke toename van nieuwe garanties en een daling van zowel het aantal verliesdeclaraties als het gemiddelde verliesbedrag. In de Liquiditeitsprognose 2019-2024 is dan ook de verwachting dat er geen aanspraak zal worden gemaakt op de achtervangfunctie van het Rijk en de gemeenten. Deze achtervangfunctie geldt alleen voor tot 1 januari 2011 afgegeven hypotheekgaranties. Vanaf deze datum staat het Rijk voor 100 % garant. Factoren waar de prognose rekening mee houdt zijn de gunstige conjuncturele omstandigheden waardoor de door de stichting uit te betalen bedragen in verband met verliesdeclaraties naar verwachting in de komende jaren verder zullen dalen. De gemeente Eindhoven heeft nog 7.045 garanties uit heeft staan in de achtervang (t/m 2010) voor een totaal bedrag van € 1,128 miljard.

Verlofaanspraken

Per 31 december 2019 is over 2020 en verdere jaren voor € 7,4 miljoen aan op te nemen verlofaanspraken opgebouwd.

Personele lasten

De rechtbank geeft in haar vonnis aan dat het overeenstemmingsvereiste van toepassing is voor het aanwenden van een viertal personele budgetten. Dit betekent dat betreffende budgetten beschikbaar moeten blijven ter overeenstemming met de werknemersvertegenwoordigers in het Lokaal Overleg en niet voor andere doeleinden gebruikt mogen worden. Dit is met name van belang voor de vrijkomende middelen als gevolg van het afschaffen van de uitloopschalen. Die middelen worden voorlopig hoofdzakelijk ingezet om het generatiepact te financieren, maar vanaf 2025 ontstaat een surplus dat na overeenstemming met werknemersvertegenwoordigers ingezet kan worden.

Onderhanden claims

Gemeente Eindhoven heeft een aantal claims ontvangen welke onderhanden zijn. De financiële uitkomsten hiervan zijn niet bekend. Conform richtlijnen zijn deze wel nader toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing zoals opgenomen in het jaarverslag.

Overige financiële verplichtingen

- Langlopende huurverplichtingen in verband met gebouwen voor 2020 € 2,9 miljoen, voor 2021 € 2,3 miljoen, 2022 € 2,3 miljoen en € 24,1 miljoen voor de daarna volgende jaren. Op basis van het vastgestelde voorstel 'gezondmaking muziekgebouw' heeft de gemeente recht op een huurkorting voor het Muziekgebouw van € 100.000 in 2020 en € 100.000 in 2021.
- Meerjarige lease- en huurcontracten (leaseauto's) bedragen voor 2020 € 34.000.
- De gemeente heeft met het schoolbestuur (ISE) een leveringsovereenkomst afgesloten. In de leveringsovereenkomst worden de afspraken tussen gemeente en school over samenwerking gedurende de aanbesteding, bekostiging van het project en de financiële risicoverdeling gedurende de 30-jarige looptijd van het DBFMO-contract (Design Build Finance Maintain en Operate) vastgelegd. Hierin is ook opgenomen dat de gemeente garant staat indien de school niet meer aan haar verplichtingen kan voldoen.

Investeringsverplichtingen

De totale investeringskredieten bedragen per 31-12-2019 € 580,9 miljoen. De realisatie per jaareinde bedraagt € 222,4 miljoen zodat per saldo € 358,3 miljoen aan investeringskredieten resteert.

De bijdragen van derden aan deze investeringskredieten bedragen per 31-12-2019 € 192,3 miljoen.

De realisatie per jaareinde bedraagt € 100,4 miljoen zodat per saldo € 91,9 miljoen aan bijdragen derden resteert.

Het totaaloverzicht van de per balansdatum uitstaande investeringsverplichtingen is opgenomen in het overzicht investeringen economisch en maatschappelijk nut. Deze is terug te vinden in bijlage 4 van deze jaarrekening.

4.3 Overzicht baten en lasten

4.3.1 Overzicht baten en lasten

Exploitatie	Begroting 2019 voor wijziging			Begroting 2019 na wijziging			Realisatie 2019		
(x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Bestuur	16.775	-414	16.361	58.228	-617	57.611	57.249	-1.130	56.120
0.2 Burgerzaken	7.292	-3.573	3.719	8.210	-3.908	4.302	7.953	-4.458	3.495
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.772	-398	1.374	1.992	-385	1.607	10.026	-8.583	1.443
0.4 Overhead	76.152	-1.575	74.577	75.475	-2.071	73.404	70.074	-2.761	67.313
0.5 Treasury	1.394	-3.712	-2.318	2.732	-3.731	-999	275	-3.782	-3.507
0.61 OZB woningen	990	-34.046	-33.056	1.000	-34.046	-33.046	1.006	-34.210	-33.205
0.62 OZB niet-woningen	699	-37.989	-37.290	708	-37.989	-37.281	709	-38.735	-38.026
0.63 Parkeerbelasting	418	-14.823	-14.405	424	-15.163	-14.739	425	-16.381	-15.956
0.64 Belastingen overig	1.298	-2.527	-1.229	1.223	-2.527	-1.304	1.293	-3.151	-1.858
0.7 Algemene en ov. uitkering gem.fonds	110	-462.799	-462.689	110	-513.856	-513.746	110	-517.044	-516.934
0.8 Overige baten en lasten	-5.392	-151	-5.543	-4.385	377	-4.008	-4.243	-1.531	-5.774
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	0	0	0	803	0	803
0.10 Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bestuur en ondersteuning	101.508	-562.007	-460.499	145.717	-613.916	-468.199	145.680	-631.765	-486.086
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	14.566	-534	14.032	14.586	-534	14.052	14.477	-647	13.830
1.2 Openbare orde en veiligheid	13.825	-1.177	12.648	14.900	-1.726	13.174	14.462	-1.722	12.740
Veiligheid	28.391	-1.711	26.680	29.486	-2.260	27.226	28.939	-2.369	26.570
2.1 Verkeer en vervoer	37.086	-4.288	32.798	40.535	-8.201	32.334	34.123	-8.730	25.393
2.2 Parkeren	3.892	-1.646	2.246	4.457	-1.857	2.600	4.991	-2.294	2.697
2.4 Economische havens en waterwegen	291	-138	153	286	-138	148	224	-86	138
2.5 Openbaar vervoer	2.512	-12	2.500	2.746	-12	2.734	2.012	-539	1.472
Verkeer, vervoer en waterstaat	43.781	-6.084	37.697	48.024	-10.208	37.816	41.350	-11.650	29.700
3.1 Economische ontwikkeling	2.126	-345	1.781	1.946	0	1.946	1.645	0	1.645
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	6.035	-6.681	-646	10.972	-12.394	-1.422	10.833	-10.951	-118
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	2.040	-2.170	-130	2.300	-2.280	20	1.966	-1.840	125
3.4 Economische promotie	4.734	-3.827	907	6.074	-3.799	2.275	5.727	-4.584	1.142
Economie	14.935	-13.023	1.912	21.292	-18.473	2.819	20.171	-17.376	2.795
4.2 Onderwijshuisvesting	19.185	-3.158	16.027	22.190	-2.847	19.343	21.074	-3.693	17.381
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	13.681	-3.863	9.818	18.886	-11.856	7.030	18.893	-11.675	7.218
Onderwijs	32.866	-7.021	25.845	41.076	-14.703	26.373	39.967	-15.368	24.599
5.1 Sportbeleid en activering	2.443	-274	2.169	3.622	-402	3.220	3.307	-325	2.982
5.2 Sportaccommodaties	22.271	-9.577	12.694	22.827	-10.609	12.218	22.911	-12.009	10.902
5.3 Cultuurpresentatie,-prod. en particip.	30.604	-3.709	26.895	31.712	-3.651	28.061	31.664	-3.599	28.065
5.4 Musea	6.206	-1.202	5.004	5.500	-1.127	4.373	6.653	-2.203	4.450
5.5 Cultureel erfgoed	1.383	-421	962	1.310	-444	866	785	-397	389
5.6 Media	409	0	409	409	0	409	409	0	409
5.7 Openb. groen en (openlucht)recreatie	14.000	-674	13.326	15.942	-673	15.269	16.910	-2.218	14.692

Exploitatie	Begroting 2019 voor wijziging			Begroting 2019 na wijziging			Realisatie 2019		
(x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Sport, cultuur en recreatie	77.316	-15.857	61.459	81.322	-16.906	64.416	82.639	-20.751	61.888
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	30.460	-1.596	28.864	34.135	-1.645	32.490	30.104	-1.961	28.143
6.2 Wijkteams	34.184	-35	34.149	33.006	-35	32.971	32.884	-3	32.881
6.3 Inkomensregelingen	127.474	-114.647	12.827	126.985	-109.393	17.592	122.809	-106.981	15.828
6.4 Begeleide participatie	36.306	0	36.306	34.751	0	34.751	37.741	0	37.741
6.5 Arbeidsparticipatie	16.739	-200	16.539	17.312	-1.832	15.480	16.637	-3.004	13.634
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	8.444	0	8.444	9.027	0	9.027	10.051	4	10.055
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	49.219	-2.081	47.138	47.042	-2.211	44.831	38.541	-2.960	35.581
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	45.170	-474	44.696	48.718	-474	48.244	44.144	-1.262	42.883
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	57.697	-2.626	55.071	57.626	-2.401	55.225	52.636	-2.481	50.155
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	8.566	-437	8.129	7.407	-205	7.202	7.767	-206	7.561
Sociaal domein	414.259	-122.096	292.163	416.009	-118.196	297.813	393.314	-118.853	274.461
7.1 Volksgezondheid	7.906	0	7.906	7.453	0	7.453	7.574	0	7.574
7.2 Riolerings	17.834	-18.585	-751	18.272	-18.585	-313	17.782	-18.198	-416
7.3 Afval	20.543	-21.990	-1.447	20.515	-21.979	-1.464	20.948	-21.591	-643
7.4 Milieubeheer	10.519	-6.040	4.479	12.130	-6.322	5.808	10.385	-4.527	5.859
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	750	-635	115	760	-635	125	777	-520	257
Volksgezondheid en milieu	57.552	-47.250	10.302	59.130	-47.521	11.609	57.466	-44.836	12.631
8.1 Ruimtelijke ordening	14.913	-4.037	10.876	15.549	-4.628	10.921	14.535	-5.826	8.709
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	53.941	-54.585	-644	30.966	-29.874	1.092	25.375	-31.187	-5.813
8.3 Wonen en bouwen	29.535	-30.059	-524	34.928	-33.954	974	33.475	-33.753	-278
Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening	98.389	-88.681	9.708	81.443	-68.456	12.987	73.385	-70.766	2.619
Totaal saldo van baten en lasten	868.997	-863.730	5.267	923.499	-910.639	12.860	882.910	-933.733	-50.823
0.10 Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	17.971	-23.238	-5.267	75.467	-89.974	-14.507	82.800	-83.813	-1.013
Resultaat	886.968	-886.968	0	998.966	-1.000.613	-1.647	965.710	-1.017.546	-51.836

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Verdeling taakvelden naar programma's

De gemeente Eindhoven heeft ervoor gekozen om de programma-indeling te laten aansluiten op de BBV-indeling en rubricering van de taakvelden. De toelichting op de baten en lasten van de taakvelden is daarom één op één terug te vinden binnen de programmaverantwoording (hoofdstuk 3).

4.3.2 Baten en lasten naar categorieën

bedragen x € 1.000

Lasten in 2019	Begroting primair	Begroting gewijzigd	Rekening	Begroting primair	Begroting gewijzigd	Rekening
Personeelslasten	165.924	179.178	173.601	19%	18%	18%
Kapitaallasten	42.796	35.054	46.453	5%	4%	5%
Goederen en diensten	196.693	215.936	185.794	22%	22%	19%
Subsidies en overdrachten	426.954	476.677	454.082	48%	48%	47%
Overig	23.272	8.095	11.149	3%	1%	1%
Toevoegingen voorzieningen	13.358	8.559	11.831	2%	1%	1%
Toevoeging reserves	17.971	75.467	82.800	2%	8%	9%
	886.968	998.966	965.710	100%	100%	100%

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

bedragen x € 1.000

Baten in 2019	Begroting primair	Begroting gewijzigd	Rekening	Begroting primair	Begroting gewijzigd	Rekening
Uitkering uit gemeentefonds	462.799	513.856	517.044	52%	51%	51%
Overige rijksbijdragen	121.108	125.715	126.731	14%	13%	12%
Belastingen en heffingen	142.321	144.544	149.793	16%	14%	15%
Goederen en diensten	103.914	82.572	96.655	12%	8%	9%
Overige overdrachten	7.542	12.170	8.040	1%	1%	1%
Overig	26.046	31.782	35.470	3%	3%	3%
Onttrekking reserves	23.238	89.974	83.813	3%	9%	8%
	886.968	1.000.613	1.017.546	100%	100%	100%

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

4.3.3 Toelichting staat van baten en lasten

Algemene dekkingsmiddelen

	Begroting 2019 voor wijziging			Begroting 2019 na wijziging			Realisatie 2019		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Algemene dekkingsmiddelen									
Lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is	-	74.062	74.062	-	74.062	74.062	-	75.360	75.360
Algemene uitkeringen	-	462.799	462.799	-	513.856	513.856	-	517.044	517.044
Dividend	-	528	528	-	528	528	-	659	659
Saldo financieringsfunctie	-	-359	-359	-	-1.689	-1.689	-	687	687
Overige algemene dekkingsmiddelen	-	2.790	2.790	-	2.283	2.283	-	2.283	2.283
Onvoorzien	227	-	227	227	-	227	192	-	192
Totaal algemene dekkingsmiddelen	227	539.820	540.047	227	589.040	589.267	192	596.033	596.225
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	803	-	-803
Totaal saldo van baten en lasten	868.997	863.730	-5.267	923.499	910.639	-12.860	882.910	933.733	50.823
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	17.971	23.238	5.267	75.467	89.974	14.507	82.800	83.813	1.013
Het gerealiseerde resultaat	886.968	886.968	0	998.966	1.000.613	1.647	965.710	1.017.546	51.836

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De algemene dekkingsmiddelen zijn verwerkt in het 'overzicht van baten en lasten in de jaarrekening'; de baten lokale heffingen maken onderdeel uit van de taakvelden '061 OZB woningen', '062 OZB niet woningen' en '064 Belastingen overig', de overige dekkingsmiddelen zijn begroot en gerealiseerd binnen de taakvelden '05 Treasury', '07 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds' en '08 Overige baten en lasten'.

Algemene dekkingsmiddelen worden nader gespecificeerd en toegelicht in bijlage 1 'Kerngegevens, algemene gegevens en algemene dekkingsmiddelen'.

Toelichting algemene dekkingsmiddelen

De algemene dekkingsmiddelen vormen de basis om de uitgaven in het kader van de verschillende programmaonderdelen te dekken. In het voorgaande overzicht is aangegeven uit welke onderdelen deze algemene dekkingsmiddelen bestaan. Hieronder volgt voor de belangrijkste onderdelen een toelichting op het verschil tussen het in 2019 begrote en gerealiseerde bedrag.

Lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is

Het totaal van de lokale heffingen waarvan de besteding niet is gebonden bedraagt in de jaarrekening 2019 € 75,4 miljoen. Dit is € 1,3 miljoen hoger dan begroot en kan verklaard worden door hogere belastinginkomsten (voordeel) op OZB niet-woningen (€ 746.000), Invordering belastingen (€ 241.000), Precariobelasting (227.000) en hondenbelasting (170.000). Op de dotatie aan de voorziening dubieuze belastingdebiteuren een nadeel van € 93.000.

Algemene uitkeringen

De uitkeringen uit het gemeentefonds vertonen een positief resultaat van € 3,2 miljoen. Dit resultaat is exclusief de storting in de reserve gemeentefonds van € 1,9 miljoen. Deze wordt op taakveld 0.7 algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds nader toegelicht zodat op het taakveld een resultaat na storting wordt gepresenteerd van € 1,3 miljoen.

Het resultaat van € 3,2 miljoen veroorzaakt door een nagekomen resultaat over het uitkeringsjaar 2017 van € 0,9 miljoen (nadelig). Voor 2017 is dit het gevolg van de definitieve vaststelling van statistieken. Voor het uitkeringsjaar 2019 zijn de gevolgen van de Decembercirculaire uitsluitend in de realisatie opgenomen. Een begrotingswijziging is op zo'n laat tijdstip niet meer mogelijk. We hebben bij de Decembercirculaire geld gekregen voor 9 incidentele onderwerpen, zoals de transitievisie warmte en energieloketten (samen € 1,8 miljoen voordelig). Ook voor het uitkeringsjaar 2019 zijn verdeelmaatstaven aangepast (€ 0,2 miljoen nadelig). De suppletieuitkering IUSD is tussentijds nagecalculeerd (€ 1,1 miljoen voordelig). De accressen zijn aangepast (€ 7,4 miljoen nadelig) en de ruimte onder het BCF-plafond is toegevoegd aan de algemene uitkering (€ 2,2 miljoen nadelig). We hebben in 2019 compensatie gekregen voor Loon- en prijsontwikkeling Sociaal Domein (€ 5,6 miljoen voordelig) en we hebben incidenteel extra middelen ontvangen voor jeugdhulp (€ 5,3 miljoen voordelig).

Dividend

Aan dividenden is in 2019 € 528.000 begroot. De werkelijk ontvangen dividenden bedroegen € 659.000. De volgende deelnemingen keerden dividend uit, Eindhoven Airport (€ 96.000), Enexis (€ 74.000) en BNG (€ 489.000). Het voordelige resultaat van € 131.000 komt door hoger uitgekeerde dividenden van Enexis en BNG.

Saldo financieringsfunctie

Het gerealiseerde renteresultaat is € 0,7 miljoen positief. De voordelige afwijking ten opzichte van gewijzigde begroting is met name het gevolg van lagere externe rentelasten. Er is geen lange financiering aangetrokken door minder investeringen. Ook is door de positieve rente op kasgeldleningen een niet begrote opbrengst gerealiseerd. Voor een nadere toelichting op het renteresultaat wordt verwezen naar de paragraaf financiering onderdeel renteresultaten.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De commissie BBV heeft in 2016 de methode van berekening van de interne rente en de rente grondbedrijf voorgeschreven. Voor de berekening van de interne rente worden de rentekosten omgeslagen over de activa die integraal zijn gefinancierd. De interne rente en de rente op reserves en voorzieningen zijn bij de begroting 2019 vastgesteld op 1,15%. Gedurende het jaar is berekend of de doorbelaste rentelasten in de realisatie niet meer dan 25% afwijken van de werkelijke netto rentelasten, met een te positief renteresultaat tot gevolg. Om hieraan te voldoen is de interne rente en de rente op reserves en voorzieningen gedurende het jaar verlaagd naar 1,0%,

zowel in de begroting als realisatie. Daardoor valt het gerealiseerde renteresultaat van € 2,3 miljoen op het taakveld treasury binnen de in de BBV notitie gedefinieerde bandbreedte.

Onvoorzien

Jaarlijks wordt in de begroting een bedrag van € 227.000 opgenomen voor onvoorziene lasten, voor niet begrote uitgaven die onvoorzien, onvermijdbaar en onuitstelbaar zijn. In 2019 is de post ingezet ter dekking van de kosten van een kwartiermaker en ondersteuner designmuseum-Futurelab (€ 60.000), tijdelijke kwartiermaker voor het realiseren van de (urban) sport projecten zoals beschreven in de Regio Deal (€ 82.000) en ter dekking van een gedeelte van de meerkosten jaarrekening 2018 die in 2019 tot uitdrukking zijn gekomen (€ 50.000). Daarmee resteert een bedrag van € 35.000 op de post onvoorzien.

Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting

Door de relatief nieuwe wetgeving en daarbij horende grote onduidelijkheden is de VPB (vennootschapsbelasting) pas eind 2019 vastgesteld over 2017 voor een bedrag van 0,2 miljoen . O.b.v. een herziene fiscale positie eind 2019 wordt over de jaren 2016 tot en met 2019 nog een aanvullende VPB last van 0,6 miljoen verwacht. Samen geeft dit een nadeel van € 0,8 miljoen.

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

De in 2019 gerealiseerde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves zijn toegelicht in de toelichting op de balanspost reserves in dit hoofdstuk. In hoofdstuk 2 zijn de afwijkingen ten opzichte van de begroting er taakveld toegelicht.

Incidentele baten en lasten

Algemeen

Een belangrijk financieel uitgangspunt voor het provinciaal toezicht is een reëel sluitende begroting. Dit houdt in dat bij de begroting aangegeven dient te worden of de begroting in evenwicht is, dat wil zeggen dat de jaarlijks terugkerende lasten zijn gedekt door jaarlijks terugkerende baten. Ook bij de jaarrekening moet hierin inzicht worden gegeven, oftewel de gerealiseerde baten en lasten dienen structureel in evenwicht te zijn. Is dit niet het geval dan roept dit vragen op over het reële gehalte van de begroting en is extra alertheid nodig bij het vaststellen van de nieuwe begroting.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2019	Incidenteel	Structureel
Exploitatielasten	882.910	96.140	786.770
Exploitiatiebaten	-933.733	-79.981	-853.752
Exploitatiesaldo	-50.823	16.159	-66.982
Mutaties reserves	-1.013	2.771	-3.784
Resultaat	51.836 V	18.930 N	70.766 V

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Incidentele baten + lasten per programma

Bedragen x € 1.000

Incidentele baten en lasten per programma	lasten	baten	mutaties reserves	gerealiseerd resultaat
P0 Bestuur en ondersteuning	56.324	-51.737	6.516	11.103
P1 Veiligheid	824	-104	-4.792	-4.072
P2 Verkeer, vervoer en waterstaat	10.246	-4.647	-2.241	3.358
P3 Economie	4.379	-3.404	-279	696
P4 Onderwijs	1.061	-1.143	5.552	5.470
P5 Sport, cultuur en recreatie	4.396	-1.819	-1.870	707
P6 Sociaal domein	8.899	-3.851	-647	4.401
P7 Volksgezondheid en milieu	5.516	-2.112	-145	3.259
P8 Volkshuisvesting, r.o.en sted. vernieuwing	4.495	-11.164	677	-5.992
Totaal	96.140	-79.981	2.771	18.930

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Hieronder volgt per programma een overzicht van de incidentele lasten en baten over het jaar 2019. Bedragen onder de € 0,5 miljoen worden niet separaat weergegeven. De grootste mutaties worden onder de tabel kort toegelicht.

Per programma komt diverse keren een incidenteel resultaat terug op de projecten MNIO. Op diverse beleidsterreinen voeren we activiteiten projectmatig uit (bijvoorbeeld groot onderhoud, revitalisering bomen, verbeteren luchtkwaliteiten). Bij de start van het project worden de beschikbare middelen samengebracht (deze storting in de reserve merken we als incidenteel aan). Projecten hebben als kenmerk dat ze jaaroverschrijdend zijn. Het toegekende projectbudget is beschikbaar voor alle jaren. De raming per jaarschijf en de realisatie per jaarschijf wijken om verschillende redenen af van de planning. De middelen blijven beschikbaar doordat we deze projecten egaliseren via de reserve (maatschappelijk nut in ontwikkeling). De gerealiseerde lasten, baten en mutatie op reserve merken we als incidenteel aan).

P0. Bestuur en ondersteuning	lasten	baten	mutaties reserves	gerealiseerd resultaat
Uitvoering regiodeal Brainport Eindhoven	41.600	-41.600	-	-
Verkoop Begijnenhof	8.019	-8.131	-	-112
SVGG; tijdelijke huur stadskantoor	2.565	-	-	2.565
Asbestsanering stadhuis laagbouw	957	-	-	957
Verkiezingen 2019	842	-	-555	287
BTW-suppletie over de afgelopen 5 jaren.	-	-560	-	-560
Reserve circulaires gemeentefonds	-	-	3.963	3.963
Per saldo reserve reserveringen	-	-	1.115	1.115
Reserve financieringsfonds MIP	-	-	1.000	1.000
Juridische claim Lidl; vrijval overschot voorziening	-	-770	-	-770
Saldireserve specifiek	-	-	-919	-919
Reserve huisvesting/het nieuwe werken	-	-	-1.180	-1.180
Mutatie weerstandsvermogen	-	-	2.930	2.930
Diverse (< € 0,5 mln.)	2.341	-676	162	1.827
Totaal P0. Bestuur en ondersteuning	56.324	-51.737	6.516	11.103

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Het stadskantoor wordt tot en met maart 2020 gehuurd. De beschikbare middelen vanuit de taakmutaties in de september – en decembercirculaire worden gestort in de reserve. Conform primaire begroting wordt € 2,9 miljoen gestort in de reserve eigen kapitaal (mutatie weerstands-vermogen).

P1. Veiligheid	lasten	baten	mutaties reserves	gerealiseerd resultaat
Noodzakelijke middelen voor uitvoering veiligheidstaken en -aanpak (reserveringsdossier 2018)	690	-	-	690
Reserve frictiekosten VRBZO	-	-	-4.455	-4.455
Diverse (< € 0,5 mln.)	134	-104	-337	-307
Totaal P1. Veiligheid	824	-104	-4.792	-4.072

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Het financiële effect van de Toekomstvisie Brandweerzorg was voor de gemeente Eindhoven meerjarig negatief. Met ingang van 2019 is dit opgelost door een budgetverhoging voor de gemeentelijke bijdrage onder vrijval van het restant van de reserve VRBZO in 2019.

P2. Verkeer, vervoer en waterstaat	lasten	baten	mutaties reserves	gerealiseerd resultaat
Projecten maatschappelijk nut i.o.	9.417	-4.647	-1.284	3.486
Reserveringsdossier 2018 diverse items verkeer en vervoer	704	-	-	704
Per saldo reserve reserveringen	-	-	-837	-837
Diverse (< € 0,5 mln.)	125	-	-120	5
Totaal P2. Verkeer, vervoer en waterstaat	10.246	-4.647	-2.241	3.358

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

P3. Economie	lasten	baten	mutaties reserves	gerealiseerd resultaat
Karregat van activa naar grondexploitatie	2.600	-2.600	-	-
Tussentijdse winstname en resultaat afgesloten projecten Grond/bedrijventerreinen	-	-625	-	-625
Diverse (< € 0,5 mln.)	1.779	-179	-279	1.321
Totaal P3. Economie	4.379	-3.404	-279	696

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

P4. Onderwijs	lasten	baten	mutaties reserves	gerealiseerd resultaat
Vroegtijdig schoolverlaten	748	-748	-	-
Reserve onderwijshuisv. eigenaarsonderhoud	-	-	777	777
Reserve huisvesting onderwijs	-	-	3.700	3.700
Reserve VVE	-	-	1.354	1.354
Diverse (< € 0,5 mln.)	313	-395	-279	-361
Totaal P4. Onderwijs	1.061	-1.143	5.552	5.470

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Om het tekort in de reserve op te lossen is door het college besloten ten laste van de algemene middelen een incidentele dotatie in de reserve onderwijshuisvesting te doen van € 3,7 miljoen in 2019.

P5. Sport, cultuur en recreatie	lasten	baten	mutaties reserves	gerealiseerd resultaat
Stormschade	1.500	-	-	1.500
Projecten maatschappelijk nut i.o.	1.286	-1.679	394	1
Activering sport; buurtsportcoaches; reserveringen	525	-	-222	303
Mutatie weerstandsvermogen	-	-	-1.860	-1.860
Diverse (< € 0,5 mln.)	1.085	-140	-182	763
Totaal P5. Sport, cultuur en recreatie	4.396	-1.819	-1.870	707

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Vanuit het weerstandsvermogen is bij de 2e turap € 1,9 miljoen vrijgemaakt ter dekking van incidentele lasten vanwege de stormschade (€ 1,5 miljoen) en extra storting in voorziening dubieuze debiteuren (€ 0,4 miljoen).

P6. Sociaal Domein	lasten	baten	mutaties reserves	gerealiseerd resultaat
Het niet realiseren taakstelling Ergon	3.000	-	-	3.000
Projecten maatschappelijk nut i.o.	2.843	-2.877	68	34
Pilot LVV	1.245	-	-	1.245
Transformatiefonds jeugd	-	-742	-	-742
Programmaplan Migratie	802	-95	-	707
Diverse (< € 0,5 mln.)	1.009	-137	-715	157
Totaal P6. Sociaal Domein	8.899	-3.851	-647	4.401

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De taakstelling Ergon is niet behaald (- € 3 miljoen) omdat binnen het bestuur van de Ergon geen overeenstemming was over het gedeeltelijk uitkeren van de reservepositie.

P7. Volksgezondheid en milieu	lasten	baten	mutaties reserves	gerealiseerd resultaat
Projecten maatschappelijk nut i.o.	1.863	-588	917	2.192
Regionaal zonnepanelenproject	1.470	-1.343	-	127
Vorming voorziening Renescience	792	-	-	792
Bijdrage GRP; deklaag project Stouthuvel	727	-	-727	-
Per saldo reserve reserveringen			3.504	3.504
Reserve circulaires gemeentefonds			-3.455	-3.455
Diverse (< € 0,5 mln.)	664	-181	-384	99
Totaal P7. Volksgezondheid en milieu	5.516	-2.112	-145	3.259

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

De mutatie reserve reserveringen bestaat uit de dotaties proeftuin aardgasvrije wijk 't ven (€ 3,4 miljoen) en Regionaal zonnepanelenproject AE (€ 0,2 miljoen). De onttrekkingen waren minimaal.

De reserve circulaires gemeentefonds heeft met name betrekking op: doeluitkering aardgasvrije wijken (1^e tranche) voor een bedrag van € 3,4 miljoen.

8. Volkshuisv., ruimtelijke ordening en stedelijke vern.	lasten	baten	mutaties reserves	gerealiseerd resultaat
Projecten maatschappelijk nut i.o.	3.154	-1.642	-1.431	81
Bijdrage integrale herbestemming complex Mariënhage	1.300	-	-	1.300
Incidentele grondverkoop faciliterende projecten	-808	-	-	-808
Tussentijdse winstname en resultaat afgesloten projecten Grond/niet bedrijventerreinen	-	-8.031	-	-8.031
Boekwinst verkoop panden	-	-1.081	-	-1.081
Per saldo reserve reserveringen	-	-	-783	-783
Reserve bovenwijkse / knooppunt XL - per saldo	-	-	3.341	3.341
Diverse (< € 0,5 mln.)	849	-410	-450	-11
Totaal 8. Volkshuisv., ruimtelijke ordening en stedelijke vern.	4.495	-11.164	677	-5.992

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

In 2019 is voor projecten niet bedrijventerreinen per saldo € 8,5 miljoen meer aan resultaat gerealiseerd (V 8,0 miljoen) dan geraamd (N € 0,5 miljoen). Conform besluitvorming is van het gerealiseerde resultaat een niet begrote storting gedaan van € 2,5 miljoen in de reserve bovenwijken en van € 0,8 miljoen in de reserve knoop XL.

Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

Bedragen x € 1.000

Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves	start 2019	onttrekking 2019	realisatie 2019
P0 Bestuur en ondersteuning	4.781	-1.604	3.177
P1 Veiligheid	57	-38	19
P2 Verkeer, vervoer en waterstaat	1.176	-6.518	-5.342
P3 Economie	99	-4	95
P4 Onderwijs	1.845	-5.689	-3.844
P5 Sport, cultuur en recreatie	1.996	-1.707	289
P6 Sociaal domein	197	-8	189
P7 Volksgezondheid en milieu	608	-53	555
P8 Volkshuisvesting, r.o.en sted. vernieuwing	2.637	-1.559	1.078
Totaal	13.396	-17.180	-3.784

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Hieronder volgt per programma een overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen van de reserves. over het jaar 2019. Bedragen onder de € 0,5 miljoen worden niet afzonderlijk verantwoord.

Structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves	start 2019	onttrekking 2019	realisatie 2019
P0. Bestuur en ondersteuning			
Reserve financieringsfonds MIP	3.232	-533	2.699
Reserve duurzaamheidsfonds SVGG	528	-232	296
Diverse (< € 0,5 mln.)	1.021	-839	182
Totaal P0 Bestuur en ondersteuning	4.781	-1.604	3.177
P1. Veiligheid			
Diverse (< € 0,5 mln.)	57	-38	19
Totaal P1. Veiligheid	57	-38	19
P2. Verkeer, vervoer en waterstaat			
Reserve regiobrede projecten	1.170	-509	661
Reserve financieringsfonds MIP	-8	-3.146	-3.154
Reserve groot onderhoud openbare ruimte	13	-2.862	-2.849
Diverse (< € 0,5 mln.)	1	-1	-
Totaal P2. Verkeer, vervoer en waterstaat	1.176	-6.518	-5.342
P3. Economie			
Diverse (< € 0,5 mln.)	99	-4	95
Totaal P3. Economie	99	-4	95
P 4. Onderwijs			
Reserve huisvesting onderwijs	680	-4.338	-3.658
Reserve internationale school	1.165	-1.351	-186
Totaal P4. Onderwijs	1.845	-5.689	-3.844
P5. Sport, cultuur en recreatie			
Reserve vastgoed eigenaarsonderhoud	933	-303	630
Reserve financieringsfonds MIP	-	-664	-664
Diverse (< € 0,5 mln.)	1.063	-740	323
Totaal P5. Sport, cultuur en recreatie	1.996	-1.707	289
P6. Sociaal Domein			
Diverse (< € 0,5 mln.)	197	-8	189
Totaal P6. Sociaal Domein	197	-8	189
P7. Volksgezondheid en milieu			
Diverse (< € 0,5 mln.)	608	-53	555
Totaal P7. Volksgezondheid en milieu	608	-53	555
P8. Volkshuisv., ruimtelijke ordening en stedelijke vern.			
Reserve CO2 reductie vastgoed	1.150	-	1.150
Reserve maatschappelijk nut projecten i.o.	989	-	989
Reserve knooppunt XL	-	-989	-989
Diverse (< € 0,5 mln.)	498	-570	-72
Totaal P8. Volkshuisv., ruimt. ordening en sted. vern.	2.637	-1.559	1.078
Totaal	13.396	-17.180	-3.784

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Onder de post diverse bij P0 Bestuur en ondersteuning zijn de volgende reserves verantwoord: reserve burgerzaken, reserve kredietrisico's gar. Geldleningen, reserve maatschappelijk nut projecten, reserve opkomst verkiezingen, reserve voorbereidings-krediet investeringen, saldireserve specifiek.

Voor P1 Veiligheid, P3 Economie en P6 Sociaal domein bestaat de storting en onttrekkingen met name uit de reserve vastgoed eigenaarsonderhoud.

De diverse bij P5. Sport, cultuur en recreatie bestaat met name uit: reserve sport gebruikersonderhoud, reserve tentoonstellingen Van Abbemuseum en reserve aankoop kunstvoorwerpen.

P7. Volksgezondheid en milieu. Het totaal bedrag realisatie 2019 heeft met name betrekking op reserve bodemsaneringreserve en biomassacentrale Meerhoven.

De post diverse bij P8. Volkshuisv., ruimtelijke ordening en stedelijke vern. bestaat uit: reserve financieringsfonds MIP, reserve vastgoed eigenaarsonderhoud, risicoreserve PSV, reserve knooppunt XL en reserve volkshuisvesting.

In het kader van de WNT (Wet Normering Topinkomens) zijn voor een tweetal topfunctionarissen de gegevens verstrekt. Het betreft hier de functie van gemeentesecretaris en de functie van griffier.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

Gegevens 2019		
bedragen x € 1	AA Zwierstra	HPC Verbruggen
Functiegegevens	Gemeentesecretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	136.188	103.429
Beloningen betaalbaar op termijn	20.381	18.137
<i>Subtotaal</i>	<i>156.569</i>	<i>121.566</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	194.000	194.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	156.569	121.566
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2018		
bedragen x € 1	AA Zwierstra	HPC Verbruggen
Functiegegevens	Gemeentesecretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2018	15/05 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	87.007	98.950
Beloningen betaalbaar op termijn	11.450	16.941
<i>Subtotaal</i>	<i>98.457</i>	<i>115.891</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	119.614	189.000
Bezoldiging	98.457	115.891

2. Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking.

Er zijn geen topfunctionarissen met uitkeringen wegens beëindiging dienstverband.

3. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2019 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

4.3.4 Begrotingsafwijkingen en onrechtmatigheid

In de financiële hoofdlijn zijn de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting toegelicht. De programmaverantwoording (hoofdstuk 2) bevat per taakveld de financiële analyse. De analyse van het overzicht van de algemene dekkingsmiddelen is vooraan in dit hoofdstuk opgenomen. Deze paragraaf gaat nader in op een aantal dwarsdoorsnedes ten aanzien van de begroting. Achtereenvolgens een analyse van de kapitaallasten, de personeelslasten (en norm) en de analyse op de begrotingsonrechtmatigheid van de lasten en investeringskredieten.

Kapitaallasten vaste activa

Bedragen x € 1.000

	Realisatie 2018	Primitieve begroting 2019	Gewijzigde begroting 2019 (1)	Realisatie 2019 (2)	Afwijking (3=1-2)
Afschrijvingen	21.560	27.598	21.914	21.822	92
Rente	8.195	8.926	6.368	6.375	-7
Totaal kapitaallasten	29.755	36.524	28.282	28.197	85
Extra afschrijving	2.140			113	-113
Totaal kapitaallasten	31.895	36.524	28.282	28.310	-28

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Gemeentebreed wijkt de realisatie van de kapitaallasten met € 0,1 miljoen af van de begroting. De extra afschrijving betreft het versneld afschrijven van versleten kunstgrasvelden van € 0,1 miljoen die niet begroot zijn.

Tussentijds is geconstateerd dat de geraamde investeringen niet conform planning konden worden uitgevoerd (temporisering) onder andere voor verbouwingen, vervangingen automatisering, schoolgebouwen en vervangingen in sportcomplexen worden lagere kapitaallasten gerealiseerd dan begroot. Als gevolg van een wijziging in de afschrijvingsmethodiek zijn bij de tussentijdse rapportages de kapitaallasten bijgesteld conform de nieuwe plannen.

Personeelskosten

Norm personeelskosten

Bij de jaarstukken 2017 is een motie aangenomen om de personeelskosten te maximeren op € 140,8 miljoen (totdat het weerstandvermogen voldoet aan de gestelde norm). Dit bedrag wordt jaarlijks geactualiseerd met ontwikkelingen op het gebied van cao/pensioenpremies en mutaties van taken, volumegroei (door conjuncturele ontwikkelingen) en invulling van nieuw beleid. Voor 2019 komt de geactualiseerde norm uit op € 153,8 miljoen.

Personeelskostennorm (x € 1 miljoen)	2019
Bovengrens 2018	144,5
Stijging cao en pensioenpremies 2019	5,1
Bovengrens primaire begroting 2018	149,6
Taakuitbreiding en volumegroei:	
regiodeal (0,2) , Europees project (0,1), regieteam (0,3), servicebureau (0,2), plan van aanpak Oud Woensel (0,1)	1,0
overig (0,1)	
leges (1,1), parkeren (0,2), vroegtijdig schoolverlaten (0,1), reserveringen (0,6), bezwaren (0,4), huishoudelijke hulp (0,8)	3,2
Taakuitbreiding en volume groei	4,2
Bovengrens gewijzigde begroting	153,8

In 2019 is de realisatie € 149,3 miljoen (zie tabel hieronder) ruim onder de norm van € 153,8 miljoen.

Bedragen x (€ 1.000)

	Begroot	Realisatie	Vershil
Personeelslasten (vast, trainees, stage, flexibel belonen etc.)	152.452	151.081	1.363
Personeelslasten (inhuur)	22.485	19.083	3.402
Personeelsopbrengsten	-2.594	-3.913	1.319
Personeelslasten niet via salarissysteem	-300	-221	-79
Personeelslasten (inhuur projecten)	4.503	3.449	1.054
Personeel projecten	-24.237	-20.194	-4.043
Subtotaal	152.309	149.293	3.016
Personeelslasten via voorziening boventalligen, IJsbaan, bestuurders		1.350	1)
Personeelslasten via investeringen+ voorzieningen		67	2)
Totaal		150.710	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

1) Deze kosten zijn afgewikkeld met voorzieningen, hierdoor is er geen resultaat in de exploitatie.

2) Deze kosten zijn geactiveerd (balanspost), daardoor is er geen resultaat in de exploitatie. Bij de investeringen is rekening gehouden met implementatiekosten (waaronder deze personeelskosten).

Financieel is er sprake van een positief resultaat van € 3 miljoen.

- Doordat de Cao-stijging later in het jaar heeft plaats gevonden dan begroot ontstaat een voordeel van 0,5 miljoen op vast personeel. Daarnaast zijn er gedurende het jaar inschalingsverschillen en vacatureruimte (voordeel € 0,9 miljoen).
- Circa 38 inhuurkrachten minder dan begroot (voordeel € 3,4 miljoen).
- Er zijn vaste medewerkers gedetacheerd naar andere organisaties (voordeel € 1,3 miljoen).
- Door de aanpassing van de BBV mag op een groot deel van de projecten geen overhead toegerekend worden (nadeel € 2,0 miljoen), daarnaast zijn minder projecten (vast en inhuur) gerealiseerd dan begroot, dit doordat er meer uren voor specifieke onderdelen zijn gerealiseerd (nadeel € 1,0 miljoen). Zie hiervoor ook taakveld 8.3.

De hierboven vermelde cijfers betreffen de volledige analyse op personeelskosten. Hierbij is rekening gehouden met aanvullende personeel gerelateerde kosten en opbrengsten.

De vaste personeelslasten in deze integrale analyse bevatten meer dan de personeelslasten gepresenteerd bij 4.1 "Baten en lasten naar categorieën" (alleen vast personeel en inhuur).

Analyse begrotingsafwijkingen en investeringskredieten

Kaders analyse begrotingsrechtmatigheid

De toe te passen normen voor het begrotingscriterium zijn op hoofdlijnen door de wetgever bepaald (artikel 189, 190, 191, 192 van de Gemeentewet). Meest essentieel hierin is dat:

- De lasten in het jaar en de bijbehorende balansmutaties de begroting niet mogen overschrijden;
- Dat de wijzigingen van de begroting in het desbetreffende begrotingsjaar (uiterlijk 31-12) besloten moeten zijn;
- De toevoegingen en onttrekkingen aan elk van de bestemmingsreserves overeenkomstig de gewijzigde begroting zijn, behalve voor die reserves waarvan de raad heeft vastgesteld dat een verschil op realisatiebasis met de reserve verrekend mag worden.

Aanvullend heeft de raad in de financiële verordening bepaald dat zij de baten lasten op programmaniveau autoriseert. Het college heeft mandaat om de lasten en baten te wijzigen op programmaniveau indien:

- er geen sprake is van nieuw beleid
- het onderwerp niet politiek gevoelig is
- er geen wijziging in de doelstelling van een programma optreedt
- er geen sprake is van een resultaatbestemming (m.u.v. actualiseren planning investeringen)
- bedragen niet groter dan of gelijk zijn aan € 1 miljoen

Daarnaast is vastgelegd dat de raad met het vaststellen van de begroting de investeringskredieten vaststelt

Analyse begrotingsrechtmatigheid lasten en mutatie reserves

Op programmaniveau zien we het volgende beeld voor de begroting na wijziging, realisatie 2019 en de afwijkingen.

Exploitatie (x € 1.000)	Begroting 2019 na wijziging				Realisatie 2019				Afwijkingen2019			
	Lasten	Baten	Mutatie reserves	Saldo	Lasten	Baten	Mutatie reserves	Saldo	Lasten	Baten	Mutatie reserves	Saldo
0 Bestuur en ondersteuning	145.717	-613.916	8.116	-460.083	145.680	-631.765	9.693	-476.393	37	17.849	-1.577	16.310
1 Veiligheid	29.486	-2.260	-4.775	22.451	28.939	-2.369	-4.773	21.797	547	109	-2	654
2 Verkeer, vervoer en waterstaat	48.024	-10.208	-7.648	30.168	41.350	-11.650	-7.583	22.117	6.674	1.442	-65	8.051
3 Economie	21.292	-18.473	-1.207	1.612	20.171	-17.376	-184	2.611	1.121	-1.097	-1.023	-999
4 Onderwijs	41.076	-14.703	-104	26.269	39.967	-15.368	1.708	26.308	1.109	665	-1.812	-39
5 Sport, cultuur en recreatie	81.322	-16.906	-3.006	61.410	82.639	-20.751	-1.581	60.307	-1.317	3.845	-1.425	1.103
6 Sociaal domein	416.009	-118.196	-734	297.079	393.314	-118.853	-458	274.003	22.695	657	-276	23.076
7 Volksgezondheid en milieu	59.130	-47.521	215	11.824	57.466	-44.836	410	13.041	1.664	-2.685	-195	-1.217
8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening	81.443	-68.456	-5.364	7.623	73.385	-70.766	1.755	4.373	8.058	2.310	-7.119	3.250
Resultaat	923.499	-910.639	-14.507	-1.647	882.910	-933.733	-1.013	-51.836	40.589	23.094	-13.494	50.189

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Op programmaniveau worden alleen de lasten op programma 5 overschreden. Bij twee taakvelden zijn de lasten hoger dan geraamd, echter de hogere lasten worden gedekt uit direct aan de lasten gerelateerde opbrengsten.

- taakveld museum (5.4) kent een overschrijding op de lasten van afgerond € 0,9 miljoen. De lasten voor de tentoonstellingen en aankoop kunst zijn hoger dan geraamd. Deze hogere lasten worden volledig gedekt door de extra baten per tentoonstelling. Sommige tentoonstellingen zijn jaaroverschrijdend. Dit egaliseren we via de reserve tentoonstellingen. De hogere lasten zijn onrechtmatig alleen wegen deze niet mee in het rechtmatigheidsoordeel van de accountant omdat de hogere lasten zijn gecompenseerd door direct hieraan gerelateerde baten.
- taakveld groen (5.7) van afgerond € 1,0 miljoen. De hogere lasten worden met name veroorzaakt doordat de lasten op de projecten groen in de jaarschijf 2019 hoger zijn dan geraamd. Dit wordt echter volledig gecompenseerd door de hogere baten op de projecten. Projecten hebben als kenmerk dat ze jaaroverschrijdend zijn. Het toegekende projectbudget is beschikbaar voor alle jaren. De raming per jaarschijf en de realisatie per jaarschijf wijken echter af. De hogere lasten zijn onrechtmatig alleen wegen deze niet mee in het rechtmatigheidsoordeel van de accountant omdat de hogere lasten zijn gecompenseerd door direct hieraan gerelateerde baten.

Op de mutaties van de reserves zien we afwijkingen op nagenoeg alle programma's, deze afwijkingen zijn gerelateerd aan afwijkingen op de baten en lasten. Het betreft mutaties in reserves waarvan de raad besloten heeft dat deze per jaareinde op basis van de realisatiecijfers mogen worden afgewikkeld waardoor geen sprake is van een begrotingsonrechtmatigheid. In hoofdlijn gaat dit om:

- programma 0:
 - storing extra baten voor de taakmutaties uit decembercirculaire in de reserve circulaires gemeentefonds (- € 1,8 miljoen)
 - minder onttrokken aan de reserve burgerzaken (egalisatie verkiezingen) omdat de lasten lager zijn (- € 0,3 miljoen)
 - minder gestort in de reserve reserveringen 2019 omdat de beschikbare budgetten per jaareinde lager zijn dan verwacht werd bij het reserveringsdossier, (+ € 0,5 miljoen)
- programma 2:
 - mutatie op de reserve bereikbaarheidsagenda (+ € 0,5 miljoen)
 - gerealiseerde lasten en baten van jaaroverschrijdende projecten egaliseren via reserves maatschappelijk nut in ontwikkeling, groot onderhoud (+ € 1,2 miljoen).
- programma 3:
 - hogere baten toeristenbelasting (- € 0,7 miljoen) gestort in de reserve citymarketing-toerisme
 - gerealiseerde lasten en baten van jaaroverschrijdende projecten egaliseren via reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling (- € 0,2 miljoen)
- programma 4
 - lagere onderhoudslasten gestort in de reserve eigenarenonderhoud vastgoed (- € 0,4 miljoen)
 - resultaat onderwijshuisvesting verrekend met de reserve onderwijshuisvesting (- € 0,6 miljoen)
 - resultaat internationale school geëgaliseerd via de reserve internationale school (- € 0,8 miljoen)
- programma 5
 - lagere onderhoudslasten sportaccomodaties en cultuurpanden gestort in de reserve eigenarenonderhoud vastgoed (- € 0,5 miljoen)
 - gerealiseerde lasten en baten van jaaroverschrijdende projecten egaliseren via reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling (- € 0,5 miljoen)
 - lasten en baten bommencompensatie egaliseren via reserve bommencompensatie (+ 0,1 miljoen)
- programma 6
 - gerealiseerde lasten en baten van jaaroverschrijdende projecten (ons buurthuis, opvang zwerfdieren) egaliseren via reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling (- € 0,2 miljoen)
 - lagere onderhoudslasten gestort in de reserve eigenarenonderhoud vastgoed (- € 0,1 miljoen)

- programma 7
 - o gerealiseerde lasten en baten van jaaroverschrijdende projecten egaliseren via reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling voor bodem, geluidsanering en duurzaamheidprojecten (+0,2 miljoen), waterprojecten (- € 0,5 miljoen) programma 8
 - o het voordelig resultaat op de panden die onder project slim verduurzamen gemeentelijke gebouwen vallen is gestort in de reserve SVGG (-€ 1,1 miljoen) en voor planmatig onderhoud is het resultaat afgewikkeld op de reserve planmatig onderhoud (+ € 0,1)
 - o gerealiseerde lasten en baten van jaaroverschrijdende projecten egaliseren via reserve maatschappelijk nut in ontwikkeling (- € 2,9 miljoen)
 - o conform besluitvorming is van het gerealiseerde resultaat grondbedrijf een storting gedaan in de reserve bovenwijks (- € 2,5 miljoen en de reserve knoop XL (- € 0,8 miljoen)

In de programmaverantwoording (hoofdstuk 2) zijn de mutaties op de reserves per taakveld nader toegelicht.

Analyse investeringskredieten

bedragen in € 1.000

Taakveld	Omschrijving	Investerings ruimte saldo	Reden/oorzaak voor negatieve investeringsruimte
2.1 - Verkeer en vervoer	Overige investeringen < € 1 mln.	-27	Betreft project maatschappelijk nut. Voorber. kred. snelfietsroute HTCE-deRun. Een uitgebreide participatie en ontwerpproces is gevolgd om te komen tot een definitief ontwerp voor de snelfietsroute.
4.2 - Onderwijshuisvesting	Overige investeringen < € 1 mln.	-11	Kleine overschrijdingen < € 10 K.
Totaal		-38	

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

4.4 Gebeurtenissen na balansdatum

Het BBV schrijft voor dat inzichten van belang voor de financiële positie, dienen te worden verwerkt in de jaarrekening, ook als deze inzichten zijn verkregen na 31 december, maar vóór het vaststellen van de jaarstukken. Gebeurtenissen na balansdatum moeten in de jaarstukken worden verwerkt als ze nadere informatie geven over de nadere informatie per balansdatum.

Als de gebeurtenissen geen nadere informatie geven over de situatie op balansdatum worden de gebeurtenissen in dit onderdeel van de jaarrekening toegelicht. De uitbraak van het COVID-19 virus in februari 2020 is een belangrijke gebeurtenis na balansdatum.

Effect uitbraak COVID -19 (coronavirus)

Het COVID-19 (Corona) virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. We monitoren onze risico's en die van onze partners voortdurend. Onze organisatie loopt geen risico voor de continuïteit. We bewaken onze liquiditeitspositie goed en nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te blijven uitvoeren en zorgen voor de doorgang van de noodzakelijke (digitale) besluitvorming.

4.5 Sisa

SISa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling Informatieverstrekking sisa - d.d. 27 januari 2020											
BZK	C1	Regeling Reductie Energiegebruik	Totaal ontvangen beschikking	Projectnaam/ nummer	Besteding (jaar T)	Bestedingen (jaar T) komen overeen met ingediende projectplan (JA/NEE)	Besteding (Jaar T) aan afwijkingen. Alleen invullen bij akkoord ministerie.	Cumulatieve bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie			
		Gemeenten	Aard controle R Indicatornummer: C1 / 01	Aard controle R Indicatornummer: C1 / 02	Aard controle R Indicatornummer: C1 / 03	Aard controle R Indicatornummer: C1 / 04	Aard controle R Indicatornummer: C1 / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C1 / 06			
			1 € 1.915.000	1a informatiecampaagne	€ 0	Nee		€ 0			
			2	2a energiecoaches gericht opgedrag en kleine, direct toepasbare maatregelen	€ 0	Nee		€ 0			
			3	2b energiecoaches gericht op grotere maatregelen	€ 0	Nee		€ 0			
			4	2c energieadvies gericht op VvE's	€ 0	Nee		€ 0			
			5	2d warmtescans	€ 0	Nee		€ 0			
			6	3a buurtactie; opstellen van een recept voor typegerichte aanpak van verduurzaming woningen	€ 0	Nee		€ 0			
			7	3b wijkplan aardgasvrij	€ 0	Nee		€ 0			
			8								
		100									
			Kopie projectnaam/ nummer	Toelichting	Eindverantwoording Ja/Nee						
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C1 / 07	Aard controle R Indicatornummer: C1 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C1 / 09						
			1 1a informatiecampaagne		Nee						
			2 2a energiecoaches gericht opgedrag en kleine, direct toepasbare maatregelen		Nee						
			3 2b energiecoaches gericht op grotere maatregelen		Nee						
			4 2c energieadvies gericht op VvE's		Nee						
			5 2d warmtescans		Nee						
			6 3a buurtactie; opstellen van een recept voor typegerichte aanpak van verduurzaming woningen		Nee						
			7 3b wijkplan aardgasvrij		Nee						
			8								
			100								
OCW	D1	Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten	Besteding (jaar T)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)							
		Besluit regionale meld- en	Aard controle R Indicatornummer: D1 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D1 / 02							
			€ 1.278.657	€ 177.718							

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 27 januari 2020							
OCW	D1A	Regionale maatregelen voortijdig schoolverlaten 2016-2021 Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten Contactgemeenten	Besteding (jaar T)	Besteding aan contactschool (jaar T)	Besteding (jaar T) totaal (automatisch)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)	
			Aard controle R Indicatornummer: D1A / 01	Aard controle R Indicatornummer: D1A / 02	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D1A / 03	Aard controle R Indicatornummer: D1A / 04	
			€ 61.428	€ 686.438	€ 747.866	€ 330.323	
OCW	D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB) Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)		
			Aard controle R Indicatornummer: D8 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D8 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D8 / 03		
			€ 4.967.812	€ 2.894.402	€ 84.730		
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D8 / 04	Aard controle R Indicatornummer: D8 / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D8 / 06	Aard controle R Indicatornummer: D8 / 07	
		1					
		100					
OCW	D10	Volwasseneneducatie Contactgemeenten	Verstekte uitkering (jaar T)	Besteding (jaar T) van educatie	Reservering besteding van educatie in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1)	Onttrekking besteding van educatie in jaar T van volgend kalenderjaar (jaar T+1)	
			Aard controle R Indicatornummer: D10 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D10 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D10 / 03	Aard controle R Indicatornummer: D10 / 04	
			€ 1.591.517	€ 1.526.171	€ 311.799	€ 0	
IenW	E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaa Subsidieregeling sanering verkeerslawaa Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (War)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Overige bestedingen (jaar T)	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt	Correctie over besteding (t/m jaar T)
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 05
			1 IenWBSK-2014/242464	€ 4.422	€ 0	€ 0	€ 0
			2 IenWBSK-2016/142957	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			3 IenWBSK-2016/165538	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			4				
		100					

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 27 januari 2020								
			Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Correctie over besteding kosten ProRail (t/m jaar T)	Eindverantwoording Ja/Nee
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 10	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 12
			1 lenMBSK-2014/242464	€ 4.422	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			2 lenMBSK-2016/142957	€ 195.109	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			3 lenMBSK-2016/165538	€ 90.735	€ 118.502	€ 0	€ 0	Nee
			4					
			100					
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2019 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06
			€ 89.716.390	€ 705.474	€ 5.087.356	€ 52.442	€ 450.842	€ 339
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	
			I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	I.7 Participatiewet (PW)	I.7 Participatiewet (PW)	
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12
			€ 708.531	€ 95.417	€ 2.642	€ 3.232.751	€ 0	Ja
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2019 Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06
			€ 626.510	€ 50.764	€ 110.917	€ 320.589	€ 59.206	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee			
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09			
			€ 0	€ 0	Ja			

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 27 januari 2020								
VWS	H1	Ministeriële regeling heroïnebehandeling	Feitelijke bezetting behandelpaatsen (jaar T)	Feitelijke bezetting behandelpaatsen (jaar T)	Besteding (jaar T)			
			Afspraak	Realisatie				
			Aard controle D1 Indicatonummer: H1 / 01	Aard controle D1 Indicatonummer: H1 / 02	Aard controle R Indicatonummer: H1 / 03			
			20	20	€ 562.389			
VWS	H4	Specifieke uitkering Sport	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T)	Projectnaam / nummer	Totale aanvraag per project (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (automatisch berekend)	Verrekening (jaar T) Onroerende zaken (sportaccommodaties) per project ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) Roerende zaken sportbeoefening en sportstimulering per project ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) overige kosten per project ten laste van Rijksmiddelen
			Aard controle R. Indicatonummer: H4 / 01	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: H4 / 02	Aard controle R Indicatonummer: H4 / 03	Aard controle R Indicatonummer: H4 / 04	Aard controle R Indicatonummer: H4 / 05	Aard controle R Indicatonummer: H4 / 06
			1 € 6.170.118	spuk sport 2019 Gemeente Eindhoven	€ 2.652.986	€ 0	€ 0	€ 2.652.986
			2					
			100					
			Kopie projectnaam / nummer	Totale besteding (Jaar T) per project ten lasten van Rijksmiddelen (automatische berekening)	Percentage besteed (Jaar T) per project tenopzichte van aanvraag ten laste van Rijksmiddelen (automatische berekening)	Toelichting	Overig (Jaar T) ten opzichte van ontvangen Rijksbijdrage - automatisch ingevuld	
			Aard controle n.v.t. Indicatonummer: H4 / 07	Aard controle R Indicatonummer: H4 / 08	Aard controle R Indicatonummer: H4 / 09	Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: H4 / 10	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: H4 / 11
			1					
			spuk sport 2019 Gemeente Eindhoven	2652986	43,00%	ontvangen is € 6.170.118; er is recht op € 2.652.986. Het terug te betalen bedrag is € 3.517.132	€ 3.517.132	
			2					
			100					

5. Overig

5.1 Controle verklaring onafhankelijke accountant

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de gemeenteraad van de gemeente Eindhoven

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN JAARREKENING 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van de gemeente Eindhoven gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- Geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2019 als van de activa en passiva van gemeente Eindhoven op 31 december 2019 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincie en gemeenten (BBV).
- Zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder gemeentelijke verordeningen, zoals opgenomen in normen- en toetsingskader 2017-2020, vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders op 5 december 2017 en waarover de gemeenteraad is geïnformeerd op 6 december 2017.

De jaarrekening bestaat uit:

- De algemene grondslagen van waardering en resultaatbepaling.
- De balans per 31 december 2019 en de toelichting.
- Het overzicht van baten en lasten over 2019.
- De gebeurtenissen na balansdatum.
- De bijlage SiSa met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het normen- en toetsingskader 2017-2020 zoals vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders op 5 december 2017 en waarover de gemeenteraad is geïnformeerd op 6 december 2017 en het Controleprotocol WNT 2019.

Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van gemeente Eindhoven zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Paragraaf ter benadrukking van de impact van COVID-19

Het coronavirus heeft ook invloed op de gemeente Eindhoven. In paragraaf '4.4 Gebeurtenissen na balansdatum' van de jaarrekening heeft het college van burgemeester en wethouders het effect van het coronavirus (COVID-19) op de organisatie en op de omgeving waarin de gemeente opereert alsmede de genomen en geplande maatregelen om met deze gebeurtenissen en omstandigheden om te gaan, beschreven. Zij geven aan dat er onzekerheden bestaan en dat het daarom op dit moment redelijkerwijs niet goed mogelijk is om de toekomstige effecten op de financiële resultaten en financiële positie van de gemeente Eindhoven in te schatten. Naar verwachting zijn er financiële gevolgen voor veel beleidsterreinen van de begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Ons oordeel bij de jaarrekening 2019 is niet aangepast met betrekking tot deze aangelegenheid.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 9,7 miljoen, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves bedraagt, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 BADO en het normen- en toetsingskader 2017-2020, vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders op 5 december 2017 en waarover de gemeenteraad is geïnformeerd op 6 december 2017.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2019. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met de gemeenteraad overeengekomen dat wij aan de gemeenteraad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 500.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- Het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad voor de jaarrekening

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weer-geven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van burgemeester en wethouders is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder gemeentelijke verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het college van burgemeester en wethouders tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van burgemeester en wethouders afwegen of de financiële positie voldoende is om de gemeente in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het college van burgemeester en wethouders moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen, toelichten in de jaarrekening.

De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeente.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel. Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het normen- en toetsingskader 2017-2020 zoals vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders op 5 december 2017 en waarover de gemeenteraad is geïnformeerd op 6 december 2017, het Controleprotocol WNT 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties en het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden

hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente.

- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het college van burgemeester en wethouders gehanteerde afweging dat de gemeente in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de gemeente haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening van de gemeente, rekening houdend met de invloed daarop van de aard en de significantie van de activiteiten van uitvoeringsorganisaties ten behoeve van de gemeente. Op basis hiervan hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden ten aanzien van deze uitvoeringsorganisaties.

Wij communiceren met de gemeenteraad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Eindhoven, 28 mei 2020

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: drs. J.J. Zuidema RA

Bijlagen

Bijlage 1. Kerngegevens

Kerngegevens

Kerngegevens per 31 december	2017	2018	2019
Sociale structuur			
Aantal inwoners	229.136	231.633	234.401
Inwoners < 20	45.826	45.806	45.861
Inwoners > 64 jaar	38.333	38.641	39.098
Inwoners 65 t/m 74 jaar	20.630	20.698	20.810
Inwoners 75-84 jaar	12.619	12.704	12.893
Inwoners 85 jaar e.o.	5.084	5.239	5.395
Aantal WW-uitkeringen	4.509	3.805	3.582
Aantal bijstandsgerechtigden WWB/Participatiewet ¹	6.869	6.485	6.245
Fysieke structuur			
Oppervlakte gemeente (in ha)	8.892	8.892	8.892
Lengte wegen (in km)	938	938	931*
Aantal woningen	109.089	110.282	112.779*
Aantal bewoners per woning	2,10	2,10	2,08*
% huurwoning	53	53	54
% eigen woning	47	47	46

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

¹ Deze indicator komt terug bij taakveld 6.3 'Inkomensregelingen als 'aantal verstrekte uitkeringen'.

* De bedragen uit de kolommen 2017 en 2018 zijn cijfers zoals deze in de jaarrekeningen zijn verwerkt. Door een actueler inzicht zijn deze cijfers gewijzigd en sluiten niet meer aan met het boekwerk:

- Lengte wegen (in km); zowel 2017 en 2018: 931; hiermee is er geen afwijking tov 2019
- Aantal woningen: 108.682 in 2017, 110.287 in 2018
- Aantal bewoners per woning, 2,11 in 2017

Algemene gegevens

Algemene gegevens	realisatie 2018	begroting 2019	realisatie 2019
Personeel	bezetting	formatie	bezetting
Formatie/bezetting in fte's (per 31 december)	<u>1.814</u>	<u>1.830</u>	<u>1.881</u>
- gemeenteraad	45	45	44
- college B&W	6	7	7
- griffie	7	7	6
- overige formatie	1.756	1.771	1.824
Totaal personeelskosten (x €1.000)	166.462	165.924	175.061
- ten laste van exploitatie	164.977	165.924	173.601
- ten laste van activa en voorzieningen	1.485	0	1.460
Rente			
Omslagrente	1,3%	1,15%	1,15%
Rente grondexploitatie	1,5%	1,5%	1,5%
Rente IHP; bestaande kredieten	1,13%	1,13%	1,13%
Rente IHP; nieuwe kredieten	2,5%	2,5%	2,5%

Algemene gegevens	realisatie 2018	begroting 2019	realisatie 2019
Rente reserves / voorzieningen	1,3%	1,15%	1,15%
Prijsstijging voor			
Goederen en diensten	1%	1%	1%
Subsidies WMO/Jeugd	2,9%	3%	3%
Subsidies overige	1,5% ¹	1% ²	1% ²
Indexering inkomsten			
Tarieven, belastingen, rechten	2%	2%	2%
Overige	2%	2%	2%

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

¹ Met uitzondering van de subsidie voor WIJeindhoven, hiervoor geldt een loonindex van 3,5%

² Met uitzondering van de subsidie voor WIJeindhoven, hiervoor geldt een loonindex van 2%

Algemene dekkingsmiddelen

Overzicht algemene dekkingsmiddelen (x 1.000)	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Lokale heffingen waarvan besteding niet gebonden is			
OZB	58.965	72.035	72.945
Hondenbelasting	1.052	988	1.149
Precario rechten	1.237	1.039	1.266
Uitkeringen gemeentefonds			
Gemeentefonds	505.404	513.856	517.044
Dividend			
BNG	437	400	489
Eindhoven Airport	113	113	74
Essent	23	15	96
Saldo financieringsfunctie			
Financieringsfunctie	1.179	-1.689	687
Overige algemene dekkingsmiddelen			
Rente eigen kapitaal	1.139	555	555
Rente belegde reserves	2.915	1.728	1.728
Onvoorzien	206	227	192

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Balansbeeld

balans (x €1 miljoen)	Realisatie 2018	Begroting 2019	Realisatie 2019
Materiële + immateriële vaste activa	661	726	665
financiële vaste activa (deelnemingen)	8	8	8
financiële vaste activa (doorleningen)	31	41	24
voorraden (grondexploitaties)	76	60	76
voorraden (overig)	7	7	16
vlottende activa overig	127	90	104
balanstotaal activa	910	932	893
eigen vermogen	251	155	302
voorzieningen	35	59	21
vaste schulden	441	515	400
kasgeldleningen	35	50	35
vlottende passiva overig	148	153	135
balanstotaal passiva	910	932	893
<i>totale baten excl. reserves</i>	<i>959</i>	<i>911</i>	<i>934</i>

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Bijlage 2. Risico's

In de paragraaf "weerstandsvormen en risicobeheersing" zijn de algemene en specifieke risico's samengevat. Onder "risico" verstaan we het gevaar voor schade of verlies als gevolg van interne en/of externe omstandigheden waarvoor geen maatregelen zijn getroffen (geen voorziening gevormd) en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. De algemene risico's zijn in de paragraaf weerstandsvormen toegelicht.

De specifieke risico's per programma zijn in deze bijlage toegelicht. De schadekans van de risico's is aangeduid met mogelijk (er is een beperkte kans dat het risico zich voordoet) en waarschijnlijk (er is een kans dat het risico zich voordoet). Zodra de kans groot is dat het risico zich voordoet en er kan een inschatting gemaakt worden van het bedrag is altijd de afweging of we dan conform BBV voorschriften een 'voorziening voor toekomstige verplichtingen' moeten vormen. Dat is voor de onderstaande risico's niet aan de orde.

Programma 0 Bestuur en ondersteuning

Afhandeling bezwaar- en beroepschriften

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 500.000.

De afdeling bezwaar, beroep en klachten (BBK) behandelt alle bezwaren en beroepen die bij de gemeente binnenkomen, met uitzondering van de bezwaar- en beroepsprocedures voor gemeentelijke belastingen. Ook worden klachten van inwoners tegen gedragingen van ambtenaren behandeld. De afgelopen jaren is geïnvesteerd in het stabiliseren van het aantal binnenkomende bezwaar- en beroepsprocedures en klachten en het wegwerken van de achterstanden. Ook in 2019 was sprake van een aanzienlijke toename van aantallen binnenkomende zaken. M.n. de gerechtelijke uitspraak in de vier voorbeeldzaken over Huishoudelijke Ondersteuning (HO) heeft in 2019 geleid tot een toename. Door middel van extra inhuur in 2019 zijn deze zaken afgehandeld en is de werkvoorraad inmiddels beheersbaar. Het risico van een (aanzienlijke) toename van aantallen is echter nog niet weggenomen. Zo kunnen beleidswijzigingen met een aanzienlijke impact van invloed zijn op de werkvoorraad.

Archipel inzake project Gagelbosch

Vervallen

In oktober 2012 heeft het college besloten om bij het project Gagelbosch van SVVE De Archipel niet over te gaan tot het doorzetten van de subsidie van € 1.900.000. Archipel heeft hiertegen bezwaar in het kader van de AWB gemaakt. Dit bezwaar is niet-ontvankelijk verklaard. Beroep bij de rechtbank is ongegrond verklaard. Bij brief d.d.18 juni 2015 heeft Archipel laten weten hiertegen niet in beroep te gaan bij de Raad van State, maar wel voornemens te zijn om een civiele bodemprocedure te starten waarin Archipel de gemeente aanklaagt voor een onrechtmatige daad en haar aansprakelijk stelt voor de schade die Archipel hierdoor heeft geleden. Vervolgens heeft het college op 24 november 2015 besloten om een mediationtraject in te gaan. Archipel heeft aangegeven geen mediation maar arbitrage te willen. Het college heeft vervolgens besloten niet in te stemmen met het voorstel tot arbitrage, wat er toe heeft geleid dat Archipel de gemeente heeft gedagvaard.

Op 27 maart 2019 heeft de rechtbank alle vorderingen van Archipel afgewezen. Archipel heeft eind juni 2019 hoger beroep ingesteld. Dit heeft tot gevolg dat het proces in september 2019 verder in behandeling wordt genomen. Inmiddels heeft Archipel haar hoger beroep ingetrokken. Daarmee is de zaak gesloten en het risico verdwenen.

Asbestsaneerder TR Ketelhuis Eindhoven

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 0 tot € 2,5 miljoen.

De curator van de failliete voormalig asbestsaneerder van het TR Ketelhuis Eindhoven, heeft in 2017 een claim ingediend bij de gemeente.

De rechtbank heeft 4 september 2019 uitspraak gedaan. Het faillissement van Horyon is niet veroorzaakt door de gemeente. Maar de gemeente heeft ten onrechte geweigerd de "meer-meerwerk" opdracht te verstrekken. De schade die daaruit voortvloeit zal in een aparte schadestaatprocedure moeten worden begroot. Er is dus nog geen concrete schadevergoeding toegewezen.

De gemeente heeft op 28 november 2019 hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van de rechtbank. Hierna heeft de curator de gemeente gedagvaard in een schadestaatprocedure.

Vervolgens heeft de gemeente bij memorie van eis in incident d.d. 11 februari 2020 het Hof verzocht om de tenuitvoerlegging van het rechtbank vonnis d.d. 4 september 2019 te schorsen. Dit omdat de gemeente van oordeel is dat de schadestaatprocedure moet worden geschorst zolang in hoger beroep nog wordt geprocedeerd over de schadeplichtigheid. Verder is de rechtbank verzocht om de aanhangige schadestaatprocedure naar de parkeerrol te verwijzen. Dat heeft de rechtbank inmiddels gedaan.

Het vonnis in incident wordt verwacht omstreeks mei/juni 2020.

Claim Lidl planschade (bestuursrechtelijk)

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: 5% tot 10% van 1,58 miljoen.

Naar aanleiding van een eerste bestuursrechtelijke uitspraak van de Raad van State (8 februari 2017) zijn de gemeente en Lidl tot een minnelijke oplossing gekomen. Dit betreft een compensatie in natura, die is uitgewerkt in een vaststellingsovereenkomst (VSO), die beide partijen in maart 2019 hebben ondertekend. De bestuursrechtelijke procedure is hiermee per direct komen te vervallen. Echter, wanneer compensatie in natura door de gemeente Eindhoven niet slaagt, dient de gemeente Eindhoven Lidl in geld tegemoet te komen in een gefixeerde planschadevergoeding. Deze claim komt te vervallen bij het onherroepelijk worden van een nieuw bestemmingsplan voor de Hofdijkstraat. Planning: 1e kwartaal 2021.

Claim Lidl vergunningen (civielrechtelijk)

Vervallen

Er is een claim van de Lidl vanwege inkomstenderving voor een ingetrokken vergunning voor een supermarkt aan de Hofdijkstraat 1. De gemeente en LIDL zijn tot een minnelijke oplossing gekomen. Dit is uitgewerkt in een vaststellingsovereenkomst (VSO), die in maart 2019 door beide partijen is ondertekend. Hierbij is vastgelegd dat de claim komt te vervallen als de benodigde vergunningen voor de realisatie van het Lidl-project onherroepelijk zijn verleend. Inmiddels zijn de benodigde vergunningen verleend en is voldaan aan de afspraken waarmee de claim is komen te vervallen.

Gevolgen vennootschapsbelastingplicht (VPB)

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 1 miljoen.

Per 1 januari 2016 is onder druk van de Europese Unie de “Wet modernisering vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen” in werking getreden. Dit betekent dat lagere overheden vennootschapsbelastingplicht (VPB) moeten betalen over de fiscale winsten die met ondernemingsactiviteiten worden behaald. De berekende VPB last voor de periode 2016-2019 is gebaseerd op aannames en interpretaties van de wet- en regelgeving. De vpb-aangiften over 2016 en 2017 zijn ingediend bij de belastingdienst en de voorlopige aanslag over 2017 is ontvangen en betaald.

Op onze balans hebben we, op basis van de berekende VPB last 2016-2019, de nog te betalen VPB last opgenomen. Omdat op dit moment op diverse onderdelen nog sprake is van open eindjes kunnen bij het indienen van de aanslagen 2018 en 2019 en bij vaststellen van de definitieve aanslag door de belastingdienst andere standpunten worden ingenomen, die leiden tot een andere uitkomst van de VPB last. De komende jaren kristalliseert de wet- en regelgeving en de afspraken met de belastingdienst zich verder uit waardoor het risico steeds verder zal afnemen. Vooralsnog nemen we een risico mee bij de berekening van ons weerstandsvermogen van afgerond € 1 miljoen.

Ontbinding gemeentelijk kleding contract

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 127.000.

In september 2016 is op initiatief van de gemeente het kledingcontract ontbonden. Hoewel op inhoud de leverancier de ontbinding lijkt te accepteren, heeft hij middels een brief een claim van € 95.000 bij de gemeente ingediend. Hierover vindt nu overleg plaats. Daarnaast staat er volgens de leveranciers nog € 32.000 aan facturen open van leveringen voor de ontbinding. Een maximaal financieel risico van € 127.000. De juridisch adviseur heeft zijn cliënt geadviseerd om naar de rechter te gaan. Vooroverleg met onze advocaat heeft aangegeven dat we een sterke zaak hebben, al is het nooit risicoloos.

OZB

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 0,4 miljoen.

Als gevolg van lopende beroepszaken bestaat een risico voor de daadwerkelijke OZB-opbrengst, hier is geen voorziening voor. Of het risico zich voordoet is afhankelijk van rechterlijke uitspraken. Het kan leiden tot negatieve correcties van belastingjaren 2017, 2018, 2019 en 2020 in boekjaar 2020.

Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat

BTW risico bij realisatie fietsflat Neckerspoel

Nieuw, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 765.450.

Er is mogelijk sprake van een niet verrekenbaar btw-risico bij Prorail, dat (deels) door de gemeente moet worden gedekt. De fietsenstalling wordt gebouwd onder de voorwaarden van het actieplan fietsparkeren, dat landelijk opereert. Het actieplan fietsparkeren raakt dan ook een groot aantal Nederlandse gemeenten. Om te voorkomen dat elke gemeente zelfstandig naar de inspecteur moet, of er een groot aantal identieke zaken aan de inspecteur van Prorail wordt voorgelegd, is door de VNG (in samenwerking met NS en Prorail) een brief met drie veel voorkomende situatieschetsen aan MinFin voorgelegd. Met dit eenmalig voorleggen zouden alle gemeenten en Prorail dan duidelijkheid verkrijgen. Onze fiscalist was hierbij betrokken. MinFin heeft VNG gevraagd deze brief in te trekken. Reden hiervoor was een evident kasronde in een van de scenario's. De casus fietsenstalling Neckerspoel achten wij (fiscalisten van gemeente en ProRail) dusdanig afwijkend dat deze normaal gesproken akkoord bevonden moet worden. Er wordt echter geen garantie gegeven, aangezien fiscale wetgeving interpretabel is en de aandacht er bij de inspecteur van Prorail vanwege de VNG-brief op gericht is. Vandaar dat wij dit risico benoemen en willen dekken. Het plan is gezamenlijk met Prorail de inspecteur van Prorail alsnog te informeren en gaande het proces de btw regulier terugvragen. Wanneer de fiscus hier niet mee akkoord is zal Prorail in samenwerking met ons hier tegen in bezwaar gaan. Het risicobedrag wat hiervoor nu geraamd staat is € 1.530.900. Uitgaande van de verdeling 50% Gemeente / 50% ProRail gaat het om € 765.450,--.

De netto investering voor de gemeente zal met dit bedrag toenemen als de btw als niet verrekenbaar door de fiscus aangemerkt wordt.

Parkeerterrein 't Eindje

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 0 - €500.000.

Parkeerterrein 't Eindje is geen gemeentelijk eigendom, maar het betaald parkeren op dit terrein wordt wel door de gemeente geëxploiteerd. De eigenaren van dit terrein hebben het contract over de exploitatie en het beheer van het terrein met ingang van 1 maart 2018 opgezegd, omdat ze van mening zijn dat er achterstallig onderhoud is. Op dit moment vinden daarover onderhandelingen plaats met de eigenaren. Voor een mogelijke extra onderhoudsimpuls is bij de 2e turap van 2017 een bedrag gereserveerd. De onderhandelingen over de onderhoudswerkzaamheden lopen, maar de eigenaren van het parkeerterrein hebben ook de mogelijkheid om de exploitatie van dit parkeerterrein in eigen beheer te verzorgen. Als dat gebeurt, levert dat een structureel nadeel aan gedeelde parkeerinkomsten op.

Parkeren – BTW-plicht

Vervallen

Gemeenten zijn in principe niet belastingplichtig voor de btw, voor zover zij als overheid optreden. Naar aanleiding van een aangespannen zaak in Groningen is door de advocaat-generaal aan de Hoge Raad een advies uitgebracht, dat gemeenten verplicht zou stellen tot het afdragen van btw over haar parkeeropbrengsten. Volgens de advocaat-generaal leidt het aanmerken van de gemeente als niet-belastingplichtige, terwijl particuliere exploitanten wel btw verschuldigd zijn voor slagboomparkeren, tot een vorm van concurrentievervalsing. Op een totale parkeeropbrengst van ca. € 10 miljoen zou dat neerkomen op € 2,3 miljoen af te dragen BTW.

De Hoge Raad heeft inmiddels uitspraak gedaan. Daarin is de essentiële rechtsvraag niet beantwoord maar de zaak is wel van tafel. Vooralsnog is het risico verdwenen.

Staat bruggen/viaducten

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 2,5 miljoen.

Bij bruggen en viaducten die ouder zijn dan 20 jaar bestaat het risico dat de constructie niet meer voldoet aan de huidige verkeersintensiteit. Met visuele inspecties kan niet in beeld worden gebracht of de constructie voldoende is. Door middel van risicoanalyses wordt nader onderzocht of maatregelen noodzakelijk zijn.

Hierbij wordt getoetst aan het bouwbesluit. Indien er niet wordt voldaan, wordt onderzocht op welke wijze er wel weer aan het bouwbesluit kan worden voldaan. Dit kan door het kunstwerk te vervangen, maar een aslastbeperking hoort in bepaalde gevallen ook tot de mogelijkheden. In 2020 worden 10 nieuwe risicoanalyses uitgevoerd en worden naar aanleiding van de resultaten van de risicoanalyse eventuele nadere onderzoeken uitgevoerd.

Programma 4 Onderwijs

Realisatie projecten huisvesting Onderwijs

Vervallen

In 2019 zijn goede afspraken gemaakt met schoolbesturen, die leiden tot een uitvoerbaar bouwprogramma.

Programma 5 Sport, cultuur en recreatie

Beroep Bibliotheek Eindhoven tegen subsidiebesluit SCE

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 750.000.

Met de reparatie van de wettelijke grondslag voor de subsidieverstreking van stichting Cultuur Eindhoven (SCE) is de casus Bibliotheek Eindhoven (BE) versus SCE een casus BE versus het college via SCE geworden.

Hierover heeft de Commissie voor Bezwaarschriften (CvB) een advies aan het college van B&W gegeven. Het college heeft op basis van dit advies een Beslissing op Bezwaar (BoB) genomen. BE heeft de mogelijkheid tegen de BoB in beroep te gaan bij de Afdeling Bestuursrecht van de Raad van State (ABRvS). Het financiële risico als BE gelijk zou krijgen bij de ABRvS is volgens SCE circa € 750.000. Formeel is dit nu een financieel risico voor het college waar het tot nu toe (alleen) een financieel risico voor SCE was.

Exploitatie Tongelreep

Vervallen

Eind 2019 heeft het college een raadsvoorstel voor het project omvorming Tongelreep ter besluitvorming aangeboden. Met de het raadsvoorstel zijn genoemde risico's sterk afgenomen en is er een keuze gemaakt m.b.t. de hoogte van het investeringsbedrag en bijbehorende kapitaallasten. Het genoemde risico kan derhalve vervallen.

Kandinsky

Bestaand, schadekans: mogelijk

De rechtszaak inzake het betwist eigenaarschap van de Kandinsky is afgerond. Er is besloten om de nieuwe informatie van de claimanten aan te bieden ter beoordeling van de restitutiecommissie. We zijn momenteel in afwachting van het nieuwe bindende advies van de restitutiecommissie. Dit nieuwe advies kan net als bij het eerste advies allerlei, en mogelijk langdurige, juridische en financiële consequenties hebben. De huidige inschatting is dat het advies voor de zomer 2020 komt maar mogelijk stuit de commissie op nieuwe informatie wat tot vervolgonderzoek en daarmee mogelijke vertraging kan zorgen.

Schade als gevolg van extreem weer

Nieuw, schadekans: waarschijnlijk, risicobedrag: 2.000.000.

In de afgelopen 3 jaar is er regelmatig sprake geweest van schade als gevolg van droogte en stormen. Schade vindt plaats aan zowel bomen als beplanting, maar de gemeente maakt ook extra kosten voor het opruimen van de bomen en beplanting. Het maximale risicobedrag is gebaseerd op de schade van de afgelopen jaren. Naar verwachting zal extreem weer vaker voorkomen. Bij vervanging van beplanting en bomen wordt wel zoveel mogelijk rekening gehouden met risico's van droogte en stormen, zodat de nieuwe beplanting en bomen beter bestand zijn hiertegen.

Sportbesluit BTW / Specifieke uitkering Sport

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 500.000.

De btw-sportvrijstelling is m.i.v. 1 januari 2019 aangepast. Het betreft een aanpassing door het ministerie van Financiën op grond van een uitspraak van het Europese Hof van Justitie. Hierdoor is het gelegenheid geven tot sportbeoefening door gemeenten weer vrijgesteld van btw. Dit kost de gemeente geld omdat ze de betaalde btw op onder andere investeringen in sportaccommodaties (alsmede onderhoud en exploitatie) niet meer als vooraf trek kan terugkrijgen van de belastingdienst. Vanuit het Rijk (ministerie VWS) is hiervoor compensatie opgenomen. De compensatie voor gemeenten gaat via de specifieke uitkering sport (SPUK Sport). Aangezien er landelijk een (maximaal) plafond geldt voor de compensatie via de (jaarlijkse) specifieke uitkering, wordt het onderwerp als risico aangemerkt. De vaststelling van de specifieke uitkering sport 2019 vindt naar verwachting eind 2020/begin 2021 plaats. De aanvraag voor de specifieke uitkering sport 2020 wordt voor 1 maart 2020 ingediend. De vaststelling van de specifieke uitkering sport 2020 vindt naar verwachting eind 2021/begin 2022 plaats. Tot moment van (definitieve) vaststelling van de uitkering voor het betreffende jaar bestaat er vanwege het plafond onzekerheid of volledige compensatie plaatsvindt.

Stichting Ruimte

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 0 - € 250.000.

De gemeente Eindhoven en Stichting Ruimte (voorheen beheerder van een aantal gemeentelijke panden voor tijdelijk gebruik door creatieven) hebben in 2018 hun meningsverschillen voorgelegd aan de kantonrechter. Aanleiding was het besluit van de gemeente om de samenwerking met Stichting Ruimte te beëindigen. De kantonrechter heeft op 7 februari 2019 vonnis gewezen ten gunste van de gemeente. Stichting Ruimte is in maart 2019 in hoger beroep gegaan en heeft een voorziening aangevraagd bij de voorzieningenrechter. De tenuitvoerlegging van het vonnis van de kantonrechter wordt hierdoor opgeschort gedurende de looptijd van het hoger beroep. Het Hof heeft eind juli 2019 uitspraak gedaan, wederom ten gunste van de gemeente. Uitvoering van het vonnis van de kantonrechter mag doorgaan en hoeft de uitkomst van het hoger beroep niet af te wachten. We schatten de kans op een voor Stichting Ruimte succesvol hoger beroep in als zeer klein. Indien zij in hoger beroep toch in het gelijk wordt gesteld, is de impact voor de gemeente vooral dat dan alle lopende overeenkomsten rond tijdelijk ateliergebruik opnieuw moeten worden omgezet.

Programma 7 Volksgezondheid en milieu

Afval: leveringscontract Attero

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 0 - € 1.500.000 voor Eindhoven.

Het geschil tussen Attero en de in de Vereniging van contractanten (VvC) verenigde Brabantse gewesten over de garantieplicht van aanlevering van brandbaar restafval over het jaar 2015 tot en met januari 2017 is tot een eindvonnis gekomen. Het eindvonnis geeft aan dat de Brabantse gewesten zijn verplicht tot het betalen van een naheffing van € 15 miljoen voor minder levering, waarvan € 5,1 mln voor de 21 gemeenten in MRE-verband. Er is door de Brabantse gewesten een procedure gestart bij het Gerechtshof om het vonnis te vernietigen.

De Gemeente Eindhoven heeft binnen het aandeel restafval van de 21 MRE-gemeenten nagenoeg ongewijzigde hoeveelheden afval aangeleverd aan Attero. En stelt zich op het standpunt dat bij een succesvolle claim van Attero aan het MRE de bijdrage van de gemeente Eindhoven nihil is. Dat is tot nu toe ook steeds zo uitgedragen. Het gecalculeerde risico is gezien het voorgaande 0. De mogelijke claim zal volgens de gemeente Eindhoven dan ook betaald moeten worden door de overige regiogemeenten die in betreffende jaren minder afval zijn gaan aanleveren. Indien Eindhoven toch zou moeten meedoen in een regionale verdeling van de claim is het risico maximaal € 1.5 mln. Binnen Eindhoven wordt voor deze vordering geen claim op de voorziening afvalstoffen gelegd.

Omgevingsdienst Zuid-Oost Brabant (ODZOB)

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 155.000.

In de kadernota van ODZOB werd voorgesteld om bij de vaststelling van de streefwaarde voor de algemene reserve geen rekening te houden met het risico dat bestaat uit het feit dat bezuinigingen bij gemeenten en provincie kunnen leiden tot minder opbrengsten bij de ODZOB. Aangezien dit risico meer in de invloedssfeer van de deelnemers dan van de ODZOB ligt, is voorgesteld om dit risico ook daar te beleggen en bij de vaststelling van de na te streven weerstandscapaciteit dit risico niet mee te nemen bij ODZOB. De deelnemers dienen als gevolg hiervan zelf in hun risicoparagraaf rekening te houden met dit risico van € 758.000 (netto). Dit bedrag is opgenomen in de goedgekeurde begroting van ODZOB voor 2020. Dit betekent voor Eindhoven een bruto risico van € 155.000. Daarbij is rekening gehouden met ons aandeel in de opbrengstenbegroting van ODZOB voor alle deelnemende gemeenten en provincie. Er zijn voorstellen van Odzob in behandeling gebracht voor in 2020 benodigd additioneel budget ter voorbereiding van onder meer de Omgevingswet en efficiencyverbetering, in te regelen via de voorziening (icm de het resultaat van de Jaarrekening 2019) of een begrotingswijziging. Daarover volgt naar verwachting in maart 2020 besluitvorming. Er is door negen gemeenten een Rekenkameronderzoek gestart naar Odzob.

Programma Aanpak Stikstof

Bestaand, schadekans: mogelijk

Op 29 mei 2019 heeft de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraak gedaan over het Programma Aanpak Stikstof (PAS). De streep door het PAS heeft gevolgen voor tenminste 465 plannen in Eindhoven. De plannen hebben betrekking op woningbouw, bedrijventerreinen en infrastructuur. Voor deze plannen is het twijfelachtig of een bestemmingsplan kan worden vastgesteld of een vergunning worden verleend, omdat niet kan worden uitgesloten dat deze plannen een 'significant negatief effect' hebben op de Natura-2000 gebieden. Het is echter op dit moment nog niet in te schatten wat dit concreet betekent voor de ruimtelijke ontwikkelingen.

Renescience

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 1,7 mln.

Er zijn voorbereidingskosten gemaakt voor de businesscase Renescience door de GR Cure. Deze voorbereidingskosten bestaan uit 2 componenten: enerzijds de voorbereidingskosten die betrekking hebben op de toepassing van de Renescience -techniek en anderzijds de voorbereidingskosten die betrekking hebben op onderzoek naar een biovergistingsinstallatie en een bewerkingsmethode. Deze voorbereidingskosten zijn niet gedekt.

In 2019 heeft de GR Cure de samenwerking met Orstedt om te komen tot de toepassing van de Renescience-techniek beëindigd. Dat betekent dat de GR Cure dit gedeelte van de voorbereidingskosten in 2019 als verlies heeft moeten nemen wat leidt tot een negatief vermogen van de GR Cure. Omdat op basis van de meerjarenbegroting van de GR Cure blijkt dat dit negatief eigen vermogen niet zonder extra bijdragen van de gemeenten kan worden ingelopen, hebben we een voorziening getroffen in de jaarrekening 2019 van Eindhoven ter grootte van het Eindhovense deel in het negatief EV van de GR Cure (€ 0,7 miljoen).

Over het andere gedeelte van de gemaakte voorbereidingskosten (biovergisting en bewerkingsmethode) lopen we nog het risico dat deze toekomstig ook tot een verlies gaan leiden. Op dat gedeelte heeft het risico van € 1,7 miljoen betrekking.

In het coalitieakkoord is bepaald dat Eindhoven geen risicovolle participatie zal aangaan. Er wordt aangestuurd op het risicoloos aanbesteden van de biovergistingsinstallatie en een bewerkingsmethode. Als dit lukt zal een aanzienlijk gedeelte van deze voorbereidingskosten gedurende de looptijd van de businesscase (22 jaar) door huuropbrengsten terugvloeien, waardoor het financieel risico afneemt.

Programma 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening

Grondbedrijf – weerstandscapaciteit

Bestaand, schadekans: mogelijk, risicobedrag: € 16,3 miljoen.

Een toelichting hierover is terug te vinden in paragraaf 3g - Grondbeleid.

Tivolikerk

Vervallen

De zaak is definitief afgesloten met het arrest van het Hof 's Hertogenbosch, waarin DNC in het ongelijk is gesteld. DNC heeft verder afgezien van cassatie.

Bijlage 3. EMU saldo

(bedragen x €
1.000.000)

Omschrijving			2019
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	+	50,8
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	+	21,9
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	--	9,1
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	--	81,5
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	+	37,3
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op de exploitatie verantwoord	+	13,4
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijpmaken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	--	0,0
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op de exploitatie verantwoord	+	0,0
9	Lasten op de balanspost voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	--	21,4
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de bovengenoemde posten	--	0,0
Berekend EMU-saldo			11,4

Bijlage 4. Vaste activa

Staat van activa

Bedragen x € 1.000

Taakvelden	Aanschaf waarde 1-1	Invest- ering	Herrubr. 1)	Bijdrage derden 2)	Aanschaf waarde desinvest.	Aanschaf waarde 31-12	Afschr. / afwaar- dering 1-1	Reguliere afschr.	Afw. 3)	Extra afschr.	Cum. Afschr. desinvest.	Boekw. Desinv. 4)	Totaal afsch/ afw 31-12 5)	Boek waarde 1-1	Boek- waarde 31-12	Rente lasten	Totaal kapitaal lasten
TV01 Bestuur	880	71	-	-	-	951	645	149	-	-	-	-	794	235	157	2	151
TV02 Burgerzaken	262	-	-	-	-	262	182	31	-	-	-	-	213	80	49	1	32
TV03 Beheer overige gebouwen en gronden	5.804	-	-585	-	5.706	98	937	151	-	-	951	4.754	98	5.491	-	128	279
TV04 Overhead	87.250	12.670	-	-	-	99.921	42.347	3.873	-	-	-	-	46.220	44.904	53.701	449	4.322
TV05 Treasury	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TV064 Belastingen overig	1.456	-	-	-	-	1.456	1.440	3	-	-	-	-	1.443	16	13	0	3
TV08 Overige baten en lasten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TV11 Crisisbeheersing en brandweer	1.652	63	-500	-	-	1.715	756	108	-	-	-	-	819	1.440	896	14	122
TV12 Openbare orde en veiligheid	826	428	800	-	-	2.055	457	74	-	-	-	-	532	369	1.523	4	78
TV21 Verkeer en vervoer	18.719	19.653	-255	5.050	-	33.068	1.247	785	-	-	-	-	2.033	17.472	31.035	175	960
TV22 Parkeren	29.595	4.663	-	4.171	-	30.087	7.080	892	-	-	-	-	7.971	22.516	22.116	225	1.117
TV24 Economische havens en waterwegen	4.892	20	-	20	-	4.892	1.567	106	-	-	-	-	1.673	3.325	3.219	33	139
TV25 Openbaar vervoer	450	447	-	-	-	898	0	12	-	-	-	-	12	450	886	5	16
TV32 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.639	-	-	-	1.598	40	899	-	-	-	858	740	40	740	-	26	26
TV33 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	337	12	-	-	-	349	86	23	-	-	-	-	109	251	240	3	25
TV42 Onderwijshuisvesting	296.656	3.143	-661	-	729	299.069	86.302	5.229	-	-	40	690	91.474	211.032	207.596	2.110	7.339
TV52 Sportaccommodaties	124.089	4.977	-	574	1.196	127.297	46.765	3.642	-	113	559	637	49.962	77.324	77.335	773	4.529
TV53 Cultuurpresentatie,- prod. en particip.	75.607	830	-	-	-	76.437	17.939	3.206	-	-	-	-	21.146	57.667	55.291	577	3.783
TV54 Musea	2.323	208	-	-	-	2.531	1.222	202	-	-	-	-	1.424	1.101	1.107	11	213
TV55 Cultureel erfgoed	1.326	14	-	-	-	1.340	880	33	-	-	-	-	913	446	427	4	38
TV57 Openb. groen en (openlucht)recreatie	9.593	2.117	255	1.022	-	10.943	1.392	374	-	-	-	-	1.766	8.201	9.177	82	456
TV61 Samenkracht en burgerparticipatie	12.974	324	-123	-	445	12.853	5.015	359	-	-	289	156	5.057	8.108	7.795	81	440
TV63 Inkomensregelingen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TV681 Geëscaleerde zorg 18+	2.924	172	-	-	-	3.096	1.519	60	-	-	-	-	1.578	1.405	1.518	14	74

Taakvelden	Aanschaf waarde 1-1	Invest- ering	Herrubr. 1)	Bijdrage derden 2)	Aanschaf waarde desinvest.	Aanschaf waarde 31-12	Afschr. / afwaar- dering 1-1	Reguliere afschr.	Afw. 3)	Extra afschr.	Cum. Afschr. desinvest.	Boekw. Desinv. 4)	Totaal afsch/ afw 31-12 5)	Boek waarde 1-1	Boek- waarde 31-12	Rente lasten	Totaal kapitaal lasten
TV72 Riolering	84.809	15.242	-	14.490	-	85.561	16.961	1.443	-	-	-	-	18.404	67.847	67.157	678	2.121
TV73 Afval	2.374	-	-	-	-	2.374	303	88	-	-	-	-	391	2.071	1.983	21	109
TV74 Milieubeheer	12.938	703	-	569	-	13.072	2.191	390	-	-	-	-	2.581	10.747	10.491	107	498
TV75 Begraafplaatsen en crematoria	278	8	-	-	-	286	75	9	-	-	-	-	84	203	202	2	11
TV81 Ruimtelijke ordening	3.327	15.022	-	11.133	-	7.216	970	52	-	-	-	-	1.022	2.357	6.195	24	75
TV82 Grondexploitatie (niet- bedrijventerreine	105.818	715	-2.211	292	-	104.030	-	10	-	-	-	-	10	105.818	104.021	574	584
TV83 Wonen en bouwen	17.042	-	-10.370	-	18	17.024	6.999	519	-	-	18	-	7.307	20.607	9.717	216	735
Voorzieningen waardevermindering									-2.642					-11.290	-8.648		
Totaal taakvelden materieel en immateriële vaste activa	905.842	81.504	-13.649	37.320	9.693	938.922	246.176	21.822	-2.642	113	2.716	6.977	265.075	660.933	665.198	6.340	28.275
Financiële vaste activa		2.066	-									7.959		38.678	32.785	35	35
Totaal	905.842	83.569	-13.649	37.320	9.693	938.922	246.176	21.822	-2.642	113	2.716	14.936	265.075	699.611	697.983	6.375	28.310

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

1) Herrubricering/opsplitsing (43171)

2) Bijdrage van derden (grb 84034/86003)

3) Afwaardering (ged. verkoop - pos)/herwaardering (neg) , inclusief mutaties in de voorzieningen waardeverminderingen.

4) Boekwaarde desinvesteringen

5) Totaal afschrijving/ afwaardering 31-12

Overzicht investeringen economisch en maatschappelijk nut

Bedragen x € 1.000

Programma	Uitgaven krediet tot en met 2018	krediet 2019	totaal krediet	realisatie t/m 2018	realisatie 2019	herru- bricering 2019	restant krediet	Bijdrage derden totaal bijdragen derden	realisatie t/m 2018	realisatie 2019	restant bijdrage derden
0. Bestuur en ondersteuning	27.141	9.846	36.987	13.170	12.742	-	11.076	-	-	-	-
Economisch nut	27.141	9.846	36.987	13.170	12.742	-	11.076	-	-	-	-
Netwerkkomponenten	2.741	-512	2.229	653	1.165	-	411	-	-	-	-
Software	3.841	-1.015	2.826	708	206	-	1.911	-	-	-	-
SVGG gebouwoverstijgend	945	471	1.416	101	174	-	1.141	-	-	-	-
SVGG Stadhuis	8.531	11.549	20.080	10.377	10.205	-	-503	-	-	-	-
werkplekinrichting	5.714	665	6.379	295	287	-	5.797	-	-	-	-
Investerings < 1 mln	5.370	-1.312	4.058	1.036	704	-	2.317	-	-	-	-
1. Veiligheid	400	390	790	276	491	800	-778	-	-	-	-
Economisch nut	400	390	790	276	491	800	-778	-	-	-	-
Investerings < 1 miljoen	400	390	790	276	491	800	-778	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	122.900	33.168	156.068	55.183	24.685	1.249	74.950	84.690	37.115	9.245	38.331
Economisch nut	14.148	1.024	15.172	13.635	635	-	902	13.685	13.547	20	118
Beatrixkanaal	13.685	-	13.685	13.547	20	-	118	13.685	13.547	20	118
Investerings < 1 mln	463	1.024	1.487	88	615	-	784	-	-	-	-
Maatschappelijk nut	108.752	32.144	140.896	41.548	24.050	1.249	74.049	71.005	23.568	9.225	38.212
Bruggen (MN)	1.044	300	1.344	713	-482	-	1.113	264	264	-264	264
bushaltes (MN)	1.982	-	1.982	1.412	337	-	233	667	625	-104	146
Centrumgebied voorbereiding (MN)	-	9.911	9.911	-	380	1.249	8.282	-	-	48	-48
fietspaden (MN)	1.778	-1	1.777	1.244	161	-	372	373	312	-	61
HOV2	42.802	3.725	46.527	21.632	4.286	-	20.609	37.639	19.050	4.171	14.419
roadmap licht	3.200	-	3.200	2.440	148	-	612	-	-	-	-
Verkeersregelinstallatie	4.249	5.409	9.658	3.556	2.303	-	3.799	721	530	341	-150
Verlichting (MN)	1.802	2.303	4.105	424	1.552	-	2.129	51	91	5	-44
wegen (MN)	50.344	9.852	60.196	9.335	14.273	-	36.588	30.640	2.935	4.759	22.945
Investerings < 1 mln	1.551	645	2.196	794	1.092	-	311	650	-239	269	620

Programma	Uitgaven krediet tot en met 2018	krediet 2019	totaal krediet	realisatie t/m 2018	realisatie 2019	herru- bricering 2019	restant krediet	Bijdrage derden totaal bijdragen derden	realisatie t/m 2018	realisatie 2019	restant bijdrage derden
3. Economie	815	377	1.192	486	12	-	694	300	149	-	151
Economisch nut	390	377	767	337	12	-	418	-	-	-	-
Investerings < 1 miljoen	390	377	767	337	12	-	418	-	-	-	-
Maatschappelijk nut	425	-	425	149	-	-	276	300	149	-	151
Investerings < 1 miljoen	425	-	425	149	-	-	276	300	149	-	151
4. Onderwijs	38.469	84.274	122.743	10.337	2.417	-	109.989	-	185	-	-185
Economisch nut	38.469	84.274	122.743	10.337	2.417	-	109.989	-	185	-	-185
BS De Korenaar	4.849	-	4.849	3.387	879	-	583	-	-	-	-
BS De Troubadour	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BS De Wegwijzer	3.650	-	3.650	3.298	2	-	350	-	-	-	-
BS Gunterslaer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BS Reigerlaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Christiaan Huygens college	-	17.964	17.964	-	45	-	17.919	-	-	-	-
Frankrijkstraat 79	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BS De achtbaan	2.800	-	2.800	215.367	-	-	2.585	-	-	-	-
Lorentz Casimir lyceum	-	20.284	20.284	-	-	-	20.284	-	-	-	-
SCE Henegouwenlaan	1.202	-1.202	-	-	-	-	-	-	-	-	-
schoolgebouwen leegstaand, wissel	1.240	13.507	14.747	-	1.492	-	13.255	-	-	-	-
Spilcentrum Normandiën	1.399	-	1.399	-	-	-	1.399	-	-	-	-
Spilcentrum weegschaalstraat	2.823	-	2.823	-	-	-	2.823	-	-	-	-
St Joris college	2.735	25.537	28.272	-	-	-	28.272	-	-	-	-
St Lucas	12.721	-9.460	3.261	3.498	-	-	-237	-	185	-	-185
Van Maerlant lyceum	-	21.075	21.075	-	-	-	21.075	-	-	-	-
VSO De Korenaer	1.033	-	1.033	-	-	-	1.033	-	-	-	-
Investerings < 1 mln	4.018	-3.431	587	-62	-	-	649	-	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie	77.024	10.995	88.020	40.087	8.165	255	39.513	13.034	10.912	1.596	527
Economisch nut	67.012	4.486	71.498	34.886	6.241	-	30.370	10.482	9.361	574	546
2e Indoor sporthal	11.100	-2.491	8.609	8.609	-	-	-	4.000	4.229	-	-229
Indoor Sportcentrum	1.013	193	1.206	5	508	-	693	100	-	89	11
Natlab	12.269	88	12.356	9.942	19	-	2.396	2.730	2.730	-	-
ottenbad	1.002	278	1.280	36	448	-	796	113	-	90	23
parktheater	1.139	-80	1.059	153	301	-	605	-	-	-	-
sporthallen	1.161	161	1.322	93	-	-	1.230	17	-	-	17
spp Gennepers parken	1.505	321	1.826	1.342	260	0	224	54	-	-	54

Programma	Uitgaven krediet tot en met 2018	krediet 2019	totaal krediet	realisatie t/m 2018	realisatie 2019	herru- bricering 2019	restant krediet	Bijdrage derden totaal bijdragen derden	realisatie t/m 2018	realisatie 2019	restant bijdrage derden
SVGG accommodaties	-	1.140	1.140	-	659	-	481	159	-	94	65
tennishal EHV noord	5.650	-	5.650	5.224	-	-3.149	3.575	1.510	1.370	-	140
Tongelreep	22.051	188	22.239	1.349	461	-	20.429	1.092	1.000	51	41
Van Abbemuseum	921	136	1.057	190	208	-	659	-	-	-	-
wijkspportparken	5.971	3.422	9.393	5.920	2.530	-1.509	2.452	608	33	232	343
Investerings < 1 miljoen	3.231	1.130	4.360	2.024	847	4.658	-3.169	99	-	18	81
Maatschappelijk nut	10.013	6.509	16.522	5.200	1.924	255	9.143	2.553	1.551	1.022	-19
Bomen	-	1.800	1.800	-	-	-	1.800	600	-	-	600
Groen	10.013	4.709	14.722	5.200	1.924	255	7.343	1.953	1.551	1.022	-619
6. Sociaal domein	1.016	163	1.179	117	496	-	566	-	-	-	-
Economisch nut	1.016	163	1.179	117	496	-	566	-	-	-	-
Investerings < 1 miljoen	1.016	163	1.179	117	496	-	566	-	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu	12.493	16.281	28.774	7.766	15.953	-	5.056	22.060	4.441	15.059	2.559
Economisch nut	11.038	16.281	27.318	7.277	15.796	-	4.245	21.865	4.318	15.059	2.488
Biomassacentrale Meerhoven	9.863	-	9.863	6.922	703	-	2.238	6.609	4.318	569	1.722
GRP	-	16.281	16.281	-	15.086	-	1.195	15.256	-	14.490	766
Investerings < 1 miljoen	1.175	-	1.175	355	8	-	812	-	-	-	-
Maatschappelijk nut	1.456	-	1.456	489	157	-	810	195	123	-	71
Investerings < 1 miljoen	1.456	-	1.456	489	157	-	810	195	123	-	71
8. Volkshuisv, ruimt ord.en sted vern.	139.445	5.694	145.138	15.058	15.022	-2.211	117.269	72.244	10.605	11.133	50.506
Economisch nut	49.862	5.694	55.556	2.241	14	-2.211	55.512	1.829	-	-	1.829
Chinees paviljoen	-	1.829	1.829	-	-	-	1.829	1.829	-	-	1.829
strategische verwervingen	49.170	-	49.170	2.211	-	-2.211	49.170	-	-	-	-
Slim verduurzamen gem vastgoed	-	3.565	3.565	-	-	-	3.565	-	-	-	-
Investerings < 1 mln	692	300	992	30	14	-	948	-	-	-	-
Maatschappelijk nut	89.583	-	89.583	12.817	15.009	-	61.757	70.415	10.605	11.133	48.677
Wegenstructuur Brainport Park	89.583	-	89.583	12.817	15.009	-	61.757	70.415	10.605	11.133	48.677
Financiële vaste activa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	419.704	161.187	580.892	142.480	79.984	93	358.336	192.328	63.407	37.032	91.889

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Bijlage 5. Reserves

Meerjarig verloop reserves

bedragen x € 1.000

	Jaar	stand 1-1	Voeding/ toevoeging	Besteding/ onttrekking	rekening- resultaat jaar X-1	stand 31-12
Algemene reserve						
	2013	87.059.909	680.000	-6.621.445	22.098.882	103.217.346
	2014	103.217.346	-	-27.405.000	10.799.836	86.612.182
	2015	86.612.182	497.000	-12.569.000	13.004.972	87.545.155
	2016	87.545.155	3.135.000	-9.302.646	15.855.761	97.233.270
	2017	97.233.270	11.279.000	-17.658.000	-19.641.334	71.212.936
	2018	71.212.936	1.869.000	-14.871.000	-2.752.725	55.458.212
	2019	55.458.212	2.930.000	-29.952.000	71.594.582	100.030.794
Bestemmingsreserves met bestedingsfunctie						
	2013	159.630.600	41.833.476	-80.450.786		121.013.290
	2014	121.013.290	45.536.716	-75.100.484		91.449.522
	2015	91.449.522	13.850.323	-48.726.517		56.573.328
	2016	56.573.328	17.635.507	-25.963.531		48.245.303
	2017	48.245.303	27.585.571	-38.178.308		37.652.567
	2018	35.796.567	23.919.943	-24.682.533		35.033.977
	2019	35.033.977	22.776.622	-21.159.873		36.650.726
Bestemmingsreserves met egalisatiefunctie						
	2013	57.917.090	36.652.582	-36.916.319		57.653.353
	2014	57.653.353	37.125.515	-20.137.650		74.641.218
	2015	74.641.218	28.776.637	-34.806.062		68.611.793
	2016	68.611.793	37.424.452	-56.999.775		49.036.470
	2017	49.036.470	56.392.309	-45.195.084		60.233.695
	2018	60.233.695	31.469.140	-13.409.739		78.293.096
	2019	78.293.096	55.015.045	-28.246.271		105.061.870
Bestemmingsreserves tbv risicoafdekking						
	2013	1.712.714	349.991	-		2.062.705
	2014	2.062.705	-533.226	-		1.529.479
	2015	1.529.479	9.345.816	-793.000		10.082.295
	2016	10.082.295	2.000.786	-2.175.000		9.908.081
	2017	9.908.081	2.962.892	-755.802		12.115.172
	2018	12.115.172	432.050	-2.197.000		10.350.221
	2019	10.350.221	2.078.258	-4.455.000		7.973.479
TOTAAL						
	2013	306.320.313	79.516.049	-123.988.551	22.098.882	283.946.693
	2014	283.946.693	82.129.005	-122.643.134	10.799.836	254.232.401
	2015	254.232.401	52.469.776	-96.894.579	13.004.972	222.812.570
	2016	222.812.570	60.195.745	-94.440.952	15.855.761	204.423.124
	2017	204.423.124	98.219.772	-101.787.193	-19.641.334	181.214.370
	2018	179.358.370	57.690.133	-55.160.272	-2.752.725	179.135.506
	2019	179.135.506	82.799.925	-83.813.143	71.594.582	249.716.870

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Incidentele mutaties saldireserve specifiek

bedragen x € 1.000

Stand per 01-01-2019	3.847
Inkomsten 2019	
Primaire begroting arbeidsvoorwaarden	250
Organische ontwikkeling P&O	131
	381
Uitgaven 2019	
Basis op orde	177
Egalisatie kapitaallasten	79
Herbestemming Mariënhage	1300
Pilot programma creatieve industrie	100
	1.656
Stand per 31-12-2019	2.572
Inkomsten in begroting 2020 e.v.	
Technische actualisering begroting	400
SD risicomarge op maatregelen	4.142
Fonds versnelde ink./afbouw struct.uitg.	2.500
Weerstandsvermogen conform kadernota 2020	18612
	25.654
Uitgaven in begroting 2020 e.v.	
Pilot programma creatieve industrie	100
Egalisatie kapitaallasten	297
Weerstandsvermogen conform kadernota 2020	18.612
	19.009
Geormerkte/nog niet begrote uitgaven	-9.217
Totaal	0

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Bijlage 6. Financieel overzicht

LASTEN	personeels lasten	kapitaal lasten	goederen en diensten	subsidies en overdrachten	overhead en apparaats-kosten	Overig	toevoegingen voorzieningen	Toevoeging reserves	Resultaat baten en lasten	Totaal lasten
0.1 Bestuur	8.288	151	2.805	45.404	600	0		211		57.460
0.2 Burgerzaken	4.469	32	1.688	1.380	384			609		8.562
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.000	8.298	441		288	0	0	0		10.026
0.4 Overhead	54.629	4.322	24.220		-13.377	17	262	15.497		85.571
0.5 Treasury		2.293	142		113	-2.273				275
0.61 OZB woningen	823		74		109					1.006
0.62 OZB niet-woningen	550		49		110					709
0.63 Parkeerbelasting	362		32		30					425
0.64 Belastingen overig	491	3	274		109		416			1.293
0.7 Algemene en ov. uitkering gem.fonds					110			3.963		4.073
0.8 Overige baten en lasten		11	62		443	-4.874	114	1.916		-2.328
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)			803							803
0.11 Resultaat rek. van baten en lasten						0			51.836	51.836
0 Bestuur en ondersteuning	70.612	15.110	30.592	46.784	-11.081	-7.130	792	22.195	51.836	219.711
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	102	122	102	14.150			0	270		14.747
1.2 Openbare orde en veiligheid	10.362	78	3.434	476	63	49		458		14.920
1 Veiligheid	10.464	200	3.536	14.626	63	49	0	728		29.667
2.1 Verkeer en vervoer	5.255	960	26.752	0	242	914	0	9.216		43.339
2.2 Parkeren	458	1.600	2.529		30	374	0	3.073		8.064
2.4 Economische havens en waterwegen		139	85			0				224
2.5 Openbaar vervoer	57	16	1.637		301	0				2.012
2 Verkeer, vervoer en waterstaat	5.770	2.716	31.003	0	573	1.289	0	12.289		53.639
3.1 Economische ontwikkeling	772	0	667	200	6			247		1.892
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	82	2.313	509		382	7.547	0	85		10.918
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	728	25	388	770	17	38				1.966
3.4 Economische promotie	1.077		2.778	1.502	370			1.381		7.108
3 Economie	2.659	2.338	4.342	2.472	775	7.585	0	1.713		21.884
4.2 Onderwijshuisvesting	529	8.029	11.758		43	607	108	9.725		30.799
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.391		3.019	14.281	202			1.540		20.433
4 Onderwijs	1.920	8.029	14.777	14.281	245	607	108	11.264		51.231
5.1 Sportbeleid en activering	2.340		515	343	47	62		256		3.563
5.2 Sportaccommodaties	9.695	4.683	7.823	422	168	1	119	5.663		28.574
5.3 Cultuurpresentatie, -prod. en particip.	941	3.784	4.533	22.333	73		0	5.173		36.837
5.4 Musea	3.266	213	3.170		4		0	1.223		7.876
5.5 Cultureel erfgoed	130	38	416	201			0	2.121		2.907
5.6 Media				407	2					409
5.7 Openb. groen en (openlucht)recreatie	2.635	456	12.980	336	229	274	0	934		17.844
5 Sport, cultuur en recreatie	19.008	9.173	29.436	24.043	523	337	119	15.370		98.009
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	7.737	440	2.871	18.565	725	-234	0	2.008		32.112
6.2 Wijkteams	2.548		98	30.239				0		32.884
6.3 Inkomensregelingen	4.798	1	1.421	115.586	1.003			380		123.189
6.4 Begeleide participatie	3.406		119	34.130	86					37.741
6.5 Arbeidsparticipatie	4.457		4.834	7.233	95	18		171		16.808
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	4.305		175	5.484	88					10.051
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	1.343	0	432	36.674	88		4			38.541
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	1.339		205	42.611	-11					44.144
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	1.208	74	1.653	49.678	23		0	287		52.923
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	1.208		91	6.505	-38					7.767
6 Sociaal domein	32.348	514	11.900	346.705	2.059	-216	4	2.846		396.160
7.1 Volksgezondheid			4.081	3.411	81					7.574
7.2 Riolerings	1.375	2.121	3.453	102		1.583	9.149	0		17.782
7.3 Afval	492	109	14.326		105	5.124	792			20.948
7.4 Milieubeheer	2.044	615	7.117	171	48	391	0	9.097		19.483
7.5 Begraafplaatsen en crematoria		11	691		75					777
7 Volksgezondheid en milieu	3.910	2.856	29.668	3.684	309	7.098	9.941	9.097		66.564
8.1 Ruimtelijke ordening	5.736	78	4.515	172	2	3.362	670	1.294		15.829
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	977	4.625	22.202	0	79	-2.513	5	3.753		29.128
8.3 Wonen en bouwen	20.198	815	3.822	1.315	6.453	681	191	2.249		35.724
8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening	26.910	5.518	30.539	1.487	6.534	1.530	866	7.297		80.681
Eindtotaal	173.601	46.453	185.794	454.082	0	11.149	11.831	82.800	51.836	1.017.546

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

BATEN	uitkering uit gemeente- fonds	overige rijks- bijdragen	belastingen en heffingen	goederen en diensten	overige overdrachten	overig	Onttrekking reserves	Totaal baten
0.1 Bestuur				-788	-179	-162	-29	-1.159
0.2 Burgerzaken		-664	-3.556	-238			-861	-5.320
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden				-3.827		-4.756	1	-8.582
0.4 Overhead				-2.012	-458	-291	-9.928	-12.689
0.5 Treasury						-3.782		-3.782
0.61 OZB woningen			-34.210					-34.210
0.62 OZB niet-woningen			-38.735					-38.735
0.63 Parkeerbelasting			-16.381	0				-16.381
0.64 Belastingen overig			-2.415	-699	-6	-31		-3.151
0.7 Algemene en ov. uitkering gem.fonds	-517.044			0			0	-517.044
0.8 Overige baten en lasten				-760	0	-771	-1.685	-3.216
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)				0				0
0.10 Mutaties reserves				0			0	0
0 Bestuur en ondersteuning	-517.044	-664	-95.297	-8.324	-643	-9.794	-12.502	-644.268
1.1 Crisisbeheersing en brandweer				-647			-4.706	-5.353
1.2 Openbare orde en veiligheid		-172	-423	-847	-280		-795	-2.517
1 Veiligheid		-172	-423	-1.494	-280		-5.501	-7.870
2.1 Verkeer en vervoer		-3.277	-599	-3.256	83	-1.681	-16.054	-24.785
2.2 Parkeren		-150	-110	-2.034			-3.380	-5.675
2.4 Economische havens en waterwegen			-44	-42		0		-86
2.5 Openbaar vervoer		-368	-30	-142			-437	-977
2 Verkeer, vervoer en waterstaat		-3.794	-783	-5.474	83	-1.681	-19.872	-31.522
3.1 Economische ontwikkeling					0	0	-646	-646
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur		0	-38	-9.443		-1.470		-10.951
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen		0	-1.225	1	-616	0	-62	-1.902
3.4 Economische promotie			-3.441	-796	-2	-345	-1.189	-5.773
3 Economie		0	-4.704	-10.237	-618	-1.815	-1.897	-19.273
4.2 Onderwijshuisvesting				-3.454	56	-295	-9.141	-12.834
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken		-11.210		-4	-460		-415	-12.090
4 Onderwijs		-11.210		-3.458	-404	-295	-9.556	-24.924
5.1 Sportbeleid en activering				-325	0		-443	-768
5.2 Sportaccommodaties		-1.371		-10.498		-140	-5.174	-17.183
5.3 Cultuurpresentatie, -prod. en particip.				-3.564	-35	0	-5.361	-8.959
5.4 Musea				-2.203		0	-1.215	-3.418
5.5 Cultureel erfgoed				-397			-1.578	-1.975
5.7 Openb. groen en (openlucht)recreatie		0		-1.761		-457	-3.181	-5.399
5 Sport, cultuur en recreatie		-1.371		-18.748	-35	-597	-16.951	-37.702
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie		0		-1.866	-95	0	-2.240	-4.201
6.2 Wijkteams		0		-3			-3	-6
6.3 Inkomensregelingen		-105.300		-3	-1.679		-32	-107.013
6.5 Arbeidsparticipatie		-2.467		-553	16		-610	-3.613
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)					4			4
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+		-565		-120	-2.244	-31		-2.960
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-				-1.262				-1.262
6.81 Geëscaleerde zorg 18+				-415	-2.066	0	-407	-2.888
6.82 Geëscaleerde zorg 18-				-206			-12	-218
6 Sociaal domein		-108.331		-4.427	-6.064	-31	-3.304	-122.157
7.2 Riolering		-14	-17.926	-258			-363	-18.562
7.3 Afval			-21.375	-35		-181		-21.591
7.4 Milieubeheer		-1.325		-3.137		-65	-8.301	-12.827
7.5 Begraafplaatsen en crematoria			-520				-23	-543
7 Volksgezondheid en milieu		-1.339	-39.822	-3.430		-245	-8.687	-53.523
8.1 Ruimtelijke ordening		-171		-7.354	-19	1.718	-2.873	-8.699
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine		320		-29.721		-1.786	-21	-31.208
8.3 Wonen en bouwen			-8.764	-3.987	-59	-20.943	-2.648	-36.401
8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening		149	-8.764	-41.062	-79	-21.011	-5.542	-76.308
Eindtotaal	-517.044	-126.731	-149.793	-96.655	-8.040	-35.470	-83.813	-1.017.546

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Bijlage 7. Subsidies

Voor het verstrekken van subsidie is een wettelijk voorschrift vereist. Artikel 4:23, derde lid, onderdeel c van de Algemene wet bestuursrecht bepaalt dat een wettelijk voorschrift niet vereist is indien de begroting de subsidieontvanger en het bedrag waarop de subsidie ten hoogste kan worden vastgesteld vermeldt. De bedragen in deze lijst zijn ramingen, mede gebaseerd op de gemeentelijke begrotingsrichtlijnen voor subsidies. Via budgettendossiers en door middel van subsidieverlening wordt het te verlenen bedrag bepaald.

Omdat de meeste gesubsidieerde instellingen per 1 mei volgend op het subsidiejaar verantwoording dienen af te leggen over de besteding van de subsidiegelden, is het qua tijdsplanning niet mogelijk om de subsidieverantwoording in de jaarrekening en het jaarverslag van de gemeente Eindhoven op te nemen. Daarom wordt jaarlijks een integraal dossier opgesteld om u te informeren over de bevindingen ten aanzien van de door de instellingen afgelegde verantwoording.

De subsidies 2018 betreffen de vastgestelde subsidies, de subsidies 2019 betreffen de initiële toekenningen.

Bedragen x € 1.000

Subsidieontvanger	Taakveld	Subsidie 2018	Subsidie 2019
Ruimtelijke ordening		154	156
Trefpunt Groen Eindhoven	5.7	134	136
Brabants Landschap	5.7	20	20
Sport en Recreatie		209	245
Stichting Jeugdsportfonds Eindhoven	5.1	209	245
Wonen Welzijn en Zorg		1.869	1.854
COC-Eindhoven	6.1	45	- *
Federatie overleg voor ouderenorganisaties	6.1	87	- *
Platform Gehandicaptenbeleid Eindhoven	6.1	115	- *
Stichting Bomanshof	6.1	180	- *
Stichting Vredesburo	6.1	24	24
Agog	6.1	4	- *
Stichting Voedselbank	6.3	60	- *
St. Nieuwkomers en Vluchtelingenwerk Brabant Centraal	6.1	359	592
Bed Bad Brood	6.1	585	671
Stichting Vluchtelingen in de knel	6.1	410	567
Project toekomstperspectief	6.1		
Onderwijs en Jeugd		35.143	32.430
Stichting De Jonge Onderzoeker	6.1	37	- *
Slachtofferhulp	1.2	60	- *
Dr. A.F. Philips Sterrenwacht	6.1	1	- *
FNV, afdeling Eindhoven	4.3	6	- *
Korein Kinderplein BV	6.1	1.564	-
Stichting Kinderopvang Kluppluz	6.1		1.511
RSV.VO (trajectbegeleiding 17-)	4.3	100	105
Stichting Leergeld	4.3	106	497
Jeugdcultuurfonds Eindhoven	6.1	77	78
Stichting Zuidzorg	7.1	3.128	- *
WIJ Eindhoven	6.2	30.064	30.239

Subsidieontvanger	Taakveld	Subsidie 2018	Subsidie 2019
Economische ontwikkeling		1.450	1.458
Stichting Eindhoven Marketing (EHV365)	3.4	700	700
Stichting Glow	3.4	750	758
Kunst, Cultuur en Design		22.372	22.600
Federatie Eindhovense Carnaval	3.4	100	101
Stichting Intocht Sint Nicolaas	5.3	21	18
Stichting Lichtjesroute	5.3	85	85
Stichting 18 September	5.3	52	53
Stichting Fakkeltocht	5.3	2	2
Koningsdag	3.4	260	270
Stichting Cultuur Eindhoven	5.3	21.352	21.567
Capital D inzake Dutch Design Week	5.3	200	202
Capital D inzake Dutch Design Awards	5.3	200	202
Design Academy Eindhoven inzake Graduation Show	5.3	100	100

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

* Begrotingssubsidie is in 2019 overgeheveld naar de subsidieregeling Opdracht Sociaal Domein om gelijkwaardiger om te gaan met de aanvragen voor subsidies.

Niet-verrekende gebouwgebonden kosten

Onderstaande cijfers hebben betrekking op de jaarrekening 2019

Bedragen x € 1.000

Naam instelling	Gebouw- gebonden kosten ¹	Waarvan verrekend in huur ²	Bijdrage gemeente ³
Muziekgebouw Eindhoven NV	2.816	1.690	1.126
Parktheater Eindhoven NV	1.958	612	1.346
Stichting Cultureel Centrum de Effenaar	781	246	535
Stichting Loket W Dynamo	562	201	361
Novadic, voedselbank e.a.: Dagopvang Kanaaldijk Noord 15c	89	80	9
Coöperatieve vereniging Natlab	540	225	315

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

- 1) Kosten die gemeente maakt met betrekking tot het gebouw.
- 2) De huur en servicekosten die de gemeente in rekening brengt bij de instelling. De raad heeft besloten de fiscale huur in rekening te brengen. Bij nieuwe contracten passen wij dit toe. Lopende contracten kunnen wij niet eenzijdig aanpassen.
- 3) De bijdrage van de gemeente bestaat uit de niet via huur verrekende gebouwgebonden kosten.

Bijlage 8. Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten

	Begroting		Realisatie		
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Afwijking
0. Bestuur en ondersteuning					
- verkiezingen 2019	842	-	842	-	-
- éénmalige kosten voor het verwijderen van de stalen netten en podium in de raadszaal	280	-	204	-	76
- implementatie Inkoop Ondersteuning Systeem (IOS) (reserveringsdossier 2018)	300	-	300	-	-
- planningscoördinator RE; (reserveringsdossier 2018)	71	-	71	-	-
- rechtszaak Genderpark Dirkzwager (reserveringsdossier 2018)	10	-	10	-	-
- project cameratoezicht oplevering (reserveringsdossier 2018)	35	-	35	-	-
- SD; risicomarge op de maatregelen	5.000	-	-	-	5.000
- verhuisbewegingen gemeentelijke organisatie	200	-	199	-	1
- asbestsanering stadhuis laagbouw	900	-	957	-	-57
- vervanging personeelsinformatiesysteem	180	-	187	-	-7
- SVGG; tijdelijke huur stadskantoor	2.568	-	2.565	-	3
- werkbudget Europa; EIT Urban Mobility; inzet incidentele middelen	289	-82	335	-163	35
- uitvoering regiodeal Brainport Eindhoven	41.600	-41.600	41.600	-41.600	-
- inzet ontvangen uitkeringen UWV	150	-350	129	-350	21
- inzet bijdrage Veiligheidsfonds t.b.v. RIEC	112	-112	110	-113	3
- preventie radicalisering	51	-212	103	-212	-52
- programma 'basis op orde, graag gedaan'	170	-	207	-	-37
- vrijval wachtgeldvoorziening voormalige burgemeester en wethouders	-	-	-	162	-162
- verkoop Begijnenhof	-	-	8.019	-8.131	112
- juridische claim Lidl; vrijval overschot voorziening	-	-	-	-770	770
- vaststellingsovereenkomst diverse personeelsleden	-	-	267	-	-267
- SVGG; archeologisch onderzoek	-	-	184	-	-184
- BTW-suppletie over de afgelopen 5 jaren.	-	-	-	-560	560
-					
<u>mutaties bestemmingsreserves:</u>					
- reserve burgerzaken	162	-842	162	-555	-287
- saldireserve specifiek	381	-1.300	381	-1.300	-
- reserve financieringsfonds MIP	1.000	-	1.000	-	-
- reserve circulaires gemeentefonds	2.112	-	3.963	-	-1.851
- reserve huisvesting/het nieuwe werken	-	-1.180	-	-1.180	-
- reserve reserveringen	2.093	-416	1.532	-417	562
-					
<u>mutaties algemene reserve:</u>					
- mutatie weerstandsvermogen	2.930	-	2.930	-	-
Gerealiseerd resultaat				11.103	
1. Veiligheid					
- project evenementenbox; extra stadstoezicht	30	-	30	-	-
- actiecentrum ondermijning	108	-107	104	-104	1
- noodzakelijke middelen voor uitvoering veiligheidstaken en -aanpak (reserveringsdossier 2018)	750	-	690	-	60
<u>mutaties bestemmingsreserves:</u>					
- reserve frictiekosten VRBZO	-	-4.455	-	-4.455	-
- reserve reserveringen	498	-780	443	-780	55
Gerealiseerd resultaat				-4.072	
2. Verkeer, vervoer en waterstaat					
- projecten maatschappelijk nut i.o.	9.154	-3.829	9.417	-4.647	555
- parkeren/project oph.automaten muntbetaling (reserveringsdossier 2018)	50	-	50	-	-
- reserveringsdossier 2018 diverse items verkeer en vervoer	710	-	704	-	6
- taxibeleid (reserveringsdossier 2018)	75	-	75	-	-

	Begroting		Realisatie		
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Afwijking
<u>mutaties bestemmingsreserves:</u>					
- reserve reserveringen	125	-960	123	-960	2
- reserve projecten maatschappelijk nut i.o.	893	-5.603	893	-2.177	-3.426
- reserve circulaires gemeentefonds	-	-120	-	-120	-
Gerealiseerd resultaat				3.358	
3. Economie					
- pilot programma 'creatieve industrie'	202	-	200	-	2
- regiodeal Holland Expat Center South	490	-490	276	-132	-144
- tussentijdse winstname en resultaat afgesloten projecten Grond/bedrijventerreinen	-	-2.056	-	-625	-1.431
- 75 jaar bevrijding	263	-30	287	-47	-7
- incidentele bijdrage Stichting Koningsdag	230	-	230	-	-
- voorbereiding kampioenschap PSV 2019	16	-	9	-	7
- gemeentelijke bijdrage viering 100 jaar 'Groot Eindhoven'	172	-	171	-	1
- projecten maatschappelijk nut i.o.	620	-	428	-	192
- programma 'Smart society' (reserveringsdossier 2018)	180	-	116	-	64
- impuls grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling (HECS); reservering 2018	62	-	62	-	-
- uitvoeringsprogramma bedrijventerreinen (reserveringsdossier 2018)	15	-	-	-	15
- Karregat van activa naar grondexploitatie; extra afschrijving	-	-	2.600	-2.600	-
<u>mutaties bestemmingsreserves:</u>					
- reserve reserveringen	247	-504	247	-504	-
- reserve bovenwijkse voorzieningen	-	-	-14	-	14
- reserve projecten maatschappelijk nut i.o.	520	-620	520	-428	-192
- reserve citymarketing, toerisme, recr/ev	-	-651	751	-651	-751
- reserve circulaires gemeentefonds	-	-100	-	-100	-
- saldireserve specifiek	-	-100	-	-100	-
Gerealiseerd resultaat				696	
4. Onderwijs					
- technologie educatie; vanaf reservering 2016)	193	-	238	-	-45
- vrijval voorziening onderhoud buitenkant bijzonder basisonderwijs	-	-295	-	-295	-
- pilot huisbezoek bij voortijdig schoolverlaten	100	-100	75	-100	25
- vroegtijdig schoolverlaten	757	-757	748	-748	-
<u>mutaties bestemmingsreserves:</u>					
- reserve huisvesting onderwijs	3.700	-	3.700	-	-
- reserve reserveringen	230	-415	186	-415	44
- reserve VVE	1.354	-	1.354	-	-
- reserve onderwijshuisv. eigenaarsonderhoud	295	-	777	-	-482
- reserve projecten maatschappelijk nut i.o.	-	-	-	-50	50
Gerealiseerd resultaat				5.470	
5. Sport, cultuur en recreatie					
- activering sport; buurtsportcoaches; reserveringen	525	-	525	-	-
- diepte-investeringen sport	243	-	214	-	29
- afwaardering diverse activa sport	266	-	113	-	153
- oninbare vorderingen muziekgebouw/huurachterstand	360	-	443	-	-83
- stormschade	1.500	-	1.500	-	-
- projecten maatschappelijk nut i.o.	273	-43	1.286	-1.679	623
- subsidieregeling AED; reservering 2018	23	-	2	-	21
- stedelijk gebied; onderhoud groen	14	-	14	-	-
- stedelijk gebied; onderhoud bomen	226	-	226	-	-
- natuurlijk gebied; onderhoud groen	73	-	73	-	-
- vrijval voorziening medewerkers ijsportcentrum	-	-	-	-140	140

	Begroting		Realisatie		Afwijking
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	
<u>mutaties bestemmingsreserves:</u>					
- reserve reserveringen	272	-519	272	-519	-
- reserve 'revolving fund monumenten'	-	-	194	-	-194
- reserve projecten maatschappelijk nut i.o.	43	-273	-	394	-624
- reserve buurtsportcoaches	-	-222	-	-222	-
- reserve circulaires gemeentefonds	-	-129	-	-129	-
<u>mutaties algemene reserve:</u>					
- mutatie weerstandsvermogen	-	-1.860	-	-1.860	-
Gerealiseerd resultaat				707	

6. Sociaal Domein

- VTA incl project 'ons buurthuis bruist'	294	-	267	-	27
- project 'Samenwerking Rwanda - Eindhoven'	76	-	60	-	16
- programmaplan Migratie	1.223	-	802	-95	516
- pilot LVV	1.262	-	1.245	-	17
- projecten maatschappelijk nut i.o.	2.244	-1.867	2.843	-2.877	411
- DU baankansen pro/vso	326	-	326	-	-
- DU vrouwenopvang/slachtoffers huishoudelijk en eengerelateerd geweld	162	-	-	-	162
- DU ondersteuning beschermd wonen en maatschappelijke opvang	25	-	-	-	25
- DU programma Geweld hoort nergens thuis	100	-	100	-	-
- minimabeleid (reserveringsdossier 2017)	32	-	30	-	2
- herziening woonwagenbeleid	99	-	89	-	10
- project Verward Gedrag	-	-	137	-137	-
- transformatiefonds jeugd	-	-	-	-742	742
- het niet realiseren taakstelling Ergon	-	-	3.000	-	-3.000

mutaties bestemmingsreserves:

- reserve reserveringen	1.900	-1.399	1.854	-1.399	46
- reserve projecten maatschappelijk nut i.o.	1.867	-2.044	-	68	-245
- reserve buurtontmoeting	-	-483	-	-483	-
- reserve Graag Gedaan	-	-55	-	-55	-
- saldireserve specifiek	-	-177	-	-177	-
- reserve circulaires gemeentefonds	-	-455	-	-455	-

Gerealiseerd resultaat

4.401

7. Volksgezondheid en milieu

- aanvulling tekort plaagdierbestrijding	360	-	360	-	-
- Europese Energie-Efficiency Richtlijn - EED	67	-	13	-	54
- inzet reserve CO2; projectleider aardgasvrij maken van buurten	24	-	24	-	-
- bijdrage GRP; deklaag project Stouthouvel	727	-	727	-	-
- verlagen bermen Boschdijk (reserveringsdossier 2018)	14	-	14	-	-
- meerkwerk onderhoud begraafplaatsen (reserveringsdossier 2018)	23	-	23	-	-
- inzet middelen baggerplan (restantmiddelen 2018)	230	-	230	-	-
- gemeenschappelijke regeling CURE; vrijval voorziening	-	-538	-	-181	-357
- regionaal zonnepanelenproject	219	-284	1.470	-1.343	-192
- projecten maatschappelijk nut i.o.	5.079	-3.497	1.863	-588	307
- vorming voorziening Renescience	-	-	792	-	-792

- reserve projecten maatschappelijk nut i.o.

- reserve projecten maatschappelijk nut i.o.	3.032	-2.422	2.192	-1.275	-307
- reserve reserveringen	3.605	-37	3.541	-37	64
- reserve circulaires gemeentefonds	-	-3.455	-	-3.455	-
- reserve CO2	-	-24	-	-24	-
- reserve groot onderhoud	-	-727	-	-727	-

mutaties algemene reserve:

- mutatie weerstandsvermogen	-	-360	-	-360	-
------------------------------	---	------	---	------	---

Gerealiseerd resultaat

3.259

	Begroting		Realisatie		
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Afwijking
8. Volkshuisv., ruimtelijke ordening en stedelijke vern.					
- bijdrage integrale herbestemming complex Mariënhage	1.300	-	1.300	-	-
- Meerj.Progn.Grondbedr. 2019; vrijval voorziening verwachte nadelige grondexploitatie	-	-1.564	-	-410	-1.154
- invoering omgevingswet	111	-	111	-	-
- incidentele grondverkoop faciliterende projecten	-1.131	-	-808	-	-323
- tussentijdse winstneming faciliterende projecten	-	-55	-	-	-55
- gebiedsgerichte aanpak	263	-	199	-	64
- woonwagengeleid RD	147	-25	77	-	45
- verduurzamen maatschappelijk vastgoed	1.738	-	265	-	1.473
- tussentijdse winstname en resultaat afgesloten projecten Grond/ niet bedrijventerreinen	-	516	-	-8.031	8.547
- boekwinst verkoop panden	-	-1.000	-	-1.081	81
- explosievenonderzoek GB	197	-	197	-	-
- projecten maatschappelijk nut i.o.	5.156	-775	3.154	-1.642	2.869
					-
mutaties bestemmingsreserves:					
- reserve reserveringen	290	-1.073	290	-1.073	-
- reserve krachtwijken	-	-450	-	-450	-
- reserve knooppunt XL	-	-	854	-	-854
- reserve bovenwijkse voorzieningen	-	-	2.487	-	-2.487
- reserve projecten maatschappelijk nut i.o.	80	-4.381	80	-1.511	-2.870
					-
Gerealiseerd resultaat				-5.992	
Mutaties bestemmingsreserves:					
- toevoegingen aan reserves	38.692	-38.692	38.692	-38.692	-
Totaal incidentele lasten / baten	90.805	-59.152	96.140	-79.981	15.494
Totaal incidentele toevoegingen / onttrekkingen aan reserves	66.321	-77.283	69.404	-66.633	-13.733
TOTAAL	157.126	-136.435	165.544	-146.614	1.761
Gerealiseerd resultaat		20.691		18.930	1.761

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Structurele mutaties reserves

Bedragen x € 1.000	Begroting 2019		Realisatie 2019		afwijking
	storting	onttrekking	storting	onttrekking	
P0. Bestuur en ondersteuning					
Reserve financieringsfonds MIP	3.232	-533	3.232	-533	-
Reserve duurzaamheidsfonds SVGG	65	-232	528	-232	-463
Reserve SVGG planmatig onderhoud	-	-	-	-453	453
Reserve burgerzaken	447	-307	447	-307	-
Reserve kredietrisico's gar. geldleningen	35	-	26	-	9
Reserve maatschappelijk nut projecten	111	-	111	-	
Reserve opkomst verkiezingen	11	-	11	-	
Reserve vastgoed eigenaarsonderhoud	1	-	1	-	-
Reserve voorbereidingskrediet investeringen	425	-	425	-	-
Saldireserve specifiek	-	-79	-	-79	-
Totaal P0. Bestuur en ondersteuning	4.327	-1.151	4.781	-1.604	-1
P1. Veiligheid					
Reserve vastgoed eigenaarsonderhoud	-	-38	57	-38	-57
Totaal P1. Veiligheid	-	-38	57	-38	-57
P2. Verkeer, vervoer en waterstaat					
Reserve regiobrede projecten	1.170	-	1.170	-509	509
Reserve financieringsfonds MIP	-8	-3.146	-8	-3.146	-
Reserve groot onderhoud openbare ruimte	-	-	13	-2.862	2.849
Reserve vastgoed eigenaarsonderhoud	1	-	1	-1	1
Totaal P2. Verkeer, vervoer en waterstaat	1.163	-3.146	1.176	-6.518	3.359
P3. Economie					
Reserve vastgoed eigenaarsonderhoud	5	-	99	-	-94
Reserve financieringsfonds MIP	-	-4	-	-4	-
Totaal P3. Economie	5	-4	99	-4	-94
P 4. Onderwijs					
Reserve huisvesting onderwijs	-	-4.338	680	-4.338	-680
Reserve internationale school	421	-1.351	1.165	-1.351	-744
Totaal P4. Onderwijs	421	-5.689	1.845	-5.689	-1.424
P5. Sport, cultuur en recreatie					
Reserve vastgoed eigenaarsonderhoud	500	-170	933	-303	-300
Reserve financieringsfonds MIP	-	-664	-	-664	-
Reserve aankoop kunstvoorwerpen	232	-232	232	-227	-5
Reserve bomencompensatie	-	-	75	-139	64
Reserve buurtsportcoaches	16	-	16	-	-
Reserve sport gebruikersonderhoud	-	-	390	-	-390
Reserve tentoonstellingen Van Abbemuseum	350	-350	350	-329	-21
Reserve Van Abbe gebruikersonderhoud	-	-	-	-17	17
Reserve groencompensatie	-	-	-	-28	28
Totaal P5. Sport, cultuur en recreatie	1.098	-1.416	1.996	-1.707	-607
P6. Sociaal Domein					
Reserve vastgoed eigenaarsonderhoud	120	-8	197	-8	-77
Totaal P6. Sociaal Domein	120	-8	197	-8	-77
P7. Volksgezondheid en milieu					
Reserve biomassacentrale Meerhoven	260	-	260	-26	26
Reserve bodemsanering	332	-	332	-	-
Reserve vastgoed eigenaarsonderhoud	2	-	2	-	-
Reserve wko's	14	-5	14	-5	-
Reserve biomassacentrale planmatig onderhoud	-	-	-	-22	22
Totaal P7. Volksgezondheid en milieu	608	-5	608	-53	48

Bedragen x € 1.000	Begroting 2019		Realisatie 2019		afwijking
	storting	onttrekking	storting	onttrekking	
P8. Volkshuisv., ruimtelijke ordening en stedelijke vern.					
Reserve CO2 reductie vastgoed	-	-	1.150	-	-1.150
Reserve maatschappelijk nut projecten i.o.	989	-	989	-	-
Reserve knooppunt XL	-	-989	-	-989	-
Reserve financieringsfonds MIP	-25	-220	-25	-349	129
Reserve vastgoed eigenaarsonderhoud	110	-	110	-196	196
Risicoreserve PSV	330	-	413	-	-83
Reserve volkshuisvesting	-	-25	-	-25	-
Totaal P8. Volkshuisv., ruimtelijke ordening en stedelijke vern.	1.404	-1.234	2.637	-1.559	-908
TOTAAL	9.146	-12.691	13.396	-17.180	239

* Opgetelde bedragen kunnen afwijken i.v.m. afrondingsverschillen.

Bijlage 9. Afkortingen

4G	Vierde generatie draadloze mobiele netwerktechnologie	CNV	Kwaliteit Vakbond CNV
5G	vijfde generatie draadloze mobiele netwerktechnologie	COC	Vereniging voor integratie van homoseksualiteit, opgericht als Cultuur- en Ontspanningscentrum
AB	Algemeen Bestuur	COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van Lagere Overheden
AOW	Algemene Ouderdomswet	CPB	Centraal Planbureau
APV	Algemene Plaatselijke Verordening	CPO	Chief Procurement Officer (Inkoop)
AVA	Algemene Vergadering van Aandeelhouders	CURE	Centrum Uitvoering Reinigingstaken Eindhoven en omgeving
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming	CV	Commanditaire Vennootschap
AWB	Algemene Wet Bestuursrecht	DAE	Design Academy Eindhoven
B&W	Burgemeester en Wethouders	DB	Dagelijks bestuur
B5	De vijf Brabantse gemeenten Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch, en Tilburg	DBFM / DBFMO	Design Build Finance Maintain and Operate
B5	Vijf grote Brabantse gemeenten	DDF	Dutch Design Foundation
BBL	BeroepsBegeleidende Leerweg	DDW	Dutch Design Week
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten	DeDa	De ethische Data assistent
BBZ	Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen	DLO	Digitale LeerOmgeving
BCF	BTW CompensatieFonds	DNC	De Nieuwe Combinatie
BENG	Bijna Energie Neutraal Gebouwd	DPP	Dynamische Personeels Planning
BIBOB	Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur	DSO	????
BIC	Brainport Industries Campus	E&C/EC	De sector Economie & Cultuur van de gemeente Eindhoven
BIS	BasisInfraStructuur	ECB	Europese Centrale Bank
BIZ	BedrijfsInvesteringsZone	EDC	Eindhoven Data Center
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten	EFX	Eindhoven Fiber Exchange
BOM	Brabantse Ontwikkelings Maatschappij	EJV	Eindhovense Jacht Vereniging
BOMIRT	Bestuurlijk overleg Meerjaren programma Infrastructuur, Ruimte en Transport	EKV	Eindhovense Kano Vereniging
BRE	Breedband Regio Eindhoven	EMU	Economische en Monetaire Unie
BRP	Basisregistratie Personen	Enoll	European Network of Living Labs
BS	Basisschool	ENoLL	The European Network of Living Labs
BSO	Buitenschoolse opvang	ERRIN	European Return and Reintegration Network
BTM	Buurtthermometer	ESF	Europees Sociaal Fonds
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde	EU	Europese Unie
BUIG	Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten	FIDO	(wet) Financiering Decentrale Overheden
BV	Besloten Vennootschap	FLO	Functioneel leeftijdsontslag
BW	Beschermde wonen	FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging
BZK	(Ministerie van) Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	fte	fulltime-equivalent (personeel)
CAK	Centraal Administratie Kantoor	G4	De vier grote gemeenten: Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht
CAO	Collectieve ArbeidsOvereenkomst	G40	Netwerk van 40 (middel)grote steden in Nederland
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek	GDT	Gemeentelijk De-escalatie Team
CIO	Chief Information Office	GDT	Gemeentelijk De-escalatie Team
CISO	Chief Information Security Officer	GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
CKE	Centrum voor de Kunsten Eindhoven	GHOR	Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen
CMK	Subsidieregeling cultuureducatie met	GR	Gemeenschappelijke Regeling

GRP	Gemeentelijk RioleringsPlan	NGA	Netwerkgerichte aanpak
GRWRE	Gemeenschappelijk Regeling Werkvoorziening Regio Eindhoven	Nnb	Nog niet bekend
GS	Gedeputeerde Staten	NNB	Natuur Netwerk Brabant
HbH	Hulp bij Huishouden	NRE	Nutsbedrijf Regio Eindhoven
HBO	Hoger Beroeps Onderwijs	NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
HHT	Huishoudelijke Hulp Toelage	Ntb	Nader te bepalen
HIC	High Impact Crimes (woninginbraken, overvallen en straatroven)	NV	Naamloze Vennootschap
HO	Huishoudelijke ondersteuning	OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer	ODZOB	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant
HR	Human Resource	OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
HTCE	High Tech campus Eindhoven	OHV	Onderwijs huisvesting
I & W	Ministerie infrastructuur en waterstaat	OOO	Onvoorzien onvermijdbaar onuitstelbaar
i.o.	In oprichting	OR	Openbare Ruimte
IBA	Intelligence-besluitvormings-actie-model	OV	Openbaar Vervoer
ICT	Informatie en Communicatie Technologie	OW	Ondersteuning wonen
IHP	Integraal HuisvestingsPlan (onderwijs)	OZB	Onroerende Zaak Belasting
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst	OZL	Ondersteuning zelfstandig leven
IOS	InkoopOndersteunend systeem	P&O	Personeel & Organisatie
ISE	Internationale School Eindhoven	P+R	Park and Ride
IT	Informatie Technologie	P4W	Project Passport for work
IU	Integratie Uitkering	PAS	Programma Aanpak Stikstof
IUSD	Integratie Uitkering Sociaal Domein	PDC	Producten Diensten Catalogus
JGZ	Jeugdgezondheidszorg	PFAS	Poly- en perfluoralkalystoffen
jikp	Jongeren in kwetsbare positie	PGA	Persoonsgerichte aanpak
KCC	Klanten Contact Centrum	PGB	Persoonsgebonden budget
KPI	Key performance indicators	PO	Primair onderwijs
LEA	Lokale Educatieve Agenda	POC	Percentage of completion methode
LKS	Loonkostensubsidie	PSO	Prestatieladder Sociaal Ondernemen
LVV	Landelijke Vreemdelingen Voorziening	RAV	Regionale ambulance voorziening
MBO	Middelbaar BeroepsOnderwijs	RD	sector Ruimtelijk Domein van de gemeente Eindhoven
MFA	Multifunctionele accommodatie	REOS	Ruimtelijke en Economische OntwikkelStrategie
MGE	MuziekGebouw Eindhoven	RHCe	Regionaal Historisch Centrum
MGE	Muziek Gebouw Eindhoven	RIB	Raadsinformatiebrief
MIP	Meerjaren InvesteringsProgramma	RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
MIRT	Meerjaren programma Infrastructuur, Ruimte en Transport	RMC	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (Schoolverlaters)
MJOP	Meerjaren OnderhoudsProgramma	ROW	Regionaal Ontwikkelfonds Werklocaties (bedrijven)
MJPS	MeerjarenProgramma Stedelijk	RSV.VO	Regionaal samenwerkingsverband voor Passend Voortgezet Onderwijs
MKB	Midden- en Kleinbedrijf	RvC	Raad van Commissarissen
MKOB	Meldkamer Oost-Brabant	RWZI	Rioolwaterzuivering
MNIO	Maatschappelijk Nut in Oprichting	S&P	Standard en Poor's
MO	Maatschappelijke Ontwikkeling	SAAS	Software as a Service (software als online dienst)
MOB	Middelbaar beroepsonderwijs	SCE	Stichting Cultuur Eindhoven
MPG	Meerjaren Prognose Grondexploitatie	SD	sector Sociaal Domein van de gemeente
MRE	Metropoolregio Eindhoven		
MVI	Maatschappelijk Verantwoord Inkopen		
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen		
NATLAB	NATuurkundigLABoratorium		
NCW	Netto Contante Waarde		
NEOS	Nieuwe Eindhovense Opvang Stichting		

	Eindhoven	VO	Voortgezet onderwijs
SEN	Sportpark Eindhoven Noord	VOG	Verklaring Omtrent Gedrag
SGE	Stedelijk Gebied Eindhoven	VPB	Vennootschapsbelastingplicht
SGE	Stichting Gezondheidscentra Eindhoven	VRBZO	Veiligheidsregio Brabant ZuidOost
SIB	Social Impact Bond	VSB	Goede-doelenorganisatie die culturele en maatschappelijke initiatieven ondersteunt
SISA	Single information, Single audit (verantwoording specifieke uitkeringen)	VSO	Voortgezet Speciaal Onderwijs
SLA	Schone Lucht Akkoord	VSV	Voortijdig SchoolVerlaten
SO	Speciaal onderwijs	VTa	Vrije tijds accommodatie
SPIL	SPelen, Integreren en Leren	VTH	Vergunning, toezicht en handhaving
SVGG	Slim Verduurzamen Gemeentelijke Gebouwen	VVE	Voor- en vroegschoolse educatie
SVMV	Slim verduurzamen maatschappelijk vastgoed	WA	Wettelijke Aansprakelijkheid
TDK	Technologie, Design en Kennis	WABO	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
TFBZ	Taskforce-RIEC Brabant Zeeland	WAZO	Wet Arbeid en Zorg
TIO	Hogeschool TIO Eindhoven	WEB	Wet Educatie Beroepsonderwijs
TUe	Technische Universiteit Eindhoven	WGT	Werkgelegenheidsteam
Turap	Tussenrapportage	WKK	Warmtekrachtkoppeling
TV	Taakveld	WKO	Warmte-Koude Opslaginstallatie
TVW	TransitieVisieWarmte	WLZ	Wet Langdurige Zorg
UDC	Urban Data Center	WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
UDI	Urban Development Initiative	WNRA	Wet normalisering rechtspositie ambtenaren
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen	WNT	Wet Normering Topinkomens
VDMA	Van der Meulen-Ansems	WO	Wetenschappelijk Onderwijs
VIK	Veiligheidsinformatieknoppunt	WOZ	Waardering Onroerende Zaken
VN	Verenigde Naties	WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten	WVR	Wet veiligheidsregio's
		WW	WerkloosheidsWet
		ZOB	Zuidoost Brabant

EINDHOVEN